

סיכום הלכות נידה

ס' קפג-ר

לקט וערך: ש"י לאו

רמת גן, ה'תשע"ג

תוכן עניינים

5		ס' קפג
10		ס' קפד
21		ס' קפה
24		ס' קפו
29		ס' קפז
42		ס' קפח
48		ס' קפט
74		ס' קצ
98		ס' קצא
101		ס' קצב
106		ס' קצג
109		ס' קצד
119		ס' קצה
126		ס' קצו
136		ס' קצז
141		ס' קצח
162		ס' קצט
170		ס' ר

ס' קפג

תוהת.תהגים – " יואשה כי תהיה זבה, דם יהיה זובה בבשרה, שבעת ימים תהיה בנדתה". יכול אפילו זבה מכל מקום תהא טמאה, תלמוד לומר: והיא גלתה את מקור דמיה, לימד על הדמים שאינם אלא מן המקור.

יכול על כל מראה זוב תהא טמאה, תלמוד לומר: דם. ואין דם אלא אדום. כשהוא אומר דמיה, מלמד שדמים הרבה טמאים בה: האדום והשחור וקצרן הכרום וכימי אדמה וכמזוג". (מצורע פרשת זבים פרשה ד פרק ו)

גמרא – "דאמר קרא: והיא גלתה את מקור דמיה, וטהרה ממקור דמיה, הרי כאן ארבעה. והא אנו חמשה תנן? האי שחור, אדום הוא, אלא שלקה". (נדה יט.)

גמרא – "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם עליו, טהורה, שנאמר: בבשרה – עד שתרגיש בבשרה". (נז:)

משנה – "כל הנשים מטמאות בבית החיצון, שנאמר: דם יהיה זובה בבשרה. ומטמאות בכלשהן, אפילו כעין חרדל ופחות מכך". (נידה מ.)

גמרא – "הי ניהו בית חיצון? אמר ריש לקיש: כל שתינוקת יושבת (נפתח רחמה קצת) ונראית. א"ל רבי יוחנן: אותו מקום גלוי הוא אצל שרץ! אלא אמר רבי יוחנן עד בין השיניים". (נידה מא:)

גמרא – "תנו רבנן: דמה – מחמת עצמה ולא מחמת וולד. אתה אומר מחמת וולד או אינו אלא מחמת אונס (כגון שקפצה ממקום למקום או ראתה בהמה, חיה או עוף מתעסקים זה עם זה וחמדה וראתה דם וכן כל כיו"ב), כשהוא אומר אשה כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור, הא מה אני מקיים דמה – דמה מחמת עצמה ולא מחמת אונס". (נידה לו:)

רש"י.רמב"ם.רא"ש.השב"א – כשרואה דם בימי הנדה מתחילה למנות שבעה ימים כולל יום ראיתה כאשר פסקה לפני בין השמשות. ואם התחילה לראות ביום הראשון לנדתה צריכה להפסיק ביום השביעי קודם בין השמשות שלא תיכנס לימי זיבה.

מתי טובלת הנדה?

גמרא – "כל חייבי טבילות טבילתם ביום, נדה ויולדת טבילתם בלילה". (יומא ו.)

גמרא – "אמר רב: נדה בזמנה (בשביעי) אינה טובלת אלא בלילה (כי כתוב "שבעה ימים תהיה בנדתה – כל שבעה), ושלא בזמנה טובלת בין ביום ובין בלילה. רבי יוחנן אמר: בין בזמנה, בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה". (נדה סז:)

סדר ימי הזבה והנדה

גמרא – "אחד עשר יום שבין נדה לנדה, הלכה למשה מסיני... לר"ע קראי לרבי אלעזר בן עזריה הלכתא (למשה מסיני)". (נדה עב: -עג.)

רש"י.תוספות.מגיד.משנה.בשם.רמב"ם.רבנו יונה.ראב"ד – אם משכו ימי זובה חודש או שנה אינה חוזרת לימי נדה, אלא היא זבה כל הזמן עד שתשמור שבעה ימים נקיים רצופים. לאחר ששמרה שבעה נקיים, כשרואה דם מתחילים שוב שבעה ימי הנדה ואחד עשר ימי זיבה. כלומר, אם ראתה והיא נדה ולא ראתה כל ימי זיבתה, כשתראה ביום הי"ט הרי היא נדה כמו בהתחלה. אם לא ראתה עד היום הכ"ו אין היא נקראת זיבה אלא תחילת ימי הנדה, כי אין ימי זיבה אלא בסמוך לשבעה ימים שראתה בהם דם נדות.

ערוך השולחן תמה מאוד על שיטת רש"י ורמב"ן:

1. אם כך מדוע היתה תקנת רבי ורבי זירא שיתבלבלו בין נידה לזבה, הרי רק ברגע שרואה דם והיא נידה אח"כ יהיו ימי זיבה ואיך אפשר להתבלבל?
2. ועוד, הרי טעם החומרא לרבי זירא, הוא שמא ראתה בבית החיצון וכתלי בית הרחם העמידוהו ג' ימים. ורש"י שהיא קודם נידה ואח"כ זבה, צריך לומר שכתלי בית הרחם העמידוהו עשרה ימים! וזה תמוה.
3. החשש של ראתה שנים תשב ששה והן לתקנת רבי, זה שמא הראשון מסוף זיבה והשני תחילת נידה, ולרש"י קשה, שהרי לפני עשרה ימים ראתה נידה ואח"כ היתה זבה ואיך שכחה מה היה קודם?
4. ועוד, שהגמרא אומרת שימי נידה שאין רואה בהם עולים לספירת זיבתה. והרי לרש"י ורמב"ן לא יתכן שימי נידתה יעלו לימי זיבתה, הרי רק ראיה חדשה מתחילה ימי נידה!

לכן מקיים ערוך השולחן את פרוש הרמב"ם שיפורט להלן.

רמב"ם.לבנוש – ברגע שנקבעה לאשה וסת בראשונה מתחילה לספור שבעה ימי נדה בין ראתה בהם דם ובין לא ראתה, והם ימים הראויים לנדה, וכל דם שהיא רואה בהם הוא דם נדה, ולאחר מכן אחד עשר ימים שהם ימי זיבה בין ראתה ובין לא ראתה, וכל דם שהיא רואה בהם הוא דם זיבה, וכך לתמיד 7-11-7-11 וכן הלאה עד שהפסיקה לידה את הספירה הזו.

ואם היתה זבה, סופרת שבעה נקיים הן בימי נידתה והן בימי לידתה. ואם ראתה דם בימי הנידה או הלידה לא עלו לה אותם הימים לז' נקיים אך לא סותרים, ומשלימה אותם אח"כ.

המגיד משנה תמה על כך :

1. איך אשה נכנסת לימי נידות אע"פ שלא ספרה ז' ימים נקיים!
2. אם רואה בימי נידתה לא יהיו לה שבעה ימים נקיים **רצופים**, וייתכן שתאסוף את הימים האלו בהרבה זמן כל פעם יום אחר. וזה תימה.

הרמב"ן הקשה על הרמב"ם וכתב שדבריו הם דברי הבאים :

1. הגמרא אומרת (נד.). שאשה שרואה שבעה ימים ושבעה טהורים, יכולה לשמש שבעה ימים מתוך עשרים ושמונה. **לרש"י מסתדר מצוין**, כי בכל הימים מח' עד י"ד היא מותרת. אח"כ היא זבה גדולה ויש לה שבעה נקיים בטהורים השניים (כ"א-כ"ח). ומה שרואה ביום כ"ט אלו שוב ימי נידתה. סה"כ היתה מותרת שבעה ימים מתוך עשרים ושמונה. **אבל לרמב"ם קשה**, כי ביום כ"ט היא בי"א ימי זיבה ואז היא שוב זבה גדולה ועד יום מ"ב היא בשבעה נקיים, ואח"כ שוב זבה גדולה ולא חזרה להיטהר. וסה"כ לא יהיו לה בכל ארבעה שבועות שבוע של טהרה. ולכן הרמב"ם כתב שמשמשת כל ימיה שמונה עשר ימים בכל שמונה עשר שבועות (18 מתוך 126).
 2. כנ"ל מהמשך הגמרא שאם היו לה שמונה טמאים ושמונה טהורים משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה. **לרש"י זה מסתדר, אך לרמב"ם החל מהמחזור השני ביום מ"ט היא זבה גדולה ויצא לה רק שלושה ימים מתוך ארבעים ושמונה.**
 3. עוד הקשה מהגמרא כאשר עשרה ימים היא טמאה ועשרה טהורה, אז "ימי שימושה כימי זיבתה". **לרש"י זה מסתדר**, כי בעשרה הראשונים היא נהיית זבה גדולה, ושבעה מהטהרה הם ימי ספירה ושלושת האחרונים משמשת לפני שמתחילה שוב לראות, ולכן היא זבה גדולה שלושה ימים ומשמשת שלושה ימים. **ולרמב"ם זה טוב רק בפעם הראשונה**, אך בפעם השנייה ישנם חמשה ימי זיבה ושלושה ימי טהרה.
- המגיד נדחק לפרש על כל הנ"ל שהרמב"ם פרש בגמרא שהכוונה רק לפעם הראשונה.**
4. לרמב"ם יוצא שאם ראתה ביום השביעי לנידתה יושבת בטומאה שבעה ימים בתוך ימי זיבתה, וזה לא נכון, כי נידה סופרת בימי הנידה ולא בימי הזיבה.
- מרכבת המשנה תרץ** שסופרת ימי נידה בתוך ימי זיבה, והטומאות לא סותרות זו את זו.
5. הגמרא בערכין ח. אומרת שאם אשה טעתה, ואומרת שראתה יום אחד בטומאה, מחכה שבעה עשר יום, שאם היא ראתה זיבה, יש לה אחד עשר יום. ואם היא נידה, ביום השמונה עשר היא ודאי טהורה ומתחילה ימי נידה. **לרש"י זה מצוין. אבל לרמב"ם מה זה יעזור**, הכל כל הזמן 7-11 ואולי עכשיו רואה בימי זיבה וביום י"ט שוב תראה בימי זיבה שבהם היא נמצאת ומה יעזור להמתין שבעה עשר יום.

החוות דעת (ס' קפג ס"ק ב') הקשה קושיה עצומה על הרמב"ם, שהרי הגמרא אומרת שאשה לא קובעת וסת בימי זיבתה. והרי וסת החודש או עונה בינונית יוצאים תמיד לשיטת הרמב"ם בימי הזיבה וא"כ איך קובעת וסת בהם, ועוד שפסק הרמב"ם שאין אשה קובעת וסת בימי זיבתה? **לכן מחדש החוות דעת**, שגם הרמב"ם מודה שלענין קביעת וסת, אשה לא קובעת וסת בימי זיבתה **רק בימים הסמוכים לנידתה**, כי בימים אלו היא מסולקת דמים, **אבל אם לא ראתה בימי נידתה יכולה לקבוע וסת בימי זיבתה שלאחריהם**, כי כעת היא אינה מסולקת דמים. לכן אם ראתה בנידתה לא תקבע וסת עד לאחר 18 יום, ואם לא ראתה בנידתה, תקבע וסת בימי הזיבה שלאחריהם.

לפי זה תרץ החו"ד את הקושיה החמישית מהגמרא בערכין ע"פ פרוש המשנה לרמב"ם, שמחכה שבעה עשר יום כדי שאח"כ תוכל לקבוע וסת אפילו שהיא בימי זיבה, כי לא ראתה בנידתה הסמוכים לזיבתה.

לפי זה קושיות הרמב"ן על הרמב"ם נפלו, כי אם יש לה וסת קבוע מיום הוסת מתחילים שבעה ימי נידה ואח"כ י"א ימי זיבה וכו' עד הוסת הבא ואז שוב מתחילה מחדש 7-11. **וזה אפילו אם הוסת חל באמצע ימי הזיבה לפי החשבון**, כי יכולה לקבוע וסת בימי הזיבה שלא ראתה בסמוך להם בימי הנידה, ואז מתחילים ימי הנידה מחדש. ורק באשה שאין לה וסת קבוע מונה רצוף 7-11-7 וכו' עד שתקבע וסת.

הגרי"ז (ערכין ח.) מסביר את יסוד המחלוקת בין רש"י לרמב"ם, שנחלקו בכוונת ההלכה למשה מסיני שי"א יום בין נידה לנידה. האם הכוונה שיש י"א ימי זיבה וזו כוונת רש"י, או שכוונת ההלכה שיש ממש י"א יום בין נידה לנידה ואלו הם ימי זיבה, אבל הכוונה שיש רק י"א יום בין ימי הנידה וזו כוונת הרמב"ם.

שומרת יום כנגד יום

גמרא – "דתניא... ואין לי אלא שלושה ימים, שני ימים מנין? ת"ל: ימי. יום אחד מנין? ת"ל: כל ימי. ומנין שסופרת אחד לאחד? ת"ל: יהיה לה. יכול תספור שבעה לשנים... ת"ל: יהיה לה, אינה סופרת אלא יומה. אלמא קראי ניהו! לר"ע קראי לרבי אלעזר בן עזריה הלכתא (למשה מסיני). (נדה עג).

טור – מכאן שאם רואה בימי הזיבה יום אחד או יומיים היא נקראת זבה קטנה ומשמרת יום אחד כנגדו או כנגד היומיים. ואם ראתה שלושה ימים הרי היא זבה גדולה וצריכה לשמור שבעה ימים נקיים.

מתי טובלת הזבה?

גמרא – "הזב והזבה וטמא מת טובלים כדרכם ביום הכפורים". (יומא פח.) ומשמע בגמרא שזה דוקא ביום.

גמרא – "שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר". (מגילה כ.)

גמרא – "תנו רבנן: ושיון בית שמאי ובית הלל בטובלת לילה לילה שאינה טבילה". (נדה עב.)

בית יוסף – כלומר, טבלה בלילה של יום השימור, ושימור לילה לא נחשב כשימור כלל, אא"כ שמרה קצת מהיום. אבל לאחר יום השימור ברור שיכולה לטבול בלילה אם תרצה, כי שהייה יותר עד הלילה לא גרעה, וה"ה זבה גדולה ביום שביעי לאחר ששהתה קצת יכולה לטבול מן התורה, ומותר לה לשמור עד הלילה.

משנה – "ומודים (ב"ש וב"ה) ברואה בתוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה, שמטמאין משכב ומושב וחייבים בקרבן. טבלה ביום של אחריו ושמשה, הרי זה תרבות רעה ומגען ובעילתן תלויים".

הש"י – זה תלוי מפני שאם תראה אחר כך, אז מגעה מגע זיבה וחייבים בקרבן על הבעילה הזו, כי נמצא שבעל זיבה.

גמרא – "דתניא, ואחר תטהר: אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם. רבי שמעון אומר אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק". (נדה סז:)

הש"י. תוספות. סמ"ג. ספר התרומה. מדרבנן – כלומר, **אסרו חכמים לטבול ביום השביעי**, שאם תטבול שמא תשמש ושמא תראה שוב ויתברר למפרע שבעל זבה. **וכתב הב"י**, שה"ה זבה קטנה אסור לה לטבול ביום השימור כדי שלא תשמש בו ביום וחשש שמא תראה ביום אח"כ ונמצא שבעל זבה.

ה"ה. הרמב"ם – **אסרו חכמים לבעול ביום השביעי, אבל לטבול כן מותר**. וה"ה זבה קטנה יכולה לטבול ביום השימור.

סוף – בס' שלנו פסק כמו הרי"ף והרמב"ם שרק אסורה לשמש בו ביום ובס' קצו פסק שאסור לה לטבול בו ביום כמו רש"י ותוספות. **הב"י תרץ** שהטור מפרש את הגמרא כרש"י ותוספות ומה שכתב כאן שרק אסור לבעול זה מדין תורה, שאסרה תורה לשמש שמא תראה ויעבור איסור כרת. **ועוד יש לומר** שהטור מפרש כמו הרי"ף והרמב"ם ובאמת יכולה לטבול ביום השביעי, ומה שכתב שלא תטבול זה כי היום כל הנשים הן ספק זבות, ולכן גם לדעת הרי"ף והרמב"ם משום ספק זיבות נחמיר גם שלא תטבולנה. ואע"ג שזו גזרה לגזרה, כבר כתבו הרשב"א והר"ן שמשום חומרת כרת גוזרים גזרה לגזרה.

דין אשה שראתה ביום האחד עשר של ימי זיבתה

משנה – "הרואה יום י"א (ביום האחרון של הזיבה) וטבלה לערב ומשמשה. ב"ש אומרים מטמאים משכב ומושב (כי יום י"א גם צריך שימור) וחייבים בקרבן. וב"ה פוטרים מן הקרבן. טבלה ביום שלאחריו (יום י"ב ונהגה שימור קצת) ושימשה את ביתה ואח"כ ראתה, ב"ש אומרים:

מטמאים משכב ומושב ופטורים מן הקרבן, וב"ה אומרים הרי זה גרגרן (ממהר לחטוא, אבל אינו טמא)". (נדה עא:)

הש"י – מדובר ביום האחרון של ימי הזיבה ולפי ב"ש גם הוא צריך שימור ולכן מטמאה וחייב קרבן, ולב"ה לא צריך שימור ביום י"א ולכן פטור מן הקרבן, אבל זה שמטמאה מודים להחמיר גזרה משום שאר הימים.

גמרא – "אמר רב ששת: זאת אומרת גרגרן דתנן אסור. רב אשי אמר: נהי דאחד עשר לא בעי שימור, עשירי מיהא בעי שימור". (נדה נד.)

הש"י. הרמב"ם. סמ"ג – נפסק כרב ששת, ומכאן למדנו שאסור להיות גרגרן ולשמש ביום י"ב עם הרואה ב"א. וכן פסק הרמב"ם, ואיסור זה הוא מדרבנן.

סוף – פסק שיום י"א עצמו לא צריך שימור. וטעמו, או משום שסובר כרב אשי שסובר שלא צריך שימור אפילו מדרבנן, או משום שהטור כתב כאן רק דין תורה ולא את גזרת חכמים לשמור גם את יום י"א.

דין אשה שראתה ביום העשירי של ימי זיבתה

גמרא – "איתמר עשירי: רבי יוחנן אמר: עשירי כתשיעי, מה תשיעי בעי שימור, אף עשירי בעי שימור. וריש לקיש אמר: עשירי כאחד עשר, מה אחד עשר לא בעי שימור, אף עשירי לא בעי שימור. איכא דמתני לה אהא: אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר"ע: אפילו אתה מרבה בשמן כל היום כולו, איני שומע לך, אלא... ואחד עשר יום שבין נדה לנדה, הלכה למשה מסיני. מאי הלכה (המיוחדת ליום י"א)? רבי יוחנן אמר: הלכה י"א, א"ל אמר הלכות אחד עשר. רבי יוחנן אמר הלכה אחד עשר, אחד עשר הוא דלא בעי שימור, הא לאחריו עביד שימור (כולל עשירי), ור"ל אמר הלכות אחד עשר, לא אחד עשר בעי שימור, ולא שימור לעשירי הוי. הני הלכות ניהו, הני קראי ניהו!... לר"ע קראי, לרבי אלעזר בן עזריה הלכתא". (נדה עב:)

הש"י – טעם ריש לקיש הוא משום שעשירי אין לו צרוף לזיבה גדולה, אלא רק לזיבה קטנה.

הרמב"ם. סמ"ג. בית יוסף – הלכה כרבי יוחנן, ושימור זה הוא מהתורה. ואם ראתה גם יום י"א וגם יום י"ב אז אותה מחלוקת שלרבי יוחנן צריכה שימור מהתורה (או מפסוקים או מהלכה למשה מסיני) ולריש לקיש לא צריכה שימור.

תקנת רבי לעם שבשדות

גמרא – "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר רב: התקין רבי בשדות (במקום שאין בני תורה): ראתה יום אחד תשב ששה והוא. שנים, תשב ששה והן. שלושה, תשב שבעה נקיים". (נדה סו.)

ה"ש – ששה והוא, שמא בימי נדה וצריכה לשמור שבעה ימים. ששה והן, שמא הראשון סוף ימי זוב ושני תחילת ימי נדה וצריכה עוד ששה לסיים ימי נדה. ואם ראתה שלושה, שמא כולם בימי זיבה והיא זבה גדולה ושומרת שבעה ימים נקיים.

ה"ג – כששומרת ששה והן, הששה הללו הם ששה נקיים, כי השמירה היא מספק, ולכן איזה יום שתראה בששה הללו שמא הם בימי הנדה וצריכה לשמור שבעה אח"כ.

מגיד משנה בשם הרמב"ן – חששו כאן שמא יבואו לטעות בדבר שזדונו כרת, כי אפשר שתטעה ותראה שבעה ימים בימי נדה והאחרון דם טמא בימי זיבה וצריכה ששה ימים והיא לא יודעת, ואפילו חכם גדול אפשר שיטעה.

ה"ה. ר"א"ש – כל הדברים הנ"ל הם מדין תורה, אבל כיון שהתמעטו החכמים שבקיאים בהלכה ולא יודעים להבדיל בין דם טמא לדם טהור וכן נשים לא יודעות כראוי תיקון וסתות, חששו שמא יבואו לידי איסור כרת, ולכן על כל דם שראתה שלושה ימים יושבת שבעה נקיים.

תקנת רבי זירא והמנהג כיום

גמרא – "אמר רבי זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים". (נדה סו.)

ה"ה. ר"א"ש – אע"פ שלאחר תקנת השדות אין שום חשש איסור כלל, מ"מ קיבלו על עצמן חומרה נוספת, כי בגמרא נאמר שרבי זירא הלכה פסוקה היא.

ה"ו – הטעם שהחמירו כרבי זירא כי לפעמים אפשר לטעות שמא היא זבה גדולה והיא סבורה שראתה רק יומיים והיא זבה קטנה, כגון ראתה שתי ראיות ואחת בין השמשות ותספור ששה והן כשהיא צריכה שבעה נקיים. ולכן כדי שלא תטעה, החמירו שעל כל טיפת דם כחרדל סותרת מניינה ויושבת שבעה ימים נקיים. ואפילו דם כחרדל שהוא רק יום אחד ואינו יכול לגרום לזבה גדולה, אפילו כך צריכה להחמיר. וכן כתב גם המרדכי ורבנו יונה. והוסיף רבנו יונה שהחומרה היא על טיפת דם כחרדל ולא משום דם שצבעו כחרדל או שמועט כחרדל, כי עליהם מן הדין היא טמאה.

מגיד משנה בשם הרמב"ן – חומרה זו גורמת למנין אחד ולא משתנה המנהג כלל, כי יש שאינן בקיאות בין תחלת הראיה לסתירת הספירה.

המב"ם. רבנו ירוחם – החמירו על טיפת דם כחרדל ולא על כתמים ששיעורם כגריס שהם ודאי לא מטמאים כלל לכו"ע.

איסור נדה בפנויה

ה"ז. ש"ש – דבר פשוט שזה נוהג גם בפנויה, והטעם שלא תקנו טבילה לפנויה כדי שלא יבואו לידי מכשול בהסתלק ממנה איסור נדה החמור.

הלכה

מחנה – פסק את הגמרא שאשה שיצא דם ממקורה בין באונס (ע"י קפיצה) ובין ברצון (כדרכה) טמאה. ומדובר שמרגישה ביציאתו, ואז היא טמאה אע"פ שלא יצא לחוץ, אפילו ראתה טיפת דם כחרדל. וכרבי זירא, שעל זה יושבת שבעה ימים נקיים.

המ"א – פסק את הריב"ש שאין שום הבדל בין פנויה לנשואה בענין זה.

ש"ז

1. רק דם הבא מן המקור מטמא, אך לא שאר דמים.
2. מה שטמאה כשתרגיש זה רק מהתורה, אבל מדרבנן טמאה אע"פ שלא הרגישה כדלקמן בס' קצ.
3. אפילו דם פחות מחרדל מטמאה.
4. מהתורה לא צריכה לשבת שבעה נקיים אלא על זבה גדולה, וכדי שלא תבוא לידי טעות החמירו חכמים כדלעיל.

פתחי תשובה

1. **שלושה מיני הרגשות יש לענין טומאה דאורייתא**: א. **רמב"ם**: נודעזע גופה (נלמד מרואה דם עם מי רגלים שאז אפילו אם הזדעזע גופה תולה בהרגשת מי רגלים ודם מחלחולת או כוליא. ב. **תרומת הדשן**: נפתח מקורה, עיין ס' קצ. ג. **נודע ביהודה**: כשמרגישה שדבר לח זב ממנה בפרוזדור. **החוות דעת הסכים לנודע ביהודה**, אלא כתב שצריכה להרגיש שוב במקור. וכ"כ באגרות משה (יו"ד ד ס' יז), אלא שאין נשים בקיאות לדעת מה יוצא מהמקור ומה מהפרוזדור ומחמירות על כל דבר, אא"כ הרגישה רק לחות בין רגליה שזו לא הרגשה.

אמנם בזה החת"ס חלק וכתב שזה לא נקרא הרגשה ודבריו הם חומרא גדולה. וכ"כ במשמרת טהרה (ס' א סע' ד').

זרבי תשובה – כיום אין הרגשה כלל של פתיחת פי המקור.

2. **חוות דעת** – אם מצאה דם בבדיקה או אחר תשמיש בלא הרגשה כלל, יש שכתבו לחשוש לדאורייתא, אבל בקינוח או שלא הכניסה העד בעומק אלא מהפרוזדור ולחוץ אינו אלא מדרבנן כשלא הרגישה. וה"ה אם סמוך לנטילת מי רגלים ראתה זה גם טמא מהתורה.
3. הסתפקו האחרונים האם דם שנעקר אך עדין לא יצא לחוץ שאז היא טמאה, מונע מספירת אותו היום כאחד משבעה נקיים או שרק לאחר שיצא לגמרי תספור, כי יציאתו החוצה היא גם מראה טומאה. והשיב במעיל צדקה, שאע"פ שזה שיוצא לחוץ אינו מראה

טומאה, מ"מ אין לזה נפק"מ לשבעה נקיים, כי צריכה שהם יהיו לאחר בדיקה שאין שום דם אפילו בבית החיצון. מ"מ יש נפק"מ בזה היכן שנעקר מהמקור שלא כדרך ראייה ואז לא אכפת לנו כלל כשיוצא לחוץ בדרך ראייה.

נפק"מ בזמן הזה לימי נידה וזבה

רמב"ם – משמע מדבריהם שחומרת רבי זירא היא תקנת חז"ל ועשאוה כהלכה פסוקה ואין להקל בה ראש לעולם.
גליא מסכתא (יו"ד ס' ד') – דעת כהו"ס (פד) - מימרת רבי זירא זה לא תקנת חכמים אלא חומרא של בנות ישראל ובקל נפטרים ממנה בכל ענין ובכל מקום שיש צד לצדד ולהקל.

מחבר והרמ"א – לא הזכירו כלל את דין התורה של נידה וזבה, וכתב המחבר בס' קצו שבדיקה אחת בוי' הנקיים לא מועילה אפילו בדיעבד, אע"פ שהבדיקות הן מדרבנן והנשים הן ספק זבות. וכן אסר בס' קצו סע' ה' טבילה ביום שביעי אע"ג שהנשים ספק זבות, אלא שבדיעבד עלתה לה טבילה.

ש"ך (ס' קפט ס"ק עא) – כתב שכל מה שנפסק בס' קפט שאשה קובעת וסת ומקלים עליה שמתבטל וסת אחר, זה רק אם קבעה את הוסת שלא בימי נידותה וימי זיבתה, כי אשה שיש לה וסת קבוע ופתאום ראתה וסת אחר בימי זיבתה ג' פעמים, הוא לא עוקר את הוסת הרגיל שהיה לה אע"פ דין הגמרא, אלא רק אם הוא לא בימי הנידה והזיבה. וזה אפילו לשיטת הרמב"ן, **כי לא מסתמכים על ימי הזיבה והנידה של תורה להקל**.
חת"ס (ס' קמג, ד"ה "ואמנם") – החמיר בזה מאוד שאפילו להקל בספק ספיקא או סניף להקל אסור, כי נפסקה לגמרי הלכה במחבר והרמ"א כחומרת רבי זירא.

שבט הלוי – לפי דברי הש"ך אשה צריכה לחשב את ימי הנידה והזיבה שלה אף בזמן הזה ולא שמענו על זה מעולם, ואשה קובעת וסת בכל זמן שהוא בין להקל ובין להחמיר ע"פ חומרת רבי זירא, ואין הלכה כמו הש"ך. **וכ"פ גם בתורת השלמים** (שם ס"ק כז).

ס' קפד

סעיף א'

גמרא – "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית שלוש יום. ורבי אמר רב חסדא: עשרים יום. ולא פליגי: מר קחשיב ימי טומאה וימי טהרה (מראיה עד ראיה), ומר לא חשיב ימי טומאה (כי ימי נדה שבע וימי זיבה שלוששה)". (ט:). **הש"י (טו:)** – סתם נשים רואות לסוף שלוש יום.

גמרא – "בעא מיניה רבי זירא מרב יהודה: אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה? אמר ליה: לא תבדוק. ותבדוק ומה בכך? אם כן, לבו נוקפו ופורש". (נדה יב.).

הגה"מ בשם רבנו שמחה – מה שמדובר כאן זה לאחר תשמיש, אבל קודם תשמיש מצוה לבדוק ששנינו "כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת" (נדה יג.).

רבנו חננאל. תוספות. השב"א. מרדכי. טו – מדובר כאן לפני תשמיש שלא תבדוק, שכיון שראה שאשתו בודקת חושב שמא הרגישה ולכן היא בודקת, כי יודעת שחכמים לא תקנו לבדוק, וכנראה ראתה ולכן היא אסורה וימנע מתשמיש. ומה שכתוב במשנה שכל המרבה לבדוק בנשים משובחת, זה דוקא שלא בשעת תשמיש. **אגור** – המחמיר יחמיר, והמקל לא הפסיד. **אור זרוע** – לפני תשמיש טוב להחמיר, אבל לאחר תשמיש לא, שלא יהא לבו נוקפו.

בית יוסף – אע"פ שלמדנו בס' קפו שיש מחלוקת באשה שאין לה וסת קבוע אם צריכה בדיקה, מ"מ כאן מדובר באשה שיש לה וסת קבוע ורוב הפוסקים מסכימים שלא צריכה בדיקה לא לפני ולא אחרי (למעט הרמב"ם שסובר שצריכה בדיקה אחרי אך לא נפסק כמותו עיין לקמן בס' קפו).

מחנה – פסק את הגמרא שרוב הנשים יש להם וסת קבוע ורואות בזמן ידוע כגון מ"מ יום ל"ב יום או מ"מ יום ל"ב יום, וכרב יהודה וכתוספות שכל אשה שיש לה וסת קבוע, בא עליה שלא בשעת הוסת ולא צריכה בדיקה לפני תשמיש. אבל שלא בשעת תשמיש כל המרבה לבדוק הרי זה משובח.

ט"ז – בין ערה ובין שאינה ישנה לגמרי שתוכל להשיב אם היא טהורה או לא.

המ"א – כרוב הפוסקים שאין לה להחמיר לבדוק את עצמה לא לפני ולא אחרי שלא יהא לבו נוקפו.

ש"ז – כאן משמע שדעת המחבר כרמב"ם שצריכה בדיקה אחר תשמיש כמו שראינו בס' קפו, אבל לרוב הפוסקים וכן משמע מדברי המחבר שם ודעת הרמ"א גם כן, אשה שיש לה וסת קבוע אינה צריכה בדיקה אף לאחר תשמיש.

סעיף ב'

משנה – "רבי יוסי אומר: אף ימים ושעות וסתות. היתה למודה לראות עם הנץ החמה, אינה אסורה אלא עם הנץ החמה (ולילה קודם מותרת). רבי יהודה אומר: כל היום שלה (אחר הנץ יכולה לשמש, אבל בלילה שלפני לא)".

גמרא – "והתניא: רבי יהודה אומר כל הלילה שלה (ולילה קודם מותרת)? לא קשיא: הא דרגילה לראות בתחלת יממא (וכל הלילה שלה), והא דרגילה לראות בסוף ליליא (וכל היום שלה)..."

אמר רבא הלכה כרבי יהודה. ומי אמר רבא הכי, והתניא: והזרתם את בני ישראל מטומאתם: מכאן אמר רבי יאשיה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם סמוך לוסתן. וכמה? אמר רבה: עונה. מאי, לאו עונה אחריתי (גם כל היום שאחריו, ואילו רבי יהודה אמר אסר רק עונת וסתה)? לא, אותה עונה". (נדה סג:).

רוב הפוסקים – הלכה כרבי יהודה, שאם ביום פורש כל היום כולו, ובלילה מותרת מיד. וכן אם הוא בתחילת היום, פורש כל היום ומותר בלילה שלפניו. וכן אם הוסת בלילה פורש כל הלילה ומותר ביום שלפניו או שלאחריו.

הגה"מ בשם אביאסף (הוא הראב"ה). ראב"ן – בימי ניסן ותשרי עונה זה יום או לילה, בימי תמוז וטבת זה חצי יום וחצי לילה. **והסביר הב"י**, שלשיטתו שיעור עונה זה י"ב שעות מתוך כ"ד שעות היממה, ולכן בימי ניסן ותשרי הלילה או היום הם י"ב שעות ובימי תמוז וטבת הלילה או היום הם פחות מ"י"ב שעות ופורש יותר גם מהיום וגם מהלילה. **וכתב הגה"מ שאין לחוש לדבריו** כי הפוסקים לא הזכירו אותו, וכן משמע מהגמרא שהקפידו על יום או לילה ולא על שעות.

הב"ח והמעדני מלך תמהו על ההגה"מ והב"י, כי יש גמרא בתחילת פרק תינקות (סה:): **שכותבת בפרוש שעונה היא דוקא י"ב שעות יום או לילה** בימי ניסן ותשרי וחצי יום או חצי לילה בימי תמוז וטבת, וזה גם לגבי נדה, **וכך ההלכה. וכך פסק גם הש"ך**, **שבתקופת תמוז או טבת יש לחשב שעות זמניות**. ומה שלא הזכירוהו הראשונים, זה כי דברו בסתמא, אבל בתקופת תמוז או טבת יש לחשב שעות זמניות.

הט"ז תמה על הב"ח, כי אם באמת מדובר רק בשעות, אז אם תראה בסוף היום בימי ניסן ותשרי ותחשב י"ב שעות מכאן ואילך, נמצא שתהיה אסורה בלילה שאחריו ותהיה מותרת לפני אותה שעה באותו יום עצמו, וזה ודאי אינו שהרי אסורה כל היום. וכנ"ל אם תחשב י"ב שעות למפרע, תהיה מותרת בלילה שאחריו וגם קצת מאותו היום! וכן אם תחשב ו' שעות אחורה וו' שעות קדימה לא תהיה אסורה כל היום!

הט"ז גם דחה את הוכחת הב"ח מהגמרא בפרק תינוקות, כי שם מדובר בתינוקות שנישאת ומותרת לשמש אחר ביאה ראשונה ותולים בדם בתולים י"ב שעות, אבל ראית וסת תלויה בעונה של יום או לילה.

לכן הסיק הט"ז שביום או לילה הדבר תלוי כפי מה שהם ארוך או קצר, אלא שברוב המקומות לילה נחשב י"ב שעות וכן היום. [השי"ך לקמן בסעי' י' הוכיח מדברי הנמוקי יוסף את שיטת אביאסף ע"ש]

אָוַה זְרוּעַ – פורש אדם מאשתו סמוך לוסתה 24 שעות, שאם רגילה לראות ביום, פורש כל היום כולו ולילה שלפניו וכן להיפך. **האגור כתב** על דברים אלו שזה חומרה יתירה, **והבית יוסף כתב** שאין טעם ושורש לדברי האור זרוע.

האחרונים ניסו לבאר את טעמו של האור זרוע:

ג"ח – **הסכים עם דברי האור זרוע**, אע"פ שכתב שהוא החמיר שלא מן הדין אלא ע"פ ההו"א בגמרא שהכוונה לעונה אחרית. ויש גם סברא בזה, שמא חושבת שראתה בתחילת היום והיא לא ראתה אלא בסוף הלילה, ולכן פורש גם ביום וגם בלילה שלפניו.

ש"ך – דעת האור זרוע **שאם יש וסת קבוע בשעה קבועה** ביום כגון בתחלתו או באמצעו או בסופו חוששת ליום ולא ללילה שלפניו או אחריו ובוה מדברת הסוגיה, **אבל אם רואה ביום קבוע אבל לא בזמן קבוע באותו יום**, כגון פעם בתחלה ופעם באמצע ופעם בסוף, ודאי שצריכה לפרוש כל הלילה שלפניו.

חת"ס – חומרת האור זרוע היא גדר וסייג לקיים פרישת עונה ע"פ שיטת האביאסף.

ממה צריך לפרוש סמוך לוסת?

רש"י, רמב"ן, רשב"א, הגה"מ, ראב"ד – הפרישה היא רק מתשמיש אבל בשאר קריבות מותר.

רשב"א בשם ונש מי שהורה, רא"ש, ע"פ הט"ז – אסורה בכל הקריבות כמו נידה, כי מביא לידי חשק.

תרומת הדשן – הקריבות שמותר זה מזיגת הכוס וכיו"ב, אבל חיבוק ונישוק אסור, כי אפילו אם נאמר שחיוב הפרישה הוא מדרבנן, החמירו בגלל חומר איסור כרת. **ודחה הבית יוסף דבריו** ע"פ שאר הראשונים שאסרו רק תשמיש.

הלכה

מחנה

- פסק את הגמרא וכרוך הפוסקים שבשעת וסתה צריך לפרוש ממנה **עונה אחת** אף אם רגילה לראות בתחילת אותה עונה או בסופה. **מצדני מלך, ג"ת, ש"ך** – פסקו הלכה כמו אביאסף שעיקר הפרישה היא י"ב שעות. **עוד כתב הב"ח, שהירא את דבר ה' חושש גם לדעת אור זרוע לפרוש כ"ד שעות.**
 - ט"ז, רעק"א, חוות דעת (באורים ס"ק ג'), תורת השלמים (ס"ק ו'), משמרת טהרה (עמ' נז), חזו"א (טהרת בת ישראל עמ' יד)** – האריכו לדחות את שיטת אביאסף והב"ח, ופסקו כמחבר, שהעיקר הוא זמן הוסת שפורש עונה אחת, יום או לילה, כי וסתות דרבנן **שבט הלוי (בבאור הט"ז ס"ק ב' ד"ה "ותמנה הוא"), זרכני טהרה בשם הבן איש חי** – כתבו שהב"י והט"ז דחו את האור זרוע כי חשבו שהוא החמיר מן הדין, אך בדבריו משמע שזו חומרא שקבלו על עצמם גדולי האשכנזים, כי נחלשו הגופים ויש לחוש שהוסת יקדים קודם עונתו. **ולכן ראוי להחמיר את חומרת האור זרוע (ולא כאביאסף).**
 - כרוב הראשונים שפורש מתשמיש בלבד ולא משאר קריבות.
- רמ"א בסעי' נ"ג, ש"ך** – משמע שאפילו חיבוק ונישוק מותר. **וכ"פ הרדב"ז** וכתב שאין להוסיף חומרות על ישראל, והלוואי שישמרו מה שמוטל עליהם.
- ג"ח** – פסק לעיקר הדין שחיבוק ונישוק מותר, אבל המחמיר באלה תבוא עליו ברכה.
- פסק ככל הפוסקים שאם הוסת ביום, פורש כל היום כולו אפילו הוא בסופו ומותר מיד בלילה שלאחריו, וכן אם הוא בתחילת היום פורש כל היום כולו ומותר כל הלילה שלפניו. וה"ה אם הוסת בלילה שפורש כל הלילה ומותר ביום שלפניו ולאחריו בין קבעה וסת בג"פ או בפ"א.

פתחי תשובה בשם תפלה למשה – אשה ששעת וסתה תמיד בליל טבילתה מותרת לשמש בעונה זו של וסתה כדי לא לאסרה על בעלה עולמית, כי וסתות דרבנן ודאי לא תחשוש לחומרת האו"ז. ומ"מ תתחיל למנות ז' נקיים מתחילת היום החמישי לראייתה ולא הששי, כי החומרה לפרוש עונה סמוך לוסת חשובה יותר מאשר החומרא להתחיל לספור מהיום הששי לראייתה. וכל זה כשרואה כך באופן קבוע, כדי לא לאסרה על בעלה עולמית.

פתחי תשובה (ס"ק כב) בשם חת"ס – כלה שארע ליל טבילתה סמוך לוסתה אסורה לשמש, כי אין בעילה זו חיוב כמו דין היוצא לדרך בסעי' י', אבל מותרת לטבול אפילו בליל שבת בשביל שאר קריבות שמותרות, ושאר מיני קורבה הן ג"כ מצוה.

פרישה בעונת הוסת דאורייתא או דרבנן?

השב"א ר"ג – הסיבה שצריך לפרוש עונה אחת, זה משום שוסתות דרבנן ולכן גם הפרישה מדרבנן. ומה שסמכו זאת על פסוק, זה משום אסמכתא בעלמא.

תוספות ר"א ש"ס ספר התרומה – הפרישה עונה אחת היא מהתורה. ניתן לפרש שהם סוברים שוסתות מדאורייתא. אמנם הבי"י סייג שמא כוונתם שיש לוסתות סמך מהתורה.

גודע ביהודה, חת"ס – כתבו שמה שנפסק שוסתות דרבנן, זה שמחזיקים אותה בחזקת טהורה ולא אומרים שראתה בזמן הוסת, כי נגד חזקת אורח בזמנו בא יש לה חזקת טהרה, אבל לפרוש מאשתו זו חובה מהתורה, כי חוששים שמא תראה עכשיו בכל רגע וכ"ש לאחר שעבר זמן הוסת. וכ"פ גם הרא"ה.

חכמת אדם, ערוך השולחן – פרישה בשעת הוסת ממש היא מהתורה, אך סמוך לוסת מדרבנן.

ש"י – פסק כרוב הפוסקים שוסתות דרבנן, ולכן חובת הפרישה היא מדרבנן, כי חזקה זו שתראה בשעת הוסת איננה חזקה מבוררת ועלולה להשתנות. וכ"פ החזו"א ועוד הרבה אחרונים.

פרישה כשאין וסת קבוע

הגה"מ רמ"א – אשה שאין לה וסת קבוע, אם היא משנה את וסתה לאחר או להקדים יומיים או שלושה יפוש ממנה בזמן הגעת הוסת יומיים או שלושה לפניו. ועיין לקמן בס' קפט.

ש"י (ס' קפט ס"ק לט) – מדובר שהיה לה וסת ומשתנה לה להקדים ב' או ג' ימים ואז פורש גם קודם הוסת ליום שרגילה להקדים. וע"ע בס' קפט סעי' יג'.

מאלו וסתות צריכה פרישה?

משנה – "כל אשה שיש לה וסת, דיה שעתה, ואלו הן: מפקחת ומעטשת, וחוששת בפי כרסה ובשיפולי מעיה, ושופעת וכמין צמרמורת אוחזים אותה וכן כל כיוצא בהן. וכל שקבעה לה שלושה פעמים, הרי זה וסת". (נדה סג.)

ראב"ד – זה שאסרנו תשמיש בכל העונה של הוסת, היינו דוקא בוסתות של ימים, אבל בוסתות של הגוף, כגון מפקחת, מתעטשת וחוששת בפי כרסה וכל מה שנשנה במשנה, אסורה רק בזמן הוסת ממש בין שיש לה יום קבוע לסימנים אלו ובין אם לא, אבל לפני הוסת מותרת. ואפילו אם בדקה בשעת הוסת הזו ולא ראתה, מותרת אפילו לאחריו.

והוכחתו, מזה שרבי יוסי במשנה אומר לרבי יהודה שגם בוסתות הימים אסורה רק בשעתה ולא כל העונה, משמע שלגבי וסתות הגוף, רבי יהודה לא חולק, ומסכים שבוסתות הגוף אסורה רק לשעתה.

ודוקא כשרגילה לראות כל הראיה בתוך הוסת, אבל אם רגילה לראות אחר הוסת, אסורה מהוסת ואילך כל היום וצריכה בדיקה אחר הוסת כדי לטהר את עצמה לבעלה. אבל קודם הוסת בכל מקרה מותרת.

רמ"א – כראב"ד שכל זה בוסת התלוי בימים, אבל בוסת התלוי בגוף (בלבד) אסורה רק בזמן הוסת ממש, וע"ע בזה בס' קפט.

סעיף ג'

השב"א מחנה – כל מה שדברנו זה בגדולה, אבל בקטנה שלא הגיעה לימי הנעורים (י"ב שנים) ולא הביאה סימנים אינה צריכה לפרוש סמוך לוסתה (ה"ה בזמן הוסת ממש – ט"ז) כל זמן שלא קבעתו בשלוש פעמים. והטעם בזה, מפני שהיא מוחזקת שאינה ראויה לראיות ולכן ראיותיה נחשבות כמקרה עד שתחזק שלוש פעמים.

ט"ז וש"ד – קטנה היא זו שלא הגיעה לימי הנעורים או שהגיעה אבל לא הביאה סימנים.

ט"ז (ס' קפט סעי' כז) – העלה שקטנה שראתה ג"פ גם אם לא קבעה ממש, חוששת.

ש"י (שם בנקודות הכסף) – חלק, וכתב שחייבת לקבוע.

הדין בזמן הוסת עצמו:

הרמב"ם – משמע דוקא סמוך לוסת מותרת בלא בדיקה, אבל בזמן הוסת עצמו צריך לפרוש.

ש"י – במחבר ובעט"ז משמע שאפילו בתוך וסתה מותרת בלא בדיקה וכ"מ בשאר פוסקים.

סעיף ד'

ראב"ד, רא"ש – אם רגילה לראות בנך החמה ולא ידוע לה אם ראתה קודם או אח"כ יש מחמירים לאסור אותה כל היום כולו וכל הלילה ויש מקלים שאינה אסורה אלא ביום, וכך ההלכה משום שוסתות דרבנן, וכ"ש שסמוך לוסת מקלים משום ספיקא דרבנן לקולא וחוששים רק ביום שהוא ודאי בימי נידתה.

מחנה – פסק להלכה כמקלים שאם ראתה סמוך לנך החמה ולא זוכרת אם קודם או אחריו אסורה רק ביום.

ש"י – לפי זה אם רגילה לראות בין השמשות ולא ידוע אם קודם הלילה או אחריו (כלומר קודם שקיעה או אחר שקיעה, פת"ש בשם חו"ד), אסורה רק בלילה.
ג"ח – כתב החמיר ולאסור מספק בין ביום ובין בלילה. והב"ח לשיטתו שפסק לעיל כשיטת אביאסף.

סעיף ה'

דעה ראשונה. ברא"ש – אם רגילה לראות ראייה מרובה קודם הנץ שנמשכת עד אחר הנץ, יש מחמירים לאסור אותה כל היום וכל הלילה ששניהם זמן הוסת ואוסרים אותה את שתי העונות כולן ע"פ רבי יהודה שאוסר בכל העונה.

דעה שנייה. ברא"ש. ע"פ רבנו ירוחם. ראב"ד – אם רגילה לראות ראייה מרובה קודם הנץ שנמשכת עד אחר הנץ, יש מקלים שהולכים אחר תחילת הוסת, ותהיה אסורה רק בלילה. ואם בדקה לפני הנץ ולא ראתה, כל אותה שעה אסורה, אבל כל היום מותרת, כי עיקר הוסת בתחילתו. והכריע הראב"ד כדעה זו שהולכים אחר תחילת הוסת ואסורה רק בלילה וביום כשיעור הזמן שנמשך בו הוסת. והוכיח הראב"ד דבריו מהמשנה לעיל שלרבי יהודה מותרת בכל היום ואסורה בלילה שלפניו כאשר רגילה לראות בסוף הלילה, אע"פ שאי אפשר שלא תראה קצת גם בזמן הנץ, כי כשכתוב "עם הנץ", משמע לאלתר, ובכל זאת אסורה רק בלילה שלפניו וכל היום שלה.

דעה שנייה. ברא"ש. ע"פ הגהת הבית יוסף. את דבריו. הטור – הבין שהדעה המקלה שהביא הרא"ש היא לא דעת הראב"ד, ודעה זו סוברת שהלילה אסור והיום מותר, ושעת הוסת לרבי יוסי הסובר שימים ושעות וסתות, אסור, ולרבי יהודה רק הלילה אסור אך שעת הוסת מותרת (כי בלא זה היה צריך לאסור את כל היום). ולראב"ד אף שעת הוסת אסורה. (ולכן הדעה המקלה ברא"ש היא לא דעת הראב"ד ולכן לא כתב שהראב"ד הכריע כמותה)

מחנה – פסק כראב"ד, שאם רגילה לראות קודם הנץ ואחר הנץ, אסורה בלילה כי ודאי ראתה אז וביום כשיעור הוסת בלבד, כי הולכים אחר תחילת הוסת. וכתב הש"ך, לפי המחבר אם רגילה לראות לפני הלילה ונמשך וסתה עד הלילה, ה"ה שתהיה אסורה כל היום ובלילה כשיעור שנמשך בו.

ש"י – לפי שיטת האור זרוע שהש"ך פסק כמותו שמצריך לפרוש 24 שעות, אז אם זמנה בסוף הלילה תהיה אסורה גם בלילה שהיא עונת הוסת וביום כשיעור שנמשך בו וגם ביום שקודם לכן (להשלים ל-24 שעות). ואם רגילה לראות בזמן השקיעה, אז תהיה אסורה בכל היום ובלילה כשיעור שנמשך בו וגם בלילה שלפניו (להשלים ל-24 שעות).

סעיף ו'

ראב"ד. רמב"ן – אם הוסת שלה נמשך שנים או שלושה ימים, כולם נחשבים עונה אחת, ואע"פ שהגיע תחילת הוסת ולא ראתה צריכה לפרוש כל הימים הללו שהם ימי הוסת, כי כל יום ויום הוא וסת בפני עצמו, ואפילו נעקר יום הראשון, חוששת לשאר הימים עד שיעקרו כולם.
רז"ה. הכרעת הרא"ש. רשב"א. ריטב"א. רבנו ירוחם – פורשת בעונה הראשונה של הוסת. ואם עבר היום הראשון ולא ראתה, מותרת בשאר הימים. וכ"פ הבית יוסף שכך המנהג.
הרא"ש והרשב"א הביאו לשיטה זו ראייה:

הגמרא אומרת: "חוץ מן הנדה שבתוך ימי נדתה לא בעי בדיקה. הניחא לריש לקיש דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה ואין אשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה שפיר, אלא לרבי יוחנן דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה, תבדוק, דילמא קבעה לה וסת? אמר לך רבי יוחנן כי אמינא אנא היכא דחזיתיה ממעין סתום, אבל חזיתיה ממעין פתוח לא אמרי". (נדה יא).
 ואם נאמר שכל ימי הוסת הם עונה אחת ארוכה, גם לריש לקיש צריכה לבדוק, כדי שתדע כמה ימים לפרוש מבעלה כשיגיע הוסת? אלא ע"כ שרק עונה אחת של תחלת הוסת היא פורשת.

אמנם הקשה הבית יוסף מהגמרא בדף י. לגבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, אז אפילו שופעת כל שבעה נחשב כראיה אחת. אבל אם פוסקת מסיקה הגמרא שנחשב כשתי ראיות. מכאן משמע שאם פוסקת ורואה צריכה לחשוש לכל הימים כי אין זו ראיה אחת אלא כל ראיה בפני עצמה!
ותרץ הב"י, שגם במקרה הזה התחלת ראיה היא העיקר, ומה שהחמירו כשתי ראיות זה לענין חזקה בדמים ונפק"מ לטהרות או לבעל ולענין כתמים.

מחנה – פסק כרז"ה והרא"ש, שאם וסתה נמשך יומיים או שלושה שופעת או מזלפת אינה צריכה לפרוש אלא עונה ראשונה, כי הולכים אחר התחלת הוסת. ואם עברה העונה ולא ראתה מותרת בשאר הימים.

הקשו האחרונים, מה ההבדל בין סעיף זה שחוששת רק ביום הראשון, לבין הסעיף הקודם שרואה קודם הנץ ולאחריו שחוששת ביום כשיעור הוסת?

ש"י. ע"פ הב"ח – בסעיף ה' מדובר בראיה אחת מתמשכת, אבל כאן יש ראיה אחת בהתחלה וכל השאר הן ראיות נוספות של דמים יתרים ויש הפסק בין הראיות.

פרישה, אגרות, זהב – אם ההמשך הוא דבר מועט סברה לומר שגם הוא מצטרף, משא"כ כשהוא יומיים או שלושה ימים **אע"פ שרואה ברציפות** לא מצטרפים.

ק"י? – דבר מועט שנמשך ביום חשוב מעין הוסת עצמו, משא"כ כאן שזה נמשך כמה ימים שאין הכל ראייה אחת אלא תוספת דמים וכשהסתלקה עיקר הראיה הסתלקה התוספת. אלא שנשאר ה"ט"ז בצ"ע מנין המחבר לקח חילוק זה.

האחרונים נחלקו בדעת ה"ט"ז האם הוא סובר כב"ח שאי אפשר שתראה ג' ימים בלא הפסק ולכן יש הפסק בין הראיות וכל השאר דמים יתרים או שהוא סובר שאין חילוק בין הב"ח לפרישה ולשניהם אי אפשר שתראה ג' ימים רצופים וודאי פסקה באמצע והשאר דמים יתרים.

סעיף ז'

גמרא – "בעא מיניה ההוא סבא מרבי יוחנן: הגיע עת וסתה בימי עבודה ולא בדקה, מהו?... א"ל תניתנה: רבי מאיר אומר: אם היתה במחבא (מחמת פחד גנבים) והגיע שעת וסתה ולא בדקה, הרי זו טהורה שחרדה מסלקת את הדמים. טעמא דאיכא חרדה, הא ליכא חרדה והגיע וסתה ולא בדקה, טמאה. אלמא וסתות דאורייתא, וכיון דאיכא חרדה ודמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה, הכא נמי (במעוברת שדמיה מסולקים) דמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה". (נדה ט.)

משנה – "ובמה אמרו דיה שעתה (של בתולה, מעוברת, מניקה וזקנה)? בראיה ראשונה, אבל בשניה מטמאה מעת לעת". (נדה ז:)

גמרא – "אמר רב אכולהו. ושמואל אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן, דיין כל ימי מניקותן. וכן אמר ר' שמעון בן לקיש אכולהו, ורבי יוחנן אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן, דיין כל ימי מניקותן". (נדה י:)

רא"ש – מדברי רבי יוחנן למד שאשה מעוברת לא צריכה פרישה סמוך לוסת, כי אם בשעת הוסת לא צריכה בדיקה, כ"ש שלא צריכה פרישה.

טור, רבנו ירוחם – מזה שרבי יוחנן משהו בין מעוברת למניקה, ורבי יוחנן התיר למעוברת שלא צריכה בדיקה בימי עבודה, אז גם מניקה לא צריכה בדיקה בימי מניקותה לא לאחר הוסת ולא פרישה קודם לוסת.

מתי נקראת מעוברת?

משנה – "מעוברת משיועד עוברת... רבי יוסי אומר: מעוברת ומניקה שעברו עליהן שלוש עונות דיין שעתן". (נדה ז:) ועיין לקמן בס' קפט בבאור משך הזמן של הכרת העובר.

רז"ה – מעוברת נקראת מסולקת דמים ולא צריכה בדיקה ופרישה רק לאחר שעברו עליה שלוש עונות ולא ראתה כדעת רבי יוסי.

רשב"א – חלק על הרז"ה וכתב שאין הלכה כרבי יוסי, אלא כת"ק שכל מעוברת דיה שעתה. וע"ע בזה בס' קפט.

כמה זמן נקראת מניקה?

משנה – "מניקה, עד שתגמול את בנה". (שם)

גמרא – "ת"ר: מניקה שמת בנה בתוך עשרים וארבע חדש, הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה, לפיכך אם היתה מניקתו ארבע או חמש שנים דיה שעתה, דברי ר"מ. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים: דיין שעתן כל עשרים וארבע חדש, לפיכך אם היתה מניקתו ארבע וחמש שנים מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה". (נדה ט.)

רש"י – לדעת ר"מ, הדבר תלוי בהנקה, שכל זמן שמניקה הדם נעכר ונעשה חלב, וכשמת חוזר לקדמותו. לדעת חכמים, אין הדבר תלוי ביניקת הולד, אלא בצער הלידה שאבריה מתפרקים ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כד' חדש בין אם חי או מת.

מחבר – פסק כרבי יוחנן שמעוברת שהגיע זמן וסתה והוכר עוברת או שהיא מניקה (כ"ד חודשים מהלידה) והגיע זמן הוסת, א"צ לפרוש סמוך לוסת ואפילו בתוך זמן הוסת מותרת בלא בדיקה, כי בזמנים אלו אין דמים מצוים אצלה.

ש"ד בשם מהרש"ל – מדובר שלא קבעה וסת ג"פ בימי עבודה או בימי מניקותה אלא חוששת לוסת הראשון שהיה לה קודם לכן.

רעק"א – שיעור כ"ד חודשים זה אפילו אם מניקה ד' וה' שנים.

הדין בזמן הוסת עצמו:

פרישה – משמע דוקא סמוך לוסת מותרת בלא בדיקה, אבל בזמן הוסת עצמו צריך לפרוש.

ש"ד – במחבר ובע"ט"ז משמע שאפילו בתוך וסתה מותרת בלא בדיקה וכ"מ בשאר פוסקים.

סעיף ח'

משנה – "הגיעה שעת וסתה ולא בדקה, הרי זו טמאה. רבי מאיר אומר: אם היתה במחבא (מחמת פחד גנבים) והגיע שעת וסתה ולא בדקה, הרי זו טהורה, שחרדה מסלקת את הדמים". (נדה לט.)

גמרא – "בעא מיניה ההוא סבא מרבי יוחנן: הגיע עת וסתה בימי עבודה ולא בדקה, מהו?... א"ל תניתנה: רבי מאיר אומר: אם היתה במחבא (מחמת פחד גנבים) והגיע שעת וסתה ולא בדקה, הרי זו טהורה שחרדה מסלקת את הדמים. טעמא דאיכא חרדה, הא ליכא חרדה והגיע וסתה

ולא בדקה, טמאה. אלמא וסתות דאורייתא, וכיון דאיכא חרדה ודמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה, הכא נמי (במעוברת שדמיה מסולקים) דמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה". (נדה ט).

והסביר הרא"ש, הסובר שוסתות דרבנן, שכאן מסתמכים על דברי רב חסדא בהמשך הגמרא שכל המשנה היא דעת רבי מאיר, שרק חרדה מסלקת דמים, אבל בלא חרדה טמאה. וזה, כי הוא סובר שוסתות דאורייתא, ואין הלכה כמו המשנה הזאת. ולכן בין אם היתה במחבא ולא בדקה אחרי הוסת ובין אם לא היתה ולא בדקה אח"כ, הרי זו טהורה.

נחלקו הראשונים, האם צריכה לבדוק לפני הוסת כשהיא במחבוא:

השב"א – הדין של נחבאת במחבוא הוא כמו במעוברת, וכמו שמעוברת לא צריכה בדיקה אפילו לכתחילה בשעת הוסת שלה, כך גם נחבאת במחבוא לא צריכה בדיקה כלל אפילו לפני הוסת ולא רק אחרי.

קו"ה – חלק על הרשב"א, וכתב שכל ההתר של המשנה הוא בדיעבד, כלומר אם עבר זמן הוסת ולא בדקה, אזי היא טהורה כשלא ראתה, בין אם היתה במחבוא ובין אם לא, אבל לכתחילה בזמן הוסת צריכה לבדוק כמו כל אשה רגילה שחוששת לוסתה.

והקשה הבית יוסף על הטור, הרי בגמרא למד רבי יוחנן את דין נחבאת במחבוא מדין מעוברת, ולעיל בסעי' ז' פסק הטור שבמעוברת לא צריך לפרוש ממנה לא לפני הוסת ולא לאחר הוסת אפילו בלא בדיקה, וא"כ ה"ה גם בנחבאת במחבוא שלא צריך לחשוש לה בזמן הוסת אפילו היה לה וסת קבוע, כי בזמן חרדה היא מסולקת דמים!

ומתוך הבית יוסף, שכונתו שלכתחילה אכן הנחבאת במחבוא צריכה בדיקה, אלא שבדיעבד אם לא בדקה סומכים על החרדה שמסלקת דמים. ומה ששאל אותו סבא את רבי יוחנן לגבי מעוברת זה בדיעבד כשלא בדקה. ומה שרבי יוחנן לא ענה לו שאפילו לכתחילה מותרת, משמע שרק בדיעבד אם לא בדקה בזמן העיבור, טהורה, הואיל ודמיה מסולקים.

ואם כן קשה, מדוע לגבי מעוברת פסק הטור שמותרת לכתחילה בלא בדיקה, הרי ראינו שנלמד מנחבאת במחבוא שרק בדיעבד אם לא בדקה טהורה? **ומסביר הב"י**, שכל השאלה כאן בין ההוא סבא לרבי יוחנן זה למ"ד וסתות דאורייתא, וא"כ רק בדיעבד מותרת, אבל אנחנו שפוסקים שוסתות דרבנן לא חוששים אפילו לכתחילה בזמן שהיא מעוברת ומותרת.

וא"כ קשה שוב, אם הטור סובר שוסתות דרבנן ומועברת מותרת לכתחילה בלא בדיקה, אז למה לא יהיה הדין כך גם בנחבאת במחבוא? **ומחדש הבית יוסף**, שלמ"ד וסתות דאורייתא, משויים מעוברת לנחבאת במחבוא להחמיר להצריך בדיקה לכתחילה, אבל למ"ד וסתות דרבנן, לא משויים אותם לענין להקל על הנחבאת, כי כל המעוברות דמיהן מסולקים, אבל בנחבאת במחבוא שלא כ"כ ברור שדמיה מסולקים, כי יש כמה נשים שאע"פ שהן במחבוא יש להן דמים, חוששת לכתחילה וצריכה בדיקה, ורק בדיעבד אם לא בדקה, טהורה.

הב"ח תרץ, שלטור ולרא"ש היתה גירסה אחרת בגמרא, וממילא לק"מ.

אמנם הט"ז חידש שיש הבדל מהותי בין דין נחבאת במחבוא לדין מעוברת, כי בנחבאת שסילוק הדמים הוא משום פחד יש לחשוש שמא באותה שעה שתזדקק לבעלה יסור הפחד מליבה ותראה. ורק אם שעת הוסת בזמן חרדה ולא נגמרה החרדה אז מסולקת דמים, משא"כ במעוברת שכבר היא מסולקת ואין חשש שתראה אפילו בשעת הוסת ולכן במעוברת מותרת לכתחילה בלא בדיקה ואילו בנחבאת רק בדיעבד אם לא ראתה.

מחבר – פסק את הגמרא וכרשב"א, שאם היתה נחבאת במחבוא מפני פחד והגיע שעת הוסת אינה חוששת לו (כלומר דינה כמעוברת).

רמ"א – הביא כ"י"א את הטור והבית יוסף, שכל זה אם עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה, אז היא טהורה בלא בדיקה, אבל לכתחילה צריכה בדיקה. **והסביר הש"ך**, שלשיטה זו אין דין הנחבאת במחבוא דומה לדין המעוברת והמניקה, כי אצלן דמיהן מסולקים, וכשנחבאת לא ברור לנו כ"כ שתהא מסולקת דמים, כי יש נשים שרואות אפילו כשהן במחבוא (כתרוץ הב"י לעיל).

ט"ז – כתב שראוי לפסוק הלכה כמו דעת הטור, שמא באותה שעה שתזדקק לבעלה יסור הפחד מליבה ותראה.

שבט הלוי (סעי' ח' ס"ק ב') – אשה שלוקחת כדורים למנוע או לעכב ביאת הוסת, אינה צריכה לחשוש לוסת ודינה כאשה המסולקת דמים, אך אפשר שלכתחילה צריכה בדיקה בשעת הוסת עד שתתחזק שאכן אינה רואה.

סעיף ט'

דין בדיקה באשה שיש לה וסת קבוע

גמרא – "איתמר: אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה, ולבסוף בדקה: אמר רב: בדקה ומצאה טמאה – טמאה, טהורה – טהורה. ושמואל אמר: אפילו בדקה ומצאת טהורה נמי טמאה, מפני שאורח בזמנו בא... רב נחמן בר יצחק אמר: בוסתות גופייהו קמיפלגי, **דמ"ס** (שמואל) וסתות דאורייתא, ומ"ס (רב) וסתות דרבנן. אמר רב ששת כתנאי: רבי אליעזר אומר: טמאה נדה, ורבי יהושע אומר תיבדק. והני תנאי כהני תנאי, דתנאי: רבי מאיר אומר: טמאה נדה, וחכ"א תיבדק". (נדה טז).

השב"א, מגיד משנה בשם רמב"ן, תוספות, רב אחאי גאון, רבנו חננאל, ראב"ד, מרדכי, רא"ש, טור – הלכה כחכמים, רבי יהושע רב שוסתות דרבנן, ולכן אשה שיש לה וסת קבוע חייבת לכתחילה בבדיקה בשעת הוסת, ואם בדקה ומצאה שהיא טהורה מותרת לבעלה, אע"ג שיש חזקה שאורח בא תוך זמנו. ואם עברה ובזמן הוסת לא בדקה ובדקה אח"כ ומצאה שהיא טהורה, אז היא טהורה לבעלה. וכל עוד שלא בדקה, אפילו אח"כ, אסורה לבעלה.

ה'ג'ע"ג.ה'ה'נ"ג.וה'רמב"ם – הסכימו לראשונים שוסתות דרבנן. וכן צריכה בדיקה בשעת הוסת, אבל אם עבר הוסת ולא בדקה כלל ולא הרגישה, טהורה בלא בדיקה, כמו שכתוב במשנה ש"החמרים והפועלים...נשיהם להם בחזקת טהרה". (משא"כ לדעה ראשונה, שחייבת בדיקה לפני שתהיה מותרת)

ה'א"ם – משמע מדבריו שאם לא בדקה בזמן הוסת (וזו כוונתו של רב שבדקה עצמה בזמן שיעור וסת), אפילו בדקה ומצאה אח"כ שהיא טהורה, טמאה, כי סמכו בזה כאילו וסתות דאורייתא, כי חוששים לדעת רבי זירא.

מחב"ב – פסק כר"ן ע"פ הרי"ף והרמב"ם, ששאר נשים (לא מעוברת ולא נחבאת במחבא) צריכות בדיקה (בחורים וסדקים – חו"ד) כשיגיע הוסת. עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה, טהורה בלא בדיקה, כי וסתות דרבנן. והביא כ"א את התוספות והטור ושאר ראשונים, שאסורה עד שתבדוק אם יש לה וסת קבוע או שהוא כל לי יום (עונה בינונית) כשאינן לה וסת קבוע.

ה'מ"א – הלכה כדעת ה"א שתמיד צריכה בדיקה כשיש לה וסת קבוע ואסורה עד שתבדוק. **וכן פסק המחבר מפורש בס' קפט סע' ד' וכך פסקו כל הפוסקים.**

הדין כשאחרה לבדוק זמן מרובה לאחר זמן הוסת: ג'ית יוסף, ט"ז.ש"ז – פסקו כרוב הראשונים שיכולה לבדוק אח"כ וטהורה. ג'ית – יש להחמיר כדעת הרא"ם שאם לא בדקה עצמה תוך שיעור וסת היא טמאה אע"פ שבדקה אח"כ ומצאה טהורה, כי אורח בה תוך זמנו ונפל לארץ.

ג'תתח.תשובה – האחרונים כתבו שאין לחוש לחומרא של הרמ"א.

דין בדיקה באשה שאין לה וסת קבוע

הדין בבדיקה לאשה שאין לה וסת קבוע: ה'ש"א – אע"פ שלא בדקה בשעת וסתה, טהורה ואינה צריכה בדיקה, שאם לא הרגישה דם בשעת וסתה, הרי זו בחזקת טהורה. וזה מפני שאיסור עונה מדרבנן. ומ"מ צריכה בדיקה ביום שלושים, שכל שלא קבעה לעצמה וסת, הרי היום שלושים הוא יום הוסת שלה. אבל אם קבעה וסת יותר משלושים יום, זה לא נחשב כאילו נקבע וסת, ולכן צריכה בדיקה ביום שלושים. וכל זה בוסת שאינו קבוע שהוא פחות מעונה בינונית, אבל בוסת שאינו קבוע בעונה בינונית של שלושים יום, הרי זה נחשב כוסת קבוע, ואע"פ שלא הרגישה דם, אסורה עד שתבדוק, ואם בדקה ומצאה טהורה, טהורה לבעלה.

ודקדק הבית יוסף, שאע"פ שבוסת שאין לה קבועה לא צריכה בדיקה, מ"מ חוששת לו וצריכה לפרוש כל אותה עונה כמבואר בס' קפט.

הפרישה הקשה, הרי בס' קפו נפסק שאשה שאין לה וסת קבוע אסורה לשמש בלא בדיקה?

ותרץ הט"ז, שמה שכתוב בס' קפו מדובר באשה שאין לה וסת כלל ורגילה בראיות הרבה בלא שיעור ובזה חייבת בדיקה בכל פעם כי היא בחזקת רואה, אבל כוונת הרשב"א באשה שיש לה וסת קבוע ופעם שינתה ראייתה ליום אחר אבל עדין לא קבעה אותו ג"פ, ובזה לא צריכה בדיקה כשיגיע אותו יום שוב כי לא מוחזקת ג"פ בראיה זו.

ט"ז? – אשה שאין לה וסת קבוע כלל צריכה בדיקה בכל פעם שמשמשת, אבל אם יש לה וסת קבוע אלא ששינתה פעם או פעמיים ליום אחר, כשיגיע אותו יום שוב ולא ראתה ולא הרגישה, לא צריכה בדיקה.

כמה זמן צריכה לבדוק?

חוות דעת – הבדיקה צריכה להיות בשעה הקבועה שבה מגיע הוסת בעונת הוסת. ואם אינו מגיע בשעה קבועה כמו רוב הנשים, צריכה לבדוק בכל העונה כולה ע"י שתכניס מוך דחוק ויהיה שם כל העונה. ואם משנה וסת לבי' או ג' ימים צריך שיהיה כל הימים.

טהרת ישראל (ס' קמד), חזו"א (ס' א. סע' כב) – מספיקה בדיקה אחת.

דרכי טהרה – חושש לחוות דעת אד' מספיק בגד לבן תחתון מהודק לגוף כל העונה ובסוף העונה תבדוק אותו.

שבט הלוי – קשה לבדוק כמו החוות דעת ולכן מספיק שלוש בדיקות בעונת הוסת.

הדין אם בדקה ואבד העד

חוות דעת – אם בדקה ואבד העד אסורה, כי אין יותר ראייה מזה שלא הרגישה. וה"ה אם בשעת הוסת הטילה מים. וה"ה אם בדקה שוב למחרת ומצאה טהורה, ג"כ טמאה, שמא היתה טמאה אתמול וראתה על העד שאבד ולא הרגישה כי חשבה שזה הרגשת העד או מי רגלים.

שבט הלוי (ס"ק ו') – פסק כחולקים על החוות דעת, ואם אבד העד יכולה לבדוק שוב אח"כ (לדעת הרמ"א המצריך זאת) ואם מצאה טהורה, הרי היא טהורה. וכן אין לאסור אחר הטלת מי רגלים.

הסברים בהבנת המחלוקת בין מ"ד וסתות דאורייתא או למ"ד וסתות דרבנן

לכאורה הטעם של וסתות דאורייתא כי באשה שיש לה וסת קבוע, שקבעה אותו ג"פ יש חזקה שאורח בזמנו בא וכל חזקה היא מדאורייתא. אבל רש"י (ט.) כתב שטעם מ"ד וסתות דאורייתא זה מדין הלכה למשה מסיני שאורח בזמנו בא וכאילו ראתה. וזה תימה, הרי זו חזקה ככל החזקות! **ועוד כתב רש"י** (טו.) שהלכה למשה מסיני שמחזיקים אותה כטמאה מספק. ואם זה הלכה למשה מסיני מדוע רק טמאה מספק ולא טמאה ודאי?

ועוד קשה, בין אם נאמר שזו חזקה או הלכה למשה מסיני, מה סובר מ"ד וסתות דרבנן?

בבאור מ"ד וסתות דרבנן מצאנו כמה שיטות באחרונים:

באור סדרי טהרה (סי קפז ס"ק יד) – חזקת אורח בזמנו בא היא חזקה כמו שאר חזקות כגון שור המועד, אלא שכנגדה יש חזקת טהרה של האשה כל עוד שלא מרגישה שראתה. לכן מעמידים אשה על חזקתה המקורית והיא נשארת בחזקת הטהרה שלה. וזה כמו מקוה שמימי לפעמים מתמעטים וידוע שהיה עם מי סאה ויש ספק אם בזמן הטבילה היה מי סאה, אינה צריכה לחזור ולטבול, וכתב הש"ך (סי רא ס"ק קלו) שמעמידים את המקוה על חזקתו דמעיקרא שהיה בו מי סאה.

לפי זה הסביר הנוב"י (לעיל בסעי' ב') מדוע יש הסוברים שוסתות דרבנן ומצד שני פרישה סמוך לוסת היא מהתורה. והסיבה, שלעניין טהרה היא בחזקת טהורה כי וסתות דרבנן, אבל לעניין העתיד שמא תראה ותצא מחזקתה חוששים, כי לעתיד אין חזקה ולכן פורש מהתורה סמוך לוסת. וכן באדם יש לו חזקת חיים ואשתו אוכלת בתרומה כל הזמן, אבל אם אמר הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי, פוסקת מלאכול בתרומה מיד, שמא ימות אח"כ ועכשיו תהיה מגורשת.

החזו"א (סי פ') דחה את **חידוש הסדרי טהרה**, כי אשה שיש לה וסת קבוע, ברגע שהגיע הוסת הסתיימה חזקת הטהרה שלה, כי זוהי חזקה משתנה כל חודש ע"פ תאריך ראייתה. כלומר, עד שעת הוסת יש לה חזקת טהרה, אך משעת הוסת נגמרה חזקתה. **ויש לדמות זאת למקוה שמוחק שמימי מתמעטים** שצריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידענו שהיה ממש מי סאה בזמן הטבילה (סי רא סעי' מה).

באור ערוך השולחן (סי קפד ס"ק ד) – כדי שאשה תהיה טמאה מדאורייתא **צריכה להרגיש בבשרה** (עיין סי' קפג) אפילו שאורח בזמנו בא וודאי ראתה. לכן גם למ"ד וסתות דרבנן שיש חזקה זו וודאי ראתה, מכיון שלא הרגישה בשעת הוסת לא טמאה מהתורה ולכן וסתות דרבנן. לפי זה, מ"ד וסתות דאורייתא יסבור שמכיון שאורח בזמנו בא, ודאי הרגישה ולא שמה לב לכך.

ממילא מובן למה יש הסוברים שפרישה מדאורייתא, כי אמנם לא הרגישה וזה דרבנן, אבל פורש מהתורה לפני הוסת כי אורח בזמנו בא ומן הסתם תרגיש. ואם עבר הוסת ולא הרגישה זה דרבנן.

החזו"א הרבה להקשות על ערוך השולחן שלא יתכן לומר שמ"ד וסתות דרבנן סובר שיש חזקת אורח בזמנו בא :

1. הגמרא אומרת (יג): שאשה שוטה פקחות בודקות אותה כי לא יודעת לבדוק את עצמה. אם יש לה וסת קבוע אז למ"ד וסתות דרבנן בודקות אותה אחרי הוסת. ואיך יתכן, הרי כאן יתכן שבאמת הרגישה והיא לא יודעת ואז אולי טמאה מהתורה ומה תועיל הבדיקה שלאחר מכן?
2. נפסק שאשה רגילה שבדקה בשעת הוסת ואבד העד, טמאה ולא תעזור בדקה שוב גם למ"ד וסתות דרבנן, כי יתכן והרגישה בשעת הוסת!
3. בגמרא (טו.) לגבי הבא מן הדרך ועבר זמן של ספירה וטבילה לא צריך לשאול כי וסתות דרבנן. ומדוע לא, הרי אולי הרגישה ואז טמאה מהתורה וחייב לשאול, ולכן לפי זה צריך לשאול אם הרגישה!
4. הראב"ד אמר שמכיון שוסתות דרבנן כ"ש שפרישה סמוך לוסת מדרבנן. ולמה כ"ש, הרי קודם הוסת יש לחשוש שמא תרגיש ותהיה טמאה מהתורה?

באור החזו"א – המחלוקת היא על תוקפה של חזקת אורח בזמנו בא. מ"ד וסתות דאורייתא סובר זהו חזקה אלימתא המוציאה את האשה מחזקת הטהרה שלה. מ"ד וסתות דרבנן סובר שחזקה זו יש בה רעותא והיא לא חזקה יציבה כ"כ כי היא מושפעת מדברים אחרים כגון היתב מחבוא, מאכל ומשתה ושינויי מזג אויר, ולכן במקרה של ספק מעמידים אותה על חזקת הטהרה ולא אומרים שודאי ראתה.

לכן סובר רש"י שלמ"ד וסתות דאורייתא, באה הלכה למשה מסיני ואומרת שבכל זאת החזקה קיימת. ומה שאמר רש"י שזו טומאת ספק, זה ע"פ ערוך השולחן שהיא לא הרגישה, והסתמכות על חזקת אורח בזמנו בא היא מטמאה רק מספק.

סעיף י'

גמרא – "ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, שנאמר: וידעת כי שלום אהלך ופקדת נודך ולא תחטא. הא מהכא נפקא? מהתם נפקא! ואל אישך תשוקתך, מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך? אמר רב יוסף: לא נצרכה אלא סמוך לוסתה. וכמה? אמר רבא: עונה. והני מילי לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה מיטרד (מוטרד בפקידה ויבטל מן המצוה או שמוטרד בתשמיש ויתבטל מהמצוה)". (יבמות סב:)

איך פוקד את אשתו?

רשב"א, רש"י, ראב"ד, רבנו גרונם – **מדובר בתשמיש, והטעם משום שוסתות דרבנן ובמקום מצוה לא גזרו.** ומה שהובא לעיל הפסוק "והזרתם את בני ישראל מטומאתם" זה אסמכתא בעלמא.

ערוך השולחן הרבה להקשות על שיטת רש"י. ראשית, לא ברור מדוע הגמרא מפרשת שצריך לפקוד בעונה סמוך לוסת. והרי יודעים שסמוך לוסת זה עונה אז מדוע צריך לשאול את זה. שנית, מדוע לדבר מצוה לא פוקד, הרי אם זה תשמיש או ריצוי דברים בגלל זה יפסיד את המצוה, יקיים את שניהם! משא"כ לנמוק"י שצריך ממש להמתין י"ב שעות ויכול להפסיד את המצוה. קושיה זו רש"י תרץ שהוא טרוד ויש חשש שיתבטל מהמצוה.

ה'ת.הא"ש.ספר.התרגומה – בתשמיש אסור כי זה סמוך לוסת ואסור בתשמיש בעונה סמוך לוסת, כי אע"פ שוסתות דרבנן הפסוק "והזרתם" מלמד שחייבים לפרוש סמוך לוסת מהתורה (עיין לעיל). ועוד, שגם אם נאמר שחיוב הפרישה הוא מדרבנן, כאן יוצא לדבר הרשות ואין סיבה להקל. והגירסא בדברי רב יוסף היא: "לא נצרכה אלא באשתו נדה" ואז ודאי שלא יכול לשמש, ולכן הכוונה היא שפוקד בדברי ריצוי דברים בשיעור זמן של עונה.

גמק. יוסף – מדובר כאן שאם היא נידה וזמן טבילתה תוך עונה, ימתין בשבילה עונה ולא יצא לדרך. ומה שכתוב בגמרא "סמוך לוסתה" הכוונה סמוך לוסת טבילתה ולא וסת ראייתה.

[הגר"א דייק שגרתו היתה כגרסת התוספות שמדובר באשתו נדה והוא ממתין שתטבול בתוך עונה. אבל זה תימה כי בנמוק"י כתב מפורש שכתוב "סמוך לוסתה" והוא מסביר סמוך לוסת טבילתה. אמנם הריטב"א מעמיד את שתי הגרסאות: לא נצרכה אלא באשתו נדה, וכמה? עונה סמוך לוסתה, והיינו וסת טבילתה]

מחב.ג – פסק כגמרא שהיוצא לדרך צריך לפקוד את אשתו אפילו סמוך לוסת.

המ"א

1. כרש"י, רשב"א וראב"ד שאפילו בתשמיש מותר.
 2. כסמ"ג, שהמחמיר שלא לפקדה (סמוך לוסת) אלא בדברי ריצוי תבוא עליו הברכה.
 3. כש"ד שאם הולך לדבר מצוה א"צ לפקוד את אשתו.
 4. כל שאר מיני קורבה ואהבה מותר. [ואע"פ שבאו"ח ס' רמ סע' ט"ו כתב שיבעל בלילה קודם שיוצא לדבר מצוה אפילו סמוך לוסת, הלכה כדבריו כאן – ש"ך]
- ש"ך** – וכאן מותר לו אפילו בחיבוק ונישוק, ואפילו לדעת הב"ח (בסע' ב') שכתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה, כאן ודאי שמותר כי י"א שאפילו בתשמיש מותר ואף מצוה.
- ט"ז** – כאן חייב בדברי ריצוי, ואילו אם לא יוצא לדרך זו רשות בדברי ריצוי.
5. הביא כ"א את דעת הנמוקי יוסף שאם רוצה ללכת לדרך ואשתו נידה ותטבול תוך עונה אחת (י"ב שעות, יום או לילה) צריך להמתין. [מכאן הוכיח הש"ך את שיטת אביאסף, כי לכאורה איך יתכן שהוא רוצה ללכת ואשתו תטבול תוך עונה, כי אם נמצאת ביום השביעי של הנקיים ותטבול בלילה זו עונה אחרת? אלא ע"כ שעות וסתה בימי טבת חלקה ביום וחלקה בלילה שהוא ליל שמיני, ואם תטבול תוך יב' שעות ימתין מלצאת]
- ש"ך** – ואם הולך לדבר מצוה או לדבר הרשות לצורך גדול א"צ להמתין, כי שיטתו של הנמוקי"י לא מחוורת.

מהו שיעור יציאה לדרך?

פת"ש בשם תשובה מאהבה. טהרת ישראל – י"ב מיל.
בדני השולחו – ד' מיל. צ"ע איזו השתוקקות יש בשיעור קצר כזה.
יעבץ – מדובר שנוסע ולא יודע מתי יבוא או שיחזור אחר שיעור עונתו.
שבט הלוי – אם נוסע לחו"ל או הולך לצבא (מילואים וכד') נחשב כיוצא לדרך אפילו אם יודע שיחזור תוך שיעור העונה ואפילו למרחק קצר מאוד. ומדובר כמובן שלא ילון לפחות לילה אחד בביתו.

דין טבילה הסמוך לוסת ראייה

כנסת. יחזקאל – אם ראתה כתם ויצא ליל טבילה בעונת וסתה מותר לפקוד את אשתו, כי זה ליל טבילה. ומוכיח שיטתו מהנמוקי יוסף, שפרש סמוך לוסת טבילתה, כלומר שאם תטבול בתוך עונת הוסת הבעל צריך להמתין את כל העונה ולא לצאת, וא"כ ליל טבילתה הוא בסמוך לוסתה ומותר לשמש.

סדרו. טהרה. חונת דעת. גודע ביהודה. שאלת יעבץ. גבעת שאול – חלקו על כנסת יחזקאל כי אין התר בעונת וסתה לטבול ולשמש. החוות דעת דחה את הוכחתו של הכנסת יחזקאל כי עשה חיבור בין שיטת רש"י לנמוקי יוסף, כי לפי הנמוקי יוסף זה לא עונת הוסת אלא סמוך לוסת טבילתה. ועוד, איך אפשר להשוות זאת בכלל לדין היוצא לדרך שם התירו באופן מיוחד לשמש סמוך לוסת, אך בליל טבילה רגיל סמוך לוסת, תדחה את הטבילה ולא תשמש. ועוד, שיש לחוש לשיטת תוספות.

ברת. ופלת – הסיק מכאן שאסור לבעל היוצא לדרך להמתין לטבילת אשתו כשהטבילה היא סמוך לוסתה, כי אז יכנס לחיוב לפקדה בעונת וסתה ולכן צריך למהר לצאת לדרך שלא יתחייב לפקדה בתשמיש בעונת הוסת.

ניתן להסביר מחלוקתם ע"פ מחלוקת הרשב"א והרא"ה לגבי בא מן הדרך. לדעת הרשב"א צריך לפקוד את אשתו גם כשבא מן הדרך ולרא"ה ההתר הוא רק ביוצא לדרך. לרשב"א הכל ענין של השתוקקות האשה לבעלה וזה קיים גם כשבא מן הדרך ולכן סובר הכנסת יחזקאל שאם חל ליל טבילתה בעונת הוסת מותרת לשמש כי בליל טבילה יש השתוקקות. לרא"ה אמנם יש השתוקקות אבל יש לה גם "פת בסלוי", כי הבעל בבית ולכן ההתר לא קיים כשבא מן הדרך. ולכן שאר האחרונים אסרו לשמש בליל טבילה שהוא בעונת הוסת כי הבעל בבית ויש לה "פת בסלוי".

סעיף יא

משנה – "כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן (כי בדיקה צריכה רק עסוקה בטהרות). הבאים מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה".
גמרא – "למה ליה למיתני הבאים מן הדרך? סד"א הני מילי היכא דאיתיה במתא דרמיא אנפשה ובדקה, אבל היכא דליכא במתא דלא רמיא אנפשא לא, קמ"ל. אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה (בתוך ל' יום מראייתה האחרונה).
 אמר רב הונא: לא שנו (שבימי עונתה לא צריכה בדיקה) אלא שאין לה וסת, אבל יש לה וסת אסור לשמש. כלפי לייא? אדרבא איפכא מסתברא! אין לה וסת, אימא חזאי, יש לה וסת קביע לה (וודאי לא תראה!)
 אלא אי איתמר הכי איתמר: אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה (בימים שהיה בדרך), אבל הגיע שעת וסתה (בימים שהיה בדרך) אסורה. **קסבר וסתות דאורייתא** (הלכה למשה מסיני). **רבה בר בר חנה אמר**: אפילו הגיע שעת וסתה נמי מותרת, **קסבר וסתות דרבנן**.
גמרא – "אמר רב שמואל משמיה דרבי יוחנן: אשה שיש לה וסת, בעלה מחשב ימי וסתה (אם שהה בדרך שבעה ימים אחר הוסת, עכשיו טהורה) ובא עליה (בלא לשאול, כי וסתות דרבנן). אמר ליה רב שמואל בר יבא לרבי אבא: אמר רבי יוחנן אפילו ילדה דבזיזא (מתביישת בלא שיתבע ממנה בעלה) למטבל? אמר ליה: אטו ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן? אימור דאמר רבי יוחנן ספק ראתה ספק לא ראתה (ולכן גם בקטנה יש ספק), ואם תמצא לומר ראתה שמא טבלה!... (נדה טו. טו:)

הוספות. רמב"ן. השב"א – פרשו את ריש לקיש כרש"י, שבא בתוך ל' יום שבהם לא רואה, שהם ימי עונתה. **לרב הונא וסתות דאורייתא**, ולכן אפילו אם המתין לאחר חזרתו עד כדי זמן שתוכל לספור ולטבול אסור בלא שישאלנה, כי הרי זה כאילו ודאי ראתה, וכך זה נשאר עד שתגיד לו שהיא טהורה.

לרבי יוחנן ורבה בר בר חנה הסוברים וסתות דרבנן, כשחזר לאחר שעברו עליה ימי הוסת כשהיה בדרך והמתין שיעור זמן שיכולה לספור בו ולטבול, מותרת לו בלא שישאל אותה כלל. **וטעמם, שמכיון וסתות דרבנן**, נאמר שאולי לא ראתה, וגם אם ראתה אולי טבלה. ואם לא שהה שיעור שיכולה לספור בו ולטבול, אסורה גם לרבה בר בר חנה, כי אורח בזמנו בא, ואם ראתה ודאי לא טבלה **ולכן חייב לשאול אותה אם ראתה**. ואם שהה יותר מל' יום, ודאי ראתה ולכן חייב לשאול. אבל אם לא עברו עליה כלל ימי הוסת, נשארה טהורה. **והלכה וסתות דרבנן**.
ר"ן. רמב"ם – פרש את דברי ריש לקיש שבא בימי עונתה, הכונה בשעת וסתה ממש, כלומר שאם חזר מהדרך ביום הוסת, אסורה לו שמא תראה בשעת תשמיש, אבל אם עברה עונת הוסת, אפילו לא עברו מספיק ימים שתוכל לספור ולטבול, הרי היא בחזקת טהורה ואין חוששים כלל שמא ראתה בשעת הוסת, כדברי רבה בר בר חנה, שאפילו הגיע שעת הוסת בזמן שהיה בדרך מותרת ולא צריך לשאול אותה כלום, ודינה היא **ככל אשה היא בחזקת טהרה לבעלה עד שתאמר לו שהיא טמאה או שתחזק בנידונה בשכנותיה**. **והלכה כרבה בר בר חנה**.
ומה שרבי יוחנן אמר בהמשך שמחשב ימי וסתה, כדי שיבדוק אם עברו ימי ספירה וטבלה זה כי הוא סובר וסתות דאורייתא ואין הלכה כמותו.

וכל זה כשיצא לדרך והניח אותה טהורה, אז כשחזר לא חושש כשזה יום לא הוסת, אבל אם כשהלך הניחה טמאה, כשחזר חייב לשאול אם היא ספירה וטבלה והיא טהורה.

מה הדין בקטנה שאולי מתביישת לטבול ואולי לא טבלה האם צריך לשאול? רש"י – פרש את דברי רבי יוחנן בקטנה שגם היא בספק ראתה מותרת בלא שישאל. **רבנו חננאל. ר"ת. השב"א** – פרשו את הגמרא בגדולה מעוברת שילדה ומפחדת לטבול, שמספק לא צריכים לשאול אותה, אבל קטנה צריכה להישאל אם טבלה בכל מקרה, כי היא בחזקת ודאי טמאה.

מחבר – פסק כגמרא וכריש לקיש ורבי יוחנן וכרמב"ן והרשב"א, שאשה שיש לה וסת לימים לבד והגיע שעת הוסת, אסור לבעלה לבוא עליה עד שישאל אותה אם ראתה (ואפילו היא ערה ותגיד לו בפה שהיא טהורה – חו"ד). ואם אין לה וסת כלל, יום השלושים לראייתה הקודמת הוא זמן הוסת שלה. ואם עבר אחר שיעור הוסת, זמן שתספור ותטבול בא עליה בלא שאלה.
ש"ך – אבל קודם שעת הוסת או שאין לה וסת אבל קודם ל' יום לא צריך לשאול.
ט"ז – פסק שה"ה באשה ילדה שמתביישת לטבול בעצמה ג"כ לא צריך לשאול אם שהתה אחר שיעור הוסת שיעור שתספור ותטבול.
גמרא – תמה על המחבר שכאן פסק כתוספות, רמב"ן ורשב"א שמצריכים לשאול אותה אם ראתה (אם לא עבר הזמן שתוכל לספור ולטבול), ואילו לעיל בסעי' ט' פסק כר"ף והרמב"ם שאם עבר הוסת ולא ראתה טהורה בלא בדיקה. **ע"פ הכס"מ אפשר ליישב** שהמחבר קיבל את פרוש הר"ף בר"ף ורמב"ם לחצאים, שלענין בדיקה, אם עבר זמן הוסת ולא ראתה ולא בדקה טהורה, אבל לענין שהיה אחר הוסת זמן שתוכל לספור ולטבול חייב לחכות.

סעיף יב'

הדין כשבא מהדרך ולאשתו יש וסת לימים ולקפיצות

גמרא – "רב אשי מתני הכי: אמר רב הונא: לא שנו (שהיא בחזקת טהרה), אלא שאין לה וסת לימים, אלא יש לה וסת לימים ולקפיצות, כיון דבמעשה תליא מילתא, אימא לא קפיץ ולא חזאי (כשהיה בדרך), אבל יש לה וסת לימים אסורה לשמש. **קסבר וסתות דאורייתא**. רבה בר בר חנה אמר: אפילו יש לה וסת לימים, מותרת. **קסבר וסתות דרבנן**". (נדה טו. טו:)

רמב"ן. רשב"א. טור. ס' קפט. סע' נו – מכל זה משמע שאם יש לה וסת לימים ולקפיצות היא בחזקת טהורה אפילו אם הגיע בזמן הוסת מהדרך, כי אולי לא קפצו לה הימים. ואם זה כך עבור מ"ד וסתות דאורייתא, כ"ש עבור מ"ד וסתות דרבנן. ומכיון שלא חוששים שקפץ, אז חושש לה לעונה בינונית שהיא ל' יום, ובא עליה לאחר שיששה אחר עונה בינונית כשיעור ספירה וטבילה.

ובזה חמור וסת התלוי במעשה מוסת ימים, שבוסת ימים אם הוא ל"ה ימים, אז לא חושש לימים שבאמצע, אבל בוסת התלוי במעשה, אז חוששים לעונה בינונית של ל' יום.

מחנה

1. פסק את הגמרא ורכב הונא וכרשב"א והטור, שאם היה לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף (למשל קפיצות וכיו"ב), כיון שהוסת תלוי במעשה, תולים שלא קפצה ביום המיועד ולכן לא ראתה ולכן לא צריך לשאול אותה אפילו לא שהתה שיעור של ספירה וטבילה.
2. מ"מ חוששת לעונה בינונית שהיא שלושים יום שמא תראה אז בלא קפיצה, ולכן אסור לבוא עליה אם עברה עליה העונה הבינונית עד שישאל או ששהתה שיעור שתוכל לספור ולטבול כמו שלמדנו בסעיף הקודם.

הדין כשבא מהדרך ולאשתו יש וסת לימים ולפיהוק

מחנה – ע"פ דבריו בבית יוסף, ה"ה אם היה לה וסת הימים ולכל אחד מוסתות הגוף (כולל פיהוק), כיון שזה תלוי במעשה, תולים שלא פיהקה ביום הוסת וחוששת רק לעונה בינונית.

ש"ג – חלק על המחבר, והאריך להוכיח שדוקא בוסת הקפיצות מקלים שלא צריך לשאול אותה כי זה דבר שתלוי בה, אבל פיהוק לא תלוי בה ולכן מן הסתם פיהקה וראתה ולכן לא חוששת לעונה בינונית. הש"ך ניסה לומר שאף המחבר התכוון דוקא לוסת הגוף שתלוי במעשה.

חוות דעת – הסכים עם המחבר שמדובר גם בוסת הפיהוק. ומדובר שפיהקה בג' ראשי חודשים לא רצופים ואז ראתה, והיו מקרים שפיהקה שלא בר"ח ולא ראתה או שעבר ראש חודש ולא ראתה, ולכן בעלה יכול לומר שאולי לא פיהקה בר"ח ולא ראתה.

ס' קפה

סעיף א'

גמרא – "תנו רבנן: החמרים ופועלים הבאים מבית האבל ומבית המשתה נשיהם להם בחזקת טהרה, ובאים ושוהים עמהן, בין ישנות ובין ערות. בד"א: שהניחן בחזקת טהרה, אבל הניחן בחזקת טומאה לעולם היא טמאה, עד שתאמר לו טהורה אני" (נדה יב).
סוה – מה שכתוב שאומרת טהורה אני, מדובר שאומרת לו שטבלה.
גית גוסה – ודאי שמדובר שעברו ימים שתוכל לספור ולמנות, כי אחרת מה יעזור שתגיד לו שטבלה, הרי היא היתה בחזקת טמאה קודם.

יסוד הנאמנות של האשה לומר שהיא טהורה

גמרא – "ומשמשתו נדה (אחת מאלו שעוברות על דת משה שמוציא בלא כתובה): היכי דמי? אי דידיע, נפרוש! ואי דלא ידע, נסמוך עליה, דאמר שמואל מנין לנדה שסופרת לעצמה, שנאמר 'וספרה לה' – לעצמה"? לא צריכא, דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם, ואזל שיליה ואשתכח שיקרא...". (כתובות עב).
רא"ש – אפילו אם מצא בגדיה מלוכלכים מדם, נאמנת לומר שעברה בשוק של טבחים או שהתעסקה בדם צפור.

מחנה – פסק כגמרא שאשה שהיא בחזקת טמאה, אסור לו לבוא עליה עד שתאמר לו שטבלה.

חוות דעת – אפילו אם שכבה אצלו אסורה עד שתאמר בפרוש שטבלה.

לחם גשמה – דחה את דברי החוות דעת, שרק כשאמרה שהיא טמאה וחזרה בה או שבעלה בא מן הדרך וחושש שמא ראתה אז צריכה לומר בפרוש שהיא טהורה, אבל אם בעלה בעיר ויודע מתי זמן טבילתה וכ"ש כשיודע שהכינה עצמה לטבילה ויכלה לטבול והיא ערה ושוכבת אצלו אינה צריכה לומר שטבלה וסומכים שטבלה.

המ"א – כרא"ש וכבית יוסף, שמאחר שעברו ימים שאפשר לה למנות ולטבול, נאמנת, אפילו רואה בגדיה מלוכלכים בדם שנאמנת לומר שעברה בשוק של טבחים או התעסקה בציפור וכד'.

ס"ז – הקשה, מה החידוש בדינו של הרמ"א, הרי ברור שאם לא עברו הימים א"א שטבלה באותו זמן ואינה נאמנת? וכתב שהחידוש כאן הוא כאשר מסופק לו אם עברו הימים או לא ואפשר שטבלה או לא, ובזה נאמנת לומר שטבלה. **וכן הסכים הש"ך**.

סעיף ב'

גמרא – "...ואיבעית אימא: כדרב יהודה, דאמר רב יהודה: הוחזקה נדה בשכנותיה, בעלה לוקה עליה משום נדה". (כתובות עב).

רש"י – כגון שלבשה בגדי נידות, אבל לבעלה אמרה שהיא טהורה.

מחנה – כגמרא, שאם הוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה, חשובה כודאי טמאה. ולא מועיל שתתן אמתלא למה לבשה בגדים אלו ולומר שהיא טהורה כדלקמן בסעי' ג'.

סעיף ג'

גמרא – "בעא מיניה שמואל מרב: אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני, מהו? אמר ליה: אף בזו, אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. תנא מיניה ארבעים זימנין (רב לשמואל), ואפ"ה לא עבד שמואל עובדה בנפשא (ואע"פ שאשתו נתנה לו אמתלא, פרש ממנה עד שטבלה)". (כתובות כב-כג).

ה"ג רשב"א, רמב"ם – הלכה כרב. ושמואל רצה רק להחמיר על עצמו, ואפשר שאם היו שואלים אותו היה פוסק ג"כ להתיר כמו רב. ואפילו אם נאמר ששמואל חולק על רב, הלכה כרב באיסורים, ומי שרוצה ממדת חסידות להחמיר על עצמו, יחמיר ואין זו חסידות של שטות.

על איזו אמתלא נאמנת?

ירושלמי – שלא היה בה כח.

המב"ם – שהיו אחותו ואמו עמו בחצר ולא רצתה שיראו אותם, ולכן אמרה שטמאה.

ספר התרומה, מרדכי – אומרת שסבורה היתה שהיא נדה, אבל עכשיו בדקה ומצאה מחמת מכה או חבורה בא הדם או שהיא חולה היתה ולא יכלה לסבול תשמיש, נאמנת ומותרת מיד.

מהר"י וייל – אם היה רבה עם בעלה, ואומרת שאמרה זאת מחמת הריב שלהם נאמנת. וכן אם באה לשכב אצלו, ודאי נאמנת שהיא טהורה, ולא צריך לשאול אפילו.

הדין כשהוחזקה נדה בפני שכנותיה ואומרת אח"כ שהיא טהורה ונותנת אמתלא

המב"ם, רמב"ן, רשב"א, ר"ן – אם הוחזקה נדה בשכנותיה, אז אע"פ שאומרת שלבשה בגדי נידותה כדי שבעלה לא יטריד אותה, אינה נאמנת. וראייתו מהגמרא לעיל (בסעי' ב'), שאם הוחזקה נדה בעלה לוקה עליה, ולא נכתב בגמרא חילוק לגבי אמתלא.

טו"ז – חלק וכתב שנאמנת, שהרי אם כשאומרת מפורשות שהיא טמאה, נאמנת לחזור בה כשנתנה אמתלא, כ"ש כשרק חברותיה רואות אותה, אך לא אומרת כך בפרוש!
הרשב"א תרץ קושיה זו, וכתב שכשאמרה שטמאה זה משום בושות או אונס, אבל אם כבר עושה מעשה ולובשת בגדי נידות, כנראה שזה לא משום בושות או אונס, אלא שהיא ממש טמאה וזו הוכחה חזקה יותר, ולכן אם חוזרת בה, היא מכחישה דבריה ואינה נאמנת.
הט"ז תרץ בשם מהר"ל מפראג, שכשהחזיקה עצמה כנדה בפני כולם אינה נאמנת כי לא כולם ידעו מהאמתלא אח"כ, אבל כשאומרת לבעלה טמאה אני, אפשר שסומכת שאח"כ תגיד לו את האמתלא.

מחנה

1. פסק כגמרא שאם אמרה לבעלה טמאה אני ואח"כ אמרה שטהורה (וזה שאמרה שטמאה קודם זה בדרך שחוק והיתול) אינה נאמנת (אם זה היה לאחר כדי דיבור). ואם נתנה אמתלא לדבריה, כגון שאמרה זאת משום שאין לה כח לסבול תשמיש או טענה אחרת, נאמנת.
רמ"א – כראשונים, שמי שרוצה להחמיר על עצמו ולא לסמוך על אמתלא, מדת חסידות היא. וכרבנו ירוחם, שמן הדין נאמנת אפילו בשתקה אח"כ ובאה ושוכבת אצלו ויודע שמה שאמרה שטמאה זה בגלל שהם רבו, נאמנת.
מעדני מלך ב"ח – כתבו שמה שהתיר רבנו ירוחם זה רק כשאמרה לו בהתחלה שהיא מרגישה אבל לא כשאמרה לו בפרוש שהיא טמאה.
ש"ך – כתב שמ"מ הבעל חייב לשאול אותה מה פתאום היא באה אצלו, הרי היא אמרה לו טמאה אני, וצריך שתוציא את האמתלא מפיה. ופרש שהרמ"א והב"ח לא חולקים, כי הרמ"א מודה שודאי צריך לברר כל כמה שהוא יכול, וחיידש רק שלא נחשוב ששכיבה היא שום דבר, אלא שאם אמרה קודם טמאה אני צריכה לומר את האמתלא מפורשות.
בית שמואל, דגול מרבבה – אם שלושים ימים ברציפות אמרה שהיא טמאה לא מועילה אמתלא יותר.
 2. כרמב"ן ורשב"א ור"ן, שאם ראוה לובשת בגדים מיוחדים לימי נדותה ואח"כ אמרה שטהורה ונתנה אמתלא, לא נאמנת.
ט"ז – **הסיק מתרוצו של מהר"ל מפראג**, שאפילו אם אמרה טמאה אני יש חילוק, שאם אמרה בפני רבים שהיא טמאה לא מהני אמתלא, ולכן מדובר רק כשאומרת לבעלה בלבד, שרק אז יכולה להביא אמתלא.
רמ"א בתשובה – אשה שילדה ג"פ בחודש השמיני וחששה שמשום עין הרע זה קורה לה ורצתה להסתיר את עיבורה מבני ביתה ושכנותיה והסכים בעלה שתאמר שהיא טמאה בתחילת עיבורה כדי שתסתיר זאת, מותר לבעלה לבוא עליה בסתר. ואע"פ שאם היא פרסמה שהיא טמאה כתב הרמב"ן שלא מהני אמתלא, כאן שאי אפשר היה בשום דרך אחרת, **נאמנת אפילו אם בעלה לא ידע מענין זה ואפילו הרמב"ן מודה בזה. וכ"פ הב"ח והש"ך**.
ט"ז – **חלק על מסקנת הש"ך**, שכאן הדין שונה כי כאן ביטלה את ההוכחה שהמעשה מעיד על טומאתה. ואין חילוק בזה בין אם גלתה הדבר לעד אחד או הרבה, כיון שבעלה יודע מזה לא אסרה תורה עליו כלל. **אבל אם הוא לא יודע יש לאסור כמו דינו של הרמב"ן**.

הדין אם כשאמרה שהיא טהורה ע"פ חכם והלך ושאל לחכם ואמר שטמאה, אם הוא נאמן

גמרא – "ומשמשתו נדה (אחת מאלו שעוברות על דת משה שמוציא בלא כתובה): היכי דמי? אי דידע, נפרוש! ואי דלא ידע, נסמוך עלה, דאמר שמואל מנין לנדה שסופרת לעצמה, שנאמר 'וספרה לה' – לעצמה!" לא צריכא, דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם, ואזל שייליה ואשתכח שיקרא...". (כתובות עב.)
ה"ו ורבנו ירוחם בשם רמב"ן – החכם נאמן, ותצא בלא כתובה.
השב"א – אם בא עד ואמר נגד החכם, שהיתה עמו במקום פלוני, אע"פ שהחכם נאמן לענין שהיא טמאה, אינו נאמן כדי להפסידה כתובתה.
רמ"א – כרמב"ן והר"ן, שאם אמרה שטהורה היא וחכם טיהר אותה, והחכם אומר שהיא משקרת, החכם נאמן והיא טמאה. **והסביר הש"ך**, שדין זה כמו כל עד מפי עד, שאם הראשון כפר, אין השני האומר משמו נאמן.
ט"ז – **רק החכם עצמו נאמן כיון שהיא סומכת עליו והוא אומר ששיקרה**, אבל אם הוא איננו לפנינו ועד אחד מעיד שהחכם אסר לה, אינו נאמן, ואינו נאמן עד אחד להכחיש אותה, כיון שנאמנת מהתורה על נדתה והיא כשני עדים. וגם החכם שנאמן לאסור אותה על בעלה, נאמן רק בזה אבל לא להפסידה כתובתה כמו כל עד אחד שלא נאמן להפסיד ממון (ומפסידה כתובתה רק כששני עדים מעידים ששקרה).

סעיף ד'

גמרא – "ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייב עליה? היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופרש מיד, חייב (כרת), מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו... היכי עביד? אמר רב הונא משמיה דרבא: נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות, וטוביה (ואשריו)". (שבועות יז: יח.)
רמב"ם – נועץ צפרני רגליו בקרקע, ושוהה ומזדעזע ממש ומפנה לבו בפחד ורתת גדול עד שימות אבר ואח"כ נשמט ממנה.
מרדכי סמ"ג – יזדעזע, הכונה שימלא פחד ורתת מאימת הקב"ה על העבירה שבאה לידו. ואין הכונה שיזדעזע ממש, כי אם יזדעזע ממש הרי הוא דש וגומר הביאה באבר חי, אלא ישהה מלדוש.
מחנה – כמשנה וכגמרא, שאם היה משמש עם הטהורה ואמרה לו שנטמאתי ופרש מיד חייב כרת, שיציאתו הנאה לו כביאתו. ולכן נועץ צפרני רגליו בארץ ושוהה בלא דישה עד שימות האבר ופורש באבר מת. וכתב הרמ"א את דברי הסמ"ג, שימלא פחד ורתת על העברה שבאה לידו.

חיות דעת – דוקא כשמוצאת דם באמצע התשמיש, אבל אם אמרה רק שמרגישה אינו צריך לפרוש באבר מת, כי אולי זו הרגשת שמש, אא"כ אמרה בפרוש שמרגישה שזה דם.

המ"א

1. אם פרש ממנה בקישוי בשוגג שלא ידע שאסור יתענה מ' יום (שני וחמישי ושני וכו') ובליל התענית אסור בבשר ויין. ואם לא יוכל להתענות יפדה בצדקה כל יום שלא יתענה כפי ערך הממון שיש לו. וכל המרבה בתשובה הרי זה משובח וזכות היא לו.
 2. האשה אינה צריכה כפרה.
יש לתמוה על הרמ"א, הרי מדובר בהמשך ששימשה שלא בשעת וסתה, משמע שכאן שימשה בשעת וסתה, וזו עברה כי הבעל חייב לפרוש ומדוע לא צריכה כפרה?
- פת"ש בשם הנוזע ביהודה** – אכן אשה שיש לה וסת קבוע ושימשו בשעת הוסת ובעונה הסמוכה ומצאה על עד שלו, צריכים כפרה אפילו בדקה לפני התשמיש. הרמ"א מדבר כאן באשה שאין לה וסת קבוע ובדקה קודם תשמיש ואחר שאמרה לבעלה שנטמאה פרש ממנה בקישוי בעל כרחו, ואז היא אנוסה, כי התכוונה שימתין עד שימות האבר והוא צריך כפרה (אמנם אם אמרה פרוש ממני, אז גם היא רצונה בפרישה והרצון וההנאה נחשבים לה גם למעשה). ואילו בהמשך מדובר באשה שיש לה וסת ושימשה לא בשעת הוסת.
- ערוך השולחן** (סעי' לא) – מדובר באשה שיש לה וסת קבוע ושימשה שלא בשעת וסתה, ובהמשך מדובר שנמצא הדם אחר התשמיש וכאן מדובר שנמצא הדם ממש בזמן התשמיש.

אשה ששימשה שלא בשעת וסתה ולמחר ראתה דם והבינה כשימשה כשהיא טמאה, האם צריכה כפרה?

מרדכי ורא"ש בשם מהר"ם מרוטנבורג – אשה ששימשה שלא בשעת הוסת, ולמחרת ראתה דם על הסדין, אונס הוא ורחמנא פטריה, שלאחר תשמישה ראתה. ועוד, שהרי אשה שיש לה וסת קבוע פטורה מבדיקה כל זמן שלא עוסקת בטהרות שלא יהא לבו נוקפו, ולכן לא מצריכים אותם כפרה.

המ"א – גם הסכים שהדבר נחשב כאנוס ופטור מכפרה, אבל נראה שזה רק כשבדקה קודם, אבל אם לא בדקה קודם תשמיש לא נחשב הדבר כאנוס, כי לפי שיטתו אם אין לה וסת קבוע, אסורה לשמש עד שתבדוק (עיין בס' קפו), ואפילו יש לה וסת קבוע, דרך הצנועות לבדוק גם כן לפני כמו שיתבאר בס' קפו, ולכן כל שלא בדקה קודם, אין זה כאנוס ולכן חייבים כפרה.

המ"א – כמרדכי ומהר"ם, שאם שימשה כשהיא שלא בשעת וסתה כשהיא טהורה ולמחרת מצאה דם אפילו על עד שלו נקרא אונס אפילו לא בדקה תחילה ואינם צריכים כפרה לא הוא ולא היא.

גמרא – "אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו (שבדוקת שחרית ובין השמשות) אלא לטהרות, אבל לבעלה מותר. פשיטא! שחרית תנן (ולא משמשים ביום)! אלא אי איתמר אסיפא איתמר: ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא באשה שעסוקה בטהרות, דמגו דבעיא בדיקה לטהרות, בעיא נמי בדיקה לבעלה, אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה.

מאי קמ"ל: תנינא, כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן? אי ממתניתין, הוה אמינא הני מילי באשה שיש לה וסת, אבל אשה שאין לה וסת בעיא בדיקה. והא מתניתין, באשה שיש לה וסת עסקינן? מתניתין בין שיש לה וסת בין שאין לה וסת, והא קמ"ל, דאע"ג שיש לה וסת, מגו דבעיא בדיקה לטהרות, בעיא נמי בדיקה לבעלה". (נדה יא:)

גמרא – "גופא: אמר רבי זירא אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל: אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק. אמר ליה ר' זירא לרבי אבא בר ירמיה, אין לה וסת בעיא בדיקה, יש לה וסת לא בעיא בדיקה (הרי עסוקה בטהרות)? א"ל: יש לה וסת, ערה בעיא בדיקה ישנה לא בעיא בדיקה, אין לה וסת, בין ערה ובין ישנה בעיא בדיקה.

אמר רבא: ולימא ליה, יש לה וסת, לטהרות בעיא בדיקה לבעלה לא בעיא בדיקה, אין לה וסת, אפילו לבעלה בעיא בדיקה! ומדלא א"ל הכי, ש"מ קסבר שמואל, כל לבעלה לא בעיא בדיקה". (נדה יב:)

גמרא – "אמר רב כהנא: שאילתינהו לאינשי ביתיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע: כי אתו רבנן מבי רב, מצרכי לכו בדיקה? ואמרו לי לא. ולישילינהו לדידהו? דילמא אינהו קמחמירי אנפשייהו (הם מחמירים ומורים לאחרים התר).

ת"ר: אשה שאין לה וסת אסורה לשמש, ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא מחזיר עולמית, דברי ר"מ. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: משמשת בשני עדים, הן עותוה הן תקנוה. משום אבא חנן אמרו: אוי לו לבעלה...

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס. ובמאי, אי בעסוקה בטהרות, הא אמרה שמואל חדא זימנא, ואי בשאינה עסוקה בטהרות, הא אמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה, דא"ר זירא אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק, ואוקימנא לה בעסוקה בטהרות! מאן דמתני הא, לא מתני הא". (נדה יב:)

מהי כונת הגמרא "מאן דמתני הא, לא מתני הא"?

פרוש ראשון בהש"י – מדובר בברייתא בעסוקה בטהרות שצריכה בדיקה, ורב יהודה לא ידע שרבי אבא כבר אמר את הדברים משמו של שמואל, וכן רבי אבא לא ידע שרב יהודה אמר זאת משמו של שמואל ("מאן דמתני הא לא מתני הא"), אבל כשלא עסוקה בטהרות לא צריכה בדיקה לבעלה.

ואע"פ שרב יהודה כבר אמר בדף יא: שמי שלא עסוקה בטהרות לא צריכה בדיקה, ומדוע חוזר על דבריו? אין זה קשה, כי שם פרש את המשנה באינה עסוקה שלא צריכה בדיקה, וכאן פסק הלכה שמדובר כשעסוקה בטהרות שצריכה בדיקה ולכן הלכה כאותה משנה בדף יא כדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס שאם לא עסוקה בטהרות לא צריכה בדיקה.

פרוש שני בהש"י, וכן פרש ר"ת – מדובר בברייתא בשאינה עסוקה בטהרות כפשט דברי רבי מאיר ורבי חנינא בן אנטיגנוס, ורב יהודה חולק על רבי אבא בר ירמיה בדעת שמואל ("מאן דמתני הא לא מתני הא"), ולדעתו של רב יהודה גם לבעלה צריכה שני בדיקה ע"י שני עדים. **ודחה רש"י פרוש זה**, כי אחרת יש סתירה מרב יהודה כאן על רב יהודה בדף יא: ששם כתב שהמשנה מדברת בעסוקה בטהרות, אבל בלא עסוקה לא צריכה בדיקה.

כמי פסק רש"י? רשב"א, ר"ן, הגה"מ – אשה שאין לה וסת קבוע, אינה צריכה בדיקה לבעלה כלל, אא"כ עסוקה בטהרות. **מרדכי** – אשה שאין לה וסת קבוע גם לבעלה צריכה בדיקה.

רשב"ם, ר"י, רא"ש (ע"פ הבנתו את הסוגיה), ר"ן, מהר"ם, סמ"ג, ספר התרומה, הגה"מ, מרדכי, רוקח – הלכה כמו הפרוש הראשון של רש"י, שאפילו אין לה וסת קבוע אינה צריכה לבדוק עצמה לא שחרית ולא בן הערבים ולא בשעת תשיש ולא קודם ולא אח"כ **ודינה כמו אשה שיש לה וסת קבוע**, כי אע"פ שמרבי חנינא בן אנטיגנוס משמע שצריכה לבדוק, נחלקו האמוראים בזה, ורב יהודה מתיר בדף יא:; ובשל חכמים הלך אחר המקל. **והקשה הר"ן**, אם גם רבי מאיר וגם רבי חנינא מודים שאשה שאין לה וסת קבוע צריכה בדיקה, איך שמואל פוסק שלא כמותם ופותר את האשה מבדיקה בין לפני ובין אחרי? **ותרץ**, ששמואל סמך על המשנה בדף טו. "כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן", ומשמע בסתמא אפילו אין לה וסת קבוע.

ואפילו אם רוצה להחמיר על עצמה לבדוק לפני או אחרי אסור לה להחמיר, כדי שלא יהיה לבו נוקפו. אמנם רבנו שמחה (ע"פ מהר"ם מרוטנבורג) אסר לבדוק רק אחר תשיש שלא יהיה לבו נוקפו, אבל קודם תשיש מצוה להחמיר ולבדוק. ומהרשב"א משמע שהאיסור הוא קודם תשיש אבל אחר תשיש יכולה לבדוק.

רבנו חננאל, רמב"ם, רא"ש (שחשש להקל כנגד רבנו חננאל), ר"ן, ע"פ הסבר המרדכי – פסקו כפרוש השני של רש"י שהלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס, שמכיון שיש שתי מסורות בדעת שמואל, מחמירים בזה, ולכן גם אשה שאינה עסוקה בטהרות, ללא וסת קבוע צריכה בדיקה בשני עדים אחד לפני תשיש ואחד לאחר תשיש לכל ימיה [ורבנו ירוחם הוסיף, שאף לרבנו חננאל מעוברת לא צריכה בדיקה אפילו הגיע וסתה]. ואם ראתה שלוש פעמים ברציפות דם מחמת תשיש, אסורה לשמש לעולם. [ואם זה היה כך מהתחלת נישואיה תצא בלא כתובה, ואם קרה לה חולי זה אח"כ תצא בכתובה ולא יחזיר עולמית, כי נסתחפה שדהו, וע"ע בזה בס' קפז]

האם לפי שיטה זו צריך הבעל גם בדיקה לאחר תשמיש? הַמְּבִיָּא – מצריך בדיקה גם לו לאחר תשמיש, כי הברייתא מדברת על הבעל שיש לו גם עד. הַמְּבִיָּא – הבעל לא צריך בדיקה כלל אלא רק היא לפני ואחרי תשמיש.

אבל הרשב"א הקשה על פרוש רבנו חננאל:

1. **קושית רש"י** שיש סתירה מרב יהודה על רב יהודה? [הר"ן תרץ, שאמוראים נחלקו בדעת רב יהודה אך הרשב"א לא קיבל את זה]
 2. **קשה מהגמרא** מדברי רב יהודה לרבי זירא שאשה לא תבדוק את עצמה שלא יהיה לבו נוקפו ופורש, ואין חילוק בגמרא בזה בין אשה שיש לה וסת לאשה שאין לה וסת. ורבי זירא שהחמיר וגם אמר שלא יבעול וישנה ויבעול זה רק לבעל נפש ולא לכולי עלמא.
 3. **המשנה קובעת** ש"כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן", ולא כתוב בזה חילוק בין אשה שיש לה וסת לאשה שאין לה וסת.
 4. **משאלתו של רב כהנא** לעיל בנדה יב. שלא צריכה בדיקה, ואין חילוק בזה בין אם יש לה וסת קבוע או אין לה וסת קבוע.
- ולכן הסיק הרשב"א שאין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס, אם אכן נסביר שהברייתא מדברת כשאינה עסוקה בטהרות.

ה"ף ע"פ הסבר הרשב"א והר"ן והרא"ש, רמב"ן, הרשב"א – הסכימו לרוב הפוסקים שאשה שאין לה וסת קבוע לא צריכה בדיקה לבעלה כלל כמו אשה שיש לה וסת קבוע, אבל בתנאי שתהא מוחזקת בבדיקה אחר תשמיש שלוש פעמים ע"י שני עדים אחד לו ואחד לה שלא רואה מחמת תשמיש ואז הן תקנוה, אבל מהתחלה חוששים לה וצריכה בדיקה אחר כל תשמיש, כל עוד לא תראה שלוש פעמים רצופות. אבל אם ראתה בכל שלוש הפעמים דם מחמת התשמיש, הן עוותה ותצא בלא כתובה ולא פירות ולא בלאות וכו'.

וכתבו שכך גרס הר"ף בדברי רבי חנינא בן אנטיגנוס **שפסק כמותו** בשלוש הפעמים הראשונות, שאם אין לה וסת קבוע ושימשה פעם, פעמים או שלוש בעדים ונמצא דם על עד שלה או עד שלו, לעולם ועד מחזיקים אותה כמועדת והן עוותה ותצא בלא כתובה וכו', ואם לא נמצא דם שלוש פעמים הן תקנוה והרי היא ככל הנשים.

האם לשיטה זו צריכה בדיקה גם לפני? ג"ף – באותן שלוש פעמים צריכה לבדוק עצמה גם קודם תשמיש ולא רק לבדוק את העדים לאחר התשמיש. **דרבנא משה** – זה רק לדעת הרמב"ן, אבל אין נראה כך לא מלשון הר"ף ולא מלשון הרשב"א והר"ן בדעתו, אלא רק לאחר תשמיש שלוש פעמים.

מתי נאסרת כשרואה שלוש פעמים בהתחלה? הרשב"א, סמ"ג – דוקא כשרואה בשעת תשמיש, כי רואים שהדם בא מחמת תשמיש, אבל אם זה לאחר מכן, זה מחמת קלקול וסת. וכן מדובר שראתה שלוש פעמים ברציפות כמו שור המועד וחזקת קרקעות, אבל פעם כך ופעם כך אין זו חזקה. וע"ע בזה בהרחבה בס' קפז.

ה"ף ע"פ הראב"ד והש"ך – תמה מאוד על דברי הראשונים שפרשו את הר"ף שהלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס שצריכה בדיקה לבעלה בשלוש הפעמים הראשונות:

1. הרי אם כך היה על הר"ף לפסוק את זה בהלכות נידה ולא במסכת כתובות! ועוד, שבהלכות נידה כתב את הגמרא שלנו וכתב שכבר פרש אותה בכתובות, והרי היה צריך לכתוב הפוך!
2. מדוע כתב בהלכות נדה: "וכבר פרשנוה בכתובות" ולא כתב "וכבר פרשנוה בריש פרק אלמנה ניזונת"?
3. לפי פרוש הראשונים, מנין לקח הר"ף את החידוש הזה שמשמשת בהתחלה בעדים ג' פעמים, ומדוע לא פרש כפשוטם של דברים שתמיד צריכה לשמש בעדים כמו הרמב"ם כפי פשט הדברים של רבי חנינא בן אנטיגנוס?

ולכן הסביר הש"ך אחרת לגמרי את דעת הר"ף כפרוש הראשון ברש"י וכפרוש הראב"ד וכפי שפסקו רוב הראשונים (לעיל), שאשה שאין לה וסת קבוע לא צריכה בדיקה כלל לבעלה לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש לא בפעמים הראשונות ולא בהמשך, והברייתא של רבי חנינא בן אנטיגנוס מדברת כשעסוקה בטהרות ואז צריכה גם לפני תשמיש וגם אחרי תשמיש.

אולם, אם ראתה פעם אחת דם מחמת תשמיש **נולד בה רעותא**, ואז צריכה לאחר מכן בדיקה ג"פ בעדים לאחר תשמיש, ופעם ראשונה לא מן המניין כלל.

ולכן כתב זאת הר"ף במסכת כתובות, כי ע"פ רבי חנינא בן אנטיגנוס אם רואה דם מחמת תשמיש ג"פ תצא בלא כתובה ובלא פירות ובלא בלאות וכו', וזה אכן שייך למסכת כתובות מתי מפסידה כתובתה ולא כרבי מאיר שאמר שאם אין לה וסת קבוע הפסידה כתובתה, אבל כל זה לא קשור כלל להלכות נדה.

ובכל זאת יש הבדל בין הראב"ד לש"ך, שלראב"ד דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא קשור כלל לכאן, אבל הש"ך הסביר את הר"ף שדבריו של רבי חנינא כן קצת קשורים, כי "הן עוותה והן תקנוה" קשורים לענין הכתובה, שאם רוצה הבעל להרויח את הכתובה יכריח אותה לבדוק בכל שלושת הפעמים הראשונות.

תורת השלמים דחה את הבנת הש"ך כי אין דבריו מוכרחים, ועוד שנתעלם ממנו דברי הרא"ש שאמר שחושש להקל נגד רבנו חננאל שדבריו הם דברי קבלה.

הלכה

מחנה – פסק כר"ף, הרמב"ן והרשב"א שאשה שאין לה וסת קבוע, צריכה לבדוק קודם תשמיש בשלוש הפעמים הראשונות וגם אחר תשמיש הוא בעד שלו והיא בעד שלה, ואם הוחזקה בשלוש הפעמים האלו שאינה רואה דם מחמת התשמיש שוב אינה צריכה בדיקה כלל ודינה ככל

הנשים שיש להן וסת. **והביא את דעת הרמב"ם והרא"ש**, שכל זמן שאין לה וסת קבוע צריכה בדיקה לעולם קודם תשמיש ואחר תשמיש, **ולרמב"ם** אפילו הבעל צריך אחר תשמיש.

המ"א – המשיך ע"פ שיטת הרמב"ם והרא"ש, שאין צריכים לבדוק אחר כל תשמיש ותשמיש אלא רק בבוקר ואם מצאה דם טמאה. ואם קנחה עצמה בעד ואבד, לא תשמש עד שתבדוק עצמה הואיל ואין לה וסת.

הט"ז והש"ך הקשו שהלכה זו סותרת לכאורה את הנאמר בס' קפט סע' ד' שאשה שאין לה וסת קבוע לא צריכה בדיקה לפני תשמיש?

תרונו הג"א – מה שפסק בס' קפט הכונה שיש לה כבר וסת אלא ששינתה עכשיו לוסת חדש ועדין לא קבעה אותו שלוש פעמים, וכאן מדובר שאין לה וסת כלל ולכן צריכה בדיקה.

תרונו הש"י (נקודות הדקדוק) – בס' קפט מדובר שיש לה וסת רק שאינו קבוע, ואילו בס' קפט מדובר שאין לה וסת כלל וכל פעם היא מוחזקת כרואה מחדש.

כמי פסקו המחבר והרמ"א?

שבת הג"א והש"ך, גנדע ביהודה (פת"ש. ס' קפה. ס"ק יד). תורת השלמים, שבט הלוי (ס"ק יז). – המחבר והרמ"א פסקו להחמיר כמו הרמב"ם והרא"ש.

לחם ושמלה (ס' קפט. ס"ק ט'). שו"ע הרב (ס' קפו. ס"ק יז). – מסתימת המחבר משמע שפוסק כר"י, הרמב"ן והרשב"א, והביא את שיטת הרמב"ם והרא"ש לומר שבעל נפש יחמיר על עצמו ואין לחוש שמא יהיה לבו נוקפו. אף הרמ"א פסק מעיקר הדין כר"י והגהתו מתייחסת למחמירים כדעת הרמב"ם, אבל בשלושת הפעמים הראשונות שחייבת בהם מעיקר הדין, חייבת בדיקה אחר כל תשמיש ותשמיש.

כיצד בודקת?

חוות דעת, סדרי טהרה – אלו המצריכים בדיקה לפני תשמיש ואחריו אינם מצריכים בדיקת חורים וסדקים אלא קינוח בלבד. וצריכה להשהות את העד על גופה כשיעור וסת.

שו"ע הרב – צריכה בדיקת חורים וסדקים.

דרכי טהרה, שבט הלוי – בשלושת הבדיקות הראשונות צריך בדיקות פנימיות ומדוקדקות, ואם חוששים לרמב"ם ולרא"ש בשאר הבדיקות מספיק חורים וסדקים.

מתי בודקת לפני תשמיש? שבט הלוי (סע' ב' ס"ק ה') – בדיקה קודם תשמיש יכולה להיות אף כחצי שעה לפני התשמיש.

דעות נוספות בהלכה:

ש"ך – פסק (כפי שבארנו לעיל בפרושו לרי"ף) שאינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש כמו רוב הראשונים בין אם יש לה וסת קבוע ובין אם אין לה וסת קבוע וכן העולם נוהג.

פת"ש בשם תורת השלמים – כתב שבמקום שנהגו להקל כש"ך אין למחות בידם, אך לכתחילה יש לפסוק כדעת המחבר והרמ"א.

טהרת הבית (סע' ז') – פסק שתבדוק ג"פ ראשונות קודם תשמיש ואחר תשמיש בקינוח ואם החמירה בחורים וסדקים תבוא עליה ברכה.

דרכי טהרה, שבט הלוי – יש להורות לבדוק ג"פ ראשונות בחורים וסדקים ובעומק ובדקדוק לפני ואחרי תשמיש וכדאי להחמיר כרמב"ם והרא"ש לבדוק תמיד ובמיוחד קודם תשמיש ובבדיקת חורים וסדקים ולא רק קינוח.

פתיח תשובה

1. [הביא בשם החוות דעת, שגם לש"ך שלא צריכה בדיקה, היינו בחורים וסדקים, כמבואר בס' קצ סע' נא ולמחר תעיין בו. וראוי לכל אדם לעשות כן ולחוש לדברי רבנו חננאל] בדברי החו"ד עצמו משמע אחרת שלשיטה זו לא צריך בדיקה כלל עיין לעיל.
2. אם ראתה פעם אחת בליל תשמיש אפילו במופלג מהתשמיש, צריכה שוב בדיקה אחר תשמיש כי יש לה רעותא. ואם אין לה וסת, צריכה ג"פ בדיקה כדי שתהיה מוחזקת שאינה רואה, ואם יש לה וסת קבוע מספיק לה פעם אחת.
3. אשה מעוברת או מניקה אינה צריכה בדיקה כלל לכו"ע (למעט הרמב"ם שמצריך בדיקה גם למעוברת, מינקת, זקנה וקטנה – רעק"א) כי היא מסולקת דמים.
4. אשה בתולה שלא ראתה מעולם, היא בחזקתה.

סעיף ג'

תרומת הדשן, מחבר – אשה שרגילה לראות באופן הבא: לעולם לא תראה פחות מ"ד יום אחר טבילתה, ולאחר מכן אין לה קבע, אינה צריכה בדיקה כלל לכל מה שתשמש קודם אותם י"ד יום, ואפילו לרבנו חננאל והמחמירים, אשה זו קודם י"ד יום נקראת כאילו יש לה וסת ואינה צריכה בדיקה בימים אלו שאינם שעת הוסת

האם לדעת המחבר צריכה פרישה ובדיקה בעונה בינונית?

סדרה טהרה (ס' קפט. ס' ק. ב' / יצועות יעקב (ס' קפד. ס' ק. ו') ארוה השולחו (ס' קפו. סע' ב') – יש לחייב את הבעל בפרישה ולאוסרה בעונה בינונית כי רוב הנשים מוחזקות שראות ביום שלושים, אך לא חייבת בדיקה.
אגרות משה (גו' ד. ג. ס' עב), טהרת ישראל (ס' ק. ו. ג.), דרכי טהרה (פרק ז) – פטור מפרישה ובדיקה בעונה בינונית. וכן פטורה מלחשוש ליום החודש.

חוות דעת – חלק על תרומת הדשן והמחבר, כי אם כן, אשה שרואה אחר שלושים יום תמיד ואח"כ אין לה וסת קבוע, לא תחוש לעונה בינונית כי היא מוחזקת שרואה מתישהו אחר שלושים יום, וזה ודאי לא נכון, כי תמיד חוששים לעונה בינונית כשאין וסת קבוע. כל האחרונים דחו את דברי החוות דעת.

סעיף ד'

המב"ם. מחבר. – יש לאיש להניח לאשתו שתבדוק בעד שלו, שמתוך שנאמנת על שלה, נאמנת על שלו.

ס' קפז

סעיף א'

מתי נקראת רואה מחמת תשמיש?

משנה – "נמצא על שלו טמאים וחייבים בקרבן (כי נחשב כבועל נדה), נמצא על שלה לאחר בעילה טמאים וחייבים בקרבן. נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורים מן הקרבן. איזהו אחר זמן? כדי שתדך מן המטה ותדיח פניה (שלמטה) ואח"כ מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה (כי אולי הדם בא לאחר התשמיש). רבי עקיבא אומר: מטמאה את בועלה". (נדה יד.)

גמרא – "ורמינהי: איזהו אחר זמן? פרש רבי אלעזר ברבי צדוק: כדי שתושיט ידה תחת הכר או הכסת ותטול עד ותבדוק בו (זמן הרבה יותר קצר מכדי שתדך)!"

אמר רב חסדא: מאי אחר – אחר דאחר (כדי שתדך הוא אחר הזמן של הושטת היד שהוא אחר הבעילה)... הכי קאמר: איזהו אחר זמן? כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו, וכדי שתדך מן המטה ותדיח את פניה מחלוקת ר"ע וחכמים... וזהו אח"כ שנחלקו בו ר"ע וחכמים.

רב אשי אמר: אידי ואידי חד שיעורא הוא: עד בידה, כדי שתדך מן המטה ותדיח את פניה. אין עד בידה, כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק. מיתיבי: "... קשיא (לרב אשי)". (נדה יד: טו.)

המב"ם.השב"א – אם עבר ובא עליה סמוך לוסת כי הוא חשב שלא תראה דם מחמת תשמיש וראתה דם, חייבים בקרבן שניהם. לכן, אם נמצא דם על עד שלו שניהם טמאים וחייבים קרבן, ואם על שלה באופן שקנחה מיד לאחר שפרש ולא שהתה שניהם טמאים, **אבל אם שהתה עד כדי שתושיט ידה לתחת הכר או הכסת ותטול עד ותבדוק**, טמאים מספק ופטורים מן הקרבן. ואם שהתה עד כדי שתדך מן המטה ואח"כ קנחה עצמה, ודאי זה לא דם מחמת תשמיש וטהור.

סמ"ק.ספ"ה.התנומה.מהר"ג.טור – הרואה דם מחמת תשמיש זה כאשר רואה מיד לאחר התשמיש או **לאחר זמן כדי שתדך מן המטה ותבדוק**, כך שבאופן זה יש חיוב אשם תלוי (אם הגיע אחר התשמיש) וכ"ש אם נמצא על העד שלו כשפרש ממנה, אבל אם ראתה לאחר זמן, אינה אסורה בכך אפילו פעמים רבות ומותרת לו לאחר ז' נקיים.

הבית יוסף הקשה על שיטתם, הרי בהמשך הגמרא למדנו מדברי רב חסדא, שהזמן הוא עד כדי שתושיט את ידה תחת הכר או הכסת שהוא זמן קצר הרבה יותר, ואע"פ שהמשנה נקטה זמן ארוך יותר, זה מלמד שר"ע חולק אף בזה ואוסר אף בזמן ארוך זה, אבל לחכמים אסור אף בזמן קצר יותר? ואין לומר שהראשונים סוברים כתרוצו של רב אשי, שהרי הגמרא נשארה עליו בקושיה, ולכן הלכה כרב חסדא!
הבית יוסף ניסה לתרץ, שהזמן הארוך יותר שכתוב במשנה פוטר מקרבן חטאת כי זו ספק נדה, אבל עדין חייבים אשם תלוי, וסוברים הראשונים שגם כשחייב אשם תלוי אינו ראוי לקיימה כל שראתה כן שלוש פעמים ואע"פ שזה ספק, ואין לה לא כתובה ולא תנאי כתובה או מדין ספק והמוציא מחברו עליו הראיה או שזהו מקח טעות.

הב"ח דחה את תרוץ הבית יוסף, כי לאחר זמן של כדי שתדך מהמטה ותקנח, פטור אף מאשם תלוי ואינה אסורה על בעלה לפי דעת רב חסדא. **לכן הסביר הב"ח** שהראשונים פסקו כרב אשי שהוא בתראה ושני השיעורים שוים.

האב"ז – כתב מעיקר הדין שהזמן של דם מחמת תשמיש זה עד כדי שתושיט ידה לתחת הכר או הכסת ותבדוק, אבל הביא כיש אומרים שכיום אנו לא בקיאים כלל בשיעורים האלו, ולכן כל זמן שהוא סמוך לביאה ומצאה דם נאסרת על בעלה והרי היא בחזקת רואה מחמת תשמיש, וכך מסתבר.

מהב"ב – פסק את הגמרא, שאשה נקראת שרואה דם מחמת תשמיש אם זה **מיד**, כלומר, (כרמב"ם שפסק כרבי אליעזר ברבי צדוק ורב חסדא) שראתה עד זמן של בכדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד לבדוק בו ותקנח עצמה, משמשת שלוש פעמים.
ש"י – דוקא כשראתה מיד עד השיעור שאז חייבת אשם תלוי, אבל ראתה לאחר מכן טהורה, אע"פ שי"ל שקודם לכן ראתה, ברגע שעבר השיעור יצאה מכלל רואה דם מחמת תשמיש. ואם בדקה מיד אחר תשמיש ולא ראתה, אע"פ שראתה אח"כ בתוך כדי השיעור טהורה.

המ"א – פסק כראב"ד שאנו לא בקיאים בדם מחמת תשמיש, כי אנו לא בקיאים בשיעור הזה, ולכן כל דם שרואה סמוך לתשמיש מקרי אצלנו דם הבא מחמת תשמיש ונאסרה על בעלה. אבל דם שרואה לא בסמוך לתשמיש לא נאסרה על בעלה, ולאחר טהרתה מותרת לו תמיד.
ש"י – ע"פ מה שכתב לעיל תוסבר גם דעת הרמ"א, **שמדובר שידוע שראתה סמוך לתשמיש**, אבל אם ראתה במופלג אחר התשמיש, אע"פ שי"ל שראתה בזמן תשמיש, הרי היא כנידה ולאחר מכן מותרת. ולכן, אפילו אם תראה אח"כ שתי פעמים מחמת תשמיש, אין הם מצטרפות לפעם הראשונה הזאת שהיתה במופלג מהתשמיש ולא אומרים שנגלה למפרע שאז ראתה מחמת תשמיש, ואפילו ראתה מ' פעמים לאחר זמן מופלג מהתשמיש, אין זה נקרא מחמת תשמיש, אלא היא מותרת עד שתראה פעם שלישית מחמת תשמיש.

הר"ב.תשובה (ס"ק ח') – אין להחמיר אחר חמש דקות.

ש"י – נשאר בצ"ע האם ע"פ פסק הרמ"א, לאחר שקרה לה דבר זה אצל שלושה בעלים שונים, האם אוסרים אותה לכל העולם, שהרי אנו לא בקיאים בשיעור הזה. **בסדר טהרה (ס"ק ד') הקל בזה**.

כמה פעמים צריכה לראות דם מחמת תשמיש עד שתאסר?

גמרא – "תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש, משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה. כיצד בודקת את עצמה? מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו. אם נמצא דם על ראש המוך, בידוע שמן המקור הוא בא. לא נמצא דם על ראשו, בידוע שמן הצדדים הוא בא". (נדה סה: -סו.)

רש"י – לא מדובר כאן בבתולה וזהו דם בתולים, אלא דם נידות. **וכתב הב"י**, שנלמד מדעת רש"י, שבכל פעם שרואה דם מחמת תשמיש, אם אפשר לתלות שזה מדם בתולים, תולים שזה מזה ולא מחמת תשמיש.

רשב"א, רמב"ם – כל זה דוקא כשרואה ברציפות שלוש פעמים, אבל אם אינם רצופים אין זה חזקה כלל ודינה כאישה שאין לה וסת.

רש"י, תוספות, רשב"א – בכל הגמרות הגירסא הנכונה היא שצריכה לראות כן שלוש פעמים, וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שאין חזקה עד שתראה שלוש פעמים. ואע"פ שבדרך כלל הלכה כרבי שפעמים נחשב חזקה, בזה אפילו רבי מודה לרשב"ג. וכמו"כ מותר לה להנשא לשלושה בעלים שונים, ורק לאחר השלישי אסורה לכל העולם עד שתבדוק.

סמ"ג – בוסתות מודה רבי לרשב"ג ולכן צריכה לראות שלוש פעמים, אבל מותר לה להינשא כך רק לשני בעלים, ואם ראתה שלוש פעמים דם מחמת תשמיש לשני בעלים, אסור לה להינשא יותר עולמית עד שתבדוק. וזה כרבי, שמספר הבעלים לא קשור לוסתות, ובזה רבי לא מודה לרשב"ג, והלכה כרבי.

האם יש הבדל בכל זה בין אשה שנשא אותה כעת לאשה שנשא אותה בעבר וחלתה? תוספות, רשב"א, מהר"ב? – אין שום חילוק בזה. **הבנן חננאל** – חילק ואסר רק באשה חדשה שהתחילה לראות דם מחמת תשמיש.

הלכה

מחנה – כגמרא שמי שרואה דם מחמת תשמיש משמשת שלוש פעמים, ואם ראתה בכל שלושת הפעמים **ברציפות** אסורה לשמש עם בעל זה, אלא תתגרש ותינשא לאחר (לפי שאין כל האצבעות שוות). נשאת לאחר וראתה שלוש פעמים רצופות מחמת תשמיש תתגרש ותינשא לשלישי (לא כסמ"ג). ואם גם אצל השלישי ראתה שלוש פעמים רצופות מחמת תשמיש, לא תנשא לאחר עד שתבדוק.

המ"א

1. כ"ש אם מצאה שלוש פעמים על עד שלו. **והסביר הש"ך**, שבזה אפילו ראתה את זה לאחר זמן מופלג, כי מן הסתם זה היה מחמת תשמיש.
2. ע"פ הרמב"ם והרשב"א, שלושת הפעמים שרואה צריכים להיות רצופים, אבל אם לא היו רצופים לא נאסרה על בעלה. **ש"ך** – ראתה שלוש פעמים רצופות, הכונה שראתה שלוש פעמים רצופות מחמת תשמיש **התור בינתיים**, אבל אין צריכה להמתין ג' לילות רצופים.
3. **פת"ש בשם חוות דעת** – אם ראתה ב"פ אחר תשמיש ואח"כ שימשה בלא בדיקה כלל כמה פעמים ואח"כ שוב שימשה ובדקה ומצאה, אלו ג"פ רצופים.
3. כמרדכי, שאין חילוק בין אם ראתה שלוש פעמים מיד כשנשא אותה או שחלתה אח"כ וראתה שלוש פעמים. ועיין לקמן בסעי' יג' לענין בתולה.

האם הפעם הראשונה ממנין שלוש הפעמים?

פרישה, ט"ז וש"ך – ראייה ראשונה מן המנין וכך משמע ברמב"ם.

תורת השלמים (ס"ק ב') – משמע מהטור ומהמחבר שמשמשת עוד שלוש פעמים אחר שמצאה דם בפעם הראשונה. וכך משמע בראב"ד. **יסוד המחלוקת**, שלרמב"ם צריכה בדיקה אחר תשמיש תוך שיעור וסת אפילו בוסת קבוע ולכן א"א לתלות שהדם שראתה הוא קודם תשמיש ולכן הוא מן המנין, ולראב"ד שלא צריכה בדיקה כלל אפילו בוסת שאינו קבוע, ממילא אפשר לתלות שהראיה הראשונה התחילה קודם תשמיש. **לכן תמה תוה"ש על הש"ך** שפסק בס' קפו שאינה צריכה בדיקה אפילו בוסת שאינו קבוע, ואילו כאן אמר שראיה ראשונה מן המנין.

סדרני טהרה – **דחה את הבנת תוה"ש**, כי גם לרמב"ם הבדיקה היא אחר שיעור וסת, אחרת יהיה לבו נוקפו. וגם דחה את הדיוק מהטור והמחבר כי מדובר שראתה מחמת תשמיש מיד, משמע שבדקה מיד ובכל זאת כתב שמשמשת ג"פ, אלא שכל שלא בדקה עצמה קודם תשמיש אפילו מצאה דם אח"כ אינו נקרא מחמת תשמיש שמא התחילה לראות קודם.

גדר איסור רואה דם מחמת תשמיש

פת"ש בשם נודע ביהודה – איסור רואה מחמת תשמיש הוא מטעם וסת האונס, שקבעה וסת לראות כשמשת. **לכן דינו הוא כמו וסת הקפיצות, שהוא נידון כוסת שאינו קבוע וחוששת לו רק לאחר שראתה אותו ג"פ**, ולכן אם נקבע וסת קבוע אחר, לא חוששת לו יותר. משמע שהאיסור הוא רק מדרבנן, כי וסתות דרבנן. כשיטה זו פסקו החת"ס והנודע ביהודה.

נפק"מ בזה : א. אם לאחר שראתה מחמת תשמיש קבעה וסת קבוע אחר בין ליום החודש ובין הפלגה, מותרת לשמש אף אם רואה מחמת תשמיש, כי קביעת וסת קבוע עוקרת חששות לוסת שאינו קבוע. **ב.** אם יש לה וסת קבוע וראתה מחמת תשמיש מסתפק האם חוששת לוסת התשמיש. **ג.** אם היא מעוברת או מניקה מותרת לשמש, כי לא קובעת וסת בזמנים אלו.

פת"ש בשם חוות דעת – חלק על הנוב"י, כי ברואה מחמת תשמיש יש שני חששות: **וסת חימוד תשמיש** (ולכן יכולה להחליף שלושה בעלים) **ומשום חולי שממלאה ונופצת,** ואפילו בימי עיבור והנקה שלא חוששת לוסת כלל, חוששת לראות מחמת תשמיש. **וחלק החו"ד על כל הנפק"מ שהביא הנוב"י,** כי לחולי חוששים גם באשה שיש לה וסת קבוע וגם כשהיא מעוברת או מניקה. וכן שגם מי שיש לה וסת קבוע חוששת לוסת שאינו קבוע פעם אחת.

והוסת הוא לא וסת האונס אלא וסת הגוף כמו אכילת שום ופלפלים. ואע"פ שבוסת הגוף שאינו קבוע חוששת לו לאחר פעם אחת, כאן לא נוציא אשה מבעלה לאחר ראייה אחת, אא"כ יקבע בג"פ.

סעיף ב'

גמרא – "כיצד בודקת את עצמה (לבדוק אם זה דם מקור או דם מן הצדדים)? מביאה שפופרת ובתוכה מכחול (שמאחר שלמודה לראות ע"י אבר תשמיש, גם כן תראה ע"י המכחול, והמכחול בתוך השפופרת כדי שאם יהיה דם עליו, ודאי יהיה מן המקור) ומוך מונח על ראשו (כי הדם ניכר על המוך). אם נמצא דם על ראש המוך, בידוע שמן המקור הוא בא. לא נמצא דם על ראשו, בידוע שמן הצדדים הוא בא... שפופרת אפגורי מפגרא לה (כי העץ לא חלק והוא יוציא דם): אמר שמואל: בשפופרת של אבר ופיה רצוף". (נדה סו.)

עד היכן מכניסה את המכחול? גמב"ה – מכניסה עד מקום שהיא יכולה ודופקת את המוך עד שיגיע לצואר הרחם. וזה מן הדין, כדי לודא שהדם אינו דם מקור, אלא דם מן הצדדים, ולכן צריכה להכניסו "עד מקום שהשמש דש בו", ועד צואר הרחם הוא דישת השמש.

והקשה הבית יוסף, מדוע אם לא נמצא דם על ראש המכחול בידוע שהוא מן הצדדים, שמא יש לחשוש שהוא בכל זאת מן המקור, וזה שלא נמצא על ראש המכחול, זה מפני שלא עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסו בכח שאין כל הכוחות שווים?

ותרץ הבית יוסף, שזה אומרים להקל ולא להחמיר, כי רוב נשים לא רואות דם מחמת תשמיש, ולכן תולים להתר כל מה שאפשר, כי בדקה ולא מצאה.

מחנה – פסק את הגמרא וכרמב"ם, שנוטלת שפופרת (קנה חלול של עופרת) של איבר, ופיה רצוף לתוכה ונותנת בתוכה מכחול (קיסם) ובראשו מוך ומכנסת אותו באותו מקום עד מקום שהשמש דש. נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור ואסורה. ואם אין דם על ראשו בידוע שהוא דם מן הצדדים ומותרת (הפת"ש הביא דעות שונות האם צריכה ז' נקיים או לא).

פת"ש בשם חוות דעת ונדוע ביהודה – אם נמצא דם על ראשו של המוך שאז אסורה, לא מועילה בדיקה חוזרת אפילו תבדוק ולא תמצא כלל או שתמצא בצדדים ונשאת אסורה, וגם על רפואת הרופאים אין לסמוך, כי חוששים שמא רואה מחמת חימוד תשמיש.

המ"א

1. גם בימינו יש לסמוך על הבדיקה הזאת.
2. בסעי' יי פסק שבכל מקום שצריכה בדיקה ועבר הבעל ושימש באיסור ולא ראתה דם מותרת, כי תשמיש זה שלא ראתה בו, עדיף על השפופרת.

שי"ד

1. פסק כמשאת בנימין, שמותר במכחול של כל מתכת שהיא, חוץ מעץ. **והש"ך אסר** אף בשל ברזל.
 2. פסק כמשאת בנימין, שמכניסה אותו עד מקום שהיא יכולה ושלפי אומד דעתה זה מקום שהשמש דש בו. והאשה נאמנת על זה. ולא צריכה לדחוק את השפופרת למקום צר ודחוק כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת.
 3. פסק כב"ח, שה"ה אם הכניסה את השפופרת ולא ראתה דם כלל במוך או שנמצא בצדדי השפופרת, ג"כ מותרת, כי אולי התרפאה. וכ"כ כל הפוסקים. משמע שאם לא נמצא כלל אפילו ראתה אח"כ כמה פעמים מותרת, כי תולים שהדם מהצדדים ולא מהמקור. וכ"פ החוות דעת.
- סדרה טהרה, נודע ביהודה (ס' מו) – חלקו על הש"ך,** שאם מצאה דם בצדדים, אפילו ראתה אח"כ ג"פ מחמת תשמיש לא תאסר, כי תולים שזה מהצדדים, אבל אם לא ראתה כלל וחזרה לראות שוב ג"פ מחמת תשמיש חזרה לאיסורה, ולא יכולה לתלות שהדם מהצדדים.

סעיף ג'

גמרא – "אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: ותבדוק עצמה (בשפופרת) בביאה שלישית של בעל ראשון (ולא תצטרך להתגרש)? אמר ליה: לפי שאין כל האצבעות שוות (ושמא בבעל אחר לא תצטרך בדיקה, ומוטב שתתגרש ותתקן לא תבוא לידי חיוב כרת). אמר ליה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישית? לפי שאין כל הכוחות שוות (ושמא זו היתה בכח מרובה ולכן ראתה, ולכן צריכה להתחזק בג' ביאות)". (נדה סו.)

הש"י ע"פ תוספות, רי"ן, רמב"ם, קצת מהקמ"ה, הצרפתים – אם ראתה שלוש פעמים דם מחמת תשיש אצל בעל ראשון אסורה לשמש עם בעל זה יותר לעולם ותתגרש ותינשא לשני, וכנ"ל עבור השני. **וזה אסור אפילו אם בודקת**. ואם ראתה אצל השלישי תבדוק את עצמה עד שתתפרא מחולי זה.

המגיד משנה והמרדכי הביאו כמה הסברים למה אסור לה לבדוק ולהישאר עם הבעל הראשון או השני:

1. **רש"י** – לא תיכנס לשגגת כרת.
 2. **חכמי הצרפתים** – וזאת מפני שלא הקלו חכמים לסמוך על בדיקה זו אלא כשאין לה תקנה אחרת ותישאר עגונה וזה קורה אחרי בעל שלישי, אבל כל עוד שיכולה להינשא, לא הקלו עליה.
 3. **רמב"ם** – שמא יבוא עליה קודם בדיקה. וכיון שהחזקה אסורה לו ומתגרשת ולא יחזיר לעולם שמא תתפרא ונמצא שלא גמר לגרשה. **ולכן הסיק המגיד משנה**, שעל פי הרמב"ם אם בדקה עצמה בין בעל ראשון לבעל שני או בין בעל שני לבעל שלישי ומצאה שהדם מן הצדדים מותרת לשני או לשלישי לעולם. אבל לרש"י ולחכמי הצרפתים אין להתיר אפילו אם בדקה.
- הגה"מ בשם רמב"ם** – אם היא מצטערת בזמן תשיש וקשה לה מאוד, נראה הדבר כמו חולי וכאילו יש לה מכה, וא"כ אף לראשונים אלו יש לסמוך על הבדיקה אצל הבעל הראשון.

הש"י ע"פ הבית יוסף, תוספות, רא"ש, רשב"א, רמב"ן, סמ"ג, סמ"ה, ספר התרומה, מרדכי, טור – **אם בדקה תחת הראשון היא מותרת** אע"פ שעברה תשיש שלישי וראתה, כי מה שאמרו לה להתגרש, זה להקל עליה, שכך תהיה מותרת לשני ולשלישי בלא בדיקה כלל מדין ספק ספיקא: שמא לא בא הדם מהמקור, וגם אם בא, שמא לא יקרה כך מבעל שני כי אין כל האצבעות שוות. **וזו עצה טובה קמ"ל, כי אם תבדוק בעודה תחת הראשון ותגלה שזה מהמקור, לא תהיה מותרת לשני מטעם שאין כל האצבעות שוות, כי עכשיו יש רק ספק אחד, ולכן היא תהיה אסורה לכל העולם**. מ"מ אם רוצה להישאר תחת הראשון ולבדוק הרשות בידה.

המרדכי הכריע להלכה שמותרת לראשון ולשני בבדיקה כי כך התיר ר"ת למעשה ועליו הוא סומך, והבא לאסור אין שומעים לו שכבר יצא הדבר להתר. וכ"ש יש להקל במקרה שנמצא הדם עד שעבר אותו יום ולא הרגישה, שכאן אפילו אין ספק אשם תלוי ומשמשת לעולם פעם אחת. וראוי גם לבעל הראשון לסמוך על בדיקת השפופרת אף לבעל נפש, כי גרושין קשים.

מחנה – פסק כרוב הראשונים, שאם רוצה לבדוק את עצמה בעודה תחת הראשון אחר ששימשה שלוש פעמים וראתה בהם דם הרשות בידה ומותרת לו. **והביא כ"א את רש"י ורמב"ם** שאסורה לראשון מתשיש שלישי ואילך אפילו בבדיקה.

רמ"א – הלכה כסברה ראשונה להקל בזה. וכריצב"א שאם הרגישה צער וכאב בשעת התשיש, לכ"כ יש לסמוך על הבדיקה בבעל הראשון, כי זה מן הסתם משום חולי ומכה.

פת"ש בשם נודע ביהודה – מה שמותרת אחר בדיקה לפי דעה ראשונה זה רק אם ראתה דם בצדדי שפופרת, אבל אם לא ראתה כלל, לא. **ש"ך** – אם בדקה אצל הראשון אחר שלוש פעמים ומצאה דם על המוך, אסורה לכל ולא יכולה להתחתן עם השני.

הלכה למעשה: ג"ת, מהר"ם מלובלין ושאר אחרונים – מתירים בדיקה אצל הבעל הראשון. **ש"ך** – יש לאסור להורות בדיקה אצל הבעל הראשון ולחשוש לדעת רמב"ם ורש"י שאוסרים.

סעיף ד'

גמרא – "כיצד בודקת את עצמה? מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו. אם נמצא דם על ראש המוך, בידוע שמן המקור הוא בא. לא נמצא דם על ראשו, בידוע שמן הצדדים הוא בא. ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה. ואם יש לה וסת תולה בוסתה".

רש"י – הראיה שלה מחמת תשיש נחשבת כאילו וסת קבוע, כלומר אינה רואה כל שעה מחמת תשיש אלא לפרקים, תולה בוסתה ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת.

רמב"ם, רמב"ן, רשב"א, טור – אם שימשה סמוך לזמן שרואה דם בכל מקרה, כי יש לה וסת קבוע, אנו תולין שדם זה אינו מחמת תשיש אלא משום ראייתה הקבועה. **הטור כתב** שאין מחלוקת בין רש"י לשיטת אלו ושניהם להלכה, אלא חולקים רק בפרוש המילים.

מהר"ם מרוטנבורג (ס' תרבה), מרדכי ע"פ הב"י, הד"מ והש"ך – **המרדכי חלק על הראשונים**, וחדש שני דינים לגבי מי שיש לה וסת קבוע וראתה מחמת תשיש שלא בזמן הוסת: האחד שתולה בוסתה אפילו אין לה מכה כלל, כלומר, **תולה שדם זה שראתה מחמת תשיש זהו דם מן הצדדים מחמת מיעוד תשיש והיא טהורה. ורק אשה שאין לה וסת קבוע יש לה דין הרואה מחמת תשיש**. והשני, שאם יש לה מכה תולה במכתה כאשר ידוע שמוציאה דם (כמו הגה"מ. לגבי דין זה עיין לקמן בסעי' ה').

מרדכי ע"פ תרומת הדשן, הב"ח והט"ז – **חלקו על הב"י, הד"מ והש"ך**, וכתבו ששני הדינים של המרדכי קשורים זה בזה. **אם יש לה וסת קבוע** ורואה דם מחמת תשיש שלא בזמן הוסת, **תולה במכה שיש לה באותו מקום אע"פ שלא ידוע שמוציאה דם**, שאע"פ שלא תולים בדרך כלל במכה, כל זה כשאין לה וסת קבוע, אבל אם יש לה וסת קבוע, תולה שהדם מחמת תשיש הוא מחמת מכתה. **משמע לפי פרושם, שאם אין לה מכה כלל, לא תולה בשום דבר ונחשבת כרואה מחמת תשיש כמו שאר הראשונים**. אבל בשעת הוסת לא תולה במכתה כלל.

מחנה – פסק כרוב הראשונים, שאם שימשה סמוך לוסת, תולה בוסתה ואינה נחשבת כרואה דם מחמת תשיש. משמע שאם ראתה שלא בזמן הוסת נחשב הדבר כרואה מחמת תשיש.

הקשו האחרונים, איך ראתה דם מחמת תשמיש סמוך לוסתה, הרי אסור לשמש סמוך לוסת, שהרי הוא חייב לפרוש, כפי שפרטנו בס' קפד? והרי אנו לא עוסקים ברשעים! ועל יש מספר תרוצים:

- 1. פרישה** – אפשר לומר שמדובר שמשמש סמוך לוסת, כאשר יוצא לדרך כפי שראינו מרש"י ורשב"א בס' קפד ס"י. ולשיטת ר"ת שם שאסור לו לשמש איתה סמוך לוסת אפילו כשיוצא לדרך (ע"ש), יש לומר שמדובר במקרה שמותר, כגון אם ראייתה בתחילת היום, שמותר כל הלילה שלפניו והוא שימש בסוף הלילה.
 - הקשה על כך הש"ך**, הרי כל הסיבה שמתירים בלילה, זה שמכיוון שזמנה לראות במהלך היום ואז לא חוששים כלל שתראה לילה קודם, וא"כ איך נאמר לקולא שמה שראתה לילה קודם זה מחמת וסתה ולא מחמת תשמיש!
 - הפת"ש הביא שתורת השלמים וסדרי טהרה הקלו כדעת הפרישה.**
 - 2. תרוצ ראשון בש"ך** – לפי ר"ת מדובר כאן שעבר ושימש איתה בעונת הוסת.
 - 3. תרוצ שני בש"ך** – ר"ת מסביר כאן וסת כרש"י או כמרדכי.
 - 4. תרוצ שלישי בש"ך** – לר"ת מדובר כאן בקטנה או שלא הביאה סימנים שלא צריך עדין לפרוש ממנה כל שלא קבעה וסת שלוש פעמים, ומדובר כאן שראתה מחמת תשמיש ואח"כ ראתה עוד פעם או פעמים באותו זמן ואז נמצא שקבעה וסת, ולכן תולה את הראיה באותו תשמיש בוסתה.
 - 5. פת"ש בשם ה"ה** – מדובר שיש לה כאן וסת הגוף כגון שפקה או התעטשה ומחמת זה רואה דם, ותולה בוסת הזה ולא בדם מחמת תשמיש.
- פת"ש** – אם פעם אחת שימשה סמוך לוסת וראתה שלא תולים שזה מחמת תשמיש, אח"כ צריכה לראות דם מחמת תשמיש שלוש פעמים שלא בזמן וסתה, כדי שתיאסר והפעם הראשונה לא מצטרפת.

סעיפים ה'–ו'–ז'

גמרא – "כיצד בודקת את עצמה? מביאה שפופרת ובתוכה מכחול ומוך מונח על ראשו. אם נמצא דם על ראש המוך, בידוע שמן המקור הוא בא. לא נמצא דם על ראשו, בידוע שמן הצדדים הוא בא. **ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה**. ואם יש לה וסת תולה בוסתה. ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה, אינה תולה. ונאמנת אשה לומר דם יש לי במקור שממנה דם יוצא, דברי רבי. רשב"ג אומר: דם מכה הבא מן המקור טמא. ורבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור". (נדה סו.) והלכה כרבי.

האם כשיש לה מכה באותו מקום צריכים לדעת בפרוש שמהמכה הדם יוצא?

השב"א ע"פ הבית יוסף, הדרכי משה, הב"ת והט"ז – תולה במכתה אפילו אם לא מרגישה ממש שהדם שותת ויורד מהמכה, ונאמנת לומר שיש מכה במקור ותולים שמשם הדם שותת ויורד ולא צריכה אפילו ז' נקיים. **וזאת מפני שהעינים שלה לא בתוך המכה** כדי שתוכל לראות את הדם יוצא, אלא רק בבדיקת שפופרת יכולה להבחין בזה.

וראייתו מלשון התוספתא, שם לא נמצאים תוספת המילים "שממנה דם יוצא", ומה שהוסיפה הגמרא זה פרוש לדברי התוספתא, שאנחנו סומכים שהדם יוצא מהמכה.

הגה"מ בשם ספר התרומה, שערי דורא, השב"א ע"פ הש"ך – אם בדקה באותו מקום ומצאה דם או מרגישה שהדם נופל מהרחם, **אם יודעת שמכתה מוציאה דם תולה שהדם במכתה וטהורה (אבל לא צריכה לדעת שכעת מוציאה דם), אבל אם ספק לה אם המכה מוציאה דם אינה תולה במכתה והרי היא טמאה, ונחשבת כרואה מחמת תשמיש**. הש"ך באר שהרשב"א שהתיר דיבר במקרה שראתה דם שלא מחמת תשמיש ויודעת שמכתה מוציאה דם (אע"פ שלא יודעת שהדם הזה ממש מהמכה), ואז לכונ"ע טהורה ולא צריכה ז' נקיים, אפילו בשעת הוסת (כדלקמן). והוכיח זאת מעוד אחרונים.

והוסיף הרמ"א בדרכי משה מדברי השערי דורא, שכל זה דוקא כשברור לה שזה דם מן המקור אלא שספק לה האם המכה מוציאה דם, אבל אם ספק לה בכלל אם זה דם מקור או דם צדדים, טהורה, כי זהו ספק ספיקא, ספק מקור ספק צדדים, ואת"ל מקור, ספק מן המכה.

מרדכי ע"פ הב"י, הד"מ והש"ך – המרדכי חילק בין אשה שיש לה וסת קבוע לאשה שאין לה וסת קבוע. אשה שיש לה וסת קבוע וראתה מחמת תשמיש שלא בזמן הוסת תולה בוסתה אפילו אין לה מכה כלל, כלומר, **תולה שדם זה שראתה מחמת תשמיש זהו דם מן הצדדים מחמת מיעוד תשמיש והיא טהורה. אשה שאין לה וסת קבוע יש לה דין הרואה מחמת תשמיש**, אם יש לה מכה תולה במכתה כאשר ידוע שמוציאה דם (כמו הגה"מ בשם ספר התרומה).

מרדכי ע"פ תרומת הדשן, הב"ת והט"ז – חלקו על הב"י, הד"מ והש"ך, וכתבו שדבריו של המרדכי "תולה בוסתה ותולה במכתה" קשורים זה בזה. **אם יש לה וסת קבוע ורואה דם מחמת תשמיש שלא בזמן הוסת, תולה במכה שיש לה באותו מקום: לב"ח, אע"פ שלא ידוע שמוציאה דם, ולט"ז כשיודעת שמוציאה דם**, כי זה שלא תולים בדרך כלל במכה, כל זה כשאין לה וסת קבוע, אבל אם יש לה וסת קבוע, תולה שהדם מחמת תשמיש הוא מחמת מכתה. משמע, שאם אין לה מכה כלל, לא תולה בשום דבר ונחשבת כרואה מחמת תשמיש כמו שאר הראשונים. אבל בשעת הוסת לא תולה במכתה כלל.

ואם אין לה וסת קבוע, תולה במכתה רק אם יודעת שמכתה מוציאה דם, ועל זה נאמר "נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שמוציאה דם".

האם היום סומכים על בדיקה זו כשרואה דם מחמת תשמיש האם זה דם מקור או דם צדדים?

המ"מ, רא"ש – היום לא סומכים על בדיקה זו, כי אנו לא בקיאים מהו דם מקור ומהו דם הבא מן הצדדים. וחוף מזה, גם אם היינו בקיאים והיינו אומרים שזהו דם מחמת מכה או צדדים, הרי בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים. אמנם כתב הרשב"א, שאם בכל זאת בדקה ומצאה שזה דם צדדים, מודה הרב"ד שלא מוציאים אותה מבעלה.

המ"מ, רא"ש, ה"ו – חלק על הרב"ד, וכתב שבזה לא צריך בקיאות לדעת אם יש דם בראש המוך שאז זה דם מקור מחמת תשמיש או מן הצדדים ואז זה לא דם מקור. ומה שגזרו בנות ישראל על כל טיפת דם כחרדל לשבת שבעה נקיים אין מדובר על דם שבא מן הצדדים ולא שמענו בשום מקום גזרה כזו, אלא זה מדבר על סתם ראייה שלא ידוע שהיא מן הצדדים. ומי שרוצה לנהוג בפרישות ולהחמיר יעשה כן, אבל א"א להורות כן לדורות לא לסמוך על הבדיקה, משום חשש לעגונות.

ההלכה באשה שיש לה וסת קבוע וראתה מחמת תשמיש

תרומת הדשן – טיהר אשה שראתה מחמת תשמיש ויודעת שיש לה מכה אלא שלא יודעת אם מוציאה דם. והסברה, שאע"פ שחייבת לדעת שמכתה מוציאה דם כדי לטהר כפי שכתב המרדכי, כאן יש שני צדדים לטהר. **האחד**, שכל זמן שבדקת בחורים וסדקים לא מוצאת דם אלא מוצאת במקום אחר בצדדים, וכ"ש כשמרגישה בבדיקה באותו מקום בצד שכואב לה ובחורים וסדקים לא. **והשני**, שע"פ המרדכי אם יש לה וסת קבוע תולה בוסתה ובמכתה, ומכיון שלאשה זו יש וסת קבוע מצרפים את שני הדברים להקל שתולה במכתה וטהורה.

מחנה

1. פסק את הגמרא שאם יש לה מכה **באותו מקום** תולה בדם מכתה.
ה"ת, ש"ז – מדובר שיש לה מכה באותו מקום שממנו יוצא הדם ולא סתם באותו מקום. כלומר, צריכה לדעת שיש לה מכה במקור, אבל כשאומרת סתם שיש לה מכה, לא תולה בזה.
2. פסק את הגמרא, וכרבי, שנאמנת לומר שיש לה מכה באותו מקום ומשם הדם מגיע שטהורה.
המ"א – פסק כמהרי"ו, שה"ה אם אומרת **שברור לה** שדם זה אינו מן המקור, ג"כ נאמנת וטהורה.
דגול מרובה – תמה מנין לקח הרמ"א שאם ברור לה שדם זה אינו מן המקור שטהורה, והסיק מלשון מהרי"ו, שכל זה נאמר בצורת פלפול. **וגם החוות דעת** פקפק בדברי הרמ"א האלו.
3. **פתחי תשובה** – מכיון שהחוות דעת והנוב"י החמירו בזה, רק אם יש עוד צד להקל מצרפים גם את זה שברור לה שזה לא דם מקור.
פסק כתרומת הדשן, שאם כשבדקת בחורים וסדקים מוצאת כתמים במקום אחר בצדדים, יש לתלות שממכה שבאותו צד הגיע, וכ"ש אם מרגישה בצדדים כאב ובשאר חורים וסדקים לא, שיש לה מכה באותו צד.

המ"א – כל מה שתולים במכתה שיש לה באותו מקום, זה מדבר באשה שיש לה וסת קבוע (או זקנה – פת"ש) ואז שלא בשעת הוסת תולה במכתה שבאותו מקום **אע"פ שלא יודעת בודאות שהדם מהמכה** (כתרומת הדשן).
באור הרמ"א ע"פ הש"ז – יסוד דינו של הרמ"א הוא ע"פ (עיין לעיל בסעי' ד') המרדכי סובר שאם רואה דם לא בזמן הוסת ויש לה וסת קבוע, תולה בוסתה ואינה נחשבת כרואה מחמת תשמיש, ולמד הרמ"א שכ"ש אם יש לה מכה בנוסף, תולה גם במכתה **אע"פ שלא יודעת שהמכה מוציאה דם**, וכ"ש כשיודעת. ומסתבר, שבזה גם הראשונים החולקים על המרדכי (רמב"ן, רשב"א, רמב"ם) יסכימו, שאם יש עוד צד להקל, כגון אצלנו שיש לה גם מכה באותו מקום, טהורה, **אע"פ שלא יודעת בודאות שהדם מחמת המכה**.

ט"ז – כתב שדברי הרמ"א מבולבלים והקשה עליו כמה קושיות:

1. מתרומת הדשן למדנו במקרה שראתה דם מחמת תשמיש ויש לה וסת קבוע ואומרת שבדקה בחורים וסדקים ויודעת שיש לה דם מן הצדדים, אז תולים להקל כשיש לה וסת קבוע שלא בשעת הוסת וכמו שפסק המחבר בסעי' ז', אבל בלא בדיקה של חורים וסדקים שמראה שמכתה מוציאה דם אי אפשר להתיר אותה אפילו כשיש לה וסת קבוע, **כי לפי שיטת המרדכי והגה"מ צריכה לדעת שודאי מכתה מוציאה דם**.
2. **הש"ך בנקודות הכסף תרץ** שניתן לומר שתרומת הדשן לא הצריך את שני התנאים: גם וסת קבוע וגם בדיקה שמראה שמכתה מוציאה דם, אלא את אחד מהם.
המחבר פסק בסעי' ז' להחמיר כדעת תרומת הדשן שאם אינה יודעת בודאות שהדם ממכתה, לא תולה במכתה וצריכה בדיקה, וא"כ מנין לרמ"א להקל כנגדם?
ומדוע כתב בדרכי משה את דברי תרומת הדשן וכתב שזה נכון אפילו אם לא ידוע בודאות שמכתה מוציאה דם, והרי זה ממש נגד מה שכתב תרומת הדשן ושערי דורא שמצריכים אותה בדיקה במוך נקי? ומכיון שהרמ"א פסק כאן ע"פ הסברה שוסתות דרבנן לא היה צריך להסמיק את שיטתו לדעת תרומת הדשן שמחמיר שחייבת למצוא דם בצדדים!
הש"ך בנקודות הכסף תרץ את קושית הט"ז שדברי המחבר עוסקים באשה שאין לה וסת קבוע ורק אז חייבת לדעת שמכתה מוציאה דם, אך אם יש לה וסת קבוע אינה צריכה לדעת שמכתה מוציאה דם.

3. בס' קצא פסק כתרומת הדשן ומהרי"ל להחמיר באשה שרואה דם ממי רגלים שנהוג להצריכה בדיקה במוך נקי. וזה ודאי סותר למה שפסק פה שלא בשעת הוסת תולה במכתה בלא בדיקה. וזהו סתירת דברי עצמו.

הש"ך בנקודות הכסף תרץ שבס' קצא לא ידוע שיש לה מכה מבוררת ולכן צריכה בדיקה במוך נקי, אך כאן ידוע שיש לה מכה מבוררת אלא שלא ידוע שמוציאה דם ולכן אפשר לתלות במכתה.

לכן כתב הט"ז, שאע"פ שהב"ח כתב להקל כדעת הרמ"א פה, מ"מ כיון שתרומת הדשן ומהרי"ל סגל והמחבר בסע' ז והרמ"א בס' קצא פסקו להחמיר כדעת תרומת הדשן, **אפילו אשה שיש לה וסת קבוע חייבת לדעת שמכתה מוציאה בודאות דם כדי לתלות במכה**. והוסיף הט"ז, שאם יש לה מכה כזו שנשים אחרות רגילות לראות דם ממנה, אע"פ שזו אינה יודעת, יש לתלות במכתה.

האם כשיש לה וסת קבוע ותולה במכה צריכה ז' נקיים?

רמ"א ע"פ הג"ח והנודע ביהודה – טהורה לגמרי ולא צריכה גם ז' נקיים בין ראתה מחמת תשמיש ובין לא ראתה מחמת תשמיש.

ש"ך ע"פ פת"ש בשם כנסת יחזקאל – כל מה שצריך ז' נקיים זה כאשר ראתה לא מחמת תשמיש ואז לא תולה במכתה, אבל כשראתה מחמת תשמיש, כיון שמטהרים אותה לבעלה, מטהרים אותה גם מז' נקיים כי אין טהרה לחצאים.

ש"ך ע"פ סדרי טהרה ועוד אחרונים – **צריכה לשבת שבעה נקיים**, כי סומכים על המרדכי שזה לא נחשב כרואה מחמת תשמיש, ולכן לא נוציא אשה מבעלה, אבל לא נקל כמותו עד כדי כך כדי שלא תצטרך לשמור שבעה נקיים משום דם צדדים, כי מי יכול להקל נגד כל הראשונים שחלקו עליו.

חוות דעת – הוסיף שמקלים ברואה מחמת תשמיש כי זה כמו וסתות, וקי"ל וסתות דרבנן, אבל לענין ז' נקיים מהתורה אינה יכולה לסמוך על מכה עד שתדע ממש שמכתה מוציאה דם.

ההלכה באשה שאין לה וסת קבוע וראתה מחמת תשמיש

רמ"א

1. פסק את מסקנתו מדברי השערי דורא, **שאם אין לה וסת קבוע**, וגם יש ספק אם זה דם מן המקור או מן הצדדים, אז מכח ספק ספיקא מותרת, שגם אם זה מן המקור, ספק מחמת המכה ולא מחמת התשמיש.

ש"ך – הסביר את מקורו של הרמ"א, שלמד מדברי השערי דורא שרק כשודאי מרגישה ורואה שהדם בא מן הרחם טמאה, אבל בספק האם זה מן המקור (רחם) או מן הצדדים, טהורה. וזה בסתמא, בין באשה שיש לה וסת קבוע ובין כשאין לה וסת קבוע.

הש"ך חלק על הרמ"א, שדברי הש"ד שרק כשודאי בה מן המקור טמאה, זה לאפוקי מכתמיה, שלגבי כתמים תמיד תולה במכה אע"פ שאינה יודעת שהמכה הוציאה דם, כי בכתמים הולכים להקל. וכן מוכח הגה"מ וספר התרומה (שהבאנו לעיל), שאפילו כשבדקה ומצאה באותו מקום ולא יודעת בודאות שהוא מהמכה, טמאה. **ועוד הקשה**, איך אומרים ספק ספיקא כזה, הרי הוא לא מתהפך, כי אם זה דם צדדים ודאי טהורה, וזה לא ס"ס!

לכן חלק הש"ך על הרמ"א, **שאם אין לה וסת קבוע ויש ספק אם זה דם מקור או דם צדדים**, טמאה עד שתדע אם זה באמת מהמכה.

פתח תשובה – הנוודע ביהודה הסכים עם הרמ"א שלומדים כאן ספק ספיקא ואין לזוז מזה. **וכ"כ גם החוות דעת**. וכל זה כשהיא בחזקת טהרה וראתה מחמת תשמיש, אמנם אם היא טמאה נידה וראתה בימי ליבונה ורוצה לתלות במכה זה תלוי במחלוקת האם אומרים ספק ספיקא בחזקת איסור, ודעת הרבה אחרונים שלא מהני. **ואם עברו כבר שלושה ימים מימי ליבונה, נחלקו רש"י ותוספות האם כבר יצאה מחזקת טמאה**.

2. אבל אם ידוע שהדם מן המקור, אע"פ שיש לה מכה במקור אינה תולה במכה כשאין לה וסת קבוע, **א"כ יודעת בברור שמכתה מוציאה דם**, שאז תולים את זה בדם מכה שהוא טהור ולא נחשבת כרואה מחמת תשמיש.

ש"ך – ומספיק שתדע באופן כללי שמכתה מוציאה דם, אע"פ שלא מרגישה עכשיו שדם זה מהמכה. (כפי שפרש את דעת הרשב"א לעיל)

האם כשאין לה וסת קבוע אך יודעת בודאות שמכתה מוציאה דם יושבת ז' נקיים? ש"ך – אינה צריכה לשבת ז' נקיים כי זה בתוך לי יום לראיה האחרונה (כי היא שומרת עונה בינונית). **נודע ביהודה** – אם זה לא מחמת תשמיש צריכה ז' נקיים אף לש"ך.

הדין כשרואה דם לא מחמת תשמיש ויש לה מכה באותו מקום האם תולה במכתה

רמ"א ע"פ הגה"מ ונסת דרבי משה והזרעושה. **רשב"א** – אשה שרואה דם מחמת מכה שיש לה באותו מקום, אע"פ שראתה בשעת וסתה, הרי היא טהורה והדם טהור, כי וסתות דרבנן, ומספק לא נאסור אותה. וראייתו של הרשב"א מהגמרא: "הרואה דם מחמת מכה, אפילו בתוך ימי נדתה טהורה, דברי רשב"ג. רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה" (נדה טז.). ורבי אמר שם בגמרא שלכו"ע וסתות דרבנן, וחולקים במקור מקורו טמא. ומכיון שהלכה כרבי שלכו"ע וסתות דרבנן, זו שרואה דם בשעת תשמיש אפילו כשהגיע וסתה טהורה, ובה לא נחלקו רשב"ג ורבי **והקשה הרשב"א על עצמו**, הרי בשעת הוסת כל אשה חוששת לעונה כולה אע"פ שלא ראתה ולמה זו תהיה מותרת, ועוד, שהרי יש דם? **ותרץ הרשב"א**, שכשאין מכה כנראה זהו דם וסת, אבל כאן אפשר לתלות במכה.

רמ"א ע"פ הגה"מ בשם ספר התרומה. **מרדכי**. **סמ"ג**. **סמ"ק**. **שערי דורה** – **אם זה שעת הוסת וראתה**, אע"פ שיודעת בודאות שהמכה מוציאה דם, טמאה **ותולים את זה בדם וסת**, כי אחרת לא תהיה טמאה לעולם. אבל כתמים תולה במכתה, כי כתמים דרבנן והלך אחר המקל.

ומה שהגמרא בדף טז. כתבה שלכו"ע וסתות דרבנן ואשה זו טהורה אפילו בשעת הוסת, יתפרש כבאור התוספות, **שמדובר שידועת ממש שהדם הוא מהמכה**. אבל אם רק יודעת באופן כללי שהמכה מוציאה דם, זה לא יועיל לטהר אותה.

המ"א

1. כספר התרומה וכסמ"ק וכסמ"ג ורוב הראשונים, שאשה שיש לה וסת קבוע ויש לה מכה וראתה בשעת הוסת או שאין לה וסת קבוע ושומרת עונה בינונית מלי יום ללי יום ויש לה מכה, אינה תולה במכתה (אפילו אם יודעת שמכתה מוציאה דם), כי אחרת לא תיטמא לעולם.
2. **ש"ך** – לא מדובר כאן ברואה מחמת תשמיש, אלא באופן כללי שלא מקלים שזה דם מכה אלא דם וסת ולכן היא טמאה ויושבת עליו ז' נקיים, אבל אם רואה בזמן הוסת מחמת תשמיש תולה בוסתה ואינה נקראת רואה מחמת תשמיש כמו שראינו בסעי' ד'.
ש"ך – מדובר שידועת בודאות שמכתה מוציאה דם לפעמים ובכל זאת היא טמאה מדם וסת ויושבת ז' נקיים כי אחרת לא תיטמא לעולם, **אבל אם יודעת עכשיו שדם זה הוא ממש מהמכה, טהורה**, ולא שייך בזה לומר שלא תהיה טהורה לעולם, כי לא תמיד תרגיש שדם זה ממש מהמכה. ואע"פ שהרשב"א חלק על זה, והתיר, הוא דעת יחיד נגד כל הפוסקים.
ש"ך – וכל זה כשראתה בזמן הוסת או לאחר ל' יום לראייתה הקודמת, **אבל אשה שיש לה וסת קבוע וראתה לא מחמת תשמיש שלא בזמן הוסת**, תולה במכתה אפילו לענין ז' נקיים, **אם יודעת שמכתה מוציאה דם** (כך פרש הש"ך את הרשב"א בתחילת הסעיף בניגוד לבי"י, הבי"ח והט"ז והוכיח זאת מעוד פוסקים). **והוסיף הנודע ביהודה**, שזה אפילו אם היא בחזקת טמאה כי מכה דרכה להוציא דם ושלא בזמן הוסת אין דרכה להוציא דם.
 2. כמרדכי, שכתמים כן תולה. **וכתב הש"ך**, שזה תולה אפילו אם זה שעת הוסת ואפילו אינה יודעת שמכתה מוציאה דם אלא מסתפקת.

האם כיום תולים שדם מכה אינו משונה מדם ראייתה?

- המ"א** – כיום אין תולים בדם מכה כלל, כי אם נתלה נצטרך לבדוק אם הוא משונה מדם ראייתה מהמקור, ובהבדל זה אין אנו בקיאים כלל, ולכן לא תולים בדם מכה, אלא כל דם הבא מחמת תשמיש הוא מהמקור אע"פ שיש לה מכה באותו מקום.
- המ"א** **הש"א** **הא"ש** **ה"ן** – חלקו על הרמב"ן, כי מן הסתם דם מכה זהה לדם ראייתה עד שידוע לנו ע"י חכם שהוא שונה על פי חכם שיבחין, ואז יוכל להבחין בזה כל אדם. ומדובר שבמקרה הראתה לחכם את הדם קודם שארע לה אונס זה (שראתה מחמת תשמיש) על פי עצמה, אבל בסתם, קודם שנודע לנו על פי עצמה שיש הבדל בין דם מכה לדם מקור, מבחינתנו הם זהים ותולים להקל שזה הדם ממכתה, כי האשה בחזקת טהרה עומדת. **אמנם סיים הרשב"א וכ"כ רבנו ירוחם, שהמחמיר תבוא עליו הברכה אע"פ שהוא דבר גדול להוציא אשה מתחת בעלה. והקשה הבי"י**, הרי בהתחלה אמר שמן הסתם הדמים שונים וא"צ לבדוק כלל, ואח"כ אמר שחכם מראה את שניהם וכל אדם יכול להבחין אם זה שונה או לא? **ותרץ הפרישה**, שאם שני הדמים לפניו לא נלך לקולא כי אפשר לבדוק, אבל בסתם סומכים על כך שהדמים שונים.
- מחנה** – פסק את הגמרא שאם דם מכתה משונה מדם ראייתה, אינה תולה בדם מכתה. **והדגיש הגר"א**, שזה כדעת הרא"ש ושאר ראשונים ולא כרמב"ן, שכיום תולים בדם מכה.
- ש"ך** – פסק כרשב"א וכרא"ש שכל עוד שלא התברר שדם מכה שונה מדם ראייתה, מבחינתנו אותו דבר ותולה במכתה **ודבר זה נוהג גם היום, כי האשה היא בחזקת טהורה. ולא כרמב"ן שהחמיר.**
- דגול מרבה** – כל זה שתולים להקל ולתלות בדם מכה שאינו משונה מדם ראייתה זה ברואה מחמת תשמיש, אבל ברואה שלא מחמת תשמיש וארע בימי טומאתה או ליבונה, צריך עיון האם אפשר להקל עליה ולתלות במכה ולחסוך ממנה ספירת ז' נקיים מחדש.
- פת"ש בשם ברית אברהם, מאיר גתבים וחיות דעת** – תולים להקל שגם מכה דומה לדם ראייה גם בימי טומאתה וליבונה וגם בספירת ז' נקיים. **אמנם דעת החוות דעת** שדוקא בראתה מחמת תשמיש א"צ בדיקה אם הדם משונה מדם ראייה ותולים להקל במכתה, אבל ברואה סתם ויש לה מכה צריכה בדיקה לענין ז' נקיים אם הוא משונה או לא.

סעיף ח'

ספר התרומה, סמ"ג, סמ"ק – אם תרצה להתרפא מהמחלה הזאת שרואה מחמת תשמיש, צריכה לעשות כן שלפני שתהיה מוחזקת בשלושה בעלים שהיא רואה, כי אם היא כבר מוחזקת, צריך עיון אם תוכל לסמוך על רופא כדי לשמש, וכן יש להסתפק אפילו אם הוא רופא מומחה.

הגה"מ בשם ריצב"א – אם אמר לה שהרופא שנרפאה מהמחלה משמשת על סמך דיבורו אם הוא רופא ישראל, אבל על פי דיבור של רופא גוי אין להתיר ולסמוך עליו שנרפאה אפילו אם הוא מומחה לרבים. ומ"מ אם בנוסף לדיבורו של הרופא ראתה שפסק דם וסתה וראיה שלה ע"פ רפואות וניכר שהועילו הרפואות הללו, נראה שיש לסמוך אפילו על רופא גוי. והוכחה מהסיפור מהגמרא לקמן בסעי' ט' שרבי אמר לה שהתרפאה.

מחנה – פסק כראשונים, שמתרפאת קודם שנהית מוחזקת, אבל לאחר מכן, ספק אם מותר לסמוך על זה. **והביא כ"א את הריצב"א**, שמתיר אם ריפא אותה אח"כ רופא ישראל. וכן שאם תראה שפסק דם הוסת ע"י הרפואות, וניכר שהרפואות עזרו, יש לסמוך אף על רופא גוי.

ג'ת – אף לדעה ראשונה שמסתפקת אם רופא יכולה להוציא אותה מחזקתה ולכן צריכה להתרפאות קודם שנהיית מוחזקת, אם רופא אחד ריפא כבר אשה קודם שהוחזקה שרואה דם מחמת תשמיש, מותרת אחרת לסמוך עליו ולשמש בפעם רביעית לאחר שהתרפאה אצלו.

חווה דעה. פתח תשובה – **הקשו על הב"ח**, הרי מכיון שזאת שהתרפאה לא הוחזקה שרואה מחמת תשמיש, אולי לא הרופא ריפא אותה, אלא שזה היה עובר בכל מקרה, שהרי לא הוחזקה, ואיך זו הוחזקה תסמוך עליו! [החת"ס ציין שאין ללמוד מהצלחת רפואה באשה נוכרית לאשה ישראלית, כי הם אוכלים שקצים ורמשים]

הדב"ז – אם יש רגלים לדבר, כגון זו שכל ימיה שימשה בלא צער ועכשיו התשמיש קשה לה, סומכת על רופא מומחה ומשמשת גם בפעם הרביעית.

טהרת הבית (ס' ה' סעי' ח'יב) – רופא שאמר לאחר שהסתכל במכשיר שיש לה מכה שמוציאה דם, נאמן אפילו הוא גוי או חילוני, כי דבר זה עתיד להתגלות ולא יבוא לשקר ולסכן את פרנסתו, ולכן תולה במכתה. ולכן גם אם מוחזקת שרואה דם מחמת תשמיש נאמן רופא גוי לומר שהתרפאה כי הרופאים מסתכלים בצילומים פנימיים מיוחדים המראים זאת והכל דברים שעתידיים להתגלות.

סעיף ט'

גמרא – "ההיא דאתאי לקמיה דרבי (כי היתה רואה דם מחמת תשמיש). אמר ליה לאבדן: זיל בעתה (שתיבהל בפתאומיות). אזל בעתה, ונפל ממנה חררת דם. אמר רבי נתרפאה זאת. ההיא דאתאי לקמיה דמר שמואל. אמר ליה לרב דימי בר יוסף: זיל בעתה. אזל בעתה ולא נפל מיניה ולא מידי. אמר שמואל: זו ממלאה ונופצת היא (מתמלאת דם ומוציאה אותו בשעת תשמיש) וכל הממלאה דם ונופצת אין לה תקנה". (נדה סו.)

המב"ז – מכאן למד הרמב"ן שאם היתה רואה דם מחמת תשמיש והיו מפחידים אותה פחד פתאום והפילה דם (והתרפאה), מותרת לבעלה. ואם לאחר זה חזרה וראתה דם מחמת תשמיש אפילו פעם אחת, בידוע שרפואתה לא הועילה לה כלום וחזרה לחזקתה הראשונה (ולא צריך שתראה שלוש פעמים, אלא פעם אחת מוציאה אותה כבר מחזקתה).

ג'ת יוסף – אין לגרוס את המילה "ונתרפאת", אלא כמו שכתוב בגמרא, שמאחר שראה דם, זוהי רפואתה, ולא צריך שנדע שהתרפאה מזה. וגם בלא הפלת חררת דם, בכל דרך אחרת שנדע שהתרפאה מותרת לבעלה כמו שבארנו לעיל בדברי ריב"א.

הדין בזה היום: **האב"ז, המב"ז** – בזמן הזה אין בודקים כלל בשפופרת אם זה דם מקור או דם צדדים, ולא סומכים להחזיר אותה בהפלת חררת דם כשהובחלה. אמנם אם בדקה בדרכים אלו והיא טהורה, אין מוציאים אותה מבעלה על כך עד שתחזור לקלקולה. וכל זאת, כי אין אנו בקיאים בין ראש השפופרת לצדדים, וכן אין אנו בקיאים בין הפילה בין לא הפילה ואסורה לכל אדם תמיד.

מדוע הפוסקים השמיטו את דברי רמב"ן, שהרי על רבי בגמרא אף אחד לא חולק? ג'ת יוסף – אפשר שסוברים כרמב"ן עצמו, שכיום לא מתירים אותה כלל לאחר שראתה דם מחמת תשמיש. **דרכי משה** – חלק על הבית יוסף, כי עובדא שהפוסקים הזכירו את דין בדיקת השפופרת שלא נוהג היום. אלא לא כתבו את דין הפלת חררת דם, משום שאין אנו בקיאים בדין זה. ועוד, שבכל מקרה אפשר לבדוק את הדם ע"י בדיקת שפופרת וזה ודאי עדיף.

מחבר – פסק כרמב"ן שאם הפחידה פתאום ונפל ממנה חררת דם ונתרפאת, מותרת לבעלה. ואם חזרה וראתה מחמת תשמיש זה מעיד שלא התרפאה. וכראב"ד שבזמן הזה לא מתירים כלל אשה שרואה גם מחמת תשמיש ע"י רפואה זו, אבל אם עשתה כך לא מוציאים אותה מבעלה, עד שתחזור ותראה מחמת תשמיש פעם נוספת.

מה הכונה שאין מתירים, הרי נפסק שאם עשתה כך לא נאסרת מיד אלא לאחר שתראה שוב?

פרוש ראשון בש"ד – אסור לעשות את הרפואה הזאת לכתחילה, אבל אם במקרה הפחידו אותה אין מוציאים אותה אם לא ראתה.

ט"ז. פרוש שני בש"ד – הכונה שאם התגרשה לאחר שלושה בעלים ועשתה רפואה זו, לא מתירים אותה להינשא פעם נוספת לבעל רביעי, אבל אם עשתה את הרפואה הזאת תחת בעלה אין מוציאים אותה ממנו.

סעיף י'

דין הרואה מחמת תשמיש לאחר טבילתה

הגה"מ בשם מהר"ם מרונטנובולג, מחבר – מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש לכשתטהר פעם נוספת, אבל תחשוש לכך. כלומר, אם ראתה מחמת תשמיש בליל של טבילתה, לאחר חודש לא תשמש שוב בליל טבילה אלא בליל שני שלאחר טבילה, שמא תראה שוב. ואם לא ראתה לא צריכה לפרוש בליל של טבילה שלישית, כי כל עוד שלא קבעה וסת בזה, חוששת רק פעם אחת.

חווה דעה. דגול מרבבה, תורת השלמים – וסת התשמיש המורכב הזה נעקר רק כאשר עברה ושימשה בליל הטבילה השני ולא ראתה, ואז נעקר הוסת ולא חוששת לפעם השלישית שתטבול, אבל אם לא שימשה בליל הטבילה השני לא נעקר הוסת וממשיכה לחשוש לליל הטבילה גם בפעם השלישית, כי וסת נעקר רק באופן שבו הוא נקבע. לכן אם ראתה מחמת תשמיש בליל טבילה אסורה לעולם לשמש בליל טבילה א"י"כ תעבור ותשמש ולא תראה.

סדרו טהרה – חלק על החוות דעה, וסובר שהרואה מחמת תשמיש בליל טבילה, עיקר הגורם לראיה הוא הטבילה, ולכן הוסת נעקר כשיגיע ליל הטבילה הבא ולא תראה בו גם בלא ששימשה.

הדין כאשר ראתה ג"פ לביל טבילתה האם מותרת לשמש בשאר הימים:

ט"ז. תורת השלמים – קבעה וסת רק לביל טבילתה, אבל שאר ימים מותרת לשמש. וכך משמע מהמחבר שחוששת רק לביל טבילתה.
תורת השלמים בשם אמונת שמואל הרתי ופלת: (ס"ק. ז). חוות דעת (ס"ק. טז). סדרה טהרה (ס"ק. גג) – חוששים שמא לא הלילה הוא הגורם אלא הביאה הראשונה אחר הטבילה ואסורה לעולם לבעל זה כי הוחזקה ג"פ לראות מחמת תשמיש. והגיה במחבר "בליל שני של טבילה", שגם בו חוששת, ודינה כמו רואה ג"פ בביאה ראשונה אחר טבילה שמובא ברמ"א.
תורת השלמים דחה את דבריו ופסק כמו הט"ז, כי זה דומה לוסת הימים ולקפיצות, שאם הגיע הזמן ולא קפצה או קפצה ולא הגיע הזמן מותרת, וה"ה כאן גם הביאה וגם היום גורם, ולכן לביל שני של טבילה מותרת כדיוק הט"ז.

הדין כשראתה ג"פ בביאה ראשונה אחר הטבילה

המ"א – כרשב"א, שאם ראתה בביאה ראשונה אחר טבילה מחמת תשמיש ג' פעמים, כאילו ראתה ג"פ רצופים ולא יכולה יותר לשמש עמו, כי כל פעם רואה אחר הטבילה. וצריכה להתגרש. **והדגיש הט"ז**, שהחידוש כאן, שאסורה אע"פ שלאחר ביאה ראשונה היו ביאות של התר. **ש"ך** – **הסכים לט"ז**, והבהיר שמדובר שעברה ושימשה באיסור לאחר שראתה בלא טבילה, כי אם לאחר שראתה בביאה ראשונה אחר טבילה תטבול ותראה שוב וכך ג"פ, היא כאילו רואה מחמת תשמיש ג"פ רצופות ואין שום חידוש כאן. אלא מדובר שעברה ושימשה ולא ראתה ורק לאחר טבילה רואה, ונאסרת.
 (החוות דעת כתב שלש"ך מותרת כאשר היו ביאות של התר בינתיים, אך אין זה בגרסת הש"ך שלפנינו שהיא כמו דעת הט"ז)

דין הרואה מחמת תשמיש לאחר לידה

המ"א

1. פסק ע"פ הגהת ש"ד בשם רבי יוחנן, אם ארע שראתה ג"פ בביאה ראשונה אחר לידה או אחר כל לידה ראתה ג"פ ובינתיים לא ראתה, מתירים אותה לבעלה, ותולים את הראיה מחמת תשמיש בחולשתה מחמת הלידה כמו שלעיל תלינו מחמת מכה, כי הוכו הצדדים מחמת הלידה, ולכן רואה סמוך ללידה ולא אח"כ.
פת"ש בשם החוות דעת – אע"פ שמתירים אותה מחמת הלידה, צריכה ז' נקיים, ואת זה לא תולים במכת לידה.
פת"ש בשם החוות דעת – אם בביאה ראשונה אחר לידה לא ראתה, ואח"כ ראתה ג"פ רצופות, לא תולים כלל במכת הלידה, כי אחרת היתה צריכה לראות גם בפעם הראשונה, ודינה כאשה רגילה שרואה מחמת תשמיש.
2. וכל זה אם כבר עברה ושימשה בין לידות ראשונות שאז לאחר שלוש פעמים שרואה אחר כל לידה יש ביאות של התר. אבל לאחר שראתה אחר לידה ג' פעמים רצופות מחמת תשמיש, לא תולים בלידה, אלא צריכה בדיקת שפופרת כמו שבארנו לעיל.
ש"ך – מדובר שראתה לאחר ל"ג לזכר וס"ו ימים לנקבה, כי לפני כן זה דם טוהר ואין להוציא אשה מבעלה בגלל דם טוהר, שלא החמירו על דם טוהר להוציא אותה מבעלה. וכ"ש כשיש כאן גם צד התר מחמת חולשת הלידה.
ברתי ופלת: – חלק על הש"ך. **גודע גיהודה** – הסכים להלכה כמו הש"ך.
3. **פת"ש בשם הגודע גיהודה** – אם ראתה חמש פעמים אחר לידה, פעמים ראשונות בתוך ימי הטוהר, והשלישית מסופקת, ופעמים אחרונות ודאי לאחר סוף ימי הטוהר, יש להקל עליה, ומותרת לשמש פעם נוספת, כי וסתות דרבנן.
 באופן כללי, בכל מקום שצריכה בדיקה, ועברה ושימשה אפילו פעם אחת ולא ראתה מותרת, מותרת, כי תשמיש זו ההוכחה הטובה ביותר ודאי שיותר מבדיקת שפופרת.
אפי הרבני – צריכה לשמש ג' פעמים כדי לעקור את הוסת של מחמת תשמיש ואז לא נצריך אותה בדיקת שפופרת. **הדגול מרבבה** **הסביר** שהוא סובר כטור שוסת הקפיצות נקבע בלא הרכבת ימים, ולכן וסת הרואה מחמת תשמיש דינו כוסת קבוע שנעקר רק אם לא ראתה ג"פ. **רעק"א מסביר** שדינו כוסת שאכלה שום ולכן לא נעקר ע"י פעם אחת.
ש"ך – פסק כרמ"א שמספיקה ביאה אחת.

ט"ז – הרבה להקשות על הרמ"א:

1. הרי דברי רבי יוחנן הם באשה שראתה פעם אחת אחר לידה ואח"כ היו ביאות התר, שביאות ההתר מוכיחות שמה שראתה בראשונה היה מחמת הלידה, אבל אם ראתה אחר לידה ולא שימשה עד אחר ביאה הבאה ושוב ראתה וכך ג"פ בלא ביאות התר, טמאה! **וא"כ ק"ו כשראתה ג"פ רצופים אחר לידה שלא תולים להתר מחמת הלידה**, כי שתי הביאות האחרונות אינן סמוכות ללידה, ואיך היתר הרמ"א בזה בלא בדיקת שפופרת?
2. **ועוד הקשה וכתב שזו הקושיה הקשה ביותר**, הרי אם מדובר שמיד אחר לידה רואה ג"פ רצופים וכך בכל לידה ולידה, אז לאחר לידה רביעית תיאסר לתמיד! וא"א לומר שביאות התר או בדיקת שפופרת יתירו אותה, כי זה מתיר כל עוד שלא מוחזקת, אבל לאחר שהוחזקה בשלוש לידות לראות ג"פ רצופים אחר כל לידה, אין מה שיתיר אותה, ותצטרך להתגרש! ודינה כעת אחר כל לידה כמו ליל טבילה בתחילת הסעיף, שאם רואה אחר טבילה וכל שלוש פעמים, נאסרת! וה"ה כאן!

3. **לשון הרמ"א קשה**, שבתחילה כתב "או ראתה אחר כל לידה ג"פ" ומשמע שהם רצופים [כי אח"כ כתב שכל זה כשעברה ושימשה ולא ראתה, וודאי שהיו אלו ג"פ רצופים, שלכתחילה היתה צריכה בדיקה, אלא שעברה ושימשה], ואילו בסוף כתב שאם ראתה ג"פ רצופים שלא תולים בלידה אלא צריכה בדיקה. וא"כ לא ברור מה ההבדל בין הרישא שתולים בלידה, לסיפא שלא תולים בלידה!
4. **הלבוש** הוסיף בדברי הרמ"א "אבל לכתחילה אם ראתה ג"פ רצופים לא תולים בלידה", כלומר, הרמ"א בתחילת דבריו התייחס למקרה שעברה ושימשה ולא ראתה, ובסיפא כתב שלכתחילה אסור לה. וא"כ קשה, **שמדוע בסיפא כתב הרמ"א שלא תולים בלידה, היה צריך לומר שהיא אסורה לו!**
5. מדוע ברישא לא כתב מפורש את המילה רצופים, וצריך להבין זאת מסוף דבריו שמדובר שעברה ושימשה?

לכן באר הט"ז שיש טעות סופר ברמ"א, וצריך לנסח בדבריו: "וכל זה אם שימשה (בלא מילת יועברה)". ומה שכתוב שראתה אחר לידה ג"פ, מדובר שאינם רצופים ויש ביאות התר ביניהם, ואז כשימשה בהתר ביניהם, לא הוחזקה לראות אחר כל לידה ותולים בהוכו הצדדים מחמת הלידה.

ולכן מסיק הרמ"א בסיפא, שאם ראתה ג"פ רצופים אפילו אחר לידה אחת, צריכה שפופרת ולא מועיל לה כלל ביאות התר. אלא שביאות ההתר מועילות לה מכאן ואילך עד לידה רביעית. ואם ראתה ג"פ גם לאחר לידה רביעית אסורה אע"פ ששימשה בינתיים ולא ראתה, כי קבעה לה וסת לראות אחר לידה.

ומה שכתב שאם עברה ושימשה זה מועיל במקום בדיקה, מדובר שראתה פעם אחת אחר כל ביאה, ולא היו לה ביאות התר בינתיים, אזי דינה ככל אישה שראתה ג"פ מחמת תשמיש שצריכה בדיקה, ואם עברה ושימשה באיסור בלא בדיקה ולא ראתה, מועיל לה שלא תחשוש עוד. משא"כ כשהיו לה ביאות התר בינתיים, אינה חוששת כלל ולא הוחזקה כלל.

וה"ה אם ראתה שלוש פעמים רצופות אחר שלוש לידות ראשונות, שהוחזקה ואסורה בלא בדיקת שפופרת, ושימשה באיסור לאחר לידה רביעית ולא ראתה, שמועיל לה, כי עקרה חזקתה שרואה מחמת לידה (ובזה לא מועיל ראיות של התר בינתיים כפי שכתבנו קודם, כי הוחזקה שרואה דוקא אחר לידה).

ש"ך – בנקודות הכסף האריך מאוד להוכיח שהט"ז טעה בהבנת רבי יוחנן ובהבנת הרמ"א כשכתב שברישא הרמ"א התכוון לג"פ שאינם רצופים.

- א. אם הכונה לאינם רצופים, צריך היה לפרש זאת.
- ב. אם ג"פ אינם רצופים, מה הרבותא בג"פ, שהרי שלא ראתה אחר פעם אחת כבר נעקרה לגמרי כמו כל אשה שרואה מחמת תשמיש ואח"כ לא רואה.
- ג. מזה שכתב "ובינתיים לא ראתה", משמע לאחר ג"פ רצופים, כי אם זה אחרי פעם אחת, צריך היה לומר שבין הראיות לא ראתה.
- ד. אם תולים בלידה שזה דם טהור, אז מה זה משנה אם תולים בלידה אחרי פעם אחת או שתולים בלידה אחרי ג"פ?
- ה. לפי הט"ז, היה חייב הרמ"א לבאר שסמוך ללידה אסור לשמש.
- ו. היה צריך הרמ"א לומר "שעברה ושימשה בין ראיות ראשונות".
- ז. בכל הספרים כתוב "עברה ושימשה" וקשה לומר שבכולם יש טעות סופר.
- ח. אם כשעברה ושימשה זה מהני רק לאחר לידה רביעית להוציא אותה מחזקת רואה אחרי לידה, אבל שימוש בינתיים לא מועיל, א"כ גם בדיקת שפופרת תועיל רק לאחר לידה. וא"כ הרמ"א היה צריך לפרש זאת שצריכה בדיקת שפופרת בסמוך ללידה, להוציא אותה מחזקה זו.
- ט. כיצד כתב הרמ"א שבכלל מועילה בדיקת שפופרת אחר ג"פ, הרי היא צריכה להתגרש?

לאחר מכן הביא הש"ך בנקודות הכסף את דברי הש"ד ואת תשובה הר"ר יוחנן באריכות רבה, והוכיח ממנה שמדובר שראתה ג"פ רצופים אחר הלידה. וכך פרש גם העטרת זהב **וכך פרש גם הש"ך את דברי הרמ"א**:

ברישא מדובר שראתה ג"פ רצופים אחר לידתה הראשונה, ועברה ושימשה בינתיים ולא ראתה בהם ואחרי לידה שניה ראתה ג"פ ולא שימשה, מותרת, כי חזקה שאם תשמש לא תראה. וכן אם אחר כל לידה ולידה ראתה ושימשה בינתיים ולא ראתה ואחר לידה ג' או ד' חזרה וראתה ולא שימשה אח"כ מותרת, כי לא היו שלוש לידות רצופות שראתה בהן ג"פ בלא ביאת התר.

וזה שהרמ"א לא הדגיש ברישא שמדובר ברצופים, הוא כתב בסתמא, ומשמע בכל ענין וגם ברצופים.

ולגבי הסיפא של דברי הרמ"א: אבל אם ראתה ג"פ רצופים אחר לידה אסורה לכתחילה לשמש, ורק אם עברה ושימשה מתירים אותה כי הוחזקה שיש לה ביאות של התר אחר ביאות של איסור ותולים בחולשת הלידה ופטורה מבדיקת שפופרת, כי תשמש עדיף מבדיקת שפופרת, ואע"ג שחזרה וראתה שוב ג"פ אחר הלידה הבאה, ג"כ מותרת.

וכאן בסיפא הוצרך הרמ"א לומר שמדובר ברצופים, כי אחרת לא נאסרת כלל. ואם ראתה ג"פ אז בדיקת השפופרת מועילה להתיר אותה רק כאשר מצרפים לזה את התלות מחמת המכה, אבל טעם עברה ושימשה לחוד לא יועיל לה, שמא קבעה וסת ללידות, אבל מכיון שאמרנו שתולים בלידה כמו שתולים במכה, מועילה הבדיקה או ביאת איסור שלא ראתה בה.

סעיף יא'

תשובת מהר"ם (מובא בתשובת הרשב"א) – אשה שראתה דם מחמת תשמיש ולאחר חצי שנה ראתה שוב, הרי היא מותרת לבעלה, שהרי לא קבעה לה וסת בשלוש פעמים רצופות וגם לא בדילוג. אבל חוששת לאחרון פעם אחת, שאסורה עונה אחת כשתראה לאחר חצי שנה, ולאחר העונה לא חוששת יותר, כי כל שלא קבעה כעין וסת שלוש פעמים שרואה ביום מסוים, אין זה נחשב קביעות כלל, ונעקר בפעם אחת. **אמנם אם קבעה וסת שלוש פעמים לראית דם מחמת תשמיש**, מותרת לשמש בין וסת לוסת, אך בימי הוסת פורשת עד שיעקר שלוש פעמים. **מחנה** – פסק כמהר"ם. **והסביר הש"ך**, שלאחר חצי שנה בפעם השלישית חוששת, ואם לא ראתה לא חוששת יותר כלל, **ונעקר הדבר בפעם אחת כל עוד שלא הוקבע בג"פ**.

ש"ך – ה"ה שחוששת לוסת החודש, כגון שראתה מחמת תשמיש בט"ו בניסן אסורה לשמש בט"ו באייר. ואם לא ראתה בט"ו באייר אסורה לשמש לאחר חצי שנה. ואם שוב לא ראתה לא חוששת יותר לט"ו בחודש. ואם תראה בהפגת חצי שנה, אסורה הן ליום החודש לראיה זו והן להפגת חצי שנה, עד שתקבע וסת בג"פ.

דגול מרבנה – **תמה על דיניו של הש"ך**, שהרי עקירה של וסת צריכה להיות כשמשמשת ולא ראתה מחמת התשמיש, כלומר העקירה היא באיסור. **ודברי המחבר מובנים**, כי אם לא תשמש לאחר חצי שנה, כבר לא תהיה לה הפלגה קבועה כאשר תראה שוב מחמת תשמיש, אבל אם קבעה וסת החודש, צריכה לשמש ולא לראות כדי לעוקרו, ולכן דברי הש"ך קשים.

איך נעקר וסת תשמיש המורכב כשלא נקבע בג"פ? חוות דעה. נודע גיהנומה. תורת השלמים – רק אם שימשה ביום הוסת ולא ראתה, נעקר וסת ההרכבה הזה, אבל כשלא שימשה כלל ממשכה לחשוש ליום הזה שמה תראה בו מחמת תשמיש. לכן אם ראתה מחמת תשמיש בט"ו בחודש, אסורה לשמש ביום זה לעולם, אא"כ תעבור ותשמש ולא תראה. **סדרה טהרה** – נעקר אף אם עבר היום ולא שימשה, וכך משמע פשוט בש"ך, שאם לא ראתה כלל בט"ו בחודש הבא נעקר הוסת.

איך נעקר וסת התשמיש המורכב כשנקבע בג"פ? חוות דעה – אם קבעה וסת ג"פ, **ופעם אחת בזמן הוסת עברה ושימשה לא ראתה, לא חוששת יותר והתבטל וסת ההפגה הזה**. ומה שנפסק שצריכה לא לראות ג"פ, הכונה שאם לא רואה פעם אחת עדין חוששת למקרה שאם תחזור ותראה חזרה להיות מוחזקת, **אבל שימשה ג"פ ברציפות ביום הוסת ולא ראתה עקרה לגמרי את המוחזקות שלה ואפילו אם תראה פעם נוספת, לא חוזרת לחזקתה**. כאן מודה אף הסדרי טהרה ושאר האחרונים.

סעיף יב'

רשב"א – אם הורגלה לראות סמוך לטבילתה כל שעת תשמיש הראשון וכן עשתה שלוש פעמים רצופים לשלוש טבילות, שכל תשמיש ראשון רואה, אין לה תקנה להישאר עם בעלה, אלא תתגרש לאלתר ואסור להשהותה גם אם לא רוצה לבוא עליה, כי חוששים שמה יבוא עליה ויחשוב שזה לא כ"כ חמור, כי וסתות דרבנן, ואיסור דרבנן קל בעיניו.

ודקדק מלשון הרמב"ם, שכתב לגבי רואה דם מחמת תשמיש שאסורה לישב עם בעלה, שאם אינו חפץ לישא אחרת ורוצה להשהותה ע"י שליש ובשכונה אחת והולך אצלה רק בעדים, אין צריך לגרש. אבל אם רוצה לגרש, יוציא ויתן כתובה.

מחנה – פסק כרשב"א את דקדוקו מהרמב"ם שהרואה מחמת תשמיש ג"פ אסור להשהותה גם אם לא רוצה לבוא עליה, אא"כ משהה אותה ע"י שליש והולך אצלה בעדים.

ש"ך – אם הם גרים בנפרד, א"צ עדים, כי זה עדות ממש. ואם לא קיים פריה ורביה כופים אותו להוציא. **פת"ש** – הרמ"א באבה"ע בס' א' ס"ג פסק שלא נהגו בזמן הזה לכפות בעיני זיווגים אף למי שלא קיים פו"ר.

סעיף יג'

תוספתא – "כולן בודקים אותן בשפופרת, חוץ מן הבתולה שדמיה טהורים".

סמ"ג – מכאן למד שהבועל את הבתולה וראתה דם בשעת תשמיש אפילו כמה פעמים, תולים לעולם בדם בתולים ולא בדם מקור.

בית יוסף – מה שמחזיקים בדם בתולים, זה רק כל עוד שלא פוסקת פעם אחת מלראות אפילו הרבה פעמים שתולים הכל בדם בתולים, אבל ברגע שפסקה פעם אחת ולא ראתה מחמת תשמיש, ברור לנו שכלו בתוליה ואם אח"כ תראה ג' פעמים בשעת תשמיש, יש לה דין אשה שהוחזקה לראות תחת תשמיש.

והביא ראייה מהגמרא העוסקת במי שנושא את התינוקת שלא הגיע זמנה לראות, שנותנים לה כל זמן שלא חיתה המכה אפילו רואה כל הזמן מחמת התשמיש (והתוספות כתבו שאפילו ג' חודשים או יותר) מוחזק הדבר כדם בתולים, אבל אם פסקה מלראות מחמת תשמיש, ואח"כ ראתה שוב, טמאה. והטעם בזה, שכיום שהרואה מחמת תשמיש הן מיעוט שבמיעוט, הרוב מסייע לתלות את הדם בדם בתולים.

וכך רצה הבית יוסף להתיר, אלא כתב שירא הוא להתיר אא"כ תהיה הוכחה ממש שהוא דם בתולים.

והקשה הט"ז על הבי"י, מדוע מקל כאן הבי"י לתלות בדם בתולים בכל הבתולות, הרי מדובר בתוספתא בבתולה, וכל אחת לפי זמנה, שאם לא הגיע זמנה לראות כל עוד שלא חיתה המכה, ואם הגיע זמנה לראות אז ארבעה לילות, ובראתה ממש בבית אביה קודם נישואין בעילת מצוה בלבד, ואחרי זמנים אלו אינה בתולה? ולכן כתב הט"ז שמכח קושיה זו כתב שירא להקל, אא"כ תהיה הוכחה ממש שהוא דם בתולים, וזה צער מחמת התשמיש. וזה מה שהתכוון הרמ"א.

מחבר – פסק את הסמ"ג, וכדבריו בב"י, שהבועל את הבתולה כמה פעמים וראתה דם מחמת תשמיש, מחזיקים את הדם כדם בתולים עד שתשמש פעם אחת ולא תראה דם מחמת תשמיש, ואח"כ אם תראה שלוש פעמים מחמת תשמיש תוחזק כמו אשה רגילה. **וכתב החוות דעת**, שה"ה אם התשמיש הראשון היה בלא דם כלל או לא בדקה את עצמה פעם אחת, שוב לא יכולה לתלות בדם בתולים.

המ"א בשם מהר"ם מפדואה – חלק על המחבר, שאפילו אם לא פסקה לראות פעם אחת, ברגע שאין לה צער כלל מחמת התשמיש, הרי היא ככל הנשים ולא תולים בדם בתולים.

ג"ח – חלק על הרמ"א, וכתב שאפילו אין לה צער כלל בשעת תשמיש תמיד תולים בדם בתולים כל עוד לא פסקה פעם אחת מלראות. ואין לשמוע לחומרה זו כי אין לה ראייה בגמרא.

משאת הגמ"ג ט"ז ש"ד – פסקו כרמ"א להחמיר. **והדגיש הש"ד**, שגם הב"י רצה להקל אלא שירא היה להקל, ולכן כתב להחמיר אא"כ יש הוכחה ממש הוא דם בתולים. **הט"ז הדגיש**, שכאשר ראתה בבית אביה אין לה אלא בעילת מצוה בלבד ע"פ דין המשנה כי כלו כבר בתוליה, וא"כ א"א לסמוך ולהקל שהיא בתולה כל זמן שהיא רואה אא"כ יש לה צער בתשמיש שמוכח.

פת"ש בשם פנים מאירות. טהרת הבית – אע"פ שבעילת בתולה אינה מוגדרת כרואה דם מחמת תשמיש (כל זמן שלא פסקה מלראות למחבר או כשיש לה צער לרמ"א) ואינה נאסרת לבעלה, מ"מ היא טמאה וצריכה לשמור ז' נקיים בכל פעם שרואה מחמת תשמיש כמו חומרת חז"ל בדם בתולים שבועל בעילת מצוה ופורש. ואם בדקה בשפופרת ולא נמצא דם בראש המכחול וברור שזה לא דם מהמקור אלא מהצדדים, יש לצדד להקל שמא בא ממכה שהיתה לה בצדדים ולא מדם בתולים וזהו ספק דרבנן ולקולא.

סעיף יד'

השב"א. מחבר – אשה שיש לה מכות ופצעים כך שהמים הקרים מזיקים לה ואינה יכולה לטבול, יעשו לה תקנה לטבול כמו שהיו עושים לכהן הגדול ביום הכפורים ע"י עשיות של ברזל. ואם אי אפשר בתקנה זאת תצא מתחת בעלה, כדי שלא יתבטל מפריה ורביה כמו אשה שרואה דם מחמת תשמיש שמגרשה אם אין לו אשה אחרת.

ס' קפח

סעיף א'

משנה – "חמישה דמים טמאים באשה: האדום והשחור וכקרן כרכום וכמימי אדמה וכמזוג (יין אדום שמזוג במים). בית שמאי אומרים: אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי (מוהל שיוצא מהבשר) וחכמים מטהרים. הירוק: עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרים. אמר רבי מאיר: אם אינו מטמא משום כתם, מטמא משום משקה. רבי יוסי אומר: לא כך ולא כך.
איזהו אדום? כדם המכה. שחור? חחרת. עמוק מכן טמא, דיהה מכאן טהור. כקרן הכרכום? כברור שבו. וכמימי אדמה? מבקעת בית כרם (מקום שמביא אדמה ממנו ונותן בכלי). וכמזוג? שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני."
גמרא – מנלן דאיכא דם טהור באשה, דלמא כל דם דאתי מינה טמא? אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא: אמר קרא: כי יפלא ממך דבר למשפט, בין לדם לדם, ובין דין לדין ובין נגע לנגע... "בין דם טהור לדם טמא...
וממאי דהני טהורים והני טמאים? אמר רבי אבהו דאמר קרא: "ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם". למימרא, דדם אדום הוא (וכל החמשה האלו אדומים), אימא אדום ותו לא (האדום שבאדומים, כדם מכה בלבד)? א"ר אבהו אמר קרא דמיה – דמיה הרי כאן ארבעה. והא אנן חמשה תנן? אמר רבי חנינא: שחור, אדום הוא אלא שלקה.
וב"ה מטהרים: היינו ת"ק (שלא הזכיר את מימי התלתן ובשר הצלי והדם הירוק)? איכא בינייהו לתלות (שלת"ק אלו ספקות, ולב"ה אלו ודאי טהורים)". (נדה יט. - יט):
ההלכה במימי תלתן ומימי בשר צלי: ר"נ בשם רמב"ן – הלכה כת"ק שהוא מסופק. **רא"ש, ר"נ, ע"פ הרמב"ם** – הלכה כבית הלל שהוא טהור לגמרי.

ההלכה בדם ירוק: רמב"ם, רא"ש, רשב"א, ר"ן – הלכה כחכמים שדם זה טהור לגמרי.
מהו דם ירוק שנחלקו בו טמא? תוספות, רא"ש – מדובר בדם ירוק כאתרוג, וכן כל ירוק שדומה לחלמון ביצה או לזהב הנוטה לאדמומית שטמא לדעת עקביא בן מהללאל וטהור לדעת חכמים. אבל ירוק ככרתי טהור לכ"ע, כי כרתי לא נוטה לאדמומיות כלל וזה ודאי טהור.

ההלכה היום

גמרא – "רבי חנינא הוא דחכים, כולי עלמא לאו חכימי. הכי אמר רבי יוחנן: חכמתא דרבי חנינא גרמא לי דלא אחזי דמא...
אמר רבי אלעזר: ענוותנותא דרבי חנינא גרמא לי דחזי דמא. ומה רבי חנינא דענוותן הוא מחית נפשה לספק וחזי, אנא לא אחזי?!"
אמר רבי זירא: טבעא דבבל גרמא לי דלא חזאי דמא, דאמינא בטבעא לא ידענא, בדמא ידענא?!... ומה רבה דידע בטבעא לא חזאי דמא, ואנא אחזי?!"
עולא אקלע לפומבדיתא. אייתו לקמיה דמא ולא חזאי. אמר, ומה רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה כי מקלע לאתרא דרב יהודה לא חזי דמא, אנא אחזי?!". (נדה כ):
רמב"ם, רשב"א, רא"ש, טור – מכאן נלמד שכיום אנו לא בקיאים בספקות האלו, ולכן מטמאים כל מראה אדום בין אם הוא כהה הרבה או עמוק וכן כל מראה שחור. **אבל דם שהוא לבן וירוק כמראה זהב מטהרים**, אפילו אם יש בו סמיכות והוא עבה הרבה.
תרומת הדשן – החמיר בדם יש בו סמיכות והוא עב הרבה אפילו הוא ירוק או לבן.
בית גוספ – **הדגיש ע"פ הר"ן והמרדכי**, שמה שכתבו הראשונים שהיום מתירים רק לבן וירוק כמראה זהב, זה לא רק אלו, **אלא בין ירוק ככרתי, בין כעשבים או כשעווה מותר כפי שבארנו קודם, וכן כל מראה דם שאין להסתפק בו שיש בו אדמומית כלל, טהור**, כי בכלל לבן הוא וטהור.
הקשה הב"י, מכיון שנפסק כב"ה שמימי תלתן ומימי צלי טהורים כמו ירוק, מדוע לא טהרו בימינו גם אותם? **ומתיר**, שכיון מימי תלתן ומימי צלי בשר דומים למראה אדמומית ואין אנו בקיאים במראות מטמאים אותם ולא מטהרים אלא לבן וירוק בלבד שאין להם שום נטיה לאדמומיות.

מחנה – פסק הראשונים וכהסברו בבית יוסף, שכל מראה אדום בין אם הוא כהה הרבה או עמוק, וכן כל מראה שחור טמאים באשה. אבל מראה לבן (אפילו אינו לבן לגמרי, אלא כמראה אבק על בגד לבן) או ירוק כמראה שעווה (או אתרוג צהוב או חלמון ביצה) וכ"ש ירוק ככרתי או כעשבים טהורים ואפילו יש בו סמיכות והוא עב הרבה (ולא כתרומת הדשן), ואפילו הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד (בתוך שיעור וסת) ומצאה מראות הללו, טהורה.

חומרות הב"ח

- מה שמותר בדם ירוק ולבן, זה כאשר נשאר ירוק או לבן מתחלתו ועד סופו, אבל אם לאחר שהתייבש חזר למראה אדום בקצותיו, טמאה. לכן כשבאים לפסוק במראות דם, צריך להמתין שיתייבש.
ע"פ נש"ך – **דחו דבריו**, כי לא מחזיקים ברעותא. **ועוד הקשה הט"ז**, הרי נפסק בס' קפו באשה שאין לה וסת קבוע, שבדקת לפני תשמיש. ואם כדבריו, מה יעזור שתבדוק, הרי צריכה להמתין עד שיתייבש, כי לפני כן לא יכולה לדעת האם זה דם טמא או דם טהור (ויש לדון בקושיה זו של הט"ז, ואכמ"ל). **והאריך הט"ז עוד לדחות חומרא זו של הט"ז, וכתב שאין לדיין אלא מה שענינו רואות.**

הדין כשראה החכם בהתחלה שהיה טהור, וטיהר, ואח"כ רואה שהוא מראה טמא: חכם צבי, חנות דעת – ג"כ טהורה, כי הכל הולך אחר מה שיוצא מהגוף. **שבות יעקב, שאילת יעבץ** – מחמירים בזה, ולא חוששים לזילותא של החכם.

2. בשם מהר"י מרגלית כתב שהאשה שיצאה ממנה סמיכות דם לבן ועב שעתים או שלוש לאחר שרחצה במרחץ, טמאה, שדרך הדם להתלבן מחמת הרחיצה.

ט"ז – דחה חומרא זאת, כי לא שמענו בש"ס בשום מקום להחמיר כך, ולהיפך שמענו בגמרא על מראה שחור שלקה, אבל לא על לבן. ולכן המחמיר יחמיר לעצמו ולא יורה כן לאחרים.

דין דם בצבע חום:

פת"ש בשם סדרי טהרה ושאילת יעבץ – דם בצבע חום כמו קפה טהור כי לא נוטה לאדמומיות אלא לשחור, ושחור שדהה טהור. וכ"ש בכתם שמקלים.

שבט הלוי – בהפסק טהרה מחמירים גם בחום בהיר. ובצבע הדומה לבורדו יש להחמיר גם למקלים כיון שנוטה מאוד לאדום, ובכתם מקלים.

סעיף ב'

גמרא – "ומי מיהמני? אין, והתניא נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי. איבעיא להו: כזה טיהר איש פלוני חכם מהו (שתסמוך חברתה שהראתה דמה לזו ואמרה לה כדס זה שלך הראתה גם אני לחכם וטיהר)? ת"ש: נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי? שאני התם דליתיה לקמח". (נדה כ:)

רשב"א – והטעם בזה שהתורה האמינה לה, שנאמר "וספרה לה" – לעצמה, וא"כ סומכים עליה בספירה וגם כאן. וכן אין מחזיקים אותה בטועה בדמיונות. אבל אם הביאה דם והחזקנו אותו כדם טמא או שיש בו ספק, והיא אומרת שחכם אחר התיר לה, הולכים לחומרה, כי הבעיה הזו בגמרא לא נפשטה ולכן מחמירים בזה.

מחבר

1. פסק כגמרא שאשה נאמנת לומר שדם שראתה ואבד דם לבן או ירוק וטהורה. כלומר, כשמראים לה מראות דם ושואלים אותה איזה ראתה, אם אומרת שראתה ירוק או לבן מאמינים לה וטהורה.

2. כרשב"א, שאם הביאה לפנינו דם והחזקנו אותו כטמא או שהיה ספק בדבר והיא אומרת שחכם פלוני התיר לה, אין סומכים עליה.

והסביר הט"ז, כי אולי היה לה ספק וסברה שהוא טהור, וכיון שיש רעותא לפנינו, מחמירים.

ש"ך – פסק את פרוש רש"י שה"ה אשה זו שמסופקת בדם שלה, **אין לה גם לסמוך על חברתה** שהראתה לה דמה, וא"ל שדם זה שלך הראיתי גם אני לחכם והתיר ולכן היא תטהר את עצמה, אלא הרי הדבר בגדר ספק ומחמירים. **משמע שאם אומרת שדם זה או כתם זה טיהר לה, טהורה.**

פת"ש בשם סדרי טהרה – כשם שאסורה לסמוך על חברתה, כך אפילו על עצמה אסור לה לסמוך, כגון שיודעת שמראה כזה כבר טיהר לה חכם, וצריכה להראות שוב לחכם את העד מחדש. **וכתב בתורת השלמים**, שאפילו אם מביאה את הדם הראשון שטיהר לה חכם ומשווה ביניהם ואומרת שזה החדש כזה ואין לחשוש שמא מדמיינת, מ"מ אין סומכים על זה.

שבט הלוי – **בחכמת אדם כתב** שכל זה בזמן הגמרא שטיהרו מראות הדומים לאדום, **ולכן כתב שבט הלוי** שאם ברור לה שזה טהור ע"פ מה ששאלה בעבר, אינה צריכה ללכת לחכם עם כל מראה, ונשים כשרות הן ואם מחליטות שזה טהור, סומכים עליהם שטהור.

האם בעל יכול לראות דמי אשתו? מהרש"ל וש"ך ע"פ תוספות – יכול לראות דמי אשתו. **פת"ש בשם חכמת אדם** – בעל לא יכול להורות בענייני אשתו כשהיא כבר בחזקת טמאה, כגון בענייני הטבילה כי אתחזק איסורא.

סעיף ג'

דין אשה שראתה דם בשפופרת או בחתיכת בשר קטנה

גמרא – "בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא, הרואה דם בשפופרת (הכניסה קנה חלול באותו מקום וראתה בו דם) מהו? בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת או דילמא האי בבשרה, מיבעי ליה שמטמאה מבפנים כבחוף (משא"כ בזב ובעל קרי שטמאים רק כשיוצא לחוף)? א"כ, נימא קרא בשרה, מאי בבשרה – שמע מינה תרתי...

לימא שפופרת תנאי היא: דתניא: המפלת חתיכה אע"פ שמלאה דם, אם יש עמה דם טמאה, ואם לאו טהורה... שרבי אליעזר אומר: בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה. וחכמים אומרים: אין זה דם נדה אלא דם חתיכה. ת"ק נמי טהורי מטהר?

אלא פלי פלווי (נעשו בקעים מבחוץ והדם שם) איכא בינייהו: ת"ק סבר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וה"ה לשפופרת (כי בשר צריך לראות דם ודם צריך לראות חתיכה). והני מילי היכא דשיעא, אבל פלי פלווי טמאה (כי הדם נוגע בבשר), מאי טעמיה: בבשרה קרינא ביה (ואז הבשר רואה את הדם). ואתו רבנן למימר: אע"ג שפלי פלווי, אין זה דם נדה אלא דם חתיכה (ולא שגא בתוך החתיכה ולא שגא בבקעים). הא דם נדה ודאי טמא ואפילו בשפופרת. (כי דם נדה מטמא אפילו אם הוא לא רואה את הבשר לחכמים. ומ"מ רואה דם בשפופרת זו מחלוקת תנאים)

אמר אביי: בשפופרת כולי עלמא לא פליגי דטהורה (כי אין דרך הרואה בכך), כי פליגי בחתיכה, מר סבר (רבי אליעזר) דרכה של אשה לראות דם בחתיכה (כי בשרה קרינא בה), ומר סבר (חכמים) אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה.

רבא אמר: דכולי עלמא אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, והכא באשה טהורה ומקור טמא קמפילגי, דרבי אליעזר סבר אשה טהורה ודם טמא דאתי דרך מקור. ורבנן סברי אשה טהורה ומקור טמא טהור". (נדה כא: -כב.)

נחלקו הראשונים בבאור דבריו של אביי:

ה'ש"י – מחלוקת ר"א וחכמים היא בדם שבחתיכה וגם שנעשו בקעים פתוחים (פלי פלויי), שלר"א בשרה ממעט דם שבתוך החתיכה שאז היא טהורה, אבל דם הנראה בבקעים טמא, כי זה חלק מבשרה ואז הדם רואה את הבשר והבשר רואה את הדם. ולחכמים אפילו היו בבקעים טהורה, שאין זה דם נידה אלא דם חתיכה כי אין דרכה של אשה לראות דם נידה בחתיכה. ואם אין זה דם נידה אינו מטמא. אבל דם בשפופרת דברי הכל טהורה.

הרא"ש הקשה על פרוש רש"י, שא"כ אביי היה צריך לומר לדעת חכמים שאין זה דם נדה בלא קשר לדם חתיכה.

תוספות – המחלוקת היא האם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה (כעין שפופרת) במקום שזה לא פלי פלויי, שלר"א בדם שבתוך חתיכה (כעין שפופרת) טמאה, כי כך דרכה של אשה לראות, ולחכמים, כיון שהדם בתוך חתיכה אע"פ שהוא דם נידות, אין דרכה של אשה לראות כך וטהורה. אבל בבקעים פתוחים (פלי פלויי) לדברי הכל טמאה. ודם בשפופרת ממש דברי הכל טהורה.

הא"ש בשם רבנו שמשון מקוצי – לכונ"ע רואה דם בשפופרת טהורה, ולר"א דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכיון שראתה כדרך שהנשים רגילות לראות היא תהיה טמאה, ולחכמים אין דרכה של אשה לראות דם נידה בחתיכות ואע"פ שיש בה בקעים, כי כיון שלא ראתה דם נידה כדרך שרגילה אשה לראות, טהורה. ונחלקו בפרוש הפסוק שממעט שפופרת מבשרה, שלר"א זה מטעם הפסקה, אבל אם יש בקעים זה נקרא בבשרה, ולחכמים המיעוט הוא משום שאין דרכה של אשה לראות כך דם נידות וכן בחתיכה ואפילו יש בה בקעים. ומה שאמרו חכמים שאין זה דם נידה, הכונה שאין דרך דם נדה לבוא בצורה כזאת ולכן טהורה.

וכן עשה רבנו שמשון באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר היה נופל לה בבית החיצון (הפילה ויצא לה חלק מבשר הרחם) ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותם החתיכות היו בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה, כיון שאין דרך נשים לראות כך.

פרוש ה"י למעשה של הר"ש מקוצי

- מעשה זה של רבנו שמשון מקוצי מדבר כשהטיל החתיכות במים פושרים ולא נימוחו, שאל"כ נחשוש שמא הכל היה דם קפוא. אמנם אפשר לומר שכאן ניכר בהם שהן חתיכות בשר אלא שהיה בהם דם ובקעים ולכן אפילו אם נימוחו.
- לטור ורבנו ירוחם**, משמע שהיתה רואה דם ממש, ואעפ"כ היה מטהר אותה כי היה תולה את כל זה מהחתיכות של הבית החיצון ומכיון שבשעה שנעקר היה דם רק בחתיכה, טהורה. ולר"א ש, מדובר שהיו חתיכות בשר יוצאות מעצמן ואע"פ שהיה בהם דם ובקעים היה מטהר, כי אין דרך אישה לראות דם נידות בכך, אבל דם ממש בלא חתיכה היה מטמא. ואע"י שתולים במכה כמבואר בס' קפז, כל זה שתולים במכה שבצדדים, אבל במכה שבמקור עצמו היה מטמא.
- דרכי משה** – הקשה על ה"י בהסברו את דעת הר"א ש, הרי ראינו לעיל בס' קפז שתולים במכה אפילו אם היא במקור כשידוע שהיא מוציאה דם, וא"כ גם כאן כשמוציאה דם מפני שנעקר המקום אז זה כמו מכה ומדוע לא נתלה אותו בדם שבחתיכות כפי שפרש בטור ורבנו ירוחם? וצ"ע.

מחנה

- פסק כמסקנת אביי בגמרא, שאם הכניסה שפופרת והוציאה בה דם טהורה, כי אין דרך אשה לראות בשפופרת.
- פסק כמסקנת הגמרא ע"פ פרוש הרא"ש בשם רבנו שמשון מקוצי וכחכמים, שאם ראתה דם בחתיכה אפילו מבוקעת והדם בבקעים בענין שנוגע בבשרה, טהורה, כי אין דרכה של אשה לראות בכך.
- פסק את המעשה של רבנו שמשון, שאשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר (מהרחם) נופלים בבית החיצון, טהורה.
- רמ"א** – והדין כך אפילו אם ראתה שם דם ממש, כי תולים את הדם בחתיכה שידועים שנעקר המקור שלה, ומחמת מכה הדם הזה ואין דרך ראייה בכך. וזה כפי שפרשו הטור ורבנו ירוחם ולפי מה שכתב בדרכי משה גם לדעת הרא"ש.
- ב"ח** – חלק על הרמ"א והט"ז, וכתב שטהורה רק אם בשעת נפילת החתיכות לבית החיצון בדקה ולא ראתה דם כלל, ואח"כ לא פסקה לראות דם כל זמן שהיו החתיכות בבית החיצון. משמע שבשעת הוסת טמאה. למסקנה ה"ח מחמיר לחוש לדעת תוספות שלא מדובר כאן בכלל בפלי פלויי ולא טהרו חכמים אלא בחתיכה העשויה כשפופרת והדם בתוכה
- ט"ז** – חלק על ה"ח והסכים לדינו של הרמ"א שטהורה אפילו כשראתה דם ממש עם החתיכה, אך חלק על הסברה שלו שהביא בדרכי משה לדין זה שמדמה את זה לדם מכה, שנאמנת לומר שיש לה מכה באותו מקום.
- והסביר הט"ז**, שהתורה אסרה דם מקור כאשר המקור במקומו עומד, ולא כאשר הוא יוצא עם חלק מהמקור עצמו ואין זה דרך ראייה שאסרה תורה, ולכן טהורה. ומכאן הסיק הט"ז שתהיה טהורה כאן כשרואה דם בחתיכה אפילו בשעת וסתה. וכך משמע גם מהרמ"א שסתם ולא חילק כמו שחילק בסעי' ה'.
- מה שטהורה זה דוקא כשהטילה החתיכות במים פושרים מעת לעת ולא נימוחו. (ואז מוכח שזה לא דם שהתייבש. ועיין לקמן בסעיף ד' במקרה שיוצא ממנה צורת בריה)
- ש"ז** – אם ידוע שאין זה דם קפוי א"צ בדיקה.

דין אשה שראתה דם בחתיכה בשר גדולה

משנה – "המפלת חתיכה, אם יש עמה דם טמאה (נדה), ואם לא טהורה. רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך טמאה".

גמרא – "... אלא אמר רב נחמן בר יצחק: באפשר לפתיחת הקבר (רחם) בלא דם (לידה) קמיפלגי...". (נדה כא.)

הש"ס – לחכמים אם אין דם טהורה, אפילו החתיכה של ארבעת מיני הדמים המטמאים, כי חתיכה זה בשר ולא דם וגם לא לידה (כי לידה בלא דם ג"כ טמאה נדה שבוע לזכר ושבועיים לנקבה), ולרבי יהודה אפילו החתיכה ירוקה ולבנה טמאה שהם מיני דמים טהורים, כאן טמאה, כי ודאי היה דם אחר כאן שלא ראינו אותו, כי א"א לפתיחת הקבר בלא דם.

הא"ש, הרשב"א, רמב"ן – פסקו כרבי יהודה.

הבית יוסף תמה על הרא"ש מדוע פסק כרבי יהודה, הרי לעיל פסק שרואה דם בשפופרת טהורה, ומן הסתם הלכה כחכמים שאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, ואם הלכה שא"א לפתיחת הקבר בלא דם, למה מטהר, הרי נפתח הקבר ע"י שפופרת או חתיכה וכעת יש דם נידות? **לכן חידש הבית יוסף בדעת הראשונים האלו**, שיש הבדל בין חתיכה קטנה שאין בה פתיחת הקבר, וזה דומה לשפופרת שמשמע שמדבר בחתיכה קטנה, אבל בחתיכה גדולה טמאה. **וכ"כ התוספות (כב:)** והטור.

רמב"ם – פסק כת"ק שאם יש דם עם החתיכה טמאה, ואם אין טהורה, אפילו אם נקרעה ונמצא בה דם, כי אין זה דם נדה אלא דם חתיכה.

הדין בנפל

גמרא – "אדבריה רבא לרב שמואל ודרש: קשתה שני ימים ולשלישי הפילה, תשב שבעה נקיים. קסבר אין קישוי לנפלים וא"א לפתיחת הקבר בלא דם". (נדה סו.)

הא"ש, הרשב"א – מכאן למדו שחתיכה גדולה טמאה אפילו בנפל שלא נגמרה צורתו. ועוד, מכך שנחלקו בסוגינתו במפלת חתיכה, ולא נכתב שיש חילוק בין נגמרה צורת הולד ללא נגמרה למ"ד א"א לפתיחת הקבר בלא דם.

שאילתות – כאשר לא נגמרה צורת הולד, אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וטהורה אפילו בחתיכה גדולה.

סמ"ג – אף לדברי השאלתות, אנו לא בקיאים בגמר צורת הולד, ולכן צריך לפסוק שא"א לפתיחת הקבר בלא דם.

מחנה – פסק כרבי יהודה וכחידושו בבית יוסף, שכל מה שטהורה כשראתה דם בחתיכה, זה בחתיכה קטנה כמו שפופרת (דק שבדקים, עיין לקמן בסעי' ו'), אבל בחתיכה גדולה טמאה אפילו לא ראתה כלום, כי א"א לפתיחת הקבר בלא דם. וכרא"ש ורשב"א, שזה אפילו בנפל שלא נגמרה צורתו.

סעיף ד'

גמרא – בעי רבי יוסי בר חנינא מרבי אלעזר: דם יבש מהו? כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא, עד דמידב דייב ליה, לח אין יבש לא או דילמא האי כי יזוב זוב דמה, אורחא דמילתא היא ולעולם אפילו יבש נמי?

אמר ליה תניתוה: דם הנדה, ובשר המת מטמאים לחים ויבשים! אמר ליה: לח ונעשה יבש לא קמיבעיא לי, כי מיבעיא לי יבש מעיקרא. הא נמי תניתוה: המפלת כמין קליפה, כמין שיערה, כמין עפר, כמין יבחושים אדומים, תטיל למים. אם נימוחו טמאה (כי זהו דם). אי הכי, לא נימוחו נמי? אמר רבה: כי לא נימוחו בריה בפני עצמה היא (ולא דם). (נדה כב. כב:)

הא"ש, רמב"ן – אם זה לא נימוח, אז זה דם מחמת מכה שיש לה במתוך מעיה ולא מתולדות דם נדה, ולכן טהורה.

והקשה הרשב"א, אע"פ שלא נימוח, מ"מ א"א לפתיחת קבר בלא דם? **ותרצו הרשב"א והרא"ש**, שכאן זה דבר מועט שלכו"ע אין בזה פתיחת הקבר (כפי שבארנו בסעיף הקודם בחתיכה גדולה ובזה אפילו רבי יהודה שם, מודה שהיא טהורה).

כמה זמן צריכה לקחת השריה במים?

גמרא – "אם נימוחו טמאה. אמר ריש לקיש: ובפושרים. תניא נמי הכי: תטיל למים ובפושרים. רשב"ג אומר: ממעכתו ברוק על גבי ציפורן. מאי בינייהו? אמר רבינא: מיעוד ע"י הדחק איכא בינייהו. התם תנן (לגבי שרץ ונבלה שלא מטמאים יבשים א"כ שורה אותם), כמה היא שרייתם בפושרים מעת לעת, הכא מאי? מי בעינא מעת לעת או לא. שרץ ונבלה דאקושי (קשים) בעינן מעת לעת אבל דם דרכיך לא, או דלמא לא שנה? תיקו". (נדה כב:)

רמב"ם, הא"ש, הרשב"א – כיון שהגמרא לא פשטה את הספק הולכים לחומרה ומצריכים שתשרה את הדם היבש מעת לעת לבדוק אם הוא נימוח.

ההלכה לגבי מיעוד ע"י הדחק: הש"ס – לת"ק מיעוד ע"י הדחק מראה שזה לא דם נידה. לרשב"ג אם הוא מתמעך זה נחשב דם גם אם זה ע"י הדחק. **השב"א, רא"ש, רמב"ם** – הלכה כת"ק.

כמה זמן המים צריכים להיות פושרים במהלך השריה?

גמרא – בעי רבי ירמיה: תחלתו וסופו בפושרים או תחלתו אע"פ שאין סופו? ת"ש, דתניא: כמה היא שרייתם בפושרים? יהודה בן נקוסא אומר: מעת לעת תחלתו אע"פ שאין סופן. רבן שמעון בן גמליאל אומר: צריכים שיהיו פושרים כל מעת לעת". (נדה נו.)

מהו שיעור החימום?

הא"ש בשם בעל העיטור, רשב"א, רבנו ירוחם – שיעור החימום הוא כמו מים ששאבו בקיץ מן הנהר (ללא עמידה בבית) או מן המעיין ועמדו מעט בבית, שחום הבית מחממתם, וכמו חימום אלו, כך שיעור פושרים בימות החורף.
היטב"א – פושרים דיו שיהיה כעין חמימות שברוק.

הלכה

מחנה

1. פסק כגמרא שכל דם היוצא מן האשה בין לח ובין יבש טמאה, ואפילו יצא ממנה צורת בריה כמין קליפות או שערות או יבחושים אדומים טמאה. והוא שיהיו נימוחים במים פושרים בשיעור זמן של מעת לעת.
 2. כראשונים, שהמים צריכים להיות פושרים במשך כל הזמן של מעת לעת.
 3. כרא"ש וכרשב"א, ששיעור החימום הוא כמו מים שנשאבו בקיץ מהנהר או מהמעין ועמדו בבית שחום הבית מחממתם וכחימום של אלו, כך שיעור פושרים בימות החורף.
 4. **המ"א** – הדגיש את דברי הריטב"א, שסתם פושרים אינם חמים יותר מחמימות הרוק.
כראשונים, שאם הם אינם נימוחים במים פושרים מעת לעת, טהורה, וכת"ק, שאפילו אם הם נימוחים ע"י הדחק בציפורן, טהורה.
המ"א – ואם מיעד בציפורן לפני ששרה במים ולא נימוחו, טהורה ואינו צריך לשרות כלל במים.
- פת"ש** – אם ראתה חתיכות קטנות (קרטין) ואבדו לפני בדיקה במים פושרים אם נימוחים, טהורה מספק ספיקא: ספק אדום או לא, ואת"ל אדום, שמא לא היה נימוח במים הפושרים.
סדרה טהרה – חלק על זה, כי אין כאן ספק ספיקא, אלא הכל ספק אחד אם זה דם נידה או לא.

סעיפים ה'–ו'

הא"ש והשב"א בשם הראב"ד, רשב"א, המב"ם – דוקא במפלת כמין קליפות ושערות הוא שצריך בדיקה ע"י שריה, ואם נימוחים טמאה כי זה דם שהתייבש בדרך מקרה. ואם אינן נימוחים צורתם מוכיחה עליהם שהם בריה בעלמא ובאים מחמת מכה וטהורה, כי אין דרך דם להתייבש ולהיעשות צורות כאלו (קליפות ושערות) ולכן אינם דם אלא, אבל חתיכת דם יבשה אפילו קשה כאבן ואינה נימוחה, טמאה.
הא"ש והשב"א בשם רז"ה, הא"ש, רבנו ירוחם, ע"פ התוספות – גם דם יבש, אם אינו נימוח אינו דם אלא בריה כפי ששינו בקליפות ושערות. **וכתב הבי"י**, שכל מה שטיהר הרז"ה זה בחתיכה קטנה, כי גדולה טמאה בכל מקרה משום פתיחת הקבר, כי הלכה כרבי יהודה שאמר שא"א לפתיחת הקבר בלא דם. ושיעור זה לא ידוע לנו, ולכן מטהרים דוקא בשיעור שפופרת דק שבדקים.

רשב"א

1. המפלת כמין שיעור או קליפה טהורה כשלא נימוחו, בין מעוברת שהפילה ובין שאינה מעוברת, כל שלא נימוחו טהורה.
2. כל מה שאמרנו שאם לא נימוחו טהורה, זה בזמן שהם יבשים גמורים שאין עמהם דם כלל, אבל בלחים שיש עליהם לחלוחית דם, טמאה נדה, כי דם נידה הוא אפילו כחרדל ואפילו פחות מזה.

מחנה

1. פסק כרשב"א, שכל הנ"ל טהורים כשלא נימוחו בזמן שהם יבשים לגמרי, אבל אם יש עליהם אפילו לחלוח דם, הרי האשה טמאה. **והקשה הט"ז**, למה לא נאמר כאן שאין דרכה של אשה לראות כן דם נידות בכך כמו בסעיף ג' לגבי דם שבחתיכת בשר? **ותרץ הט"ז**, שכיון שיש כאן דם ממש, מוכח שגם הקליפות וכד' הם דם אע"פ שלא נימוחו. **ועוד תרץ**, שאפשר שדרכה של אשה כן לראות כן לפעמים, משא"כ בחתיכת בשר.
והש"ך תרץ ע"פ ספר מעדני מלך, שבסעיף ג' הדם הוא בתוך החתיכה, אלא שהוא בבקעים, משא"כ כאן שהוא על גבי החתיכות ולכן דרכה בכך.
 2. כרשב"א וכראב"ד וכרמב"ם, שמפלת כמין קליפות ושערות צריכה בדיקה ע"י שריה, אבל חתיכת דם אע"פ שהיא קשה ולא נימוחה טמאה. **והביא כ"א את הרז"ה והרא"ש**, שמתירים גם בזה ע"י בדיקה בשריה במים פושרים. וכדבריו בב"י, שזה מועיל רק לחתיכה קטנה כשיעור שפופרת קנה דק שבדקים.
ש"ך – פסק ע"פ הירושלמי כדעה הראשונה שבחתיכת דם יבשה לא מועילה שריה וטמאה.
- המ"א**
1. כמהרא"י, שה"ה אם נתמעכו או נימוחו קצתן וקצתן לא נימוחו שטמאה.

2. אם בדקה שלוש פעמים כל מה שראתה במים פושרים ולא נימוחו כלל, שוב אינה צריכה לבדוק מה שרואה אח"כ, כי הוחזקה כבר שדברים אלו אינם דם אצלה אלא באים ממכה שבגופה. וכל זה באשה שיש לה וסת קבוע, וראתה דברים אלו שלא בשעת וסתה, כי בשעת וסתה תולים בדם הנידה.

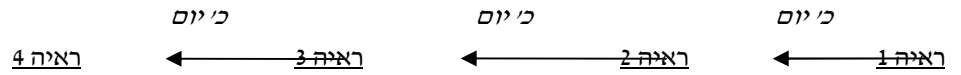
ש"י – נשאר בצ"ע שלא נמצא שום פוסק שמחלק בין שעת הוסת ללא שעת הוסת. ומה שבס' קפז חלקנו זה מפני ששם רואה דם ממש, ולכן בשעת הוסת לא תולים במכתה כי אחרת לא תהיה טמאה לעולם, אבל כאן רואה דברים יבשים ולכן אפילו בשעת הוסת אם רואה אותם צריכה להיות טהורה כאשר היא מוחזקת. וכ"כ בספר אפי רב"ב.

פוסקי זמנינו כתבו שכיום סומכים על בדיקה בשריה, ומספיק שלא יהיו המים קרים וזה כבר מועיל. אבל בחכמת אדם (כלל קיא סע ד') כתב שאין אנו בקיאים בפושרים ולא סומכים על זה בימינו.

ס' קפט

חמשת סוגי הוסתות:

וסת ההפלגות – רגילה לראות בהפסקות קבועות בין ראייה לראיה, כגון מעשרים יום לעשרים יום ומשלושים יום לשלושים יום. וסת זה נקבע לאחר ארבע פעמים.

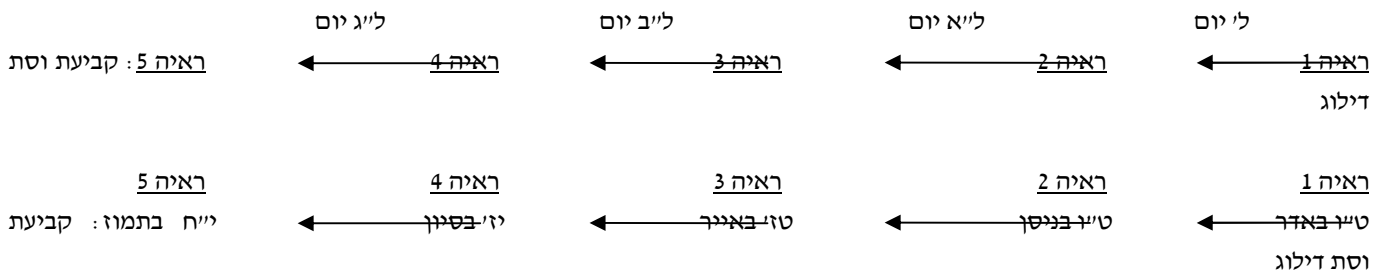

וסת הימים – רגילה לראות ביום קבוע בחודש או ביום קבוע בשבוע. וסת זה נקבע לאחר שלוש פעמים.

וסת גופה – וסת שתלוי במעשה, כגון שפיהקה וראתה או התעטשה וראתה. וסת זה נקבע לאחר שלוש פעמים.

וסת מורכב – תלוי בימים ובמעשה, כגון שביום ידוע בחודש או בשבוע קפצה וראתה. וסת זה נקבע לאחר שלוש פעמים.

וסת הדילוג – כגון שראתה ולאחר שלושים יום ראתה שנית, וחזרה וראתה ביום ל"א לראיה שניה בפעם השלישית, וחזרה וראתה ביום ל"ב לראיה שלישית בפעם הרביעית, וכן שראתה ביום בט"ו בניסן, ט"ז באייר, י"ז בסיון או ט"ו בניסן, י"ד באייר ובי"ג באייר וכל אלו הם וסת דילוג ונקבעים לאחר חמש פעמים. למשל:

סעיף א'

משנה – "הבאים מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה".

גמרא – "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה". (נדה טו.)

גמרא – "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית שלושים יום, ורבה אמר רב חסדא: עשרים יום. ולא פליגי, מר קחשיב ימי טומאה וימי טהרה ומר לא קחשיב ימי טומאה". (נדה טז.)

הש"ס – ריש לקיש מדבר במקרה שבא בתוך ל' יום לראיה האחרונה, ואז היא בחזקת טהרה גם אם לא בדקה, אבל אם בא לאחר ל' יום צריכה בדיקה, כי אז זה זמן שנשים רואות [משמע שצריכה אז בדיקה לפני תשמיש אבל אין חובה לפרוש ביום העונה הבינונית].

האב"ד, רשב"א, ר"ן – מכאן נלמד שאשה שאין לה וסת קבוע בעלה מוזהר עליה ביום העונה, כי אף אחד לא חולק על ריש לקיש בין בא מן הדרך ובין הוא עמה בעיר.

ה"נ, רמב"ם, רא"ש – לא הזכירו כלל את דינו של ריש לקיש ואת החובה לפרוש בעונה בינונית. הם העמידו את דברי ריש לקיש באשה שיש לה וסת קבוע, אבל אם אין לה וסת קבוע צריכה בדיקה לפני כל תשמיש כמבואר בס' קפד.

האם אשה שיש לה וסת קבוע ליותר מל' יום צריכה לחשוש לעונה בינונית?

הש"ס, א"ח, הרמב"ן, והר"ן – חוששת גם לעונה בינונית.

המב"א, ר"ן, פשט, רש"י – כל אשה שיש לה וסת קבוע דמיה מסולקים עד זמן הוסת ולא חוששת לעונה בינונית.

מחנה – פסק את המשנה והגמרא בשם ריש לקיש וכדעת הרשב"א, ולכן כל אשה שאין לה וסת קבוע, חוששת ליום השלושים לראייתה הקודמת. וכר"ן, שאם יש לה וסת קבוע, חוששת לוסת הקבוע ואז בעלה פורש ממנה בזמן עונתה וחייבת בדיקה כפי שלמדנו בס' קפד.

ש"ך – כלומר, חוששת לאותו יום בחודש לחודש הבא ובנוסף גם לוסת ההפלגה עד שתקבע לה וסת קבוע.

סעיף ב'

משנה – "... שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג' פעמים ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג' פעמים". (נדה סג):
גמרא – "א"ר פפא: לא אמרן אלא למקבעה, אבל למיחש לה בחדא זימנא חיישא. מאי קמ"ל? תנינא: היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושינתה ליום עשרים, זה וזה אסורים! אי מהתם, ה"א ה"מ היכא דקיימא בתוך ימי נדתה (שכבר עברו י"א יום מאז ראייה קודמת), אבל היכא דלא קיימא בתוך ימי נדתה (אלא בימי זיבתה, כגון שהקדימה וראתה עשרה ימים לאחר טבילתה), אימא לא (חוששת), קמ"ל. (נדה סג):
 א"ר פפא: לא אמרן אלא דקבעתיה תלתא זמני דצריכי תלתא זימני בחדא זימנא מיעקר. מאי קמ"ל? תנינא: ... מהו דתימא, חדא לחד, תרי לתרי ותלתא לתלתא? קמ"ל. (נדה סד).
טור – כל דברי רב פפא שלאחר פעם אחת חוששת זה הן בוסת ההפלות שרואה כל זמן קבוע או בוסת הימים (וה"ה בשאר וסתות). ומה שאמרו שקובעת בשלוש פעמים, זה מפני שאז כדי להיעקר צריך גם שלוש פעמים, אבל אם לא קבעה שלוש פעמים אפילו ראתה כך פעמים, נעקר בפעם אחת.

המג"א. השב"א. טור – קביעת הוסת מגיעה לאחר **שראתה ארבע פעמים בזמנים קבועים**, כלומר, שראתה ארבע פעמים וביניהם שלושה זמנים קבועים, למשל שראתה שלוש פעמים רצופות לאחר עשרים יום מהפעם הקודמת, ואז יש שלוש הפלות של עשרים יום, **ולכן קבעה וסת הפלות** לעשרים יום. וזהו וסת ההפלות. ומתחילים לחוש לו רק מהפעם השנייה, כי לפני ראייה שניה עוד לא יודעת לאיזה יום היא מפלגת בפעם הבאה.

מחנה – פסק כגמרא וכרשב"א:

1. **קביעת וסת ההפלה** הוא שראתה ארבע פעמים וביניהם ג' זמנים שווים. למשל היום ובסוף כ' יום, ועוד לסוף כ' יום ועוד לסוף כ' יום. כלומר, ראייה ראשונה אינה מן המניין וצריכה ג' הפלות.
2. קודם קביעת הוסת שלוש פעמים חוששת שמיד שראתה לסוף כ' חוששת מכאן ואילך כל סוף כ' ימים. וכן אם רואה ביום קבוע בחודש, למשל כ"א או כ"ה בו, חוששת מכאן ואילך בכל חודש לאותו יום כ"א או כ"ה (עיי' לקמן בסעי' ו'), וה"ה לשאר סוגי וסתות (כגון וסתות הגוף בסעי' כא) שחוששת חוץ מוסת הדילוג (כי הוא לא מצוי) כפי שיפורט לקמן.
3. **ט"ז?** – בוסת הפלגה חוששת לאחר שתי פעמים, כי הפעם הראשונה אינה מן המניין. כל מה שאמרנו שקביעת וסת היא שלוש פעמים, זה דוקא לענין עקירה, שלאחר שקבעה וסת שלוש פעמים, נעקר בשלוש פעמים, וכל עוד שלא נעקר ג"פ צריכה לחוש לאותו וסת. ואם לא נקבע בשלוש פעמים, אע"פ שחוששת לו בפעם הבאה, נעקר בפעם אחת שלא ראתה.

סעיף ג'

גמרא – "תנא: כיצד אמר רבי יוסי ימים ושעות וסתות? היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים ומשש שעות לשש שעות. הגיע יום עשרים ולא ראתה אסורה לשמש כל שש שעות ראשונות, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר עד שש שעות וחוששת בשש שעות.
ראב"ד – **אם קבעה וסת לשעות ולא לימים**, חוששת לשעתה בלבד. ואע"פ שרבי יהודה אסר, זה מדבר רק כשרגילה לראות ביום העשרים באופן קבוע, כי חשש שאע"פ שרגילה לראות בשש שעות, כל היום הוא עונת הוסת, אבל כאשר הוסת קבוע לשעה מסוימת ולא ליום מסוים, ודאי מועילה קביעות לשעה, ולא יעקור וסת ימים שאינו קבוע וסת שעות שקבוע.
והוכיח את שיטתו מהגמרא (סו.): "ההיא איתתא דאתאי לקמיה דרבי יוחנן, דכל אימת דהוה סלקא מטבילת מצוה הות קחזיא דמא. א"ל: שמא דימת עיריך עלתה בך, לכי הבעלי לו ע"ג נהר. והוכחתו, שאשה זו בין היה לה וסת קבוע ובין לא, יום טבילתה משתנה אבל אז היתה לה שעה קבועה, שכשהיתה נכנסת לעיר חברותיה היו פוגשות אותה ואז רואה, **לא חשש ר' יוחנן אלא לשעתה בשעה שנכנסת לעיר, אבל קודם לא**, ולכן נבעלת ע"ג נהר.
וסיים הראב"ד שוסת זה של שעות, נעקר בשעה אחת בלבד אפילו בלא בדיקה.
השגות הר"ה – תימה לומר שאשה קובעת וסת לשעות שלא קשורים בימים, כי א"כ האשה אסורה כל ימיה באותה שעה ולא מצאנו דבר כזה בכל התלמוד. וראייתו מרבי יוחנן אינה ראייה, כי שם הוסת תלוי במעשה של רואה דם מחמת תשמיש, ולכן רבי יוחנן אמר לה להיבעל לפני שעושה מעשה. **ולכן חלק הר"ה על הראב"ד, שאם אין יום קבוע, אין שעה קבועה. וכן חלק גם המאירי על הראב"ד בזה.**
המאירי פרש, וכן כתב החוות בדעת הראב"ד, שמה שרבי יהודה חולק על רבי יוסי זה באשה שיש לה וסת קבוע לימים ואז אין משמעות לשעות, אבל באשה שאין לה וסת קבוע לימים אלא רואה בשעה קבועה, אזי אותו היום שבו היא חוששת מחמת סיבות שונות, חוששת לאותה שעה שהיא קבועה בה.

מחנה – פסק כראב"ד שאם קבעה וסת לשעות חוששת לשעתה בלבד ולא לימים. והוסת נעקר בשעה אחת ללא בדיקה (משא"כ בשאר וסתות הקבועים שנעקר בג"פ ובבדיקה).

ט"ז? – וסת שעות זה כגון שרואה אחר טבילה או דבר אחר שרגילה לעשות בשעה מסוימת (כגון נכנסת לעיר כמו במקרה של הראב"ד).

סדרה טהרה – זה מדבר כשרואה כמה שעות קבועות אחר שרגילה לטבול, אבל אם רואה באותה שעה בג' ימים שונים בלא קשר לטבילה שלה חוששת בכל יום לאותה שעה.

חוות דעת – חלק על הסדרי טהרה, וכתב שבמקרה זה חוששת ליום האחרון שראתה כוסת שאינו קבוע (לעונה בינונית ואותו יום בחודש וכו'), וביום שחוששת תחשוש רק באותה שעה שלמדה לראות.

סעיף ד'

השג"א מגיז משנה בשם **רמב"א** תוספות. **רב אחאי גאון** רבנו **הונאל**, **ראב"ד** **מהר"ג** **רא"ש** **טור** – אשה שיש לה וסת קבוע שנקבע שלוש פעמים, אע"פ שעברה העונה ולא ראתה, אסורה לשמש עד שתבדוק ותמצא שהיא טהורה. אבל אם הוסת לא נקבע בשלוש פעמים שאז הוא לא קבוע, אם עבר זמן הוסת ולא בדקה ולא ראתה, מותרת לשמש בלא בדיקה. וכל זה בוסת שאינו קבוע שהוא פחות מעונה בינונית, אבל וסת שאינו קבוע שהוא יותר מלי יום של עונה בינונית, נחשב כוסת קבוע בעונה בינונית שהוא משלושים יום לשלושים יום.

ה"ה **ורמב"ם** **א"ג** **ה"ה** – גם באשה שיש לה וסת קבוע, אם עבר זמן הוסת ולא בדקה ולא ראתה טהורה לשמש בלא בדיקה. וע"ע בכל זה בהרחבה בס' קפד ס"ט.

מחבר – פסק כרוב הראשונים, שאשה שיש לה וסת קבוע, אע"פ שעברה עונתה ולא ראתה ולא הרגישה אסורה לשמש עד שתבדוק, ואם אין לה וסת קבוע, מותרת לשמש בלא בדיקה אם לא ראתה ביום שחוששת לו. אבל ביום שלושים שהוא עונה בינונית שחוששת לו כל אשה שאין לה וסת קבוע, דינו כוסת קבוע. וע"ע בס' קפד ס"ט.

פתח **תשובה** – עונה בינונית זה וסת קבוע לענין שאסורה לשמש קודם שתבדוק, אבל מתעקר בפעם אחת כמו בוסת שאינו קבוע.

האחרונים הקשו שהלכה זו **סותרת לכאורה את הנאמר בס' קפו** שאשה שאין לה וסת קבוע **צריכה בדיקה לפני תשמיש?**

תרו"ג **ה"ה** – מה שפסק כאן הכונה שיש לה כבר וסת קבוע אלא ששינתה ראייתה לוסת אחר ועדין לא קבעה אותו שלוש פעמים, ובס' קפו מדובר שאין לה וסת כלל. **סדרי טהרה דחה תרו"ף** זה, כי לפי זה אם שינתה ראייתה חוששת לעונה בינונית של יום השינוי, וזה לא כמו שנפסק בסעי' טו שלא חוששת לכך עד שיעקר בג"פ.

תרו"ג **הש"ג** **בנקודות הכסף** – כאן יש לה וסת רק שאינו קבוע, ואילו בס' קפו מדובר שאין לה וסת כלל וכל פעם היא מוחזקת כרואה מחדש.

תרו"ג **החנות דעת** – כאן מדובר בבדיקת חורים וסדקים לאור הנר, שאם עבר הוסת ולא בדקה לא צריכה לחזור ולבדוק, ובס' קפו מדובר שצריכה קינוח לפני תשמיש בלא בדיקת העד לאור הנר עד הבוקר ובוה מחויבת תמיד.

סעיף ה'

השג"א – **וסת הדילוג**, כגון שראתה היום, ופעם שניה בסוף שלושים, ופעם שלישית בסוף שלושים ואחד ופעם רביעית בסוף שלושים ושתיים קבעה וסת לדילוג של הפלגות, עד שיעקר ממנה, כלומר שיגיעו שלושה זמני ראיות בדרך דילוג זו ולא תראה.

מגיד משנה – וסת הדילוג הוא בין אם הדילוג הוא של יום אחד, ובין אם של כמה ימים אפילו הרבה (מכ"ט לל"א, ל"ג, ל"ה), קבעה לה וסת דילוג.

מחבר – פסק את הרשב"א והמגיד משנה.

ט"ז **ש"ז** **ג"ה** – כאן משמע שבארבע ראיות קבעה וסת הדילוג, אע"פ שהראיה הראשונה לא היתה בדילוג. וזה כדעת הי"א בסעי' ז' שפסקו כרב שראיה ראשונה (של סוף שלושים) מצטרפת ואז יש דילוג ראשון, אבל לדעה ראשונה שפסקה כשמואל שמה שראתה היום לא נחשבת צריך שתראה שוב בהפלגה של ל"ג, כדי שיהיו שלוש הפלגות. וע"ע בזה לקמן בסעי' ז'.

האם קיים וסת דילוג למפרע (ל', כ"ט, כ"ח): ש"ך – ה"ה דילגה למפרע דינה כמו וסת הדילוג הרגיל. **כתני ופלתני** – מפקפק בזה, כי זה נגד טבע האשה.

סעיפים ו'-ז'-ח'

קביעות וסת לימי השבוע

גמרא – "לישנא אחרינא א"ר הונא: קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות היכי דמי? אמר רב אשי: דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי, ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה, דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים". (נדה יא.)

השג"א בשם **רבתינו הצרפתיים** – מכאן למד שכשם שקובעת וסת בהפלגות, כך קובעת וסת לימי השבוע שוים ושאנים שוים, כלומר פעם ראשון אח"כ שני ואח"כ שלישי וכד'.

קביעת וסת לימי החודש

תוספות **רמב"ג** **רא"ש** **השג"א** בשם **ראב"ד** – כל זה כאשר רואה בדילוג, אבל אם ראתה ג"פ פעמים בא' בחודש או בבי' בחודש, לא צריכה פעם נוספת וקבעה וסת ליום מסוים בחודש. **ואפילו חודש אחד מלא וחודש אחד חסר** ואין הימים שבין ראיה לראיה שוים, מ"מ קביעות החודש גורם.

ולענין מספר הפעמים שצריכה לראות כדי לקבוע וסת החודש שלא בדילוג, בזה מספיק שלוש פעמים שתראה ביום בחודש מסוים וקבעה וסת. ואע"פ שבוסת ההפלגות ראינו בסעי' ב' שצריך ארבע פעמים, כדי שיהיו שלוש הפלגות, מ"מ כאן מספיק שלוש פעמים כי זה תלוי ביום מסוים בחודש או ביום מסוים בשבוע ולא בהפלגות.

והוכחת הראב"ד, שנחלקו רב ושמואל בוסת החודש בדילוג, ואם מדובר רק בחודשים מלאים, אזי כשראתה ט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון וכולם מלאים יש הפלגות שוות של ל"ב יום ואין דילוג כלל, אבל כשאחד מלא ואחד חסר וזו אין כאן דילוגים שווים אלא פעם ל"ב יום ופעם ל"א יום וכאן החידוש הוא שקובעת וסת החודש בדילוג. וא"כ ה"ה כשקובעת ביום מסוים בחודש, קבעה לה וסת ליום החודש בין בחודשים מלאים ובין בחסרים.

מחנה – פסק כרשב"א בשם הראב"ד שכשם שקובעת וסת בהפלגה בדילוג ושלא בדילוג, כך קובעת וסת בימי החודש ובימי השבוע בדילוג ושלא בדילוג, כגון: ראתה ג"פ ביום ראשון (עם הפסקת ג' שבועות בין ראיה לראיה) קבעה וסת לימי ראשון (שכל ג' שבועות רואה ביום ראשון) או ביום חמישי קבעה וסת לימי חמישי או בר"ח ניסן, ר"ח אייר וגם בר"ח סיון, קבעה וסת לראשי חודשים או בה' בניסן, ה' באייר וגם ה' בסיון, קבעה וסת לה' בחודש. וכתוספות, שאע"פ שיש חודשים מלאים ויש חודשים חסרים אין מדקדקים בזה.

ש"ז – בניגוד לוסת ההפלגה, כאן מספיקות ג' ראיות הן לוסת החודש והן לוסת הימים, כי בהפלגה עד שלא תראה פעם שניה לא נדע מהי ההפלגה, וכאן העיקר זה היום בשבוע או יום החודש.

פתח: תשובה – הקשה על וסת הימים, הרי אם קבעה אותו לימי ראשון כל שלושה שבועות אז בעצם יש הפלגה של כ"ב יום בין ראיה לראיה ומה החידוש? אלא י"ל, שוסת ההפלגה נקבע בד' ראיות וזה בג' ראיות.

חווה דעת – אם ראתה ד' פעמים בהפלגה של כ"ב יום (ד' פעמים ביום ראשון עם הפלגה של שלושה שבועות בין פעם לפעם) חוששת רק להפלגה ולא לימי השבוע. **הנפק"מ בזה** היא אם הפסיקה או ריחקה ראיותיה. **הכו"פ נשאר על חידוש זה בצ"ע**.

לפי מה קובעים את א' בחודש שבו נקבע הוסת?

הא"ה – זה נקבע לפי מולד הלבנה.

השב"א, הא"ש, טור, מהר"י מינא, אגודה – זה נקבע לפי תקיעת השופר שתוקעים ב"ד, בקדוש החודש, כי כל מה שבי"ד עושים למטה, מלמעלה מסכימים איתם, ולכן אם התווסף יום ל' לחודש, תחשוש למחרת ליום א' החדש ולא ליום ל'. וכן אין הבדלים בין חודש חסר למלא אלא העיקר היום בחודש.

קביעות וסת לימי החודש בדילוג

גמרא – "איתמר: ראתה יום חמשה עשר לחודש זה, ויום ששה עשר לחודש זה ויום שבעה עשר לחודש זה: רב אמר: קבעה לה וסת ושמואל אמר: עד שתשלש בדילוג... והכא בהא קמיפלגי, רב סבר חמשה עשר ממנינא, ושמואל סבר כיון דלאו בדילוג חזיתיה, לאו ממנינא הוא. מיתבי: ראתה יום עשרים ואחד בחודש זה, יום עשרים ושנים בחודש זה, יום עשרים ושלושה בחודש זה, קבעה לה וסת. סירגה ליום עשרים וארבעה, לא קבעה לה וסת. תיובתא דשמואל? אמר לך שמואל, הכא במאי עסקין: כגון שרגילה למיחזי ביום עשרים ושינתה ליום עשרים ואחד. דיקא נמי דשבקינן ליום עשרים ונקט עשרים ואחד, ש"מ"י. (נידה סד.)

תוספות, רא"ש – הדגישו שכל דברי רב שהראיה הראשונה מן המנין, זה רק כאשר ראתה בט"ו בחודש, אבל אם ראתה בר"ח וט"ו ימים לאחר מכן, וט"ו ימים לאחר מכן, חייבת גם לדעת רב לראות פעם רביעית כדי לקבוע וסת, כי זה וסת ההפלגות בדילוג כמו שלמדנו בסעי' ה'.

מהו וסת החודש בדילוג?

הש"ג, תוספות, רשב"א – **לדעת רב**, הכונה שרואה למשל בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון שתאסר לראות אח"כ ל"ח בחודש הבא וליט' בחודש שאחריו וכן הלאה **זה דומה לוסת החודש**. **ולדעת שמואל**, הכונה שרואה למשל בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון וי"ח בתמוז שתאסר לראות אח"כ ליט' בחודש הבא ולכ' בחודש שאחריו וכן הלאה. **זה דומה לוסת ההפלגה** וכאן היו שלוש הפלגות ולכן שילשה בדילוג, וראית ט"ו בניסן לא נחשבת כי עוד לא היה בה דילוג.

רבנו חננאל – פרש שקביעת וסת החודש בדילוג במחלוקת רב ושמואל היא שצריכה לראות שלוש פעמים בשלושה חודשים בדילוג ולחזור ולראות באותם דילוגים עצמם:

לדעת רב, ראתה בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון. ראתה בט"ו בתמוז, ט"ז באב וי"ז באלול. ראתה בט"ו בתשרי, ט"ז במרחשון וי"ז בכסלו. ואז קבעה וסת החודש בדילוג ותמיד חוששת ט"ו לחודש אחד, ט"ז לחודש שאחריו וי"ז לחודש שאחריו וחוזר חלילה.

לדעת שמואל, ראתה בט"ו בניסן, ט"ז באייר, י"ז בסיון, י"ח בתמוז. ראתה בט"ז באב, י"ז באלול, י"ח בתשרי. ראתה בט"ז במרחשון, י"ז בכסלו וי"ח בטבת. ואז קבעה וסת החודש בדילוג ותמיד חוששת ט"ז לחודש אחד, י"ז לחודש שאחריו וי"ח לחודש שאחריו וחוזר חלילה, ויום ט"ו הראשון אינו מן המנין. **רבנו חננאל פסק הלכה כרב**.

התוספות, הרשב"א והרא"ש דחו את פרוש רבנו חננאל.

הלכה

רבנו חננאל, ראב"ד, רא"ש, גפרק שור, שנגח את הפרה – הלכה כרב שמספיק שלוש ראיות ושתי הפלגות, כי הלכה כרב באיסורים. **המב"ט, המב"ן, רא"ש** – הלכה כשמואל שצריכה לראות ארבע פעמים ולשלש בדילוג, כי אע"פ שהלכה כרב באיסורים, כאן הגמרא הביאה ברייתא שתומכת בשיטתו.

השג"א – החמיר כדעת רבנו חננאל (וכפרושו לעיל) וראב"ד. **הב"ח הקשה על דבריו**, שאע"פ שיש חומרה בדבריהם שנקבע וסת בשתי הפלגות, מ"מ יש גם קולא שלא חוששת יותר לוסת הפלגה שקבעה בשתי פעמים, כי קבעה לה וסת דילוג, ואילו לדעת שמואל שלא קבעה וסת דילוג, אם תהיה לה הפלגה קבועה פעמים צריכה לחשוש לוסת הפלגה, וא"כ זו חומרה שבאה לידי קולא! **וחידש הב"ח**, שהרשב"א חשש גם לחומרות של שמואל וכאן החמיר גם כרב, ולכן אע"פ שאם ראתה פעמים בהפלגה בדילוג קבעה לה וסת דילוג, מ"מ כל עוד שלא הפליגה כך בדילוג בפעם השלישית, חוששת אף להפלגה רגילה.

מחנה

1. פסק כשמואל, שיכולה לקבוע את וסת החודש בדילוג, כגון שראתה בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון וכשתחזור ותראה בי"ח בתמוז תקבע וסת החודש בהפלגות ותחשוש ליי"ט באב ולכ"ב באלול (ואפילו לא ראתה בי"ט באב חוששת לכ"ב באלול כי נקבע שלוש פעמים – חוות דעת).
2. כבריינתא וכפי שתוצאה אותה הגמרא בשיטת שמואל, שאם היה לה וסת קבוע קודם שהתחילה לדלג ואח"כ שינתה וראתה בדילוג ג"פ, קבעה וסת בדילוג, כי השינוי הראשון (השינוי לעשרים ואחד) גם נחשב כי גם הוא היה בדילוג. **דרישה** – מדובר שהיה לה איזשהו וסת קבוע, אע"פ שהדילוג הראשון לא שווה לשאר הדילוגים, כגון שהיה לה וסת הפלגות ליי"ב, י"ג או י"ד ואח"כ ראתה בכ"ב, כ"א וכ"ב, שזה מצטרף לשלושה דילוגים. **ט"ז** – **חלק על הדרישה**, וכתב שהיתה רגילה לראות כל כ"ט יום, ושינתה לראות בסוף ל' ואח"כ בל"א ואח"כ בל"ב, שראיה אחרונה של סוף כ"ט מצטרפת לראשונה של סוף ל' והפלגת ל' היא הפלגה ראשונה. וכן אם היתה רגילה לראות ביום כ' לחודש ושינתה ליום כ"א, כ"ב וכ"ג שראיה ראשונה מן המניין כי היא היתה בהפלגה שווה להפלגות החדשות. [במקרה של הדרישה רק לרב תקבע וסת הדילוג ולא לשמואל]
3. **ש"ך** – כתב שמשמע פשט כדרישה, כי אחרת זה פשיטא שהרי יש ד' ראיות ושלוש הפלגות ומה החידוש. אלא שהקשה הש"ך מנין לקח הדרישה את החידוש הזה. ועוד, שמהגמרות והראשונים לא משמע כדעת הדרישה. **לכן חלק הש"ך על הדרישה ופרש כמו הט"ז וכ"פ הב"ח שהיה לה וסת השוה לדילוגה, כלומר שהיה לה וסת בי"ד ואח"כ דילגה לט"ו, ט"ז וי"ז**, וכתב שהחידוש הוא שאם היה וסת מקודם מספיקות ג' ראיות לקבוע וסת החודש בדילוג. ובזה גם רב יודה, שאע"פ שלכאורה כאן לרב מספיקות ב' ראיות, זה אינו ובזה רב מודה לשמואל שצריך ג' ראיות (למשל אם היה לה וסת לט"ו שצריכה לראות ט"ז, י"ז ובי"ח), **ונחלקו רק כשאין לה וסת קבוע ועכשיו מתחילה הפלגות שלרב צריך ג' ראיות ושמואל צריך ד' ראיות**.
3. הביא כ"א את דעת רב, ששלוש ראיות מספיקות גם בלא וסת קבוע קודם, ולכן אם ראתה בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון חוששת ליום י"ח תמוז וי"ט באב. **ופסק המחבר כדעת רבנו חננאל והראב"ד להחמיר כדעת רב**. **ט"ז** – **תמה**, הרי לדעת שמואל יש ג"כ חומרא, שאם היה לה וסת קבוע אחד ועכשיו מחליפה לאחר, עד שלא קבעה את הוסת החדש בדי' ראיות ממשכה לחוש גם לוסת הקודם, ואם הלכה רק כדעת רב, יוצא שמקלים שלאחר ג' ראיות בטל הוסת הקודם! **לכן פסקו הב"ח והט"ז להחמיר כשני הפרושים**, שהוסת החדש ייקבע לאחר ג' ראיות וב' הפלגות כדעת רב והקודם יתבטל לאחר ג' הפלגות וד' ראיות כדעת שמואל.
4. **לכן אם ראתה בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון חוששת ליי"ז בתמוז שמא מתחילה וסת בהפלגות של ל' יום והיינו כדעת שמואל שעדין יש לה וסת לא קבוע, וחוששת ליי"ח בתמוז כדעת רב שקבעה וסת החודש בדילוג**. ואם לא ראתה בי"ח בתמוז אסורה לשמש עד שתבדוק כדן מי שיש לה וסת קבוע וכן וסת דילוג זה לא יעקר אא"כ לא תראה בדילוג ג"פ לחשוש לדעת רב. **רעק"א** – גם אם לא היה לה וסת קבוע קודם, כיון שחוששים להחמיר גם כדעת שמואל, אז לאחר שראתה בי"ז בסיון, אע"פ שנקבע מחמירה וחוששת ליי"ז בתמוז שהוא יום החודש הבא וגם ליי"ח בתמוז לשיטת רב.
4. פסק לחומרא גם את הבנת רבנו חננאל בוסת החודש בדילוג וכדעת רב, ולכן אם ראתה בט"ו בניסן, ט"ז באייר וי"ז בסיון וחזרה וראתה בט"ו תמוז, ט"ז באב וי"ז באלול וכן בט"ו בתשרי, ט"ז במרחשון וי"ז בכסלו קבעה וסת החודש בדילוג ותמיד תחשוש בחודש אחד לט"ו, בבא אחריו לט"ו ובשלישי ליי"ז.
- ג"ח. ט"ז. ש"ך** – ה"ה ראתה בט"ו וחודש הבא בט"ז, ושוב בט"ו ובחודש שאחריו בט"ז ושוב בט"ו ובחודש שאחריו בט"ז, שקבעה וסת לט"ו בחודש אחד ובט"ז לזה שאחריו. וה"ה אם הדילוג הוא בארבעה ימים בדי' חודשים וראתה כך ג"פ ג"כ קבעה וסת כזה. **פרישה** – כל זה לדעת רב, אבל לשמואל צריכה לראות בחודש הראשון גם יום י"ח, וכן שוב ט"ז, י"ז, י"ח. ומה שמדובר כאן במחבר בלא יום י"ח זה שהיה לה קודם וסת קבוע ליום ט"ו ולכן ראה ראשונה גם נחשבת.
- ש"ך** – **קשה**, כי פשט דברי הטור משמע שזה לכו"ע! אלא שמכיון שרוב הפוסקים לא פסקו כדעת הראב"ד, וכאן זה רק לחומרא, אז בין לרב ובין לשמואל מספיק ג"פ ודינו יהיה כראתה בימי החודש בשווה (ג"פ בט"ו, ג"פ בט"ז וג"פ בי"ז).
- פתח: תשובה** – **חלק על הש"ך**, וכתב שגם פה יש להחמיר כשתי השיטות ולחוש לדעת שמואל ששומרת על הוסת הקודם עד שתראה קודם בט"ו ואז ט"ז, י"ז וי"ח ג"פ.

ראיות בדילוגים עם הפסקות – וסת הסירוג

הפסיקה פעם אחת

טוה. מתבנ – ראתה בא' בניסן ובא' באייר ובא' בתמוז ובא' בסיון לא ראתה, לא קבעה לה וסת, כי הפסיקה פעם אחת בר"ח, ולכן אין ג' ראיות שוות ולא ג' ראיות בדילוג שווה. אבל אם ראתה בא' בניסן, בא' בסיון ובא' באב קבעה וסת לדילוגים כל חודשיים והוא וסת הסירוג.

טז? – זה לדעת הי"א בסעי' ז', אבל לדעה ראשונה צריכה לראות שוב בא' באלול כדי לקבוע וסת. ולכאורה סותר דבריו מסעי' יב שם נפסק שבוסת הסירוג ראייה ראשונה מן המניין לדברי הכל

טז. בנקודות הכסף – חלק על הט"ז, כי כאן זה כמו וסת החודש וראייה ראשונה מן המניין, ואם זה כמו דילוגים צריכה לראות שוב בא' בתשרי. וגם זה לא להלכה אלא שאין בזה מחלוקת כלל בין רב לשמואל כמו שכתב המחבר.

סירגה בדילוג

גמרא – "מיתבי: ראתה יום עשרים ואחד בחודש זה, יום עשרים ושנים בחודש זה, יום עשרים ושלושה בחודש זה, קבעה לה וסת. סירגה ליום עשרים וארבעה, לא קבעה לה וסת. תיובתא דשמואל! אמר לך שמואל, הכא במאי עסקינן: כגון שרגילה למיחזי ביום עשרים ושיתתה ליום עשרים ואחד. דיקא נמי דשבקינן ליום עשרים ונקט עשרים ואחד, ש"מ". (נדה סד.)

מסקנת הטוה. מתבנ – ראתה בט"ו בניסן ובט"ז באייר ובי"ח בסיון לא קבעה וסת כי סירגה בחודש השלישי. **והסביר הב"י**, שבזה אפילו רב מודה כיון שלא היתה פעם שלישית בדילוג שוה. וכתבו הב"ח הש"ך שבזה לא קבעה וסת אפילו לדעת רב ואפילו חזרה וראתה ב"ט בתמוז כי אין שני דילוגים שווים לדעת רב ושלושה לדעת שמואל.

טז – לא קבעה כאן וסת החודש בדילוג אפילו אם היה לה קודם וסת קבוע ליום י"ד, כי צריכה לראות שלוש ראיות מלבד ראייה השייכת לוסת הישן.

טז – אמנם לא קבעה וסת לחודש בדילוג, אבל מכיון שבין ט"ו בניסן לט"ז באייר יש ל"ב יום, ובין ט"ז באייר לי"ח בסיון יש ג"כ ל"ב יום (כי אייר חסר), קבעה וסת ההפלות כל ל"ב יום לפי מה שמחמירים בסעי' ז' כדעת רב, ואם תראה גם ב"ט בתמוז שהוא ל"ב יום לי"ח בסיון קבעה וסת ההפלות כל ל"ב יום גם לדעת שמואל.

סעיף יא'

גמרא – "איתביה: היתה למודה להיות רואה יום ט"ו, ושיתתה ליום ששה עשר, זה וזה אסורים. שיתתה ליום שבעה עשר, הותר ששה עשר ונאסר חמישה עשר ושבעה עשר. שיתתה ליום שמונה עשר, הותרו כולן, ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך. קשיא לרב (שיש שלוש הפלות)! אמר לך רב: למודה שאני...". (נדה סד.)

הש"י – ט"ו הותר כי עקרתו שלוש פעמים, ט"ז וי"ז וי"ח הותרו כי עקרה אותם פעם אחת, ורק י"ט הבא ייאסר וקבעה לה וסת החודש בהפלה.

השב"א. רבותינו הצרפתים, ראב"ד, רמב"ן, תוספות, רבנן ירוחם – למדו מכאן, שאם דילגה פעם אחת או שתים לא חוששת כלל לדילוג, אע"פ שחוששת לשאר וסתות. וזה נלמד מגמרתנו, שלאחר ששיתתה לט"ז, חוששת לט"ז שמה יהיה וסת החודש אבל לא לי"ז, **כלומר לא חוששת שתראה וסת החודש בדילוג עד שתקבע אותו כך שלוש פעמים**. והבית יוסף ציין שניתן לדייק כך אף מלשון הרמב"ם.

מתבנ – פסק כראשונים, שאם דילגה פעם אחת או שתים לא חוששת לדילוג, כי אע"פ שחוששת לשאר וסתות בפעם אחת, לוסת הדילוג לא חוששת עד שתקבענו.

הרי"ף – מדובר שלרב דילגה פעם אחת ולשמואל דילגה פעמים, כי לרב ב' דילוגים זה כבר קביעות הוסת ולשמואל ג' דילוגים.

סעיף יב'

ראב"ד, רמב"ן – **אם ראתה באותו יום בחודש לסרוגין (בלא דילוג) לא חוששת לזה**, כגון אם ראתה בא' בניסן חוששת לא' באייר. ואם לא ראתה בא' באייר, מותרת לשמש בא' בסיון. ראתה בא' בסיון חוששת לא' בתמוז ואם לא ראתה מותרת לשמש בא' בתמוז, **כי לא חוששים כלל לוסת ההפלה בסרוגין אלא לאחר שנקבע שלוש פעמים**. ולענין זה הפעם הראשונה מן המניין, כי זה כמו שראתה באותו יום בחודש שלוש פעמים כמו שלמדנו בסעי' ח'. (ואין זה דומה לוסת הפלה, ששם ההפלה זה העיקר, כי כאן יום הקביעות הוא העיקר)

מתבנ – פסק כראב"ד, שבוסת הסירוג ראייה ראשונה מן המניין בין לרב ובין לשמואל אע"פ שהרחיקה ראיותיה, אלא שכל עוד סירגה כך פחות מג"פ אינה חוששת לסירוג אלא רק לחודש שאחריו (כי וסת הסירוג לא שכיח כ"כ וסתם נשים וסתן כל ל' יום – ש"ך).

למשל: ראתה בר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר. ואם לא ראתה בר"ח אייר לא חוששת לר"ח סיון. ראתה בר"ח סיון חוששת לר"ח תמוז. ואם לא ראתה בר"ח תמוז לא חוששת לר"ח אב אע"פ שהוא הפלגת ב' חודשים כמו שהיה בין ניסן לתמוז, כי זה שלא ראתה בר"ח אייר ביטל את ראית ר"ח ניסן.

ואם ראתה בר"ח אב מכאן ואילך תחשוש כל שני ראשי חודשים ולא לר"ח אלול. ופעם ראשונה מן המניין בחישוב שלוש הפעמים, כי כאן העיקר הוא קביעות לר"ח ואין קשר לימי ההפלה.

ק"ף? – וסת זה קודם שנקבע שוה לדילוג שלא חוששים להפלגות אלא רק לר"ח ולכן אם לא ראתה בר"ח אייר, לא חוששת לר"ח סיון. וכן כשלא ראתה בר"ח תמוז לא חוששת לר"ח אב ולא חוששים כלל להפלגות.

ובראש חודש אייר חוששת לשני הימים, ליום הראשון שהוא יום שלוש אחר ר"ח ניסן שהוא עונה בינונית לכל אחת שאין לה וסת קבוע, ובא' באייר שהוא חשש לוסת החודש.

ש"י – כל זה כשלא היה לה קודם לכן וסת קבוע, אבל אם היה לה קודם וסת קבוע לר"ח, כגון שראתה בר"ח שבט, ר"ח אדר ור"ח ניסן, קבעה וסת לראשי חודשים. ואע"פ שסירגה אח"כ וראתה בר"ח סיון ור"ח אב, מ"מ ר"ח ניסן שייך לקביעות וסת החודש ולא נכלל במנין של ראיות בוסת הסירוג.

חוות דעת – ה"ה להיפך, כגון שראתה בר"ח ניסן, ר"ח סיון, ר"ח אב, ר"ח אלול ור"ח תשרי, שר"ח אב נכלל בקביעות וסת החודש ולכן לא נקבע לה וסת הסירוג. **וה"ה אם סירגה ארבע וחמש פעמים ואח"כ ראתה כל ר"ח, שנעקר וסת הסירוג ונקבע וסת החודש השווה.**

והוסיף החוות דעת, שוסת הסירוג נעקר לאחר שעברו שלושה סירוגים שלא ראתה בהם, כגון שלא ראתה בתשרי, בכסלו, בשבט ובניסן והיינו חצי שנה.

סעיף יג'

האב"ד, טור, מחבר

1. כל מה שאמרנו שאשה קובעת לה וסת לאחר שלושה ראשי חודשים שראתה בהם, זה רק אם יהיו כל שלוש הראיות בעונה אחת, כלומר ביום או בלילה, אבל אם היתה הראשונה ביום החודש והשניה בלילה והשלישית ביום לא קבעה וסת.
2. אם ראתה שלוש פעמים ביום ופעם רביעית בלילה (בהפלגות קבועות) או שלוש פעמים בלילה ופעם אחת ביום חוששת ביום ובלילה (ביום כי צריך שלוש פעמים להיעקר ג"פ ובלילה חוששת פעם אחת, וכן להיפך כשראתה שלוש פעמים בלילה ופעם ביום).
3. אם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה או להיפך ולא קבעה אחד מהם ג"פ ברציפות, או הראשונה ביום ואח"כ שלוש בלילה או ראשונה בלילה ואח"כ שלוש ביום או שלוש בזה ואח"כ שלוש בזה, חוששת רק לראיה האחרונה בלבד, כי הראיה הראשונה שהיתה לא קבעה נעקרה.

וסת ההפלגות תלוי במספר הימים או במספר העונות?

נדע ביהודה בשם גדול אחד – כאן המחבר התייחס רק לוסת החודש שצריכות להיות הראיות באותה עונה, אבל ה"ה גם בוסת ההפלגות, שהוא נקבע כוסת קבוע רק אם רואה באותה עונה בכל ד' הראיות. ודן אותו גדול מה יהיה דין וסת ההפלגה לפני שנקבע, כגון ראתה ביום א' וחזרה לאחר ארבעה שבועות וראתה בליל א', והכריע שלא תחוש בליל א' לסוף ח' שבועות, כי ההפלגה נקבעת לפי מספר העונות, ולכן חוששת בסוף ח' שבועות ליום השבת.

נדע ביהודה – חלק עליו, וכתב שלענין פרישה סמוך לעונת הוסת אין זה ייחשב כוסת קבוע ולא יצטרך לפרוש בשום עונה כל עוד שלא נקבע כקבוע, אבל לענין חישוב ימי ההפלגה הולכים אחר מספר היום בין אם ראתה בליל אותו ובין אם ביום, בשני המקרים זה נחשב כאותו יום, ולא סופרים בהפלגה את מספר העונות.

באור דברי רמב"ן בחששות לוסת החודש וההפלגה טרם קביעת וסת קבוע

המב"ן

1. ראתה בא' בניסן חוששת לא' באייר. ראתה בא' באייר חוששת לא' בסיון שמתקבע וסת החודש. לא ראתה בא' בסיון נעקר וסת החודש וחוששת לב' בסיון שמא אולי מתחיל לה וסת הפלגה של 31 יום (כי אייר חסר).
 2. לעולם חוששת חששות הללו ליום החודש הבא וליום ההפלגה הבא עד שתקבע לה אחד מהם שלוש פעמים כדינו.
 3. **כיצד חוששת? ראתה בא' ניסן ובכ' בניסן**, חוששת לא' באייר מפני יום החודש. **לא ראתה בא' באייר חוששת לט' באייר מפני שיעור הפלגה. ראתה או לא ראתה חוששת לכ' באייר**, בין משום הפלגה ובין משום יום החודש. **וכך ממשיכה לחשוש ליום החודש ולהפלגה, עד תקבע וסת ההפלגה בארבע ראיות או וסת החודש בשלוש ראיות, עד שתעקר האחד בעקירת פעם אחת.**
- והסביר הבי"י**, שיש כאן חשש לשלושה מיני וסתות: חשש שמא תקבע וסת לראשי חדשים, וכן ראתה בכ' בניסן ויש לחשוש שמא תקבע וסת לכ' בחודש. וכן יש חשש לוסת ההפלגה של כ' יום כי עברו כ' יום בין ראיה ראשונה לשניה.

באור דברי ההמב"ן

1. למדנו שכל וסת שלא נקבע בג"פ אע"פ שראתה פעמים, נעקר בפעם אחת. וא"כ אם ראתה בכ' בניסן, מדוע חוששת בכלל לא' באייר הרי זה נעקר? ועוד, אם ראתה בט' באייר, למה חוששת לכ' באייר, הרי וסת החודש של כ' בניסן נעקר עכשיו?
- ותרץ הבית יוסף**, שעקירה של פעם אחת זה לא ראיה ביום אחר, כי זה אולי דמים יתרים ולא משום קביעות וסת, **אלא העקירה היא שגיעת היום שחוששת לו ולא תראה בו**, ולכן חוששת לא' באייר ולכ' באייר.
2. אלא שאם כן, איך כתב שאם **לא ראתה בא' באייר חוששת לט' באייר** לשיעור הפלגה של כ' יום, הרי גם אם ראתה בא' באייר, כיון שלא הגיע עדין ט' באייר צריך לחשוש שמא תקבע וסת הפלגה ומה שראתה בא' באייר זה תוספת דמים?
- ותרץ הבית יוסף**, שכשראתה בא' באייר, **אנחנו אומרים שראית א' בניסן עיקר**, כי היא הולכת לקבוע וסת החודש, **ולכן מה שראתה**

בכ' בניסן הם דמים יתרים ולא חוששים לזה ולא לט' באייר ולא לכ' באייר. אבל כשלא ראתה בא' באייר, נגלה למפרע שראית כ' בניסן אינה מקרית ולכן חוששת לזה להפלגה לט' באייר וליום החודש בכ' באייר.

הב"ח דחה את תרצו של הבית יוסף לקושייתו השניה על הרמב"ן, שהרי אמר שחוששת לשניהם עד שתעקור אחד מהם, ולכן אף אם ראתה בא' באייר צריכה לחשוש לט' באייר ולוסת ההפלגה כל עוד שלא עקרה אותו!

הב"ח תרץ קושייה זו שברגע שראתה בא' באייר **עקרה את וסת ההפלגה של כ' יום**, כי מכ' בניסן עד א' באייר עברו יב' יום. ולא צריכה לחשוש לט' באייר.

הדרכי משה חלק על הב"י והב"ח, ותרץ שאכן גם אם ראתה בא' באייר חוששת לט' באייר, והרמב"ן לרבותא נקט, שאע"פ שלא ראתה בא' באייר ונעקר וסת החודש, מ"מ חוששת לוסת ההפלגה של כ' יום.

3. **תמה הבית יוסף** על משפטו של הרמב"ן שלעולם חוששת חששות הללו להפלגה וליום החודש עד שתקבע לה אחד מהם בשלוש פעמים, מדוע צריכה כל הזמן לחשוש לשניהם, הרי מכיון ששינתה ראיותיה פעם אחת נעקר וסת הראשון שחששה לו! ועוד, מה שאמר "עד שתעקר האחד בעקירת פעם אחת" נראה סותר למה שאמר קודם שמפסיקה לחשוש רק כשקובעת וסת הפלגה בד' ראיות וחודש בג' ראיות?

והסביר הב"י את הרמב"ן, שחוששת לשניהם אף אם יקבע אחד מהם כהלכתו עד שיעקר אחד מהם בפעם אחת שאז לא חוששת לו. **כלומר, יכול להיות מקרה שיקבע וסת אחד בשלוש פעמים, ועדין לא נעקר השני בפעם אחת**, כגון ראתה בא' בניסן, בכ' בניסן, בא' באייר, בכ' באייר, בט' בסיון ובכ' בסיון, כלומר, ראתה ג"פ בכ' בחודש וקבעה וסת החודש וג"פ לוסת הפלגות ועקירת ט' באייר אינה עקירה כי חוששים עדין לוסת ראש החודש. ולכן, אע"פ שוסת החודש נקבע ג"פ ווסת הפלגות לא נקבע עדין בד' פעמים **חוששת לשניהם**.

ולכן פרוש הדברים הוא שחוששת לשניהם אף אחר שהוקבע וסת ההפלגה בארבע פעמים או וסת החודש בשלוש פעמים ולא נאמר שזה שנקבע הוא העיקר, עד שיעקר אחד מהם פעם אחת. ואע"פ שוסת קבוע נעקר בשלוש פעמים, כאן זה שונה כי צרתו בצדו, שיש וסת קבוע נוסף איתו יחד, ולכן כששניהם קבועים יחד כל אחד מהם נעקר בפעם אחת.

אמנם מדגיש הב"י, שמה שכתב וסת הפלגה בד' ראיות או וסת החודש בג' ראיות אינו מדויק, כי ייתכן מקרה שתקבע וסת החודש ועדין לא וסת הפלגה, אבל וסת הפלגות לא יכול להיקבע בלא שיעקר בפעם אחת וסת החודש. ולכן צריך לומר "אף שתקבע וסת ההפלגה בארבע ראיות ווסת החודש בשלוש", ואע"פ שקבעה לה שניהם, ממשיכה לחוש להם עד שתעקר אחד מהם בפעם אחת.

הדרכי משה והב"ח חלקו על הבית יוסף, ופרשו ע"פ הגרסא שהביא הב"י בסוף דבריו "עד שתקבע וסת ההפלגה ארבע ראיות או וסת החודש בשלוש או שתטהר האחד בעקירת פעם אחת". כלומר, **כשלא קבעה וסת כלל, חוששת לשניהם עד שתקבע וסת באחד מהם ואז לא חוששת כלל לשני אע"פ שלא נעקר**:

יש מציאות בה הוקבע וסת הפלגה ולא וסת החודש (ולא כב"י, כגון בא' בניסן, ט"ז בניסן, א' באייר, ט"ז באייר) שלא חוששת לא' בסיון אלא לט' בסיון.

יש מציאות הפוכה בה הוקבע וסת החודש ולא וסת הפלגה (א' באדר, א' בניסן, ט"ז בניסן, א' באייר) ואז לא חוששת יותר לוסת ההפלגה אלא רק לא' בסיון בוסת החודש.

יש מציאות שלא נקבע לא וסת ההפלגה ולא וסת החודש (א' בניסן, ט"ז בניסן, א' באייר ולא ראתה בט"ז באייר) **ונעקר וסת ההפלגה**, שחוששת רק לוסת החודש בא' בסיון שמה יקבע ולא להפלגה.

יש מציאות להיפך (א' באדר, א' בניסן, ט"ז בניסן, ג' באייר) **שעקרה וסת החודש ועוד לא קבעה וסת הפלגה**, שחוששת רק להפלגה בי"ט באייר.

רמ"א

1. כרמב"ן, שהאשה שראתה חוששת לוסת החודש ולוסת ההפלגה עד שתקבע וסת החודש בג"פ או ההפלגה בד"פ או שיעקר אחד מהם.
2. כיצד? ראתה בא' בניסן ובכ' בניסן, חוששת לא' באייר מפני וסת החודש.
3. ראתה בא' באייר או שלא ראתה, חוששת לט' באייר שמה שזהו וסת הפלגה של כ' ימים שעברו מכ' בניסן.

ק"ו? – בלשון הרמב"ן כתוב "לא ראתה בא' באייר חוששת לט' באייר", והרמ"א כתב "ראתה או לא ראתה", **ובאר הט"ז**, שהרמ"א לשיטתו בדרכי משה שכל עוד שלא קובעת וסת בג"פ חוששת לוסת ההפלגה ולוסת החודש עד שיגיע היום שחוששת לו ולא תראה. לכן, אם ראתה בא' בניסן, כ' בניסן, א' באייר, ט' באייר, כ"ח באייר קבעה וסת הפלגות לכ' יום, וראית א' באייר היא מתוספת דמים ולא תמנע מוסת ההפלגות להקבע. והרמב"ן שלא כתב "ראתה" כתב לרבותא, שאע"פ שלא ראתה בא' באייר ונעקר וסת החודש, מ"מ חוששת לוסת ההפלגה של כ' יום.

ג"ח – חלק על הרמ"א, וכתב שאם ראתה בא' באייר אינה צריכה לחשוש ליום ט' בו כי נעקר וסת הפלגה. ואם היתה חוששת להפלגה היתה צריכה לחשוש כ' יום מא' באייר כמו בסעיף הבא שהיה לה וסת קבוע כל כ' יום ושינתה לל' יום שחוששת לכ' יום מהראיה החדשה לאחר ל', ע"ש. וכך הסביר את הרמב"ן כפי שבואר לעיל.

הט"ז חלק כבוד לוחתנו הב"ח, אך כתב שגגה יצאה מלפני השליט, ומהסעיף הבא ראייה לרמ"א, שרק אם שינתה וראתה לאחר ל' יום ולא קודם אז חוששת לכ' יום מאז, אבל אם היתה רואה גם יום מ' שרגילה לראות בו, ודאי שחוששת ליום ס' שרגילה בו וגם ליום נ' שהוא כ' יום מהראיה החדשה. ולכן חוששת לט' באייר שהוא כ' יום מכ' בניסן, וכ' יום מר"ח אייר שהוא כ' באייר.

פ"ז – האריך בנקודות הכסף לחלוק על כל דבריו של הט"ז, ופסק כמו הב"י והב"ח וכפשוט דברי הרמב"ן ולא כרמ"א, שאם ראתה

באייר לא חוששת לטי' בו, אלא חוששת להפלגה חדשה של י"ב יום והיינו ליום י"ב באייר, לכי' באייר בגלל וסת החודש ולא' בסיון בגלל וסת החודש. **וכן פסקו גם בכרתי ופלתי וסדרי טהרה**. אבל אם היה לה וסת הפלגה קבוע, ממשיכה לחשוש להפלגתה הקבועה גם אם הקדימה ראייתה. **וכ"פ בשבט הלוי, דרכי טהרה**.

האם חוששת לעונה בינונית של א' בניסן? ט"ז? – חוששת גם ליום ל' בניסן בגלל עונה בינונית, אפילו לאחר שראתה בכי' בניסן והרמ"א לא הזכיר זאת כי זה דבר פשוט. **ג"ח, הג"ק, א"א, סדרה טהרה, חוות דעת** – חלקו על הט"ז, כי כיון שראתה בכי' בניסן לא חוששת לעונה בינונית של א' בניסן אלא של הראיה האחרונה, **כי יסוד עונה בינונית היא הפלגה של שלושים יום**. ולא רק לדעת הב"ח (לעיל) שוסת ההפלגה שהופסק בראיה **מחושב מהראיה האחרונה**, אלא אפילו הט"ז שחלק על זה (לעיל) יודה שעונה בינונית היא מהראיה האחרונה, כי טעם עונה בינונית הוא **שאי אפשר שלעולם לא תראה**, וזה שייך רק מהראיה האחרונה.

4. ראתה בט"ו או לא ראתה חוששת לכי' באייר שמא קבעה וסת לכי' בחודש.
5. כך ממשיכה לעולם עד שתקבע אחד מהם כדינו (ואחר לא נקבע) ולא חוששת יותר לאחרים שלא נקבעו או עד שאחד מהם יעקר (בפעם אחת שלא תראה בו) ואז לא חוששת לו אע"פ שלא נקבע אחר.

מהי עונה בינונית?

עטרת זהב, בית יוסף, פרישה, ט"ז, ג"ח – אם ראתה בא' בניסן, א' באייר ובי' בסיון חוששת שמא מתחילה וסת הפלגות, **ובכל מקרה חוששת גם לעונה בינונית** כמו כל אשה שאין לה וסת קבוע, ולכן בפעם הבאה תחשוש לא' בתמוז משום עונה בינונית ולבי' בתמוז משום וסת הפלגות. **וחשש ליום ל' שהוא עונה בינונית לראייתה הקודמת לא נעקר בפעם אחת שלא רואה בו**, ותמיד תחשוש לעונה בינונית כל עוד לא קבעה וסת בג"פ.

לפי זה גם בראיות הראשונות חוששת לעונה בינונית, כלומר אם ראתה בא' בניסן חוששת לשני ימי ר"ח אייר, ליום הראשון (ל' בניסן) בגלל עונה בינונית וליום השני (א' באייר) בגלל שמא מפליגה 31 יום. **לכן, אם החודש מלא חוששת גם לעונה בינונית וגם ליום שלמחרת משום וסת החודש ואם החודש חסר אז שניהם באותו יום. כן פסקו הט"ז, החכם צבי וכרתי ופלתי**.

הש"ך תמה על דבריהם, שאם כן מדוע הרמב"ן שפרט את החששות לוסת החודש ולוסת ההפלגה לא אמר שצריכה לחשוש גם לעונה בינונית? **ועוד**, ל' יום של עונה בינונית הם מתחלת ראיה לתחלת ראיה, כלומר שצריכה לחשוש ליום ל"א (ויום ל' עצמו מותר). וא"כ החשש לא' באייר הוא לאו דוקא משום וסת החודש אלא גם משום עונה בינונית! וכן החשש לבי' בסיון לאו דוקא משום הפלגה אלא לעונה בינונית! **ועוד קשה**, שהרי אם ראתה פעם אחת חוששת ליום החודש ולעונה בינונית, ואיך אפשר לומר שסתם נשים דרכם לראות ביום החודש וגם סתם נשים דרכם לראות בעונה הבינונית! וזהו דבר שאין לו שחר כלל!

ש"ך – **חידש שעונה בינונית הוא מחודש לחודש, שבאותו יום בחודש שראתה בו צריכה לחשוש לו בחודש הבא בין בחודש מלא שיש הבדל של 30 יום מראיה לראיה ובין בחודש חסר שיש הבדל של 29 יום בין ראיה לראיה**. לכן יש ראשונים שלא הזכירו כלל את החובה לחוש לעונה בינונית (רמב"ם, ראב"ד, רמב"ן) ויש שלא הזכירו את החובה לחשוש לוסת החודש, אלא לעונה בינונית (רשב"א, טור).

והמשך דברי הרמ"א לגבי וסת הדילוג יש ראיה לש"ך, שכתב שאם ראתה בט"ו בניסן חוששת לט"ו באייר וכו'. משמע שלא חוששת ל"ד באייר שהוא אחר ל' יום אלא ליום החודש הבא. **וכ"פ בתורת השלמים**.

וכתב הפת"ש שמ"מ יש הבדל בין וסת החודש לעונה בינונית לדעת הש"ך, שוסת החודש אם לא ראתה לא חוששת לו יותר ומותרת בלא בדיקה, ולעונה בינונית חוששת תמיד ואסורה עד שתבדוק. וייתכן שיהיה וסת החודש בלא עונה בינונית, כגון שהיה לה וסת קבוע ושינתה ליום אחר שלא חוששת לעונה בינונית אבל חוששת ליום החודש. למשל אם ראתה בא' בניסן ובכ"ו בו, חוששת לא' באייר משום וסת החודש, אך לא שום עונה בינונית, כי לעונה בינונית חוששת רק מהראיה האחרונה.

חווה דעת – הסכים שעונה בינונית היא לא כמו וסת החודש, אבל לא כל ל' יום אלא כל ל"א יום, ולכן אם החודש מלא עונה בינונית היא כמו וסת החודש ואם החודש חסר עונה בינונית היא למחרת יום החודש. **וכ"פ הלחם ושמלה**.

חששות לוסת הדילוג

המב' ז

1. וסת הדילוג לא חוששת כלל עד שתקבע אותו שלוש פעמים.
2. כיצד? ראתה בא' בניסן ובסוף כ', חוששת להפלגת כ' יום. לא ראתה בסוף כ', לא חוששת להפלגה (כי עקרה). דילגה ליום כ"א (לראיה השנייה), חוששת ליום כ"א (לראיה השלישית). עבר כ"א (לראיה השלישית) ולא ראתה לא חוששת להפלגה זו ומותרת לשמש. דילגה ליום כ"ב (לראיה השלישית), חוששת ליום כ"ב (לראיה הרביעית). הגיע יום כ"ב (לראיה הרביעית) ולא ראתה, מותרת לשמש. ראתה ביום כ"ג (לראיה הרביעית), קבעה לה וסת לדילוג ולזה חוששת מכאן ואילך. **והסביר הב"י**, שיש לה חמש ראיות, ארבע הפלגות ושלושה דילוגים, ולכן חוששת ליום כ"ד לראיה חמישית, כ"ה לראיה השישית וכו' עד שיגיעו שלושה זמנים כאלו ולא תראה ותעקור את וסת הדילוג.
3. כנ"ל לדילוג וסת החודש.

המ"א

1. כרמב"ן שלוסת הדילוג לא חוששים כלל עד שיקבע.

2. כיצד? ראתה בטי"ו בניסן חוששת לטי"ו באייר. לא ראתה בטי"ו לא חוששת לטי"ו. ראתה בטי"ו באייר, חוששת לטי"ו בסיון ולא לטי"ו בסיון. ראתה בטי"ו בסיון חוששת לטי"ו בתמוז ולא לטי"ו בתמוז. ראתה בטי"ו בתמוז קבעה לה וסת החודש לדילוגים ותחשוש לטי"ו באב.
- ש"י** – כל זה לדעת הרמב"ן שפסק כשמואל לעיל בסעי' ז שוסת החודש בדילוג נקבע בארבע ראיות, אבל לדעת רב שהובאה שם כיש אומרים מספיקות שלוש ראיות לקבוע וסת החודש בדילוג: ט"ו בניסן, ט"ז באייר, י"ז בסיון, וחוששת לטי"ו בתמוז. וכאן שהרמ"א לא התייחס למחלוקת מדובר שהיה לה קודם וסת קבוע ליום ט"ו בחודש שאז בין לרב ובין לשמואל הראיה הראשונה לא נחשבת וצריכה לראות שוב בטי"ו בתמוז כדי שתחשוש לטי"ו באב.
3. הי"ה גם לוסת ההפלה בדילוגים, כגון שהפליגה בהפלגות של 20-21-22-23 (היינו חמש ראיות) קבעה וסת הפלגות בדילוגים. **ט"ז...ש"י** – זה לדעת שמואל לעיל בסעי' ז' שצריכה לשלש בדילוג וכרמב"ן שפסק כמותו. כלומר, הראיה שלפני הפלגת 20 ושאחריה הם כאילו ראיה אחת כי עוד לא ניכר הדילוג (אין ידוע אחד בלי חברו), אבל בוסת החודש בדילוג מספיקות ארבע ראיות כי הראיה השניה ניכרת. ולדעת רב לעיל בסעי' ז' שהצריך בוסת החודש בדילוג שלוש ראיות, כאן בוסת ההפלה יצריך שלוש הפלגות 20-21-22 וארבע ראיות. ואם היה לה קודם וסת קבוע להפלגת עשרים, גם רב יודה לשמואל שצריכה חמש ראיות כמו שהתבאר לעיל לגבי וסת החודש בדילוג.

הדין כאשר הוסת נמשך כמה ימים

המ"ו – ראתה בטי"ו בחודש ארבעה ימים וחזרה וראתה בטי"ו בחודש הבא יומיים או שלושה ובי"ז של חודש שאחריו ראתה, כבר שילשה לראות בי"ז בחודש ולא תולים רק בוסת הדילוג ולחשוש רק בטי"ו בחודש שאחריו עד שתשלש כולו בדילוג ולא יהיה יום אחד בחודש שרואה בו כל הזמן. לכן, חוששת לימים שהשלישה בהם (י"ז) כוסת הקבוע, ולשאר בימים כוסת הדילוג.

בית יוסף – הקשה, מה הקשר בין דברי הרמב"ן שה"ה לוסת החודש ולהמשך "ראתה בטי"ו בחודש ארבעה ימים וכו'...?"

הב"י רצה לתרץ שכונתו בסוף "כבר שילשה לראות בי"ז לחודש", הכונה שחוששת מכאן ואילך רק לדילוג, כלומר, לטי"ו בחודש הבא, לטי"ו בחודש שאחריו וכן לעולם עד שתעקרנו. ומדובר שהיה לה כבר וסת קודם, וראית ט"ו כבר היתה הפלה ולכן היא שילשה בדילוג.

ועוד הקשה, מדוע אי"כ כתב מקרה בו נמשכה הראיה כמה ימים, הרי לחדש את דין וסת הדילוג לחודש, לא צריך לזה, ומספיק שתראה רק יום אחד בדילוג כל חודש? וכן למה בראיה השניה שניה מהראיה הראשונה וכתב שנמשכה יום אחד פחות? ואפשר לומר, שחדש כאן שגם אם רואה מספיק ימים שונה בכל פעם, העיקר הוא התחלת הראיה שתהיה בדילוג.

אלא שאם כך, צריך היה הרמב"ן לומר "כיצד? ראתה בטי"ו בחודש..." מאחר שבא לפרש מה שנאמר קודם!

לכן מפרש הבית יוסף וכך פרש גם הב"ה, שדברי הרמב"ן "ראתה בטי"ו בחודש וכו'" אינם קשורים למה שכתב קודם אלא דין בפני עצמו, ולא הוצרך לפרש את דילוג וסת החודש וזה ברור. והחידוש בדין האחרון הוא, שתולים בוסת הדילוג בלבד, רק כאשר ראתה יום אחד בחודש, כגון ט"ו וטי"ז בחודש שאחריו וי"ז בחודש שאחריו, שאם תראה אח"כ בי"ח קבעה לה וסת לדילוג ולפני כן לא חוששת לזה. אבל אם התחילה לראות בטי"ו בחודש וראתה ארבעה ימים ובחודש הבא בטי"ז ונמשך יומיים או שלושה ובחודש השלישי ראתה בי"ז, כיון שראתה שלוש פעמים בי"ז, תוחזק לראות בי"ז בוסת החודש, אע"פ שאין תחילת הראיה ביום י"ז, מ"מ לשיטת הרמב"ן כל יום שרואה הוא וסת בפני עצמו, ואפילו נעקר היום הראשון ממשיכה לחוש לשאר הימים עד שיעקרו כולם.

בסוף דבריו הביא הב"ה גרסה חדשה בדברי הרמב"ן ושם כתוב מפורש כפי שפרש כאן. בגרסה זו פתח הרמב"ן את החלק האחרון: "היתה רואה חמשה וששה ימים רצופים, כל יום ויום כוסת בפני עצמו וחוששת לכולן. אפילו נעקר יום אחד, חוששת לשאר ימים עד שיעקרו כולם. אחד וסת קבוע ואחד וסת שאינו קבוע שוים בדבר. ראתה ביום ט"ו...". ברור אי"כ, שהחלק האחרון מחדש דין שראיה רצופה נחשבת כמה ימים של וסת ולא קשור לוסת הדילוג בחודש.

האם חוששת גם לוסת הדילוג? ג"י – מכיון שראתה שלוש פעמים בדילוג וגם שלוש פעמים ביום אחד שוה, קבעה וסת לשניהם (כמו שפרש לעיל בדברי רמב"ן) וחוששת לשניהם עד שיעקרו או עד שיעקר אחד מהם ואז תחשוש רק לשני. **ג"ת** – אע"פ שגם היו לה ראיות בדילוג ט"ו-טי"ז-י"ז, מ"מ לא חוששת לכך ומוותרת לשמש בי"ח בחודש הבא, כי לא חוששים לדילוג אח"כ תראה ממש בי"ח בחודש הבא, ואז תקבע וסת לדילוג ותחשוש לטי"ו שבחודש שאחריו וכו'. ולכן כתב הרמב"ן שחוששת לימים שהשלישה בהם כוסת קבוע, ולשאר הימים כוסת הדילוג, אבל לא קבוע.

הז"ה, רשב"א, רא"ש – בסי' קפד סעי' ו' ראינו שהם סוברים שהכל הולך אחר התחלת הוסת, ולכן חוששת לוסת הדילוג בלבד.

המ"א – ראתה בטי"ו בניסן ארבעה (שלושה) ימים רצופים, ובטי"ז באייר ראתה שלושה (שני) ימים רצופים, ובי"ז בסיון התחילה לראות, לרמב"ן חוששת לדילוג ולוסת החודש בי"ז, כי ראתה אז ג"פ. ולר"י, הרשב"א והרא"ש הולכים תמיד אחר התחלת הוסת ויש כאן רק וסת הדילוג, וכן הלכה.

הקשה מעדני מלך, איך חוששת רק ליום הדילוג, הרי בסי' קפד סעי' ב פסק הרמ"א שאם מקדימה את וסתה יומיים או שלושה פורש שני או שלושה ימים קודם או אח"כ?

תרונו הש"י – בסי' קפד סעי' ב מדובר שהיה לה וסת קבוע ועכשיו שינתה וסתה והקדימה יומיים או שלושה, ואז פורש קודם הוסת כפי שרגילה להקדים, שאם מקדימה שלושה ימים, יפרוש שלושה ימים קודם הוסת, משא"כ כאן שאין לה וסת כלל.

תרונו החוות דעת – באר את הרמ"א בסי' קפד סעי' ב' שמדובר שהיה לה וסת קבוע לגי' בחודש והקדימה וראתה ג"פ בב' ובג' ואח"כ ג"פ בא', בב' ובג' ואז חוששת לשלשתן (וה"ה כשאחרה), וכאן מדובר ששינתה וראתה פעם אחת ביום אחר.

תרונו הנודע ביהודה – בסי' קפד סעי' ב מדובר שכך וסתה שבתוך אותם ב' או ג' ימים תראה בודאות אבל בהם אין לה זמן קבוע ולכן פורש בכל הימים.

שבט הלוי – למעשה צריך לפרוש בכל שלושת הימים שעלולה לראות בהם, אבל אם מספר הימים עולה על שלושה חוששת רק לעונה האחרונה.

האחרונים דנו בשאלה מדוע אחר שלוש פעמים קבעה וסת הדילוג הרי בסע' ז ראינו שצריך ארבע ראיות?

ג'ת. ג'וסף – לעיל הובאה דעתו שכאן מדובר שכבר היה לה וסת קבוע ליום י"ד קודם שהתחילה לראות בדילוג שאז גם רב וגם שמואל מודים שמספיקות שלוש ראיות.

ד'ר'ג'שה. נהג"ח – מדובר שחוששת לדילוג לאחר שתראה שוב ביי"ח בתמוז. הטי"ז דחה פרושם, כי אם כך עד אז אין חוששים לו כלל.

ט"ז – כתב שרמב"ן חושש להחמיר כמו דעת רב שמספיקות שלוש ראיות בקביעת וסת החודש בדילוג, אע"פ שכתבו משמו לעיל בסע' ז שהוא פוסק כשמואל. הטי"ז הסיק שרמב"ן חושש לדעת רב להחמיר ולהחשיב כוסת קבוע אבל לא להקל וממשיכה לחשוש לשאר הימים כמו וסת לא קבוע.

ש"ג – בנקודות הכסף דחה את פרושו של הטי"ז ופרש כמו הדרישה והב"ח שאחר שתראה שוב בפעם הרביעית ביי"ח בתמוז תקבע וסת הדילוג.

ח'וה. דעת – מה שהמחבר פסק בס' קפד סע' ו שהכל הולך אחר התחלת הוסת זה דוקא כשופעת ומזלפת כמה ימים רצופים, אבל אם פוסקת צריכה לחשוש לכל הימים. ודוקא כשהימים של תחילת הראיה לא נקבעו בוסת קבוע, אבל אם נקבעו אלא שנמשכה ראייתה עד ב' או ג' ימים חוששת רק לעונה הראשונה. לפי זה ברורה פסיקת הרמ"א כאן.

סעיפים יד'-טו'-טז'

דין אשה שיש לה וסת קבוע ושינתה לראיות שוות

מ'שנה – "היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה להיות רואה יום כ', זה וזה אסורים. שינתה פעמים ליום כ', זה וזה אסורים. שינתה פעמים ליום כ', הותר ט"ו וקבעה לה יום כ', שאין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג' פעמים ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה ג' פעמים". (נדה סג:)

ג'מ'א – "אמר רב פפא: לא אמרן אלא דקבעתיה תלתא זימני דצריכי תלתא זימני למיעקריה, אבל תרי זימני בחדא זימנא מיעקר... תניא כוותיה דרב פפא: היתה למודה להיות רואה יום עשרים, ושינתה ליום שלושים, זה וזה אסורים. הגיע יום עשרים ולא ראתה, מותרת לשמש עד יום שלושים וחוששת ליום שלושים. הגיע יום שלושים וראתה [והגיע יום עשרים ולא ראתה והגיע יום שלושים ולא ראתה], והגיע יום עשרים וראתה, הותר יום שלושים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא". (נידה סד.)

ה'ש"ג. ר'א"ש – יום שלושים לא נקבע אצלה שלוש פעמים ולכן עקרה אותו בפעם אחת, אבל יום עשרים שהיה קבוע אצלה, עקרה אותו רק פעמים, כי בפעם השלישית שעקרה אותו לא ראתה ביום שלושים ולכן הוא לא נעקר, וכשראתה בו שוב זה נקרא כאורח שבזמנו בא, שחזר ליום העשרים הקבוע שלו. וכ"כ הר"א"ש, שאם אשה מדלגת וסתה אפילו ג"פ ואינה רואה בינתיים לזמן אחר וחוזרת לראות לוסת הקבוע לא נעקר עד שתקבע וסת חדש בג"פ.

ג'מ'א – בדף לט: נחלקו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לגבי היתה למודה להיות רואה בכ"ב ושינתה לכ"ז וחוששת ליום כ"ב, שלרב פפא חוששת ליום כ"ב מיום כ"ב הראשון, ולרב הונא בריה דרב יהושע חוששת ליום כ"ב מיום כ"ז בו ראתה באחרונה. **ה'ש"ג. ר'א"ש** – הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע.

מחבר

1. פסק כמשנה וכברייטא, שאם היתה רגילה לראות יום כ' ויש לה בזה וסת קבוע ושינתה ליום ל', זה וזה אסורים, וכשיגיע יום כ' לראית שלושים אסורה משום הוסת הראשון. ואם לא תראה אז חוששת ליום ל' לראיה.
2. **ט"ז** – כלומר, מונה כ' יום מיום ל' שראתה בו, אבל לא כ' יום משעה שהיתה ראויה לראות ביום כ', כלומר לא תחשוש ליום מ', אלא חוששת ליום נ' ואם לא תראה חוששת ביום ס'.
3. **ח'וה. דעת. ס'ד'ג. ט'ה'ה** – כשמשנה וסתה וחוששת גם לקבוע וגם ליום השינוי כוסת שאינו קבוע לא מוסיפה חשש לעונה בינונית של יום השינוי.
4. שינתה פעמים ליום ל' זה וזה אסורים.
5. שינתה ג"פ ליום ל' נעקר הוסת הקבוע והותר יום כ' לראיה ונאסר יום ל' לראיה.
6. ואם לאחר ששינתה פעם או פעמים ליום ל' חזרה וראתה ליום כ' לראייתה (20-20-20-30-30-20), חזר הוסת הראשון למקומו ונעקר לחלוטין החשש ליום ל'. **והדגיש הש"ך**, שצריכה להתחיל מחדש לא לראות ג"פ לסוף כ' כדי לעקרו. ואם עקרה את הוסת ע"י וסת חדש, נעקר הראשון לגמרי וצריכה לראות שוב ג"פ לסוף כ' כדי לעקור את הוסת החדש של ל'. וזה פשוט.
7. **ח'וה. דעת. ס'ד'ג. ט'ה'ה** – אבל אם ראתה אחר הפלגת ה-20 האחרונה אחר 10 ימים, לא בטל הוסת של 30 יום וההפסקה של 20 יום אינה הפסקה.

ט"ז – **הקשה על המחבר** מדוע כתב במקרה ששינתה פעמים ליום ל' וראתה ביום כ' חזר הוסת למקומו. משמע שאם לא תראה ג"פ ביום ל' יעקר הוסת. וזה לא נכון, כי גם אם לא תראה אז בפעם השלישית ליום כ', כל עוד שלא ראתה ג"פ ביום ל' אז לא נעקר הוסת הראשון ובראיה אחת

הוא חוזר כפי שפרשו רש"י ורא"ש את הגמרא לעיל!

הט"ז תרץ שבגמרא מדובר על וסת החודש, שהיתה רגילה לראות בכ' לחודש בוסת קבוע ועכשיו ראתה בל' בחודש (כ-כ-ל-ל-כ), שעד שלא תראה ג' פעמים בל' בחודש לא ייעקר הוסת של כ' בחודש ובראיה אחת הוא חוזר אפילו אם לא תראה ביום ל' שלוש פעמים, אבל המחבר **דיבר בוסת הפלגות**, שהיתה רגילה לראות מכ' לכ' ושינתה לראות מל' לל'. ולאחר שראתה פעמים להפלט ל' לא ראתה לסוף ל' אלא חזרה לראות לאחר כ', משמע שמאז הראיה השניה לסוף ל' עד הראיה השלישית יש נ' ימים! וההפלגה לא ניכרת ותצטרך שתי ראיות. לכן הביא מקרה בו לאחר שתי הפלגות חזרה להפלגתה הראשונה כדי שתהיה הפלגת כ' ימים. **ממילא אין מחלוקת בין המחבר לרש"י ולרא"ש**. לכן כתב המחבר שראתה לאחר הפלגה שניה של ל' ראתה לסוף כ' ימים ואז ההפלגה ניכרת שיש כ' יום בין הראיות וחזר הוסת למקומו ונעקר הוסת החדש של ל', **אע"פ שעדין לא הגיע יום ל' ולא ראתה בו** (וזהו חידוש גדול).

הט"ז תרץ תרוץ אחר, שאכן מדובר בוסת החודש, אלא שלטור ולמחבר היתה גרסא אחרת בגמרא שלאחר שראתה בפעם השניה ביום ל' ראתה שוב מיד ביום כ' (מה שבסוגריים המרובעות נמחק), ולכן אין כאן ג"פ שלא ראתה ביום כ', ואז אכן אם לא תראה ג"פ ביום כ' ייעקר הוסת, אע"פ שלא ראתה ממש ג"פ ביום ל' (ואין הלכה כך כדלקמן בסעי' ט"ו כי כדי לעקור וסת צריך לקבוע חדש). **הט"ז תמה על תרוץ זה**, איך המחבר לא חשש לגרסת רש"י ורא"ש.

ש"ך – בנקודות הכסף דחה את הט"ז שהביא גרסא אחרת בגמרא, ופרש שמדובר שלאחר שראתה פעמים ביום ל' ראתה שוב פעם נוספת לא לאחר ל' ואח"כ ראתה ליום כ', **היינו ראתה לסוף כ' לאחר שלא ראתה ביום כ' שלוש פעמים**, למשל: 20-20-20-30-30-40-20. דין זה מסתדר עם פשט הגמרא ע"פ רש"י ורא"ש וכך פרשו הדרישה והבי"ח, שדילגה ג"פ על יום כ', אלא שביום ל' ראתה רק פעמים, ואז כשחוזרת לראות ביום כ' חזר הוסת למקומו כי לא קבעה וסת חדש בג"פ.

הש"ך הביא פרוש מעדני מלך, שאם חזרה לראות ביום כ' קודם שלא ראתה ביום ל', עקרה יום ל' מכיון שחזרה לוסתה הראשון. **ועל זה תמה הש"ך**, כי א"כ אפילו לא היתה קבועה כלל ביום כ', מכיון שראתה פעמים ביום ל' ועקרה ליום כ', עקרה קביעות של ל' וצריכה כעת לחוש רק ליום כ'! הש"ך הביא אמנם את שיטת הרמב"ם שוסת שאינו קבוע נעקר כשחוזרת לראות בוסת הקבוע. **משמע מכאן שאם ראתה לאחר כ' וחזרה לוסתה הראשון, אז גם אם תראה לאחר 10 ימים ביום ל' בפעם השלישית לא יקבע וסת נוסף של יום ל'**. **החוות דעת (סס"ק י"ח) חלק על זה**, ופסק להלכה שחוששת לוסת שאינו קבוע אע"פ שחזרה לוסתה הקבוע שמא תקבע וסת בתוך וסת, אמנם הנוב"י (פת"ש ס"ק י"ח) פסק להקל שהוסת שאינו קבוע נעקר בהגיע וסת החודש הקבוע.

דין אשה שיש לה וסת קבוע ושינתה ראייתה לראיות שאינן שוות

ראב"ד, טור, מחבר – אשה שיש לה וסת קבוע ושינתה ראייתה לראיות שאינן שוות, כגון ששינתה פעם אחת ליום שלושים, ואח"כ לשלושים ושתים ואח"כ לשלושים וארבע נעקר וסת הראשון ואין לה וסת כלל. **והדגיש הבי"י, שכעת אינה חוששת לשום יום**, אלא ליום שלושים לראיה אחרונה כדין עונה בינונית. ולוסת הדילוג אינה צריכה לחוש כיון שדילגה רק פעמים, אא"כ דילגה שלוש פעמים כפי שלמדנו לעיל. **ש"ך** – ומ"מ דינה כאשה שאין לה וסת קבוע, ומכיון שראתה באחרונה בהפלגה של ל"ד יום, חוששת ליום ל"ד פעם אחת. **וכן פסק כב"י**, שחוששת לעונה בינונית שהיא ל' יום, כמו כל אשה שאין לה וסת קבוע. לכן חוששת גם ליום החודש בחודש הבא שהוא לאחר ל' יום וגם להפלט ל"ד יום.

הש"ך דן בדברי המחבר שכתב שראתה ליום ל', ל"ב ול"ד וא"כ לכאורה צריך להיקבע וסת הפלגה בדילוג של יומיים. אלא שכתב הש"ך שיש כאן רק שתי הפלגות וצריך שתהיה הפלגה נוספת ליום ל"ו כדי שיקבע. **ועיין סעי' ז' שהחמרנו בזה כדעת רב שמספיק שתי הפלגות ושלוש ראיות וא"כ חוששת כאן לוסת הדילוג ביומיים**.

הבי"ח כתב שצריך ה' ראיות: ל', ל"ב, ל"ד, ל"ו ול"ח כדי לקבוע וסת דילוג לדעת שמואל. **הש"ך דחה דבריו**, כי בארבע הפלגות כבר יש ה' ראיות וקבעה וסת דילוג גם לשמואל, ולמה צריך הפלגה חמישית!?

דין אשה שהפסיקה לראות בוסתה הקבוע

ראב"ד, טור, מחבר – [ואם] וה"ה אם לא שינתה ראייתה, אלא הפסיקה לראות כלל ביום עשרים שהיתה קבועה בו, שבדקה ולא ראתה (כנדרש בסי' קפד) [וכך קרה בשלוש עונות], אינה חוששת יותר ליום עשרים לעולם והיא נחשבת כמסולקת דמים ליום עשרים.

באור הגיט' יוסט' והמחבר והט"ז – הטור לא גרס שהפסיקה לראות ג' עונות, אך מדובר במקרה זה שלא ראתה ג' עונות כלומר ג"פ כ' יום, ולכן לא חוששת לעולם להפלגה שהיתה רגילה, **כי היא כמסולקת דמים**.

אבל אם הפסיקה פעם או פעמיים ממשיכה לחשוש להפלגה בזמנים שהיא ראויה לראות, אע"פ שבהפלגה הקודמת לא ראתה (אם יש וסת כל כ' יום ולאחר כ' יום לא ראתה, תחשוש לאחר מ' יום וס' יום וכו') כמו בעלת וסת ליום החודש שפעם אחת דילגה ולא ראתה, שחוששת ליום החודש גם בפעם הבאה עד שלא תראה אותו ג' פעמים. וכך פסק המחבר כאן וכך הסביר הבי"י את הטור שגרס בדבריו "וה"ה", **וכך פסק הט"ז**.

באור הש"ל, ג' ת. סדר. טהרה, ש"ך – גרס "ואם", היינו **שאינו הטעם משום שהיא מסולקת דמים, ולא מדובר כאן שהפסיקה ממש ג' עונות, אלא אפילו הפסיקה פעם אחת מהוסת הקבוע לא חוששת לאותו היום לעולם**, כי כיון שהפסיקה ולא ראתה לאחר הפלגת כ', אין כאן יותר הפלגת כ' ואם נחוש זה כבר הפלגת מ' או ס'. **לכן אם שינתה ראייתה ליום ל'**, חוששת מסוף ל' ליום כ' שאחריו (שהוא יום נ') כמו שראינו בסעיף הקודם ולא ליום מ'. **ואם הפסיקה ולא ראתה כלל לא תולים במה שלא בא לעולם עוד, ולכן אם עבר יום כ' לא חוששת עוד לא ליום כ' ולא**

לעונה בינונית כלל עד שתראה שוב ואז תחשוש ליום כי מיום שתראה שמה תפליג כשיעור זה.

ואין דין זה דומה להפסקת וסת החודש שחוששת ליום החודש עד שלא תראה בו ג"פ, כי דין פוסקת מלראות נלמד מק"ו מדין שינתה וסתה מהפגת כי להפגת לי שרק כשמגיע יום כי לראית לי אסורה ולא ביום מ'. כלומר, חוששים ליום שראתה ולא ליום שלא ראתה.

ט"ז – תמה על פרושו של רש"ל מכמה סיבות:

1. הטור לגבי חזרה לראות כתב "בין אם פסקה מלראות או שינתה בראיות שאינו שוות", וכמו שבשינוי מדובר בשלוש פעמים כך גם בפסקה, מדובר שפסקה ג' עונות, וכמו שהסביר רש"ל בעצמו לקמן לגבי חזרה לראות, שתמיד חוששת להפגת כי מסוף ראייתה האחרונה, וא"כ ה"ה כאן שאין הבדל בין הפסיקה עונה אחת או שלוש.
2. הטור כתב "הפסיקה ולא ראתה משעבר עליה יום עשרים", ומכפילות הלשון של "הפסיקה" ו"משעבר עליה", משמע שמדובר על ג' עונות, שלא ראתה ביום כי ואח"כ הפסיקה עוד ג' עונות אחר שעבר יום הכי ולא ראתה כלל.
3. לפי רש"ל יהיה חילוק בין וסת החודש לוסת ההפגה, שבוסת החודש חוששת כל פעם לחודש הבא עד שיעברו שלושה כאלה, ובוסת ההפגה לאחר הפגה אחת שלא ראתה, לא חוששת יותר להפגות עד שתראה (ואז תחשוש להפגה שהיתה רגילה). וזה תמוה כי הטור כתב שעקירת וסת החודש דינו כעקירת וסת ההפגה, וא"כ משמע שדינם שווה לגמרי!
4. מלשון הרשב"א משמע שרק אם הפליגה שלוש פעמים נקבע וסת ההפגה, ואם לא נקבע שוב אינה חוששת לו כשלא ראתה. משמע שדוקא אם לא נקבע וסת כלל אינה חוששת לו יותר, אבל אם נקבע כבר אחר שלוש הפגות, אז גם אם לא ראתה אחרי הפגה אחת, ממשיכה לחשוש להפגות.
5. הרשב"א הסביר שמה שחוששת כי יום לאחר שינתה והפליגה ל', כי עכשיו שינתה לרחק ולכן לא חוששים לאחר מ' יום כי זה יהיה הפגה של יי ימים והיא לא חשודה לקרב. משמע שאם לא ראתה כלל ממשיכה לחשוש ליום מ' וליום ס' וכי.
6. לא הבין את חילוק הרש"ל בין וסת החודש לוסת ההפגה. בוסת החודש אם לא ראתה פעם אחת, עדין חוששת ליום החודש בחודש הבא, כי אומרים שדרך מקרה לא בא הוסת. וא"כ מדוע לא נאמר כך גם בוסת ההפגה, שבמקרה לא ראתה לאחר הפגה אחת, אבל אולי תראה שוב לאחר שתי הפגות. ואין זה דומה למעוברת ומניקה שמסולקת כל דמים וצריכה לקבוע וסת חדש, אבל כאן היא בתוך עונתה שלא נעקרה ג' פעמים.

למסקנה הסיק הט"ז כמו באור הבית יוסף, שמדובר שעבר הוסת הקבוע ג"פ (ג' עונות) ולא ראתה, אבל קודם שעבר ג"פ חוששת לו כמו וסת החודש, ואם לא ראתה ביום כי השני (לאחר מ' יום) חוששת לשלישי (לאחר ס' יום).

הש"ך בנקודות הכסף האריך לדחות את ראיות הט"ז:

1. לשון "אם פסקה מלראות" מלמד דבר אחד ולשון "ואם הפסיקה ולא ראתה" מלמד דבר אחר. לשון "ואם הפסיקה" מלמד שאע"פ שהפסיקה פעם אחת לאחר כי יום לא חוששת יותר לעולם, ולשון "בין אם פסקה מלראות" מחדשת שאע"פ שפסקה ג' עונות לא נעקר ממנה לגמרי עד שתקבע וסת אחר, ואם לא קבעה, בראיה אחת חוזרת לוסתה הראשון. אך ודאי שלא מלמד כמו שאמר הט"ז.
2. לענין עקירה וסת החודש שווה לוסת ההפגות, שאם הפסיקה ולא ראתה ג' עונות או שינתה ג"פ נעקר הוסת, אבל כשהפסיקה ולא ראתה ביום כי פעם אחת, לא חוששת להפגת כי נוספת, כלומר ליום מ', אך לא נעקר הוסת וכשרואה מתי שרואה חוזרת לחשוש להפגת כי מיום הראיה. וכנ"ל בוסת החודש שלאחר דילוג אחד ממשיכה לחשוש ליום החודש עד שתדלג ג"פ. וא"כ הם שוים. ואם עקרה ג"פ כשחוזרת ורואה לא חוששת ליום כי א"כ תפליג פעם אחת כי יום ותראה.
3. למד מהרשב"א הפוך, שעיקר כוונתו שחוששת לכו יום מהפגות כי החדשה כי האורח לא היה רגיל לבוא בפחות מכו יום. ומשמע שה"ה הפוך שגם לא רגיל לבוא ביותר מכו יום, ולכן אין סיבה שתחשוש ליום מ' כאשר לא ראתה כלל.
4. חילוק של הרש"ל מובן, שבוסת החודש שהכל תלוי ביום החודש, אפשר לומר שבחודש אחד זה מקרה שלא ראתה, אבל בוסת הפגות שלא ראתה לאחר הפגה אחת, אם תראה לאחר מ' יום זה כבר הפגה של מ' יום. וא"כ החילוק ברור.

לכן הסביר הש"ך כמו הסבר הרש"ל.

דין אשה שחזרה לראות בוסתה הקבוע

ראב"ד, טור, מחבר

1. אם לאחר השינוי או ההפסקה (היינו המקרים הנ"ל) חזרה לראות ביום הוסת הראשון (כלומר שראתה בשיעור ההפגה שהיתה רגילה קודם לכן לאחר יום ל"ד או ליום האחרון שראתה בו – פת"ש בשם חוות דעת, ואפילו אחר שנים רבות – חת"ס), חוזרת לחשוש לו כי עדין לא נעקר וסת הראשון ממקומו, **כי וסת הראשון לא נעקר לעולם עד שתקבע וסת חדש בשלוש ראיות שוות**, וכאן הפסיקה לראות ביום הקבוע או שינתה לראיות שאינן שוות, אבל לא קבעה וסת חדש בשלוש ראיות שוות.
- רש"ל** – הסביר שכאן אם הפסיקה ג' עונות, חוששת ליום כי מסוף ראייתה האחרונה **אבל לא חוששת להפגת ג' עונות כי היא נקראת מסולקת דמים**. ואם הפסיקה עונה אחת או שתיים או שינתה ראייתה, חוששת להפגת כי מסוף ראייתה הנוכחית **ובנוסף גם להפגה החדשה, כמו שאמרנו לעיל (סע' יד') שזהו אסורים**, ולכן חוששת ליום כי אחר הראיה וגם ליום ל'. וה"ה ליום מ' וליום נ'.
- ט"ז** – **הט"ז הקשה** ע"פ מה שפרש בסעיף הקודם שמדובר כאן בהפגת הימים, מכו יום לכי יום, ומדובר שהפסיקה לראות לגמרי, איך בראיה אחת חוזרת לוסתה הראשון, הרי צריכה לראות לפחות פעמים ושיהיה ביניהם הפגת כי יום!
- הט"ז הסכים לרש"ל** שמה שכתב הטור שחזרה לראות הכוונה בכל מקרה לגופו, שבשינתה ראייתה וחוזרת, היינו חוזרת לראות מאז ראיה אחרונה בשיעור ההפגה הראשון שהוא כי יום. ובהפסיקה לגמרי בכל מקרה שתראה **חוזרת לאחר ראיה אחת לוסת הראשון ותחשוש ליום כי שאחרי שבו היתה רגילה לדלג**, כמו שפסק המחבר בסוף הסימן בסעי' לדי שאם חוזרת אחר שלא ראתה הרבה זמן לראות בוסתה הראשון חזר לקביעותו. וכן הדין גם בוסת החודש, **ולכן לכאורה דברי המחבר מיותרים**.
- הט"ז כתב שלשון המחבר היא שלא בדקדוק, כי מדבריו משמע שחוזרת לוסת הראשון, כלומר שראתה פעמים בהפגה, וזה אינו כי בראיה אחת כבר חוששת.**
- חוו"ת דעת** – הסכים לרש"ל והחמיר יותר שאף אם הפסיקה ג' עונות וחזרה לראות חוששת כעת גם לוסתה הראשון וגם להפגה של ג' עונות.

ש"ך בנקודות הכסף – **דחה את הבנת רש"ל וט"ז** שכשהפסיקה לראות אז בראיה אחת חוזרת לוסתה, כי מכיון שנעקר הוסת בג"פ

לא חוששת לו יותר עד שתפליג בשיעור שהיתה רגילה, ולכן **כתב שחייבת שתי ראיות לאחר ההפסקה כדי לקבוע מחדש את וסת**

ההפלגות ואין דין זה דומה למעוברת ומניקה שלא נעקר וסתן, **ודברי המחבר בדקדוק זך ונמרץ** שחוזרת לראות בוסת הראשון, כלומר פעמים בהפלגה שווה לוסת הראשון. **סדרי טהרה הסכים עם דעת הש"ך**.

2. כמו שלמדנו לענין עקירת וסת ההפלגה ה"ה גם לעקירת וסת החודש: היתה רגילה לראות בא' בחודש ועבר א' ולא ראתה (או שינתה לראיות שאינן שוות), חוששת לא' עד שיעברו עליה שלוש פעמים א' בחודש ולא תראה. עברו שלושה כאלו ולא ראתה, אינה חוששת יותר לא' בחודש לעולם. ואם חזרה וראתה בא' בחודש, חזר הוסת למקומו, עד שתקבע וסת קבוע ביום אחר. **מהרש"ל, ג"ת, ש"ך** – דוקא בוסת הימים כגון בר"ח הדין כך, שחוששת שלוש פעמים לר"ח, אבל בוסת ההפלגות כגון שהיתה רגילה לראות כל ל"ב ימים, ולא ראתה פעם אחת אחרי ל"ב, לא חוששת ליום ס"ד, אלא ליום ל"ב אחר הראיה הקרובה עד שיעברו שלוש פעמים שלא תראה בהפלגה של ל"ב יום כמו שבארנו לעיל באריכות. **ט"ז** – לעיל ראינו בשיטתו שאין הבדל בין וסת החודש לוסת ההפלגה בענין זה.

גודע ביהודה – דן לגבי אשה שיש לה וסת קבוע ליום בחודש ודילגה פעמים, ואח"כ היתה מעוברת ומניקה, ולאחר שהסתיימו ימי העיבור וההנקה שוב לא ראתה ביום החודש, האם הוא מצטרף לשני ימי החודש הקודמים לעקור את הוסת. לדעת המחבר בסעי' לד' ע"פ הרשב"א שמיד לאחר הימים הללו חוששת לוסת המקורי לא חוששת יותר, כי דילגה. ולדעת הרמב"ן שם (יש מגדולי המורים) שחוששת רק לאחר שראתה פעם אחת, לא שייך הדין הזה. **לכן הסיק הנוב"י, שאם אחר ההנקה לא ראתה כלל ביום החודש או ראתה ביום כלשהו שאינו יום החודש ושוב הגיע יום החודש ולא ראתה, א"צ לחוש לוסת הראשון כלל לנו"ע**.

סעיפים יז'-יח'

גמרא – "אמר רב הונא: קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה שלוש פעמים, קבעה לה וסת. למאי? אילימא לימים (לחודייהו), שקפצה וראתה ג"פ ביום ראשון וקבעה וסת לימי ראשון אפילו בלא קפיצה, הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי! אלא לקפיצות. והתניא: כל שתקבענו מחמת אונס אפילו כמה ימים לא קבעה לה וסת. מאי, לאו לא קבעה לה וסת כלל? לא, לא קבעה לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו, אבל קבעה וסת לימים ולקפיצות.

לימים לחודייהו, פשיטא? אמר רב אשי: כגון דקפיץ בחדא בשבא וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי ובשבת קפצה ולא חזאי ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה, מהו דתימא, אילגאי מילתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה, קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמא, והאי דלא חזאי, משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה.

לישנא אחרינא א"ר הונא: קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה, קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות. היכי דמי? א"ר אשי: דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי ולחד בשבת חזאי בלא קפצה, דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקגרים". (נדה יא.)

הש"ל, רז"ה, ט"ו – **וסת הקפיצות** הוא שכל יום שקופצת מחזיקים אותה כרואה ואפילו בשאר ימות השבוע ולא בימים מסודרים, כי במעשה קפיצה לבד אפשר לתלות וסת. ולכן, אם קפצה וראתה פעמים ביום מסוים, ואח"כ קפצה וראתה ביום אחר קבעה וסת קפיצות בלבד ולא ימים. ומה שתרצה הגמרא את דברי רב הונא: "לא קבעה לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו, אבל קבעה וסת לימים ולקפיצות", זה רק תשובה לגמרא לתרץ את הברייתא, אבל זה לא אוקימתא לדברי רב הונא שלא דיבר כלל בוסת המורכב אלא בוסת פשוט של קפיצות בלבד. **ויש וסת קפיצות שהוא תלוי גם בימים וגם במעשה**, כגון שקפצה שלוש פעמים בא' בחודש או ביום ראשון וראתה, ואם ראתה כך לאחר שלוש פעמים קבעה וסת לימים ולקפיצות. ואע"פ שהגיע אח"כ שוב יום ראשון או א' בחודש ולא קפצה ולכן לא ראתה או שקפצה וראתה ביום שני, אינה חוששת לזה, כי קבעה רק לקפיצות ביום ראשון או בא' בחודש.

רבנו חננאל, תוספות, רשב"א, רמב"ם, מהר"ם מרוטנבורג, מגיד משנה – חלקו וסברו שוסת הקפיצות הוא **רק** בימים מסודרים **וזהו וסת מורכב** (ימים וקפיצות). והרשב"א דחה את ראיות הרז"ה, שרב הונא ודאי מדבר בוסת מורכב, כתרין הגמרא. **והבהיר הבית יוסף ע"פ הגה"מ**, שגם לדעות אלו, אם רואה וסת מחמת אונס, כגון שקפצה או בזמן שעושה צרכיה, אמנם אינה קובעת וסת כך, אבל חוששת לזה כשארע לה כך שלוש פעמים. ומדובר ודאי כשידעה שהדם בא מן המקור, וע"ע בזה בס' קצא.

האם הלכה כלישנא קמא או לישנא בתרא?

מגיד משנה בהגנת הרמב"ם, רמב"ן – **לישנא בתרא חולקת על לישנא קמא**, ופסק כלישנא בתרא להחמיר שאם קרה שראתה פעמים ביום ראשון כשקפצה ואח"כ ראתה ביום ראשון בלא קפיצה היום גורם ולא הקפיצה.

רמב"ן, בהו"א, ראב"ד, רשב"א, רא"ש, ט"ו – מכיון שוסתות דרבנן **אז פסק להקל כשתי הלשונות כי אין מחלוקת ביניהן**, ולכן אם ראתה פעמים ביום ראשון בקפיצה ובשבת שלישיית קפצה ולא ראתה ולמחר בראשון ראתה, **קבעה לה וסת לימים ולקפיצות**, ואומרים שהקפיצה גרמה לה כלישנא קמא.

מחבר

1. פסק כרמב"ם וכראשונים (ולא כרז"ה), שכל וסת שבא מחמת אונס כגון שקפצה וראתה, אפילו ראתה אותו כמה פעמים אינו וסת, כי מפני האונס ראתה.

רמ"א – אם קבעה את וסת האונס לימים קבועים, אז קובעת וסת המורכב לימים וקפיצות (עיין לקמן). **ופסק כהגה"מ**, שמ"מ לוסת האונס חוששת פעם אחת כמו לוסת שאינו קבוע כאשר ראתה מאונס שלוש פעמים.

- ש"י** – אבל אם קפצה וראתה פחות מג"פ לא צריכה לחשוש כלל אפילו פעם אחת. וכל זה לקפיצות לבד, אבל אם קפצה וראתה ולאחר כ' קפצה וראתה, חוששת לעוד כ' יום לוסת ההפלגה שהוא יהיה מורכב כמו שחוששים לוסת ההפלגה לבדו. וראיה לזה מס' קפו סעי' י"א שאם ראתה דם מחמת תשמיש מחצי שנה לחצי שנה, אסורה לשמש כיגיע שוב חצי שנה מראית דם אחרון. וכן אם קפצה וראתה בט"ו בניסן וכנ"ל בט"ו באייר, שחוששת לט"ו בסיון אם תקפוץ משום וסת החודש. ואם לא תקפוץ ביום החודש או ביום ההפלגה לא חוששת כלל (משא"כ בפיהוק שחוששת בלא זה, כי כאן ע"י אונס בא לה).
2. פסק כרמב"ם וכרמב"ן שפסקו כלישנא בתרא, שאם קפצה וראתה ביום א' וקפצה וראתה ביום א' שלושה שבועות אח"כ, ואח"כ קפצה בשבת יום קודם ולא ראתה וביום ראשון למחרת ראתה, קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות, ונקבע יום ראשון בשבוע כל כי יום, כי היום גרם ולא הקפיצה.
- ש"י** – **תמה על המחבר והרמ"א למה לא הזכירו את דעת רוב הראשונים שחלקו על זה**, וסבר שבמקרה זה קבעה וסת ביום ראשון לימים ולקפיצות, כי קפיצת שבת גרמה לראיה ביום ראשון. **ויש נפק"מ בזה**, שלרמב"ם שזה וסת ימים בלבד, נעקר כשרואה ג"פ ביום אחר, ולשאר הראשונים שמקלים, גם אם תראה ג"פ ביום אחר, כיון שלא קפצה בהם לא נעקר הוסת המורכב.
- ט"ז** – **הקשה שלכאורה פסקי המחבר סותרים זה את זה**, שבסעי' כ' פסק שאם פיהקה בר"ח פעמים וראתה ואח"כ פיהקה לא בר"ח וראתה הוברר הדבר שהפיהוק גרם לה לראות, וכאן משמע שאין וסת לקפיצות, כי לא הקפיצות גורמות!
- הט"ז תרץ**, שראיה בעקבות פיהוק לא נקרא אונס אלא מצד טבע האשה, ולכן פיהוק של אתמול יכול לגרום לראות למחר וכו'. **וכן תרץ הש"ך** לקמן בסעי' כ'.
3. פסק כרב הונא, שאם קפצה וראתה ביום ידוע כגון ר"ח או יום ראשון וראתה כך ג"פ קבעה לה וסת לימים ולקפיצות וחוששת כל פעם שתקפוץ באותו זמן וזהו וסת המורכב. ולכן, אם הגיע יום א' או ר"ח ולא קפצה לא חוששת או שקופצת ביום אחר ג"כ לא חוששת. **ש"י** – ומשתחררת מוסת זה כאשר תקפוץ באותו זמן ידוע ג"פ ולא תראה.

סעיף יט'

- משנה** – "אלו הן הוסתות: מפקת ומעטשת וחוששת בפי כרסה (נגד טבורה) ובשיפולי מעיה (בית הרחם) ושופעת וכמין צמרמורת אוחזין אותה, וכן כיוצא בהן. וכל שקבעה לה שלוש פעמים הרי זה וסת". (נדה סד).
- גמרא** – "אמר רבה בר עולא: לאתויי אשה שראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותחת וגוסה (אכילה גסה ונפיחות בטן). אמר רב הונא בר חייה אמר שמואל: הרי אמרו לימים שנים, לוסתות אחת, למה שלא מנו חכמים שלושה. למה שלא חכמים שלושה, לאתויי מאי? אמר רב יוסף: לאתויי ראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותחת וגוסה. א"ל אביי: מאי קמ"ל מתניתין היא, דהא פרשה רבה בר עולא: אלא אמר אביי: לאתויי אכלה שום וראתה, ואכלה בצלים וראתה, כססה פלפלים וראתה...".
- אמר רב יוסף: לא שמיע לי הא שמעתא (של שמואל שאמר לימים שנים ולוסתות אחד). אמר ליה אביי: את אמריתיה ניהלן, ואהא אמריתיה ניהלן: היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר... שאין אשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלוש פעמים. ואמרת לן עלה: **אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבן גמליאל בר רבי שאמר משום רשב"ג, אבל חכמים אומרים ראתה אינה צריכה לא לשנות ולא לשלש**. ואמרינן לך: לשנות אמרת לך, לשלש מיבעיא? ואמרת לן לשנות בוסתות, לשלש בימים...". (נדה סד).

מה הכונה מפקת?

- הש"י בגדה** – פושט זרועותיו מחמת כובד. **הש"י בשבת (קלו)** – אדם הפותח פיו. **רבנו חננאל** – אדם המוציא קול דרך הגרון מתוך מאכל שאכל. **הא"ש** – כולם נכונים, שכל חוש שינוי הגוף, כיון שהוחזקה בו הוא סימן להתעוררות עקירת הדם.
- כמה פעמים צריכה לראות כדי לקבוע וסת? השב"א, הא"ש** – מכל המקומות משמע שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל ושמואל סובר כמותו (שהרי אמר ש"אמרו לימים שנים ולוסתות אחת" אבל הוא סובר בכלום שלוש פעמים), ולכן הוסת לא נקבע אלא לאחר שראתה כך שלוש פעמים.
- שיעור הפיהוק או העיטוש שגורם לוסת: תוספות. רא"ש** – מדובר שמפקת או מתעטשת שעה או שתיים או הרבה פעמים בשעה שרגילה לראות, אבל פיהוק אחד או עיטוש אחד או שנים לא קובע וסת.

קביעותו של וסת הגוף

- הא"ש, השב"א** – וסתות הגוף אינם תלויים בזמן קבוע או בימים קבועים, אלא בכל פעם שתראה כך זה וסת. ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע כגון מר"ח לר"ח או מעשרים יום לעשרים יום, קבעה זמן לימים ולגוף יחד, ואם הגיע העת ולא היה לה מיחוש או שבא המיחוש לא ביום הקבוע, אינה חוששת. **והסביר הרשב"א**, שאם קבעה לימים ולמיחוש וראתה ע"י מיחוש לא בזמן הקבוע או בזמן הקבוע בלא מיחוש, אינה חוששת לו לוסת קבוע אלא לוסת שאינו קבוע. כלומר, שאם לא בדקה ולא ראתה טהורה. **ומ"מ חוששת לו פעם אחת ליום הקבוע וכן לפיהוק הבא שלא בימונו (כמו וסת שאינו קבוע)**.

מגיד משנה ע"פ הרמב"ם – נראה מדברי הרמב"ם שהוא חולק וסובר שאין וסת הגוף בלא תלות בימים, והמשנה הודיעה שבוסת הקבוע באים מקרים אלו בזמנים הידועים, ונפק"מ שאם רואה דברים אלו שלוש פעמים, אזי חוששת בעונתה הקבועה רק לשעה שבה היא מפקת או מתעטשת.

מחנה

1. פסק כמשנה שיכול להיקבע וסת ע"י מקרים שארעו בגופה, כגון שמפקת (כרא"ש שפסק ככל הפרושים, היינו כאדם שפושט זרועותיו או פותח פיו מחמת כובד או שמוציא קול דרך הגרון) או מתעטשת דרך מאה או חוששת בפי כרסה ובשיפולי מעיה או שאחזה צירי הקדחות או שראשה ואבריה כבדים עליה (כרבה בר עולא), בכל אלו אם יארע שלוש פעמים וראתה, קבעה לה וסת, שבכל פעם שהיא חוששת שדברים לו יקרו אסורה לשמש שמא תראה.
2. כתוספות, שכדי שהוסת יקבע צריך שתעשה כן הרבה פעמים זה אחר זה (כי אחרת אין וסת ודרך העולם כך), ואם ארע שלוש פעמים שבכל פעם שעשתה אחד מאלו ראתה, הרי זה וסת.
3. **ש"ך** – וראיה בעקבות מקרים אלו אינם אונס, להבדיל מקפיצה בסעי' יז' שהיא אונס ולא קובעת בזה וסת (אלא רק אם הוא מורכב עם ימים).
3. כרא"ש והרשב"א, שכל וסתות הגוף אין להם זמן ידוע, אלא בכל פעם שיקרה לה אחד מאלו הדברים הוא וסת. ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע כגון מר"ח לר"ח או בהפלגה של כ' יום, קבעה וסת לזמן ולגוף. ואם הגיע הזמן בלא המיחוש בגוף או המיחוש בגוף ולא בזמן הקבוע לא חוששת (כוסת קבוע, אבל כוסת שאינו קבוע חוששת וצריכה פרישה ואם עבר ולא ראתה ולא בדקה טהורה).
- רמ"א** – וכל זה שלא חוששת כשהגיע אחד מהם זה דוקא לאחר שקבעה וסת לשניהם הימים והגוף, אבל קודם קביעות הוסת שלוש פעמים חוששת פעם אחת לכל אחד בנפרד כי אינה יודעת איזה מהם יקבע.
- ט"ז ש"ך** – הסיקו מהרמ"א שכשתקבע הוסת לגוף ולימים ויקרה אחד מהם לא חוששת כלל לא לוסת המקרה ולא לוסת הימים אפילו כוסת שאינו קבוע, אבל כשלא קבעה שניהם יחד חוששת לכל אחד בפני עצמו כדלקמן בסעי' כא'. (וזה לא כדברי הב"י שכאשר מגיע הזמן בלא המיחוש או המיחוש בלא הזמן חוששת לו כוסת שאינו קבוע)
- פתחי תשובה בשם חוות דעת** – חלק על הש"ך והסכים עם הבית יוסף וכתב שגם אם קבעה וסת לשניהם יחד, חוששת בכל מקרה לוסת הימים כמו וסת שאינו קבוע, שבאותו יום אסורה, ואם עבר היום ולא ראתה ולא בדקה מותרת. והרמ"א התיר רק בבא המיחוש ולא היום שלא חוששת כלל אפילו לוסת שאינו קבוע.

סעיפים כ'–כא'–כב'

רשב"א, רא"ש, מחנה

1. פיהקה שתי פעמים בראש חודש וראתה ואח"כ פיהקה שלא בראש חודש וראתה, הוברר הדבר שאין ר"ח גורם אלא הפיהוק, וקבעה וסת פיהוק לבדו.
2. וכן אם בפעם השלישית ראתה בר"ח בלא פיהוק, הוברר שלא הפיהוק גורם אלא ר"ח, וקבעה וסת בר"ח לבדו.
3. אבל אם פיהקה פעמיים בר"ח וראתה ופיהקה בכ"ט ולא ראתה ובר"ח ראתה בלא פיהוק, קבעה לה וסת לפיהוק של ר"ח, כי פיהוק של אתמול גרם לראית ר"ח.
- דרישה, עט"ז, מעדני מלך, ש"ך** – אע"פ שבסעי' יז' לגבי קפיצות אמרנו שהיום גרם לה, כאן אומרים שהפיהוק גרם לה, כי קפיצה מחמת אונס הוא בא ופיהוק הוא טבע האשה. **וכן תרץ הט"ז** שם בסעי' יז' ע"ש.
- וכל הדברים אלו נלמדים מוסת הקפיצות** לעיל בסעי' יז' וכפי שנפסק שם כלישנא בתרא וכלישנא קמא. ואע"פ שבוסת הקפיצות הרשב"א סובר שאין הוא גורם לבדו לקביעות, מ"מ גבי פיהוק יש קביעות וסת רק לפיהוקים ולכן אפשר שיוברר הדבר שאין ר"ח גורם אלא הפיהוק.
4. פיהקה בר"ח וראתה, וחזרה ופיהקה בתוך ימי החודש חוששת לאותו פיהוק **ואסורה לשמש עד שתבדוק**, כי לכל וסת חוששת פעם אחת ויש חשש שמא תקבע וסת פיהוק בלא זמן ידוע. ואם בדקה ולא ראתה, לא חוששת לפיהוק אלא לפיהוק בראש חודש הבא בלבד, כי נעקר בפעם אחת. ודבר זה נלמד ג"כ מוסת הקפיצות שאיגלאי מילתא למפרע שהיום גורם.
- ש"ך** – ולא חוששת לעונה בינונית כמו כל אשה שאין לה וסת קבוע, כי מחודש לחודש הוא עונה בינונית.
- ט"ז** – **הקשה מדוע צריכה לבדוק**, הרי נפסק בסעי' ד' שוסת שאינו קבוע ולא בדקה ולא ראתה, מותרת כי עברה עונתה? **ותרץ הט"ז**, שטבע האשה לפהק או בזמן הוסת או בסמוך לו ולכן כשמפקת יש סברה טובה שראתה ולכן חמור יותר מסתם וסת שאינו קבוע שבו אם לא בדקה ולא ראתה לא חוששת לו יותר.
- הש"ך בנקודות הכסף כתב** שמעיקרא אין קושיה, שכאן החשש מתחיל לאחר הפיהוק ולכן אחר שפיהקה חייבת לבדוק ואסורה לשמש קודם, אבל בסתם וסת שאינו קבוע שתלוי בזמן, מיד אחר הזמן אם לא הרגישה מותרת, כי עבר הזמן הידוע. וכן בפיהוק, אם עבר זמן רב אחר הפיהוק ולא הרגישה, ג"כ מותרת.

5. [אם פיהקה בפעם שלישית שלא באותו יום יש לחשוש לפיהוקים, שמא תקבע וסת פיהוקים בלבד בלא יום קבוע או שמא תקבענו ליום שהתחילה לפהק ולראות, ולכן חוששת לשניהם: ליום שבו התחילה לפהק וגם לפיהוק הבא. ואע"פ שאין וסת קפיצות לבדו לפי הרשב"א, מ"מ זה רק בקפיצות שהם אונס, אבל בפיהוקים לכו"ע יכולה לקבוע וסת לזה בלבד]
6. ה"ה כאשר פיהקה היום ובסוף שלושים, צריכה לחוש לכל פעם שתפהק, שמא תקבע רק לפיהוק.
7. פיהקה לסוף עשרים ולא ראתה (או לכל יום אחר לפני יום השלושים), לא חוששת עוד לוסת פיהוקים לבדו, כי נעקר בפעם אחת, אבל צריכה לחוש לסוף יום שלושים, שמא תקבע וסת הימים (או וסת המורכב מפיהוקים וימים). וכמובן שחוששת ליום הקבוע בחודש שפיהקה בו כמו שראינו לעיל.
- היוצא מכל הנ"ל: מי שפיהקה וראתה צריכה לחוש לג' מיני וסתות: לפיהוק, ליום הקבוע בחודש ולהפלת הפיהוקים.**

סעיף כג'

גמרא – "אמר רבה בר עולא: לאתויי אשה שראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותחת (יש לה חום) וגושה (אכילה גסה ונפיחות בטן ומקיא). אמר רב הונא בר חייה אמר שמואל: הרי אמרו לימים שנים, לוסתות אחת, למה שלא מנו חכמים שלושה. למה שלא חכמים שלושה, לאתויי מאי? אמר רב יוסף: לאתויי ראשה כבד עליה ואבריה כבדים עליה ורותחת וגושה. א"ל אביי: מאי קמ"ל מתניתין היא, דהא פרשה רבה בר עולא!
אלא אמר אביי: לאתויי אכלה שום וראתה, ואכלה בצלים וראתה, כססה פלפלים וראתה...". (נדה סד:)

טוה – לא הזכיר את ההלכה שרותחת, גושה, אכלה שום, בצל וכססה פלפלים וראתה שקבעה לה וסת הגוף.
הבית יוסף תמה על הטור, מדוע לא הזכיר ורותחת, גושה, אכלה שום, בצלים וכססה פלפלים? **ותרץ**, אפשר לומר שסבר כרשב"א שג"כ לא הזכיר אותם וכתב את המילים כיוצא בזה לכלול גם אותם. **ואפשר שהרשב"א** לא הזכיר ורותחת וגושה, כי אולי לשיטתו ורותחת וגושה זה היינו הך, שמתחממת וגושה, וגושה זה כאדם שפותח פיו מחמת כובד, ולכן לא הוצרך להזכיר זאת שוב.
אמנם תמה הבית יוסף על הרשב"א עצמו, מדוע לא הזכיר אכלה שום, בצלים וכססה פלפלים: **ותרץ הב"י**, שהרשב"א לשיטתו שסובר שושת קפיצות לבדו אינו וסת, אלא כאשר הוא סדור לימים, ואכילת שום, בצל ופלפלים הם נחשבים כאונס כמו טורח של קפיצה. וה"ה שהגמרא היתה יכולה לומר לאתויי קפיצה וראתה, כי שניהם לא נקבעים כושת, א"כ באו ביום ידוע והגמרא נקטה רק דבר אחד. וכך כתוב מפורש ברשב"א בתורת הבית הארוך, בקפיצה או באכילת שום, בצל ופלפל היא קובעת רק בהרכבת ימים ומעשה.
אלא שכעת קשה על הטור, שסבר שיש וסת קפיצות גם בלא קביעות ימים, וא"כ מדוע לא הזכיר אכילת שום, בצל וכסיסת פלפלים: ותרץ הב"י את דברי הטור, שתוספת זו של אכילת בצל, שום ופלפלים נאמרה ע"י רב הונא בר חייה בשם שמואל, ומכיון שנדחו דבריו לענין ימים שנים ווסתות אחד, נדחו דבריו גם לענין אכילת שום, בצל וכסיסת פלפלים.

רא"ש, מרדכי, רבנו ירוחם – כתבו מפורש שושת גופה שנקבע בשלוש פעמים זה גם כשרואה לאחר אכילת שום, בצל וכסיסת פלפלים.

רמ"א – אכלה שום וראתה או אכלה בצל וראתה או אכלה פלפלים וראתה, **הביא כ"א את דעת הרא"ש והמרדכי** שקבעה וסת לראות כשאוכלת דברים חמים. **והביא כ"א את דעת הרשב"א**, שדינה כקופצת וקובעת וסת רק עם מורכב ימים. **והביא כ"א את דעת התוספות**, שקובעת את הושת אפילו בלא ימים שוים כמו וסת הפיהוק.
גר"א – לכל הדעות ודאי שקבעה וסת רק אם אכלה את אותו המאכל ג"פ וראתה, אך א"א לצרף מאכלים שונים ולומר שזהו וסת לכל הדברים החמים.

צרוף מקרים שונים לושת הגוף

רשב"א, מחבר – כל אלו הוסתות שנקבעים ע"י מקרה שקרה לה, אין ארוע אחד מצטרף לחברו, ולכן אם פיהקה שלוש פעמים וראתה בכל פעם או התעטשה שלוש פעמים וראתה בכל פעם, קבעה וסת. אבל אם פיהקה פעם אחת והתעטשה פעמים, אין מצטרפים לקבוע וסת הגוף.

סעיפים כד'-כה'

משנה – "היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות, כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טמאות. בסוף הוסתות, כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טהורות...".
רא"ש בשם הראב"ד, רמב"ן – וסת הגוף שהוקבע שלוש פעמים **לזמן ידוע**, כשיגיע אותו היום שקבעה בו וסת אם תפהק, צריכה לפרוש מבעלה כל אותה עונה כמו וסת הימים (כלומר כל אותו היום). אבל וסת הפיהוק **לבדו** ללא קביעות ימים, לא צריכה לפרוש כלל אלא בשעת הפיהוק או הפיהוק. ומשעבר אותו זמן שרגילה לראות (שעה או שעתים) ולא ראתה בודקת ומשמשת את ביתה.
רשב"א – הרחיב ע"פ המשנה הנ"ל, שבוסתות של עיטושים ואכילות **שאינם תלויים בימים**, אם רגילה לראות עם התחלת הושת, חוששת לכל המשכת הושת אע"פ שלא ראתה בתחילתו שמא תראה באמצעו או בסופו, ואם רגילה לראות בסוף הושת, חוששת רק בסוף הושת. **ובזה וסת הגוף קל משאר וסתות, שבשאר וסתות חוששת לכל העונה כולה.**

עוד הוסיף הרשב"א, במה דברים אמורים, כשרגילה לראות את כל הראיה בתוך הוסת, אבל אם אין כל הראיה מובלעת בתוך הוסת (משך הפיהוק) אלא רואה גם לאחר שפסקה להתעטש ולפהק, י"א שאסורה מתחילת הוסת עד סוף אותה עונה, וי"א שמוותרת לאחר הוסת (רז"ה). **ופסק הרשב"א להחמיר כדעה ראשונה שאסורה עד סוף העונה**. [הב"י הדגיש שלדעת הרז"ה והטור שאפשר גם לקבוע וסת קפיצות לבדו ואין הבדל בין זה לוסת הפיהוק או העיטוש, דינו ג"כ כמו שפרטנו כאן]

הבית יוסף תמה על הרשב"א, מדוע כאן פסק להחמיר לחשוש עד סוף העונה, ובס' קפד סעי' ו' פסק כרז"ה שאם שופעת או מזלפת יומיים או שלושה פורשת רק עונה ראשונה?

ותרץ הבית יוסף, שהולכים אחר התחלת הוסת תמיד, אלא שצריך לפחות שיעור עונה ששיערו חכמים. ולכן בס' קפד אסורה כל העונה אבל מספיקה עונה אחת, וכאן אם ממשיך העיטוש או הפיהוק גם לאחר זמן הוסת אסורה ג"כ כל העונה כולה. **והב"ח תרץ**, שהרשב"א מחלק בין רואה ראיה אחת מרובה למזלפת ב' או ג' ימים, שכל מה שרואה אח"כ הם דמים יתרים (עייין בש"ך בס' קפד ס"ו).

הש"ך הקשה, הרי לרשב"א ולרא"ש, אם וסתה בלילה וממשיכה ורואה ביום, אינו פורש ביום כלל אלא כשיעור משך הראיה בלבד, וכאן הוא כתב לפרוש עד סוף העונה. וצ"ע.

החוות דעת (ס"ק לג) תרץ קושייתו, שאם יש ראיה בבי' או ג' עונות אז מסתכלים רק על העונה הראשונה ובה אסורה, אבל אם תחילת הוסת וסוף הוסת עדין בעונה אחת חוששת לכלל העונה.

מחנה – פסק כראשונים, ולכן:

1. בוסת הגוף חוששת רק לשעתה. כלומר, אם היתה רגילה לראות עם התחלת הוסת מיד, אסורה כל זמן המשכת הוסת. היתה רגילה לראות בסופו, אינה אסורה אלא בסופו.
 2. וכל זה כשהראיה מובלעת בוסת, אבל אם נמשכת גם אחר הוסת (אחר הפיהוק) אסורה מתחלת הוסת עד סוף עונה אחת יום או לילה (כדעה הראשונה שהביא הרשב"א ולא כרז"ה).
 3. **ש"ך** – כ"ש אם מתחילה לראות גם לפני הוסת, שפורשת כל העונה שלפני הוסת וכל הוסת. אם היה אחד מוסתות הגוף האלו קבוע לזמן ידוע (וסת המורכב), אסורה כל עונת הוסת כמו וסת הימים.
- הקשה הט"ז**, משמע אם כן שוסת הגוף שחוששת לשעתה זה רק אם הוא לא תלוי בימים. וזה תימה, כי הרשב"ד בס' קפד סעי' ב' כתב מפורש שבין אם יש לה יום קבוע לאותם סימנים ובין אם לא, אינה חוששת אלא לשעתה, וא"כ יהיו דברי הרשב"ד סותרים את עצמם בין מה שהובא שם למה שכתב כאן הרא"ש בשמו שאם זה תלוי ביום קבוע חוששת כל העונה! **והב"ח הקשה קושיה זו ונשאר בצ"ע**. **ותרץ הט"ז**, שבס' קפד **דיבר הרשב"ד שאין חילוק בין הוסת קבוע ביום או לא ובכל מקרה מותרת לפני שעת הוסת** שלא כוסת הימים בפני עצמו שאז אסורה, כי היום והוסת גורם, ואין חשש קודם וסת הגוף, **אבל כאן מדובר בזמן שלאחר הוסת, ובה יש לחלק בין קבוע ביום שאסורה עד סוף העונה בין יום ובין לילה, לבין לא קבוע ביום שמוותרת תכף אחר שנגמר הוסת**.
- הש"ך בנק' הכסף דחה את הסברו של הרשב"ד**, כי אם דינו כוסת הימים, אז צריכה לחשוש גם לפני, וכך משמע מלשון הרא"ש שכתבו שפורשת כל העונה כמו וסת הימים, משמע לגמרי כדינו של וסת הימים וחוששת גם לפני וגם אחרי!
- הש"ך תרץ את קושיית הט"ז**, שבס' קפד מדובר שיש לה יום קבוע שהסימנים באים בו אך אין קביעות שתראה בו, שפעמים מפקת ורואה ופעמים מפקת ולא רואה (אך לא קרה שפיהקה וראתה באותו יום ג"פ ברציפות), ולכן קבעה רק וסת הגוף ולא וסת ימים וזהו שכתב הרשב"ד שיש לה יום קבוע ולא וסת קבוע, משא"כ כאן שקבעה ממש וסת גוף בימים קבועים שאסורה כל העונה. **אמנם מהרשב"א משמע שגם בוסת כזה שאינו קבוע, פורשת כל העונה וכך ההלכה**.
- בתורת השלמים כתב** שכאן השו"ע פסק כרא"ש החולק על הרשב"ד והוא אוסר את כל העונה, משא"כ לראב"ד שמתיר. **החוות דעת דחה את פרוש הש"ך**, ולשיטתו אדרבה שאם הפיהוקים הוקבעו ולא הראיה, אז כ"ש שצריכה לחשוש שמא תקבע וסת ליום בלבד!
- לכן פרש החוות דעת הרשב"ד כפשוטו**, שמדובר שיש לה יום קבוע לפיהוקים, למשל ר"ח, ואם מפקת בשאר ימים לא רואה, ורק אם מפקת בר"ח תראה, ופיהקה בג' ר"ח וראתה **אבל הם לא היו כסדרם**, כי אם היו כסדרם ודאי שקבעה וסת ואסורה כל העונה. אבל בס' קפד מדובר שהם לא היו רצופים, כי היו כמה ר"ח **שלא פיהקה כלל ולכן לא ראתה**. ולכן אין לה לחשוש מתחילת העונה שמא תפקת ותראה, אלא שאם תפקת תראה, ולכן חוששת רק מהרגע שפיהקה עד סוף העונה. אבל, אם פיהקה וראתה ג' חודשים ברציפות, קבעה וסת גמור לימים ולגוף ואסורה כל העונה כולה בין בתחילתה ובין בסופה ולא משנה מתי הוסת, כמו שכתב בס' הזה.

סעיף כו'

רמב"ן. הרשב"א. רא"ש בשם הרשב"ד. מחנה

1. חוששים לוסת הגוף בפעם אחת. כיצד? אם פיהקה פעם אחת וראתה, כאשר מפקת פעם אחרת, חוששת שמא תראה. וכשם שוסת הימים כל עוד שלא קבעה אותו בשלוש פעמים נעקר בפעם אחת, כך גם וסת הגוף נעקר בפעם אחת כל עוד שלא ראתה כך ג"פ.
2. כשם שוסת הימים שנקבע בג"פ נעקר בג"פ ובדיקה, כך גם וסת הגוף, שצריך שיחזור המקרה שתפקת ג"פ ובכל אחת מהפעמים לא תראה.

3. ואם היה המקרה גם קבוע לזמן ידוע, נעקר כשיבוא המקרה שלוש פעמים בזמן הקבוע ולא תראה, אבל במקרה לבדו שלא רואה או בזמן לבדו שלא רואה, לא נעקר.
- חוות דעת. סדר. טהרה** – לגבי המקרה שהגיע הזמן לבדו ולא ראתה שלא נעקר הוסת, הכונה שאם הגיע היום ולא פיהקה לא ראתה לא נעקר הוסת וצריכה להמשיך לחשוש שתראה אם תפהק באותו יום, אבל אם לא ראתה באותו יום ללא פיהוק ג"פ, נעקר הוסת לענין זה שלא יצטרך לפרוש ממנה כל עוד שלא תפהק, כי עבר אותו יום ג"פ בלא שתפהק, ולכן לא צריך לחשוש שמא תפהק.

סעיף כז'

- גמרא** – "תניא: אימתי הגיע זמנה לראות? משהגיעו ימי הנעורים". (נדה ה:)
- גמרא** – "תנו רבנן: תינוקות שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושניה דיה שעתה. פעם שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה.
- עברו עליה ג' עונות (90 יום) וראתה דיה שעתה. ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה. ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה, הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה (כי התגלה שהפסקות לא היו סילוק דמים, אלא שינוי וסת).
- אמר מר: עברו עליה ג' עונות דיה שעתה. הדר קא חזיא בעונות קטנות (כלומר, חזרה לראות בעונות בינוניות שהיתה רגילה קודם לכן כל 30 יום), מאי?
- אמר רב גידל אמר רב**: פעם ראשונה ושניה דיה שעתה, שלישית מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה (ואין הבדל בין ראתה בעונות קטנות לעונות גדולות, ותמיד צריכה לראות עוד ג' ראיות).
- ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה. הדר חזיא בעונות (כלומר הראיה השלישית בעונה בינונית ולא אחר ג' עונות), מהו?
- אמר רב כהנא אמר רב גידל אמר רב**: פעם ראשונה דיה שעתה, שניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה". (נדה ט:)

האם הסוגיה גם לדעת רבי?

- רמב"ם, רשב"א** – מדובר כאן גם לפי רשב"ג שמצריך חזקה בג"פ וגם לפי רבי שמצריך חזקה בב"פ. ובאור הדברים, שלרבי, הפעם הראשונה שרואה מתפרשת כמקרה, ואינה ראויה להצטרף עד שתחזק בראיות אחרות, ולכן השניה נחשבת כראשונה והשלישית כשניה ואז מתחזקת הראשונה ואלו השתיים מגלות עליה שהיא היתה ראיה גמורה ולא מקרה ולכן בתינוקות אין הבדל בין רבי לרשב"ג.
- רשב"א בשם גדולי המפרשים** – הסוגיה דוקא לשיטת רבי, כי הראשונה לא ראויה להצטרף לעולם ולכן לרשב"ג צריך ארבע ראיות. **רשב"א דחה עמדה זו**, כי מכיון שהלכה כרשב"ג, לא יתכן שלא הסוגיה כאן לא אליבא דהלכתא.

באיזו תינוקות מדובר כאן?

- רשב"א** – תינוקות שלא הגיע זמנה לראות והיא קטנה שלא הגיעה לימי הנעורים ולא הביאה סימנים.
- בית יוסף** – הדגיש לגבי הסימנים, שכונותו, שאפילו גדולה שהגיעה לימי הנעורים, אם בדקו אותה ולא הביאה סימנים, אינה נחשבת כגדולה לענין שהגיעה זמנה לראות.

רשב"א – פסק ע"פ הגמרא הנ"ל:

1. ע"פ הברייתא הראשונה, שתינוקות שלא הגיע זמנה לראות קובעת וסת כשאר נשים בשלוש ראיות בשאר הוסתות ובארבע ראיות בוסת ההפלגות. אלא שיש הבדל בין קטנה לגדולה, שבקטנה אע"פ שהחזקה לראות ג"פ וקבעה וסת, אם פסקה ג' עונות בינוניות (90 יום) ולא ראתה, אינה חוששת לוסתה הראשון כלל וחזרה לקדמותה והיא בחזקת מסולקת דמים.
 2. **ע"פ פרושו את דברי רב גידל אמר רב**, שאפילו חזרה לראות אחרי ההפסקה באותן עונות שהיתה רגילה קודם, אינה חוששת, עד שתחזור ותקבע אותן ג"פ, כי אינה בת דמים, ודמים הראשונים היו במקרה (כרב גידל אמר רב).
 - הבית יוסף רצה הסיק** שלכאורה כל עוד שלא ראתה ג"פ אמנם לא קבעה זאת כוסת קבוע ולכן נעקר בפעם אחת, אבל לחשוש לוסת חוששת כמו כל אשה. **אבל הרשב"א קבע בתה"א שתינוקות כזו אינה חוששת כלל לאותו פעם או פעמים שראתה כי היא בחזקת טהורה ואינה דומה לשאר נשים**, כי הן כבר הוחזקו בראית דמים וזו לא.
 - הב"י הקשה על זה** ממעוברת ומניקה שכן חוששות לוסת לפעם או פעמים כשאר נשים וא"כ תינוקות כ"ש ממעוברת ומניקה שלא קובעות וסת אפילו בהרבה פעמים? **ותרץ**, שמעוברת ומניקה ראיות לראות אלא שהעיבור או ההנקה מעכב על ידן ולכן חוששות, אבל קטנה שאינה ראויה לראות מצד טבעה, אינה חוששת כלל. ולכן ה"ה לגבי זקנה שלא חוששת כלל עד שלא תקבע בג"פ.
 3. **כברייטא**, שאם ראתה ארבע ראיות עם שלוש הפלגות **שוות** ביניהן של ג' עונות (90 יום בין ראיה לראיה) מצטרפת הראיה הראשונה לשלוש האחרונות ונקבע לה וסת הפלגות של 90 יום. אבל אם פחתה או הותירה, והראיות לא היו מכוונות בפרקי זמן קבועים, שום ראיה לא מצטרפת לאחרות, עד שתקבע ארבע ראיות מכוונות עם שלוש הפלגות שוות ביניהן. **ודבר נלמד מדין זקנה שיפורט להלן.**
 4. **ע"פ פרושו את דברי רב כהנא אמר רב גידל אמר רב**, שאין הבדל בין אם ראתה את אותם שלוש ראיות אחרונות בראיות מרוחקות או בראיות בינוניות, אלא שאם ראתה ג' ראיות אחר שהפסיקה דיה שעתה.
- בית יוסף – הקשה על פרושו של הרשב"א על הגמרא דברי רב גידל אמר רב:**

1. לגבי המקרה הראשון של רב גידל אמר רב שאמר שראשונה ושניה דיה שעתה, ראשונה הכוונה הראיה הראשונה אחר הפסקת ג' עונות, וא"כ כשקבע שבשלישית מטמאה מעת לעת, ז"א ששלוש ראיות מספיקות לקבוע וסת הפלגה וזה אינו נכון, כי אז יש שתי הפלגות וצריך שלוש!
ואין לומר שרב גידל דיבר לשיטת רבי שמצריך שתי הפלגות, כי מכיון שהלכה כרשב"ג שצריך ג' הפלגות, לא נעמיד את שיטתו שלא ע"פ ההלכה.
2. **וכן אין לומר** שלא מדובר כאן בגמרא בוסת הפלגות אלא בשאר וסתות, כי פרש ברב גידל שיוצאות ג' הפלגות שוות.
 עוד קשה, לפי זה, מדוע חזרה הגמרא לשאול מה הדין כשחזרה לראות בעונות בינוניות לאחר פעמים ג' עונות וענתה את רב גידל בתרייתא, הרי תהיה לזו אותה תשובה כמו במקרה של רב גידל, שראיה של סוף ג' עונות ושל עונה בינונית מצטרפות לשתים!
 עוד קשה, מדוע רב גידל בתרייתא אומר שהראיה הראשונה שרואה בעונה בינונית דיה שעתה ומכאן ואילך מטמאה מעת לעת, הרי כבר הראשונה היא שלישית וכבר בה צריכה להיטמא מעת לעת ומפקידה לפקידה?

הבית יוסף תרץ את הקושיות ותרץ את הרשב"א:

1. מלבד הראיה שראתה בסוף ג' עונות אינה קובעת וסת ההפלגה עד שתראה שלוש פעמים אחרות מעונה בינונית לעונה בינונית. **וצריך להידחק ולפרש בדברי רב גידל אמר רב**, שפעם ראשונה ושניה דיה שעתה, **הכונה הפעם הראשונה שראתה לאחר הראיה הראשונה שלאחר הפסקת ג' עונות בינוניות** (והיא נקראת ראשונה, כי היא הראשונה שנראית לאחר עונה קטנה או הראשונה להפלגה הראשונה), ואז ראשונה ושניה דיה שעתה ושלישית מטמאה מעת לעת, כי מצטרפת גם הראיה הראשונה בסוף ג' עונות בינוניות. ואכן עכשיו יוצאות ג' הפלגות שוות ביניהם.
2. ומה שחזרה הגמרא ושאלה מה דינה לאחר שחזרה לראות בעונות בינוניות לאחר שראתה פעמים בהפרש של ג' עונות, זה משום שאולי במקרה הראשון יש עונה מרוחקת אחת, אבל כאן שיש שתי עונות מרוחקות ואם תראה פעם שלישית בעונה מרוחקת תוחזק לראות בעונות מרוחקות, עכשיו שקרבה ראייתה לעונה בינונית, תוחזק מיד מק"ו, קמ"ל שלא וצריכה לראות ג' הפלגות שוות בעונות בינוניות קרובות.
 ממילא, ברור שהסוגיה גם לפי רשב"ג, כי הראיה הראשונה היא של סוף ג' העונות ושלוש העונות המפורטות בביריתא, הם באות לאחר מכן, וא"כ יש ג' הפלגות וודאי שזה גם לדעת רשב"ג. ולגבי זה הביא תרוץ נוסף, שאולי פעם ראשונה ושניה הכוונה להפלגות, ובין כל הפלגה יש שתי ראיות.
3. לגבי רב גידל בתרייתא מסביר על פי אותה דרך שהראיה הראשונה היא זאת שראתה בפעם האחרונה בסוף ג' העונות הבינוניות, ואח"כ ראתה פעם נוספת לאחר עונה בינונית אחת שהיא הראיה השניה ורב גידל קורא לה הראשונה, וא"כ מה שאמר שבשניה מטמאה מעת לעת היא הראיה השלישית הנספרת. ומכיון שקודם לשלשתן ראתה בסוף ג' עונות נמצאו ארבע ראיות ושלוש הפלגות.

ט"ז – תמה על הב"י:

1. **לפי פרושו**, אין הבדל בין רב גידל קמיייתא לבתרייתא, ובשניהם ראה ראשונה אחר הפסקה ראשונה נחשבת ולא נספרת, ולאחריה מתחילים לספור שלוש ראיות וא"כ מדוע בקמיייתא אמר שבשלישית מטמאה מעת לעת ובבתרייתא אמר שבשניה מטמאה מעת לעת.
 2. **עוד תמה הט"ז**, הרי הרשב"א הגדיר ראה ראשונה של קטנה כמקרה וגם שניה, ורק אם ראתה בשלישית זה מלמד על האחרות שלא היו במקרה. וא"כ איך רב גידל קורא לראיה הראשונה לזאת שאחר הראיה שראתה לאחר הפסקת ג' עונות, הרי גם זו שראתה אחר ההפסקה מצטרפת וא"כ היא הראשונה, ולכן מדוע רב גידל אמר שבשניה דיה שעתה, הרי היא השלישית וצריכה לטמא מעת לעת ומפקידה לפקידה?
- לכן פרש הט"ז**, שראיה זו שלאחר הפסקה ראשונה של ג' עונות מצטרפת, והיא נקראת ראה ראשונה, ולאחר הפסקה שניה דינה כראה שניה, וכשתראה שוב מוחזקת לראות. ואין הבדל בין אם שתי הראיות לאחר הראשונה הן בהפלגות של צ' יום שאז קבעה וסת להפלגה של צ' יום, אלא אפילו הן אינן בראיות קבועות, למשל שהשניה לא בהפלגה של צ' יום מהראשונה (כמו רב גידל קמיייתא שחזרה לוסת הקודם) או שהשניה כן בהפסקת צ' יום אלא שהשלישית לא (רב גידל בתרייתא), **מ"מ הרי היא עכשיו מוחזקת בדמים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה כמו אשה שאין לה וסת קבוע.**
- ודברי רב גידל והרשב"א יתפרשו יפה.
- לגבי רב גידל קמיייתא**, הראיה הראשונה היא זו שלאחר הפסקת ג' עונות. לאחר 90 יום יש ראה שניה ולאחר 90 יום יש ראה שלישית ואז קובעת וסת הפלגות של 90 יום והיא מוחזקת בדם. ואע"פ שאין כאן ג' הפלגות, מצרפים את הראיה האחרונה לפני הפסקת ג' הפלגות ואז יש ג' הפלגות וד' ראיות.
- ולגבי רב גידל בתרייתא** מטמאה כבר בשניה, כי הראיה השניה שרואה בהפלגה של עונה בינונית אחת היא השלישית לזו שראתה לאחר הפסקת ג' עונות. ואז אע"פ שלא קבעה וסת, מ"מ מוחזקת כטמאה לענין וסת שאינו קבוע.

הש"ך בנקודות הכסף הסכים עם פרושו של הט"ז את דברי הרשב"א והסוגיה, אך חלק על מסקנתו שקטנה שפעם קבעה וסת, אע"פ שעקרה אותו תחשוש לוסת שאינו קבוע לאחר ראה שלישית, וכתב שעיקר כוונתו של הרשב"א להוכיח שדין תינוקת שווה לענין טומאה לשאר נשים והיינו שהראיה הראשונה מצטרפת לענין קביעת וסת קבוע. ומה שכתב שבראה שלישית מטמאה מעת לעת, היינו שאם תראה שוב טמא למפרע מראה שלישית, אבל כל שלא ראתה, אינה חוששת, כי קטנה לא חוששת לוסת שאינו קבוע.

מחנה

1. פסק כברייתא שתינוקת שלא הגיע זמנה לראות והיא קטנה שלא הגיע לימי הנעורים (פחות מ"ב שנים), אפילו הביאה שתי שערות, ואפילו הגיעה לימי הנעורים אבל בדקו אותה ולא הביאה שתי שערות (בית יוסף), קובעת וסת ככל הנשים: בכל הוסתות בשלוש ראיות ובוסת ההפלגות בארבע ראיות.
ק"ף – וכל עוד שלא ראתה שלוש פעמים לא חוששת לו כלל, אפילו פעם אחת, כי קטנה לא חוששת לוסת שאינו קבוע.
ש"י – בנקודות הכסף חלק על זה (עיין לקמן), וחוששת לכל ראייה כמו וסת שאינו קבוע.
 2. כברייתא, שיש הבדל בין קטנה לגדולה, שבקטנה אם פסקה ג' עונות בינוניות (90 יום ע"פ רבי יהודה נשיאה) ולא ראתה בהם כלל לא חוששת יותר לאותו הוסת בכלל וחזרה לקדמותה, ואילו גדולה צריכה לעקור את הוסת ג"פ והיינו שיגיע זמן וסתה ג"פ ולא תראה. לדוגמא, אם היה לה וסת הפלגה כל ל"ה ימים, אז גדולה צריכה שיעברו ג' הפלגות של ל"ה יום בלא שתראה, והיינו ק"ה ימים, ובקטנה מספיקים 90 יום אע"פ שלא עברו עליה עדין ג' העונות שלה.
ש"י – אבל אם היתה רגילה לראות בג' עונות קטנות ופסקה בהן (וזוה פחות מ- 90 יום), והיתה אח"כ חוזרת ורואה באותן עונות קטנות פעם אחת, היתה חוששת להן או לעונה בינונית, משא"כ כשפסקה לג' עונות בינוניות, נוכחנו לדעת שפסק ממנה הטבע של שאר נשים לראות דם, והראיות הראשונות היו מקרה.
3. כרב גידל אמר רב וכפרוש הרשב"א, שאם חזרה לראות באותן עונות שהיתה רגילה, אינה חוששת להן עד שתקבע אותן ג"פ, כי מכיון שפסקה ג' עונות בינוניות התגלה שהדמים הראשונים היו במקרה.
ש"י – אם היה לה וסת הפלגה, מדובר שחזרה לראות פעמים עם אותה הפלגה שהיתה רגילה מקודם, וברישא מדובר שראתה פעם אחת ואז זה לא נחשב ראייה כלל, כי א"א לוסת הפלגה בלא שתי ראיות שנדע כמה הפליגה.
(הדרישה, הפרישה העט"ז פשוט שמדובר כאן רק שחזרה לראות באותן עונות ולא מדובר שלא ראתה כלל, כי בזה פשוט שגם אשה רגילה איבדה את וסתה. הש"ך דחה פרושם ונשאר בהסברו שיש כאן דין כשלא ראתה כלל ודין נוסף כשחזרה לראות באותן עונות שהיתה רגילה בהם)
4. כברייתא, שאם ראתה ג' ראיות בג' עונות מכוונות (90 יום מלאים בין ראייה לראייה), אז התגלה שהראיה הראשונה היא שינוי וסת (מהוסת שהיתה רגילה אליו) ומצטרפת (ראייה זו אע"פ שהיא השלישית לוסת הקודם) לקביעת וסת ההפלגה של ג' עונות מכוונות. ואם פחתה מ-90 יום בין ראייה לראייה או הותירה, אי אפשר לראשונה להצטרף עד שתראה ד' ראיות עם ג' הפלגות מכוונות.
ש"י – ואע"ג שלעיל בסעי' ז' פסקו הט"ז והש"ך שהראיה הראשונה מצטרפת, שם זה כשוסתה שווה לדילוגה, אבל כאן זה לא כך.
- ק"ף** – הרחיב את דברי המחבר והציג שתי דרכים בג' ראיות שאחר ההפסקה: האחת, שיהיו בדרך קביעת וסת ג"פ בוסת רגיל וד' פעמים עם ג' הפלגות שוות ביניהם לוסת ההפלגות כמו שכל אשה קובעת וסת. השניה, שלאחר שפסקה בראשונה 90 יום ראתה ושוב פסקה 90 יום וראתה ושוב פסקה 90 יום וראתה, ומצרפים את הראיה האחרונה שלפני ההפסקה הראשונה ולא אומרים שהיא לא מצטרפת, וא"כ יש כאן ד' ראיות וג' הפלגות שוות, וקבעה וסת הפלגה ל- 90 יום.
ואפילו אם לא היה לה וסת קבוע קודם ההפסקה, אלא ראתה פעם אחת קודם ההפסקה ואח"כ הפסיקה ג"פ פעמים לצ' יום, קבעה וסת ההפלגה לצ' יום.

האם הקטנה חוששת לוסת שאינו קבוע לאחר שחזרה לראות?

ק"ף – הסיק להלכה ע"פ פרושו לעיל את דברי הרשב"א, שאם הראיות לאחר ההפסקה אינם בהפלגות קבועות וא"א לעשות מהם וסת, כגון שפחתה או הותירה, מ"מ היא מוחזקת כעת בדם ודינה כאשה שאין לה וסת קבוע ודינה מפורש בס' קפו סע' ב'. ואע"פ שהרשב"א כתב שקטנה לא חוששת לוסת שאינו קבוע ופסקו הרמ"א בסע' כח', זה כאשר לא ראתה ג"פ וממילא לא מוחזקת שיכולה לראות, אבל זאת שקבעה כבר וסת וכעת עקרה אותו, הרי היא מוחזקת בדם ולכן דינה כאשה שאין לה וסת קבוע. ומה שכתב המחבר שאפילו חזרה לראות אינה חוששת, היינו לא חוששת לקביעות, אבל דינה כאשה שאין לה וסת קבוע.
ש"י גג"ה. הגסה – חלק על הט"ז לדינא, וכתב שקטנה לא חוששת לוסת קבוע, ואפילו קבעה וסת, אם פסקה מלראות לא חוששת לוסת קבוע. חוות דעת. סדרי טהרה – הסכימו עם הט"ז להלכה.

סעיפים כח'-כט'

משנה – "רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן (מפני שהן מסולקות דמים): בתולה, מעוברת, מניקה וזקנה. אמר רבי יהושע: אני לא שמעתי אלא בתולה, אבל הלכה כרבי אליעזר. מעוברת: משיודע עוברת. מניקה: עד שתגמול את בנה. נתנה בנה למניקה גמלתו או מת: ר"מ אומר מטמאה מעת לעת, וחכמים אומרים דיה שעתה. איזוהי זקנה? כל שעברו עליה שלוש עונות סמוך לזקנתה". (נדה ז. ז.:

גמרא – "היכי דמי סמוך לזקנתה? אמר רב יהודה: כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא, ורבי שמעון בן לקיש אומר: כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושה. רבי זירא בר ר' שמואל בר רב יצחק: חד אמר כל שאינה מקפדת, וחד אמר כל שאינה בושה. מאי בינייהו? איכא בינייהו בושה ואינה מקפדת". (נדה ט:)

גית יוסנה – גרסתו היתה שזו מחלוקת תנאים רבי יהודה ורבי שמעון, והלכה כרבי שמעון מול רבי יהודה, נחלקו האמוראים בבאור שיטתו. **ט"ז** – תמה על דבריו, הרי בערובין ראינו שהלכה כרבי יהודה מול רבי שמעון! אלא שכאן זו מחלוקת אמוראים רב יהודה ורבי שמעון בן לקיש. ולכה כריש לקיש.

המה"ם.השה"א – הלכה כמ"ד שכל שאינה מקפדת. **תוספות** – מדובר שראויה לקרותה אמא, וכן שאינה ראויה להקפיד.

מחנה

1. פסק כמשנה שזקנה שעברו עליה שלוש עונות (עונות שהיתה רגילה לראות בהן – סדרי טהרה) משהזקינה ולא ראתה, הרי זו מסולקת דמים ואינה חוששת לוסתה הראשון ולא לוסת אחר (ש"ד).
 2. כרבי שמעון וכתוספות, שזקנה היא כל שראויה כ"כ שקוראים לה אמא בפניה (בימינו סבתא) מחמת זקנותה ואינה חוששת. **ט"ז** – פסק המחבר כמ"ד אינה בושה ולחומרא, שזקנה היא כזו שלא תחוש כלל אפילו בושה. **גר"א** – המחבר פסק כמ"ד אינה מקפדת, כי בוסתות דרבנן מקלים.
- המ"א** – כרשב"א, שזקנה וקטנה אינן חוששות לוסת שאינו קבוע. **והסביר הט"ז**, שאם הוסת לא נקבע ג"פ אינה חוששת ליום הראיה.

סעיפים ל'לא

גמרא – "ת"ר: זקנה שעברו עליה שלוש עונות וראתה דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלוש עונות וראתה דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלוש עונות וראתה, הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. ולא שכיונה, אלא אפילו פיחתה והותירה. אפילו פיחתה ולא מיבעיא כיונה, אדרבה, כי כוונה קבעה לה וסתה ודיה שעתה!... תני: לא שפיחתה והותירה, אלא אפילו כיונה קבעה לה וסת ודיה שעתה. ואיבעית אימא ה"ק: ולא שכיונה, אלא שפיחתה והותירה, אבל כיונה, קבעה לה וסת ודיה שעתה ומני רבי דוסא היא". (נדה ט:)

השב"א.מחנה

1. אם חזרה וראתה, דינה כדן תינוקת שלא הגיע זמנה לראות שצריכה לראות בגי' הפלגות שוות, וראיה ראשונה מצטרפת לשלוש האחרות להשלים, וצריכים להיות עונות מכוונות ולא שפיחתה או הותירה ואז קבעה לה וסת.
2. ואם הזקנה חזרה להיות רואה בקביעות הראשון שהיתה בו, אז אם זה היה וסת ההפלגות חוזרת לקדמותה כשיעבור זמן הפלגה שהיתה קבועה בו בין שתי ראיות, ובשאר הוסתות אפילו בפעם אחת חוזרת לקדמותה, **כי נתגלה שדילוג הראשון היה רק סילוק דמים על דרך מקרה** ועכשיו חזר הוסת למקומו ואינו נעקר עד שיעקר שלוש פעמים. והוכחתו, שרק לגבי תינוקת שאלה הגמרא מה יקרה כשתחזור לראות ולא שאלה כך לגבי זקנה, כי לגבי זקנה ברור שחוזרת לחזקתה הראשונה והיא חמורה יותר מקטנה שלא הגיע זמנה לראות.

סעיף לב'

משנה – "כל אחד עשר יום (אחר ימי הנידה שהם ימי זיבה) בחזקת טהרה". (נידה לח:)

גמרא – "למאי הלכתא?... **רב הונא בר חייא אמר שמואל: לומר שאינה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה.** אמר רב יוסף: לא שמיע לי הא שמעתתא. א"ל אביי: את אמרת ניהלן, ואהא אמרת לן: היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום כ', זה וזה אסורים לשמש. שינתה פעמים ליום כ', זה וזה אסורים. ואמרת לן עלה: **אמר רב יהודה אמר שמואל: ל"ש אלא ט"ו לטבילתה שהן כ"ב לראייתה, אבל ט"ו לראייתה דבימי זיבתה קאי לא קבעה.**

אמר רב פפא: אמריתא לשמעתיא קמיה דרב יהודה מדיסקרתא, מקבע לא קבעה, מיחש מהו דניחוש לה? אישתיק ולא א"ל ולא מידי. אמר רב פפא: ניחוי אנן... אלמא דחיישינן לה. (בהמשך רב הונא בריה דרב יהושע חולק על רב פפא). (נידה לט.-לט:)

משנה – "אע"פ שאמרו דיה שעתה, צריכה להיות בודקת חוץ מן הנידה והיושבת על דם טוהר".

גמרא – "חוץ מן הנידה שבתוך ימי נידותה לא בעי בדיקה. הניחא לרבי שמעון בן לקיש דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה ואין אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה, שפיר, אלא לרבי יוחנן דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה, תבדוק דילמא קבעה לה וסת? אמר לך רבי יוחנן כי אמינא אנא היכא דחזיתיה ממעין סתום, אבל חזיתיה ממעין פתוח לא אמרי". (נדה יא.)

מתי זהו מעין סתום ומתי מעין פתוח לדעת רבי יוחנן?

הש"ג.השה"א.מג"ז.משנה – **מעין סתום**: כגון שראתה בר"ח ושוב בר"ח ובכ"ה בחודש ובר"ח, **שהראיה האחרונה של הוסת היא בתוך ימי הנידות של ראית כ"ה**, ובכל זאת קבעה וסת בר"ח, כי הראיה של כ"ה היא מדמים יתרים שהתווספו בה, ושתי הראיות הראשונות היו ממעין סתום שאחריה קובעת וסת בר"ח.

מעין פתוח: מדובר שראתה בר"ח ובחמישה בחודש שהוא בימי הנידודות וחזרה וראתה עוד פעמים בר"ח ובחמישה בחודש שלא קבעה וסת בחמישה בחודש, שאין ראית ימי הנידה קובעת וסת. ועיקר הראיה היא בר"ח. מ"מ תחשוש בחודש הזה גם ליום כ"ה שמא מתחילה וסת חדש. וכתב הרשב"א, לפי זה ניתן לבאר כך גם את דעת ריש לקיש, שכתב שאשה קובעת וסת בימי זיבתה ולא בנדתה. כלומר, אם ראתה בר"ח, ר"ח, בכ' בחודש ובר"ח שראית ר"ח אחרונה היא בתוך ימי הזיבה של ראית כ', אז הוסת יקבע בר"ח ולא בראית כ' כי מעיינה סתום, ורק בענין זה קובעת וסת בימי זיבתה, אבל קביעת וסת בימי זיבתה ממעין פתוח לא אומרים. לפי זה אין מחלוקת בין ריש לקיש לרבי יוחנן לגבי קביעת וסת בימי נידתה וזיבתה, שלרבי יוחנן קובעת וסת במעין פתוח ולריש לקיש גם בזה לא קובעת. ובוזה שניהם חולקים על רב הונא בר חייא.

המב"ס – לשיטתו סופרת לעולם ימי נידודות וזבות בין ראתה ובין לא ראתה ז' וי"א כל הזמן, ולכן אין צורך לפרש כמו שפרשו רש"י ורשב"א, אלא שמעין סתום הכונה שלא ראתה בימי נידתה קודם היום שלמודה לראות שאז קובעת וסת ביום שראתה, אבל ברגע שראתה פעם אחת בימי נידתה, אם תראה שוב בימי נידתה לא תקבע בו וסת. וכנ"ל לגבי ימי זיבתה.

האם כאשר רואה בימי הזיבה שלא קובעת בהם וסת חוששת ליום זה לחודש הבא?

המב"ס. האב"ד – פסק כרב פפא שחוששת.

שאר פוסקים – פסקו כרב הונא בריה דרב יהושע שלא חוששת, מפני שוסתות דרבנן והלכה כמקל בהם.

הדין כיום למעשה

המב"ס. המב"א. רשב"א. רבנו זרנותם – כל הנ"ל מדין התלמוד שיש ימי נידה ויש ימי זיבה, אבל כיום שלא מחשבים ימי נידודות וזבות וכולן בחזקת זבות גדולות, בכל זמן שרואה קובעת וסת ואין משגיחים בימי נידודות וזבות וחוששת לכל ראייה. ולפעמים גם קובעת וסת בתוך וסת, כגון שראתה שלוש פעמים בר"ח ורביעית בכ' בחודש ושוב בר"ח ובכ' בחודש, ושוב בר"ח ובכ' בחודש, שקבעה וסת לר"ח וכן לכ' בחודש אע"פ שהוסת השני בתוך ימי הזיבה של הראשון.

האב"ד – גם כיום לא קובעת וסת בימי זיבתה, אא"כ הוסת שבתוך ימי הזיבה קדם ואח"כ נקבע זה שלפניו.

מחבר

1. לא הזכיר כלל את ההלכה הזו שאין אשה קובעת וסת בימי נדה וזיבה. משמע שפסק כרמב"ם, כרמב"ן ורשב"א.
ש"ך – מה שאמר הרמב"ן שכיום לא קובעת וסת בימי נידתה וזיבתה זה רק להחמיר עליה שקבעה וסת קבוע חדש אך לא להקל ולכן חוששת לו גם כוסת שאינו קבוע לענין יום החודש והפלגה ועונה בינונית, ולכן הוא לא עוקר וסתות קבועים קודמים שהיו לה, כי לא ייתכן שהרמב"ן יקל נגד דין התלמוד.
 2. **גרי"א, תורת השלמים. סדרני טהרה** – חלקו על הש"ך ופסקו כמחבר שלא קובעת וסת בימי נידה וזיבה בין להקל ובין להחמיר, כי אם מחמירים עליה בזה מצריכים כל אשה לחשב את פתחי הנדה והזיבה של 7-11.
כרמב"ן, שפעמים האשה קובעת וסת בתוך וסת. למשל אם ראתה שלוש פעמים בר"ח ורביעית בב' בחודש וגם בר"ח וכן ראתה בשני ימים אלו בפעם הרביעית והחמישית, קבעה וסת לשניהם.
ט"ז – אפילו אם ראתה ג"פ בר"ח ואח"כ בב' בחודש חוששת לשניהם וקבעה שתי וסתות, כי כיום אשה קובעת וסת בימי נדה וזיבה. ובמקרה של המחבר מתחדש שאע"פ שכבר קבעה בר"ח, קמ"ל שלא אומרים שראתה בב' בחודש ממעין פתוח אלא חוששת לשניהם.
ש"ך – חלק על גרסת ה"ז שראתה בב' בחודש, כי אז תראה שני ימים רצופים והולכים אחר התחלת הוסת. לכן גרס כגירסת הטור, הבי"ח והראב"ד שהכונה שראתה בר"ח ובכ', וקבעה וסת גם לר"ח וגם לכ'.
- הראב"ד הסביר, שאע"פ שר"ח חל בתוך י"א יום של כ' שלפניו וגם כיום לא קובעים וסת בתוך ימי הזיבה, מ"מ כיון שהוסת של ר"ח קדם לוסת של כ', כבר נקבע ולכן קבעה לה שתי וסתות. וה"ה אם ראתה ט"ו בחודש זה וט"ז וחודש הבא, ושוב בט"ו ואח"כ בט"ז בחודש שאחריו וכן הלאה, קבעה שתי וסתות.
- חוות דעת. סדרני טהרה** – דחו את דברי ה"ז כי כיום דרכן של נשים לראות ד' או ה' ימים רצופים וודאי הולכים אחר התחלת הוסת וחוששות רק ליום הראשון, אע"פ שמסתמא פסקה ביניהם. לכן יש לגרוס כגרסת הש"ך שראתה בכ' בחודש.
- גרי"א** – פסק כרמב"ן והרשב"א שכיום קובעת וסת גם בימי הזיבה ולכן זה לא משנה מה קדם למה.

סעיף לג'

גמרא – "רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן: בתולה, מעוברת, מניקה וזקנה. אמר רבי יהושע: אני לא שמעתי אלא בתולה, אבל הלכה כרבי אליעזר... איזוהי מעוברת? משודע עוברת. מניקה: עד שתגמול את בנה. גמלתו או מת, רבי מאיר מטמאה מעת לעת וחכמים אומרים דיה שעתה... רבי יוסי אומר: מעוברת ומניקה שעברו עליהן שלוש עונות, דיין שעתן". (נידה ז:)

ממתי מסולקת דמים בזמן עיבורה?

גמרא – "מעוברת, משודע עוברת: וכמה הכרת עובר? סומכוס אומר משמיה דרבי מאיר: שלושה חדשים...". (נידה ח:)

המב"ס.השג"א – מדובר בשלושה חודשים שלמים. וטעם הדבר, משום שהיא כחולה ודמיה מסולקים ומשעה שהוכר העובר זה מתחיל להכביד עליה, אבל קודם לא. ואע"פ שרבי יוסי חולק, אין הלכה כמותו.

עד מתי מסולקת דמים בזמן שהיא מניקה?

גמרא – "ת"ר: מניקה שמת בנה בתוך עשרים וארבע חדש, הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. לפיכך אם היתה מניקת והולכת ארבע או חמש שנים דיה שעתה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים: דין שעתן כל עשרים וארבע חדש. לפיכך אם היתה מניקת ארבע או חמש שנים מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. לדברי ר"מ דם נעקר ונעשה חלב. לדברי רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון אבריה מתפרקים ואין נפשה חוזרת עד עשרים וארבע חודש". (נידה ט.)

המב"ס.השג"א – פסקו כרבי יהודה, רבי יוסי ורבי שמעון שרק עשרים וארבע חודש נחשבת כמניקה.

הלכה

גמרא – "במה אמרו דיה שעתה...: אמר רב אכולהו. ושמאל אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דין כל ימי עיבורן, דין כל ימי מניקותן. וכן אמר ר' שמעון בן לקיש אכולהו, ורבי יוחנן אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה דין כל ימי עיבורן, דין כל ימי מניקותן.

כתנאי: מעוברת ומניקה שהיו שופעות דם ובאות דין כל ימי עיבורן דין כל ימי מניקותן דברי ר"מ, ורבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים: לא אמרו דין שעתן אלא בראיה ראשונה, אבל בשניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה". (נידה י: -יא.)

משנה – "אע"פ שאמרו דיה שעתה, צריכה להיות בודקת, חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר". (שם)

המב"ס.ע"פ.המגיד.משנה.המב"ן – למד מהמשנה והגמרא (יא.) שרק יולדת בימי הטוהר לא תבדוק ולא קובעת וסת, כי אלו דמים טהורים, ולכן מעוברת ומניקה קובעת וסת. וכיום שנוהגים איסור בימי הטוהר, אז גם בהם קובעת וסת כדי לא להחליף בין ימי הטוהר לימי הטומאה. ולכן קובעת וסת אפילו בימי הטוהר.

האב"ד.הריטב"א.השג"א – חלקו ופסקו שלא קובעת וסת בימי עיבורה ומניקותה. וראיה לכך ששמאל ורבי יוחנן פסקו כרבי מאיר שדיין כל ימי עיבורן ודיין כל ימי מניקותן.

הבית יוסף הסביר שהמשנה לגבי בדיקה שחרית וערבית פטרו את הנדה והיושבת על דם טוהר ולא את המניקה והמעוברת, זה כי המשנה לכ"ע, ובאלו אף רבי יוסי, רבי יהודה ורבי שמעון מודים, אבל לגבי מעוברת ומניקה החל מראיה שניה הם אמרו שדיין שעתן.

הטור והבית יוסף ציינו שאע"פ שנשמע מכל זה שלא צריכה אפילו לחשוש לראיה באותם זמנים וזה אפילו קל מוסת שאינו קבוע, מ"מ כתב הראב"ד שחוששת לכל ראה בימים שמניקה ומעוברת כמו וסת שאינו קבוע. וראוי לחשוש לדעה זאת.

מחבר

1. פסק כמשנה וכסומכוס, שמעוברת, היינו לאחר שלושה חודשים לעיבורה, ולגבי מניקה, כרבי יהודה, רבי יוסי ורבי שמעון, שכל כ"ד חודש אחר לידת הולד, אינה קובעת וסת אפילו מת הולד או גמלתו, כי הדמים מסולקים ממנה כל זמן עיבורה וכל כ"ד חודש שאחרי הלידה.
2. כרשב"א, הראב"ד והריטב"א, שמ"מ חוששת לכל ראה שתראה כמו וסת שאינו קבוע.
3. **ט"ז?** – הסביר שבזה חמורה דין המעוברת מהזקנה, שהזקנה אין לה דם בטבעה ולכן אינה חוששת כלל ליום שראתה, אבל מעוברת חוששת כי יש לה דם בטבעה אלא שהעובר מעכב, וכשעברו ימי העיבור חזרה למקומה.
4. **סדרה טהרה** – אפילו ראתה פעם אחת חוששת לו כוסת שאינו קבוע. ומ"מ לא חוששת לעונה בינונית אלא רק להפלגה או ליום החודש. ואם קבעה וסת בג"פ חוששת רק לו ולא לשאר חששות של וסת שאינו קבוע. וסת קבוע זה נעקר בפעם אחת.
5. **ג"ח** – תנא על המחבר מדוע פסק להקל ולא החמיר כדעת הרמב"ן שקובעת וסת אפילו בימי הטוהר.
6. **ש"ז** – תרץ את תמיהתו, מכמה סיבות:
 1. כיון שהרשב"א היה אחרי הרמב"ן וראו את דבריו ולא פסקו כמותו, אז הלכה כמו האחרונים.
 2. הראב"ד והריטב"א הסכימו עם הרשב"א.
 3. הריטב"א כתב שכך המנהג, ואם ההלכה רופפת הולכים אחר המנהג.
 4. וסתות דרבנן, והולכים להקל.

פתח.תשובה – בכ"פ כתב לגבי הפילה נפל, שכל שיש לה דין דם לידה ודם טוהר, יש לה דין מניקה כ"ד חודש. והחוות דעת כתב שאפילו הפילה רוח יש לה ג"כ דין מניקה.

אגרות משה (גו"ד.כ"ג.ס' נב). שבט הלוי (ס' קפד.סע' ז.ס"ק ד) – בימינו נשתנו הטבעים ומניקה חוזרת לראות קודם שיעברו כ"ד חודש, וקובעת וסת לחומרא.

סעיף לד'

גמרא – רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן: בתולה, מעוברת, מניקה וזקנה. אמר רבי יהושע: אני לא שמעתי אלא בתולה, אבל הלכה כרבי אליעזר... איזוהי מעוברת? משידוע עוברת. מניקה: עד שתגמול את בנה. גמלתו או מת, רבי מאיר מטמאה מעת לעת וחכמים אומרים דיה שעתה... רביו יוסי אומר: מעוברת ומניקה שעברו עליהן שלוש עונות, דיין שעתן". (נידה ז:)

גמרא – "בעא מיניה ההוא סבא מרבי יוחנן: הגיע עת וסתה בימי עיבורה ולא בדקה מה? קא מיבעיא לי אליבא דמ"ד וסתות דאורייתא, מאי? כיון דוסתות דאורייתא בעיא בדיקה או דילמא כיון דמיה מסולקים לא בעיא בדיקה? א"ל תניתוה: רבי מאיר אומר: אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת את הדמים. טעמא דאיכא חרדה, הא ליכא חרדה והגיע וסתה ולא בדקה טמאה. אלמא וסתות דאורייתא, וכיון דאיכא חרדה דמיה מסולקים, הכא נמי (בימי עיבורה) דמיה מסולקים ולא בעיא בדיקה". (נידה ט.)

גמרא – "במה אמרו דיה שעתה... אמר רב אכולהו. ושמאל אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורו, דיין כל ימי מניקותו. וכן אמר ר' שמעון בן לקיש אכולהו, ורבי יוחנן אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורו, דיין כל ימי מניקותו.

כתנאי: מעוברת ומניקה שהיו שופעות דם ובאות דיין כל ימי עיבורו דיין כל ימי מניקותו דברי ר"מ, ורבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים: לא אמרו דיין שעתן אלא בראיה ראשונה, אבל בשניה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה". (נידה י: -יא.)

השב"א. רמב"ה. טור – מעוברת משהוכר עוברת ומניקה לא רק שלא קובעת וסת אלא אפילו היה לה וסת קבוע והגיעו הזמנים הללו של העיבור וההנקה אינה חוששת לו ואינן צריכות בדיקה אפילו לכתחילה ומותרות לבעליהן. **הרשב"א כתב ראיות** לדעתם מהגמרות לעיל:

1. בדף ט. רבי יוחנן לומד מסוגיית המחבוא שמסולקת דמים אינה צריכה בדיקה אפילו יש לה וסת קבוע.
2. בדף י: שמואל ורבי יוחנן פסקו שמעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורו וכל ימי מניקותו. ואם הוסת מתבטל רק לאחר ג' עונות, ממילא אם חזרה לראות שוב באותן ג' עונות צריכה לחשוש שוב לאותו וסת קבוע, אבל שמואל ורבי יוחנן אמרו שדיין כל ימי עיבורו וימי מניקותו.

הז"ה – חוששת לוסת הקבוע הראשון שהיה לה גם בזמנים אלו, אא"כ עברו ג' עונות ולא ראתה בהם שעקרה את אותו הוסת.

מחנה – פסק כרשב"א שמעוברת משהוכר עוברת ומניקה כל כ"ד חודש לא חוששת לוסת הראשון שהיה לה ואפילו היה קבוע, ולא צריכה בדיקה ומותרת לבעלה, וכרבי מאיר, שאפילו שופעת ורואה דם באותן עונות שרגילות היו לראות בהם, זה נידון כמקרה ולא חוששת לוסת הזה. [בזה חמורה דין מעוברת ומניקה מדין זקנה, כי זקנה שחזרה לראות בוסתה חוזרת לוסתה הקבוע]

הדין כשעברו ימי ההנקה והעיבור לענין וסתן הראשון

השב"א – דיין שעתן כל ימי עיבורו ומניקותו. משמע שאם עברו ימים הללו חזרה לוסתה הראשון. ועוד, הרי היא נקראת מסולקת דמים משום שראשה כבד ואבריה מתפרקים, משמע שאם הסתלק הגורם הזה חזר האורח למקומו. ומה שזקנה וקטנה שלא הגיע זמנה לראות שעקרה ג' עונות עקרה את הוסת, זה מפני שגופה מסולקת דמים לגמרי ולכן כשחוזרת ורואה צריכה להתחזק בוסת ג' פעמים, משא"כ במעוברת ומניקות שראויות הן לראות ואורח בזמנו היה בא אלא שעיקבו ראשה הכבד ואבריה שמתפרקים, אבל כעת שאין מה שמעכב יחזור לבוא בזמנו. **ולמד מכאן הבית יוסף**, שחוזרות לוסתן הראשון ואינו נעקר בפחות משלש פעמים.

מתי מתחילה לחשוש לוסת הראשון אחר ימי ההנקה והעיבור

רשב"א – אם היתה למודה לראות לימים, כגון יום קבוע בחודש חוששת ליום החודש בפעם הראשונה שהיא פוגעת בו (אע"פ שלא ראתה קודם כלל) וה"ה אם היה לה וסת הגוף (שלא בא בזמן קבוע אלא כל פעם שמזדמן) או וסת הגוף לזמן ידוע (הוא וסת המורכב שחוששת רק כשתרגיש בזמן ידוע). ואם היה לה וסת ההפלגות, לאחר שתראה בפעם הראשונה חוששת שמא תראה בפעם השנייה ביום ההפלגה.

השב"א בשם גדולי המורים (רמב"ו). האב"ד. טור – חוששת לוסתה הראשון רק לאחר שתראה פעם אחת בוסתה, כי וסתות דרבנן. למשל: אם היתה רגילה לראות בראשי חודשים, וחזרה כעת וראתה בר"ח, אז תחשוש לר"ח הבא. וכן אם היה לה וסת ההפלגות וראתה פעמים בהפלגה שהיתה לה קודם, אז תחשוש להפלגה נוספת מכאן ואילך.

ואז הוסת חזר עד שיעקר ממנה ג' פעמים. ודינה כמו שהיה לה וסת לט"ו ופתאום שינתה וראתה בכ"ז שזה וזה אסור עד שיעקר ממנה ג"פ. **הרשב"א פסק כדעה הראשונה שהביא**, כי מכיון שהסתלק הגורם לסילוק הדמים חזרה ממש לוסתה הראשון אע"פ שעוד לא ראתה כלל.

מחנה – פסק כרשב"א ע"פ מה שלמד מהברייתא, שכאשר עברו ימי העיבור וההנקה חוזרת לחוש לוסת הראשון. אם היה לה וסת ימים, למשל לר"ח, חוששת לר"ח הראשון. וה"ה אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע. אבל אם היה וסת ההפלגה צריכה לראות פעם אחת, אז חוששת לפעם הבאה בשיעור ההפלגה שהיה לה קודם.

ש"ד – כשחוששת לוסת הראשון למשל לר"ח, חוששת לר"ח השני אף אם לא ראתה בראשון, כי הוסת הקבוע חזר כמו שהיה קודם ואינו נעקר אלא אם לא תראה שלוש פעמים.

ש"ד – תמה מדוע המחבר לא הזכיר את דעת הרמב"ן והראב"ד שהקלו שחוזרת לוסתה הראשון לאחר שתראה פעם אחת, והרי הם דעת רבים. ועוד, שוסתות דרבנן והולכים להקל.

גדע גיהודה – חזרת לחשוש רק לוסת קבוע, אבל לא לוסת שאינו קבוע.

ס' קצ

סעיף א'

גמרא – "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה דם עליו, טהורה, שנאמר: בבשרה – עד שתרגיש בבשרה". (נז):
משנה – "מעשה באשה אחת שבאה לפני ר"ע. אמרה לו: כתם ראיתי. אמר לה: שמא מכה היה בדך? אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלים זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם, שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל, שנאמר: ואשה כי תהיה זבה, דם יהיה זובה בבשרה, דם ולא כתם". (נדה נח):
גמרא – "והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל אלא להחמיר? אמר רבינא: לא להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמם דרבנן". (נדה נט).
הש"י – חכמים גזרו להחמיר בכתמים כדי שלא יבואו להקל בנידה, אבל ודאי שכתמים עצמם דרבנן והולכים בהם לקולא בכל דבר.

תרומת הדשן – אשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם, ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום, יש לטמא אותה, כי ודאי יצאה טיפת דם כחרדל ונתקנה או נמוק, כי כשאי אפשר לתלות את ההרגשה במשהו אחר, יש לחשוש לדם מהתורה.

דין כתמים בזמן הזה

גמרא – "בעי מיניה ר' זירא מר' אסי: כתמים צריכים הפסק טהרה או לא?... זימנין אשכחיה דיתיב וקאמר: תולה כתמה בראייתה מעת לעת, דברי רבי. אמר ר"ל: והוא שבדקה. ורבי יוחנן אמר: אע"פ שלא בדקה. א"ל: מכלל דכתמים צריכים הפסק טהרה? א"ל: אין". (נדה נג):
המב"ו. השב"א. ראב"ד. סמ"ג. ספר התרומה. טור – פסקו את הגמרא ע"פ רבי שתולים את הכתמים בדם נידות, **ולכן צריכה לבדוק עצמה** שהיא טהורה ואח"כ לפסוק בטהרה ולשבת שבעה ימים נקיים **חוץ מיום המציאה כמו זבה גדולה. וכן לא תתחיל לספור עד יום חמישי לשימושה.**

ודבר זה ע"פ מנהגנו כיום להחמיר ולא להבדיל בין נידה לזבה גדולה, אבל בזמנים שחילקו ביניהם, אז אם מצאה הכתם בימי נידותה, היתה שומרת שבעה ימים כולל יום המציאה, ובימי זיבתה היתה שומרת יום כנגד יום כמו זבה קטנה, כאשר אין בכתם כדי ג' כתמים.
המב"ס. ע"פ. הסבר המגיד. משנה – חומרת ר' זירא על בנות ישראל אינה כוללת את הכתמים אבל חומרת רבי כן, ולכן אם מצאה כתם שאין בו לחוש לזיבות סופרת ז' ימים כולל היום שבו נמצא הכתם וטהורה (ששה והוא), וכך תשמור ששה ימים נקיים. ואם היה בכתם שיעור ג' כתמים כדי לחוש לזיבות ולבשה אותו ג' ימים ואז גילתה את זה, שומרת ז' נקיים כזבה מלבד היום שבו מצאה את הכתם.

מחבר

1. פסק את הגמרא, שמהתורה אשה טמאה ואסורה כשמרגישה שיצא מבשרה דם וחכמים גזרו על כתם הנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה אפילו לא הרגישה ואפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה הרי היא טמאה.
ט"ז? – לכאורה יש כאן ספק ספיקא, ספק יצא ספק מעלמא, ואת"ל ממנה אולי אינו מן המקור, אבל לא מתירים מדין ספק ספיקא זה כי רוב דם היוצא מן האשה שאין לה מכה הוא מהמקור, וזה לא ספק כלל.
פתח. תשובה – כל זה כשנמצא כתם בבגד האשה, אבל בבגד האיש ואפילו על חלוקו לאחר תשמיש, אין לזה דין כתם.
הש"י – גזרו על כתם אפילו לא ראתה מעולם, כי כשהגיעה לגיל הנערות, כתמה טמא.
2. כרוב הראשונים, שצריכה הפסק טהרה ע"י שתבדוק עצמה ותמצא טהור ותמנה שבעה נקיים חוץ מיום מציאת הכתם ודינה כמו אשה שראתה ממש דם.
3. כתומת הדשן, שאם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום, טמאה, שמא יצא דם כחרדל והתקנה או נימוח. **הפת"ש ציין** שבס' קפח סעי' א פסק שאם נפתח מקורה ומצאה מראות שהן טהורות (לבן, ירוק ככרתי וכד') טהורה אפילו הרגישה שנפתח המקור. **מתי זמן הבדיקה? חוות דעות** – טמאה אפילו בדקה עצמה בתוך שיעור וסת ולא מצאה כלום. **סדרה. טהרה. ברת. ופלת** – אם בדקה בתוך שיעור וסת ולא מצאה טהורה, ורק אם בדקה לאחר זמן טמאה אא"כ תמצא מראה טהור.
פת"ש בשם חקמת אדם – אם הזדעזע גופה ולא מצאה כלום, טהורה.
פת"ש בשם בגו. של הונדע. ביהודה – כוונת תרומת הדשן והמחבר זה דוקא כשהרגישה שנפתח מקורה וגם הרגישה שזב דבר לח.
שג"ט הלוי – גם אם הולכת עם בגד סמוך לגופה ומהודק, טמאה אם אינה מוצאת כלום, אבל אם מוצאת עליו מראה טהור, טהורה גם אם בדקה אחרי זמן רב. ובהרגשת זיבת דבר לח לחוד אין צורך לחשוש לתרומת הדשן.

דין מעוברת שנפתח מקורה: תורה. השלמים. סדרה. טהרה – טהורה ואינה חוששת ותולה בליחה לבנה או ירוקה כי היא מסולקת דמים. **חת"ס** – החמיר בזה.

דין מסופקת אם הרגישה ובדקה ולא מצאה: גודע. ביהודה – אפשר להקל בימי טהרתה שלא תצטרך לספור ז' נקיים מחדש.

סעיף ב'

גמרא – "...דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס: כל הנשים כתמן טמא למפרע. ונשים שאמרו חכמים דין שעתן כתמן כראיתן חוץ מתינוקות שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינים שלה מלוכלכים בדם (ולא יודעת אם זה מגופה או לא), אין חוששים לה". (נדה ה.)
רש"י – ולכן גם אם לא עברה בשוק של טבחים, בכל זאת לא תולה את זה בגופה, שעיקר כתמים דרבנן, וגזרו רק כשהגיע זמנה לראות שאז דם מצוי בה, ובקטנה כזאת לא גזרו.

משנה – "רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דין שעתן: בתולה... איזו היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה אע"פ שנסואה". (נדה ח-ח:).
המב"ס – בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא קטנה כתמה טהור. ובתולה אין הכונה שבעולה כתמה טמא, אלא שהיא בתולה דמים, אבל אין הבדל בין בתולה לבעולה ואם היא קטנה כתמה טהור.

מי נחשבת קטנה שלא הגיעה זמנה לראות?

גמרא – "...רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: נשים שאמרו חכמים דין שעתן כתמן כראיתן. ותינוקות שהגיע זמנה לראות יש לה כתם, ושלא הגיע זמנה לראות אין לה כתם. ואימתי הגיע זמנה לראות? משהגיעו ימי הנעורים". (נדה ה.)

השב"א, רבנו ירוחם וכו'. משמע ברמב"ם – וימי הנעורים הכונה מגיל 12 ואע"פ שהביאה שתי שערות קודם לכן עדין היא קטנה כל עוד שלא הגיעה גיל 12. וה"ה אם עבר גיל 12 ולא הביאה שתי שערות, ג"כ נחשבת כקטנה, כל עוד שלא הביאה שתי שערות ועבר גיל 12. אלא שבזה צריך שיבדקו ויראו שלא הביאה, כי סתם בת 12 יש לה שתי שערות
רש"י – הביאה שתי שערות או שהגיעה לגיל 12 אע"פ שלא הביאה, חוששים לכתמיה.

מחנה – פסק כגמרא וכרב יהודה, שתינוקות שלא הגיע זמנה לראות, והיא פחותה מגיל י"ב שנים אפילו הביאה שתי שערות או שהיא בת י"ב שנים ובדקה וראו שאין לה שערות (כרשב"א), בין בתולה ובין בעולה לא גזרו עליה כלל בדין כתמים.
מהרש"ל – כיום כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתחילה לכתמים אפילו היא קטנה. **וראיתו**, שאפילו לדם בתולים חוששים לשבעה נקיים ואין להקל מן המנהג.

ג"ח – **הסכים עם מהרש"ל לדינא**, אך דחה את ראייתו, כי בדם בתולים שהדם הוא בגופה יש להחמיר יותר מכתמים. **הב"ח כתב שיש להקל בקטנה דוקא כשנמצא הכתם על בגדים וסדינים (משא"כ בגדולה), אבל אם נמצא הכתם על בשרה אין הבדל בזה בין קטנה לגדולה כדברי רש"ל שהשווה לדם בתולים.**

ש"ך – **הקשה על הב"ח**, כי קטנה העמידו אותה על דין תורה כיון שלא הרגישה, ומשמע שלא גזרו בתינוקות כלל אפילו בנמצא על גופה (ומה שכתוב סדינים זה לאו דוקא)? **ועוד הקשה**, שבס' קצג נפסק שהבועל קטנה טמאה אפילו לא ראתה דם כלל!
לכן הסביר הש"ך ע"פ הרא"ש שמחמירים בדם בתולים אצל קטנה כי זה בעילת מצוה ולכל היא מסורה ואין הכל בקיאים בין קטנה לגדולה לראתה או לא ראתה וכן משום שהחתן יצרו תקפו, ולכן הסכימו לאסור. **ולכן חלק הש"ך על מהרש"ל והב"ח**, שגם בקטנה **שהיא בעולה, כל עוד שזה לא דם בתולים מקלים עליה בכתמים**, וכ"ש בדבר כזה שאינו מצוי כ"כ שאין בו מנהג, ולכן כתמיה טהורים.
פתח תשובה – מהש"ך יש ללמוד שאפילו ודאי הכתם בא מגופה, כל שהוא לא בהרגשה טהור, כי כתמים דרבנן ולא גזרו בקטנה. **אבל החוות דעת חולק על זה** וסובר שלא מטהרים כתמים בקטנה כאשר ברור שזה מגופה אפילו לא הרגישה, א"כ עברה בשוק של טבחים ולא שמה לב.

הדין כשהקטנה ראתה כמה פעמים

גמרא – "כתם שבין ראשונה לשניה טהור, שבין שניה לשלישית: חזקיה אמר טמא, רבי יוחנן אמר טהור. חזקיה אמר טמא, כיון דאילו חזיא מטמאה, כתמה נמי טמא. רבי יוחנן אמר טהור, כיון דלא אתחזקה בדם, כתמה נמי לא מטמינן לה...
אמר עולא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: תינוקות שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושניה, רוקה ומדרסה בשוק טהור. כתמה נמי טהור...". (נדה י-י:)

רבנו חננאל, המב"ס, רשב"א, רא"ש – הלכה כרבי יוחנן, כי רבי שמעון בן יהוצדק כמותו ועוד אמוראים. וכתם שראתה בין שלישית לרביעית טמא אצלה. אע"ג שהלכה כרשב"ג שצריכה בוסת ההפלגות לראות ד' פעמים, זה רק שם, כי צריך ג' הפלגות שוות, אבל לאחר שלוש ראיות היא נחשבת מוחזקת ובוזה גם רבי יוחנן מודה כי לא נחלק בזה כלל.

הש"ג, רבותינו הארפתים, רמב"ן – ראייה ראשונה של תינוקות היא במקרה ועראית ולא מצטרפת לכלום, ומחלוקת חזקיה ורבי יוחנן היא לשיטת רבי, אבל מכיון שהלכה כרשב"ג שראייה ראשונה לא מצטרפת, אין חוששים אלא לאחר ד' ראיות, כי הראשונה היא מקרית ולא מצטרפת.

מחנה – פסק כרוב הראשונים, שה"ה אם הקטנה ראתה כבר דם פעמיים לא גזרו עליה, אבל לאחר שראתה שלוש פעמים חוששת לכתם כאשה רגילה.

סעיף ג'

רבי חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם, שהיה אומר עד כמה היא תולה? עד כגריס של פול, ולדבריו אנו מודים. ולרבנן דאמרי תולה עד כמה? אמר רב נחמן בר יצחק: תולה בפשפש ועד כתורמוס". (נדה נח:)

גמרא – "אמר רב הונא: גריס אינו תולה, פחות מגריס תולה. ורב חסדא אמר: כגריס תולה, יתר מגריס אינה תולה". (שם)
רמב"ם.השג"א.הא"ש.סמ"ג – הלכה כרב חסדא, שכל זמן שאין בכתם שיעור גריס אנו תולין לומר שזה דם כינה.
ספר התרומה – פסק כרב הונא.

מהו שיעור גריס?

רמב"ם.השג"א.אגור.בשם.מהר"י מולנו – תשע עדשות שהן שלושים ושש שערות.
רמב"ם.ראב"ד.רשב"א – אם נודמנה לה גריס יותר גדול מזה השיעור, משערים בו ותולים את הכתם בכינה עד שיהא בו שיעור גריס הגדול. והסיבה בזה, שלא הוזכר במשנה גריס של פול ממקום כלשהו, ולכן אם הזדמן לנו שיעור של גריס גדול, תטמא בכתמים עד שיהא שיעור גריס הגדול, כי כל שיעורי חכמים להקל חוץ מגריס של כתמים להקל.

מחבר

1. פסק כרבי חנינא בן אנטיגנוס, שכתם שגזרו עליו הוא בשיעור של גריס ועוד. ושיעור הגריס הוא תשע עדשות שהן 36 שערות הקבועות בגופו של אדם כולל הרווח ביניהם (שטח של 6 לאורך ו-6 לרוחב). וכשאיין שיעור כזה של גריס ועוד, תולים לומר שזהו דם כינה (מאכולת) אע"פ שלא הרגה כינה כלל.
2. **סדרו.טהרה.ע"פ.הראב"ד** – מה שתולים במאכולת זה רק כתם אדום, אבל כתם שחור לא תולים בו כלל, כי דם מאכולת הוא אדום ולא שחור. ואם מצוים פרעושים שהלכוך שלהם שחור, תולים בהם כשהלכוך שלהם נמצא בכל סדין וסדין.
3. כגמרא, שאם יש בזה שיעור גריס אין תולים בכינה בין אם הוא מרובע או ארוך.
3. כראשונים, שאם הזדמן לה גריס גדול מזה השיעור, משערים בו, כי אולי יש כינה גדולה יותר (ט"ז).

האם משערים בגריס בימינו וגודל הגריס למעשה

רמב"ם – אנחנו כיום לא בקיאים בשיעור גריס ולכן צריך להיזהר בכתמים לפי שיקול הדעת כי שיעור דם מאכולת הוא קטן ביותר.
פת"ש.בשם.חת"ס – משערים בשיעור גריס גם בימינו, אע"פ ששיעור כינה הוא קטן יותר. הסיבה לכך היא שגזרו על כתמים משום חומרת טהרות, וכיון שנאסרה לטהרות נאסרה לבעלה. ואע"פ שכיום אין טהרות הגזרה לא בטלה ועדין אסורה לבעלה, אבל הכל מגזרת החכמים הראשונים ואנו לא מחמירים יותר ממה שהחמירו ולכן מטמאים רק בשיעור כתם שקבעו בזמניהם שהוא יותר מגריס.
משמרת.טהרה.תנ"א – עיגול בקוטר 20 מ"מ.
דרכי.טהרה – עיגול בקוטר 19 מ"מ.
שבט.הלוי – עיגול בקוטר 18-19 מ"מ. [גודל דם מאכולת בימינו הוא כ-6-5 מ"מ]

סעיף ו'

השג"א.הראב"ד.רמב"ם – שיעור הגריס הוא בין **כתם הנמצא על בגדיה ובין כתם הנמצא על בשרה**.
רמב"ם.הא"ש – שיעור גריס נאמר רק לכתם הנמצא על בגדיה, אבל כתם הנמצא בבשרה במקומות שחוששים להם אין להם שיעור. וכתב המגיד משנה שלמד כן מדברי הגמרא: "הרואה כתם על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור". וכל פחות מכשיעור זה ספק טמא ספק טהור, ועל בשרה טמא. וכל זה כשנמצא רק על בשרה, אבל אם נמצא גם על בשרה וגם על בגדיה כאחד, תולה בכל מה שיש לה לתלות.
רבנו ירוחם הקשה על הרמב"ם מהסוגיה של טיפין טיפין שנמצאו על בשרה (לקמן בסעי' ח') שמצטרפים. **והמגיד משנה תרץ**, ששם אין שאלת הגמרא אם הטיפין מצטרפים, אלא לומר האם צורתם מוכיחה עליהם שאינן מגופה, כי גם מהגוף לא מופיע כטיפין טיפין או שאין הבדל.

מחבר – פסק כרשב"א והראב"ד והרמב"ן ששיעור גריס הוא בין כתם שנמצא על בגדיה ובין כתם שנמצא על גופה. **והביא כ"א את הרמב"ם והרא"ש** שהשיעור הוא בבגדיה אבל על גופה אין לו שיעור. ובסעי' ח סתם המחבר כרום הפוסקים שבכל מקרה לא מצטרפים טיפין טיפין לשיעור של גריס ועוד.

סדרו.טהרה.תפלה.למשה – חומרת הרמב"ם והרא"ש זה דוקא אם הכתם על הבשר, אבל אם הוא גם על הבשר וגם על הבגד תולה במאכולת (בפחות מגריס) אפילו הכתם שבבגדיה אינו כנגד הכתם שעל הבשר, כי דרך החלוקה להתהפך. **אמנם החוות דעת חלק על זה**.
ג"ח – פסק בסעי' ח כדעה המקלה, שטיפות על הבשר מצטרפות לגריס להתיר אותה.
ש"ך – פסק להחמיר גם בכתם שעל בשרה להחמיר בשיעור כלשהו וכן שלא מצטרפים כמה כתמים לשיעור גריס.
תורת השלמים.דגול.מרב"ה.סדרו.טהרה – חלקו על הש"ך וכתבו שהמקל לא הפסיד.

דין כתם שנמצא בקנוח

שבט הלוי – אם חוששים כאן לדעת הרמב"ם שכתם שעל הבשר טמא בכלשהו, גם בקנוח טמא בכלשהו, כי ודאי בא מגופה. **תורת השלמים, אגרות משה (יו"ד, ח"ד, ס' יז)** – דינו כמו כל כתם שמטמא בגריס ועוד.

סעיף ז'

משנה – "הרגה מאכולת (כינה) הרי זו תולה בה. עד כמה תולה? רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגריס של פול, אע"פ שלא הרגה". (נדה נח:).
גמרא – "הרגה אין, לא הרגה לא. מתניתין מני רשב"ג היא, דתניא: הרגה, תולה. לא הרגה אינה תולה, דברי רשב"ג. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך תולה...
 ולרבנן דאמרי תולה עד כמה? אמר רב נחמן בר יצחק: תולה בפשפש ועד כתורמוס". (נדה נח:)

רא"ש לפני פרוש הראשון בב"ג, המב"ם רמב"ן – אע"פ שאין הלכה כחכמים אלא כרבי חנינא בן אנטיגנוס שיותר מגריס לא תולה בדם מאכולת, מ"מ אם הרגה פשפש או הריחה ריחו תולה בו עד כתורמוס, כי התעסקה בכתמים. **והסביר הב"י**, שאם לא הרגה פשפש ולא הריחה ריחו, **לא תולה בו אע"פ שהיא במקום שהוא רגיל להימצא** כי הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס שלא תולים בפשפש אם לא הרגה ולא כחכמים שתולים בו כשהוא מצוי. ומה שכתב הרא"ש שהוא לא מצוי, הכונה שלא מצוי שהוא יהיה קרוב לגוף כ"כ והיא לא תריח אותו.

השב"א, רבנו ירוחם, רא"ש לפני פרוש שני בב"ג, וזך משמע פשט בדבריו – במקום שהפשפש מצוי מאוד, **תולים בו בין לרבי חנינא ובין לחכמים אע"פ שלא הרגה אותו**. במקום ששכיח קצת תולה בו לדעת חכמים ולא תולה לדעת רבי חנינא, ואם לא שכיח כלל לא תולה לכו"ע. וכל זה כשלא הרגה אותו או הריחה ריחו, אבל אם הרגה פשפש או הריחה ריחו תולה בו גם לדעת רבי חנינא. והלכה כמותו.
הבית יוסף הקשה, מדוע הרשב"א לא הזכירו את דין הגמרא שהפשפש אורכו כרחבו ולכן אם הכתם נמצא שאורכו כרחבו תולים בפשפש ואם לא לא תולים?
וניסה לתרץ, שאולי הרשב"א סובר שברייתא זו היא לדעת חכמים שתולים במקום ששכיח אפילו קצת, כי כיון שלא שכיח הרבה צריך הוכחה שהוא פשפש ולכן בודקים אם אורכו כרחבו, אבל במקום ששכיח ממש אפילו אין אורכו כרחבו תולים בפשפש לכו"ע. וכיון שהלכה כרבי חנינא, אין נפק"מ אם אורכו כרחבו או לא.

הרגה פשפש ומצאה כתם יותר מתורמוס

קו"ב – אין תולים בפשפש כי לא מצוי שיהיו גדולים מתורמוס.
ג'ת' יוסף – רצה לומר שדוקא כשהרגה אותו אין תולים בו, אבל אם לא הרגה אלא הריחה כן תולים בו אפילו יותר מתורמוס, כי אפשר שהיו שנים או שלושה או יותר, ולכן כתב הטור ממש הרגה. למסקנה כתב הב"י, שאין להקל בזה כלל, כי גם לגבי כינים בסתם סדינים יש הרבה כאלו ובכל זאת יותר מגריס מחמירים ולא תולים שמא היתה יותר מכינה אחת.

מחנה – פסק כרא"ש וכרשב"א שאם הרגה פשפש או הריחה ריחו תולה בו עד שיעור של תורמוס.
ג'ת' – פסק כפרוש הראשון ברא"ש וכרמב"ן להחמיר, שאם לא הרגה פשפש, לא תולה בו אפילו הוא במקום שרגיל להיות מצוי כל הזמן.
ט"ז, ש"ז – פסקו כרשב"א ורבנו ירוחם וכרא"ש בפרוש השני להקל בזה עד שיעור תורמוס במקום שהפשפש מצויים הרבה, כי בכתמים מקלים. ובמקום שמקלים בפשפשים אין חילוק בזה אם אורכו כרחבו או לא.

סעיפים ח'–ט'

גמרא – "ת"ש: כתם ארוך מצטרף (לגריס), טיפין טיפין אין מצטרפים". (נדה נט:).
גמרא – "בעי רבי ירמיה: כשיר מהו? כשורה מהו? טיפין טיפין מהו? לרוחב ירכה מהו? ת"ש: על בשרה ספק טמא טהור, טמא. על בשרה, מאי, לאו כהאי גוונא? לא, דילמא דעביד כרצועה (על הירך כדרכו כשנופל כרצועה בלא טיפין)". (נדה נח:).

ראב"ד, רשב"א, רא"ש – מה שאמרה הגמרא "דילמא דעביד כרצועה" זה דחיה, ולכן אם מוצאת דם על בשרה טיפין טיפין, טמאה.

הקשו הראשונים, מדוע לא פשטה הגמרא את הספק מהברייתא שאומרים שטיפין טיפין אין מצטרפים?
תרוצ' התוספות, הראב"ד ורבנו יונה – רבי ירמיה מסתפק כשמצאה טיפין קטנים על בשרה והברייתא מדברת בטיפין שנמצאו על הבגד, ויש יותר סיכוי למצוא כתמים של כינה על הבגד מאשר על הבשר. **ומכיון שלא נפשט הספק של רבי ירמיה יש להחמיר שעל הבשר מצטרפים להיות כתם אחד של גריס ועוד, ועל הבגד לא מצטרפים**.
תרוצ' הרשב"א – רבי ירמיה מסתפק כשמצאה טיפין גדולים ששיעורם כבר גריס ועוד האם צורתם המיוחדת מוכיחה שלא באו מהגוף או לא, והברייתא מדברת על טיפין קטנים. **ואין הבדל בכל זה בין אם כתם על בשרה או הכתם על בגדיה. ומכיון שלא נפשט הספק של רבי ירמיה יש להחמיר שכתמים גדולים מצטרפים וקטנים לא מצטרפים**.

תרוג. הרמב"ם והרא"ש – הסבירו את שאלת רבי ירמיה כמו הרשב"א, אבל חילקו בין בגדיה לבשרה, שבבשרה תמיד מצטרפים לאסור, והדיון הוא כשנמצא על חלוקה, שרבי ירמיה מסתפק שאולי בגלל צורתם מוכח שאין הם מגופה אע"פ שיש בהם יותר מגריס. ולא נפשט הספק והולכים לחומרא. ואם אין בהם גריס טהורה כשהם על בגדיה ע"פ הברייתא.

מחנה

1. פסק את הברייתא שאם אין שיעור גריס במקום אחד, אע"פ שיש שם טיפין סמוכים זה לזה עד שאם נצרפם יש בהם יותר משיעור גריס, טהורה, כי תולים שכל טיפה זה מכינה אחרת. [אבל יש שיעור גריס ועוד במקום אחד, מצטרפים] **והביא כי"א את הראב"ד והתוספות** שכל זה כשנמצאו על חלוקה, אבל אם נמצאו על בשרה מצטרפים לגריס ועוד. **טהרת הבית** – ראוי להחמיר כראב"ד אע"פ שהמחבר סתם להקל כרשב"א.
 2. פסק כגמרא וכהבנת רמב"ם והרא"ש, שכתם הנמצא על בשרה (בשיעור גריס) והוא ארוך כרצועה או עגול, או שהיו טיפין טיפין או שהיה ארוך הכתם על רוחב ירכה טמאה, ואין אומרים אילו נטף מן הגוף לא היה כזה.
- ג"ח** – פסקי השו"ע סותרים לכאורה, כי אם הוא מפרש את דברי הרמב"ם בכתם משונה שנמצא על בשרה כשהוא קטן מגריס שמחמירים, למה כתב זאת בסעי' ח' רק בשם י"א. ואם הוא מפרש את דברי הרמב"ם בכתם גדול משיעור גריס כפי שמשמע מפרוש הרשב"א בדבריו, אז ההלכה הזו מקלה יותר מדברי הי"א שמחמירים שמצטרף בבשר אפילו בפחות משיעור גריס? ונשאר בצ"ע איך לפרש את הלשון.
- ש"ן** – דחה את דברי הב"ח, והוכיח שהרמב"ם סובר שיש הבדל בין כתם הנמצא על בגדיה לכתם הנמצא על בשרה. והרשב"א עצמו סובר שאינה טמאה אלא בגריס ועוד אבל לרמב"ם אפשר לצרף גם שיעורים פחותים מזה כשנמצא על הבשר, ואין הכרע כלל בדברי הרמב"ם, והשו"ע רק העתיק את דבריו.

סעיף י'

משנה – "שלוש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל (של עץ שמטמא במושב הזב והזבה) אחד ונמצא עליו דם כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן (שלא מקבל טומאה) או על האצטבא שבמרחץ: רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה, אינו מקבל (גזרת) כתמים". (נדה נט:)

גמרא – "דרש רב חייה בר רב מתנה משמיה דרב: הלכה כרבי נחמיה". (נדה ס:)

גמרא – "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם עליה טהורה... רב אשי אמר: שמואל הוא דאמר כרבי נחמיה, דתנן: כל דבר שאינו מקבל טומאה, אינו מקבל כתמים". (נדה נז: -נח.)

ראב"ד – אין הלכה כרבי נחמיה.

רבנו חננאל. רמב"ם. רשב"א. רא"ש – הלכה כרבי נחמיה.

מחנה – פסק כרבי נחמיה וכשמואל, שכתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו עליו. לכן, אם בדקה על קרקע עולם או בית הכסא שאינו מקבל טומאה וישבה עליו ומצאה בו כתם, טהורה.

ש"ן – ה"ה דבר שמקבל טומאה ושיעורו גרם לו לא לקבל טומאה, כגון מטלית צמר או פשתן פחות מג' על ג' אצבעות (6 ס"מ על 6 ס"מ). [בשאר בגדים צריך ג' טפחים על ג' טפחים כדי שיקבלו טומאה]

מדוע לא גזרו על כתמים שנמצאו על דבר שאינו מקבל טומאה?

נודע ביהודה – היות והאשה לא הרגישה, אז מוצאת הכתם אסורה רק מדרבנן, ומכיון שיש ספק אם הכתם ממנה, ספק דרבנן לקולא. אבל הבגד המקבל טומאה טמא מהתורה מספק, שמא הדם מהמקור שמטמא את הבגד אף בלא הרגשה. לכן לא חילקו חכמים בין האשה לבגד שנמצא עליו הכתם. אבל אם הבגד אינו מקבל טומאה אין את סברה זו והאשה טהורה מספק דרבנן ולקולא.

חוות דעת – דחה דבריו, כי מטהרים אשה לבעלה גם כשודאי ממנה הכתם בלא ספק כגון שישבה על קרקע עולם. לכן באר הטעם שמכיון שהבגד לא טמא, גם היא טהורה.

תהיה נפק"מ בזה בכתם שודאי בא מגופה (כגון בקנוח) שלנודע ביהודה יש כאן ספק אחד מהתורה וטמאה ולחוות דעת טהורה.

דין נייר, צמר גפן ותחבושת האם מקבלים טומאה לענין כתמים?

נודע ביהודה – נייר שלנו מקבל טומאה שלא גרע מבדים שמקבלים טומאה ויש להחמיר בו לענין כתמים.

שיבת ציון – גדול אחד הקשה על הנוב"י מהרמב"ם שכתב שנייר לא מקבל טומאה משום פנים חדשות באו לכאן? ותרץ שיש חילוק בין נייר שלנו שנעשה מבלויי סחבות או עשבים כתושים שהוא מעשה לבדים וזה ודאי מקבל טומאה, אבל נייר שנעשה מעלים של עצים או חתיכות קליפות עצים שהחליקו והתקינו אותם לקבל דיו אינו מקבל טומאה ועל זה מדבר הרמב"ם שלא מקבל טומאה ולא כתמים.

אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' יז) – בנייר של ימינו אפילו הנודע ביהודה יודה שלא מקבלים טומאה, כי אחרי הקנוח זורקים אותם ואין בהם שימוש.

משמרת טהרה – צמר גפן שטוח שנוהגות הנשים לשים כנגד אותו מקום לספוג הפרשה וכן בגד ניילון.

רבי שלמה זלמן אויערבנד. אהלה של תורה לרבי יעקב אריאל – ה"ה תחבושת היגיינית הנדבכת לבגד התחנות. ולכן אם לא הרגישה טהורה.

דין כתם שנמצא על בגד צבוע

גמרא – ת"ר: בגד צבוע מטמא משום כתם. רבי נתן בר יוסף אומר: אינו מטמא משום כתם... שלא הותרו בגדי צבעונים לאשה אלא להקל על כתמיהן. הותרו, מכלל דאסירי? אין, דנתן בפולמוס (חיל) של אספסינוס גזרו על עטרת חתנים ועל האירוס. בקשו לגזור על בגדי צבעונים, אמרי, הא עדיפא כדי להקל על כתמיהן". (נדה סא):

רש"י – רבי נתן בן יוסף מתיר מפני שבבגד צבוע הכתם לא ניכר כמראה דם גמור.

המה"ו. הגה"מ בשם רבנו שמחה – פסק כת"ק שבגד צבוע מטמא. ומה שאמרו בגמרא לטהר זה רק לטהר את הבגד שלא יטמא טהרות, אבל האשה טמאה לבעלה אפילו נמצא בבגדים צבועים.

המה"ס. רא"ש – פסק כרבי נתן בן יוסף, כי בכתמים מקלים. ועוד, שהגמרא מבארת את שיטתו. לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונים כדי להצילה מכתמים. **הב"י תמה על הרמב"ם** כי בגמרא משמע שהתירו ולא שתקנו. ואולי גרסא אחרת היתה לו בגמרא.

השב"א – מעיקר הדין מקלים כמו הרמב"ם, והמחמיר תבוא עליו הברכה.

מחנה – פסק כרמב"ם, שה"ה אם הכתם נמצא על בגד צבוע טהורה. **והוסיף הרמ"א את דברי הרמב"ם**, שלכן תלבש האשה בגדי צבעונים להצילה מכתמים (אבל לא להציל עצמה בימי נידתה וליבונה. ובשלושת הימים הראשונים לא תולים להקל – פת"ש. וע"ע ס' קצו). **וכתב תורת השלמים** שזו עצה טובה בלבד אך לא תקנה, כי אין דברי הרמב"ם מוכרחים.

דגול מרבנה – מכיון שרבנו שמחה ורמב"ן מחמירים, אי אפשר להקל כנגדם ולכן יש לטמא כתם בבגד צבוע.

חת"ס. תשובה מאהבה – אין להחמיר בזה ויש להקל כפסק המחבר והרמ"א. אבל אם הכתם חציו על הצבוע וחציו על הלבן יש להחמיר.

שבט הלוי – יש מחמירים בצבעוני בהיר שדינו כלבן.

דרבנן טהרה – אין מחמירים אפילו בבגד בהיר מאוד.

בגד צבוע סמוך לגוף: חת"ס – לא שמענו להקל בדבר סמוך לבשר כחלוק וכתנת. **חזו"א** (ס' פט סעי' ד) – אין סברה לחלק בין סמוך לגוף ללא סמוך ובשניהם יש להקל. שבט הלוי – בבגד צבוע הסמוך לגוף וכ"ש קנחו בבגד צבוע יש להחמיר אם נמצא כתם יותר מגריס כי נראה כדם ממש.

סעיפים יא'–יב'

משנה – "הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה מטמאה. ושלא כנגד בית התורפה טהורה. על עקבה ועל ראש גודלה טמאה. על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה, מבחוץ טהורה. ועל הצדדים מכאן ומכאן טהורה". (נדה נז):

מדוע כתם שלא כנגד בית התורפה טהורה?

השב"א – כי אי אפשר שנטף שם מבית התורפה ולא חוששים שהביאה בידים, כי לא מחזיקים טומאה ממקום למקום.

הדין כשמצאה כתם על עקבה וראש גודלה

גמרא – "בשלמא עקבה עביד דנגע באותו מקום אלא ראש גודלה מאי טעמא?... אלא שאני ראש גודלה משום דבהדי דפסעה עביד דמתרמי". (נדה נח).

השב"א – על ראש גודלה טמאה וה"ה לשאר הרגל, אלא לרבותא, שאפילו בראש גודלה טמאה, כי אפשר שנגע העקב בבית התורפה בשעת ישיבה (כמו ישיבה מזרחית) ושמא נטף על רגלה, או אפילו על גודלה בשעה שהיא מהלכת.

הדין כשמצאה כתם שנמצא על שוקה ועל פרסותיה

גמרא – "מבפנים עד היכא (עד היכן מעובי השוק זה בפנים ולא צדדים)? אמרי דבי רבי ינאי: עד מקום חבק. איבעיא להו: מקום חבק כלפנים או כלחוץ? ת"ש: דתני רב קטינא: עד מקום חבק וחבק עצמו כלפנים". (נדה נח).

מהו מקום חבק?

פרוש רש"י – מקום מתיחת הגידים שחובקים את הירך והשוק. **וכתב הרא"ש**, שלפי פרוש זה, אותו מקום למטה עד פרסות רגליה ולמעלה עד אותו מקום קרוי מבפנים (מאחוריה), ומקום חבק הוא רוחב הגדים ולא התפרש עד היכן שיעורו למעלה (מלפניה).

פרוש ראשון של הערוך – כשנועלים השוק באנפילאות שיש בהם לולאות, מקום הלולאות קרוי חבק. ולפי פרוש זה לא התפרש עד היכן זה למטה (מבפנים, מאחוריה), כי מקום חיבור הלולאות הוא השיעור מלפניה.

פרוש שני של הערוך – כשכופפת שוקה על ירכה מה שמכוסה מהבשר ע"י כפיפת השוק על הירך הוא מקום חבק ע"ש שמחבקים זה את זה.

המה"ס. טור – בפנים הם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמוד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק. **והסביר הב"י שיטתו**, שמקום חבק הוא המקום המדובק ממש ומקום חבק שהוא סוף גבול מקום חבק מצד זה ומצד זה שנראה כמדובק מבפנים ומבחוץ. וכל זה נחשב כלפנים.

מחבר – פסק את הני"ל, שלא בכל מקום שימצא שם כתם טמאה, אלא במקום שאפשר שבה שם מן המקור, כגון שנמצא על עקבה או על כל אורך שוקה ופרסותיה מבפנים. וכרמב"ם, שהם המקומות הנדבקים זה בזה בעת שתעמוד ותדבק רגל ברגל ושוק בשוק וכן אם נמצא על ראש גודליה (של רגליה) וכ"ש על רגליה ממש. אבל אם נמצא על פרסותיה מצד חוץ או מהצדדים, טהורה (אפילו לא עברה בשוק של טבחים כי לא מחזיקים טומאה ממקום למקום).

ג"ח – דוקא גב הרגל שנגד הגודל, אבל בשאר גב הרגל לצד חוץ וכ"ש בנמצא בשאר ראשי ארבע האצבעות, טהורה.

ט"ז – כתב שאין להקל למעשה בשאר גב הרגל שנגד גולדה לצד חוץ כי הבית יוסף החמיר, אבל כתב להקל בשאר האצבעות של הרגל חוץ מהגודל.

ש"ג – הש"ך דחה את חידושו לגבי שאר ראשי אצבעות הרגל.

הדין אם נמצא הכתם על ידה או קשרי אצבעותיה

גמרא – "... ולא מחזיקין טומאה ממקום למקום, והתניא: נמצאת על קשרי אצבעותיה טמאה מפני שידיים עסקניות הן. מאי טעמא? לאו משום דאמרינן בדקה בחד ידא ונגעה באידך ידא, לא? שאני ידה דכולא עבידא דנגעה". (נדה נח.)

השב"א בשם רב – דוקא כשבדקה עצמה ולא נטלה ידה אח"כ, אבל מן הסתם לא מפני שאינה עשויה לגעת שלא במתכוון במקום התורפה שזוהרת לא לכלכך ידה

רמב"ן. המג"א. ההנהגת השב"א – אין חילוק בין אם נטלה ידה ובין אם לא, כי גם אם היד לא נוגעת בלא כוונה באותו מקום, מ"מ היא נוגעת במקומות בגוף שאפשר שניתז עליהם דם מן המקור ועברו על ידה. ואע"פ שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום, אפשר שניתז ממש מן המקור על ידה.

מחבר – כתב את הני"ל שאם נמצא על ידה אפילו על קשרי אצבעותיה טמאה, כי ידים עסקניות ושמה נגעו באותו מקום. ואפילו בסתמא חוששים (ש"ך).

הדין כשנזדקרה כמו גדי או עברה בשוק של טבחים וראתה כתם

משנה – "ראתה על חלוקה מן החגור (סינר שחוגרות לצניעות) ולמטה טמאה, מן החגור ולמעלה טהורה".

גמרא – "ת"ש: נמצאת אתה אומר ג' ספיקות באשה: על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור. ובמגעות והסתות הלך אחר הרוב. מאי הלך אחר הרוב, לאו אם רוב ימיה טמאים וטמאה ואע"ג דלא ארגשה? לא, אם רוב ימיה בהרגשה חזיא, טמאה, דאימור ארגשה ולא אדעתה.

אמר מר: על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור. ה"ד, אי מחגור (סינר שלובשות אותו לצניעות) ולמטה, על חלוקה אמאי טהור, והא תנן מן החגור ולמטה טמא. ואי מחגור ולמעלה, על בשרה אמאי טמא, והתנן: ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה?

אי בעית אימא מחגור ולמטה (כולל מקום החגור עצמו – ראב"ד), כגון שעברה בשוק של טבחים: על בשרה (לבד) מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי, על חלוקה (בין חלוקה לבד ובין על חלוקה ועל בשרה) מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי על בשרה מיבעי ליה אשתכוחי.

ואיבעית אימא מחגור ולמעלה, כגון דאזדקרה: על בשרה (בין בשרה לבד ובין בשרה וחלוקה) ודאי מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי, על חלוקה (לבד) מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי על בשרה איבעי ליה אשתכוחי". (נדה נו:)

האם בתרוץ השני מדובר שעברה בשוק של טבחים?

השב"א – לא, כי כל תרוץ הוא בפני עצמו.

רמב"ם – כן.

הראשונים התקשו מדוע דם של טבחים לא יכול להופיע על בשרה לבד אלא חייב להופיע על חלוקה וזה יסוד טהרתה?

גאון התוספות – לגבי חלוקה חוששים שהגביה חלוק העליון ועבר לחלוק תחתון, אבל להגביה את כולם ולגלות בשרה אין רגילות לכך, ולכן אם עברה בשוק של טבחים צריך להיות דם על אחד החלוקים.

גאון השב"א – כשעברה בשוק של טבחים וטהור כשנמצא על חלוקה, אין הכונה שאי אפשר שדם של בית המטבחים יהיה על בשרה לבד, כי אולי התקפלו בגדיה והוא הגיע רק לבשר ולא לחלוקה, אלא הטעם שטהורה כי כיון שמגופה יוצא דם ונמצא רק על גופה יש רגלים לדבר וחזקה שזהו כתם טמא ולא דם של בית המטבחים ולכן לא תולים בדם מטבחים, משא"כ אם היה גם על חלוקה שיש יותר לתלות בדם של בית המטבחים. ולכן מחמירים יותר בדם של בשרה לבד, שמצטרפים טיפין טיפין, משא"כ כשנמצאו על חלוקה.

הרשב"א דחה את תרוץ התוספות, כי אפשר שניתז מבין רגליה.

הכתם מן החגור ולמטה ומקום החגור עצמו	הכתם מן החגור ולמעלה	
טמאה תמיד, בין אם זה כנגד בית התורפה ובין אם זה מן הצדדים, כי החגור מתהפך ומה שלאחריה הופך להיות לפניו ולהיפך והכל מכוון נגד בית התורפה	טהורה תמיד, כי זה לא כנגד בית התורפה, ואי אפשר שנטף שם דם מן המקור	מצב רגיל
<u>על בשרה לבד</u> : לרמב"ם, לרשב"א, לרמב"ן, לרבנו שמחה, לטור ולשו"ע טמאה (אא"כ יש לה מכה), לראב"ד טהורה <u>על בשרה ועל חלוקה</u> : טהורה <u>על חלוקה לבד</u> : טהורה	טהורה תמיד, כי זה לא כנגד בית התורפה, ואי אפשר שנטף שם דם מן המקור	עברה בשוק של טבחים או התעסקה בכתמים
טמאה תמיד, בין אם זה כנגד בית התורפה ובין אם זה מן הצדדים, כי החגור מתהפך ומה שלאחריה הופך להיות לפניו ולהיפך והכל מכוון נגד בית התורפה	<u>על בשרה לבד</u> : טמאה (אא"כ יש לה מכה) <u>על בשרה ועל חלוקה</u> : טמאה (אא"כ יש לה מכה) <u>על חלוקה לבד</u> : לרשב"א, לרמב"ן ולרבנו ירוחם ולשו"ע טהורה, כי הדם לא מטפטף אלא שותת ויורד ונוגע לפעמים בחלוקה, אבל אי אפשר שלא יגע בבשר, לרמב"ם ולרמב"ן טמאה, כי דינו כמו למטה מהחגור בכל האופנים	הזדקרה כמו גדי והגביהה רגליה למעלה וראשה למטה ולא עברה בשוק של טבחים
טמאה תמיד, בין אם זה כנגד בית התורפה ובין אם זה מן הצדדים, כי החגור מתהפך ומה שלאחריה הופך להיות לפניו ולהיפך והכל מכוון נגד בית התורפה	<u>על בשרה לבד</u> : לרמב"ם, לרשב"א, לרמב"ן, לרבנו שמחה, לטור ולשו"ע טמאה (אא"כ יש לה מכה), לראב"ד טהורה <u>על בשרה ועל חלוקה</u> : טהורה <u>על חלוקה לבד</u> : טהורה	הזדקרה כמו גדי והגביהה רגליה למעלה וראשה למטה וגם עברה בשוק של טבחים

רשב"א, רמב"ן – מה שטמאה כשהזדקרה זה כשיודעת שהזדקרה, אבל מן הסתם אינה חוששת שמה הזדקרה.

הדין כשראתה כתם ויש לה מכה

גמרא – "על עקבה ועל ראש גודלה טמאה": בשלמא עקבה עביד דנגע באותו מקום, אלא ראש גודלה מאי טעמא? וכי תימא, זימנין דנגע בעקבה, ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום, והתניא: היתה לה מכה בצווארה מקום שתוכל לתלות תולה (כי לפעמים מטה את צווארה לפניו ונופל דם המכה על תחתית חלוקה), על כתפה שאינה יכולה לתלות (שאינן דם בא מכתפה ונופל לפניו), אינה תולה, ואין אומרים שמה בידה נטלתו והביאתו לשם! אלא שאני ראש גודלה, דבהדי דפסעה עביד דמתרמי". (נדה נח).

רשב"א, רמב"ם – כל מה שאמרנו שעברה בשוק של טבחים או התעסקה בכתמים ונמצא על בשרה טמאה זה כאשר אין לה במה לתלות, אבל אם יש לה מכה בגופה במקום שאפשר שנטף שם דם מאותה מכה, הרי זו תולה במכתה ואפילו נמצא על בשרה לבד, כי מה שבעת לא נמצא דם על חלוקה אינו מוכיח שזה מגופה, כי יכול להיות שזה ממכתה.

טור – כתב שאם יש לה מכה בצווארה ומצאה דם על שוקה טמאה, כי הדם לא נופל משם ולא מחזיקים טומאה שנגעה בידה במכה ונגעה אח"כ בשוקה. **הבית יוסף התקשה בזה**, הרי היה צריך לומר "כתפה" כלשון הגמרא? **ותרץ**, שבא ללמדנו שלא בכל מקום בצווארה היא יכולה לתלות כי יש מקום שתוכל לתלות ויש מקום שלא כגון שהמכה בצדדי הצוואר שאי אפשר לנטף משם לא על שוקה ולא על ירכה.

מחנה – פסק כרשב"א שכל מה שאמרנו שטמאה אם ראתה בבשרה לבד, זה כאשר תולה רק בעסק הכתמים או שוק של טבחים, אבל אם יש מכה בגופה תולה בה שהדם ממנה וטהורה. וכטור, שאם המכה בכתפה והכתם על רגלה במקום שאי אפשר לבוא מהמכה, טמאה. (אבל אם זה בצוואר לפעמים תולה, תלוי היכן המכה נמצאת ואם יכולה לטפטף על רגליה – ט"ז ע"פ הבי"י)

ש"ך – בשלושת הימים הראשונים של ספירת שבעה נקיים לא תולים אפילו במכה כדלהלן בס' קצו סעיף י" ס"ק י"ג.

ט"ז – ה"ה אם התעסקה ממש בידיה בכתמים תולה אף זהו אם נמצא על ידיה.

סעיף יג'

משנה – "ראתה על בית יד של חלוקה, אם מגיע כנגד בית התורפה טמאה, ואם לאו טהורה". (נו):

רשב"א – כלומר, שיכול להגיע לבית התורפה בשעה שהיא שוחה הרבה וחוששים שמה שחתה ונגעה. ואם לא יכול להגיע טהורה, ולא חוששים שמה נגעה בבית התורפה ואח"כ הביאתו שם. וכן אין חוששים שמה בלילה נטף מדמה במקום אחר וכשהיא ישנה התהפכה אילך ואילך ונכתם, כי אין מחזיקים טומאה ממקום למקום.

מחנה – פסק את המשנה וכרשב"א, שאם נמצא הכתם על בית יד של חלוקה, אז אם זה מגיע עד בית התורפה, טמא אפילו אינה יכולה להגיע לשם אח"כ תשחה הרבה, ואם אינה יכולה לגעת שם כלל, טהורה.

סעיף יד'

משנה – "היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, כל מקום שנמצא בו כתם טמאה, מפני שהוא חוזר (ראש החלוק מתהפך כלפי פניה שלמטה) וכן בפוליוס". (נדה נז:)

מה זה פוליוס? רש"י: ראש"א. טור – מעפורת שמתכסה בו. **רמב"ם** – חגורה.

דרגשה, גית גוסף – כל זה כשלא קשרה את החלוק, אבל אם קשרה אותו וכשהתעוררה מצאה שהוא קשור יפה כמו קודם, לא חוששת שהתהפך לכאן ולכאן.

מחנה – פסק את המשנה. ולגבי פוליוס את כל הפרושים, שאם נמצא במעפורת שמכסה ראשה או שחוגרת בו שבכל מקום שנמצא בהם טמאה. וכדבריו בבית יוסף, שאם קשרה את זה היטב וכשהתעוררה ג"כ מצאה אותו קשור יפה, אינה חוששת.

סעיף טו'

הגנו גנוחם. מחנה – שתי נשים שכיסו ראשן בחלוק אחד, שתייהן טמאות. ואם אחת כיסתה והאחרת לא כיסתה, אע"פ ששתיהן לבשו החלוק ונמצא למעלה מהחגור אותה שכיסתה טמאה והאחרת טהורה.

סעיף טז'

רש"י. א. מחנה – לענין טהרה תולה כדרך שתולה לענין טומאה, ולכן אם יש לה מכה בצוארה ונמצא הכתם בחלוק אפילו למטה מן החגור שהמכה לא יכולה לגעת שם, אם פשטתו ומתכסה בו תולה במכתה, כי תולים שהתהפך ובא לשם. **ש"ך** – אפילו אם המכה בצדדי הצואר שאי אפשר לגעת שם מהמכה, אבל אם זה בצואר ממש, אז בלאו הכי תולה.

סעיף יז'

תוספתא – "היו עליה שני כתמים אחד למעלה (מהחגור) ואחד למטה (מהחגור), אע"פ שהתחתון גדול והעליון קטן, תולין התחתון בעליון עד כגריס, שאני אומר ממקום שבא העליון בא התחתון". (נדה פ"ו הי"ב)

גמרא – "אמר רב הונא: כגריס אינה תולה, בפחות מכגריס תולה. ורב חסדא אמר: כגריס תולה, יתר מכגריס אינה תולה. מיתבי: היו עליה טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תולה בעליון עד כגריס. מאי, לאו כגריס מלמטה (שתולים רק בפחות מגריס)? לא, בגריס מלמעלה". (נדה נט.)

רש"י – נמצאו טיפי דמים קטנים או גדולים.

תוספות. רא"ש – נמצאו טיפי דמים למטה מן החגור או למעלה מן החגור, אותו שלמטה תולה בעליון, כי כמו שאומרים שהעליון בא ממקום אחר ולא מגופה, כי היא יודעת שלא הזדקרה, כך גם התחתון. וכל מה שתולים זה רק כשהעליון יותר מגריס, אבל אם העליון כגריס או פחות והתחתון יותר מגריס לא תולים בו, כי אולי הדם של העליון הוא דם כינה ואז היא טמאה.

מחנה – פסק את הברייתא וכפרוש התוספות והרא"ש, שאם מצאה כתם למעלה מהחגור וגם למטה ממנו ויודעת שלא הזדקרה, טהורה, שתולים שכמו שהעליון בא מעלמא כך גם התחתון. וכל זה כשיש בעליון גריס ועוד, שאין לתלותו בכינה, אבל אם אין בו גריס ועוד, אין תולים אותו מעלמא, שמא דם כינה הוא ואז אם יש בתחתון גריס ועוד טמאה.

ש"ך – כאן מדובר שידעת שלא הזדקרה. ואע"פ שבסעי' י"א לא חוששים כלל שמא הזדקרה, כאן זה שונה כי יש רעותא בכתם תחתון, ואי אפשר לתלות בשתי קולות שגם לא הזדקרה וגם התחתון בא מעלמא, לכן צריכה לדעת שלא הזדקרה ואז עושים תלות אחת שהתחתון בא מעלמא.

סדרי טהרה – דוקא אדום באדום תולה את שלמטה מן החגור בלמעלה מהחגור, אבל אדום למטה ושחור למעלה לא תולה.

סעיף יח'

משנה – "ותולה בכל דבר שיכולה לתלות: שחטה בהמה, חיה או עוף, התעסקה בכתמים או שישבה בצד העסוקים בהן... אם יש בה מכה והיא יכולה להגלע (להפתח שוב ולהוציא דם) ולהוציא דם הרי זו תולה. מעשה באשה אחת שבאה לפני רבי עקיבא, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה יש בך? אמרה לו: הן וחיייתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם?". (נדה נח:)

גמרא – "או שישבה: יושבה אין, לא יושבה, לא (ולא תולים שישבה ושכחה). תנינא להא דתנו רבנן: עברה בשוק של טבחים, ספק ניתז עליה ספק לא ניתז עליה, ספק עברה ספק לא עברה, טמאה". (שם)

גמרא – "ת"ר: לבשה שלושה חלוקים הבדוקים לה, אם יכולה לתלות תולה ואפילו בתחתון (שמא ניתז מלמטה מבין רגליה או שנתקפלו בגדיה וניתזו על התחתון). אין יכולה לתלות אינה תולה ואפילו בעליון. כיצד. עברה בשוק של טבחים תולה אפילו בתחתון, לא עברה בשוק של טבחים אף בעליון אינה תולה". (שם)

השב"א, מהדב"ג, ספר התרומה – לגבי מכה שמתגלעת ומוציאה דם שוב, אע"פ שכרגע הגלידה המכה, מ"מ תולה בה שמא נפתחה המכה מחדש ולא ידעה.

השב"א – אע"פ שאמרנו שאם נמצא על בשרה טמאה, מ"מ אם התעסקה בכתמים בידיה וידיה מוכיחות על זה, אע"ג שנמצא על בשרה לבד טהורה, כי הידיים מוכיחות.

מחבר – פסק את המשנה והגמרא, שמכיון שכתמים דרבנן אז תולה בכל דבר שיכולה לתלות: שחטה בהמה, חיה ועוף, התעסקה בכתמים או ישבה בצד המתעסקים בהם או שעברה בשוק של טבחים ונמצא דם בבגדיה, ואפילו יש לה ג' חלוקים זה על זה ונמצא בתחתון (אבל על בשרה טמאה), או שיש לה מכה בבשרה ומצאה דם על בשרה במקום שהדם יכול לנטוף מהמכה, וכרשב"א שאפילו אם הגלידה המכה אם יכולה לחזור ולהיפתח ולהוציא דם, תולה בזה אע"פ שכרגע לא נוטף דם, בכל אלו טהורה.

סעיף יט'

משנה – "ותולה בבנה או בבעלה". (נדה נו:)

השב"א, מהדב"ג, ספר התרומה – כלומר, אם בנה או בעלה התעסקו בכתמים, תולה בהם כי רגילים לגעת בה ובבגדיה. וה"ה אם יש לבנה או בעלה מכה שתולה בזה.

המב"ן – אבל אם היו עסוקים בדם ולא נמצא בהם, אינה תולה בהם, כי אי אפשר לומר שדם זה עבר אליה כשנגעו בה, כי בהם אין דם. אבל אם היו עסוקים בדבר שדרכו להינתן כגון שחיטה וכיו"ב, פשוט שתולה בהם אע"פ שלא נמצא עליהם דם.

מהדב"ג, שער דורא – אם אשה שכבה אצלה (ויש לה מכה בגופה) דינה כמו בנה או בעלה.

מחבר – פסק כראשונים וכרמב"ן, שכשם שתולה בה כך תולה בבנה או בעלה אם התעסקו בכתמים או אם יש עליהם מכה כי דרכם לגעת בה. אבל אם היו עסוקים בדם ועליהם אין דם כלל, לא תולה בהם, אא"כ היו עסוקים בדברים המתיזים כגון שחיטה וכיו"ב.

ג"ת, ש"ך – כל זה כשלא נודע שהיה בהם דם, אבל אם היה עליהם דם בודאות ועכשיו כבר אין, תולה בהם שנגעו בה כשעוד היה עליהם דם.

המ"א – כתב את דברי המרדכי והשערי דורא. **והדגישו הדרישה והש"ך**, ש"בנה ובעלה" רגילים לגעת בה ולכן נקטה הגמרא מקרים אלו, אבל ה"ה אם זו אשה שיש לה מכה, שתולה בה.

סעיף כ'

השב"א, מחבר – מי שיצא ממנו דם דרך פי האמה ברגל פעם או פעמים בחודש בין ער ובין ישן בלא הרגשה ובשעת תשמיש נמצאו בעדי האיש ובעדי האשה טיפי דמים גם לאחר תשמיש, תולה בדם בעלה, כי יש ודאי מכה בעל שמוציאה דם אפילו שלא בשעת הטלת מים, כי אין לך מכה גדולה מזו.

סעיף כא'

ראב"ד, מחבר – אם נמצא כתם בשיפוליה מאחורה ויש לה מכה מקדימה, תולה בזה, כי אפשר שתשב והדם שמאחורה ינטף קדימה.

סעיף כב'

גמרא – "או שישבה: ישבה אין, לא ישבה, לא (ולא תולים שישבה ושכחה). תנינא להא דתנו רבנן: עברה בשוק של טבחים, ספק ניתו עליה ספק לא ניתו עליה, ספק עברה ספק לא עברה, טמאה". (נדה נח:)

גמרא – "אמר רב אשי: עיר שיש בה חזירים אין חוששים לכתמים. אמר רב נחמן בר יצחק: דדוקרת (שבה יש טבחים הרבה והרבה שקצים ורמשים) כעיר שיש בה חזירים דמיא". (שם)

הש"י – כי הם אוכלים שקצים ורמשים ומתיזים דם.

השב"א – כל מה שאמרנו שספק עברה ספק לא, טמאה, זה רק במקום שהטבחים או המתעסקים בכתמים יושבים במקום אחד, אבל אם דרכם להתעסק כאן וכאן תולים אפילו מספק, שמא התעסקה במקום שעברה ולא חששה. ולמד זאת מההלכה של החזירים שמצויים באשפה ומלוכלכים בדם נבלות ומסתובבים בכל מקום, וכדברי רב נחמן על העיר דדוקרת.

האם קולא זו נוהגת כיום?

תוספות, רא"ש – בזמנינו אין נוהגים להקל ותלות בכתמים במקום שחזירים לא נוגעים בהם כי ידוע שלא מסתובבים ומתיזים דם אלא כל אחד מחזיק אותם בביתו או בדיר או בחצר המיוחדת להם, אלא במקום שיש רגלים לדבר שיש לתלות בחזירים וברי לה שהלכה אצלם.

המב"א, רשב"א – פסקו להלכה את הגמרא להקל כמצויים חזירים שנוברים ומתיזים דם למרחוק. והרמב"ם גרס בגמרא על "דדוקרת אע"ג דמעלמא קאתו לה", כלומר שבאים לה תמיד אז אין חוששים לכתמים.

מחנה – פסק כברייתא, שספק אם עברה בשוק של טבחים או ישיבה בצד המתעסקים בכתמים, אינה תולה בהם. וכרשב"א, שכל זה בעיר שהטבחים או המתעסקים בכתמים יושבים במקום ידוע, אבל אם דרכם להתעסק ומסתובבים בכל מקום (כמו עיר שיש בה חזירים) תולה אפילו בספק שמא התעסקו במקום שעברה ולא שמה לב לכך, וכל העיר אז נידונה כשוק של טבחים.

סעיפים כג'-כד'

גמרא – "אמר רבא: נמצא עליה מין אחד (מדבר הדומה לכתם כמו קילור או שרף ומצאה על חלוקה כתם) תולה בו כמה מינים. מיתבי: נתעסקה באדום אין תולה בו שחור? נתעסקה שאני.

איכא דאמרי אמר רבא: נתעסקה במין אחד תולה בו כמה מינים. מיתבי: נתעסקה באדום אין תולה בו שחור? כי קאמר רבא: דאתעסקה בתרנגולת דאית בה כמה מיני דמא". (נדה נט.)

מה הכונה "נתעסקה שאני"? רש"י – אם התעסקה באדום אי אפשר לתלות שחור, אבל אם נמצא אדום אפשר שניתז דם שחור ולא ידעה.

רשב"א – רבא דיבר כשניתז עליה צבע אחד ולא חששה לבדוק שאר החלוק ולא הקפידה ולאחר מכן מצאה כתם אחר, טהורה, כי כמו שלא הקפידה בזה לא הקפידה ולא נזרה בשאר כתמים. והברייתא דיברה כשהתעסקה במין אחד ולאחר שהתעסקה בדקה ומצאה כתם ובזו מודה רבה שאין תולים שחור באדום.

מה הכונה בכמה מיני דם שיש בתרנגולת? רבנו חננאל – דם שחיטה הוא אדום, דם אברים שחור ודם בני מעיה כקרן הכרום. ורבנו חננאל פסק רק כלשנא בתרא.

האם יש הבדל בין נמצא המין למעלה מהחגור או מתחת לחגור

סור"ג. פ. הרשב"א. והראב"ד – כאשר נמצא עליה מין אחד שלא התעסקה בו למעלה מן החגור, וודאי בא מעלמא, אבל אם נמצא אותו מין למטה מן החגור, טמאה, כי היא יודעת שלא התעסקה באותו המין. ואם נמצאו כמה מינים למטה מהחגור ואלו מינים שראויה להיטמא בהם, אנו תולים שכמו שאותו המין שלמעלה מן החגור בא מעלמא, כך באו עליה מעלמא גם המינים שלמטה מהחגור.

האם תולים אדום באדום?

גמרא – "תנינא להא דתנו רבנן: מעשה דתלה ר"מ בקילור ורבי תלה בשרף שקמה" (נדה נח:)

רשב"א. רבנו ירוחם. ריטב"א בשם הראב"ד – מזה שלא כתוב שבדקו את הכתם לראות שדומה ממש לקילור או שרף שקמה, משמע שאפילו אינו ניכר ממש, תולה בו, כי סתם קילור אדום אינו הרבה שהרי הדבר האדום מעורב עם דברים אחרים שאינם אדומים. וה"ה אם התעסקה במימי תלתן או מימי בשר שתולה בהם, כי יש להם מראה אדום, ומכיון שתולים אדום באדום תולים גם בהם.

כמי נפסקה הלכה?

ראב"ד. רשב"א – פסקו כלשנא קמא, ולא גרס "איכא דאמרי" ולכן הלכה גם כלשנא בתרא כי אף אחד לא חולק על זה.

רבנו חננאל. רמב"ם. רא"ש – העיקר כלשנא בתרא ואין הלכה כלשנא קמא, ולכן לא תולה כמה מינים כשנמצא עליה מין אחד, כי אין תולים מין בשאינו מינו. ורק כאשר אותו המין שמהחגור ולמטה הוא המין שמהחגור ולמעלה, תולה בו.

מחנה

1. פסק כברייתא, שאם התעסקה בדבר אדום ונמצא עליה כתם שחור או הפוך אין תולים בו. וכל זה במינים שונים, אבל אדום באדום ושחור בשחור תולה אפילו אינו ניכר ממש אלא רק דומה כגון שהתעסקה במי תלתן או מי בשר או בקילור אדום קצת, תולה בו להקל שזה האדום שמצאה כמו מעשה דר"מ.
2. כברייתא וכלשנא בתרא שפסקו הר"ח, הרמב"ן והרא"ש כמותה, שבניגוד לנ"ל, רק אם התעסקה בתרנגולת תולה בו אדום ושחור וכרכומי, כי דם שחיטה אדום, אבריה שחור ובני מעיה כדרך הכרום.

סעיף כה'

גמרא – "...דתינא: שתי נשים שהתעסקו בצפור אחת ואין בה אלא כסלע דם, ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו, שתייהן טמאות..." (נדה נח:)

תוספות – כתב שמדובר שהתעסקו בזו אחר זו ואם היתה נשאלת הראשונה היינו מטהרים אותה, ובגלל חברתה מטמאים גם את הראשונה. **מחנה** – פסק כגמרא.

ג"ח – הוכיח מדברי תוספות שאם באות לשאול כאחת שתייהן טמאות, אבל אם באו לשאול בזו אחר זו טהורות.

ט"ז – דחה את דברי הב"ח, שאם כך הגמרא היתה צריכה לכתוב את החילוק הזה. ועוד, שתוספות כתב לטהר רק את הראשונה קודם שנודע שהתעסקה גם השניה, אבל אם נודע שהשניה התעסקה ג"כ, אפילו באה הראשונה קודם, שתייהן טמאות, כי אין סברא לתלות הטומאה באחת יותר מחברתה ולכן כאילו אין במה לתלות כלל. וכנ"ל פסק גם הדרישה להחמיר (אלא שהט"ז חלק על טעמו שזה משום ספק של תורה). לכן

פסק הט"ז להחמיר שאין חילוק בין אם באו לשאול יחד או בזו אחר זו.

ש"ד – האריך לדחות את ראיותיו של הט"ז, ופסק כמו הב"ח וכ"פ גם בתורת השלמים, כי בכתמים הולכים להקל.

סעיפים כו'-כז'

גמרא – "אמר רב הונא: גריס אינו תולה, פחות מגריס תולה. ורב חסדא אמר: כגריס תולה, יתר מגריס אינה תולה... (והלכה כרב חסדא שמקל) בעי רבי ירמיה: נתעסקה בכגריס ונמצא עליה בכגריס ועוד מהו?... ת"ש: נתעסקה באדום אין תולה בה שחור. במועט אין תולה בו מרובה. היכי דמי, לאו כי האי גונא? לא, כגון שנתעסקה בכגריס (דם ציפור או קילור) ונמצא עליה שני גריסים ועוד. אי הכי מאי למימרא? מהו דתימא שקול כגריס דם ציפור שדי בי מיצעי: זיל הכא ליכא שיעורא, זיל הכא ליכא שיעורא, קמ"ל". (גדה נט.).

התעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה שני גריסים	התעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה גריס ועוד	התעסקה בגריס (או פחות) ונמצא עליה שני גריסים ועוד	התעסקה בגריס ונמצא עליה שני גריסים	התעסקה בגריס ונמצא עליה גריס ועוד	
טמאה, כמו פשט הבריתא, שמועט אין תולה בו מרובה, ודחית הגמרא היא דחיה דחוקה.					רא"ש, טור, רמ"א
טהורה	טהורה, כי אומרים שכתם זה מעסק הכתמים והיה שם גריס מדם כינה והצטרף אליו הכתם עד שנהיה יותר מגריס	טמאה, כי לא אומרים "שקול כגריס דם צפור, שדי בי מיצעי"	טהורה, כי תולה גריס במה שהתעסקה גריס במאכולת	טהורה, כי תולה בגריס בדם שהתעסקה בה, ובמה שנשאר אין שיעור גריס	רמב"ם, רשב"א ורמב"ן ע"פ הבית יוסף, מחבר רשב"א ורמב"ן ע"פ הדרישה, הב"ח, הט"ז והש"ך
טמאה					

רמ"א – אע"פ שהחמיר בדבר כדעת הרא"ש והטור, מ"מ פסק לסמוך ולהקל כי כתמים דרבנן. וכן אם התעסקה בכתמים ולא יודעת בכמה, הולכים להקל שהיה בדם שיעור כתם.

סעיף כח'

גמרא – "איתמר: נמצא עליה כגריס ועוד ואותו ועוד רצופה בו מאכולת: רבי חנינא אומר: טמאה. רבי ינאי: טהורה, משום שכיון שרצופה מאכולת, מוכחא מילתא דהאי ועוד דם מאכולת הוא, פש ליה כגריס, כיון דבעלמא תלינן, הכא נמי תלינן". (גדה נט.).

רמב"ם – הלכה כרבי חנינא להחמיר.

המב"ז, רשב"א, רא"ש – לרבי ינאי ה"ה אם נמצא ממש שני גריסים טהורה, כי כשמורידים את הגריס של הכינה, לא נשאר יותר מגריס לכתם. ומה שכתוב כאן רק מקרה של גריס ועוד, זה לרבותא של רבי חנינא שאפילו בזה מחמיר. והלכה כרבי ינאי שכתמים דרבנן והלכה כמקל.

מחבר – פסק את הגמרא וכתוב הראשונים, שאשה שמצאה על חלוקה כשני גריסים וכינה מעוכה, טהורה, כי תולים שגריס אחד מהכינה המעוכה וגריס שני תולים בכינה אחרת, ולא נשאר כתם של גריס ועוד.

סעיף כט'

השב"א, מחבר – אם הרגה פשפש שתולים בו עד תורמוס, מחליף שיעור תורמוס את שיעור הגריס בכל מה שהזכרנו.

סעיף ל'

השב"א בתורת הבית הקצר – כיום אין תולים כתם בשום דבר, כי תולים רק במראה הדומה לו ואנו לא בקיאים במראה דמים ולכן גם לא בקיאים בכתמים שדומים להם.

ראב"ז, רמב"ז, רבותינו הצרפתים, טור – חלקו על הרשב"א, שכן תולים ואינה צריכה אפילו להקיף את הכתם לדבר שהיא תולה בו, אלא תולה מן הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום.

הרשב"א בתורת הבית הארוך הביא את הדעה המחמירה בשם יש מי שאומר ודחה אותה, שתולים בכל דבר אא"כ ברור שזה לא דומה כגון שהכתם אדום והיא התעסקה בשחור או שהתעסקה בדבר מועט והכתם מרובה וכיו"ב, אבל בענין אחר תמיד תולה, כי כתמים דרבנן ומקלים בזה.

מחבר – פסק כרמב"ן שאינה צריכה להקיף ולדמות את הכתם לכתם אחר, אלא תולה מן הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום.

סעיף לא'

משנה – "שבעה סמנים מעבירים על הכתם: רוק תפל, מי גריסים, מי רגלים שהחמיצו, נתר, בורית, קימוניא ואשלג... העביר עליה ז' סמנים ולא עבר, הרי זה צבע. הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל.

המב"ם ע"פ הגנת הראג"ד וההשב"א – המשנה מדברת בטהרת אשה לבעלה, ולכן אין חוששים לכתם עד שתדע בברור שהוא דם ע"י העברת שבעה סממנים, שאם עבר הרי זה דם ואם עמד על אף הסמנים הרי זה צבע ולא חוששת לו וטהורה, כי אם לגבי טהרות זה צבע, כ"ש לבעלה. **השב"א. המב"ם ע"פ הגנת המגיד. משנה. והגנת יוסף** – הביא את דעת הרמב"ם. **ודחה הרשב"א דעה זו**, וחוששת מן הסתם והיא טמאה, א"כ העבירה שבעה סממנים כסדרם ולא עבר, ואז היא ודאי טהורה, כי דם עובר ע"י שבעה סממנים ואם טהורה לטהרות כ"ש לבעלה, אבל בסתמא טמאה. וה"ה לבעלה וה"ה לטהרות. **וכך הבין המגיד משנה בפשטות את דברי הרמב"ם. וכך פסק הבית יוסף.** **המב"ז** – חלק על הרשב"א, שלא מקלים גם ע"י בדיקת שבעה סממנים ולבעלה תמיד מטמאים, כי על הסממנים סומכים רק בטהרתו של הבגד שהיא לובשת, כלומר שטהורה מלטמא במגע.

מחנה – פסק את המשנה שאם מצאה כתם ואין לה במה לתלות וספק לה אם זה דם או צבע מעבירה עליו ז' סימנים. אם נשאר כמו שהוא זה צבע וטהורה (כפרושו בדעת הרמב"ם). ואם לא מעבירה עליו סימנים, טמאה מספק. **כיום אין אנו בקיאים בהעברת סימנים כי לא בקיאים בשמותם, מה הם.**

סעיף לב'

גמרא – "היה איתתא דאשתכח לה דמא במשתיתא. אתאי לקמיה דרבי ינאי. אמר לה: תיזיל ותיתי. והתניא: אין שונים בטהרות: כי אמרינן אין שונין לקולא, אבל לחומרא שונין". (נדה נח). **השב"א** – היא טמאה דוקא כשנמצא הדם על דבר שהיה בדוק לה מלכתחילה. **מחנה** – פסק כגמרא ע"פ רבי ינאי וכרשב"א, שאשה שעוסקת במלאכתה ונמצא דם במקום שעברה על דבר שהיה בדוק לה מתחילה, תחזור להתעסק במה שעסקה, ואם יזדמן שתעבור על המקום (שבין רגליה יהיו באותו מקום) שנמצא בו הדם טמאה, ואם לא, טהורה. **המ"א** – כתב שאותו דבר שהיה בדוק לה צריך לקבל טומאה. **ש"ז** – אבל אם אינו מקבל טומאה טהורה כמו בסעי' י', כי לא הרגישה שיצא דם וחכמים גזרו בכתמים, ובדבר שאינו מקבל טומאה חכמים הקלו.

סעיפים לגי-לדי-לה'

בדקה בעד הבדוק לה מיד או שהניחתו בקופסא

משנה – "נמצא על שלו, טמאים וחייבים בקרבן. נמצא על שלה אותיות (מיד אחר בעילה) טמאים וחייבים בקרבן. נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורים מן הקרבן...".

גמרא – "וניחוש דילמא דם מאכולת הוא? אמר רבי זירא: אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת (ודאי אין שם מאכולת וזהו ודאי דם מגופה). ואיכא דאמרי: דחוק הוא אצל מאכולת (ואינה יכולה להיכנס לשם). מאי בינייהו? איכא בינייהו דאשתכח מאכולת. להך לישנא דאמר בדוק הוא, הא מעלמא אתאי. להך לישנא דאמר דחוק הוא, אימא שמש ריצפה". (נידה יד).

המב"ם ע"פ מגיד משנה. השב"א – הלכה כמ"ד בדוק הוא, ולפיכך אם נמצא דם על העד אפילו כחרדל בין עגול ובין משוך טמאה. ואפילו אם נמצאה שם מאכולת רצופה (מעוכה על העד) ג"כ טמאה.

הש"י – פרש את שאלת הגמרא לחשוש שזה דם מאכולת וביאו אשם תלוי ולא חטאת ועל זה יש מחלוקת האם אותו מקום בדוק או דחוק. משמע שלענין טומאה לא חוששים שזה דם מאכולת **בין למ"ד בדוק ובין למ"ד דחוק וטמאה מספק** בכל מקרה אפילו המאכולת רצופה על הדם.

טור ע"פ הגהת הט"ז. השב"א. רבנו ירוחם ע"פ הגהת הבית יוסף – אם בדקה בעד הבדוק לה ומצאה עליו דם בין משוך ובין עגול ואפילו כלשהו ואפילו מצאה מאכולת מעוכה, ואפילו הניחתו בקופסא למחר מצאה עליו דם טמאה, כי אותו מקום בדוק הוא ממאכולת וזהו עד הבדוק לה. (הגמרא להלן נחלקה כשנמצא בקופסא ולא היה בדוק לה. משמע שאם היה בדוק כו"ע מודים שטמא)

הט"ז באר שאם נמצא תכף דם על עד הבדוק טמאה, ואפילו לא נמצא עד מחר, אם היה מונח בקופסא ג"כ טמאה.

הט"ז תמה על לשון הטור שכתב שטמאה אפילו נמצא דם למחר גם בלא הניחה בקופסא, כי א"כ היכן היה מונח. ואף לפי תיקון הב"י שהיה מונח במקום מגולה, מ"מ לא מיושב, כי לא כתוב בריש היכן היה מונח כדי שיכתב בסיפא "או שהניחתו בקופסא". לכן הגיה הט"ז את דברי הטור שמדובר שמצאה דם על העד אפילו כלשהו או שהיה מונח בקופסא ומצאה מחר (ובעד שאינו בדוק היא טהורה אם הניחה בקופסא). וכך משמע גם מלשון הרשב"א.

מחנה – פסק כמשנה וכברייתא וכרמב"ם, שהאשה שבדקה עצמה בעד (סמרטוט) הבדוק לה ונמצא עליו טיפת דם כחרדל בין עגול ובין משוך טמאה. וכרבי זירא, שאפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה ג"כ טמאה, כי אותו מקום בדוק אצל מאכולת. וכראשונים, שאפילו אם הניחה אותו (את העד הבדוק, ולא כפרישה שפרש אפילו בעד שאינו בדוק, כי בזה טהורה לכו"ע) בקופסא ואחר שעה בדקה ומצאה דם כלשהו טמא. **ט"ז** – ולכן עד חמור מחלוק, כי אם נמצא דם בחלוק תולים בו כשאין בו יותר מגריס, אבל העד היה בדוק ולכן לא תולים בו כלל במאכולת.

פתח.תשובה – בדקה מקצת מהעד ומקצת לא בדקה ומסתפקת שמא ניתז מעל ידה ממקום שאינו בדוק ומצאה פחות מגריס יש להקל. ואם לא בדקה היטב רק דרך העברה מותרת בודאי.

בדקה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת

משנה – "עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם עגול טהור, משוך טמא, דברי רבי אלעזר בר צדוק". (נידה נח:). בגמרא נפסקה הלכה כרבי אלעזר בר צדוק.

תוספתא – "אם עגול טהור מפני שהוא דם מאכולת, אם משוך טמא מפני שהוא דם קינוח". (פ"ז ה"ד)
רמב"ם.רמב"ן.רשב"א.רא"ש – משוך טמא אפילו כלשהו מפני הקינוח, עגול טהור אם יש בו פחות מגריס ועוד, כי תולים במאכולת שנתמעכה תחת הכר או הכסת.

מחנה – כמשנה וכרבי אלעזר בר צדוק, שאם בדקה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או הכסת ולמחר (ה"ה סמוך לבדיקה – פת"ש) נמצא עליו דם, משוך טמאה, עגול ואין בו גריס ועוד טהורה, ותולים במאכולת שנהרגה תחת הכר.

רמ"א – ה"ה אם הכתם העגול יותר מגריס ויש מקום לתלות בו.

ש"ך – דוקא כאן מחלקים בין עגול למשוך, אבל בשאר כתמים לא מחלקים ולעולם טהורה בפחות מגריס.

ט"ז – מסיק ע"פ הרמב"א, שאשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה מסיבה כלשהי ובדקה עצמה בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה בבית הרעי, טהורה **שלא בשעת וסתה**, כי אין ספק דאורייתא שלא הרגישה כלל שיצא דם מהמקור, וזהו ספק דרבנן ולקולא. ובוזה טהורה בין במשוך ובין בעגול.

חוות דעת – חלק על הט"ז וכתב לתלות בזה **אפילו בשעת הוסת**.

דגול מרבבה – כל מה שטהרנו כאן כשנמצא תחת הכר או הכסת זה בסוף הטהרה אבל בג' ימים ראשונים של ז' הנקיים היא טמאה כשהכתם יותר מגריס, כי יכולה להיזהר. וה"ה במקרה שהביא הט"ז ג"כ הדין כך.

בדקה בעד הבדוק וטחתו בירכה

גמרא – "איתמר: בדקה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה ולמחר מצאה עליה דם (על הירך): אמר רב: טמאה נידה (כי העד היה בדוק לה ולכן הדם ודאי הגיע מגופה וזהו ספק טמאה). א"ל רב שימי בר חייא: והא חוששת אמרת לן! איתמר נמי: אמר שמואל טמאה נידה, וכן מורין בי מדרשא טמאה נידה". (שם)

והסביר הרשב"א, שאע"פ שנמצא הדם גם בירכה, לא אומרים שדם זה היה בירכה ונדבק שם בעד ותטמא משום כתם כמו דם שנמצא בירכה לבד, כי מכיון שבדקה בעד ונמצא עליו דם, ודאי מגופה אתא וטמאה משום נידה.

מהו שיעור הכתם שמטמא בירכה?

תוספות.רשב"א.רמב"ן.ראב"ד – כל זה כשנמצא עליו כגריס ועוד כדי שיצא מחשש מאכולת, אבל בפחות מזה תולים שמא מאכולת היתה על ירכה והתמעכה, כי כיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה, ולכן אם אפשר לתלות במשהו אחר, תולים.

רמב"ם.רא"ש.ע"פ הטור.ורבנו יונתן – טימא משום נידה אפילו בפחות מגריס, כי הואיל והיה עד בדוק, רגלים לדבר שזה לא ממאכולת (משא"כ בכר או כסת ששם המאכולת מצויה), ולכן טמאה בין עגול ובין משוך אפילו בפחות מגריס.

הט"ז הסביר את דעת הרמב"ם, שאם יש לה דם על הירך, בזה סובר הרמב"ם שלא תולים במאכולת כלל, ואם אין דם על הירך, זוהי הוכחה שהדם שנמצא על העד הוא מגופה, כי מאכולת היתה צריכה להימצא על הירך.

גית יוסף – אם הכתם עגול והתעסקו בסמוך למקום שהעד שם בדמים של חולין, ניתן לתלות בזה אפילו ביותר מגריס ועוד, כי כיון שלא הרגישה ביציאת הדם מגופה, תולים בכל מה שאפשר לתלות. וכל זה כשהוא עגול, אבל אם הוא משוך טמאה נידה תמיד.

מחנה – פסק כרשב"א והרמב"ן, שבמשוך טמאה בכלשהו ובעגול טמאה אם השיעור הוא יותר מגריס, ואם לא טהורה. והביא כ"א את הרמב"ם והרא"ש, שטמאה אפילו בפחות מגריס.

רמ"א – יש להחמיר כדעת הרמב"ם והרא"ש. **וכ"פ הב"ח**.

רעק"א – בנמצאה מאכולת רצופה תולים במאכולת.

סעיף לוי

גמרא – "איתמר: בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם, אמר רב יוסף: כל ימיו של ר' חייא טימא ולעת זקנתו טיהר. איבעיא להו: היכי קאמר? כל ימיו טימא משום נידה ולעת זקנתו טיהר משום נידה וטימא משום כתם או דילמא כל ימיו טימא משום כתם ולעת זקנתו טיהר מולא כלום?

תא שמע, דתניא: בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם: רבי אומר: טמאה משום נידה, ורבי חייה אמר: טמאה משום כתם. אייל רבי חייה: אי אתה מודה שצריכה כגריס ועוד! אייל: אבל (באמת כן). אייל (רבי חייה): אי"כ אף אתה עשיתו כתם (כי מצריך גריס, כי בדם ודאי טמאה אפילו כחרדל!) ורבי סבר, בעינן גריס ועוד לאפוקי דם מאכולת, וכיון דנפק לה דם מאכולת ודאי מגופה אתא. מאי, לאו בזקנותו קאי (כי הוא חולק על רבי והוא היה רבו), הא בילדותו טימא משום נידה. שמע מינה". (נידה יד. יד:)

ה'ט"ב – מדובר כאן שלא נטלה את העד מהאשפה או ממקום התורפה, כי אם כך ודאי אין כאן בדיקה, וודאי הוא כתם או אפילו פחות מזה. ואם היה מוצנע משאר בדיקות, דינו כבדוק בדיעבד, **אלא מדובר שנטלתו ממקום בינוני שאינו משומר לגמרי וגם אינו מקום תורף, אלא מקום שנותנת עדיה לפי שעה**, ולפיכך נחלקו בזה רבי ורבי חייה אם דנים בזה להחמיר כאילו זה מקום בדוק או דנים אותו כאשפה שאינה משומרת ואלו הם דמים בעלמא.

משנה – "האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם, רבי מאיר אומר: אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה. ר' יוסי אומר: בין כך ובין כך טהורה". (נידה נט:)

הבית יוסף כתב שמחלוקת זו תלויה במחלוקת רבי ור' חייה, שרבי מאיר סובר כרבי שטמאה נידה ור' יוסי כרבי חייה שטהורה משום דם נידה וטמאה משום כתם. וכנראה שהיתה לו גרסא בגמרא שתלתה את המחלוקת אחת בשניה.

הבנו חננאל. רמב"ן. רא"ש. טור – רבי יוסי מטהר משום דם ומטמא משום כתם והלכה כרבי יוסי ורבי חייה, שאם יש בו גריס ועוד טמאה משום כתם ופחות מזה טהורה. **הרשב"א התקשה בדברי רבנו חננאל**, כי הגמרא אומרת שרבי יוסי טיהר אפילו לכתחילה, משמע אפילו מדין כתם.

רמב"ם – פסק כרבי שטמאה משום נידה, ובכל זאת חילק בין יש בו גריס ועוד שטמאה ובין אין בו גריס ועוד שטהורה. **המגיד משנה התקשה** מדוע פסק כרבי ואילו לגבי האשה שהיא עושה צרכיה פסק כרבי יוסי, ואכמ"ל.

הראב"ד הסביר שאע"פ שהלכה כרבי יוסי, כאן הלכה כרבי כי צריך שיעור של גריס ועוד ע"מ שלא נתלה במאכולת.

השב"א – מכיון שנפסקה הלכה כרבי יוסי שטיהר לכתחילה, לכן גם לגבי עד שאינו בדוק הלכה כרבי חייה אפילו אם היה הכתם גדול כגריס ועוד ואפילו משוך טהורה, כי אשה זו בחזקת טהורה עומדת ועד זה אינו בדוק, ומספק לא מטמאים. **והחמיר לטמא בשיעור של גריס ועוד תבוא עליו הברכה**.

מתברר – פסק כגמרא וכרבי ורמב"ם והרא"ש, שבדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, אפילו הניחה אותו שמור בקופסא ומצאה עליו דם, טמאה נידה אם יש בו יותר מגריס. ואם אין בו יותר מגריס טהורה.

רמ"א – פסק כרבי"א וכרשב"א שדוקא אם בדקה בעד בינוני שאינו בדוק אך גם לא מלוכלך, אבל אם היה מלוכלך, כגון שלקחה עד ממקום שדמים מצויים ונמצא עליו כתם טהורה אפילו הוא יותר מגריס.

ט"ז – לקמן בסעי' לח הובאה דעת הרשב"א שעד שאינו בדוק הוא עד שניטל ממקום המוצנע, כי דרכן של נשים להצניע ולהכין להם עדים. אבל אם לקחה עד מן השוק או קנחה בעד המזדמן טהורה. [לרמב"ן ולתוספות מדובר אפילו בעד נקי שהניחה אותו מידיה קודם שבדקה]

פת"ש בשם בית אפרים – כל זה שלא בשעת הוסת, אבל בשעת הוסת, חוששים כמו במכה שבגופה.

חת"ס – בזמנינו יש להחמיר בכתם זה יותר מכתם רגיל, כי בימינו המאכולת קטנה יותר מגריס וכאן שהעד לא בדוק וכ"ש כשהרגישה זיבת דבר לח יש להחמיר ואין להתיר אלא בשיעור קטם כדם מאכולת של ימינו.

שבט הלוי – כיום שהדירות נקיות, אם בדקה עצמה בעד שאינו בדוק טמאה אפילו אם הוא פחות מגריס ואפילו אם נמצא דרך כתם.

דרכי טהרה, טהרת הבית – הקלו כאשר הכתם פחות מגריס כדעת המחבר.

סעיף לז'

רש"י. מתברר – אם בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה וגם טחתו בירכה, טהורה לכו"ע משום ספק ספיקא, שמא לא מהעד הוטח על ירכה. ואפילו אם תמצא לומר שזה מן העד, כיון שאינו בדוק אולי היה מלוכלך כבר קודם. למד זאת רש"י שלא כתבה הגמרא בעד שאינו בדוק לה מה יקרה אם טחתו בירכה, שבזה טהור לכו"ע.

רמ"א – וכ"ש אם הניחה את העד לאחר הבדיקה במקום שאפשר יהיה לתלות בו את הכתם ולא טחתו בירכה, שטהור אפילו הוא יותר מגריס, אבל אם הניחה אותו במקום שאין דם שכיח, טמאה אם הוא יותר מגריס.

הש"ך דחה את ההלכה שלמד המחבר מדברי רש"י מכמה טעמים:

1. זה שלא כתבה הגמרא דין "טחתו בירכה" בעד שאינו בדוק, זה מפני שבזה רבי יודה שטמאה משום כתם ולא משום נדה, אבל ודאי שלא טהורה.
2. גם אם כוונת רש"י לטהר לכתחילה, אולי זה מפני שסובר כמו דעת הרשב"א שפסק כרבי חייה. אבל אין הלכה כמו הרשב"א.
3. כל הספק ספיקא שכתב המחבר זה כאשר נמצא הדם על ירכה, אבל אם נמצא על העד אין ספק ספיקא, אלא רק ספק אחד: שמא מהמקור בא על העד ושמא לא מהמקור אלא מהלכלוך שהיה קודם על העד. וכ"ש אם יש יותר מגריס שאין לתלות במאכולת כלל. וזהו ספק של תורה וטמאה. **ואצלנו כתבו העט"ז והב"ח שמדובר שנמצא על העד ולכן יש רק ספק אחד**.

לכן חלק הש"ך על המחבר ודימה דין זה לדין בסעיף הקודם שבדקה עצמה בעד שאינו בדוק והניחה אותו בקופסא שטמאה בגריס ועוד וטהורה בפחות מזה, אא"כ נמצא על ירכה במקום שאי אפשר שיבוא הדם מהמקור.
תורת השלמים – פסק כמחבר.

סעיף לח'

המב"ז. תוספות (יש מרבותיו של הרשב"א) – עד הבדוק לה נקרא עד שבדקה אותו ולא הניחה אותו מידה עד שבדקה בו ממש, אבל אם הזמינה מוכין לבנים ונקיים והניחה אותו מידה ולאחר זמן בדקה בו אין זה נקרא עד הבדוק לה, ותולים שכשהניחה אותו נכתם, ולרבי טמאה משום נידה ולרבי חייא משום כתם.
ואם לא היה בדוק כלל כגון שלקחה אותו מהאשפה, לתוספות לרבי טמאה משום כתם מספק ולרבי חייא טהורה, ולרמב"ן טהורה לגמרי בין לרבי ובין לרבי חייא.
השב"א – חלק עליהם, וכתב שכל שבדקה אותו בין היא ובין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם מצד אחר ולא העבירה אותו בשוק של טבחים, הרי זה בחזקת בדוק, עד שהבגד יצא מחזקתו.
ועד שאינו בדוק (עד בינוני שמזכיר הרמ"א לעיל בסעי' לו) הכוונה שנוטלתו ממקום מוצנע, שדרכן של נשים להצניע ולהכין להם עדים ואינן מוליכות בשוק ולא מתעסקות בהן בכתמים, ולכן רבי מטמא משום נידה ורבי חייא מטמא מספק משום כתם. ואם לקחה חלק מן השוק ולא יודעת ממי או מנכרית או מישראלית נידה או טהורה או שקנחה בעד המזדמן לה בבית, טהור לכו"ע אפילו משום כתם.

מחבר – פסק כרשב"א שעד הבדוק זה בין בדקה היא ובין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם ולא העבירה אותו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים.

סעיף לט'

השב"א. מחבר – חלוק שדברו חכמים שאם מצאה בו כתם טמאה משום כתם זה רק חלוק הבדוק קודם שלבשה אותו, אבל חלוק שאינו בדוק ולבשה אותו בלא בדיקה אין חוששים לו משום כתמים, ותולים שהיה בו הכתם כבר קודם כי הוא אינו בדוק, וכתמים דרבנן וספק דרבנן לקולא.

לכאורה סותר דין זה את הדין בסעי' לו לגבי עד שאינו בדוק שפסק להחמיר כדעת הרא"ש.

ג"ח – בסעי' לו מדובר בעד שאינו בדוק שמקנחת בו, וכאן לא מדובר שקנחה עצמה אלא רק מצאה כתם על חלוקה ולכן אף הרא"ש מקל. **הט"ז לא הביין את התרוץ**, הרי אין הבדל בין קנחה ולא הרגישה למצאה כתם ולא קנחה ובשניהם זה דרבנן.

ט"ז – **חלק על הב"ח**, וכתב שכאן מדובר בחלוק שאינו בדוק כלל, כלומר אין לה שום ידיעה מאיפה הוא, וייתכן שלקחה אותו מהשוק ובה גס הרא"ש מודה (וכפי שכתב הרמ"א בסעי' לו) שטהורה אפילו אם הכתם יותר מגריס. ובסעי' לו מדובר שהוא קצת בדוק (בינוני), ולכן הרא"ש והמחבר מחמירים.

לכן, חלוק שהוא בחזקת בדוק אך לא בדקה אותו כעת כמו בסעי' לו טמאה ביותר מגריס, אבל אם אינו בדוק כלל כגון שלקחה אותו מהשוק טהורה. ואין חילוק בין עד מלוכלך לבגד שלקחה אותו מהשוק וכן בין עד שאינו בדוק לבגד שאינו בדוק.

רעק"א – **חלק על הט"ז**, כי הרשב"א מקל אף בעד שבדקו בה אם לקחתו ממקום מוצנע ולא בדקה אותו מעולם! **לכן כתב שהעיקר כמו הב"ח**, שחלוק שלא בדקה אותו מעולם נקרא אינו בדוק וטהורה ביותר מגריס, והרא"ש מחמיר בעד שאינו בדוק כאשר קנחה בו, וכאן לא קנחה אלא רק מצאה כתם על חלוקה.

שבט הלוי – כל הפוסקים חלקו על הט"ז.

סעיף מ'

גמרא – "תניא אידך: בדקה עצמה וחלוקה והשאלתו לחבירתה, היא טהורה וחברתה תולה בה. אמר רב ששת: ולענין דינא (של כבוס הכתם מהחלוק) תנן: אבל לענין טומאה היא טהורה וחברתה טמאה". (נידה נח. נח.)

השב"א – לכן אם בדקה חלוקה ולבשה אותו ומצאה טהור ונתנה לחברתה ומצאה טמא, הראשונה טהורה והשניה טמאה, כי בדיקת חברתה כבדיקת עצמה והוא נחשב כחלוק הבדוק לה.

מחבר – כגמרא וכרשב"א, שבדקה חלוקה ופשטה אותו ומצאה טהורה והשאלה לחברתה ומצאה כתם, הראשונה טהורה והשניה טמאה.

האחרונים הקשו מדוע צריך את הבדיקה הראשונה אחרי שמצאה עצמה טהורה אחרי שפשטה את חלוקה?

הדרישה נשאר בצ"ע.

הב"ח תרץ, לדייק שאם לא בדקה ולא מצאה טהורה אחר שפשטה אותו לא מועילה הבדיקה של קודם ושתייהן טמאות.

הפרישה תרץ, שמצאה טהורה מתייחס לאשה, שאם קודם בדקה את החלוק ואח"כ מצאה שהיא עצמה טהורה, מעמידים אותה על חזקתה שהיא טהורה והשניה טמאה משום "כאן נמצא כאן היה". **הט"ז והש"ך הקשו על התרוץ הזה**, הרי אם שתייהן שוות אז שתייהן טמאות, ולא אומרים "כאן נמצא כאן היה"?

הט"ז והש"ך תרצו, שדוקא אם בדקה קודם הלבישה כך שהחלוק נקרא "בדוק" יש ענין לבדוק אח"כ לראות אם ראתה כתם כדי לטהר את עצמה ולטמא את השניה, אבל אם לא בדקה את החלוק תחילה אלא רק כשפשטה אותו ודאי שהיא טהורה כי לא היה בדוק קודם לבישה כמו שלמדנו בסעיף הקודם, והבדיקה שלאחר ההפשטה היא כדרך העברה בעלמא ואפילו אם תמצא כתם לא תיטמא כי לא היה בדוק, ולכן שתיהן טהורות.

סעיף מא'

משנה – "השאיילה חלוקה לנכרית או לנדה, הרי זו תולה בה". (נידה נט:).
גמרא – "אמר רב: בנכרית הרואה. ממאי? דומיא דנדה, מה נדה דקחזיא, אף נכרית דקחזיא". (שם)
השב"א – מדובר שלבשה חלוק הבדוק לה, פשטה אותו והשאיילה אותו לאחת מהן ואח"כ נמצא עליו דם, הרי בעלת החלוק תולה בהן.

מה הכונה בנכרית הרואה?

הש"ן. הרמב"ן. השב"א – מדובר בנכרית שידוע שראתה פעם אחת דם והיא גדולה שהגיע זמנה לראות. אבל אם לא הגיע זמנה לראות, אע"פ שראתה אי אפשר לתלות בה. ואע"פ שבישראלית צריך שתהיה נידה עכשיו ובגויה לא אלא רק שראתה פעם אחת, זה מפני שנכרית לא מקפידה על דמיה וכתמיה, ולכן כעת כשמקבלת בהשאלה את החלוק יש לחשוש שמדמים הראשונים נתלכלכו בשרה ובגדיה ולכלכלו את החלוק הזה, אבל ישראלית רגילה לנקות בשרה ובגדיה מדמים וכתמים אע"פ שלא יהיה בדעתן לטבול.
המב"ם. ע"פ. המגיד. משנה – בגויה אפילו לא הגיע זמנה לראות, כל שראתה אפילו פעם אחת תולים בה. וכן בישראלית אפילו ידוע שלא טבלה לנדתה תולה אפילו היא כעת מסולקת דמים. לכאורה הרמב"ם סובר גם כמו רש"י וכוונתו שכל נכרית שראתה פעם אחת כבר נידונת כאילו הגיע זמנה לראות וראתה.

הבית יוסף לא הסכים עם פרושו כי מרש"י ורשב"א משמע שחייבת להיות גדולה ולא קטנה שראתה פעם אחת.
המב"ם. ע"פ. הבית יוסף – הרמב"ם חולק על רש"י ורשב"א, שהשאיילה חלוקה לגויה או ישראלית תולה בהם רק כשידוע שהיתה נידה בזמן השאלת החלוק בין בגויה ובין בישראלית, אבל אם לא ידוע שהיתה נידה אז, אע"פ שראתה קודם לכן אינה תולה בה.

מחבר – פסק את המשנה שאם לבשה חלוקה הבדוק לה ופשטה אותו והשאיילה אותו לישראלית נדה או לנכרית שהגיע זמנה לראות (גיל יב') וראתה (כרש"י) פעם אחת אע"פ שלא רואה כעת בזמן השאלת החלוק, ואח"כ נמצא בו כתם תולה בהן וטהורה. וה"ה אם בדקה (כשפשטה) והשאיילה להן ואח"כ לבשה ומצאה בו כתם, תולה בהן. ואפילו בספירת ז' נקיים, כי היא בחזקת טהרה כל ז' הימים.
המ"א – בשלושת הימים הראשונים של ז' הנקיים אין תולים בכתמים לתלות בדבר אחר, כי בשלושת הימים הראשונים היא אינה בחזקת טהרה. ודוקא כשהם יותר מגריס, אבל פחות מגריס ועוד תולים בכינה כמו בשאר הימים וכמו שפסק הרמ"א בס' קצו סעי' י'.
ט"ז – חלק על הבית יוסף, וכתב שהסיבה שתולה בנכרית היא משום שתולים הקלקלה במקולקלת.
שבט הלוי – נפק"מ תהיה בזמן הזה שגם נכרית מקפידה על נקיונה, שלבית יוסף שפרש שתולה כי לא מקפידה על דמיה וכתמיה גם הרשב"א יודה שלא יכולה לתלות בה אם לא רואה עכשיו, ולט"ז תולה בה, כי תולים הקלקלה במקולקלת. **שבט הלוי פסק להלכה כדעת הט"ז**.

סעיף מב'

גמרא – "ת"ר: תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה (אם השאיילה לשומרת יום כנגד יום ביומה השני, ואע"פ שלא ראתה היום כי מעיינה פתוח) ובסופרת שבעה שלא טבלה. לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת דברי רשב"ג. רבי אומר: אינה תולה. לפיכך שתיהן מקולקלות. ושיון שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורים". (נידה ס.).

השב"א – סברת רשב"ג שכיון שכתמים מדרבנן תולה הקלקלה במקולקל, ואע"פ שהיא יכולה לטבול ולהיטהר, מ"מ מחוסרת טבילה היא ותולים בה. ורבי סבר שכיון שבידה לטבול כעת, היא מחוסרת מעשה וכטהורה. אבל ביום הראשון גם אם תתלה בה לא תקלקל אותה ותהפוך אותה לזבה גדולה ולכן תולה בה.

השב"א. ראב"ד. הרמב"ן. רא"ש – הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שתולה בשומרת יום כנגד יום ביום השני ובסופרת שבעה שלא טבלה כי כתמים דרבנן והלכה כמקל.
המב"ם – פסק כרבי שלא תולה באלו, כי הלכה כרבי מחברו.

מה הכונה בבתולה? **השב"א** – בתולת דמים כקטנה או נערה שלא ראתה מעולם ונבעלו, שנותנים להם מהדין לקטנה עד שתחיה המכה ולנערה ד' לילות. ואם השאיילה להן חלוק הבדוק לה באותו זמן ואח"כ לבשה אותו ונמצא עליו דם, תולה בהן שזה דם בתולים.

הדין בזמן הזה לגבי בתולה שנבעלה ויושבת על דם טוהר

המב"ן – בזמן הזה שמחמירים גם בדם טוהר ממילא אי אפשר לתלות בו ולטהר, כי אשה זו היא ככל הנשים. אבל בבתולה שנבעלה תולים גם בזמן הזה אע"פ שנותנים לה רק בעילת מצוה, כי זו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי.
המב"ס. האב"ד – אפילו ביושבת על דם טוהר תולים בזמן הזה, שאם החמירו לא לבעול על דם טוהר, זה בנות ישראל לגבי עצמן אבל לא לטמא את חברתה בספק כתמים. לכן היא תהיה טהורה מספק וחברתה תהיה טמאה שהחמירה על עצמה.

מחנה

1. פסק כברייתא וכרשב"א, ולכן אם השאילתו לקטנה שלא ראתה מעולם ולבשה אותו הקטנה הזאת לאחר שנבעלה קודם שחייתה המכה או השאילה אותו לנערה שלא ראתה מעולם ולבשה אותו תוך ד' לילות לבעילתה או שהשאילה אותו ליושבת על דם טוהר, תולה בהן (כי תלות זו לא תקלקל אותן), וכראב"ד, שאפילו בזמן הזה שנותנים לבתולה רק בעילת מצוה ושיושבת על דם טוהר היא ככל הנשים.
דגול מרבבה – לא ראתה מעולם הכונה לנערה, אבל קטנה אפילו ראתה בבית אביה תולה בזה.
2. כרשב"ג וכראב"ד, הרמב"ן והרא"ש שתולים הקלקלה במקולקל, ולכן אם השאילה אותו לסופרת ז' נקיים שעוד לא טבלה, תולה בה, ובעלת החלוק טהורה וחברתה טמאה וסופרת שוב מהתחלה.
העק"א – **לדעת משנה למלך** אם נגמרו ימי הספירה אלא שלא טבלה לא תולה בה, כי פקעה טומאתה הראשונה, **ואילו לדעת הלבוש** תולה בה כל עוד שלא טבלה.
וכתב רעק"א, שאם ישנה אשה נשואה טהורה עם פנויה גדולה שראתה כמה פעמים ונמצא כתם, תולה בפנויה, ואע"פ שייתכן שלא ראתה כמה שבועות, מ"מ כיון שלא ספרה לכוונת שבעה נקיים, נחשב כאילו היא כל הזמן בימי הזיבה ולכן תולה בה, וזה נכון אף לדעת המשנה למלך.

סעיף מג'

גמרא – "בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי: מהו לתלות כתם בכתם? אליבא דרבי לא תיבעי לך, השתא ומה התם דקחזיא מגופה אמרת אינה תולה, הכא דמעלמא קא אתי לא כל שכן?! כי תבעי לך אליבא דרשב"ג, התם הוא דקא חזיא מגופה תליא, הכא דמעלמא קאתי לא תליא או דילמא לא שנא? א"ל: אין תולין. מה טעם? לפי שאין תולין (שלא ראתה מגופה ואולי בא מעלמא)". (נידה ס.)
השב"א – השאילה חלוקה לבעלת כתם בין שהיתה יושבת על הכתם קודם שאלה בין שראתה כתם בחלוק אחר לאחר ששאלה את זה, אין הראשונה תולה בה, כי בעלת כתם זה לא יודעת בברור שממנה היה.
הגה"מ בשם המב"ן – כ"ש אם השאילתו לטהורה וחזרה ולבשה אותו שתייהן צריכות לחוש לו.

מחנה

1. פסק כרבי יוחנן וכרשב"א, שאם השאילה חלוק לבעלת הכתם ואפילו היתה יושבת כבר על הכתם קודם ששאלה אותו ובין שראתה כתם בחלוק אחר לאחר ששאלה אותו, אין תולות זו בזו ושתייהן חוששות, כי אין תולים בכתמים, כי לא ברור לבעלת הכתם שהוא ממנה, ולכן אין סברה לקלקל אחת יותר מהשניה.
2. כרמב"ן, שכ"ש אם השאילה את הבגד לטהורה וחזרה ולבשה אותו שתייהן חוששות.
ש"ך – ה"ה כשלא חזרה ולבשה אותו, אלא שהראשונה לא בדקה קודם שפשטה ג"כ לא תולות זו בזו.

סעיף מד'

המב"ן. השב"א. רא"ש. הבנ"י. הרוחם. מחנה – פעמים שתולה בעצמה, כגון שלבשה חלוק בימי נדתה ולא בדקה אותו כשפשטה אותו ולבשה אותו אח"כ בימי טהרתה וראתה שם כתם שתולה אותו מימי נידתה.
הש"ך הדגיש שמדובר כאן אפילו אם בדקה קודם ימי נידותה, שתולה בימי נידותה, אבל אם לא בדקה כלל אפילו קודם פשוט שטהורה כמו שראינו בסעי' לט'.
הש"ך תמה מדוע בסעי' מא' הרמ"א הגיה בשלושת הימים הראשונים של הספירה לא תולה בכלום וכאן תולה בימי נדותה. הש"ך הסביר שהרמ"א לשיטתו בסי' קצו סעי' י' שכתב שדוקא בדבר אחר אינה יכולה לתלות בג' הימים הראשונים, אבל במכה שבגופה כן שידוע שמוציאה תולה, וה"ה ימי נדותה שהם כמו מכה שבגופה.
הש"ך ציין שע"פ שיטתו שם שכן מחמירים במכה שבגופה א"כ היא מוכת שחין וכל הזמן מדמדמת, ה"ה **כאן יש להחמיר בשלושת הימים הראשונים ולא להקל בזה ולתלות בימי נדותה**.

סעיף מה'

השב"א. הבנ"י. הרוחם. מחנה – אם לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת ואח"כ לבשה אותו שוב בלא בדיקה אחר שהתעברה ומצאה עליו כתם, תולה בלבישת הימים שלא היתה מעוברת. וה"ה מניקה תולה בעצמה.

ש"י – מדובר כמו בסעיף הקודם, שבדקה אותו בשעה שלבשה אותו קודם עיבורה או מניקותה ובכל זאת תולה בימי עיבורה ומניקותה. אבל אם לא בדקה כלל אפילו אז פשוט שטהורה כמו שראינו בסעי' לט'.

סעיפים מו'-מז'

משנה – "וכן כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס..." (נדה נו).
גמרא – "איבעיא להו: עד שעת כבוס, חזקתו בדוק או דילמא חזקתו מתכבס (שכל כתם עובר מן הבגד בכביסה ואם יש בו כתם הגיע אחר הכביסה)? למאי נפקא מינה, דאמר כיבס ולא בדק. אי אמרת חזקתו בדוק הא לא בדק, אי אמרת חזקתו מתכבס הא מתכבס. אי נמי דאשתכחה בסטרא (בצדי הבגד היכן שיש קמטים ותפירות), אי אמרת חזקתו בדוק מאן דבדק בסטרא נמי בדיק, אי אמרת חזקתו מתכבס, בסטרא לא מתכבס. מאי?"

ת"ש: דתניא, אמר רבי מאיר: מפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס? **מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן (ולכן מן הסתם הוא בדוק)**. ואם לא בדקו הפסידו למפרע.

ר' אחא אמר: תחזור ותכבסנו, אם נדחה מראיתו בידוע שלאחר הכבוס, ואם לאו בידוע שלפני הכבוס.

רבי אומר: אינו דומה כתם שלאחר הכבוס לכתם שלפני הכבוס, שזה מקדיר (לפני כבוס דק ועובר בבגד) וזה מגליד (גדלו עב כי ממשו של דם עליו). ש"מ חזקתו בדוק ש"מ". (נדה נו):

והסביר הרשב"א, שלרבי מאיר הכל תלוי בבדיקה בשעת הכבוס, לרבי אחא אע"פ שלא בדקה בכבוס, תכבסנו עכשיו ואפשר יהיה לדעת ממתית הכתם, ולרבי לא מכבס אלא בודק את מראיו עכשיו אם מקדיר או מגליד.

המב"ם – פסק רק כרבי מאיר שהכל תלוי רק בבדיקה שבכבוס.

רשב"א – פסק כרבי מאיר אך חשש לדעת רבי. כלומר, החזקה שבנות ישראל בודקות בשעת כבוס זה לא רק את חלוקיהן, אלא אף של חברותיהן, אבל לא שפחה ונכרית כי הן לא בודקות. וחזקה זו קיימת אפילו ליתא קמן הישראלית, כל שידוע שישראלית כבסתו, משמע שבדקה. אבל אם הישראלית איתא קמן ואומרת שלא בדקה אותו, אין חזקתו של הכתם שמתכבס ואפשר לתלות בו ולטהר את האשה. ואם התכבס ע"י שפחה או נכרית בכל מקרה אין חזקה שבדקה ודנים את הבגד כחלוק שאינו בדוק לה ותולה בו.

ואם רואים בברור שהכתם מגליד טמאה, אך אם אי אפשר להחליט אם מגליד או מקדיר, תולים להקל, כי כתמים דרבנן.

המב"ם – פסקו כרבי שבדקים תמיד בכתם אם מקדיר טהורה ואם מגליד טמאה, וכאן לא תולים להקל מטעם ספק דרבנן, **כי ספק הבא ממיעוט ההכרה אינו ספק, כי אם הוא לא בקי, ילך אחר בקי לדעת אם מגליד או מקדיר**.

מחבר

1. פסק כרשב"א, ולכן חלוק או סדין שלבשה בימי נדתה והתכבס, וחזרה ולבשה אותו בזמן שהיא טהורה בלא בדיקה, אם התכבס ע"י ישראלית ואיננה לפנינו, לא תולה בו שזה כתם מלפני הכבוס כי מן הסתם היא בדקה ולכן אינה תולה בו וזהו כתם חדש והיא טמאה. ואם היא לפנינו ואמרה שלא בדקה בשעת כבוס תולה בו וטהורה, כי אין חזקתו של כתם שמתכבס (לא כרבי אחא).
2. אם התכבס ע"י שפחה או נכרית תולה בו בכל מקרה.

ג'ת"ש"י – **לגבי נכרית ה"ה אם היא בפנינו** ואומרת שבדקה לא סומכים עליה, ומחשיבים את זה כאילו לא בפנינו ולא בדקה.

ש"י – **במקרים שטהורה כי אין חזקתו בדוק מדובר שהחלוק לא לפנינו** ואי אפשר לבדוק אותו ואז נבדוק האם כיבסה אותו ישראלית או נכרית, אבל אם החלוק לפנינו אז תבדוק האם הכתם מגליד או מקדיר, ואם לא יודעת להבחין אז תחמיר כמו שנפסק להלן. וכעין זה מצאנו בהלכות תערובות, בס' צח סעי' ג שאם התערובת לפנינו, יבדוק האם יש ששים נגד האיסור ואם הוא לא יודע לבדוק, יחמיר מספק, כי חוסר ידיעה לא גורם לקולא, אבל אם התערובת נשפכה סומכים להקל כאשר לא ידוע אם היה ששים או לא, כי ספק דרבנן לקולא.

העק"א – אם החלוק בפנינו, אע"פ שמקדיר, אם הישראלית בפנינו ואמרה שבדקה, לא תולה בו אע"פ שמקדיר. ורק אם אומרת שלא בדקה או שנבדק ע"י כותית, סומכים על בדיקה אם מקדיר או מגליד.

3. כדעת רבי, שאם אפשר לבדוק אם הכתם מקדיר או מגליד אז אם נמצא מקדיר תולה להקל כי בידוע שקודם כיבוס כבר היה שם, ואם מגליד תולה להחמיר כי בידוע שזהו כתם חדש. ואם אפשר לבדוק בכתם והיא אינה בקיאה בזה פסק כראב"ד לחשוש ולהחמיר.
- העק"א** – כיום לא בקיאים בין מקדיר למגליד, ואם החלוק לא בפנינו וגם לא הכובסת הישראלית, טמאה מיד.

4. פסק כרבי, שאם לבשה חלוק הבדוק לה ופשטה אותו וכיבסה והשאלה אותו לחברתה ונמצא כתם (ואי אפשר לדעת אם בדקה הכובסת או לא – ש"ך), אם מגליד אז הוא מהשניה והראשונה טהורה והשניה טמאה, ואם מקדיר אז הוא מהראשונה, והשניה טהורה והראשונה טמאה.

ש"י – ואם אי אפשר לבדוק אם הוא מקדיר או מגליד שתיהן טמאות, כי אי אפשר לתלות באחת יותר מחברתה. ולכן אפילו הוא נאבד שתיהן טמאות.

סעיף מח'

גמרא – "ת"ר: ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וקצרה שלבשה חלוקה של ארוכה, אם מגיע כנגד בית התורפה של ארוכה שתיהן טמאות ואם לאו, ארוכה טהורה וקצרה טמאה". (נידה נח).
השני – למדו מהגמרא, שאם שתי נשים לבשו חלוק אחד אחת ארוכה ואחת קצרה, בודקים אם הוא מגיע כנגד בית התורפה של הארוכה. אם כן, אז הוא מגיע לבית התורפה של הקצרה ולכן שתיהן טמאות, ואם לא, אז אם מגיע לבית התורפה של הקצרה קצרה טמאה וארוכה טהורה, כי לארוכה זה נחשב למעלה מן החגור. ואם הוא למעלה מהחגור לשתיהן, שתיהן טהורות.
 וכל זה כשלא פשטו אותו בלילה לכסות בו את ראשן, אבל אם כיסו את ראשן שתיהן טמאות. ואם כיסתה אחת את ראשה והשניה לא, אותה שכיסתה את ראשה טמאה והשניה טהורה.

סעיף מט'

משנה – "שלוש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם כולן טמאות... רבי נחמיה אומר: כל שאינו מקבל טומאה (כגון ספסל של אבן) אינו מקבל כתמים". (נידה נט):
השני – מדובר שלא בדקו בינתיים, כי אם בדקו לא כולן טמאות, אלא רק אלו שישבו מאז הבדיקה האחרונה.
השני – כולן טמאות רק כאשר הן שוות, אבל אם היתה אחת ראויה לראות יותר מחברתה כגון שהיא זקנה או מעוברת או מניקה, אז אותה שאינה ראויה תולה שהראויה ראתה והיא טהורה.
השני – פסק כמשנה, ששלוש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו ואח"כ נמצא עליו כתם, כולן טמאות. וכרבי נחמיה, שמדובר בספסל המקבל טומאה. וכראב"ד, שכל זה כשהן שוות, אבל אם היתה אחת מהן ראויה לראות יותר מחברתה כגון שחברתה זקנה או מעוברת או מניקה או לא הגיע זמנה לראות אע"פ שהיא נשואה, אותה שלא ראויה תולה בחברתה הראויה וטהורה.
ט"ז – כתב כרשב"א שכולן טמאות אפילו באו לשאול בזו אחר זו.
ש"ז. תורת השלמים – אין הלכה כמו הרשב"א הזה, וכשבאו בין אחר זו מטהרים אותן מספק, כי בכתמים הולכים להקל.

סעיפים נ"א-נ"ב'

משנה – "שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה, היא טמאה ושתייהן טהורות (וכל שכן אם בדקו שתיים ומצאו טמאות שהשלישית תולה בהן וטהורה – רשב"א). ותולות זו בזו. ואם לא היו ראויים לראות, רואים אותן כאילו רואות". (נדה ס):
גמרא – "ת"ר: כיצד תולות זו בזו? עוברת ושאינה עוברת, תולה עוברת בשאינה עוברת. מניקה ושאינה מניקה, תולה מניקה בשאינה מניקה. זקנה (שעברו עליה ג' עונות ולא ראתה – רשב"א) ושאינה זקנה, תולה זקנה בשאינה זקנה. בתולה (בתולת דמים שלא ראתה דם מימיה, אפילו נשואה) ושאינה בתולה, תולה בתולה בשאינה בתולה.
 היו שתיהן עוברות, שתיהן מניקות, שתיהן זקנות, שתיהן בתולות, זו היא ששנינו לא היו ראויים לראות, רואים כאילו הן ראויים". (נידה ס: - סא).

משנה – "שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת האמצעית כולן טמאות. תחת הפנימית, שתיים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה. תחת החיצונה, שתיים החיצונות טמאות והפנימית טהורה.
 אמר רבי יהודה: אימתי, בזמן שעברו דרך מרגלות המטה, אבל אם עברו דרך עליה כולן טמאות (שמה כשעברה פנימית דרך עליה נפל ממנה דם)...".
 בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה, היא טהורה ושתיים טמאות. בדקו שתיים ומצאו טהורות, הן טהורות ושלישית טמאה. שלשתן ומצאו טהורות, כולן טמאות...". (נידה סא).
גמרא – "מאי שנא רישא (במשנה בדף ס: שם נפסק שכולן טמאות), ומאי שנא סיפא דקמפליגי? אמר רבי אמי: במשולבות". (שם)

רשב"א – כל זה בשלוש נשים שיכול להיות שחלק טמאות וחלק טהורות, אבל באשה אחת, בכל מקום שימצא דם במטה היא טמאה.

מה הכונה "משולבות"?

השני – במשנה בדף ס: מדובר שתכופות ודבוקות יחד ולכן אפילו נמצא תחת הפנימית יש להסתפק שמא הדם מהחיצונה.
רשב"א – מדובר שרגליהן מעורות ודבוקות זו בזו.

הדין כשיש סדין במטה

השני – כל זה דוקא במטה שאין עליה סדינים, אבל אם יש סדינים עליה כולן טמאות בין משולבות בין שאינן משולבות כי הסדין עשוי להתהפך.
השני – מה שהתכוון הראב"ד מדובר שנמצא על הסדין, אבל אם נמצא במטה שלא על הסדין, אע"פ שיש סדין אין בכך כלום ותלוי בחילוקים לעיל.

הא"ש – כל מה שהתכוון הראב"ד הכוונה בסדין עליון, אבל התחתון אינו מתהפך ואם נמצא עליו לא מטמאים את כולו.

הדין כשהתעכבה בלבדוק

גמרא – "אמר רב יהודה אמר רב: והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת (של מציאתה). סבר לה כבר פדא דאמר כל שבעלה בחטאת טהרותיה טמאות, בעלה באשם תלוי, טהרותיה טהורות. ורבי אושעיא אמר: אפילו בעלה בחטאת טהרותיה תלויות". (שם)

המב"ש. המב"נ. רשב"א – בר פדא סבר שטהרותיה טמאות אם ראתה בשיעור זמן שבעלה מתחייב חטאת כשרואה בתשיש וזה כשיעור וסת. **ופסקו כבר פדא ולא כרבי אושעיא**, ולכן, מה שמטהרים את האחרות כשמצאה אחת מהן שהיא טמאה או שמטהרים לאותה שמצאה טהורה (נלמד מדין שמצאה טמאה), זה דוקא כשבדקה מיד תכף למציאת הדם, אבל אם שהתה כדי שיעור בדיקה והוא שתקנה בחורים ובסדקים, אין הבדיקה מועילה לא בטמאה לטהר האחרות ולא בטהורה לטהר את עצמה.

והתוספות והרשב"א ורובנו ירוחם דייקו, שלא דוקא בדקה ממש כשיעור וסת, אלא קנחה כשיעור וסת בעד שבידה. וכל זה כשבדקו עצמן מיד כשמצאו את הכתם בעודן שוכבות במטה, אבל אם עמדו משם ואח"כ מצאו כתם, אע"פ שבדקה אחת ומצאה טהורה או טמאה, כולן טמאות.

הא"ש – **חלק ופסק כרבי אושעיא** לגבי בדקה ומצאה טמאה לטהר את האחרות, שבמקרה זה מועיל לטהר את האחרות אפילו לא בדקה מיד. וזאת כי כתמים דרבנן והלך אחר המקל. ועוד, שלגבי מצאה טמאה לטהר את האחרות אע"פ שבדקה בתוך שיעור וסת, ייתכן שיצא מאחת מהאחרות וזה שתולים דוקא בה זה מפני שהולכים להקל בכתמים, אז ה"ה גם לאחר שיעור וסת שנקל בכתמים.

וכתב הבי"י לדעת הרא"ש, שה"ה אם בדקה ומצאה טהורה לאחר שיעור וסת שמועיל לטהר את עצמה ולטמא את האחרות.

הז"ה – כשבדקה ומצאה טמאה מטהרת את האחרות רק אם בדקה בתוך שיעור וסת, אבל כשבדקה ומצאה טהורה ובאה לטמא את האחרות לא נאמר בה שיעור וסת ויכולה לטהר את עצמה אפילו לאחר זמן.

הדין בחלוק שלבשו כמה נשים זו אחר זו

המב"ש. רשב"א – כל מה שאמרנו במשניות זה כאשר ישנו יחד במטה אחת ואז אחת או שתיים מצילה או מצילות את חברותיה אבל שלוש נשים שלבשו חלוק אחד בדוק **זו אחר זו** ולא בדקו אותן בינתיים ואח"כ נמצא בו כתם כולן טמאות (או שבדקו ומצאו טהורות).

וה"ה כשישבו על ספסל אחד זו אחר זו ונמצא עליו דם לבסוף וה"ה כשישבו על מטה בדוקה זו אחר זו שכולן טמאות.

בדקה הראשונה שלבשה את החלוק או ישבה על הספסל או שישבה על המטה ומצאה טמאה או שתיים הראשונות בדקו ומצאו טמאות כולן טמאות, ואם האחרונה קינחה עצמה תוך שיעור וסת ומצאה טמאה, היא טמאה והן טהורות.

וכל זה כשהיו שתייהן שוות, אבל אם היתה אחת זקנה או עוברה ואחת שאינה זקנה או שאינה עוברה, אז תולה הזקנה בשאינה זקנה וכו', כמו שחלקנו לקמן לגבי ישנו שלוש נשים יחד על מטה אחת.

המב"ש. טור – חלקו, ופסקו גסם בחלוק בזו אחר זו, מי שבדקה בתוך שיעור וסת מצילה על חברותיה אע"פ שהיא לא האחרונה. כלומר, דין חלוק זהה לדין מטה בכל הפרטים.

האם יכולה לתלות בעצמה

תוספות – מדובר דוקא בחילוקים האלו, אבל אם יש לה וסת שמסולקת דמים בימים אחרים אינה תולה בחברתה שאין לה וסת קבוע, וכן אם יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה.

השב"א. רבנו ירוחם – היתה אחת מניקה ואחת עוברה או אחת זקנה ואחת בתולה אין תולים זו בזו. וכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה, שאם לבשה חלוק בזמן שאינה עוברה ואח"כ לבשה אותו בזמן שהיא מעוברת, תולה הכתמים בימים הראשונים בזמן שלא היתה עוברה וטהורה.

מחנה

1. פסק כמשנה וכרב אמי, ששלוש נשים שישנות במטה אחת משולבות (דבוקות יחד) ורגליהן מעורות זו בזו ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות. ואם לא משולבות: אם נמצא תחת האמצעית כולן טמאות. נמצא תחת הפנימית, האמצעית והפנימית טמאות והחיצונה טהורה. נמצא תחת החיצונה היא והאמצעית טמאות והפנימית טהורה.
2. כרבי יהודה, שכל זה כשעלו דרך מרגלות המטה, אבל אם עלו דרך החיצונה כולן טמאות, כי אולי כשעברה נטף ממנה.
3. כראב"ד שכל זה כשלא היה סדין עליון, אבל אם נמצא על הסדין העליון בין כך ובין כך כולן טמאות, כי סדין מתהפך לכל הכיוונים ואי אפשר לדעת ממי הגיע הכתם.

דין הסדין התחתון: מחנה – משמע מדבריו שמקפידים רק בסדין עליון. **רש"ל. ב"ח** – גם הסדין התחתון דרכו להתהפך ואם נמצא עליו ג"כ כולן טמאות. **ט"ז** – מ"מ אף לדעת המחמירים, הכסת תחת הסדין אין מתהפך.

4. כמשנה, שכל זה מדבר כשלא בדקה אף אחת מהן או שבדקו שלשתן ומצאו טהורות, אבל אם בדקה אחת או שתיים ומצאו טהורות, הן טהורות והאחרת שלא בדקה אחר מציאת הכתם טמאה. ואם בדקו שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות. ואם בדקה אחת ומצאה טמאה, האחרות תולות בה וטהורות. וכן אם בדקו שתיים ומצאו טמאות, הן טמאות והשלישית תולה בהן וטהורה.
5. כרב יהודה בשם רב וכרמב"ן, הרמב"ם והרשב"א, שתולים בטמאה או בטמאות לטהר את זאת שלא בדקה, דוקא כשקנחה בעד סמוך ליציאת הדם, אבל אם שהתה כדי שיעור בדיקה (קנוח בחורים ובסדקים), אין הבדיקה מועילה לטמאה לטהר את האחרות ולא לטהורה שבדקה לטהר את עצמה.
- רע"א** – חלק על המחבר, וכתב שדוקא במצאה טמאה צריכה לקנח בעד בתוך שיעור וסת, אבל בבדקה ומצאה טהורה מועילה גם בדיקה לאחר שיעור וסת ולא רק קנוח מיד. ונשאר בצ"ע אולי צריכה בדיקה ממש.
6. כגמרא, שכל זה כשהיו שוות, אבל אם אחת ראויה יותר לראות מחברותיה, זאת שאינה ראויה תולה בראויה. למשל: זקנה שעברו עליה ג' עונות ולא ראתה ואחת ילדה, שזקנה טהורה וילדה טמאה. אחת מעוברת שהוכר עוברת והשניה לא מעוברת, תולה המעוברת בשאינה מעוברת. אחת בתולה (אפילו נשואה) ואחת ראתה, תולה בתולה בזו שראתה. אחת מניקה ואחת שאינה מניקה, תולה המניקה בשאינה מניקה.
- ט"ז.ש"ג** – אבל לא תולה שלה יש וסת קבוע באחרת שאין לה וסת, וכן אחת שלא הגיע שעת וסתה לא תולה בחברתה שהגיע שעת וסתה.
7. כרשב"א ורבנו ירוחם, שיכולה לתלות בעצמה, כגון לבשה חלוק בזמן שלא היתה מעוברת ואח"כ לבשה אותו בזמן שהיא מעוברת ונמצא עליו דם, תולה בזמן שלא היתה מעוברת. וכנ"ל לזקנה ומניקה.
8. כגמרא שאם היו כולן שוות כגון שלוש מניקות או שלוש זקנות או אחת זקנה ואחת מניקה אין תולות זו בזו.
- ש"ג** – וכן אחת זקנה ואחת מעוברת וכן כל שאר המקרים בהם שתייהן לא ראויות לראות שלא תולות זו בזו ושתייהן טמאות.

הדין כשהן ערות

ראב"ד, רשב"א, מחבר

1. כל מה שאמרנו שלוש נשים כולן טמאות או שתיים טמאות או אחת טמאה זה דוקא כשהיו ישנות, אבל אם היו שלשתן ערות ושוכבות על מטה או ספסל כאחת ונמצא דם תחת אחת מהן אפילו האמצעית, רק היא טמאה וכולן טהורות, כי כל אחת מכירה את מקומה ואומרת שברי לה שלא ראתה.
 2. אם נמצא הכתם ביניהם, השתים שנמצא ביניהם טמאות והשלישית טהורה.
 3. עלו דרך החיצונה, ונמצא: תחת החיצונה, כולן טמאות. תחת האמצעית, אמצעית ופנימית טמאות והחיצונה טהורה. תחת הפנימית היא לבדה טמאה ושתיים החיצוניות טהורות.
- ט"ז** – **הקשה על כל ההלכה הזאת** המחלקת בין ערה לישנה, שמשמע שאמירת ברי לה שלא ראתה מטהרת אותה כשהיא ערה, ולכאורה זה לא מועיל כלל, כי אולי לאו אדעתה. **הט"ז הוכיח דבריו** מחו"מ סי' עט סעי' יא שאם תובע מנה וטוען שהלוח במקום פלוני והנתבע אומר לא עברתי שם בכלל, ובאו עדים שהיה שם אבל לא ראו שהלוח, לא הוחזק כפרן, כי אולי שכח. וה"ה כאן אולי נכנסה למקום הפנימי אע"פ שהיא ערה והיא לא זוכרת, וא"כ יש לטמא את כולן מחשש זה.
- וחידש הט"ז**, שבד"כ סמוך לשכיבה נמצא הדם ובזמן קצר היא זוכרת אם נכנסה למקום חברתה או לא, אבל אם יש זמן רב אחר שכיבתן למציאת הדם, אכן כולן טמאות שמה שכחה שנכנסה לצד פנים.
- הש"ך בנקודות הכסף דחה את חילוקו של הט"ז**, שלגבי הלוח אולי באמת הוא פרע את החוב ואינו מתחמק מלשלם, אבל כאן אם היא תתחמק ותגיד שהדם לא ממנה והוא באמת כן ממנה, היא תעבור איסור, ולכן אם אומרת שברי לה שלא ראתה, מאמינים לה, כי היא מקפידה לזכור שלא לעבור על איסור.

הדין כשהיו טוחנות ברחיים

- גמרא** – "...דתינאי: שתי נשים שהיו טוחנות ברחיים של יד ונמצא דם תחת הפנימית, שתייהן טמאות, תחת החיצונה, החיצונה טמאה והפנימית טהורה, בינתיים שתייהן טמאות..."
- רשב"א, מחבר** – אם היה להן עסק לצד פנים ואז דרכן להתנווד ולהתקרב לצד הפנימי כמו הסיפור של הנשים שהיו טוחנות ברחיים, אז אם נמצא דם תחת הפנימית שתייהן טמאות, כי דרכה של החיצונה לדחוק ולהיכנס למעמד הפנימית ולהתקרב לרחיים, אבל אם נמצא תחת החיצונה היא טמאה והפנימית טהורה, כי אין הפנימית נדחקת לצד החיצונה. נמצא ביניהן שתייהן טמאות.

סעיף נג'

ראב"ד, מחבר – כל מה שאמרנו שאם נמצא דם בחלוק או במטה שכולן טמאות זה בסתם, אבל אם אחת מהן התעסקה בכתמים, כולן טהורות ותולים בה והיא תולה בכתמים.

סעיף נד'

ראב"ז, טור – אע"פ שהחמרנו על הכתמים ועשינו אותנו כראיה לענין שבעה נקיים, אין בכתמים משום וסת, ולכן לא חוששת ליום מציאת הכתם כמו שחוששים ליום ראייה. וכן אינם עוקרים וסת חוץ מכתמי עד הבדוק שמתמאים בכלשהו והרי הם כראיות לכל דבר.

מהר"ב – פסק כראב"ד שאין בכתמים משום וסת, ולכן אם מצאה כתם בראש חודש אפילו שלוש פעמים לא קבעה אותו כוסת והכתם לא עוקר וסת שהיה לה ליום אחר, חוץ מכתמי עד הבדוק שמתמאים בכלשהו (אפילו פחות מגריס כמו בסעי' לג) והרי הן כראיות לכל דבר.

פרישה, רעק"א – כלומר אם פסקה מלראות בוסתה ג"פ כך שלא חוששת לו יותר, אינה עוקרת וסת זה אם ראתה ג"פ כתם ביום קבוע, כי כתם לא קובע וסת ליום אחר, ולכן אם חזרה וראתה ביום הוסת שהיה לה חוזרת לוסתה הראשון אפילו בלא לא ראתה בו ג"פ.

ט"ז – דוקא עד הבדוק שמתמא בנדה נחשב כראיה לכל דבר, אבל עד שאינו בדוק אע"ג שגם בו יש איסור, מ"מ אין בו משום נידה לענין וסת, אלא דינו כספק נידה ונידון ככתם.

שבט הלוי – חוששים כתמי עד הבדוק רק אם קבעה וסת בראיות אלו, אבל לא חוששים לראיה אחת כוסת שאינו קבוע, ודינו כמו וסת הקפיצות שכל עוד שלא קבעה אותו ג"פ לא חוששת לו כלל.

אגרות משה (יו"ד ח"ב ס' סח) – חוששים לכתמי עד הבדוק גם בראיה אחת כוסת שאינו קבוע.

ס' קצא

משנה – "האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם, רבי מאיר אומר: אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך טהורה".

גמרא – "מאי שנא עומדת, דאמרין מי רגלים הדור למקור ואייתי דם (מרוב הדוחק מי הרגלים נכנסו למקור והוציאו דם), יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם?"

אמר שמואל במזנקה (מקלחת). מזנקה נמי, דלמא בתר דתמו מיא אתא דם (כלומר, מנין שהדם הוא ממכה שבמקום מי הרגלים, אולי אחר שנגמרו מי הרגלים יצא דם נידה מהמקור)?
אמר ר' אבא ביושבת על שפת הספל ומזנקה בתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל, דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא (דם מהמקור) על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי.

אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר' יוסי. וכן אורי ליה רבי אבא לקלא הלכה כרבי יוסי. (נדה נט:)

גמרא – "היכי דמי? אי דארגשה יושבת אמאי טהורה, אלא לאו דלא ארגשה וקתני עומדת טמאה? לעולם דארגשה ואימור הרגשת מי רגלים הוא: עומדת הדור מי רגלים למקור ואייתי דם, ויושבת טהורה". (נדה נט:)

רש"י. רמב"ם. רמב"ן. רשב"א – הלכה כרבי יוסי שבין עומדת ובין יושבת טהורה, בין מזנקה ובין שותתת. והם מסבירים את הגמרא שמדובר ביושבת ומזנקה (מקלחת) ואז אין דוחק ולא חוזרים מי הרגלים למקור ומוציאים דם, אלא זה דם מכה, אבל עומדת אינה יכולה לזנק אלא שותתת בלבד, וזוהי טימא רבי מאיר וטיהר רבי יוסי, וכ"ש כשיושבת ושותתת. וכל השקלא וטריא בגמרא הוא לדעת רבי מאיר בלבד, אבל לרבי יוסי אפילו שותתת דם על שפת הספל, טהורה, כי חזקה על הדם שבא עם המים ולא מן המקור.

תוספות. רא"ש – הלכה כרבי יוסי שיושבת טהורה בכל מצב, ועומדת טהורה במזנקה ונמצא דם בתוך הספל וטמאה בשותתת דם על שפתו.

והם מסבירים שכל המחלוקת במשנה מדברת במזנקה בין עומדת ובין יושבת, ועומדת יכולה לזנק, ולכן עומדת אע"פ שמזנקה טמאה לרבי מאיר כי המקום צר ויחזרו מי הרגלים ויוציאו דם נידה, ולרבי יוסי טהורה. לכן, לרבי מאיר צריך תרתי לטיבותא: יושבת ומזנקה. ורבי יוסי טיהר במה שרבי מאיר טימא וזה עומדת ומזנקה כי המים יוצאים בקילוח, אבל עומדת ושותתת טמאה גם לרבי יוסי כי יש תרתי לריעותא. ומכאן נלמד שרבי יוסי מטהר גם ביושבת ושותתת כי מספיק חדא לטיבותא. ומה שאמרה הגמרא שטהורה במזנקה כשיושבת על שפת הספל זה לרבי מאיר בלבד, אבל לרבי יוסי טהורה גם כשיושבת ושותתת.

רבנו חננאל. מהר"ם מרוטנבורג. מהר"ן – הלכה כרבי יוסי שטהורה כשיושבת ומזנקה ונמצא דם בתוך הספל (תלתא לטיבותא) ואפילו בנוסף על שפתו, אבל בשותתת (על שפת הספל ולא נמצא בתוך הספל) טמאה אפילו כשיושבת. וכשעומדת טמאה בין שותתת ובין מקלחת, כי הגמרא מדברת ביושבת על שפת הספל ומזנקה בתוך הספל ונמצא דם על שפתו או תוכו שרבי מאיר מטמא ורבי יוסי מטהר.

הש"ך כתב שהעיקר כדעה זו וכן מוכח בדף יד: גבי עד שאינו בדוק שרבי יוסי מטמא משום כתם, והגמרא משווה עד שאינו בדוק לאשה שעושה צרכיה. ומה שהגמרא כתבה בהמשך שרבי יוסי מטהר אף לכתחילה לטהרות מתייחס לסיפא (אשה ואשה שהטילו שניהם בספל עיין לקמן), אבל ברישא (לגבי אשה שעושה צרכיה) מודה רבי יוסי שאסורה לכתחילה לטהרות וכן לבעלה ורק בדיעבד מותר.

ומה ששמואל ורבי אבא שסברו כרבי יוסי דנו בדעת רבי מאיר ביושבת ומזנקה, הכוונה שפסקו כמותו בדיעבד כשחולק על רבי מאיר כשיושבת ומזנקה לתוך הספל, אבל לכתחילה רבי יוסי מודה לרבי מאיר שאסור ולכן הם לומדים ממה שאסר רבי מאיר אף בדיעבד מה אסר רבי יוסי לכתחילה.

מחנה – פסק כרמב"ם, כרמב"ן וכרשב"א, שאשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי הרגלים בין שהשתינה בעמידה ובין בישיבה בין מקלחת ובין שותתת, הרי זו טהורה כדעת רבי יוסי, ואפילו הזדעזעה כי מי רגלים אינם מן המקור והדם הוא דם מכה.

רמ"א

1. הביא את דעת התוספות והרא"ש, שטהורה רק כשיושבת (בכל מצב) וכשעומדת ומקלחת ונמצא דם בתוך הספל, אבל אם עומדת ושותתת דם של שפתו של הספל (וכ"ש לתוכו) טמאה, כי בעמידה המקור צר וחוזרים מי הרגלים ומביאים דם.

2. הביא את דעת מהר"ם, המרדכי והר"ן, שאפילו ביושבת אין להתיר אלא כשמקלחת ונמצא בתוך הספל, אבל על שפת הספל טמאה. ובעומדת טמאה בכל מצב אפילו מקלחת לתוך הספל בלבד. וכך ההלכה, וכ"פ הש"ך.

פת"ש בשם פנים מאירות – זקנה שחדל לה אורח כנשים טהורה אם רואה דם בזמן הטלת מי רגלים בין עומדת ובין יושבת ואפילו נמצא באמצע הספל כי כל החומרא בזה היא משום כתם, וטיהרו כתם בזקנה.

איש ואשה שהטילו שניהם בספל

משנה – "איש ואשה שעשו צרכיהם (מי רגלים) לתוך הספל ונמצא דם על המים, רבי יוסי מטהר (כ"ש מהדין לעיל של אשה שמטילה לבד) ורבי שמעון מטמא, שאין דרך האיש להוציא דם, אלא שחזקת דמים מן האשה". (נדה נט:)

רא"ש – הלכה כרבי יוסי בין יושבת, בין עומדת, בין שותתת ובין מזנקה, משום ספק ספיקא: שמא מהאיש, ואת"ל מהאשה שמא הדם בא ממכה.

ג'ת. ג'וספ. ג'דעת. הרמב"ם – הדין זה לרמב"ם הוא כ"ש מהדין הקודם, שאם לעיל מטהרים את האשה כשיש ספק אחד, כ"ש כשיש שני ספקות.
המ"א – הלכה כרא"ש ורמב"ם שבוזה טהורה בכל ענין.
ש"י – מדובר כשנמצא הדם בתוך הספל על המים (כי על שפת הספל זה הוכחה שזה מהאשה כי האיש מקלח לתוך הספל).

הדין כשרגילה לראות דם במי רגלים

המ"א

1. כל מה שדברנו לעיל זה כשנמצא דם במקרה במי רגלים, אבל אם רגילה לראות דם במי רגילה ומרגישה כאב בשעת הטלת מי הרגלים, מותרת בכל ענין, כי רגלים לדבר שיש לה מכה שכואבת לה בשעה שמטילה מי רגלים והדם הוא דם מכה. ואפילו אם הדם הגיע באחור, כשמקנחת את עצמה, ג"כ טהורה, כי מרגישה כאב וזה ודאי דם מכה.
פתח. תשובה – **בצמח צדק התיר** במוצאת דם אחר הטלת מי רגלים רק אם מוצאה ג"כ בזמן הטלת מי רגלים וכואב לה כשהיא מטילה, ואז תולים את הדם שמוצאת על העד אחר הטלת מי רגלים בדם שמוצאה בזמן ההטלה שהוא משום מכה, או שלא מוצאה דם בזמן הטלת מי רגלים אבל כואב לה הרבה ובדקה קודם הטלת מי רגלים ונמצאת נקיה, אבל אם לא מרגישה ממש כאב ולא מוצאה דם בזמן הטלת מי רגלים אין להתיר. **בסדרי טהרה חלק על זה**, ואפילו אם לא מוצאה כלל תוך מי רגלים וגם לא היה כאב בשעת ההטלה ואח"כ כאב לה ומצאה דם, טהורה ג"כ.
 2. **הביא את דעת מהרי"ל** שמחמיר לא להתיר במקרה שרגילה לראות דם במי רגילה אלא באשה שיש לה וסת קבוע וכעת זה לא שעת וסתה, ובדקה היטב בחורים ובסדקים קודם שתשתין, ואם תמצא נקי תכניס מוך נקי ותשתין ותקנח עצמה ממי רגילה ואם המוך נקי זו הוכחה שאין זה דם מן המקור. אבל באשה שאין לה וסת יש להחמיר, אחרת לא תהיה לעולם טמאה. **וכך נוהגים**.
חווה דעת – חומרת המהרי"ל באשה שאין לה וסת זה אפילו אם לא מוצאה דם על עד הבדיקה אלא רק במי הרגלים. **ערוג. השולחן** – החומרה רק אם מוצאת דם גם על עד הבדיקה.
ש"י – **הקשה**, שאם בכל מקרה צריכה בדיקה לאחר הטלת מי הרגלים, תועיל אפילו אם אין לה וסת קבוע, כי תהיה טמאה כשתמצא דם במוך? **ותרץ הש"ך**, שמהרי"ל מסתפק אם הבדיקה מועילה או לא ולכן החמיר באשה שאין לה וסת קבוע. **אך עוד הקשה**, מדוע לא תהיה טמאה לעולם, הרי תהיה טמאה כשתראה דם לא בשעת הטלת מי רגלים?
ולכן פרש הש"ך, שכל ההלכה הזו מדברת באשה שרואה דם רק בשעה שמטילה מי רגלים, אבל כשרואה גם בזמן אחר בלא הטלת מי רגלים מועילה הבדיקה. **וזו כוונת הרמ"א**, **שמתירים באשה שיש לה וסת כלשהו, אפילו לא קבוע, אבל אם אין לה וסת כלל אלא שרואה רק כשמטילה מי רגלים, לא מועילה הבדיקה, אחרת לא תהיה לעולם טמאה**.
סדרה. טהרה – דחה את דברי הש"ך.
 3. **כדעת המרדכי**, שאם בדקה את עצמה בצורה זו (כשיש לה וסת) שלוש פעמים ונמצא המוך נקי, מותרת תמיד בלא בדיקה שלא בשעת הוסת, כי חזקה שזה תמיד דם מכה, כי מוצאת אותו רק לאחר שמשתינה.
דגול מרבנה – אם בבדיקת מוך לא מוצאה כלום ואח"כ מוצאה דם שמוכח שזה דם צדדים מספיקה בדיקה אחת, אבל מה שצריך בדיקה שלוש פעמים זה כאשר לא מוצאת דם כלל ואז נעקר הוסת שלה שרואה תמיד דם בהטלת מי רגלים, ועכשיו היא כבר לא רגילה בזה יותר.
 4. **ע"פ הגהות מיימוניות**, שכל זה כשמרגישה כאב בזמן הטלת מי הרגלים ואז מן הסתם זה מהמכה, אבל אם לא מרגישה כאב ובדקה לאחר הטלת מי רגילה ומצאה דם, אז:
אם לא מוצאה במי רגילה ודאי טמאה, כי רואים בברור שלא נראה דם עד אחר גמר ההשתנה וזהו ודאי דם נידה. **ודבר זה נכון לכו"ע**, גם לדעת הרא"ש שמקל בעומדת ויושבת לעיל.
אבל אם מוצאה דם במי רגילה וגם על העד שבדקה, **י"א שטמאה** כי התירו רק שמוצאת תוך מי רגלים (מרדכי, אגור) ממש. **וי"א שטהורה**, כי תולים את הדם שנמצא מתמצית מי רגלים או מצחצוחי אותו דם (רא"ש, ר"ן). **ופסק להחמיר, אלא שאינה צריכה לבדוק עצמה אחר הטלת מי רגלים. ואפילו היתה רגילה לראות בהטלת מי רגלים, אם בדקה שלוש פעמים ומצאה טהורה לא צריכה לבדוק יותר**.
- ש"י** – הקשה מדוע צריך בכלל לכתוב את הדין הזה, הרי לעיל הרמ"א התיר רק ביושבת ומקלחת כדעת המרדכי והר"ן? **ודחה לתרץ** שכאן מדובר ביושבת ומקלחת ואעפ"כ אם נמצא על העד טמאה, כי זה פשוט כמו הדין הקודם שיושבת ומקלחת ונמצא בתוך הספל וגם על שפת הספל שטמאה, וכ"ש כשנמצא על העד. **ועוד**, מדוע כתב שיש להחמיר, הרי אין כאן חומרא שזה עיקר הדין!
- אגרות. משה** (יו"ד ח"ד סי' יז) – ע"פ הרמ"א שהחמיר אם בדקה מיד אחר הטלת מי רגלים, הקל בקנוח על נייר צבעוני אפילו אחר מי רגלים רק אם לא מהרה לקנח, אלא ישבה עד שיצאו כל הטיפין. **ובשבט הלוי** (סי' י" ס"ק ג') הצריך שתעבור דקה. וזה בכתם, אבל בדם ממש קשה להקל וא"כ זו שעת הדחק גדולה.
- דרכי. טהרה** – כיום ניתן לדעת בצורה ברורה ע"י בדיקות רפואיות מהו מקור הדם שבא לאחר הטלת מי רגלים ולפי תוצאות הבדיקה תשאל שאלת חכם.

1. **כמרדכי**, שאם רגילה לראות דם במי רגליה לפרקים, קובעת וסת בזה אם הוא בדרך קבע, בין וסת הדילוגים ובין וסת שווה.
 2. **כר"ן**, שאם כשבודקת את עצמה לא מוצאת דם, אלא קרטין קרטין כמו חול וחצץ אדום (ולא דם) וכך נמצא גם במי רגליה, טהורה אפילו אם זה בשעת וסתה, כי אין זה דם אלא חול.
- גית יוסף** – צריכה אח"כ להטיל מים לראות אם הקרטין נימוחו ודינם כדין מפלת חתיכות (סי' קפח), ויש הבדל בין אם זה מראה חול או מראה כמין חול, ומה שהר"ן התיר זה כאשר זה חול ממש או חצץ ממש, אבל כמין חול טמאה.
- דרכי משה ש"ז** – אינה צריכה בדיקה אח"כ כגון להטיל מים לראות אם הקרטין נימוחו, אח"כ רואה דם ממש יחד עם החול והחצץ.

ס' קצב

סעיף א'

גמרא – "אמר רבא: תבעו להינשא והתפיסה, צריכה שתשב שבעה נקיים. רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא. א"ל: סבר ליה מר למכתב כתובה ליום ארבעה. א"ל: אין. כי מטא לארבעה נטר עד ארבעה אחרינא. איכעב שבעה יומי בתר ההוא יומא. א"ל: מאי האי? א"ל: לא סבר לה מר להא דרבא, דאמר רבא: תבעו לינשא ונתפיסה צריכה לישב שבעה נקיים? א"ל: אימר דאמר רבא בגדולה דקחזיא דמא, אבל בקטנה דלא חזיא מי אמר? א"ל: בפרוש אמר רבא: ל"ש גדולה לא שנא קטנה. גדולה טעמא מאי משום דמחמדא, קטנה נמי מחמדא". (נדה סו.)

השא"א – צריכה לשבת שמא מתוך החימוד ראתה דם.

השא"א – שבעה ימים נמנים ממחרת יום התביעה כדי שיהיו שבעה נקיים, ואפילו בדקה עצמה בשעת התביעה ומצאה שהיא טהורה, ג"כ צריכה לשמור שבעה נקיים, שמא מחמת החימוד ראתה טיפת דם כחרדל שגם עליה צריכה לשבת שבעה נקיים.

האם צריכה הפסק טהרה ובדיקה באותם ימים?

השא"א – אינה צריכה הפסק טהרה ולא בדיקה כלל, לא בתחילת ימי הספירה ולא בסוף אלא שכל שממתינה שבעה ימים אחר שתבעו להינשא היא מותרת וטהורה, ומספיק שחוששים שמא ראתה מיד ופסק הדם, אך לא אוסרים אותה כרואה ודאית (כי אחרת תצטרך הפסק טהרה), אלא אם לא הרגישה בדם, נחשב אצלה הדבר כשבעה נקיים.

הרשב"א הוכיח את שיטתו מסיפורו של רב חביבא שלא צווה לבדוק את בתו, כי בתו היתה קטנה. ודחה את הדעה (לקמן) שצריכה בדיקה כי רב חביבא לא הצריך זאת, ועוד, שאם צריכה בדיקה צריכה גם הפסק טהרה, כי חוששים שמא בודאי ראתה.

האב"ד, רא"ש – אינה צריכה הפסק טהרה, אבל צריכה בדיקה תוך ז' הימים הללו לכתחילה כל יום ובדיעבד פעם אחת (שלא עדיפה מרואה ודאית שמספיקה לה בדיקה אחת תוך ז' לקמן בס' קצו), כי חוששים כל יום שמא תראה, כי ככל שהיא קרובה יותר לחופה יותר לבה הומה ומשתאה וחוששים שמא מחמת החימוד תראה. ולכן הסביר הרא"ש, שחומרת ז' הנקיים כאן הינה ללא קשר לחומרת רבי זירא, שהרי רבא היה עוד לפני רבי זירא, אלא כוונת רבא שיהיו ז' נקיים בבדיקה.

והרא"ש דחה את הוכחת הרשב"א מסיפורו של רב חביבא, כי לפי זה לא צריך כלל הפסקה של ז' ימים כי בקטנה לא חוששים לחימוד וכך סבר רב חביבא. ולאחר ששמע שרבא אמר שאין הבדל בין גדולה לקטנה הפריש את בתו כל שבעה קודם החופה.

המג"ן – הסכים לראב"ד ולרא"ש שלא צריכה הפסק טהרה, אבל צריכה לכתחילה בדיקה אחת בלבד באותם ז' הימים (והם סברו שכל יום צריכה בדיקה).

האב"ד – כתב שאם אומרת שברור לה וגם בדקה את עצמה ביום התביעה ולא ראתה כלל, נאמנת ואינה צריכה ז' נקיים ותיבעל לאלתר. **הבית יוסף דחה שיטה זו** ע"פ כל הראשונים הנ"ל.

ה"ן – הביא שיטה שחייבת בהפסק טהרה ובבדיקה בימי הספירה כמו אשה שראתה דם.

מחבר

1. פסק כרבא וכרשב"א, שאם תבעו להינשא והתפיסה, צריכה לשבת ז' נקיים בין גדולה ובין קטנה ואפילו בדקה עצמה בשעת תביעה ומצאה שהיא טהורה צריכה לשבת ז' נקיים, שמא מחמת חימוד ראתה דם כחרדל. ומונה ז' ימים ממחרת יום התביעה.
 2. פסק כראב"ד והרא"ש שאינה צריכה הפסק טהרה, ואע"פ שלא בדקה ביום התביעה סופרת ממחרת ז' ימים, אבל צריכה בדיקה בתוך ז' הימים הללו.
- המ"א** – הדגיש שצריכה כל יום בדיקה לכתחילה, ובדיעבד מספיקה בדיקה אחת בלבד בתוך ז' הימים, כי לא ראתה.
- מהרש"ל, ב"ת, שא"ן** – כיום נוהגים הפסק טהרה גם לכתחילה ובדקים כל ז' הנקיים. **בדיעבד אפילו לא בדקה אלא פעם אחת בז' הימים מותרת כפי שכתב הרמ"א** (משא"כ ברואה ודאית ששם לא מהני בדיקה אחת אלא בדיעבד בדיקה ביום הראשון וביום השביעי).

תורת השלמים, סדר: טהרה – כל דין המחבר בדם חימוד עוסק בקטנה שלא ראתה דם מעולם או בגדולה בזמן שהיו נוהגות הבתולות לטבול ולהיטהר, אבל גדולה שכבר ראתה דמים קודם שתבעו ולא טבלה, לא מועילה בדיקה אחת אלא לכתחילה כל יום ובדיעבד ראשון ושביעי ודינה כאשה רגילה.

פתחי תשובה – אף זקנה ומסולקת דמים צריכה לשבת שבעה נקיים. ולומדים זאת מק"ו מקטנה.

1. **שַׁעַר אֶפְרַיִם** – אשה שהיתה זקוקה ליבום ולא רצה לחלוץ לה עד שהתפשרה איתו וחלץ לה ואח"כ רצתה להתחתן מיד עם אחר, לא יכולה לסמוך על ז' הנקיים ששמרה קודם וצריכה ז' נקיים חדשים, כי לא סמכה דעתה קודם שיחלוץ לה.
 2. **בֵּית שְׁמוּאֵל** – הסתפק באשה שנהיתה שוטה ואחרות פקחות ספרו לה ז' נקיים ובדקו אותה ואח"כ החלימה אם רשאי להתחתן איתה על סמך אותם ז' נקיים ראשונים או שמא כשהחלימה נעשה החימוד מחדש. **והחת"ס פשט להקל ספק זה**.
 3. **חת"ס –** אם לא ראתה את החתן מעולם קודם החתונה, מ"מ סומכת על ז' הנקיים ששמרה ולא אומרים שכשתראה אותו יעלה החימוד מחדש, והמחמיר תבוא עליו הברכה.
- הַעֲמָ"א** – אשה שצריכה יבום וספרה כמה ימים קודם החליצה, לא עלו לה הימים וצריכה ספירה מחדש לאחר החליצה.

מקור הגזרה

- מגיד משנה** – הגזרה מדרבנן, ומן התורה מותרת, כי אפילו אם ראתה בלא הרגשה טהורה, וכ"ש כאן שלא מצאה אפילו כתם. ולכן ברור איך יהודה ותמר ורות ובעז לא חששו לדם חימוד ושימשו מיד בלא ז' נקיים, כי עוד לא הגיעה גזרת רבא.
- ט"ז – הקשה על המ"מ**, שמי המציא חומרא זו, אם זה רבא בעצמו, לא ברורה הגמרא ביבמות שרב אמר שיכולה להתחתן באותו יום שתובעים אותה להינשא, והקשתה הגמרא מגזרת רבא. ומה הקושיה, הרי רבא המציא את החומרה הזאת והוא היה אחרי רב? מצאנו בזה כמה תרוצים:
1. **תרוצ ראשון של הט"ז** – באותה שעה שגזרו על הכתמים אע"פ שלא הרגישה, גזרו גם על דם חימוד.
 2. **תרוצ שני של הט"ז** – הגזרה קדומה מאוד, ומה שבעז בא על רות מיד באותו יום זה מפני שהוא כבר היה שם במטה ונחשב הדבר כמי שיש לו פת בסלו ולא היה חשש שמא תראה מחמת חימוד. **וכן הוכיח הדגול מרבבה**. **החוות דעת דחה תרוץ זה** כי אין סברה לחלק בין זמן המתנה ארוך לזמן המתנה קצר.
 3. **חוות דעת** – אין חוששים לדם חימוד בביאה שאינה לשם נישואין.

סעיף ב'

- השב"א, ר"ג** – לא מדובר שתבעה להינשא לאחר י"ב חודש שזה רחוק מאוד, אלא מונים לה ז' נקיים בשעה שמכינים את צרכי החופה. משמע שלא צריכים שאותם הימים יהיו סמוך לחופה, ואף אחריהם לא צריכה בדיקה יותר.
- השב"א, רוקח, מהר"ם מרוטנבורג** – שבעת הימים הנקיים הללו צריכים להיות סמוכים לבעילת מצוה. ואם טבלה אחר ז' הימים הנקיים הללו ואח"כ לא נבעלה, צריכה לבדוק בכל יום עד שתיבעל, כי חוששים שמא ראתה מחמת חימוד עד שתבעל. וכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד בבדיקה אחת תוך ז' מספיק, כי לא מחמירים בדיעבד יותר מנדה ודאית.
- הגה"מ בשם ריב"א** – הקל יותר מהדעות הנ"ל, שצריכה ז' נקיים רק כאשר קידש אותה ורוצה מיד לשאת אותה, אבל אם קידש קודם ולאחר הקידושין או ז' ימים תבעה להינשא, כיון שכבר מכירה אותו אין בה חימוד ומותרת להינשא מיד.

- מחנה** – פסק כרשב"א שמהרגע שסומכת בדעתה ומכינה את עצמה לחופה סופרת ז' נקיים אע"פ שלא התקדשה.
- ט"ז** – לדעת הרשב"א אפילו בתוך ז' הנקיים לא צריכה לבדוק את עצמה, כ"ש אחריהם. והכוונה, שבשעה שמתחילה להכין את עצמה לחופה יש חימוד, וצריכה לישב שבעה נקיים ואח"כ אין יותר חימוד אע"פ שיש עוד זמן רב לחופה, והרי היא עכשיו כשאר נשים ואפילו בבדיקה אינה צריכה כלל. (הדרישה הבין בדעת הרשב"א, שצריך שבעה נקיים גם משעה שמתחילה להכין את צרכי החופה וגם ז' נקיים נוספים לפני החופה, אך השי"ד דחה את פרושו בדעת הרשב"א)

המ"א

1. כרוקח ומהר"ם, שאותם ז' נקיים צריכים להיות סמוך לבעילת המצווה ככל הניתן.
- ט"ז** – ומה שהצריך הרמ"א בבדיקה אח"כ (וכדלקמן) זה כרשב"ם וכרוקח שמחמירים יותר ועל פי דעתם מחמיר הרמ"א, כי יש חשש שמא תראה מחמת חימוד אף אחרי שטבלה קודם שתיבעל.
2. המנהג שהכלה טובלת בליל יום רביעי (שזה ליל החופה כי בזמן התלמוד היו מתחננים ביום הרביעי) אע"פ שלא תיבעל עד מוצ"ש, אבל אין להרחיק את הטבילה יותר מזה.
- באר הגולה** – מדובר שהיתה נישאת ביום רביעי ולא היה בועל עד מוצ"ש. **ובשל"ה כתב** שזה מנהג רע כי מחבק ומנשק ואוי לעינים שכך רואות. **ובמעיל צדקה כתב** שלא להוכיח על זה כי מוטב יהיו שוגגים ולא מזידיים.
- סדרה טהרה** – ודאי שלא מדובר במנהג זה, אלא שהיו נוהגים לכנוס בערב שבת משום תקנת עניים והקדימו לטבול ביום ד' זכר למנהג התלמודים שבתולה נישאת ליום הרביעי והמתינו לבעול במוצ"ש, כי נהגו להחמיר שלא לבעול בתחילה בשבת אע"פ שמן הדין מותר. אם לא תיבעל במוצ"ש צריכה לבדוק את עצמה בכל יום עד בעילת המצווה (ע"פ שיטתו כמהר"ם ולא כרשב"א).
3. כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אין להחמיר אם בדקה רק פעם אחת בתוך ז' הימים (רוקח ומהר"ם).
4. כשערי דורא, שכל חתן ישאל את הכלה קודם שיגע בה אם שמרה ז' נקיים.
5. **ש"ז** – כיום השושבינים מודיעים לו אם היא טמאה.

סעיף ג'

מהר"ג – מהר"ם דקדק בסיפור של רבינא רב חביבא שאם דחו את הנישואין מאיזושהי סיבה, אע"פ שישיבה כבר ז' נקיים, צריכה לחזור ולישב ז' נקיים אחרים כשתהיה דעתם לעשות את הנישואין.

מהר"ק – הביא דעת מתירים שאם נדחו הנישואין יום או יומיים לא צריכה ספירה ובדיקה מחדש. והכריע המהרי"ק כאוסרים ומצריכים לספור מחדש אע"פ שבדקה עצמה תמיד, כי חוששים לחימוד בכל שעה ושעה, ולכן חוששים שמא ראתה עכשיו אחרי שסיימה לספור.

מהר"ב – פסק כמרדכי, שאם דחו את הנישואין מסיבה כלשהי אע"פ שישיבה שבעה נקיים (ואפילו טבלה) צריכה לחזור ולישב ז' נקיים ולטבול כשיתפשרו לעשות את החופה.

המ"א – כמהרי"ק שאע"פ שבדקה עצמה תמיד בימי ההמתנה, לא מהני וצריכה לשמור שוב ז' נקיים.

ג"ח – מדובר שדחו את הנישואין לגמרי (כגון שאבי החתן ואבי הכלה לא מסתדרים או מחמת הנדוניה וכד') ולא הסכימו באותה שעה על תאריך אחר, אלא קבעו שכשיפגשו ידברו על זה, ואז לא סומכת דעתה להיזהר בבדיקה ולכן שומרת שוב ז' נקיים, אבל אם באותו מעמד כשעוסקים באותו ענין קבעו מיד זמן חדש, א"צ לחזור ולספור ז' נקיים ואם בדקה עצמה באותה שעה ומצאה שהיא טהורה, היא טהורה. וכ"פ ה"ט"ז והש"ך.

ויותר מכך כתב הב"ח, שאפילו אם בזמן הויכוח לא קבעו תאריך חדש אבל קבעו תאריך חדש באותו יום (בין בדיקת שחרית לבדיקת בין הערבים), כיון שהבדיקות היו בשעה שסומכת דעתה על כך, א"צ לחזור ולמנות ז' נקיים, ומחמירים רק כאשר נדחה קביעת התאריך לפחות ביום או יומיים.

וכתב על כך החוות דעת, שודאי שקבעו את החתונה לזמן קרוב שההכנות שעשו מתאימות גם לזמן החדש, אבל אם צריך להכין הכל מחדש סופרת שוב ז' נקיים כשמתחילים להכין מחדש את החתונה.

ט"ז – הקל יותר מהב"ח, שגם אם באותו מעמד לא קבעו ממש תאריך אחר, אבל הכלה עדין סומכת בדעתה שתהיה החתונה תוך יום או יומיים, כי הסכסוך הוא משהו קל שייפתר אין דבר זה נקרא דחית נישואין ואין כאן חימוד חדש, ולכן לא צריכה לשמור שוב שבעה נקיים. ועובדה שלפעמים קורה שנדחת החתונה בכמה שעות עד שנעשה שלום ביניהם וודאי שלא יושבת אז שוב ז' נקיים, ולכן אין הבדל אם הדחיה היא באותו יום או למחר או מחרתיים. ורק אם הסכימו שלא תהיה חתונה כלל ולא הגבילו שום יום, אז אם לאחר יום או יומיים יתפשרו צריכה ז' נקיים מחדש.

לבוש (עטרת זהב) – חלק והחמיר בזה שתמיד צריכה לשמור שוב ז' נקיים אפילו דחו ליום או יומיים כי הסיחה דעתה מהזמן הראשון וחוזר החימוד ומתעורר פעם שניה. אמנם, אם פרקו את השידוך והסכימה מיד להתחתן עם אחר, אע"פ שזה באותו מעמד ובדקה עצמה קודם, כיון שזו תביעה חדשה יש כאן חימוד חדש וצריכה לספור ז' נקיים מחדש.

הדין כשהעיכוב היה מחמת אונס שקרה לחתן:

משאת בנימין – אם העיכוב היה מחמת איזה אונס יום או יומיים, ודאי לא התייאשה משבעת הימים הראשונים וסמכה דעתה שיבוא החתן אחר שיגמר האונס ולכן תבדוק שתהיה נקיה ושלא תבוא לידי חשש חימוד.

ט"ז – חלק על המשאת בנימין, שאם החתן התעכב מחמת אונס ושלח שליח לכלה והתנצל למה לא בא, הכלה צריכה שבעה נקיים מחדש, כי היא מסופקת בדעתה שמא מחמת הסכנה לא יבוא כלל (בניגוד לסכסוכים לעיל שסומכת שמא יתפשר תוך יום או יומיים) או שאינו חפץ בה יותר, וכשבא אח"כ ויוצא הספק מלבה ודאי יש כאן חימוד חדש וצריכה ספירה ובדיקה מחדש.

ש"ך – הכריע שאין להחמיר כ"כ בדברים אלו, כי ממילא הרבה פוסקים סוברים שא"צ ז' נקיים וגם בדיעבד מספיקה בדיקה אחת באותם הימים וכל זה מדרבנן.

חתונה שלא ידוע מתי זמנה

ט"ז – מעשה באלמנה אחת שהיה לה זמן מוגבל בתנאים, והחתן אמר לה שיכול להיות שיקדים את החתונה מהזמן שכתוב בתנאים, וכן קרה. והיא סמכה על זה וספרה ז' נקיים וטבלה ובא עליה. וכתב ה"ט"ז, שאע"פ שנהגה שלא כהוגן כי לא ידעה בדיוק מתי החתונה וכשבא התחדש החימוד וצריכה לחזור ולמנות, מ"מ כיון שכבר עברה ועשתה מעשה, אין להפרישם זה מזה עכשיו.

סעיף ד'

גמרא – "יתר על כן אמר רבי אליעזר בן יעקב: לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת, שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא אחרת. איני, והא רב כי איקלע לדרדשיר מכריז ואמר: מאן הוא ליומא (מי חפצה להינשא תוך ימים, כי הוא נשאר רק כמה ימים). ורב נחמן כי איקלע לשכנציב מכריז ואמר: מאן הוא ליומא! שאני רבנן דפקיע שמיהו. והאמר רבא: תבעו להינשא ונתפייסה, צריכה לישב שבעה נקיים? רבנן שלוחיהו הוו משדרי (שבעה ימים לפני שהם מגיעים) ומודעי להו (שהם עומדים להגיע). ואיבעית אימא: לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו, דאמר מר: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו, למי שאין לו פת בסלו". (יבמות לו:)

הראשונים נחלקו בבאור התרוץ השני של הגמרא "יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו":

תוספות – אם היה רוצה היה בא עליה, וכיון שלפעמים הוא לא בא אז אין חימוד ולא רואה.

השב"א. סמ"ג. ספר התרומה. ראב"ד. מגיד. משנה. רמב"ם. ע"פ הבית יוסף. רי"ג. רא"ש. טור – פרשו את תרומה השני של הגמרא, שרק יחדו אותן ע"י נישואין, כלומר התחתנו איתן, אך לא התייחדו איתן אע"פ שהם ת"ח. מכאן הסיקו הראשונים, שאם עבר וכנסה תוך הזמן שהיא צריכה להיות בשבעה נקיים, דינה כמו כשפרסה נידה, שהוא ישן עם האנשים והיא בין הנשים **בין אם הוא ת"ח ובין אם הוא אחר שאינו כזה**. ואע"פ שיש כאן ספק אם ראתה, עדין דינה כאילו ודאי ראתה כי אם תישן עמו בבית יצרו יתקוף אותו.

הרי"ף והרא"ש השמיטו לגמרי את המסקנה של הגמרא, כי לא הכריעו בין התרוצים כמי עיקר, ולכן הלכה מחמירים שאסור להתייחד עם זאת שלא הספיקה לספור ולטבול בין ת"ח ובין עם הארץ.

רמב"ם. ע"פ. הראב"ד. והמגיד. משנה – פרש את תרומה השני של הגמרא, שהיו החכמים מתייחדים עמהן בבית אחד אך לא היו באים עליהן ולכן זה נחשב שיש פת בסלו. מכאן לומד הרמב"ם, שאם עבר וכנסה תוך הזמן הזה, **ת"ח יכול להתייחד עמה**, כי הוא יודע שהיא אסורה ונזהר מזה ולא יקרב אליה עד שתטבול, ואחר לא, אלא הוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים.

הבית יוסף הקשה לדעת הרמב"ם, אי"כ נודיע גם לעם הארץ שהיא אסורה לו עד תספור ותטבול; **ותרץ**, שת"ח זהיר במצוות ומאמינים לו שלא יבוא עליה, משא"כ בעם הארץ. אמנם הב"י מפקפק בתרוץ זה, כי הרמב"ם דיבר על ידיעת האיסור ולא על זהירות ומהימנות.

לכן הסביר הב"י, שת"ח בקי ורגיל בדברי חכמים וגזירתם ויפרוש, אבל עם הארץ כיון שהוא יודע שלא ראתה כלל, אם תאמר לו לפרוש שמא ראתה מחמת חימוד, אין דברך נכנסים באזניו כי אינו רגיל בדברי חכמים.

עוד תרץ הב"י, שחכמים לא נתנו דבריהם לשיעורים, וגזרו בכל אדם שאינו ת"ח בין הוא יודע ובין אם לא.

אמנם הקשה הב"י, שהרי בכלה בפרסה נידה אין חילוק בין ת"ח לעם הארץ (לא בגמרא ולא ברמב"ם) ובשני המקרים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, אז מדוע כאן כשקדם וכנס בטרם עברו שבעת ימי הנקיים יש הבדל ביניהם, שהרי כאן כשלא ברור שראתה לא חוששים לת"ח שיעבור באיסור, כ"ש כשפרסה נדה ודאי ראתה שלא נחשוש שיעבור על איסור כרת?

לכן פרש הבית יוסף את שיטת הרמב"ם, שבתבועה להינשא לא היתר הרמב"ם לת"ח להתייחד קודם שיעברו שבעה ימים (ולא כפרוש הראב"ד והמגיד משנה) ואין הבדל בזה בין ת"ח לעם הארץ וכל מה שהתיר הרמב"ם הוא רק להינשא, **כלומר לתלמיד חכם יש התר להינשא כאשר לא עברו כל שבעת הימים ולא ספרה ולא טבלה והוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים** כמו כלה שפרסה נידה אחר החופה, ולא נזכר בתלמוד לשון ייחוד בהתר תלמיד חכם, אלא רק התר נישואין, **אבל ייחוד גם לו אסור**. וזה שמותר לו להינשא, זה כי לא יבוא בשעה שהשומרים ישנים להתייחד איתה.

וכל התר הנישואין האלו הוא באשה שמהתורה מותרת, כגון כאן שספירת שבעה הנקיים היא מדרבנן, אבל באשה נדה שאסורה לו מהתורה אסור גם לשאת אותה אפילו אם הוא ת"ח.

דין חתן שפרסה בלתי נידה קודם שבא עליה

גמרא – "וכן מי שפרסה אשתו נדה, הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים". (כתובות ד.)

רמב"ם – כתב את הגמרא, אבל אם פרסה נדה לאחר שבעל מותר להתייחד, כי כבר אין יצרו תוקפו.

הדין באלמן

תוספות (יומא יח: ד"ה יחודי) – אין לחוש בכל הנ"ל אלא בבחור שלא בעל כל ימיו, אבל באלמן שנשא אשה אין לחוש ומותר להתייחד.

הגנן ירוחם. רא"ש – הביא יש מפרשים שאין הבדל באיסור הייחוד בין אלמנה לבתולה.

המ"ה – הבחין בין אלמנה שתראה דם נידות שהוא אסור מהתורה לבתולה שתראה דם בתולים.

הדין בשני בתים

ראב"ד. ראש"א – צריך אנשים עם החתן ונשים עם הכלה כשהם בבית אחד, אבל אם החתן ישן בבית אחד והכלה בבית אחר אין שום אחד מהם צריך שומר.

דין היחוד ביום

ראב"ד – כל איסור הייחוד הוא דוקא בלילה, אבל ביום מותרים להתייחד עמה כשאר נשים.

הז"ה. רא"ש – יחוד אסור בין בלילה ובין ביום. ואין הבדל בזה בין נדה לאבל.

הדין כשהיתה טהורה בחופה ושהה כמה לילות ואח"כ פרסה נדה

תרומת הדשן – הביא דעה שמחמירה בזה ואסר להתייחד הואיל ולא בעל עדין. והביא דעה שמתירה, כי רואים שלא תקיף יצרו באשה זו לאחר החופה ולכן לא יעבור על איסור נדה כעת. **תרומת הדשן הכריע להקל בזה**, כמו שור מועד שראה שוורים שלוש פעמים ולא נגח שחזר לתמותו ולא אומרים שיחזור יצרו עליו אח"כ, וה"ה בנידון זה, שכבר לא תקיף יצרו כ"כ, הואיל ולא בא עליה כמה ימים. **אמנם כתב שהמחמיר תבוא עליו הברכה**.

הט"ז דחה את ההוכחה הזאת, כי שור מועד הוא משונה משאר שוורים, וברגע שרואים שהוא רואה שוורים ולא נוגח חזר לטבעו הרגיל, משא"כ אצלנו שכל אדם תקיף יצרו לבעול ולכן אסור לו להתייחד (ע"פ תוספות), וזה ששהה כמה זמן ולא בעל הוא משונה משאר בני אדם, ולא סומכים

על זה שזה ישאר ככה כל הזמן אלא חוששים שמא כל רגע יחזור לטבעו הרגיל ויבעל באיסור. **ולכן פסק לאסור להתייחד אפילו שהה כמה ימים מעיקר הדין.**

הש"ך בנקודות הכסף דחה את דבריו של הט"ז, שסתם בני אדם הם בחזקת כשרות, וכאן כיון שאסורה לו לא יבוא להתייחד איתה. ומה שהוכיח מתוספות אינה הוכחה, כי תוספות דיבר במקום שמותר לו לבעול, כגון ארוסתו ביהודה או יבמתו שמותרת לו. **ספר התרומה – פסק להתיר בזה.**

מחבר. – פסק כגמרא, כרשב"א וכטור, שאם עבר וכנסה תוך שבעת הימים שצריכה לשמור נקיים, וכן חתן שפרסה אשתו נידה לאחר החופה קודם שבא עליה לא יתייחד עמה, אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. **ש"ך** – אם כבר בא עליה לא תקיף יצרו ולכן מותר להתייחד עמה.

המ"א

1. הביא את הדעה המתירה להתייחד עמה בלא שימור אם היתה טהורה בזמן החתונה ושהה כמה ימים בלא שבא עליה אפילו אם פרסה נידה אח"כ, **אבל פסק כתומת הדשן שהמחמיר תבוא עליו ברכה** להצריך שימור.
- ט"ז** – פסק להחמיר בזה מעיקר הדין (ולא משום המחמיר תבוא עליו הברכה), שמא יחזור החתן לטבעו הרגיל ויבעל באיסור, וההתיר הוא רק כשבעל.
- ש"ך** – הכריע כמו תרומת הדשן ודחה את דחיית הט"ז כפי שבארנו לעיל, כי סתם בני אדם בחזקת כשרות. **ובמקומות שנוהגים לא לבעול בשלושת הימים הראשונים,** אע"פ שזה מנהג שטות שיש לבטלו, מ"מ אם נהג כך אסור לו להתייחד עם פרסה נידה לכו"ע, כי הסיבה שלא בעל תחילה זה לא מפני שהתגבר על יצרו, אלא מפני המנהג. **אמנם בכו"פ כתב להיפך,** שאם מתגבר על יצרו מבלי לעבור על מנהג של שטות, אי"כ כ"ש שיתגבר על יצרו ולא יעבור על דברי חכמים כשהיא נידה.
2. כרבנו ירוחם שאין לחלק בזה בין בחור לאלמן או בתולה ואלמנה, כי דם בתולים חמור כמו דם נידות, וכ"פ הש"ך וכל הפוסקים.
3. **הביא את דעת הרא"ש** שאסורה להתייחד עמו ביום כמו בלילה ולא צריך שתי שמירות אלא או הוא בין האנשים או היא בין הנשים. ואם זה בשני בתים אינם צריכים שימור כלל. **והביא את דעת הראב"ד** שביום לא צריך שמירה כלל ומותרים להתייחד. **והמנהג כיום שלוקחים קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה (שיודעים טעם ביאה – ש"ך בשם הב"ח) ולא מתייחדים בלא זה גם ביום. פתחי תשובה –** תמה על המנהג לקחת קטן או קטנה שזה איסור גמור, אלא אם הכלה שוכבת אצלה.

הדין האם אפשר לקיים חופת נדה?

גמרא – "בעי רבין: נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו? חיבת חופה קטנה או חיבת ביאה קונה?... כיון דסתם חופה לביאה קיימא, אורח ארעא קמ"ל דבליה. בעי רב אשי: נכנסה לחופה ופרסה נדה מהו? את"ל חיבת חופה קונה, חופה דחזיא לביאה, אבל חופה דלא חזיא לביאה לא, או דילמא לא שניא? תיקו". (כתובות נו.)

ה"מ מג"ש. המחבר – אינה ראויה לביאה ולכן אין חופתה חופה עד שתטהר ואין מברכים לה ברכת חתנים. ואם עבר ונשא וברך אינו חוזר ומברך. **והוכחתו מהגמרא,** שמכיון שנשארה הגמרא בתיקו חופת נידה אינה חופה כלל כי לא חזיא לביאה ולכן לא יורש אותה ולא מיטמא לה אם הוא כוהן.

ה"ש – חלק על זה והתיר חופת נידה וגם כתב שבכל המקומות לא חוששים ומברכים ברכת חתנים לכלה נידה אבל לא מתייחדת איתו אלא הוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים. **ודחה את הוכחתו של הרמב"ם מהגמרא,** שמה שנשארה הגמרא בתיקו לגבי חופת נידה זה רק לגבי תוספת כתובה, אבל לשאר דברים קונה והחופה תופסת.

הגה"מ בשם הסמ"ק – כיום עושים חופת נידה, שמא יקדמנו אחר.

רבנו יחיאל – היה מחמיר בחופת נידה, אלא חיבת ביאה קונה, וא"כ החופה לא תופסת.

ש"ך – בשו"ע אבה"ע ס"ס סא נפסק בפשטות שהמנהג פשוט לכנוס ולעשות נישואין אף בנדה.

סעיף ה'

תשובת רשב"ש. מחבר – מחזיר גרושתו ג"כ צריכה להמתין שבעה נקיים קודם החופה.

ט"ז – נראה שאם עבר וכנס תוך זמן של ז' ימים, אין צריך שמירה אח"כ, כיון שכבר היתה אשתו בפעם הראשונה ולא תוקף אותו יצרו.

דין חילונים החוזרים בתשובה וחיו חיי אישות קודם

טהרת הבית – חילונים שחיו יחד חיי אישות בלי חופה וקידושין ורוצים להתחתן כדין צריכה ז' נקיים וטבילה, כי יש חשש חימוד.

שבט הלוי – נשאר בצ"ע על זה.

ס' קצג

משנה – "תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת, ב"ש אומרים: נותנים לה ד' לילות (לשמש, ואפילו אם תראה זה דם בתולים), ובית הלל אומרים: עד שתחיה המכה. הגיע זמנה לראות (ולא ראתה) ונשאת, ב"ש אומרים: נותנים לה לילה הראשון, וב"ה אומרים: עד מוצ"ש ד' לילות. ראתה ועודה בבית אביה, ב"ש אומרים: נותנים לה בעילת מצוה, וב"ה אומרים: כל הלילה שלה".

גמרא – "אמר רב: בוגרת נותנים לה לילה הראשון. והני מילי שלא ראתה, אבל ראתה, אין לה אלא בעילת מצוה ותו לא". (נדה סד:) **ופרש רש"י**, שכל מה שאמרו ב"ה ד' לילות זה בנערה, אבל בוגרת לילה אחד.

גמרא – "...רב ושמואל דאמרי תרוייהו: הלכה בועל בעילת מצוה ופורש (בין הגיע זמנה לראות ובין לא). מתיב רב חסדא: מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חודש? א"ל רבה: הדורי פירכא למה לי, אותיב ממתניתין? הוא סבר מעשה רב. מ"מ לרב ושמואל קשיא? אינהו דעבדו כרבותינו, דתניא: רבותינו חזרו ונמנו בועל בעילת מצוה ופורש.

אמר עולא: כי הוה בה ר' יוחנן ור"ל בתינוקת, לא הוה מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא (שועל) מבי כרבא (מהמחרישה, שמשם השועל מוציא אבק ברגליו, וכן הם לא למדו כלום מהמשנה, אלא מברייטא שבוועל בעילת מצוה ופורש), ומסיימי בה הכי: בועל בעילת מצוה ופורש. א"ל ר' אבא לרב אשי: אלא מעתה בעל נפש לא יגמור ביאתו (כי משוים את זה כודאי נדה)? א"ל: א"כ לבו נוקפו ופורש". (נדה סה:)

יהושלמ? – "שמואל אמר: כל הני הלכתא דריש פירקא אחרינא דנדה (פרק תינוקות) להלכה ולא למעשה. רבי ינאי ערק אפילו מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה". (ברכות פ"ב ה"ו)

האב"ד, רשב"א, רא"ש, ה"ג, טור – אע"פ שרב אמר שנותנים לבוגרת לילה ראשון, זה רק לפי המשנה, אבל ההלכה כרבותינו שהחמירו בדורות האחרונים, ואפילו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה בועל בעילת מצוה ופורש, וחומרה זו היא מן הדין.

וטעם החומרה לא בשביל החשש שיצא דם מהמקור עם דם בתולים (שהרי אין מה לחשוש לזה בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שגם בה החמירו), הרי זה כמו מכה שאם רואה מחמת תשמיש תולה במכתה וכאן גם זה לא יועיל כלל, אלא הטעם משום שבעילת מצוה מסורה לכל ואין הכל בקיאים בחילוק בין הגיע זמנה לראות ובין לא הגיע זמנה לראות ובין בוגרת ובין ראתה או לא ראתה, וכן משום שחתן יצרו תקפו, ולכן רבותינו השוו את כולן שבוועל בעילת מצוה ופורש שזו חומרה שבחומרות כמו בוגרת שראתה.

והר"ן הוכיח זאת מקושית הגמרא ממעשה דרבי שנתן לה ד' לילות מתוך י"ב חודש, שודאי מדובר בתינוקת שלא ראתה (כי בראתה יש לה לילה אחד), ולכן דברי רב ושמואל עוסקים גם כשלא ראתה, וה"ה בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה ג"כ הדין כך שבוועל בעילת מצוה ופורש.

ה"ג, המב"ם – אם היא נערה ועודה בבית אביה כשנישאת וראתה, בועל בעילת מצוה ופורש, ואם לא ראתה כלל אז ההלכה היא כדינים המפורטים במשנה ובגמרא (לבוגרת כל הלילה, לנערה ד' לילות ולתינוקת עד שתחיה המכה).

ומה שהקשתה הגמרא ממעשה דרבי, הכונה שאם החמרנו בראתה ועודה בבית אביה, לא היה צריך להקל ולתת לה ד' לילות בלא ראתה, אלא דוקא ד' רצופים. אלא כונת רב ושמואל, שאע"פ שנערה שראתה ועודה בבית אביה נותנים לה לילה הראשון וכבית הלל, מ"מ רבותינו חזרו ונמנו להחמיר בה ואמרו שאין לה אלא בעילת מצוה בלבד, כי אחרת יתנו לילה ראשון גם לבוגרת שראתה, ולכן לא חילקו בין בוגרת לנערה ומחמירים גם בנערה שהגיע זמנה לראות וראתה. אבל אם לא ראתה, אין צורך להחמיר בזה אלא נותנים לה ד' לילות. (ואע"פ שאפשר להחמיר אטו בוגרת שלא ראתה שנותנים לה לילה ראשון, נחמיר גם בנערה, מ"מ לא החמירו בזה כ"כ. ועוד, שכאן א"א לבוא לידי איסור תורה כי לא ראתה מעולם)

ולכן הסיק הבית יוסף מסקנת הדברים: כל הדינים שנאמרו במשנה הם להלכה לגבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות או נערה שהגיע זמנה לראות ולא ראתה שבזה הלכה כבית הלל, חוץ מהמקרה בו עודה בבית אביה וראתה ואז הלכה כדברי רבותינו שבוועל בעילת מצוה ופורש.

אמנם בירושלמי ראינו שכל הדינים מפרק זה של נידה הם לא למעשה, ולכן הסיק הב"י שבבבל נהגו כמו המשנה למעט נערה שהגיע זמנה לראות וראתה ובארץ ישראל נהגו להחמיר בזה שבכל המקרים בועל בעילת מצוה ופורש. (וזה משמע מהירושלמי שרבי ינאי ערק אפילו מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה, משמע ששאר פוסקים לא נהגו להחמיר כשלא ראתה ואפילו בא"י לא בכל המקומות)

וגם הרמב"ם הדגיש זאת, שבכל המקומות שנוהגים בבתולה לבעול בעילת מצוה ולפרוש אין זה מין הדין, אלא מנהג הוא להחמיר. ולכן אם יש מקום שלא נוהגים בחומרא הזאת, לא נחזיק אותם כעוברים על דת, כי מכיון שלא פשט איסור זה ביניהם, לא חייבים לנהוג בו.

ומה שאמר עולא לגבי ר' יוחנן וריש לקיש וכתב זאת הרי"ף, כתב הבית יוסף שיש שתי דרכים להסביר: 1. הם ג"כ סוברים כרב ושמואל,

ודברים אלו מתייחסים רק למקרה שהגיע זמנה לראות וראתה. 2. הם אמרו את מנהגם בא"י בה היו גרים, ושם המנהג היה להחמיר בזה כמו שבארנו בירושלמי.

הנפ"מ בזה, שאם נראה מקום שמחמירים בו בזה, לא נחשוב שזה מנהג טעות ונבוא להתיר להם, כי כך נהגו בא"י (לפרוש השני) ואסור לפרוץ גדר.

[הרשב"א הקשה על פרוש הרמב"ם, שאם דברי רב ושמואל מדברים רק על ראתה ועודה בבית אביה, משמע שפסקו כדעת בית שמאי במשנה, וא"כ מהי קושיית רבא מהמשנה מדעת ב"ה, הרי הם פסקו כב"ש! ואם הקושייה היא איך פסקו כב"ש, אז צריך לשאול כך! ועוד, מה הקושייה מרבי שנתן ד' לילות, הרי הם סברו כב"ש, ואיך אפשר להקשות מתנא אחד על אחר!]

ולכן כתב הרשב"א שדברי הרמב"ם הם דברים מוקצים ובטלים ודבר שאין הדעת מקבלו וסוגיות הגמרא לא מסכימות עם זה בשום מקום]

בית יוסף – הלכה כרוב הראשונים שדם בתולים אסור ואפילו לרי"ף ולרמב"ם נתפשט המנהג לאסור דם בתולים, ולכן אפילו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה כלל, אסור יותר מבעילת מצוה, והפורץ גדר ישכנו נחש ואסור להקל בזה אפילו כחוט השערה.

הדין בבוגרת שכלו כבר בתוליה

השב"א, רא"ש, טור – כתב שאפילו בוגרת שכלו בתוליה בועל בעילת מצוה ופורש אפילו שאין דם בתולים יותר. והטעם בזה, כיון שיש מקצת בוגרות שיש להן דם בתולים, לא חילקו בזה ותמיד בועל בעילת מצוה ופורש.

האחרונים הקשו מדוע כתב הטור "אפילו", הרי בבוגרת פשוט שחוששים לדם נידה ממש, וא"כ מעיקר הדין בועל בעילת מצוה ופורש?

תרנו הגי' יוסף – הכונה שאפילו אם בדקה ולא מצאה דם ג"כ פורש. והכוונה: "ואפילו בדקה ולא מצאה דם טמאה, ואפילו בוגרת שכלו בתוליה".

תרנו הגי' ז"ל – דחה את הסבר הבית יוסף שצריך לשנות את סדר הדברים, אלא שהטור בא ללמד שתי רבותות. האחת, שאפילו אם זה ודאי דם בתולים כגון שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה, מחמירים כי לא מבדילים בין דם לדם. ועוד, שאפילו אם לא ברור שרואה כלל, כגון בוגרת שודאי אין לה דם בתולים ולא בטוח שראתה משהו בכלל, אפילו במקרה זה פורש שמא ראתה והוא לא יודע מזה. ואח"כ כתב שאפילו אם ודאי שלא ראתה כלום, כגון שבדקה, ג"כ פורש, שמא חיפהו שכבת זרע.

גמר בעילת המצוה

גמרא – "א"ל ר' אבא לרב אשי: אלא מעתה בעל נפש לא יגמור ביאתו (כי משוים את זה כודאי נדה)? א"ל: א"כ לבו נוקפו ופורש". (נדה סה:)

ראב"ז – לא מדובר שפורש מיד שגמר, כי א"כ יציאתו הנאה לו כביאתו, אלא ממתין עד שימות האבר ופורש מיד מן המטה וזהו "גמר ביאה

שכתבה הגמרא", כמו שמשמש עם הטהורה ואמרה שנטמאה, שנועץ צפרניו בקרקע עד שימות האבר.

השב"א, רא"ש, ר"ז, סמ"ג, ספר התרומה, ר"ל, רמב"ז – חלקו על הראב"ז, כי אשה זו דמיה טהורים וביאתה מותרת לגמרי, ולכן גומר את הבעילה כדרכו באבר חי. והוכחה לכך, שכתוב ש"נותנים לו בעילת מצוה" ודאי שהכונה שנתנו לו לגמור אותה. וזוהי תשובתו של רב אשי, שאם ייעשה כמשמש עם הטהורה שאמרה לו נטמאתי, יהא לבו נוקפו. ואע"ג שיציאתו הנאה לו כביאתו, כי ביאה זו ניתנה לו לבעול ולא חששו להנאת יציאתו.

הדין כשבדקה ולא מצאה דם

רא"ש, ראב"ז, השב"א, ר"ז, גאונים, רש"י, רוקח, רמב"ז, מהר"ם מהו"ט, נה"ג – אפילו בעל ולא מצא דם כלל, פורש, שמא ראתה טיפת דם

כחרדל וחיפהו שכבת זרע, כי לרוב נשים יש דם בתולים. ואפילו בבוגרת, יש בוגרות שיש להן דם בתולים ולכן לא פלוג בזה ומחמירים.

הגה"מ – כתב שמסתבר להקל כאשר בדקה ולא מצאה דם בתולים. והבדיקה צריכה להיות בבדיקה זכה ובמוך ובצמר נקי.

ההנהגה לאחר בעילת המצוה

רא"ש בשם רב האי גאון – כלה בתולה שנבעלה בעילת מצוה נוהגת עצמה כל שבעת הימים כמו נידה וצריכה ז' נקיים וטבילה כזבה, אלא שלא

מטמאים משכב שתחתיה בשעת בעילה משום שהיא לא נידה ודאית אלא ספק.

ראב"ז – כתב שאסור לשכב על מטתה של הנדה אפילו בזמן הזה שלא מקפידים על טומאה וטהרה אפילו בשעה שאינה שם, אבל אצל כלה מותר

לאחר שעמדה מאצלו ואפילו באותו סדין שהדם עליו.

דיני טהרת האשה לאחר בעילת המצוה

רא"ש בשם רב האי גאון, השב"א, רמב"ם – צריכה הפסק טהרה ובדיקה כל שבעת הימים שבהם סופרת.

ספר התרומה – צריכה מתחילה למנות שבעה נקיים לאחר חמישה ימים מיום שימושה, שמא תפלוט שכבת זרע.

הגה"מ בשם הרמב"ם והרמב"ן – נראה מדבריהם שאינה צריכה להמתין ותכף שפסק הדם מתחילה למנות שבעה נקיים.

רמב"ם, ע"ג, הגי' יוסף – הרמב"ם התכוון שצריכה ז' נקיים כשאר נדה, ודינה כשאר נידה שצריכה הפסק טהרה ואין הבדל ביניהם.

הלכה

מחנה – פסק כרב ושמואל ורוב הראשונים, שהכונס את הבתולה בועל בעילת מצוה וגומר ביאתו (אפילו באבר חי – כרוב הראשונים) ופורש מיד אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה ואפילו בדקה ולא מצאה דם, פורש, שמא ראתה טיפת דם כחרדל וחיפהו שכבת זרע.

וצריכה הפסק טהרה (רשב"א) ושתבדוק כל שבעת הימים שסופרת בהם (רא"ש בשם רב האי). ומתחילה לספור לאחר חמישה ימים משימושה (ספר התרומה). ונוהג עמה בכל אותם הימים כמו עם נידה גמורה (רא"ש בשם רב האי). ומותר לו לישון באותה מיטה לאחר שעמדה מאצלו ואפילו בסדין שהדם עליו (ראב"ד).

המ"א – הביא את דעת המקלים שהובאה בהגה"מ שאם בדקה ולא ראתה דם שלא צריך לפרוש. וכתב שנהגו להקל אם לא גמר את הביאה רק הערה בה ולא ראתה דם, אבל אם בא עליה ביאה ממש, צריך לפרוש ממנה אע"פ שלא ראתה דם. ובעל נפש יחוש לעצמו.

סדרו. טהרת הבית – כל שלא גמר ביאתו זה בכלל העראה אע"ג שודאי אפשר להשיר בתולים גם בביאה זו.

שבט הלוי – יש חוששים גם בהכנסת חצי אבר ויש מחמירים אף בהעראה. ואם מחמיר בזה אז אחר שספרה ז' נקיים יוכל להקל אם לא ראתה דם כלל בביאה הבאה ולא לחשוש שמא חיפהו שכבת זרע, כי מצרפים את זה שהיא בוגרת ושמא כלו כבר בתוליה.

מתי מתחילים למנות ז' נקיים אחר בעילת מצוה?

ט"ז בשם מהר"ל מפראג – אע"פ שנוהגים כיום שנידה מתחילה למנות ז' נקיים מהיום השישי כמבואר בס' קצו, מ"מ אחרי בעילה ראשונה של בתולים מתחילה למנות מהיום החמישי. וכן הלכה למעשה. וע"ע בס' קצו סעי' י"א.

משמרת טהרה (ס' י' סעי' ג') – התיר לשטוף אחר בעילת מצוה ולהתחיל מיד בספירת ז' נקיים אף לפוסקים כרמ"א.

ס' קצד

סעיף א'

תורה (ויקרא פרק יב)

- (א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר :
 (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיֵּלֶד זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא :
 (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוּל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ :
 (ד) וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה בְּכָל קִדְשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא עַד מְלֵאת יְמֵי טְהָרָה :
 (ה) וְאִם נִקְבְּה תִלְד וְטָמְאָה שִׁבְעִים כְּנֻדָּתָה וְשָׁשִׁים יוֹם וְשָׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֵי טְהָרָה :
 (ו) וּבְמֵלֵאת יְמֵי טְהָרָה לְבֵן אִו לְבַת תֵּבִיא כְּבֶשֶׂת בֵּן שְׁנָתוֹ לְעֵלֶה וּבֵן יוֹנָה אִו תֵּר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכְּהֵן :
 (ז) וְהִקְרִיבוּ לְפָנַי יְקֹנֵק וְכַפֵּר עָלֶיהָ וְטְהָרָה מִמֶּקֶר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיִּלְדוֹת לְזָכָר אִו לְנִקְבָּה :
 (ח) וְאִם לֹא תִמְצָא נִדָּה דֵּי שָׁה וְלִקְחָה שְׁתֵּי תָרִים אִו שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלֶה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכַפֵּר עָלֶיהָ הַכְּהֵן וְטְהָרָה : פ

על איזה ולד אשה טמאה בלידתה?

מִשְׁנָה – "המפלת (שליא) ליום ארבעים (מהפעם הקודמת שטבלה) אינה חוששת לולד (כי עוד לא נגמר צורתו). ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה. רבי ישמעאל אומר: יום מ"א תשב לזכר ולנדה. יום פ"א תשב לזכר, לנקבה ולנדה, שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א. וחכמים אומרים: אחד ברית הזכר ואחד בריית הנקבה זה וזה מ"א". (נדה ל.)
 מכאן משמע שאם נגמרה צורתו של ולד האשה טמאה לידה בין אם ילדה חי לסוף תשעה חודשים ובין אם הפילה או ילדה נפל. (אמ"כ ילדה דרך דופן כפי שיבואר בסוף הסימן)

דין אשה היולדת בימי נידתה ע"פ התורה

תורה – "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיֵּלֶד זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא... וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה בְּכָל קִדְשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא עַד מְלֵאת יְמֵי טְהָרָה. וְאִם נִקְבְּה תִלְד וְטָמְאָה שִׁבְעִים כְּנֻדָּתָה וְשָׁשִׁים יוֹם וְשָׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דָּמֵי טְהָרָה". (ויקרא יב)
כלומר, טובלת ביום ז' ימים לזכר וי"ד ימים לנקבה ומותרת לשמש בשלושים ושלושה הימים שאחר השבעה לזכר ובששים וששה ימים לאחר לידת נקבה כי כל הדמים שהיא רואה הם טהורים.

גְּמָרָא – "איתמר: רב אמר: מעין אחד הוא (דם לידה ודם טוהר באים מאותו מקום), התורה טמאתו והתורה טהרתו. ולוי אמר: שתי מעיינות הם, נסתם הטמא נפתח הטהור, נסתם הטהור נפתח הטמא. מאי בינייהו? איכא בינייהו שופעת מתוך שבעה לאחר שבעה לזכר ומתוך י"ד לאחר י"ד לנקבה, ומתוך ארבעים לאחר ארבעים ומתוך שמונים לאחר שמונים: רב רישא לקולא וסיפא לחומרא, ללוי רישא לחומרא וסיפא לקולא. אקלע מר זוטרא לאתרין ודרש: הלכתא כוותיה דרב לחומרא והלכתא כוותיה דלוי לחומרא. רב אשי אמר הלכתא כוותיה דרב בין לקולא ובין לחומרא. דריש מרימר: הלכתא כוותיה דרב בין לקולא ובין לחומרא. והלכתא כוותיה דרב בין לקולא ובין לחומרא". (נדה לה: -לו.)
הַש"ס – לרב, מפני שיש מעין אחד והתורה טהרתו והתורה טמאתו, אז ברגע שעוברים שבעה ימים כל הדמים שרואה מיד אח"כ טהורים אע"פ שממשיכה לראות דם ברצף ולקולא, וברגע שמסתיימים מ' היום התורה טמאתו ולחומרא. ללוי יש שני מעיינות, ולכן אם שופעת מתוך ז' לאחר ז' זה עדין מהמעין הטמא ולכן טמאה אע"פ שזה בתוך ימי הטהור, ואם שופעת מתוך מ' לאחר מ' זה מהמעין הטהור ולכן טהורה אע"פ שכבר עברו ימי הטהור.

מתי פורשת מבעלה?

גְּמָרָא – "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי שמואל בר מרתא אמר רב משום רבי יוסי איש הוצל: ... והיושבת על דם טוהר אסורה לשמש. עד כמה? אמר רב: עונה". (פסחים קיג:)
כמה זמן פורש? רבותינו של רשב"ם – לילה ויום. **הרשב"ם** – לילה אחד שהוא ליל מ"א, כי כל עונה הכוונה לעונה אחת כמו עונה סמוך לוסת (ס' קפד).

מדוע צריכים לפרוש ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה?

הא"ש, הרשב"ד, סמ"ג, ספר התרומה – צריכים לפרוש אפילו לא ראתה כלל, כי מתוך שרגילה לשמש כל ימי הטהור אפילו תראה, חוששים שמא גם עכשיו תשמש ותראה ולא תשים לב, לכן בעלה יפרוש ממנה לילה זה שבו כלו ימי הטהור. **משמע שבמקומות שלא רגילים לבעול על דם טוהר, אין צורך לפרוש בלילה זה.**
גה"ג – כיון שיוצאת מימי טהרה לימי טומאה נחשב הדבר כשעת הוסת. משמע מדבריו שגם במקומות שלא רגילים לבעול על דם טוהר, פורש בלילה זה.

הט"ז הביא נפק"מ בזה היא לגבי מנהיגו לא לבעול על דם טוהר, שלבחה"ג זה לא משנה, ועדין צריך לפרוש ליל מ"א וליל פ"א כי יוצאת מימי טוהר לימי טומאה, אבל לשאר הפוסקים שהכל תלוי בזה שרגילה לשמש על דם טוהר, אצלנו שלא בוועלים על דם טוהר, ממילא א"צ לפרוש ליל מ"א וליל פ"א כי אין הבדל בין דם טוהר לדם נידה. לכן לא צריך לפרוש כלל ולא נזכר כלל בשו"ע וברמ"א.

דין אשה היולדת באחד מ"א ימי זיבתה

גמרא – "ת"ש: דותה תטמא... לרבות את היולדת בזוב (שראתה דם בחודש האחרון לעיבורה וכן שלושה ימים רצופים ב"א ימי זיבתה ובאחד מימי שבעת הנקיים ילדה) שצריכה שתשב שבעה נקיים. בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא, משום הכי צריכה לישב שבעה נקיים, אלא ללוי דאמר שני מעיינות הן, למה לי שבעה, במשהו סגיא (לאחר השבועיים, כי דם הטוהר הוא ממקום אחר)? הכי קאמר: צריכה שתפסוק משהו שיעלה לה לשבעה נקיים". (נדה לה: -לו.)

גמרא – "תניא: רבי מרינוס אומר: אין לידה סותרת בזיבה (אם היתה זבה וילדה באמצע ימי הספירה פוסקת לספור ולא צריכה להתחיל אח"כ מחדש). איבעיא לה: מהו שתעלה (שימי הלידה ז' וי"ד יעלו גם לימי הזיבה)? אביי אמר: אינה סותרת ואינה עולה (ומשלימה אח"כ). רבא אמר: אינה סותרת, ועולה". (נדה לו.)

בה"ג, רב סעודה גאון, שאילתות דרב אחאי, רבנו חננאל, רי"ף, רש"י, רמב"ם, רשב"א, רא"ש, ה"ן – הלכה כרבא, כי בכל מקום הלכה כאביי חוץ מיע"ל קג"ם והלמ"ד זה לחי העומד מאילו.

ולכן: יולדת בימי זיבה, כלומר שמהלידה ואילך ראתה שלושה ימים רצופים והרי היא זבה גדולה, צריכה שבעה נקיים לגמרי מדם. **ואם רואה באחד ימי הספירה אין עולים לה לספירה אע"פ שהם בימי הטוהר** (וכ"ש ימי הלידה) ואז הדמים טהורים, כי צריכה שבעה נקיים לגמרי.

וכוונתו של רבא, שימי הלידה עולים למנין שבעה נקיים רק כאשר לא רואה בהן כלל. והוכיחו זאת מהגמרא שהלכה כרב שהכל ממעין אחד ולכן צריכה לשבת שבעה נקיים אפילו אם הם בימי הטוהר.

כיום כל היולדות נקראות זבות, כי בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים. וא"כ כל יולדת מיד נקראת זבה גדולה וצריכה לשבת שבעה נקיים לאחר שיגמר דם הלידה. **ואם לא ראתה בתוך שבעת ימי הלידה של זכר** שבהם היא טמאה עולים לה לספירת שבעה נקיים. ואם ראתה בשבעת הימים הראשונים של ימי הלידה של נקבה ונגמרו ימי הספירה בתוך י"ד יום, טובלת בליל ט"ו וטהורה. ואם טבלה קודם ליל ט"ו בסוף ימי הספירה עדין היא טמאה וצריכה להמתין ולטבול בליל ט"ו (רמב"ם).

ה"ת, הגה"מ בשם סמ"ג, ספר התרומה – הלכה כאביי, והלמ"ד של יע"ל זה לידה סותרת בזיבה, וכאן הלכה כאביי. ומשמעות הדבר, שיוולדת שראתה שלושה ימים רצופים בימי לידתה והרי היא זבה גדולה צריכה שבעה נקיים מדם. וכוונתו של אביי, שכל יולדת בין ראתה בימי הספירה ובין אם לא, צריכה לספור אחר הלידה ז' לזכר וי"ד לנקבה, לטבול, ואח"כ להשלים ימים נקיים לגמרי ולטבול בשנית כדי להיטהר מזיבתה, כי ימי הלידה לא עולים לספירת הזבה.

כיום שכל היולדות נקראות יולדות בזוב, וכל יולדת מיד בלידתה נקראת זבה גדולה, **צריכה לאחר מכן להשלים ז' ימים נקיים מלאים להיטהר מזיבתה, אע"פ שלא ראתה שום טיפת דם בכל ז' או י"ד ימי הלידה**.

דין יולדת נקבה בזוב שספרה ז' נקיים בשבעת הימים הראשונים, וראתה בשבעת הימים השניים האם סתרה את ימי ספירתה

רא"ש, רשב"א – אם ילדה נקבה וראתה בשבעת הימים השניים אבל לא בשבעת הימים הראשונים (שבהם ספרה את ימי הזיבה) **אינה סותרת ספירתה** (אע"פ שלא טבלה) אלא עלו לה הימים לספירת ימי הזיבה וטובלת לאחר י"ד יום אפילו לא פסקה והמשיכה לאחר י"ד, כי הדם שרואה אח"כ הוא דם טוהר, שמעין אחד הוא והתורה התירתו אח"כ.

הב"ח כתב שדין זה שייך גם כיום, כי חומרת רבי זירא שייכת רק בדם הראוי לנידות ולזיבות אבל לא בדם לידה, ולכן אפילו אם תראה בשבוע השני, מכיון שספרה כבר ז' נקיים, טובלת בליל ט"ו וטהורה. **הט"ז דחה את דבריו**, שאם שייכת חומרת רבי זירא בדם טוהר, כ"ש בדם טמא! **הבית יוסף הסביר ע"פ רבנו ירוחם וכ"כ הט"ז**, שכל הדין הזה נאמר לנוהגים לבעול על דם טוהר. הרי אם רואה בשבוע השני ממילא צריכה לשבת שבעה נקיים שנית, ואיך תטבול בליל ט"ו? אלא ע"כ שדברי הרא"ש קשורה לנוהגים לבעול על דם טוהר, שאלו אע"ג שהחמירו על עצמן כרבי זירא שכל היולדות הן בזוב וצריכה ז' נקיים אחר הלידה, כל זה פעם אחת בלבד, ולאחר מכן חזר דין הגמרא ולכן אם ראתה בשבוע השני לא סותרת ספירתה וטובלת בליל ט"ו, אבל לנוהגים איסור בדם טוהר, ממילא בכל הימים כל שרואה טיפת דם כחרדל יושבת עליו שבעה נקיים מלאים בין אם הם בימי הטומאה ובין אם הם בימי הטהרה.

המב"ן – החמיר שאם ילדה נקבה ולא ראתה בשבוע הראשון אבל ראתה בשני סותרת ספירתה וצריכה שבעה נקיים שנית כשתפסיק לראות. ואם נגמרו ימי הספירה בתוך השבועיים של הנקבה, טובלת ליל ט"ו וטהורה. ומ"מ ז' הימים של זכר וי"ד הימים של נקבה עולים למנין ימי הספירה אם לא רואה בהם כדעת רבא.

דין יולדת בזוב שספרה ז' נקיים ועדין לא טבלה וראתה דם שוב בימי הטוהר

רמב"ם, תוספות, ר"ת, ספר התרומה, סמ"ג, סמ"ק – במקרה זה טובלת ומוותרת מיד. והוכחה מהמקרה הקודם שאם יולדת נקבה לא סותרת כשרואה בשבוע השני אע"פ שזה דם טמא, כ"ש דם טוהר. ולשיטתם נוהגים לבעול על דם טוהר.

הבית יוסף התקשה, הרי הרמב"ם התיר רק אם רואה בימי הטוהר, ואילו ר"ת הוכיח ממקרה של יולדת נקבה שרואה בשבוע השני שאלו ימי טומאה, ומדוע שהרמב"ם יודה גם בזה שלא סתרה ספירתה?

ומסביר הבית יוסף, שר"ת הסובר שאין ימי הלידה עולים לספירת הזיבה, ממילא צריכה לאחר ז' לזכר וי"ד לנקבה לשמור ז' נקיים בתוך ימי הטוהר כמו שהתבאר לעיל, ובא ר"ת לומר, שאם ראתה לאחר ז' הנקיים בתוך ימי הטוהר לפני שטבלה, לא סותרת, כי דם טוהר אינו מטמא. אבל ברור שאם ראתה דם טוהר בתוך ימי ספירת זיבתה, סותרת וצריכה לספור שוב.

הא"ס, ה"ג, הו"ה, הא"ז, ה"ח, ה"ט – סתרה את שבעת הנקיים וצריכה לספור אותם שוב. וטעמם, שמכח חומרת רבי זירא אסור לבעול בימי הטוהר.

הלכה

מתנה

1. פסק את המשנה שיוולדת אפילו לא ראתה דם טמאה לידה בין אם ילדה חי או הפילה ולד מת ואפילו נפל.
 2. בזמן הזה ימי טומאתה הם כמו יולדת בזוב שסופרות ז' נקיים, ולכן יולדת זכר יושבת ז' ללידה וז' לנקיים ויולדת נקבה יושבת שבועיים ללידה וז' נקיים לזיבה.
 3. פסק כרבא וכרוב הראשונים שאם לא ראתה דם בימי הלידה עולים לספירת זיבתה.
 4. אם נגמרו ז' הנקיים בתוך הי"ד לימי הלידה של הנקבה הרי היא אסורה עד ליל ט"ו, ואם טבלה קודם לכן לא עלתה לה טבילה, אך לא סותרת ספירתה.
- ג"ח** – הלכה זו שייכת בין אם ראתה בשבוע השני לאחר ז' הנקיים ובין אם לא, כי חומרת רבי זירא לא שייכת אלא בדם הראוי לנידות ולזיבה ולא בדם יולדת.
- ק"ז** – מדובר כאן שלא ראתה אח"כ, אבל אם ראתה שוב בשבוע השני צריכה לשמור ז' נקיים שנית, מכח חומרת רבי זירא. וא"א להקל בזה, כי כמו שמחמירים בדם טוהר להצריך לישב ז' נקיים, כ"ש כאן. [ומה שהובא בשם הראשונים שאם ראתה בז' השניים לנקבה שטובלת בליל ט"ו, זה לנוהגים התר בדם טוהר כפי שהסביר הבי"ח]

המנהג כיום לגבי דם טוהר

המ"ז, ה"ח, ה"ט, ה"י, ה"יא, ה"יב, ה"יג, ה"יד, ה"טו, ה"טז – אע"פ שמן התורה מותר לבעול על דם טוהר, מ"מ מפני שאנו מחמירים בחומרת רבי זירא, אנחנו מחמירים גם בדם טוהר, שכל הרואה טיפת דם כחרדל, אפילו אם זה בימי הטוהר, יושבת עליו שבעה נקיים, כדי שלא יבואו לידי טעות בין ימי נידה לימי זיבה ובין רואה יום אחד לרואה שלושה ימים ובין ימי הטוהר לימים שאחר הטוהר.

ואף הרשב"א שרצה להתיר כי בזמן התלמוד לא החמירו בזה, ג"כ החמיר מסיבה אחרת, **שמא יוציא הולד את ראשו קודם בין השמשות וגמר לידה יהיה לאחר מכן ויוסיפו עוד יום אחד לימי הטוהר**. ואין ראייה להתיר מחמכי התלמוד שמא עדין לא התפשטה גזרת רבי זירא בימיהם מספיק.

בה"ג, שאילתות דרב אחאי, הגה"מ – חלק וסבר שגם בזמן הזה נוהגים בדם טוהר כמו דין תורה.

המ"ח – בשנער, בספרד ובארץ הצבי ובמערב אין נותנים לאשה דם טוהר, אלא כל שרואה טיפת דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים, ובצרפת ובאשכנז נוהגים התר בדם טוהר כדין התורה והתלמוד אחר ספירה וטבילה מטומאת יולדת בזוב.

אגור, בית יוסף, דרכי משה – היום פשט המנהג לאיסור בכל מקום ולא נוהגים התר בדם טוהר.

המ"א – פסק כאגור והבית יוסף, שהמנהג כיום שאין בועלים על דם טוהר ודינו כשאר דם שיושבת עליו ז' נקיים.

ק"ז – אין צורך לפרוש כלל בליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה כי הטעם בזה להבדיל בין דם טוהר לדם נידה, ואצלנו לא בועלים על דם טוהר לכן אין הבדל בזה ואין צורך בפרישה.

ש"ד – בעל נפש יחמיר לפרוש ממנה בליל מ"א או פ"א משום ספק זכר או נקבה.

פתחי תשובה בשם גודע ביהודה – מכיון שדם טוהר יסודו טהור, אם היה משמש עמה ואמרה לו נטמאתי גומר ביאתו בק"ו מדם בתולים. אמנם יש מחלקים, כי בדם בתולים התירו לכתחילה לבעול כך.

ברכה על טבילה מדם טוהר

פתחי תשובה – בשו"ת תשובה מאהבה הסתפק בזה, כי זהו מנהג וכמו שלא מברכים על נטילת ערבה, כך לא יברכו על זה. אמנם מהרמ"א משמע שדינו ככל דם שהוא ולכן משמע שיש לברך. **הנודע ביהודה הסתפק בזה. והחת"ס** דימה טבילה זו לברכת ההלל וליו"ט שני של גלויות והדלקת נר ביו"ט וביוה"כ וכמו חומרת רבי זירא, שהיא עצמה חומרה ובכל זאת מברכים על טבילה זו אע"פ שאינה אלא מנהג. ועוד, שיש לחלק בין מנהג בקום עשה של נטילת ערבה, למנהג בשב ואל תעשה של החמרה בחומרת רבי זירא או דם טוהר, ומכיון שמי שבוועל על דם טוהר עובר על אל תטוש תורת אמת, א"כ יש לברך על טבילה זו, כי הטבילה מדינא.

מקור המנהג שנהגו לא לטבול כלל עד סוף מ' לזכר ופ' לנקבה אפילו לא רואה כלל

המ"ב – אין זה מנהג כלל, אלא טעות ודרך מינות באותם המקומות שנוהגים זה ונלמד מהצדוקים שסוברים ש"תשב בדמי טהרה", הכונה אפילו לא תראה דם שתהיה יושבת ולא תטבול ולכן לא תגע בקדשים, ואין זה כך! ומצוה לכוף ולהדגיש את דברי חכמים שכל שישבה ז' נקיים

טובלת ומותרת בימי הטוהר. והסיבה שלא נוגעת בקדשים היא שדינה כמו טבול יום, שצריך להמתין לערב והיא נחשבת כטבולת יום ארוכה עד סוף מ' לזכר ופ' לנקבה.

מהר"ק: – אע"פ שמנהג רחוק, מ"מ אם יש מקום שהחמירו בזה, **כי מצאו פרצה שהיו מזלזלים באיסורי נידה וגדרו גדר יותר גדול**, צריך לאפשר להם להמשיך במנהג זה ואין למחות בידם, כי מכיון שיש טעם למנהג הזה ויש להם על מי שיסמכו צריך ללכת אחריו.

הג"ש – אם נהגו מנהג זה כגדר ופרישה או מפני נקיות שבאותם ימי טוהר מצויים דמים ראוי להניח להם לנהוג כמנהגם, אבל אם נהגו כן בטעות וחשבו שזה אסור, ראוי להודיעם שהם טועים שמא יצא להם המנהג מן הצדוקים כמו שכתב הרמב"ם.

אגודה – טעם נוסף למנהג שנשים יראות שמא ישכחו לפרוש בעונת יום מ' לזכר ופ' לנקבה. ה"ט"ז דחה טעם זה, להלכה לא צריך לפרוש עונת ליל מ"א וליל פ"א, ומי שמצריך פרישה הוא דעת יחיד ואין הלכה כמותו.

ג"ת גוספ – כל זה לאותם מקומות שנהגו ע"פ הפוסק שהחמיר להם, אבל קהילות אחרות שלא הנהיגו בהם את החומרה הזאת, אין להם לנהוג את זה, ואם נהגו צריך להוציא את המנהג מלבם כמו שכתב הרמב"ם.

ומ"מ אם יש מקום מסוים שבו מזלזלים בהלכות נידה ואינם פרוצים כמנהגי הצדוקים, אין סיבה שלא נחמיר להם מ' יום לזכר ופ' לנקבה. וכוונת הרמב"ם היא שלא תולים לומר שמקום מסוים פרוץ בהלכות נידה ואם נוהגים את זה מן הסתם זה מנהג טעות, אבל אם יודע לנו שהם פרוצים בזה ולא נוהגים כצדוקים, גם הרמב"ם יודה שאפשר להחמיר להם בזה.

דרכי משה ג"ח – מקור המנהג הוא שיטת ר"ת שימי לידה שאינה רואה בהם לא עולים לספירת ז' נקיים וממילא אינה יכולה להתחיל ז' נקיים קודם טבילה, ומכיון שאין נוהגים בשתי טבילות שמא תשמש אחר הראשונה, ממתניים למספור ז' נקיים עד אחר מ' לזכר ופ' לנקבה. ה"ט"ז דחה טעם זה משתי סיבות: האחת, כי אנו לא פוסקים כאביי אלא כרבא שימי הלידה עולים לספירת ז' נקיים, והשנייה, כי הרי בכל מקרה תצטרך בסוף ז' נקיים וטבילה ומה זה משנה אם זה קודם מ' ופ' או לאחר מכן. לגבי הסיבה השנייה הדרכי משה כבר חש בזה וכתב שראו את דברי ר"ת עיקר תוך ימי לידתה אבל לא אח"כ.

המ"א – הביא בשם מהרי"ק שיש מקומות שנהגו לא לטבול עד מ' לזכר ופ' לנקבה. ופסק כריב"ש שאין להתיר במקום שנהגו להחמיר בזה, אבל במקום שאין מנהג בזה אין להחמיר כלל ומיד לאחר שספרה ז' נקיים לאחר לידת זכר או נקבה ועברו ימי טומאת לידתה מותרת. **ג"ח** – במקום שנהגו להחמיר הפורץ גדר ישכנו נחש.

ט"ז – מי שמחמיר יש לו על מי לסמוך, אך מי שמקל ודאי אין להעניש אותו על זה כי הראשונים ביטלו מנהג זה ולימדו זכות על מי שנהג אותו וודאי שאין להעניש את מי שלא נוהג אותו. וכך נוהגות רוב הנשים שלא מקפידות על דבר זה כלל. ורק במקום שמוסכם על כולם להחמיר אז מחמירים בזה וזו כוונת הרמ"א.

סעיף ב'

משנה – "המפלת ליום מ' אינה חוששת לולד. ליום מ"א תשב לזכר, לנקבה ולנידה. רבי ישמעאל אומר: יום מ"א תשב לזכר ולנידה, יום פ"א תשב לזכר ולנקבה ולנידה, שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א. וחכמים אומרים: אחד בריית זכר ואחד בריית הנקבה זה וזה מ"א". (נידה ל). **גמרא** – "חכמים היינו ת"ק? וכי תימא למסתמא רישא כרבנן ויחיד ורבים הלכה כרבים, פשיטא? מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי ישמעאל דקמסייע ליה קראי, קמ"ל". (שם לא:)

המ"א, המב"ן, רשב"א – הלכה כחכמים שהמפילה בין זכר ובין נקבה בתוך מ' יום אינה טמאה לידה כלל, כי לא נגמרה צורתו. **האם טמאה נידה? ה"ה, רשב"א** – ה"ה גם שאינה טמאה נידה אם לא ראתה דם. ואפילו למ"ד אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, כל וולד שהוא פחות ממ"א יום זה מים בעלמא ולא דם. **האב"ד, המב"ן** – מפילה לא גרעה מחתיכה שמטמא אותה רבי יהודה כמו נידה. ולכן אם מפילה קודם מ"א יום אינה חוששת משום לידה, אבל חוששת משום נידה.

מחבר – פסק כמשנה וכחכמים שהמפלת בתוך מ' יום אינה חוששת לולד בין זכר ובין נקבה ולא טמאה לידה, וכראב"ד וכרמב"ן שחוששת משום נידה, אפילו לא ראתה כלל מפני שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. אבל אחר מ' יום חוששת לולד. **המ"א** – ולכן מיד כשספרה שבעה נקיים מותרת ולא חוששת משום ולד שמא הוא נקבה וצריך לחכות שבועיים.

ממתי מתחילים למנות את מ' הימים של הולד? עבודת הגרשוני – מיום הטבילה האחרון. **נודע ביהודה, חוות דעת, סדרה טהרה, חת"ס סופר** – אפשר שמעוברת תראה דם בחודשים הראשונים ולכן אין להקל בזה אם לא פרש ממנה בעלה ותחמיר בספק ולד לישב י"ד יום.

בדיקה חיצונית של הרחם (ע"י רופא) האם חוששת משום נידה?

פת"ש בשם נודע ביהודה – יולדת צריכה תמיד ז' נקיים כי אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ואין חילוק בין אם גרם הפתיחה מבפנים ובין אם מבחוץ כגון שהרופא הכניס איזה כלי או אצבע ופתח את פי המקור. וכן אין חילוק בין אם היא זקנה או ילדה וכן מעוברת או מניקה, ותמיד אין פתיחת הקבר בלא דם.

ועוד כתב הנודע ביהודה שמה שאמרו שאין פתיחת הקבר בלא דם, זה רק אם נפתח הקבר ויצא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה שאינה דקה, אבל כשלא יצא דבר או שיצא דבר דק מאוד או משקה אז לא אומרים "אין פתיחת הקבר בלא דם".

טהרת הבית (ס' זא סע' ז', חזו"א ספ"ג ס"ק ג') – חלק על הנודע ביהודה, ונוטה להקל בפתיחת הקבר מבחוץ אם לא נמצא דם כלל. **שבט הלוי** – למעשה מחמירים בזה, אבל אין לחוש בסתם בדיקה של רופא, כי ודאי תרגיש אם נכנס מכשיר הבדיקה לפניך.

סעיף ג'

דין המפלת כמין דגים או חיות אחרות

משנה – "המפלת כמין דגים וחגבים, שקצים ורמשים, אם יש עמהם דם טמאה ואם לאו טהורה". (נדה כא.)
גמרא – "ולפלוג נמי רבי יהודה בהא (כמו במפלת חתיכה שסבר שתמיד טמאה)? אמר ריש לקיש: במחלוקת שנויה ורבנן היא. ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבי יהודה, עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא גבי חתיכה דעביד דם דקריש והוי חתיכה (כלומר אין הטעם משום שא"א לפתיחת הקבר בלא דם, אלא משום בחתיכה עצמה יש דם) אבל בריה לא הוי. ולהך לישנא דאמר רבי יוחנן באי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמפלגי, לפלוג נמי ר' יהודה בהא? מאן דמתני הך לישנא, מתני הכי: רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: במחלוקת שנויה ורבנן היא". (נדה כב:)

רמב"ם – הלכה כחכמים כי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ולכן אם אין דם טהורה.

רא"ש, רמב"ן, השב"א – הלכה כרבי יהודה שא"א לפתיחת הקבר בלא דם, ולכן אפילו אם אין עם החתיכה דם, היא טמאה.
והסביר הב"י, שמה שטמאה כאן זה טומאת נדה, כי א"א לפתיחת הקבר בלא דם, ולא טומאת לידה, כי דגים וחגבים לאו ולד נינהו. **והנפק"מ בזה** אפילו אחר חומרת רבי זירא, שבטומאת לידה אם ילדה נקבה אפילו שמרה ז' נקיים לא טהורה עד סוף י"ד, ובטומאת נידה תמיד טהורה לאחר ז' נקיים וטבילה.

מהי צורת הפנים שמעידה שהוא ולד?

משנה – "המפלת מין בהמה, חיה ועוף בין טמאים בין טהורים, אם זכר תשב לזכר, אם נקבה תשב לנקבה. אם אינו ידוע תשב לזכר ולנקבה (ימי טומאה י"ד וימי טוהר מ') דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד". (נדה כא.)
גמרא – "אמר רבי ירמיה בר אבא א"ר יוחנן: מצח והגבינים (גבות עיניים) והעיניים והלסתות וגבות הזקן (פנים שלמות) עד שיהיו כולם כאחד. רבא אמר: חסא, מצח והגבין והעין והלסת וגבת הזקן (חצי פנים) עד שיהיו כולם כאחת". (נדה כג:)
השב"א, טור – הלכה כרבא. ואע"פ שלפרכל גופו כמין בהמה חיה ועוף ודגים וחגבים ושקצים, אם יש לו חצי צורת פנים אמו טמאה לידה. ואם אין בו מצורת אדם אמו טהורה לידה כי הכל הולך אחר היכר צורת הפנים.
רמב"ם – פסק כרבי ירמיה. ואם זה מתקיים, אבל הפה והאזניים והאף, אע"פ שהם כשל בהמה וחיה הרי זה ולד, כי באברים אלו לא מקפידים כלל אלא רק מה שנזכר בגמרא. ואם אין פניו כצורת פני אדם, אע"פ ששאר הגוף, גוף אדם שלם וידיו ורגליו ידי אדם, אינו ולד ואין עמו טמאה לידה.

המנהג כיום

רמב"ן, השב"א, ראב"ד – כיום שאין אנו בקיאים בצורות פנים, שיש חיות ים שדומות לחיות יבשה ואפשר שפניהם תהיה קצת כצורת פני אדם, ואם נטהר יכול הדבר לבוא לידי שיבוש, לכן בכלן חוששת לולד ואמו טמאה לידה מספק, ואם היה דומה לזכר טמאה ז' ואם היה דומה לנקבה טמאה י"ד. ואם ספק תשב לזכר ולנקבה.

רמב"ם, ע"פ המג"ז, משנה – כל מה שביולדת אמו טהורה, זה שייך גם היום.

המג"ז משנה כתב על חומרת הרמב"ן והראב"ד שאין לחומרה זו סמך בגמרא כלל. **הבית יוסף תמה על דבריו**, כי הם לא נתנו טעם שחכמים אסרו וזו חומרה כמו חומרת רבי זירא! וגם מה שכתב הרמב"ם שזה נוהג כיום זה כדי שלא נחשוב שזה חלק מחומרת רבי זירא או גזירה שנגזרה בזמן אחר!

והסביר הבית יוסף, שמי שבקי ומכיר בצורות מטהר בצורות שטיהרו חכמים, אבל מי שמכיר בעצמו שלא בקי בזה, לא מתירים לו לטהר בצורות שטיהרו חכמים, והראב"ד, הרמב"ן והרשב"א ידעו בעצמם שאינם בקיאים בזה ולכן החמירו מספק, והחמירו גם לדורות הבאים, כי כל דור מתמעטים הבקיאים בזה. אבל הרמב"ם כתב באופן כללי שמי שבקי יכול לטהר גמרא, כי אין זו חומרה כמו חומרת רבי זירא, והרמב"ם מעיד על עצמו שהיה בקי בזה או שהיה בדורו מי שבקי בזה, אבל מי שלא בקי, ודאי אסור לו ובזה אין מחלוקת בין הרמב"ם לשאר הראשונים.

דין המפלת חתיכה

גמרא – "תניא אידך: המפלת חתיכה, רבי בנימין אומר: קורעה, אם יש בה עצם אמו טמאה לידה. אמר רב חסדא: ובחתיכה לבנה. וכן כי אתא זוגא דמן חדייב, אתא ואייית מתניתא בידיה: המפלת חתיכה לבנה קורעה, אם יש בה עצם אמו טמאה לידה". (נידה כא:)

למה צריך חתיכה לבנה? ה"ש? – כי לבן זה מן בשר וניכר שזו חתיכה של ולד.

ראב"ד, רמב"ם, השב"א – הלכה כמו רבי בנימין ורב חסדא כי אף אחד לא חולק עליו.

מה הדין בחתיכה של שאר מראות?

הש"ג. מגיד משנה – דינה כמי שהפילה כמין דגים או חיות ומחלוקת רבי יהודה ורבנן, כי רק לבן מעיד שזה מין ולד.
השב"א. המב"ו. טור – החמירו גם בחתיכה של שאר מראות כי אנו לא בקיאים במראות.
גית גוספ – הסביר כמו קודם, שהכל תלוי בבקיאות, ומי שבקי ויודע שזו לא חתיכה של ולד ובקי בצבעים, לא יחמיר, אבל מי שלא בקי יחמיר גם בחתיכה של שאר מראות שטמאה לידה ואח"כ ימי טוהר.

הדין האם העצם או היד או הרגל צריכים להיות חתוכים או לא

גמרא – "איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש: המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה אמו טמאה לידה ואין חוששים שמא מגוף אטום באה...". (נידה כד).

האב"ז. טור – לכאורה קשה בין ברייתא זו שמצריכה יד חתוכה ורגל חתוכה, לבין הגמרא הקודמת שהתנתה זאת בעצם ללא חלוקה אם היא חתוכה או לא? ותרץ, שלענין הבאת קרבן צריך עצם חתוכה, אבל לענין טומאת לידה בכל מקרה טמאה בין אם היא חתוכה ובין אם לא. הסיבה, שעצם לא חתוכה מגיעה מגוף אטום ועצם חתוכה מגוף לא אטום, ובגוף אטום אינה טמאה לידה, כי לא ראוי לחיות.

דין ושטו נקוב או סתום

גמרא – "אמר רבא: ושטו נקוב אמו טמאה, ושטו אטום (סתום) אמו טהורה". (נדה כג): והסיבה לכך, שכיון שאם ושטו סתום אינו ראוי לחיות, וכל שנולד ואינו ראוי לחיות, אין אמו טמאה לידה

למה כששטו נקוב אמו טמאה? השב"א – אם ושטו נקוב היה ראוי להיות בריה, אלא שמא ניקב ושטו לאחר מכן וכל שעיקרו ראוי לבריית נשמה, אמו טמאה לידה. וגם ניקב מתחילתו והוא טריפה, מ"מ ראוי הוא לברית נשמה וראוי לחיות פחות מעט מ"ב חודש ולכן אמו טמאה לידה. הש"ג – טריפה חיה.

מפלת ב' גבין וב' שדראות

גמרא – "איתמר: המפלת בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות: אמר רב: באשה אינו ולד, בבהמה אסור באכילה. ושמואל אמר: באשה ולד, בבהמה מותר באכילה... רבי ירמיה בר אבא סבר למיעבד עובדא כשמואל להחמיר. אמר ליה רב: מאי דעתך לחומר? חומר דאתה לידי קולא היא, דקיהבת לה ימי טוהר. עביד מיהא כוותיה דרב, דקי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי בין לקולא ובין לחומר". (נדה כד -):
השב"א – כל זה לדינא דגמרא, אבל אנחנו לא בקיאים בזה ולכן בכל המקרים אמו טמאה לידה ואפילו ביש לו ב' שדראות וב' גבין.

במפלת חתיכה כמה זמן טמאה?

האב"ז – בכל המקרים הנ"ל טמאה י"ד כמו נקבה (ואם טבלה קודם אין זו טבילה) כי אין אנו בקיאים בצורות האלו, ומחמירים, וצריכה גם ז' נקיים (וימי הלידה עולים לה כמו שבארנו לעיל) כי א"א לפתיחת הקבר בלא דם, חוץ מהמקרה של גוף אטום שאדם יכול לעמוד עליו שאם אין לו צורת איברים והוא ניכר שלא נחתכו ממנו איבריו אלא שכך היה שלם, אין אמו טמאה לידה ואפילו הוא בן ט', אבל טומאת נידה יש בכל מקרה.

דין המפלת שפיר ושליא

משנה – "המפלת שפיר מלא מים, מלא דם, מלא גינונים (גוונים) אינה חוששת. ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה. המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה". (נדה כד):

גמרא – "בשלמא דם ומים לא כלום היא, אלא גינונים, נחוש שמא ולד היה ונימוח? אמר אביי: כמה יין חי שתת אמו של זה שנמוח עוברה בתוך מעיה. רבא אמר: מלא תנן. ואם איתא דאתמוחי שתמת, מחסר חסר. ורב אדא בר אהבה אמר: גוונים תנן, ואם איתא דאתמוחי אתמת, כולה בחד גוונא הוי קאי...."

...דתנאי, המפלת שפיר שאינו מרוקם: רבי יהושע אומר ולד, וחכמים אומרים אינו ולד. אמר ר"ש בן לקיש משום רבי אושעיא: מחלוקת בעכור, אבל בצלול דברי הכל אינו ולד. ורבי יהושע בן לוי אמר: בצלול מחלוקת. איבעיא להו: בצלול מחלוקת, אבל בעכור דברי הכל ולד או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת? תיקו..."

א"ל רב חנינא בר שלמיא לרב: ... והא רבי אושעיא והא רבי יהושע בן לוי, מר כמאן סבירא ליה? א"ל: אני אומר: אחד זה ואחד זה אינה חוששת. ושמואל אמר: אחד זה ואחד זה חוששת. ואזדא שמואל לטעמיה, דכי אתא רב דימי אמר: מעולם לא דכו שפיר (לא טהרו את המפלת שפיר) בנהרדעא (מקומו של שמואל) לבר מההוא שפירא דאתא לקמיה דשמואל דמנח עליה חוט השערה מהאי גיסא וחזיא מהאי גיסא, אמר: אם איתא דולד הואי, לא הוה זיג כולי האי.

תנו רבנן: איזהו שפיר מרוקם? ... אלא במה בודקים אותו לידע אם זכר הוא אם נקבה היא? ...". (נדה כה -):

משנה – "...לא שהשליא ולד, אלא שאין שליא בלא ולד...". (נדה כו).

גמרא – "תנו רבנן: שליא, תחילתה דומה לחוט של ערב, וסופה דומה כתורמוס, וחלולה כחוצרת, ואין שליא פחות מטפח. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שליא דומה לקורקבן של תרנגולים, שהדקין יוצאים ממנה". (שם)

(נידה)

המב"ם – הלכה כרב שהמפלת שפיר לא חוששת כלל. וכתב את התאור של השליא שעליה טמאה לזכר ולנקבה.
המב"ז, השב"א, רא"ש, קור – מהגמרא משמע, שע"פ רבא, אם אינו מלא טמאה. ואפילו חסר, אם אין כולו גוון אחד טמאה כרב אדא בר אבהה.
 ולכן, מכיון שאין אנו בקיאים ב"מלא גינונים", טמאה לידה לחומרה י"ד יום כמו נקבה אפילו מלא דם ואפילו מלא מים.
 ומלא בשר בין עכור ובין צלול טמאה כדעת שמואל. ואע"פ שהלכה כרב באיסורים, מכיון ששמואל טימא תמיד במפלת שליא הלכה כמותו,
 והסביר הב"י, שמשמע שכך היה מנהג נהרדעא מימי קדם עוד לפני הגעתו של שמואל לשם.
 ומה שרב חנינא שאל את רב הלכה למעשה ואמר לו שלא חוששת, מכיון שרב לא אמר שזה הלכה למעשה, משמע שזו דעתו בלבד.
 וכן פסקו גם לגבי שליא, שכיון אנו לא בקיאים בתאורים של הברייתא, על כל דבר תשב לחומרא שבעינים כמו נקבה ואפילו פחותה מטפח.

הלכה

מתנה – פסק כמשנה וכרמב"ן, הרשב"א והראב"ד, שהמפלת כמין בהמה, חיה ועוף או כמין דגים וחגבים ורמשים וכל צורות ולד או שפיר ושליא או חתיכה שקרעוה ויש בה עצם, חוששת בכל אלו לולד כמו נקבה (מספק), ואם כלו ז' הנקיים בתוך הי"ד וטבלה, לא עלתה לה טבילה, כי אנחנו היום לא בקיאים בכל זה.
ש"ז – בעל נפש יחמיר לפרוש ממנה בליל מ"א או פ"א משום ספק זכר או נקבה.

סעיף ד'

גמרא – "אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל: מעשה ותלו את השליא בולד עד עשרה ימים. ולא אמרו תולין אלא בשליא הבאה אחר הולד. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: מעשה ותלו את השליא בולד עד כ"ג ימים. אמר ליה רב יוסף: עד כ"ד אמרת לך!". (נידה כז).
רא"ש, השב"א, ראב"ד, רגנו, רוחם – הלכה כרבי יוחנן שאם ילדה ואח"כ הפילה שליא, אין חוששים שזהו ולד אחר אלא זהו הולד שילדה כבר עד כ"ג ימים.
המב"ם – כתב שאפילו הפילה אחר כ"ג יום תולים אותו בולד אחר. והסביר הב"י, שהרמב"ם פסק כרב יוסף, שהוסיף את יום כ"ד שהוא יום יציאת השליא (כי ברור שהרמב"ן לא התכוון עד אינסוף).

התלות בולד של קיימא

גמרא – "אמר ליה (לרב יהודה): ... בפירוש אמר רב הכי: הפילה נפל ואח"כ הפילה שליא, כל שלושה ימים תולים את השליא בולד, מכאן ואילך חוששים לולד אחר. ילדה ואח"כ הפילה שליא אפילו מכאן ועד עשרה ימים אין חוששים לולד אחר.
 שמואל ותלמידי רב הוו יתבי. חליף ואזיל רב יוסף בריה דרב מנשיא מדוויל לאפיהו, באלי ואתי (ממהר לבוא)... אדהכי אתא. אמר ליה שמואל: מאי אמר רב בשליא? א"ל הכי אמר רב: אין תולין את השליא אלא בדבר של קיימא. שיילינהו שמואל לכל תלמידי דרב ואמרי ליה הכי. הדר חזייה לרב יהודה בישות (ששמע הלכה זו ולא אמר לו אותה)". (נידה כז):

הש"ז – מדובר בדבר שכיו"ב מתקיים, כגון אם כלו חדשיו, למעט אם הפילה דבר שאינו ראוי לברית נשמה כגון בירך אחד באמצע או בגוף אטום או כמין בהמה, חיה ועוף שלא יכול לחיות, ואח"כ הפילה שליא שחוששת לולד אחר אפילו בתוך שלושת הימים הראשונים. אבל שאר נפלים תולים.

הסביר הבית יוסף את שיטתו, שמואל הקפיד על רב יהודה שלא אמר לו את ההלכה הזאת השניה, שתולים בולד של קיימא. ואין הלכה זו סותרת להלכה הראשונה של רב ששלושה ימים תולים את השליא בולד, כי הלכה זו נוגעת לנפלים, ולדעת רב, בנפלים נותנים שלושה ימים, ובדבר שאינו של קיימא לא תולים כלל.

המב"ם, השב"א, שאילתות, ראב"ד, המב"ן – מדובר בולד חי שקרע את השליא ולכן היא יצאה, אבל בנפל (שמת) לא תולים בולד כלל, כי לא קרע אותה ומן הסתם זה מולד אחר. **הסביר הב"י, שלשיטתם**, שתי המימרות בשם רב חולקות אחת על השניה ורב יהודה לא שמע את המימרא השניה של ולד של קיימא, והקפיד על רב יהודה שלא היה בבית המדרש ולא שמע את ההלכה הזאת כשחזר בו רב מדבריו הראשונים.

מתנה – פסק את הגמרא וכרבי יוחנן, שאם ילדה ולד חי ואח"כ הפילה שליא אינה חוששת לולד אחר, אלא תולה אותה בולד שילדה כבר עד כ"ג יום (כרמב"ם שזה כולל יום כ"ד של יציאת השליא). וכרב יוסף וכרוב הראשונים (ולא כרש"י), שאם הפילה נפל תחילה אין תולים בו את השליא שהפילה אח"כ, וחוששת לשליא לתת לה ימי טומאה של נקבה.

סעיף ה'

גמרא – "אמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל: מעשה ותלו את השליא בולד עד עשרה ימים. ולא אמרו תולין אלא בשליא הבאה אחר הולד". (נידה כז).
השב"א – הטעם לזה, משום שכשבא הולד קודם, תולים שהולד קרע את השליא ויצא, אבל אם נפלה השליא לפני כן, א"א לתלות בזה.
מתנה – כגמרא, שאם יצאה השליא תחילה, אין תולה אותה בולד שתלד אח"כ אפילו הוא בן קיימא (אפילו הוא זכר) וחוששת י"ד יום כנקבה.

סעיף ו'

גמרא – "אמר עולא אמר רבי אלעזר: שליא שיצאה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונים לה מן הראשון (שמיום הראשון היא טמאה). א"ל רבא: מה דעתך, לחומרא, חומרא דאתי לידי קולא הוא, דקא מטהרת לה מראשון! אלא אמר רבא: לחוש, חוששת, מימנא לא ממניא (שבועיים לנקבה) אלא לשני". (ב"ק יא.)

הש"ס – החשש הוא שמא רוב מיחוי הולד יצא ביום הראשון ומשיצא רובו הרי הוא כילוד כבר, אך לא מונה מאז, שמא יצא רובו מיום שני.
מתנהב – כגמרא וכו', שאם יצאה מקצת שליא ביום ראשון ולא נגמרה יציאתה עד יום ב' חוששת מיום ראשון לטומאת לידה אבל מתחילה למנות מהיום השני.

סעיף ז'

גמרא – "בעא מיניה רבי יוסי בן שאול מרבי: המפלת דמות עורב ושליא מהו? אמר ליה: אין תולים אלא בדבר שיש במינו (כגון אדם, בהמה וחייה, אבל עוף לא). שליא קשורה בו מהו? א"ל: דבר שאינו שאלת. איתיביה: המפלת מין בהמה, חיה ועוף ושליא עמהן, בזמן שהשליא קשורה עמהן אין חוששים לולד אחר, אין שליא קשורה עמהן חוששים לולד אחר, הריני מטיל עליהם חומר שני ולדות, שאני אומר: שמא נמוח שפיר של שליא ונמוח שליא של שפיר? תיובתא". (נידה כו: -כז.)

טוה – כאשר השליא לא קשורה בולד, אע"פ שהולד דומה לזכר, מונה ימי טומאה של נקבה בשביל השליא שמא היתה נקבה.
מתנהב – פסק כגמרא, שהמפלת דמות בהמה, חיה ועוף ושליא קשורה בה אינה חוששת לולד, ואם אינה קשורה לולד אחר, ואע"פ שהולד דומה לזכר מונה ימי טומאה כנקבה מספק.
עטרת זהב. ט"ז – אנחנו לא בקיאים בכל זה ולכן תמיד יושבת י"ד יום לנקבה גם אם השליא קשורה במה שהפילה.

סעיף ח'

משנה – "המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה".
מתנהב – פסק כגמרא שיושבת י"ד יום לנקבה.

סעיף ט'

גמרא – "אמר רבי יהושע בן לוי: עברה בנהר והפילה (ולא יודעת מה הפילה) מביאה קרבן ונאכל, הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים וולד מעליא ילדן. תנן: אין ידוע אם וולד היה תשב לזכר ולנקבה ולנדה. אמאי תשב לנדה, לימא הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים וולד מעליא ילדן? מתניתין בשלא הוחזקה עוברת, וכי קאמר ריב"ל כשהוחזקה עוברת". (נדה כט.)
טוה – אם לא היתה בחזקת מעוברת טמאה לידה ויושבת י"ד כמו לנקבה, אבל ימי טוהר יהיו לה של זכר, אלא שזה לא צריך להיכתב כי אנחנו לא בועלים על דם טוהר.
מתנהב – פסק כמשנה שאם הרגישה שהפילה ואינה יודעת מה ואפילו לא הוחזקה כמעוברת הרי זו יושבת ימי טומאה, שמא זו נקבה היתה.

סעיפים י'-יא'

משנה – "יצא מחותך או מסורס (הפוך), משיצא רובו הרי הוא כילוד. יצא כדרכו, עד שיצא רוב ראשו. ואיזהו רוב ראשו? משיצא פדחתו". (נדה כח.)

גמרא – "אמר רבי אלעזר: אפילו הראש עמהן (עם הולד המחותר, שחייב לצאת רובו). ורבי יוחנן אמר: לא שנו אלא שאין הראש עמהן, אבל הראש עמהן הרי הוא כילוד (אפילו לא יצא רובו של וולד)". (נדה כט.)

גמרא – "...וכי ההוא דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה: מהו לממהל בשבתא? א"ל: שפיר דמי. בתר דנפק אמר רבא, ס"ד דההוא גברא לא ידע דשרי למימהל בשבתא?! אזל בתריה. אמר ליה: אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה? אמר ליה: שמעית וולד דצויץ (בכה) אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא. א"ל: האי הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא, והוי מילה שלא בזמנה, וכל מילה שלא בזמנה אין מחללים עליה את השבת". (נידה מב:)

השב"א – הלכה כרבי יוחנן, שאם יצא כדרכו צריך לצאת רוב ראשו ולא כל ראשו אלא אפילו פדחתו, ואם יצא מחותר צריך לצאת רובו ומספיק אפילו רוב ראשו, כמו במקרה שיצא כדרכו, שאם יוצא רוב הראש נחשב כילוד.

המב"ם – הלכה כרבי יוחנן, שאם נחתך הולד צריך לצאת רובו או כל ראשו, ואם יצא כדרכו מספיק שתצא רוב פדחתו ואז הוא כילוד אע"פ שנחתך אח"כ.

הבית יוסף תמה מנין לקח הרמב"ם שצריך כל הראש? ואין לומר שזה משום שלא כתוב בדברי רבי יוחנן בפרוש "רוב הראש", שהרי זה כמו לשון המשנה: **אלא שמא י"ל**, שכדי למעט את המחלוקת בין רבי אלעזר ולרבי יוחנן פרש כן.

עוד תמה הבית יוסף, מדוע כתב הרמב"ם שאם יצא כדרכו צריך שתצא "רוב פדחתו", הרי מפשט המשנה משמע שצריכה לצאת כל פדחתו שזה רוב ראשו? **ורצה לתרוץ הב"י**, שהראש לדעת הרמב"ם הוא רק הגולגולת לבד ולא מקום העיניים והפה והחליים, ואם מדובר במשנה בכל הפדחת ולא ברובה ודאי מדובר פדחת יחד עם הגולגולת וזהו א"כ כל ראשו! ולפיכך פרש את המשנה שרוב ראשו הכוונה לרוב פדחתו.

טור א"פ. הסבר הבית יוסף – לגבי יצא כדרכו סבר כמו הרמב"ם שרוב ראשו היינו רוב פדחתו. לגבי יצא מחותך סבר כמו הרשב"א שנחשב ילוד כשיוצא רובו או רוב ראשו.

הדין כשיצא פחות מרובו של הולד, כגון אבר אחד בלבד

גמרא – "הוציא עובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה, שנאמר ויהי בלדתה ויתן יד. מתיב רב יהודה: הוציא עובר את ידו אין אמו חוששת לכל דבר? אמר רב נחמן: לדדי מפרשא לי מיניה דרב הונא: לחוש חוששת, ימי טוהר לא יהיבין לה עד דנפיק רוביה. והא אין אמו חוששת לכל דבר קאמר? אמר אביי: אינה חוששת לכל דבר מדאורייתא, אבל מדרבנן חוששת. והא קרא קאמר: מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא". (נדה כח.)

השב"א – מדובר דוקא שהוציא יד וחזר פנימה, אבל אם הוציא רגל לא, כי בפסוק כתוב דוקא יד. ויש מחמירים שאפילו במפילה אברים (אינם רובו של ולד או רוב ראשו) טמאה לידה אפילו משהפילה אבר אחד מדרבנן ומצטרפים האברים לרוב. וראוי להחמיר.

המב"ז. טור – כתבו כדעה המחמירה שהביא הרשב"א, שאם הוציא העובר יד אחת והחזירה, אמו טמאה לידה מדרבנן. וכשיצא אח"כ, מונים לו משעה שיצא. וכן אם יצאו אברים אברים, משיצא אבר אחד טמאה לידה ומשיצא רובו של הולד ימנו לה שוב ימי לידה וימי טוהר.

המב"ם – כתב את לשון הגמרא ואין בהם הכרע לגבי ימי הטומאה והטוהר.

מחבר

1. פסק כרמב"ם שאם נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר, בין שיצא כדרכו ובין שלא כדרכו טמאה לידה רק כשיצא רובו של הולד.
2. **ש"ך** – זה מדאורייתא שאינה טמאה לידה, אבל מדרבנן אם יצא אבר אחד (אפילו ידו) כבר טמאה כדלקמן כשהוציא יד והחזירה אמו, כי אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.
3. וכרבי יוחנן, שאם יצא כל ראשו הרי זה כרובו של ולד וטמאה לידה.
4. ואם לא נחתך הולד אלא יצא כדרכו, משתצא [רוב] פדחתו הרי הוא כילוד אע"פ שנחתך אח"כ.
5. כסיפור בגמרא שברגע שיצא חוץ לפרוזדור אמו טמאה לידה.
6. כגמרא, שאם הוציא העובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה.
7. **ש"ך** – אין נותנים לה ימי טוהר עד שיוולד.

האם טמאה לידה כבר כשיושבת על המשבר?

פת"ש בשם נחלת שבעה – אשה שישבה על המשבר ופסקו הצירים טמאה לידה, כי גם לענין חילול שבת מחללים עליה משעה שתשב על המשבר ואי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.

פת"ש בשם חוות דעת, כרתי ופלתי, תשובה מאהבה, נודע ביהודה, חת"ס – חלקו והתירו את האשה בלא ז' נקיים, כי הפסקת הצירים מלמדת שלא היתה פתיחת קבר. אמנם במקום שנהגו לאיסור לא ישנו ממנהגם. הנוב"י והבית מאיר כתבו שטהורה עד שתראה דם ממש.

סדרי טהרה, תורת היולדת – טמאה מרגע שקוראים למיילדת.

זרבי טהרה – טהורה עד פתיחה של שתי אצבעות.

שבט הלוי – אף כשיש לה צירים והרופא אומר שפתוח ב' אצבעות טהורה כל זמן שיכולה ללכת.

טהרת הבית – בשעת הדחק אפשר להקל כדעת הנוב"י והבית מאיר, ואף לכתחילה אם היא זקוקה לעזרתו.

האם ירידת מים מטמאת אותה בטומאת לידה?

שבט הלוי (ס' ב' ס"ק ד') – יש לחשוש שמא מעט דם יצא עם המים וירידת המים היתה ממש לפני הלידה.

טהרת הבית, תורת היולדת – אין לחשוש לדם המעורב במים.

סעיף יב'

גמרא – "...וכי הוא דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה: מהו לממהל בשבתא? א"ל: שפיר דמי. בתר דנפק אמר רבא, ס"ד דהוא גברא לא ידע דשרי למימהל בשבתא! אזל בתריה. אמר ליה: אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה? אמר ליה: שמעית ולד דצויץ (בכה) אפניא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא. א"ל: האי הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא, והוי מילה שלא בזמנה, וכל מילה שלא בזמנה אין מחללים עליה את השבת". (נידה מב:)

מחבר – פסק את הגמרא שאם היתה מקשה לילד ושמעה את קולו של הולד, חשוב כילוד, שא"א שלא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור.

סעיף יג'

השג"א. מחבר. – היולדת תאומים מונים לה מן האחרון בין לימי הטומאה ובין לימי הטהרה, ולכן :
ילדה נקבה קודם שקיעה ונקבה אחר שקיעה מונים לה שבועיים מהשניה וה"ה לימי הטהרה. וכנ"ל ליולדת שני זכרים.
ילדה נקבה לפני שקיעה וזכר אחר שקיעה, מונים לה מן הנקבה.
ילדה נקבה קודם שקיעה ונפל אחר שקיעה ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה, הולכים לחומרה ומונים שבועיים מהנפל שמא הוא נקבה וימי טהרה מן הראשונה, שמא הנפל היה זכר.
ילדה זכר קודם שקיעה ונפל אחר שקיעה, מונה שבועים מהאחרון שמא הנפל היה נקבה וימי טהרה מן הזכר.

סעיף יד'

משנה – "יוצא דופן אין יושבים עליו ימי טומאה וימי טהרה ואין חייבים עליו קרבן. ר"ש אומר : הרי זה כילוד". (נידה מ.) והלכה כת"ק.
גמרא – "א"ר מני בר פטיש : מאי טעמייהו דרבנן? אמר קרא : אשה כי תזריע וילדה זכר, עד שתלד במקום שהיא מזרעת. ור"ש, ההיא דאפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה, אמו טמאה לידה...". (שם)
גמרא – "...ואזדא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי, מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה, שנאמר : ואיש אשה ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה, מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה". (נידה מא :).
מחבר – פסק כת"ק ורבי יוחנן שיוצא דופן, אם לא יצא דם אלא דרך דופן אמו טהורה מלידה, מנידה ומזבה, כי טמאה רק כאשר יוצא דם דרך מקורה.
בדו השולחן. (ס"ק. ק.) – מי שחושש לדעת הנחלת שבעה (לעיל), אז גם כאן ברגע שישבה על המשבר טמאה לידה וצריכה ז' נקיים.
גשמת אברהם. (ס"ק. יא.) – היום אין מציאות שאשה תעבור ניתוח קיסרי ולא תראה אפילו טיפת דם כחרדל דרך הנרתיק, כי הדם הוא לא רק בגלל הניתוח אלא גם מהרחם ממקור השליא.

ס' קצה

סעיף א'

השב"א, ראב"ד, גאונים, רמב"ם, סמ"ג, תוספות, ספר התרומה, רא"ש – חייב אדם לפרוש מאשתו בימי טומאתה עד שתספור ותטבול, וכל עוד שלא טבלה היא בטומאתה אע"פ שלא ראתה הרבה ימים.

רבנו חננאל, רש"י (כתובות סא, ד"ה מחלפא) – משמע מדבריהם שיש להקל יותר בימי הליבון מאשר בימי הנידה ולהבדיל ביניהם.

אבות דרבי נתן – "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים, ת"ל: לא תקרב". (פ"ב ה"א) **רמב"ם** – לא מתשמיש לבד פורש, אלא לא יקרב בשום דבר שרגיל לערוה, כגון לא ישחק ויקל ראש עמה.

מחנה – כרוב הראשונים, שחייב אדם לפרוש מאשתו מימי טומאתה עד שתספור ותטבול. ואפילו שהתה זמן ארוך ולא טבלה תמיד היא בנידותה (אף בימי ליבונה) עד שתטבול. וכרמב"ם, שלא ישחוק ולא יקל ראש עמה אפילו בדברים, אבל מותרים בייחוד כי כבר בא עליה פעם אחת ולא תקיף יצרו כ"כ.

סעיף ב'

איסור נגיעה בנדה

גמרא – "תני דבי אליהו: מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה, ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם: כתיב בתורה כי הוא חייך ואורך ימך, בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה מפני מה מת בחצי ימיו? ולא היה אדם מחזירה.

פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו מאורע, ואמרתי לה: בתי, בימי נדותך מה הוא אצלך? אמרה ליה חס ושלוש! אפילו באצבע קטנה לא נגע בי..."

תוספות בשם סדר אליהו – "שמא הבאת לו את השמן, שמא הבאת לו את הפך".

רמב"ם, רשב"א – מכאן למדו שאסור לו לגעת בה אפילו באצבע קטנה בימי טומאתה.

איסור הושטה מידו לידה בנדה

רש"י – היה נוהג איסור להושיט מפתח מידו לידה בימי נידותה. והוכיח זאת מאותו מאמר בסדר אליהו "שמא הבאת לו את השמן..." ומזה מת אותו תלמיד. וכ"פ הרא"ש והרשב"א ורבנו ירוחם, שאסור להושיט שום דבר שמא יגע בבשרה, בין דברים ארוכים ובין קטנים כמו מפתח.

תוספות, סמ"ג, ספר התרומה – חלקו ואמרו שאין משם ראייה, כי שם נענש כי נגע בה באצבע קטנה.

רמב"ם, ע"פ המגיד משנה – דוקא כוס לא יכולה לתת ביד בעלה, אבל שאר דברים כן.

שער דורה בשם מהר"ם – אסור אפילו לזרוק מידו לידה ועל אותם המתירים ראוי לגעור.

מחנה – כתוספות, הרמב"ם והרשב"א שאסור לו לגעת בה אפילו באצבע קטנה. וכרש"י שאסור להושיט מידו לידה שום דבר שמא יגע בבשרה, אפילו הוא דבר ארוך (ש"ך), ולא יקבלנו מידה שמא יגע בבשרה.

רמ"א – כמהר"ם שאסור אפילו לזרוק מידו לידה.

הזה יחד של דבר כבד מאוד: איצ אליעזר (חי"ב ס' נח), טהרת הבית – מותר באופן שלא יגעו זה בזה כי זהו זמן קצר ואין בזה ענין של חיבה.

אגרות משה (חי"ב יו"ד ס' עה) – ראוי להחמיר כי כל התרחקות יתרה עדיפה.

פתחי תשובה

- הנודע ביהודה** התיר לבני זוג הגרים בכפר בין גויים ואין שם מי שיתמוך בה בשעת הטבילה, שהבעל יתמוך אותה בידיו בכניסה למקוה. הנוביי הסביר, שאיסור נגיעה והסתכלות במקומות המכוסים הוא **שמא יבוא לידי הרגל דבר**, ולכן ברגע זה של הטבילה לא חוששים לעבירה, כי מיד בעלייתה מן המים היא טהורה, ועוד, שהוא מתעסק בטהרת אשתו.
- הכרתי ופלתי** התיר לזרוק כלפי מעלה ולא לנוכח אשתו והיא תופסת וזה מותר, **אך בסדרי טהרה** כתב שאע"פ שמותר מעיקר הדין אין להתיר, והמחמיר בדברים האלו תבוא עליו ברכה. [ויש לעיין במסירת חפץ בפני רבים שמא ירגישו שהיא נידה]

דין מסירת תינוק מיד ליד כשאשתו נידה

פת"ש.ש.גשם.התשב"ץ – התיר להעביר תינוק מידי אשתו כי חי נושא את עצמו, והתינוק עצמו עובר מידי אמו לידי אביו. לפי זה אם התינוק קטן (עד חצי שנה) או חולה או כפות אסור כי אינו נושא את עצמו.
ערוג.השולחן – דחה את דברי התשב"ץ, כי מה הקשר לחי נושא את עצמו והרי יש חשש נגיעה.
שבט.הלוי.סע'ג.ב.ס"ק.ג) – לשיטת הרמ"א המחמיר בזריקה, ה"ה שיש להחמיר כאן. ועוד, שכיום התרבו הסייגים והגדרים בהרחקות יותר מזמנם ויש להחמיר גם בזה.
טהרת.הבית – הקל כתשב"ץ, כי איסור מסירה הוא חומרא בעלמא. והמחמיר תבוא עליו הברכה.
דרבנן.טהרה – סתם להתיר כדעת התשב"ץ.

סעיף ג'

משנה – "לא יאכל הזב (וכ"ש הטהור) עם הזבה מפני הרגל עבירה". (שבת יג).
רמב"ם – דוקא בקערה אסור, אבל כשזה בשתי קערות מותר.
שאלתות.דרב אחאי.ראב"ד – נוהגים לאסור אף בשתי קערות כאשר זה על שולחן אחד.
רמב"ם.השב"א.ר"ג.ספר.התנומה – נוהגים לאסור אף בשתי קערות כאשר זה על שולחן אחד. ואם פורש מפה להיכר או לחם או קנקן מותר אף על שולחן קטן.
רא"ש.הבבא.ברכות – בזמן הגמרא היו שולחנות קטנים מאוד וכל אחד היה אוכל לבדו על שולחן קטן וכשאשתו עמו על אותו שולחן קטן נראה הדבר כחיבה, אבל כיום שכל בני הבית אוכלים על שולחן אחד גדול מותרים לאכול על שולחן אחד ואינו דרך חיבה. ויש שעושים הכר ביניהם כמו אחד שאוכל בשר והשני גבינה על אותו שולחן (ס' פח) שנותנים קנקן או ככר להיכר ביניהם.
מחבר – כמשנה וכראב"ד, שלא יאכל עמה על השולחן (ה"ה שאסור לאכול עמה בקערה אחת בזה אחר בזה – ש"ך). **וכרמב"ן והרשב"א**, שאם יש שינוי כגון לחם, קנקן או דבר אחר המפסיק בין קערה שלו לקערה שלה או שיאכל כל אחד במפה שלו או תגלה מעט מן השולחן ותתן קערה שלה עליו (ש"ך), מותר.

רמ"א

- י"א שצריכים הפסק בין קערה שלו לקערה שלה דוקא כשלא אוכלים בקערה אחת כשהיא טהורה, אבל אם אוכלים בקערה אחת כשהיא טהורה, מספיק אם אוכלים בשתי קערות שזהו הכר מספק. (הגהת אלפסי והגהת אשר"י)
שבט.הלוי.ס"ק.ג) – ההיכר כאן שונה מהיכר של בשר וחלב, וכאן מספיק דבר הניכר לשניהם (ואפילו טבעת ואף שאינו ביניהם ממש) כי אין איסור אכילה יחד מעיקר הדין.
פרישה.ב"ח – אסור להניח קערה עם חתיכות קטנות של אוכל והוא נוטל אחת והיא נוטלת אחת עד סוף האכילה כי ודאי שזה נקרא אכילה מקערה אחת שאסורה. וכתב שזה שטות גדול.
ט"ז – אבל קערה מרכזית עם חתיכות גדולות שכל אחד לוקח ממנה לצלחת שלו ואוכל ממנה, מותר, כי אין האכילה מיד בלקיחתו מהקערה אלא ע"י כלי אחר.
- י"א שאסור לו לאכול משירי מאכל שלה כמו שאסור לשתות משירי כוס שלה.
ט"ז – אם הפסיק אחר בינתיים מותר כמו בשירי כוס לקמן בסע' ד', וכן כל הקולות שם מותרות גם כאן.

הדין כשנמצאים גם בני הבית ואוכלים איתם

משאת.בגמיון – אם גם בני הבית אוכלים עמהם מקערה אחת, מותר לאכול מקערה אחת גם כשהיא נידה בלא שום הכר, כי אין לך הפסק גדול מזה. וזה מדינא, אבל המחמירים תבוא עליהם הברכה.
פתח.תשובה – חלק וכתב שההתיר הזה הוא לאכול משולחן אחד, אבל מקערה אחת אסור ע"פ פסק הרמ"א שאסור לו לאכול משירי מאכל שלה.
שבט.הלוי – הקל בזה רק כאשר עלולים להרגיש שהיא נידה.

סעיף ד'

סמ"ק.רמב"ם.השב"א.רא"ש.הבבא.ברכות.סמ"ג.ספר.התנומה – מותרים לשתות בכוס אחד כי רגילים לשתות בזה אחר זה, כי באכילה ושתייה אין קרובי ביאה יותר מהצעת המטה שמוותרים שלא בפניו. **וכ"כ כל הראשונים**. ונוהגים שאדם אחר שותה ביניהם כדי להפסיק.
רא"ם.מרחב"ג – אסור את זה ע"פ הסיפור לעיל בתני דבי אליהו כאשר הוא שותה אחריה, אבל היא יכולה לשתות אחריו. וכן אם הורק המשקה ששתתה בו לכלי אחר אפילו הוחזר לכלי הראשון, ג"כ מותר. וה"ה אם שתתה והוא לא יודע מזה, מותר לו לשתות מאותו כלי ואין צריכה להודיע לו ששתתה מזה.
ארחות.חיים – מותר לה לאכול מה שהוא הותר בקערה וכן להיפך.

ג'ת יוסף – כן נוהגים העולם שלא לשתות משירי הכוס ששתתה הנידה וצריך להדיח הכלי בין שתיה שלה לשתיה שלו. וכל זה שהוא לא ישתה אחריה, אבל היא מותרת לשתות אחריו.
ד'רנ' משה – נוהגים כדעת הסמ"ק שמפסיק אדם אחר ביניהם ולא צריכים להדיח הכוס או שיריק את הכוס לכלי אחר ויחזיר, וה"ה באכילה. ואם הלכה האשה למקום אחר מותר לשתות אחריה כרגיל כי אין כאן חיבה.

מחבר – פסק כרא"ם וכמרדכי שאסור לו לשתות משירי כוס ששתתה היא.
המ"א

1. כסמ"ק, אם מפסיק אדם אחר ושותה ביניהם, מותר.
 2. כרא"ם וכמרדכי, אם הורק המשקה מכוס זה אל כוס אחר מותר אפילו הוחזר לראשון.
 3. אם שתתה והוא לא יודע ורוצה לשתות מכוס שלה, אינה חייבת לומר לו ששתתה מזה.
 4. היא מותרת לשתות מכוס ששתה הוא.
 5. אם שתתה מכוס והלכה למקום אחר, מותר לו לשתות את המותר אחריה, כי כיון שהלכה אין חיבה.
- פתח' תשובה** – אם באה באמצע והוא כבר שותה, מותר לגמור.

פתח' תשובה – אם פרסה נידה באמצע האכילה מותר לגמור.

סעיפים ה'–ו'

ישיבה על מטתה

גמרא – "ת"ש: ...ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשת נדה לא יקרב, מקיש אשה נדה לאשת רעהו, מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. ש"מ"י. (שבת יג).
האב"ד בשם רב האי גאון. רמב"ן – אסור לישן על מטתה אפילו אינה עמו במטה מפני הרגל עבירה, וק"ו שאסור אפילו להציע מטתו בפניו.
טור – זה אסור אפילו שלא בפניה כי יש הרחור גם שלא בפניה. וה"ה שאסור לשבת על מטתה כי גם בזה יש הרחור.

ישיבה על ספסל אחד

מרדכי בשם רש"י – אסור לו לשבת על כסא ארוך אשר אשתו נדה יושבת עליו.
תרומת הדשן ארחות חיים – הוראה זו היא חומרה בעלמא ויש להחמיר רק בספסל תלוש אבל לא בספסל שמחובר לכתלי הבית. הארחות חיים כתב שיש מותרים אם אדם אחר יושב ביניהם. אבל בעגלה אחת מותר לשניהם לשבת כי אין זה דרך חיבה כמו ישיבת ספסל שדרך אוהבים לשבת ולהתקבץ יחד, אבל נסיעה בעגלה אינה דרך חיבה. אמנם לנסוע בעגלה לטיול לא התירו.
ג'ת יוסף – מותרים לשבת בספינה אחת או בקרון אחד והוא שיפסיק משהו ביניהם. והחומרה של ישיבת ספסל נוהגים רק האשכנזים.
ד'רנ' משה – הסיק מתרומת הדשן שמדובר שאחד יושב מקדימה ואחד מאחורה, ולטיול אפילו ככה אסור.

שתי מטות

מהר"ם מרוטנבורג – אם יש שתי מיטות ורגלי האחת נודעת בחבירתה שלא ישכב הוא באחת ואשתו הנידה באחרת אם לא ישימו הפסק ביניהם.
רבנו ירוחם בשם התשב"ץ – אם המטה רחבה ולא נוגעים זה בזה מותר כי אז זה רק ייחוד. ובלבד שתישן במצעים המיוחדים לה והוא במצעים המיוחדים לו.

מחבר – כרב האי וכראב"ד ע"פ דיוק הטור שלא ישב במטה המיוחדת לה אפילו שלא בפניה, ולא ישן עמה במטה אפילו כל אחד בבגדו ואין נוגעים זה בזה (ומטה של עץ או בנין מותר כשהוא במטתו ואשתו במטתה – ש"ך).
ג'ת – חלק על הטור, וכתב שדוקא שכיבה אסורה על מיטתה, כשפושט בגדיו, אבל ישיבה סתם **שלא בפניה** מותרת תמיד כי לא נמצא איסור זה בדברי הראשונים.
ט"ז – חלק על הב"ח ואסר גם ישיבה על מיטתה כמו שאסורים לשבת על ספסל אחד.
ש"ך – בנקודות הכסף חלק על הט"ז ופסק כב"ח שמותר לו לשבת על המיטה שלה. הש"ך דחה את ראייתו של הט"ז מזה שאסורים לשבת על ספסל אחד, כי שם זה לא אסור משום הרחור אלא שכיון שהוא מתנדנד זה נחשב כנגיעה או כאילו ישנים יחד במיטה אחת שאסור אע"פ שאינם נוגעים זה בזה, משא"כ כשהוא יושב על מיטתה והיא לא פה.

פתח' תשובה

1. ה"ה על כרים המיוחדים לה אסור לו לשכב אפילו שלא בפניה. ועל כרים המיוחדים לו היא מותרת לשכב רק שלא בפניו, ובפניו אסורה.

2. אם האשה אינה בעיר כלל ברור שמותר לו לשכב על מיטתה.

3. נשאר בצ"ע אם מותר לו לשמוע אותה שרה.

היא על מטתו:

ט"ז – היא כ"ש שאסור לה לישן במטה שלו, אבל לשבת על מיטתו מותר לה.

תורת השלמים, פת"ש בשם חכמת אדם – התיר לה לשכב על מיטתו כאשר זה לא בפניו. וכן הבין מהט"ז, שרק בפניו אסור.

המ"א

1. כמרדכי, שאסור לשבת על ספסל אחד אפילו ארוך שאינו מחובר לכותל והוא מתנדנד.

2. כתורות הדשן שיש מתירים אם אדם אחר יושב ביניהם.

3. לא ילך עם אשתו בעגלה אחת או בספינה אחת אם הולך רק דרך טיול כגון לגנות ופרדסים וכיו"ב, אבל אם הולך מעיר לעיר לצרכיו מותר אע"פ שהוא ואשתו הם לבדם ובלבד שישבו בדרך שלא יגעו זה בזה (כגון אחד מקדימה ואחד מאחורה).

ערוגת השולחן – טעם האיסור הוא משום קרוב דעת ולכן אפילו ללכת ברגל ביחד אסור מטעם זה.

אגרות משה (ח"ג.ו.ז.ד.ס.פג) – האיסור הוא רק מצד ישיבתם יחד, כי כיון שזה לטיול ולא טרודים בכלום יש לחשוש שיתקרבו זה לזה בישיבתם ויבואו לידי נגיעה. וכל זה שאסור בעגלה אחת לטיול זה דוקא בעגלה קטנה או ספינה קטנה שמטלטלת ויש חשש שיגעו זה בזה, אבל בספינה גדולה וכן כלי רכב שהוא מרווח מותרים לנסוע ביחד אף לטיול באופן שלא יגעו ע"י הנדנדוד כגון שרחוקים זה מזה.

4. כמהר"ם (ולא כרבנו ירוחם) שאסור לישון יחד במטה אפילו בשני מצעים, ואפילו אם שוכבים בבי' מטות והמטות נוגעות זו בזו אסור.

פת"ש – רק כשמטות נוגעות אחת בשניה אסור, אפילו אם לא רואים את הפנים אחד של השני, אבל במרחק כלשהו בין המטות מותר. **שבט הלוי ע"פ האריז"ל** – צריך שהכרים והכסתות של מטתו ומיטתה לא יגעו זה בזה. וי"א כדי מעבר אדם בין המטות. וי"א כדי שלא יגעו בהושטת יד. וי"א מרחק אמה (כחצי מטר).

סעיף ז'

גמרא – "תנא: ... רבי אחא ברבי יאשיה אומר: כל הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה, וכל המסתכל בעקיבה של אשה הויין לו בנים שאינם מהוגנים. אמר רב יוסף: ובאשתו נדה. אמר רבי שמעון בן לקיש: עקיבה דקתני במקום הטינופת שהוא מכוון כנגד העקב". (נדרים כ.). **השב"א, טור** – מהעקב נלמד לכל מקום המכוסה שבה. אבל בשאר מקומות שאין דרך לכסותם מותר להסתכל בהם. וה"ה שמותר לה להתקשט בימי נדותה כדי שלא תתגנה על בעלה.

המב"ם – מותר להביט באשה נדה אע"פ שהיא ערוה, ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראיה, הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן ולא יבוא לידי מכשול, אבל לא ישחק ויבוא לקלות ראש עמה. **הראב"ד תמה** מדוע התיר במקום הסתר ע"פ הגמרא בנדרים. **המגי"ד משנה הסביר** שלא הוצרך הרמב"ם לבאר דבר זה כי זה נלמד בכ"ש משחוק וקלות ראש. לכאורה לפי הרמב"ם מותר להסתכל במקומות המכוסים ורק במקום התורף אסור.

מחבר – כברייתא וכרשב"א והטור שלא יסתכל אפילו בעקבה ולא במקומות המכוסים שבה.

המ"א – אבל מותר להסתכל במקומות הגלויים אע"פ שנהנה בראייתה.

טהרת הבית – גם לפי המחבר והרמ"א האוסרים להסתכל במקומות המכוסים, יש הבדל בין הסתכלות לראיה בעלמא, וראיה בעלמא מותרת.

שבט הלוי – החמיר אף בראיה בעלמא, כי המרחק בין ראייה בעלמא להסתכלות כחוט השערה.

אגרות משה (יו"ד ב' ס' עה) – המקומות המכוסים שאסור להסתכל בהם הם אלו המכוסים אף כשהיא בבית, אבל לא אלו הגלויים בבית ומכוסים כשהיא יוצאת החוצה בפני אנשים אחרים.

דרכי טהרה – צריכה ללכת עם כיסוי ראש כל ימי נידותה ואף לישון עם זה.

המצאות בעל עם אשתו בחדר הלידה (שאז היא טמאה לידה והוא רואה מקומות מכוסים): **אגרות משה, טהרת הבית** – מותר לו להיות שם כדי לחזק את רוחה מתוך הקפדה על איסור ההסתכלות במקום התורף ובמקומות המכוסים אף כשהיא בביתה. שבט הלוי – החמיר בזה.

סעיף ח'

גמרא – "דאמר רב יהודה: הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה".

הש"י – שראוה לובשים בגדי נדות.

מחבר – כגמרא וכרש"י שראוי שיהיו לה בגדים מיוחדים לימי נדותה כדי שיזכרו שהיא נידה.

סעיף ט'

גמרא – "תניא: והדוה בנדתה, זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונים, עד שבא רבי עקיבא ולימד: אי"כ אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה! אלא מה ת"ל: והדוה בנדתה, בנדתה תהא עד שתבוא במים". (שבת סד:).
ה"נ. המצ"ה. מתברר – פסקו את דברי הגמרא שמותר לה להתקשט בימי נדותה כדי שלא תתגנה על בעלה.

סעיף י'

גמרא – אמר רב הונא: כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נידה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס (של יין) והצעת המיטה והרחצת פניו, ידי ורגליו (שהם דברים של קרוב וחיבה ומביאים לידי הרגל דבר). והצעת המיטה, אמר רבא: לא אמרן אלא בפניו, אבל שלא בפניו לית לן בה. ומזיגת הכוס, שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא. אביי מנחא ליה אפומא דכובא, רבא אבי סדיא (מראשותיו), רב פפא אשרשיפא (ספסל). (כתובות סא).

סמ"ג. ספר התרומה – רש"י היה נוהר לתת אפילו מפתח מידו לידה, אע"פ שרק הושטת כוס יין שהוא דבר חיבה אסור ע"פ הגמרא, כלומר, שאסור לו להושיט את הכוס והיא מוזגת לו את היין לכוס כשהיא בידו. **והמחמיר תבוא עליו הברכה**.
המ"ה – כתב שאסור מזיגת הכוס בין בשינוי בין שלא בשינוי. ושינוי כמו אשתו של שמואל הותר רק לאנשים גדולים שזהירים וחרדים לדבר ה' ביותר ולא יבואו לחטוא.
הא"ש. השב"א – אשתו של שמואל לא היתה נותנת את הכוס ממש לידו אפילו בדרך שינוי כגון שהכוס על השולחן ולא רק כשהיא בידו ממש, אלא אשתו של שמואל היתה מוזגת לו את היין במים ביד שמאל ומניחה את הכוס על השולחן, ואילו נשים אחרות היו מוזגות בימין ולא היו נותנות את הכוס על השולחן, אבל להושיט חפץ מיד ליד כולם מודים שאסור.
הגה"מ. בשם הרא"ה – שינוי נצרך כאשר עושים מזיגה והושטה יחד, אבל מזיגה בלא הושטה או להיפך מותר בלא שינוי. וכל זה במזיגת מים שהיו עושים פעם, אבל כיום שמוזגים מכלי לכלי אין בזה קרוב דעת כ"כ. ומ"מ צריך שינוי.

הדיו בשאר משקים: הרא"ה – דוקא בכוס של יין שהוא מרגיל לדבר ערווה, אבל שאר משקים מותרים למזוג גם מיד ליד.
שלא בפניו: מרדכי – מותר כמו לגבי הצעת המיטה, שזוהי חיבה יתרה, וכ"ש מזיגת הכוס. ועוד, שזהו ממש שינוי שזה לא בפניו.

מתברר – כגמרא, שכל המלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס שאסורה למזוג לו את הכוס בפניו (מרדכי) ולהניחו בפניו על השולחן אי"כ היא עושה הכר כגון שמניחה אותה קודם על השולחן ביד שמאל או מניחה על כר או כסת אפילו ביד ימין (רא"ש ורשב"א).
ג"ח – אע"פ שהמזיגה היתה שלא בפניו, אם מניחה על השולחן את הכוס בפניו בלא שינוי או הכר, אסור. וכ"ש כשיודע שמוזגת לו את הכוס שכשמניחה על השולחן בפניו נחשב ממש כמזיגה ואסור.
ש"ך – כתב שאין דבריו מוכרחים, ומזיגה שלא בפניו מותרת לחלוטין.

הדיו באוכלים:

ב"ח בשם מהר"ם מאוסטריה – לא יפה נוהגים הבעלים שנותנים לנשותיהם להניח את הקערות על השולחן, כי זה כמו מזיגת הכוס שאסור.
ג"ח – כתב ע"פ הרא"ה שמתיר שינוי של מזיגה בלא הושטה ולהיפך וכן ע"פ הרשב"א שמתיר שאר משקים, שדוקא לתת בתוך הקערה המיוחדת לו ולהושיט לבעל אסור, אבל בקערה שאינה מיוחדת דוקא לבעלה אלא לכל בני הבית, מותר.
ש"ך – לפי דברי הבי"ח שמחמיר באוכלים, הוא מחמיר אף בשאר משקים.
ט"ז – דוקא במזיגת הכוס אסור משום קרוב ולא בהגשת מאכל שיש בו טורח והוא כמעשה עבדות.
דרכי טהרה – פסק כט"ז, שמותר לה להגיש לו מאכלים ושאר משקים שאינם מזיגת יין. וטוב להחמיר באוכל כשאפשר.
שבט הלוי – יש להחמיר באוכלים ומשקים.

סעיף יא'

גמרא – אמר רב הונא: כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נידה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס (של יין) והצעת המיטה והרחצת פניו, ידי ורגליו (שהם דברים של קרוב וחיבה ומביאים לידי הרגל דבר). והצעת המיטה, אמר רבא: לא אמרן אלא בפניו, אבל שלא בפניו לית לן בה". (כתובות סא).
רש"י. תוספות (כתובות ד. ד"ה "והצעת"), **מרדכי**, **רבנו ירוחם**, **הגה"מ** – דוקא פריסת סדינים שזהו דרך חיבה, אבל כרים וכסתות שיש בו טורח ואינו חיבה, מותר.
השב"א – כל מה שלא בפניו מותר אפילו הוא יודע מזה, כי אין בכך הרגל דבר.

מתברר – פסק כגמרא וככל הראשונים, שאסורה האשה הנידה להציע מטתו בפניו. ודוקא פריסת סדינים שזהו דרך חיבה. אבל הצעת כרים וכסתות שהוא טורח ואינו דרך חיבה מותר. וכל זה בפניו, אבל שלא בפניו הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותם (רשב"א).

עֲרֵב הַשּׁוֹלְחָן – גם לבעל אסור להציע את מיטתה בפניה כמו שלה אסור לעשות זאת בפניו.

סעיף יב'

סמ"ג סמ"ה, הגה"מ, רשב"א, מחבר – אסורה ליצוק לו מים לרוחץ פניו, ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, כי "הרחצת פניו, ידיו ורגליו" אסורה אפילו הוא רוחץ והיא מוצקת. וזה אסור אפילו בצונן.

דרישה, ט"ז – מלשון הרשב"א משמע שכאן מדובר שבשעת הרחיצה שלו היא יוצקת מים והוא **מיד** רוחץ וזה אסור, אבל מותרת להכין לו מים בכלי קודם והוא ירחץ משם אח"כ. וזה מדויק גם מלשון המחבר שכתב "הרחצת פניו, ידיו ורגליו", וכשנותנת מים בכלי תחילה בלא יציקה עליו לא נקרא רחיצה כלל, אלא היה צריך לומר שנתנת מים לרחיצה אסור. ומזה שלא נקט בלשון זו משמע שזה מותר. אמנם יציקת מים על ידיו או על רגליו, זה נקרא ממש רחיצה וזה אסור.

ש"ז בשם רבנו יונה – אסור לתת לפני בעלה קיתון של מים וכלים שירחץ בהם את רגליו כי זה חיבה. משמע שאם זה לא בפניו מותר כמו הצעת המיטה. **בשבט הלוי ציין** שגם הט"ז מודה שאסור להכין לו מים לרחיצה בפניו ממש כי זה דרך חיבה.

סעיף יג'

שאלתות דרב אחאי – "נדה אסירא למייתי מכסא גברא".

מסכת גלה – "המשגר כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה, חייב מיתה, מפני שדעתו רבה עליה. דבר אחר: מפני שיצא דבה עליה".

רשב"א, ראב"ד – אין הבדל בין שיגור כוס לאשת חברו לבין נדה לבעלה. ומדובר רק במקרה **שמייחד לה כוס** ושולח לה, כי נותן דעתו עליה.

ולכן, כשם שאסור לה למזוג לו כך הוא אסור למזוג לה, ואפילו לשלוח לה כוס של יין אסור בין אם זה כוס ברכה או כוס אחר שמייוחד לה.

מחבר – כרשב"א, שכשם שאסורה למזוג לו את הכוס כך הוא אסור למזוג לה, ואפילו לשלוח לה כוס של יין אסור בין אם זה כוס ברכה או של דבר אחר אסור כשהכוס מיוחדת לה. אבל אם שותים אחרים מאותה כוס והיא שותה אחריהם, מותר.

פרישה – מתיר לתת לה את הכוס אם הוא שותה ונותן לה אחריו אף אם לא שותה אחר בינתיים, כי אסור רק אם מייחד לה כוס.

פת"ש בשם שאלת יעב"ץ – ראוי להחמיר כדעת השאלתות ואסור לשלוח לה כוס אפילו אם הוא שותה ממנה קודם.

שבט הלוי – בקידוש נוהגים למזוג לכוס אחרת והיא לוקחת לעצמה את הכוס, כי זה לא נקרא שיגור כוס ואפילו אם זו כוס המיוחדת לה. ואם

יש עוד אנשים בבית, ישפוך לכמה כוסות וכל אחד יקח לו כוס והיא גם תקח לעצמה. ואם קשה למזוג לכוס אחר, תשתה מהכוס שלו ע"פ

הפרישה.

דרכי טהרה – כתב שאחר ששתה הבעל יניח את הכוס בלי להגיש לה והיא תקח את הכוס ותשתה.

סעיף יד'

גמרא – "שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא". (כתובות סא).

רש"י – זה היה בימי ליבונה.

תוספות – שמואל הקל בזה דוקא בימי ליבונה. אבל זה היה רק בזמנם שהיו טובלות בסוף ז' ימי נידה ע"פ דין תורה וחזרו וטבלו אחר ז' ימים

נקיים מחשש זיבה ואז ימי הליבון הם מדרבנן.

רשב"א, מחבר – פסק כתוספות וקרוב הראשונים (עיין בסעי' א') שכל אלו ההרחקות צריך להרחיק בין בימי נדותה ממש, בין בימי ליבונה שהם

ימי ספירתה, ואין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למוצאת כתם, כי בעלת כתמים עשאוה כרואה לכל דבר חוץ מקביעות וסת.

רמ"א – כתב את דעת ראב"ה שאין להחמיר בימי ליבונה בענין איסור אכילה עמה בקערה אחת או בלא הפסק כשתמיד אוכלים בשתי קערות,

וטוב שתעשה כך כדי שתצא לטבול. ונוהגים להקל בזה, ויש להחמיר.

דרישה בשם רש"ל, ב"ה, ט"ז, ש"ד – כתבו שהמקלים אין להם על מי שישמכו וראוי לדרוש ברבים שאסור. וגם ראב"ה התכוון רק ביום

השביעי; שאחר ימי הליבון כדי שתצא לטבול ואין לחוש להרגל עבירה שיבוא עליה ביום השביעי כי ממילא טובלת בערב. וכתב שזו סברה

קלושה ואין סומכים על דעת יחיד להתיר איסור המפורסם בכל החיבורים. **ועוד הוסיף הט"ז**, שיש להחמיר יותר בימי הליבון כדי שלא יבוא

לידי הרגל עבירה מאחר שהוא רואה שהיא אינה טמאה.

סעיפים טו'-טז'

רא"ש – אם הוא חולה ואשתו נידה ואין לו מי שישמשנו זולתה, מותרת לשמשו, רק שתיזהר ביותר מהרחצת פניו, ידיו ורגליו והצעת המיטה

בפניו, כי מאחר שאין לו מישהו אחר, א"א שלא תשמשנו. ומכאן משמע, שאם יש מי שישמשנו, לא מתירים דברים אלו אפילו בשעת הדחק.

הבית יוסף תמה, שאם גם בחולה אסורה בהרחצת פניו, ידיו ורגליו והצעת המיטה בפניו מהם שאר הדברים שאסורים בד"כ שכאן התירו?

הבית יוסף רצה לתרץ, שהקלו במזיגת הכוס, אלא שלשון הרא"ש "מותרת לשמשו" לא משמע שמדברת רק על מזיגת הכוס.

ותרץ הבית יוסף, שמותרת להושיט מידה לידו כל דבר וכן כל שימוש שהוא ע"י דבר אחר, כגון להקים אותו ולהשכיב אותו ולגעת בו. **וכ"כ**

תרומת הדשן. ועוד כתב תרומת הדשן, שיש לחלק בין מקרה שהוא חולה שאז מותר לה להקים אותו ולהשכיב אותו וכו' שאז אין לחוש להרגל

עבירה שאין יצרו מתגבר עליו, כי תש כוחו, למקרה שהיא חולה שאסור לו להשכיב אותה ולהקים אותה, כי אז ודאי יצרו מתגבר עליו ויש חשש

שמה יפייסנה.

הבגן והוחם בשם הגאונים – מי שהוא חולה ואשתו נידה, לא תרחץ פניו, ידיו ורגליו ולא תציע לו את המיטה ושאר מלאכות מותרות.
מהר"ם – אותם שנוהרים מלגעת בנשותיהם נידות כשהן חולות, זהו חסידות של שטות.

מחבר

1. פסק כרא"ש, שאם הוא חולה ואין לו מי שישמשו חוץ ממנה מותרת לשמשו, אך צריכה להיזהר ביותר שתוכל להיזהר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו.
ש"ך – ומזיגת הכוס מותר ע"פ ההתרים שראינו בסעי' י'.
2. כתרומת הדשן, שאשה חולה והיא נידה אסור לבעלה לגעת בה ולשמש אותה, להשכיבה ולהקימה וכד'.
 ש"ך – משמע שכשהוא חולה והיא משמשת אותו מותר לה לגעת בו, להשכיבו ולהקימו וכד'.
רמ"א – הביא את דעת מהר"ם, שאם אין לה מי שישמשה מותר בכל, וכן נוהגים אם צריכה לכך.
פתחי תשובה – ואפילו אם היא רק חולה שאין בה סכנה מותר לו כשאין מי שישמשה, רק לא ירחץ פניה, ידיה ורגליה. ואם היא מסוכנת, מותר לו להשליך עליה מים. ואם א"א מותר אפילו ברחיצה ממש.

סעיף יז

תרומת הדשן, רמב"ן – אשה נידה חולה ובעלה רופא אסור למשש לה את הדופק ואפילו כשאין רופא אחר חוץ ממנו. ואם החולי מסוכן ואין שם רופאים אחרים מותר משום פקוח נפש, משום שנגיעה בנדה אסורה מדרבנן. **הרמב"ן לשיטתו בהגהות לספר המצוה הסובר שנגיעה בערוה אסורה מדרבנן.**
רמב"ם ע"פ הבנת הבית יוסף – איסור נגיעה בערוה היא מהתורה ולכן גם כאן צ"ע אם לאסור אע"פ שזה פקוח נפש משום אביזרייהו דגילוי עריות.
רמב"ם ע"פ הבנת הש"ך – מה שהתכוון הרמב"ם שאיסור נגיעה הוא מהתורה זה רק כשזה דרך תאוה וחיבה, אבל אם זה רופא שעושה כך מותר.

מחבר – פסק כתרומת הדשן והרמב"ן, שאם בעלה רופא אסור לממש לה את הדופק.
רמ"א – ע"פ מהר"ם שפסק לעיל, ה"ה כאן שאם צריכה אותו כי אין רופא אחר, מותר לו לממש את הדופק כשיש סכנה במחלה.
ש"ך – התיר לבעל לממש את הדופק של אשתו **בפקוח נפש** כמו שרופא אחר יכול לעשות זאת אף **בלא פקוח נפש** (והחמירו יותר בנדה). ואכן מעשים שבכל יום שרופאים ישראלים ממשיכים הדופק של האשה אפילו אשת איש או עכו"ם אע"פ שיש רופאים אחרים ועושים שאר משמושים ע"פ דרכי הרפואה כי זה לא דרך חיבה. ומ"מ כשאין סכנה, אסור לבעלה לממש את הדופק כשהיא נידה.
פתחי תשובה – הורו התר למשש את הדופק ע"י הנחת בגד על הדופק ואז מותר לבעלה הרופא למשש את הדופק על אותו בגד.
משמרת טהרה, שבט הלוי – ההתר ללכת לרופא הוא רק במקום כאב וחולי וכשאין רופאה הבקאה בדבר, אבל כשאין הדבר נחוץ כ"כ אלא מיחוש בעלמא אין להקל בזה בכלל. וכן אם אפשר להיבדק ע"י רופאה אפילו בשכר, לא תיבדק אצל גבר אפילו בחנם.

דינים נוספים הנוהגים בנידה

- הגה"מ** – אין לאשה נידה בימי ראייתה להיכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או לגעת בספר.
רש"י – מותרת בהכל.
רמ"א – פסק כרש"י, אבל כתב שנהגו כהגה"מ. ובימי ליבון נהגו התר בהכל. וגם כשנהגו להחמיר בימים נוראים מותר.
מ"ג – נוהגים התר בין בימי ראייה ובין בימי ליבון ומ"מ לא יסתכלו בספר התורה בזמן שמגביהים אותו.

פת"ש בשם חמודי דניאל – אשה נידה לא תלך לבית הקברות.

ס' קצו

סעיפים א'-ב'

גמרא – "תניא: אמר רבי מאיר: אם הן (הכותיות) יושבות על כל דם ודם תקנה גדולה היא להן, אלא שראות דם אדום ומשלימות אותו לדם ירוק. דבר אחר: יום שפוסקת בו (כשהיא זבה גדולה ורואה ג' ימים ופוסקת באמצע היום) סופרתו למנין שבעה (כי מקצת היום ככולו). מתקיף לה רמי בר חמא: ותספרנו ואנן נמי ניספריה, דקי"ל מקצת היום ככולו? אמר רבא: א"כ שכבת זרע דסתר בזיבה (זב שראה קרי וקי"ל שסותר ספירתו) היכי משכחת לה?! והא מקצת היום ככולו, אי דחזאי בפלגא דיומא ה"נ, הכא במאי עסקינן דחזאי סמוך לשקיעת החמה: וליקום ולימא ליה לקרא כי כתיבא סמוך לשקיעת החמה כתיבא? אין! על כרחך שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה". (נידה לג.)

גמרא – "אמר רב ששת אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: ... זבה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה, סופרתו למנין ז' נקיים. אמר ליה רב ששת לרב ירמיה בר אבא: ככותאי אמרה לשמעתי, דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז'? כי קאמר רב: לבר משלישי". (נידה סט.)

רא"ש – אע"ג שרמי בר חמא ענה לרבא שהפסוק לא מדבר כשראתה באמצע היום אלא בסמוך לשקיעה, זה רק דיחויא בעלמא ולא עיקר, כי רמי בר חמא לא ידע את טעמו של התנא בברייתא. **ולכן הסכימו כל הפוסקים שיום שרואה בו לא עולה למנין שבעת הנקיים.** ולכן, נשים שלנו שהם ספק זבות גדולות, צריכות להפסיק בטהרה לבדוק עצמן שידעו שנסתם מעיינה, ולמחרתו תתחיל למנות ז' נקיים. ולכן כדי להתחיל לספור ז' נקיים ממחרת יום שפוסקת בו, **צריכה לבדוק ביום שפסקה ומצאה שהיא טהורה.**

מתי תבדוק?

משנה – "נידה שבדקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה (לא בדקה). לאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת טהורה (כי אומרים שראתה עכשיו וכל הטהרות שנגעה בהם עד עכשיו מאז הטבילה טהורות)... ורבי יהודה אומר: כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה הרי זו בחזקת טמאה. וחכמים אומרים: אפילו בשנים לנידתה בדקה ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת טהורה". (נידה סח.)

ה"ש – לת"ק בדיקת שחרית בשביעי מטהרת. לרבי יהודה אפילו זה לא מטהר עד שתבדוק בבין השמשות, ולחכמים אפילו בדיקת שחרית בשני מועילה.

גמרא – "תניא: אמרו לו לרבי יהודה: אלמלי ידיה מונחות בין עיניה כל בין השמשות, יפה אתה אומר. עכשיו, אימר עם סילוק ידיה ראתה! מה לי הפרישה בטהרה בז' מן המנחה ולמעלה, מה לי הפרישה בטהרה בראשון! בראשון, מי איכא למאן דאמר? אין, והתניא: אמר רבי: שאלתי את רבי יוסי ור' שמעון כשהיו מהלכים בדרך, נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה ולאחר הימים בדקה ומצאה טמאה, מהו? אמרו לו: הרי זו בחזקת טהורה: ששי, חמישי, רביעי, שלישי, שני מאי? א"ל: לא שניא. בראשון לא שאלתי, וטעיתי שלא שאלתי. אטו כולו לאו בחזקת טומאה קיימי וכיון דפסק פסק, ראשון נמי כיון דפסק פסק. ומעיקרא מאי סבר? הואיל והוחזק מעין פתוח". (נידה סח:)

השב"א, רבנו ירוחם – מדעת רבי למד, שגם ביום הראשון אם בדקה ומצאה טהורה, היא טהורה אע"פ שכל נשים שלנו ספק נידות ספק זבות, ואף אם פסקה ביום הראשון אולי מעיינה נשאר פתוח, עם זאת, כל עוד שהפסיקה בטהרה טהורה ואפילו ביום הראשון. **ולכן, אם בדקה עצמה בשחרית ומצאה שהיא טהורה אע"פ שלא בדקה בבין השמשות, הרי היא בחזקת טהורה.** וה"ה גם אם ראתה יום אחד בלבד ופסקה בו ביום, טהורה. ויש מחמירים מספק הואיל ומעיינה פתוח. **והדגיש הבית יוסף,** שגם לשיטת המחמירים, אם בדקה בבין השמשות אף ביום הראשון טהורה לדברי הכל, אבל בבדיקת שחרית תהיה טהורה לשיטתם רק מיום שני.

וסיים הרשב"א, שלעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא האשה בודקת ביום הפסק טהרתה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות שזו מוציאה מידי כל ספק.

המב"ם, ע"פ המגיד, משנה – פסק להחמיר כחכמים שבדיקת יום ראשון אינה בדיקה וצריכה להמתין לשחרית של יום שני. ואין חילוק בין אם בדקה בשחרית ביום ראשון או בין השמשות בסוף יום ראשון, **בכל מקרה צריכה להמתין ליום שני,** כי בדיקת יום ראשון לא מועילה.

המב"ם, ע"פ הבית יוסף – פסק להחמיר כחכמים שבדיקת יום ראשון אינה בדיקה וצריכה להמתין לשחרית של יום שני. ואם בדקה בין השמשות בסוף יום ראשון ומצאה טהורה, הרי היא טהורה. (הגר"א דקדק שתהיה טהורה בבדיקת בין השמשות של יום ראשון רק בבדיקת מוך דחוק.)

הרא"ש, ע"פ פרוש הבית יוסף – כתב שתבדוק בבין השמשות ביום שפוסקת מלראות בו. ולכאורה זה כרבי יהודה. אולם הסביר הבית יוסף, שהרא"ש כתב את הדברים לצאת ידי חובת כו"ע, **ולכן תמיד עדיף לבדוק ביום שפסקה בבין השמשות,** ואפילו לרשב"א שסבר שאם הפסיקה ביום הראשון לראייתה מספיקה בדיקה בשחרית, **מ"מ באיזה יום שתפסיק עדיפה בדיקה בין השמשות** כדי להוציא את עצמה מכל ספק של נדנד עבירה, ועדיף לנהוג כך לכתחילה כדי שלא יבוא להתבלבל בין יום ראשון לשאר ימים שפוסקת בהם. **אולם בדיעבד** אם בדקה רק שחרית נראה שסובר כתי"ק שזה מועיל רק ביום שביעי, אבל בשאר ימים חייבת לבדוק בין השמשות, כי א"א להעלות על הדעת שהלכה כדעת רבי יהודה שהוא דעת יחיד.

מתי זה בין השמשות המדובר? ב'ת. יוסף – מדובר קצת קודם הזמן של בין השמשות, כי בין השמשות ממש זה ספק לילה ואולי לא יעלה לה, ולכן בודקת מזמן מנחה קטנה ואילך עד השקיעה.

האם זה תלוי בערבית? תרומת הדשן – אם התחילו הקהל ערבית בעוד היום גדול, י"א שיכולה לבדוק באותה שעה ותתחיל למנות מיום המחרת, והוא חלק על זה, כי כיון שהתפללו נחשב כבר יום המחרת ולא עולה לה למנין ז' נקיים. ומהרי"ל התיר כסברה ראשונה.

מחנה – פסק כגמרא ששבעת הימים שהזבה סופרת מתחילים ממחרת יום שפוסקת בו, וכרא"ש שאם רואה ב' או ג' ימים (או יותר) ביום שפוסקת מלראות בודקת לפסוק בטהרה ובדיקה זו צריכה להתבצע סמוך לבין השמשות וממחרת מתחילה למנות ז' נקיים. וכרשב"א שלעולם ילמד אדם בתוך ביתו להחמיר לכתחילה שתהא בודקת ביום הפסק טהרתה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות שבדיקה זו מוציאה אותה מכל ספק.

דרבנן. טהרה – לרשב"א, עדיף לבדוק עשר דקות לפני השקיעה כדי שתבדוק בישוב הדעת ותוכל לעשות בדיקה נוספת, ולכתחילה לא יותר מחצי שעה. אם בדקה שעתים לפני השקיעה נחשבת בדיקתה כבדיקה סמוך לבין השמשות וכדעה הראשונה במחבר.

המ"א

1. פסק בדיעבד כרשב"א שאפילו לא בדקה עצמה רק שחרית (מיום ב' לראייתה) ומצאה עצמה טהורה מספיק בכך אע"פ שלא בדקה בין השמשות.

סדרן. טהרה – אם פוסקת בטהרה ביום שראתה בו (אע"פ שראתה כמה ימים, כגון שראתה שחרית), צריך שתבדוק סמוך לבין השמשות ובמוך דחוק, כי זה נחשב כאילו היום הראשון. **ובדיעבד אין זה מעכב כפי שכתב הרמ"א שאפילו בדקה שחרית ומצאה טהורה מהני.**

חונת. דעת – כתב שהיום לא בקיאים בדם זבה ונידה ואם פוסקת ביום שרואה בו הוא ממש היום כמו שפוסקת ביום הראשון ומן הדין חייבת בדיקת מוך דחוק ובלא זה לא מהני אפילו בדיעבד.

2. **הביא כ"א את תרומת הדשן** שאם התפללו הקהל ערבית ועדין היום גדול אינה יכולה לבדוק (אע"פ שהיא לא התפללה) אז ולהתחיל למנות ליום המחרת. **והביא את דעת מהרי"ל**, שמותר אפילו הכניסו כך שבת, כמו בספירת העומר שצריך לספור רק משתחשך אע"פ שהקדימו בהכנסת השבת, וכן אכילת מצה ושיבת סוכה שחייב להיות משתחשך וה"ה כאן. **ונוהגים להיזהר לכתחילה ובדיעבד אין לחוש.**

ש"ך – ממהרי"ל משמע שהקל אפילו היא התפללה ערבית ועשתה כבר שבת, ודברי הרמ"א שאסר מדברים במקרה שגם הקהל וגם היא כבר קיבלו שבת. אבל הש"ך כתב בשם אביו שאם התפללה ערבית אין להקל אפילו בדיעבד.

ט"ז בשם הש"ך – כיום שנוהגים ממילא למנות נשים שלנו מיום ו' לראייתה, פשוט שיכולה למנות אפילו אחר תפילת ערבית. **דגול מרבבה** – הטי"ז טעה בהבנת מהרש"ל, שהוא דיבר כאשר ראתה אחר ערבית בעוד היום גדול ואז יכולה למנות, אבל לאחר תפילת ערבית של לילה, אין הבדל בין נשים שלנו לנשים שהחלו לספור מהיום החמישי ושתייהן סופרות מיום המחרת.

3. מקצת נשים נוהגות שאם פסקה קודם ברכו וחזרה וראתה כתם או דם תוך ימי ספירתה מפסיקות אפילו לאחר ברכו ואין למחות בידם והוא מנהג ותיקין.

ב"ח – משמע מהרמ"א שמדובר דוקא בתוך ימי ספירתה, אבל בתחילת ימי ספירתה, אם ראתה אחר ברכו אע"פ שעוד היום גדול מפסיקה בטהרה רק ביום המחרת.

ש"ך – חלק על הב"ח, והסביר אחרת את הרמ"א שאם פסקה קודם ברכו וראתה כתם או דם מיד אחר ברכו קודם הלילה מפסיקה אפילו לאחר ברכו. **וזה אף בתחילת ימי ספירתה.** וזו כוונת הרמ"א שכתב שבדיעבד אין לחוש. ומה שכתב שנוהגים להיזהר לכתחילה זה היכן שאפשר כגון שאינה רואה דם קודם ברכו.

הדין כשראתה רק יום אחד:

מחנה – פסק כרשב"א, שאם ראתה רק יום אחד ופסקה בו ביום, בודקת עצמה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות ולמחרת הוא יום ראשון של שבעה נקיים.

המ"א – כרשב"א, שבדיעבד אם בדקה עצמה סמוך לבין השמשות ומצאה טהורה, אע"פ שלא היה המוך כל בין השמשות זה מספיק, אבל בדיקת שחרית בלבד לא מועילה, כי ראתה רק יום אחד ומעיינה פתוח, וזה מועיל רק ביום למחרת.

סדרן. טהרה. חונת. דעת – בין למחבר ובין לרמ"א חייבת בדיקת מוך דחוק כשפסקה ביום הראשון, **ובדיקה בלי מוך דחוק ביום הראשון לא מועילה אפילו בדיעבד.**

דגול מרבבה – בדיקת שחרית לאו דוקא, אלא כל בדיקה שהיא קודם מנחה קטנה לא מועילה כשרואה יום אחד.

מעשה. מלך – תמה מה הנפק"מ בכל הסעיף הזה, הרי נשים שלנו אפילו ראו יום אחד ממתינות חמישה ימים כולל יום הראיה בגלל פולטת שכבת זרע, ופוסקת וסופרת ז' ימים נקיים? **ותרץ, שנפק"מ אם חזרה וראתה בתוך ימי ספירתה, שכיון שלא ראתה רק יום אחד בימי הספירה בדיקת שחרית לא מועילה אפילו בדיעבד. ואם ראתה רק כתם בדיקת שחרית כן מועילה בין בימי הספירה ובין בתחילה.**

מֵרֵזְגִי בַשֶּׁשׁ הַרְנוּקָה – יום שפוסקת תבדוק עצמה לערב ותלבש חלוק לבן, שאם תראה עוד שיהא ניכר בחלוקה, ובלילה תשים סדינים לבנים במטתה או נקיים מכתמים. ומנהג כשר הוא כשהאשה מפסיקה בטהרה לרחוץ וללבוש לבנים ואם רוחצת פניה שלמטה, דיה בכך.

אַגוּר – אשה ההולכת בדרך ואין לה בגדים נקיים ללבוש, תספור שבעה נקיים רק כשהחלוק נקי מדם ויש חולקים.

מַחְבֵּר – פסק כרוקח, שביום שפסקה לראות ובודקת עצמה תלבש חלוק הבדוק לה שאין בו כתם ובלילה תשים סדינים הבדוקים מכתמים ומיום המחרת תתחיל לספור שבעה נקיים.

רַמְבַּ"א – מנהג כשר שתרחץ ותלבש לבנים, ואם רחצה רק פניה שלמטה דיה בכך. וכאגור, שבשעת הדחק כגון אשה ההולכת בדרך ואין לה בגדים תוכל לספור ז' נקיים אפילו בחלוק רגיל נקי ובדוק מדם.

פַת"ש בַשֶּׁשׁ מַעֲלֵל צַדִּיקָה – דן במקרה בו אשה החל לספור וראתה כתם ואמרו לה חברותיה צריכה להמתין ה' ימים מחדש, ולאחר שני ימים אמרו לה שלא צריכה כי בכתמים לא מצריכים המתנה של ה' ימים, האם יכולה לסמוך על הימים שהמתנה בלא כוונה שיהיו נקיים ולהחשיב אותם כנקיים, כי אומרת שמכירה את כל הכתמים שבחלוקה הנוכחי והם כולם מהכתם הראשון שראתה ולא כתמים חדשים, וכן שהניחה סינר חדש והוא נקי.

והכריע המעיל צדקה, שמאחר שהחזיקה ימים מסוימים כימים טמאים אין ימים אלו עולים לה למנין ז' נקיים, כי ימים אלו צריכים להיות מוחזקים כטהורים ומכוונת בהם לספירה וכפשוט הפסוק "וספרה לה". אך אם לא החזיקה את הימים בטומאה עולים לה כי מכירה את הכתמים שהם מימי נידתה ועוד שהסינר החדש שהניחה נקי. וכן פסקו הסדרי טהרה חכמת אדם.

לחם ושמלה לשמלה ס' ק' ז' א' שו"ת מהרש"ם (ח"ג ס' קי"ז), חזו"א (צב"א) – גם ימים שמסיחה בהם דעתה עולים למנין שבעה אם אכן היתה נקיה אז.

שבט הלוי – מקל אם לא הסירה את הבגדים הלבנים.

סעיף ד'

הדין מתי צריכה לבדוק במהלך שבעת ימי הספירה

משנה – "ופעמים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות".

רמב"ן, רשב"א, תוספות, רא"ש – לכתחילה צריכה בכל ימי הספירה לבדוק לכתחילה פעם אחת ביום. והמשנה שדברה על בדיקה פעמים, דברה כשעוסקים בטהרות.

סמ"ג, סמ"ה, ספר התרומה, מהרז"ג בַשֶּׁשׁ הַרְנוּקָה – לכתחילה צריכה שתי בדיקות בכל אחד משבעת ימי הספירה, אחת בשחרית כשעומדת ממטתה, ואחת כשהולכת לערבית בבין השמשות.

מחבר – פסק כמשנה וכסמ"ג וכסמ"ק שלכתחילה צריכה לבדוק פעמים בשבעת ימי הנקיים אחת בשחרית ואחת סמוך לבין השמשות.

הדין כשלא בדקה בכל יום משבעת ימי הספירה

משנה – "הזב והזבה שבדקו עצמם ביום הראשון ומצאו טהור, וביום השביעי ומצאו טהור ושאר כל הימים שבינתיים לא בדקו, רבי אליעזר אומר הרי אלו בחזקת טהרה, רבי יהושע אומר: אין להם אלא יום הראשון ויום השביעי בלבד. רבי עקיבא אומר: אין להם אלא יום השביעי בלבד".

גמרא – "תניא רבי יוסי ורבי שמעון אמרי: נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע ודברי רבי עקיבא מדברי כולם, אבל הלכה כרבי אליעזר. איבעיא להו: הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו, לרבי אליעזר מהו? תחילתן וסופן בעינן, והכא תחילתן איכא סופן ליכא או דילמא תחלתן אע"ג שאין סופן?"

אמר רב: היא היא תחלתן אע"פ שאין סופן. ורבי חנינא אמר: תחלתן וסופן בעינן, הכא תחילתן איכא, סופן ליכא.

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: זבה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה, סופרת למנין שבעה נקיים. אמר ליה רב ששת לרב ירמיה בר אבא: רב ככותאי אמרה לשמעתי, דאמרי יום שפוסקת בו סופרת למנין ז' נקיים: כי קאמר רב לבר משלישי. בר משלישי פשיטא?

לא צריכא, כגון דלא בדקה עד שביעי ואשמועינן התם תחלתם אע"פ שאין סופם, והכא קמ"ל סופן אע"פ שאין תחלתם (כי בדיקת היום השביעי מחזיקה את כל הימים שקודם כנקיים), דמהו דתימא תחלתן אע"פ שאין סופן הוא דאמרינן דאוקמינהו אחזקיהו, אבל סופן אע"פ שאין תחלתן לא, קמ"ל. (נידה סח: -ס"ט).

רמב"ם, ראב"ד, רשב"א, רא"ש, רז"ה – הלכה כדעת רב שבדיעבד אם בדקה רק ביום הראשון או רק ביום השביעי נקראים הימים כנקיים ועלו לה, אבל אם לא בדקה כלל עד היום השמיני לא נקראו הימים כספורים כי בדיקה צריכה להיות בתוך שבעה.

ואם בדקה יום אחד באמצע שבעת הימים שאינו ראשון או שביעי, הראב"ד והרא"ש כתבו שג"כ עלה לה, ועדיפה בדיקת האמצע מהסוף כי אז הוחזקו בטהרה כל הימים מכאן ואילך, והוכיח זאת מבדיקת הנידה (של תורה) שיכולה לבדוק באמצע הימים, אבל רז"ה נחלק עליו ואמר שאין ללמוד מבדיקת הנידה שצריכה הפרשה בין השמשות בלבד, לבדיקת הזבה הגדולה שצריכה ז' נקיים.

הגה"מ בשם רמב"ן ורובנו שמחה, סמ"ג, ספר התרומה – הלכה למעשה שאשה ביום שפוסקת מלראות תלבש בגדים לבנים נקיים מכתמים קודם בין השמשות ותתחיל לספור למחרת ז' ימים נקיים. ובכל אותם ז' הימים צריכה להכניס מוך דחוק באותו מקום בעומק לחורים ולסדקים ולראות אם ניכר בו שום אדמומית בשחרית כשעומדת ממטתה ובערבית כשהולכת לבית הכנסת קודם הלילה. ואם בדקה עצמה בערב ביום

שפוסקת ולמחרת ביום ראשון שחרית וערבית וכן ביום השביעי שחרית וערבית ובכל הימים שבאמצע שחכה לבדוק, מותרת וטובלת ללילה וטהורה.

ואם בדקה רק ביום הראשון או רק ביום השביעי בזה נחלקו רב ורבי חנינא, והלכה כרבי חנינא שראוי להחמיר כמותו. ופסק הבית יוסף להחמיר כדעה זאת כי אין מקלים בדבר שהוא ספק איסור כרת.

מחבר – פסק כראב"ד וכרשב"א שפסקו כרב, שאם לא בדקה בכל השבעה אלא פעם אחת בלבד בין ביום הראשון ובין ביום השביעי או באחד מהימים האמצעיים (חוץ מבדיקת הפסק טהרה) עלו לה. ואם בדקה רק ביום השמיני לא עלו לה, אלא יום השמיני בלבד. **והביא כ"א את הסמ"ג והרמב"ן**, שיש לחשוש לדעת רבי חנינא שצריכה לבדוק גם ביום הראשון וגם ביום השביעי אחרת לא עלו לה הימים. **ואין להקל בזה.**

ש"ך (סי' קצב ס"ק ב) – הבין שהמחבר לא מקל אפילו בדיעבד וחיבת בדיקת ראשון ושביעי.

דגול מרבבה – אפילו לא בדקה ביום הראשון אלא באחד מהימים האמצעיים וגם בשביעי גם הסמ"ג יודה שעלו לה, כל עוד שפסקה בטהרה.

גודע ביהודה – סתר מה שכתב בדגול"מ, **והכריע שדוקא ראשון ושביעי צריך**. ואם בדקה בראשון ובשלישי, אז היום השלישי הוא הראשון שלה, ותבדוק שוב בתשיעי ותטבול במוצאי שביעי ואלו יהיו א' וז' בשבילה.

משמרת טהרה – רוב האחרונים פסקו כש"ך והגודע ביהודה שחיבים ראשון ושביעי.

טהרת ישראל – המקל לאחרים בדיעבד כדגול מרבבה אם בדקה ביום ראשון ועוד אחד מהאמצעיים חוץ מהפסק הטהרה או אחד מהאמצעיים והיום השביעי אין לערער אחריו.

חת"ס – בדיעבד גדול אם כבר היתה עם בעלה, בדיקת יום ראשון או יום שביעי בלבד מספיקות וסומכים על המקלים, אבל אם בדקה רק באחד מהאמצעיים יש לחוש אפילו בדיעבד וצריכה לספור מחדש. **במשמרת טהרה** מקל אף כשבדקה רק פעם אחת באמצע כשכבר היתה עם בעלה.

משמרת טהרה – הקל אם בדקה בראשון כראוי וביום השביעי בדקה בבית השמשות, אף בבין השמשות של ר"ת.

גליון מהרש"א – בכלה הנכנסת לחופה בודאי מועילה בדיעבד רק בדיקה אחת.

סדרני טהרה, ערוך השולחן – הקלו בבדיקה אחת אפילו לכתחילה כשקשה לה להיטהר.

רמ"א – כרשב"א, שהבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר. ובדיעבד מועיל אפילו לאור הנר.

האם צריכה לספור בפה? ש"ך – חייבת לומר היום כך וכך כמו בספירת העומר. **גודע ביהודה, רדב"ז** – לא חייבת לומר היום וכך וכך ואין זה דומה לספירת העומר.

הדין אם יש לה מכה ורואה דם מהמכה: חוות דעת – אשה שהיא נדה ויש לה מכה לא תוכל להיטהר עד שתהיה בדיקת הפסק טהרה ובדיקה

אחת לפחות משבעת ימי הספירה נקיים לגמרי בלי דם מכה. **חת"ס** – חלק על החוות דעת, שמאחר שעברו מספר הימים שרגילה לראות בהם

ונסתם מעיינה, תפסוק בטהרה בבין השמשות בהסח דעת מהרהורים ומחשבות ואם תרגיש את פתיחת המקור, נחשב כאילו היא פוסקת

בטהרה. **זרבי טהרה** – אשה שיש לה פצע ונטמאה נידה, תבדוק עצמה בגי' עונות שאינה רואה בהם דם נידה אלא דם מכה (כגון שהדם בצד אחד של עד הבדיקה) ותפסיק בטהרה וטהורה.

סעיף ה'

רשב"א, מחבר – לא בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ובדקה לאחר שלושה או ארבעה ימים ומצאה טהורה, הרי זו בחזקת טמאה עד שפסקה בטהרה, שלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה ואז מתחילה למנות למחרת.

סעיף ו'

במה בודקת?

גמרא – "ת"ש: ושל בית מונבז המלך היו ג' דברים ומזכירים אותם לשבח... ובדקים מטותיהם במילא פרהבא (כותנה או צמר נקי ורך שמתוך שהוא לבן נראית בו אפילו טיפה כחרדל)..."

מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל: אין בודקים את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך...

אמר רבא: הני שחקי דכיתנא (בלויי פשתן) מעלי לבדיקה. איני, והא תנא דבי מנשה, אין בודקים את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא

בפשתן (שאינו לבן ואין דם ניכר בו יפה), אלא בפקולין (כותנה) או בצמר נקי ורך? לא קשיא: הא דכיתנא, הא במאני דכיתנא. ואיבעית אימא:

הא והא במאני דכיתנא, הא בחדתי, הא בשחקי.

טור – פסק כלישנא בתרא שבדקת לא בבגד שחור ולא בבגד אדום ולא בבגד פשתן חדש אפילו הוא נקי ולבן כי הוא קשה, אלא בצמר נקי ורך או

צמר גפן או פשתן ישן שהוא נקי ורך.

רמב"ם – כתב שבדקת דוקא בבגד פשתן לבן שחוק. משמע שכל צבע אחר חוץ מלבן פסול ולא רק שחור או אדום כמו בני מנשה.

הבית יוסף הקשה, שמשמע מכך שזה בא למעט דברים אחרים כמו כותנה וצמר גפן נקי, והרי הגמרא מזכירה שבית מונבז היו בודקים באלו ושיבחו אותם? **ותרץ**, שאולי סובר שרבה חולק על שמואל והלכה כרבה שבתראה הוא. **ועוד תרץ**, שאין מחלוקת בין רבה לשמואל, וגם הרמב"ם מסכים שכותנה וצמר גפן כשרים לבדיקה, אלא שבדיקת מטלית לא תהיה אלא בשל פשתן שחוק לבן כי הוא רך. וה"ה כל דבר שהוא נקי ורך.

מחנה – פסק כשמואל ורבה שכל הבדיקות בין של הפסק טהרה ובין של שבעת הימים צריכות להיות בבגד פשתן לבן ישן או בצמר גפן או בצמר לבן נקי ורך.

היכן בודקת?

גמרא – "בעא מיניה רבי אבהו מרב הונא: אשה מהו שתבדוק עצמה בתוך שיעור וסת כדי לחייב בעלה חטאת? א"ל: מי משכחת לה לבדיקה כשיעור וסת, והתניא: איזהו שיעור וסת משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאת השמש נכנס עד הוי וסת שאמרו לקנוח ולא לבדיקה". (נדה יב.)

ראב"ד – יש ג' בדיקות חלוקות: בדיקת קינוח למציאת כתם כמו לשלוש נשים שהיו ישנות במטה ונמצא עליה דם. בדיקת בית חיצון עד מקום שהשמש דש לנדה, זבה, להפסק טהרה ובדיקת שבעה. בדיקת חורים וסדקים לטהרות.

רמב"ן – **בדיקת הפסק טהרה** שמעלה אותה מטומאה לטהרה, צריכה להיעשות בחורים ובסדקים **ובדיקת שבעת הימים הנקיים** מספיק שיעור כלשהו, כי היא בחזקת טהרה.

רא"ש, השב"א, הגה"מ, רבנו ירוחם, סמ"ג, סמ"ה, ספר התרומה – צריכה להכניס את המוך לחורים ולסדקים עד מקום שאבר התשמיש מגיע (מקום שהשמש דש). ואם לא עשתה כן לא הוי אלא קינוח ולא יצאה ידי בדיקה. **ודבר זה הוא בין בבדיקת הפסק טהרה ובין בבדיקה שבעה.**

גית' נוסף – **תמה על בדיקה זו**, שהרי א"א לאשה להכניס העד כ"כ בעומק, ואם תדחוק להכניסו כ"כ בעומק, תקלקל עצמה בכך שתשרוט את עצמה וירד לה דם, ויצא העד אדום מדם שאינו מן המקור אלא מחמת דוחק הבדיקה.

הבית יוסף הביא את תרומת הדשן, שמספיקה בדיקה יפה לחורים ולסדקים (ללא עד מקום שאבר תשמיש מגיע), כי א"א לנשים יותר מזה והנח להם לישראל. וכך משמע מחלק מהראשונים הני"ל שתכניסנו בעומק, הכוונה עד מקום שהיא יכולה ולא נתנו גבול לכך.

וסיכם הבית יוסף שזו גם דעת הרשב"א, הסמ"ק, הסמ"ג וספר התרומה והרמב"ן שתבדוק בעומק עד היכן שיכולה, אמנם מדעת רבנו ירוחם משמע שחייבת בדיקה עד מקום שהשמש דש אחרת לא עלתה לה טבילה.

הב"י תמה לאלו הסוברים שצריכה בדיקה עד היכן שהשמש דש מנין למדו זאת? ואין ללמוד זאת מבדיקה של אשה הרואה דם מחמת תשמיש, כי שם צריך לוודא אם הדם באמת בא מן המקור או מן הצדדים וזה לא קשור לכאן.

והסביר הב"י, שהרי האשה טמאה ברגע שיצא דם לבית החיצון, ומקום שהשמש דש הוא בית החיצון ולכן צריכה בדיקה עד שם.

להלכה כתב הב"י, שכיון שהרא"ש ורבנו ירוחם והגה"מ הצריכו שהבדיקה תהיה עד מקום שהשמש דש, יצווה אדם בביתו **שבדיקה שבזקת**

בהפסק טהרה ובדיקה אחת מבדיקות שבעת הנקיים תהיה עד מקום שהשמש דש, ושאר בדיקות יהיו עד היכן שהיא יכולה, כי מרוב

הפוסקים משמע שהלכה כרב שמספיקה בדיקה אחת בימי השבעה, ואע"פ שלכתחילה הצריכו בדיקה בכל יום, לענין בדיקה עד מקום שהשמש דש שהיא קשה, מצריכים אותה רק בבדיקות המוכרחות שהן הפסק טהרה ופעם אחת בימי השבעה, בהתחלה, באמצע או בסוף. וכתב הב"י, שעדיף שתעשה בדיקה זו תמיד ביום הראשון לימי השבעה, כדי שאם תשכח יהיו לה עוד ימים נוספים לתשלומין.

מחנה – פסק כרא"ש והרשב"א, שתכניסנו באותו מקום העומק לחורים ולסדקים עד המקום שהשמש דש ותראה אם יש מראה אדמומית.

וכדבריו בבית יוסף, שאם קשה לה להכניס כ"כ עמוק תעשה זאת לפחות בבדיקה של הפסק טהרה ובדיקה של יום ראשון משבעת ימי הספירה.

רמ"א – כבית יוסף, שאם לא עשתה כן בבדיקת היום הראשון, תעשה כן פעם אחת מבדיקת שאר הימים. ובדיעבד אם לא עשתה כן אלא שבדקה בחורים ובסדקים כפי כוחה אע"פ שלא הגיע למקום שהשמש דש מספיק לה. **וכ"פ בטהרת הבית אף לפוסקים כמחבר.**

דגול מרבבה, נודע ביהודה – אם כואב לה הרבה, תבדוק רק ביום ראשון וביום שביעי וקינוח כלשהו מבחוץ. **והקל עוד שרק בדיקה של הפסק טהרה צריכה חורים וסדקים, אבל שאר בדיקות אפילו של יום ראשון די בבדיקה קלה. וכשבהפסק טהרה המוך נמצא כל בין השמשות זה עולה לה גם להפסק טהרה וגם לבדיקת יום ראשון.** ומצרפים את שיטת רש"י שספירת הלילה נחשבת ספירה.

סדרה טהרה – לשיטה המצריכה בדיקה בראשון ובשביעי הבדיקה היא משום הספירה ולא חזקת הטהרה וספירת הלילה לא נחשבת ספירה, ולכן הבדיקה צריכה להיות ביום דוקא.

סעיפים ז'–ח'

משנה – "החרשת והשוטה והסומא ושנטרפה דעתה, אם יש להן פקחות, מתקנות אותן (בודקות אותן) והן אוכלות בתרומה".

גמרא – "חרשת, איהי תבדוק לנפשה, דתניא: אמר רבי: חרשת היתה בשכונתנו, לא דיה שבזקת לעצמה, אלא שחברותיה רואות ומראות לה? התם במדברת ואינה שומעת, הכא בשאינה מדברת ואינה שומעת, כדתנן: חרש שדברו חכמים בכל מקום אינו שומע ואינו מדבר.

הסומא: איהי תבדוק לנפשה ותיחזי לחברתה? א"ר ברבי חנינא סומא אינה משנה. ושנטרפה דעתה: היינו שוטה? שנטרפה דעתה מחמת חולי".

(גי' יג.)

המב"ן – לאחר שנשים פקחות בדקו להן את הוסתות וקבעו להן וסת יהיו מותרות לבעליהן והרי הן כשאר כל הנשים. ואם לא הוקבע להן וסת חוששת משלושים יום לשלושים יום ובודקות ע"י פקחות.

מחנה – פסק כמשנה וכגמרא שסומא בודקת עצמה ומראה לחבירתה. וכרמב"ן, שהחרשת ששומעת ואינה מדברת או שמדברת ואינה שומעת הרי היא כפיקחת, אבל אם אינה שומעת ואינה מדברת וכן השוטה או שנטרפה דעתה מחמת חולי, צריכה פיקחת אחרת לבדוק אותן ולקבוע להן וסת כדי שתהיינה מותרות לבעליהן. וכשהוקבע להן וסת הרי הן ככל הנשים. ואם לא הוקבע חוששות לשלושים יום ובודקות ע"י פקחות.

סעיף ט'

משנה – "כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת". (נדה יג.)

משנה – "כל אחד עשר יום בחזקת טהרה. ישבה לה ולא בדקה, שגגה, נאנסה, הזידה ולא בדקה, טהורה. הגיעה שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טמאה (עד שתבדוק)". (נידה לח: -לט.)

מחנה – פסק את המשניות, שהאשה שמרבה לבדוק בין בימי ספירתה ובין בימים שלא ראתה בהם, הרי זו משובחת אע"פ שיש לה וסת קבוע.

סעיף י'

גמרא – "...דתניא: ...וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, אחר אחר לכולן, שלא תהא מפסקת טומאה...". (נדה לז.)

ספר התרומה, מדברני, הגה"מ – שלושה ימים של ספירת ז' נקיים צריכים להיות טהורים לגמרי, ואם מצאה בהם כתם אע"פ שיכולה לתלות במכה או חבורה אינה תולה.

תרומת הדשן – מדובר דוקא בכתם כגריס, אבל פחות מזה אין צורך לתלותו בחבורה או מכה אלא תולים בדם כינה, שאם לא כן, אין לך שום אשה בעולם שיכולה להיטהר, כי אין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דם מאכולת.

דברני משנה – מן הדין היה צריך לתלות במכה גם בשלושת הימים הראשונים כמו ברואה ממש מחמת תשמיש שתולים במכתה באותו מקום. אבל למעשה יש להחמיר לכתחילה במכה עוברת בשלושת הימים הראשונים כי אפשר להיזהר מזה.

הט"ז דחה את ראית הרמ"א מרואה ממש מחמת תשמיש, כי שם היא בחזקת טהורה ובאים להוציאה מחזקתה זו, ולכן תולים במה שאפשר, אבל כאן שהיא בחזקת טמאה צריך שלושה ימים נקיים לגמרי. אלא שכתם פחות מגריס א"א להיזהר בו כלל, ואפילו לא מרגישה שיוצא ולכן לא מקפידים בזה אפילו בשלושת הימים הראשונים. וגם במכה, במה שאפשר להיזהר יש להיזהר, ובמכה שא"א להיזהר בה, כגון שידעת שמוציאה דם כל הזמן תולה במכה.

מחנה – פסק כברייתא, ששבעת הימים הנקיים צריכים להיות רצופים, ואפילו אם ראתה דם בסוף היום השביעי סתרה את כל הימים וצריכה לפסוק בטהרה ולחזור ולמנות שבעה נקיים.

ט"ז – הבית יוסף ציין שאין בדין זה נפק"מ לימינו שיש את חומרת רבי זירא, כי אפילו אם תראה טיפת דם כחודל יושבת ז' נקיים מחמת הראיה החדשה. ובכל זאת יש נפק"מ בדין זה שאע"פ שאשה שיש לה וסת קבוע בחזקת טהורה ולא צריכה בדיקה כל הזמן, מ"מ בשבעת הימים הללו היא בחזקת טמאה וצריכה פעמים ביום.

המ"א

1. הביא את דעת מרדכי וספר התרומה, שיש אומרים שבשלושת הימים הראשונים של הספירה אם מצאה כתם אין תולין אותו להקל כמו שאר כתמים, כי הם צריכים להיות נקיים לגמרי (ובג' הימים הראשונים אינה בחזקת טהרה), אבל אח"כ דינו כשאר כתם ומנסים להקל בו. וכן נוהגים.

ופסק עוד את תרומת הדשן, שדוקא בכתם שהוא יותר מגריס ועוד, אבל פחות מזה תולה בכינה אפילו בג' הימים הראשונים.

פת"ש בשם חמדת שלמה – כתם שנמצא על בגד שאינו מקבל טומאה לא חוששים לו גם בשלושת הימים הראשונים כי אין גזרת

כתמים בדבר שלא מקבל טומאה. וה"ה אם נמצאו כתמים בבגד צבוע ג"כ הדין כך (מעיל צדקה), ולא בזה דיבר הרמ"א.

דגול מרבבה – אם סופרת ז' נקיים על כתם, אם מצאה כתם בג' ימים הראשונים יש להקל, וכ"ש בתבעה להינשא ונתפייסה ומצאה כתם, כי בעלת כתם רגיל צריכה הפסק טהרה וזו שתבעה להינשא לא צריכה הפסק טהרה.

תורת השלמים בשם צמח צדק – המקל בכתם תוך ג' ימים לז' נקיים אפילו מטעם כלשהו לא הפסיד, כי הרבה מקלים בכתמים.

טהרת הבית – לדעת המחבר מקלים בכתם בכל ז' הימים כמו שמקלים בימים שטהורה (עיי' ס' קצ סע' מא), ולכן תולה את הכתם אף במכה שלא ידוע שמוציאה דם (כדלקמן).

כתם שודאי הגיע מגופה כגון ע"י קנוח: חוות דעת. סדרי טהרה – סותר את ספירת ז' הנקיים. **חת"ס, חזו"א, הגרשז"א** – לא סותרת ז' נקיים ודינו כמו כתם הנמצא.

2. וה"ה אם היתה לה מכה בגופה שידועת שמוציאה דם, תולה בה אפילו ביותר מגריס ועוד, אבל במכה שלא ידוע אם מוציאה דם לא תולים בשלושת הימים הראשונים כפי שכתב בדרכי משה.

ש"ך – **האריך לדחות את דברי הרמ"א** שתולה במכה, וחשש להחמיר שלא תולה במכתה בשלושת הימים הראשונים א"כ היא מוכת שחין ודם יוצא ממנה תדיר, אבל סתם מכה לא מוציאה דם תדיר אלא לפעמים.

ק"ף? – לעיל ראינו שהרמ"א התכוון למכה שאי אפשר להיזהר בה שלא תלכלך אותה, כי היא יודעת שהיא מוציאה דם כל הזמן.

סעיף יא

גמרא – " בעי רמי בר חמא : פולטת שכבת זרע, מהו שתסתור בזיבה, רואה היתה וסותרת או דילמא נוגעת היתה ולא סתרה? אמר רבא : לפום חורפא שבשתא, נהי נמי דסתרה, כמה תסתור : תסתור שבעה, דיה כבועלה (זב, שסותר רק יום אחד אם ראה קרי), תסתור יום אחד, ואחר תטהר אמר רחמנא, אחר אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם! וליטעמיד, זב גופיה היכי סתר, לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם! אלא מאי אית לך למימר, שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם (אבל קרי לא נחשב הפסקה), הכא נמי שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם". (נידה לג.-לג.)

גמרא – בעא מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי : פולטת שכבת זרע רואה הויא או נוגעת הויא? נפקא מינה לסתור ולטמא במשהו... אמר ליה : רואה הויא. אתא שייליה לרבה. א"ל : רואה הויא. אתא לקמיה דרב יוסף : אמר ליה רואה הויא. הדר אתא לקמיה דאביי, א"ל : כולכו ברוקא חדא תפיתו (כולם שמעו שמועה אחת), אמר ליה : שפיר אמרי לך, עד כאן לא קאמר ר"ש אלא לטמא בפנים כבחוף, אבל לסתור ולטמא בכל שהוא רואה הויא". (נדה מב.)

גמרא – "ת"ר : פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. רבי ישמעאל אומר : פעמים שהן ד' עונות, פעמים שהן ה' עונות, פעמים שהן ו' עונות. רבי עקיבא אומר : לעולם ה'... אמר רבי חייה ברבי אבא א"ר יוחנן : זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא : אבל חכמים אומרים ו' עונות שלמות בעינן". (שבת פו.-פו.)

רא"ש, רבנו יונה, ר"י (תוספות), סמ"ג, סמ"ק, ספר התרומה, הגה"מ – מכיון שלא פשטה הגמרא את הבעיה, יש להחמיר בזה בפולטת שסותרת יום אחד. וכן פסקו הלכה כדעת חכמים שצריכים ו' עונות שלמות. ולכן, כל אשה צריכה להתחיל לספור ז' נקיים מיום חמישי לאחר שימשה פעם אחרונה, כגון : אם שימשה במוצ"ש אינה מתחילה לספור עד יום חמישי, כי אין שכבת זרע מסרחת אלא לאחר שש עונות, ולכן אם תפלוט לביל רביעי עדין היא בתוך שש עונות ואז סותרת, ולכן יום חמישי יהיה היום הראשון לספירתה. **וכן הכריע הבית יוסף להלכה.**

ראב"ד – חלק על הרא"ש וכתב שלא אמרו פולטת שכבת זרע אלא לטהרות בלבד, אבל לבעלה אינה סותרת.

רשב"א – כתב שאע"פ ששמע מהגאונים כדעת הראב"ד, מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו להחמיר כדעת רוב הראשונים. **וכתב שזה שהרי"ף השמיט דין זה, אין זה ראייה שהוא חולק עליו, כי ניתן להסביר שדין זה לא מצוי כ"כ, כי בד"כ נמשכים ימי ראייתן של נשים ה' או ו' ימים ואינן צריכות לדין זה בכלל, כי בכל מקרה מתחילות לספור רק לאחר ה' או ו' ימים אפילו אם לא שימשו מיד לפני כן.**

רמב"ם, אור זרוע – הסכים שפולטת שכבת זרע סותרת יום אחד מספירתה כמו זב שראה קרי, אבל פסק כרבי אלעזר בן עזריה, שכתב שזה רק בתוך שלוש עונות לשימושה (ולא שש כמו דעת הרא"ש), ואם פלטה לאחר שלוש עונות הרי היא טהורה כי נפסדה צורתה. וחישוב העונות הוא יום או לילה, ולכן אם שימשה לביל שבת, יש לה שלוש עונות : יום שבת, ליל ראשון וראשון, ואם פלטה מליל שני והלאה, טהורה.

תרומת הדשן – יש להוסיף עוד יום אחד, שלא תתחיל לספור עד יום ששי לשימושה, כי אם תתחיל לספור מיום חמישי כשכלו ו' עונות, יש לחשוש שתשמש במוצ"ש בין השמשות ותחשוב שעדין יום ותתחיל לספור ביום רביעי, ואינו כן, אלא שבין השמשות הוא כבר לילה וצריכה להתחיל לספור בחמישי. וכן כתב מהרי"ל וכן המנהג בכל אשכנז להתחיל לספור מהיום הששי לשימושה.

ויש נוהגים להוסיף עוד יום לשבעה ימים, אבל מנהג העולם לאחר חמשה ימים. ואין למחות ביד המקלים.

אור זרוע, מהר"י קולון – נשים שלנו מחמירות יותר בפולטת שכבת זרע שממתניות חמישה ימים מלאים ומתחילות לספור בששי, אפילו לא שימשו כלל, גזרה שמא שימשה, ואפילו אין בעלה בעיר בכלל, ואפילו לא שימשה מחמרים גם בתוספת יום, שתתחיל לספור מליל ששי ליום ראייתה.

בית יוסף – כל דברי תרומת הדשן ומהרי"י קולון הן חומרות שאין להן סמך בגמרא, ולכן נהגו בכל מקום להמתין ארבעה ימים ולהתחיל לספור מהיום החמישי לשימושה ואילך. וכל זה כשימשה, אבל אם לא שימשה אינה ממתנת כלל. ואם שימשה יומיים קודם ראייתה, משלימה את אותם ד' ימים, ומיום שלישי לראייתה מתחילה לספור.

מחנה – פסק כרמי בר חמא וכתוספות, הרא"ש ורבנו יונה שהפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם זה תוך ו' עונות (כחכמים), וכל עונה י"ב שעות) לשימושה סותרת את אותו יום שספרה, לפיכך המשמשת מיטתה וראתה (או מצאה כתם) אח"כ ופסקה מתחילה לספור ז' נקיים אחרי שעברו עליה ו' עונות שלמיות שמא תפלוט. לכן מתחילה לספור ז' נקיים ביום החמישי לשימושה.

למשל, אם שימשה במוצ"ש וראתה בראשון, מתחילה לספור ביום חמישי, כי ו' העונות מסתיימות ביום רביעי, וביום רביעי בין השמשות עושה הפסק טהרה ויום חמישי יהיה יום הראשון לספירתה.

רמ"א

1. פסק כתרומת הדשן שיש להוסיף עוד יום, כי חוששים שמא שימשה ביום ראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום ותמנה מיום חמישי ואולי הוא לילה וצריכה למנות מיום ששי, ואם תתחיל למנות מחמישי יהיה תוך ו' עונות לשימושה ואולי תפלוט. לכן מוסיפים עוד

- יום ותתחיל לספור ז' נקיים מיום ששי לשימושה כי רואים תמיד כאילו שימשה למחר היום שבאמת שימשה בו. כלומר: יום ראיה ועוד ארבעה ימים, וכך א"א להגיע לידי טעות. וכן נוהגים ואין לשנות.
2. יש נוהגים להוסיף עוד יום ותתחיל לספור מיום שביעי לראייתה. ואין טעם בדבר, והמחמיר יחמיר, והמקל יוצא נשכר שמקדים עצמו למצות פריה ורביה.
- ג"ח** – הביא טעם לחומרה זו, כדי להבדיל בין ז' ימי נידה של תורה לז' ימי הנקיים של זבה גדולה.
3. פסק כאור זרוע ומהר"י קולון שלא מחלקים בין שימשה ללא שימשה, ולכן כל אשה שרואה אפילו כתם תמיד מתחילה לספור ז' נקיים מיום ששי לראייתה, כלומר יום ראייתה ועוד ארבעה ימים מלאים, ומפסיקה לעת ערב ומתחילה לספור ז' נקיים מיום הששי. וכן נוהגים ואין לשנות.
- טהרת הבית** – פסק כבית יוסף שחומרות הרמ"א הם חומרות יתירות ולא נהגו בזה הספרדים, ולכן מתחילה לספור מהיום החמישי לשימושה אם שימשה.
- זרני טהרה** – הביא פוסקים שאף הספרדים נהגו בזה כדעת הרמ"א.

ראתה בימי ספירת ז' הנקיים:

ט"ז...ט"ח – ראתה תוך ימי ספירתה או אחר ה' ימים משימושה פוסקת בטהרה מיד וחוזרת וסופרת ולא שייך בזה גזרת לא שימשה אטו שימשה.

הדין כשטבילתה יוצאת בליל שבת

פת"ש בשם השל"ה – אם תמתין מלספור עד יום ששי משימושה טבילתה תהיה בליל שבת, תתחיל לספור מיום חמישי לשימושה כדעת המחבר כדי שטבילתה לא תהיה בליל שבת כדי לקרב את החפיפה לטבילה.

סדרני טהרה – אפילו אם שימשה קודם יש להקל בזה.

הדין כשבעלה לא היה בעיר או צריך לנסוע מהעיר:

ג"ח – כתב שאין להחמיר חומרה זו אם בעלה לא בעיר בכלל, אלא פוסקת בטהרה וסופרת מיד.

ט"ז...ט"ח – חלקו על הבי"ח, כי במהר"ק כתוב מפורש להחמיר בזה גם אם בעלה לא בעיר.

שבט הלוי – אם בעלה צריך לנסוע לזמן רב ויש בזה חשש גדול של פריה ורביה או צורך גדול תמנה מיום חמישי לשימושה כשלא שימשה.

הדין כשראתה דם בליל טבילה קודם ששימשה:

נודע ביהודה – כתב שראוי לנווף במי שמקל להורות לאשה שבליל טבילה קודם ששימשה ראתה שוב דם להפסיק בטהרה ולספור מיד. **והוכיח** כן מהט"ז שהתיר רק בכלה שראתה תכף אחר חופתה ועוד לא שימשה מעולם.

סדרני טהרה...הפני...הושע – הקלו בזה, כי לא גזרו במילתא דלא שכיחא.

הדין כשרואה רק כתם:

רמ"א – ע"פ תרומת הדשן שאשה שרואה אפילו כתם צריכה להמתין חמישה ימים מיום ראייתה ופוסקת לעת ערב וסופרת ז' נקיים וכן נוהגים ואין לשנות.

ט"ז – כל זה באשה טהורה שראתה, אבל אם ראתה כתם בימי טומאתה או ימי הספירה פוסקת וסופרת מחדש מיד.

ש"ז – בכתם יש להקל כאשר לא שימשה לפסוק בטהרה ולספור מיד, כי כל הגזרה הזו היא רחוקה מאוד, וגם השו"ע לא חשש לה, ולכן ברואה ממש נחמיר, אבל בכתם שהוא כולו מדרבנן לא נחמיר כאן, ותפסוק ותספור מיד. **והעטרת זהב החמיר בזה וכן נוהגים להחמיר.**

האם הש"ך החמיר למעשה? סדרני טהרה...תורת השלמים – הש"ך החמיר למעשה. **חוות דעת...פתחי תשובה...באר היטב** – הש"ך הקל.

חת"ס – אם כבר ספרה ז' נקיים בלא חמישה ימים, יש להתיר אותה בדיעבד אפילו שימשה. אך אם היה הכתם בבדיקת עד אין להקל אפילו בדיעבד (ואולי אף זו כוונת הרמ"א ועטרת זהב, להחמיר רק כשנמצא כתם בעד הבדוק לה, אבל כשלא שימשה ומצאה כתם יש להקל שתפסוק בטהרה ותספור מיד אם לא שימשה, ואכמ"ל).

הדין בכלה קודם שנכנסת לחופה:

מהר"ק – אפילו כלה אינה סופרת ז' נקיים אלא לאחר ה' ימים מראייתה.

ט"ז – **מקלים בזה** בכלה שפרסה נידה סמוך לחופתה או לאחר חופתה קודם ששימשה עם בעלה, שפוסקת בטהרה וסופרת מיד כי לא באה עדין לכלל תשמיש כלל ואין מה לגזור.

ש"ז – כתב שלדעתו אין להחמיר בזה כי לא נזכר משום פוסק אלא שנהגו להחמיר. ולכן בשעת הדחק יש להתיר לה להפסיק בטהרה ולספור מיד וזה עדיף מאשר שתינשא כשהיא נידה.

דגול מרבבה – כוונת הש"ך שלא היתה נידה קודם הראיה כגון שהיא בתולה שראתה פעם ראשונה או מניקה שהיתה טהורה בעת מיתת בעלה

וראתה עכשיו פעם ראשונה אחר י"ב חודש (שאז אולי יש חשש ששימשה ולכן גוזרים לא שימשה אטו שימשה), **אבל אם כבר היתה נידה והגיע זמן ראייתה לא שייכת חומרה זו כלל**, כי היתה טמאה כל הזמן ולא נבעלה, ולכן לא גוזרים בה לא שימשה אטו שימשה. **וכ"פ תורת השלמים.**

הדין בכלה אחר בעילת מצוה :

ט"ז. בשם מהר"ל מפראג – כלה אחר בעילת מצוה תוכל למנות מיום חמישי לשימושה כמו המחבר ללא חומרת היום הנוסף, כי מכיון שזה רק דם בתולים לא החמירו בו משום תשמיש בין השמשות. אבל אם באמת שימשה בין השמשות מחמירה כאילו שימשה למחרת.

רואה אחר דם טוהר :

פתח. תשובה – יולדת שלא טבלה תוך מ' לזכר ותוך פ' לנקבה כלל ובסוף ימי הטוהר ראתה, א"צ למנות ז' נקיים עד אחר ה' ימים, אלא מיד תפסיק בטהרה ותמנה ז' נקיים, כי עד ראייה זו היא ג"כ היתה טמאה מלידה. וכ"ש אם ראתה בתוך ימי הטוהר וכבר נטהרה מטומאת הלידה ע"י שטבלה והיא עכשיו רוצה לטבול שוב ולהיטהר, ג"כ תוכל לפסוק בטהרה ולמנות מיד ז' נקיים **אם לא שימשה**, כי אם מקלים בזה בכתם כ"ש בדם טוהר שהוא רק חומרת הגאונים.

סעיף יב'

קמ"ג – אם טעתה במנין יום אחד וטבלה (ביום הששי) ושימשה (בליל שביעי) צריכה להמתין שש עונות שלימות וזהו ד' ימים (שמא תפלוט שכבת זרע ותסתור שוב יום אחד) ותמנה יום אחד נקי (להשלים לשבעה) ותטבול. ואם עברו ז' ימים ולא טבלה כראוי ושימשה, טובלת בכל עת וטהורה.

קמ"ד – כל זה כשטבלה בששי, **אבל אם טבלה בליל שביעי**, גם אם שימשה לא צריכה להמתין כי אז זה נחשב שפולטת ביום האחרון ואינה סותרת. ומ"מ נראה שסותרת אלא אם כן פלטה ביום שביעי בבוקר, שמהתורה זבה טובלת ביום שביעי לספירתה ואומרים מקצת היום ככולו ואז לא צריכה להמתין יותר. ואע"פ שצריך שבעה נקיים רצופים, כל זה רצופים מראית זיבה, אבל שכבת זרע אינה בכלל זה שקוטעת את הרציפות.

הש"ך כתב את ההתר הזה שאם פלטה בבוקר יום שביעי לא סותרת, ונשאר בצ"ע לדינא כי מפשט דברי הסמ"ק משמע שלא סותרת רק אם שימשה לאחר סוף היום השביעי ורק הטבילה היתה חסרה.

מחבר – פסק כסמ"ק שאם טעתה במנין יום אחד וטבלה ושימשה ממתנה שש עונות שלימות משום פולטת שכבת זרע, ותמנה יום אחד נקי ותטבול, כי שכבת זרע סותרת רק יום אחד. ואם סיימה את שבעת הימים ולא טבלה כראוי, טובלת בכל זמן שהוא והיא טהורה.

ט"ז – פשוט שה"ה אם טעתה במנין שני ימים, שתמנה לאחר שש עונות שני ימים נקיים ותטבול.
ש"ך – כאן לא גוזרים את גזרת בין השמשות (שמוסיפים לה עוד יום), ולכן תשמור רק שש עונות שהם שלושה ימים ויום נקי אחד ותטבול מיד לאחר ד' ימים.

סדר. טהרה – המקל להתיר בו לשטוף היטב את שכבת הזרע ולהמתין יום אחד נקי ולטבול לא הפסיד.

הט"ז תמה על הסעיף הזה, מדוע בגר ואשתו שנתגירו מפרישים אותם צ' יום להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לבין מה שנזרע שלא בקדושה, וה"ה כאן היה צריך להפריד ביניהם כשבא עליה באיסור כדי להבחין אם התעברה באיסור כשטבלה שלא כראוי?
ותרץ הט"ז, שמדובר כאן שאשה שבעלה מצוי לה קודם לזה. ולפי"ז אם לא היה מצוי לה קודם, צריך להפריש ביניהם צ' יום. וצ"ע למעשה.
הש"ך בנקודות הכסף דחה לחלוטין את קושייתו, כי גם הבא מן הנידה הוא כשר להכל, משא"כ כשנזרע שלא בקדושה ונולד בקדושה שאינו ישראל גמור ולכן חייבים לדעת את זה.

פתח. תשובה – מעשה באשה שהחלה לספור ז' נקיים וכבר ביום הראשון ראתה כתם יותר מגריס ועשתה בסוף אותו יום הפסק וטהרה והחלה לספור שוב ממחרת כדין ובדקה ומצאה טהורה וטבלה ושימשה, ולבוקר באה שכנתה ואמרה לה שטעתה בספירה ושפירה ששה ימים בלבד והאשה אומרת שדקדקה בחשבונה וספרה ז' ואע"פ שהיא בטוחה בעצמה היא חושבת אולי טעתה ורוצה לדעת האם צריכה טבילה חוזרת וכפרה.

ופסק התשובה מאהבה להקל בזה, שהרי זה ספק דרבנן, כי מן התורה הכתם טהור כי לא הרגישה ומן התורה גם היום הראשון מצטרף לנקיים. ומיוחד אחרי שכבר שימשה ואם יהיה לו חשש פגם, הורה לה להקל שלא צריכה טבילה חוזרת ולא כפרה וצוה עליה שתאמר בפרוש לחברתה שאינה מאמינה לה.

והסכים לפסק הזה הנודע ביהודה. אמנם סייג שכל זה כשהיא בטוחה שפירה כראוי אלא שחברתה מפקפקת בזה, אבל אם גם היא מפקפקת בזה צריכה טבילה שוב.

סעיף יג'

משנה – "האשה ששימשה וירדה וטבלה ולא כיבדה את הבית, כאילו לא טבלה". (מקואות פ"ח מ"ד)

הא"ש. השב"א – משמע שאם כיבדה את הבית קודם טבילה לא חוששים לפליטה, ולכן אם תרצה לספור ממחרת יום ראייתה, תקנח יפה באותו מקום במוך או בבגד להפליט כל הזרע או תרחץ במים חמים שיפליטו את הזרע. הבי"י כתב שעדיף שתקנח ותרחץ בחמים כדי לצאת ידי כל הספקות.

מחנה – פסק כרא"ש, שהאשה ששימשה מיטתה וראתה אח"כ ופסקה ורוצה לספור מיום המחרת, תקנח יפה את אותו מקום במוך או בגד להפליט את כל שכבת הזרע או שתרחץ במים חמים והם יפליטו את הזרע. **וכ"פ בטהרת הבית ויותר טוב שגם תקנח וגם תרחץ.**

המ"א – **פסק כהגה"מ והסמ"ק שאין אנו בקיאים בזה בזמן הזה ואין לסמוך על זה וכך נוהגים.** ובמיוחד לפי החומרה שממתינים ארבעה ימים מלבד יום הראיה אפילו לא שימשה כלל וכ"ש כשימשה, וכל הפורץ גדר במקום שנהגו להחמיר ישכנו נחש.

ש"י – היה נראה שיש בזה נפק"מ במקרה של הסעיף הקודם ששכחה יום אחד שיכולה לרחוץ ולקנח ותמנה מיד את היום ששכחה ובזה ייתכן שהרמ"א מודה. **אולם להלכה אין להקל בזה כי הגה"מ והסמ"ק כתבו שאנו לא בקיאים בזה וכ"פ הב"ח.**

פתרונות לעקרות דתית

אגרות משה – אשה שאינה יכולה להתעבר אם תתחיל לספור ביום הששי לראייתה, תפסוק ותטבול מיד כשיכולה אם לא שימשה, כי במקום מצוה לא אומרים לא פלוג ומקלים וגזרת לא שימשה אטו שימשה היא מכח לא פלוג. ועדיף לא לחוש לגזרת לא שימשה אטו שימשה מאשר להקל בקינוח ורחיצה. **שבט. הלוי** – יש מצריכים שתדלג על טבילת חודש אחד ואז בחודש הבא תהיה כל הזמן בימי טומאתה וממילא צריכה להמתין ארבעה ימים לאחר שראתה.

בימינו יש גלולות המאחרות את הביוץ ואין צורך להקל בזה.

ס' קצז

סעיף א'

מנין שנדה טעונה טבילה (הרי בפסוקים בפרשת הנידה זה לא מוזכר)?

המג"ג – כשטבלה במי מקוה לאחר ימי ספירתה היא טהורה, אבל נדה, זבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת, כי הכתוב תלה את הטהרה בימים ובטבילה: "ואשה אשר ישכב איש אתה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב" כבנין אב לכל טמא שבתורה שהוא טמא עד שיטבול.

המ"ג, תוספות – "שבעת ימים תהיה בנדתה" – בנדתה תהא עד שתבא במים. מכאן לטבילת נדה מהתורה.

הגה"א – לומדים בק"י מטומאת מגע, שנאמר "והנוגע במשכבה ירחץ במים".

ה"ת – נלמד מכלי מדין, שכתוב שם "אך במי נדה יתחטא", כלומר במים שהנדה טובלת בהם.

הא"ש – מדברי קבלה למדנו: "ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה" (זכריה יג; א).

מחבר – פסק כרמב"ם שאין הנדה, הזבה והיולדת עולה מטומאתן בלא טבילה ואפילו אחר כמה שנים הבא עליהן חייב כרת, אא"כ טבלו במקוה כראוי שיש בו מ' סאה.

סעיף ב'

תוספות בשם רבנו חננאל, רבנו אליהו, אור זרוע, בה"ג, גאונים, ספר התרומה – הלכה כב"ש וב"ה שטבילה בזמנה מצוה, ולכן צריכה לטבול מיד כשיסתיימו ימי ספירתה בין אם בעלה בעיר ובין אם לא. ואע"פ שכיום אין זה מדין תורה, שהרי מהתורה היא שבעה ימים נדה ללא נקיים, וגם אם היא זבה אולי היא שומרת יום כנגד יום וגם בזבה גדולה שטובלת ביום ונשים שלנו טובלות בלילה, מ"מ כיון שמתקנת חכמים היא צריכה ז' נקיים וטבילה בלילה, נחשבת הטבילה בזמנה והיא מצוה. לפי זה יכולות נשים לטבול בשבת, ביום הכפורים, בתשעה באב ובמי אב. הטור הביא ראיה שטבילה בזמנה מצוה מהירושלמי שאמר שאשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה כי מן הסתם טבלה כשהוא לא היה בעיר כי טבילה בזמנה מצוה.

הב"ח דחה ראיה זו, שאסור לה לעמוד בטומאתה שמא יבוא עליה בעלה, אבל לא בגלל שזו מצוה, אלא שהוא סומך על כך שטבלה. **הט"ז יישב**, שמצוה על האשה באופן כללי להיטהר מטומאתה גם אם בעלה לא בעיר, והוא מחשב ימי וסתה וסומך על זה שהיא טובלת להיטהר מטומאתה כמה שיותר מהר.

ה"ת – הלכה כרבי יוסי בר' יהודה שלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ולכן טבילה בזמנה אינה מצוה, כי כל הנשים שלנו אינן טובלות למוצאי שביעי של יום הראיה הראשון כדן נידה של תורה. לכן אסור ר"ת לטבול בשבת וביום"כ, בתשעה באב ובמי האבל.

מהר"ק – כיום טבילה בזמנה אינה מצוה אפילו לשיטת רבנו חננאל ורבנו אליהו, כי הוסיפו חומרא על חומרתו להתחיל למנות ביום הששי לראייתה משום פולטת שכבת זרע. לכן אין לטבול בשבעת ימי אבלות, תשעה באב ויום הכפורים לכו"ע. אמנם הדגיש הבית יוסף, שאם בעלה בעיר זו מצוה לטבול בזמנה משום פריה ורביה, כי מצינו שיהושע נענש על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת. ואם היא מתאחרת מלטבול כדי לצער את בעלה, עבירה בידה. אך אם אינו בעיר אשה לא טובלת.

מחבר – פסק כר"ת שטבילה בזמנה אינה מצוה, אא"כ בעלה בעיר שאז מצוה לטבול בזמנה משום מצות פריה ורביה שלא יתבטל ממנה. ובס' תקנד סעי' ח' פסק שטבילה של מצוה בזמנה מותרת אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה ולכן לא תטבול ביום הכפורים. לכאורה פסקי המחבר סותרים האם סובר שטבילה בזמנה מצוה. אלא שבס' תקנד כתב שטבילה של מצוה בזמנה מותרת, ולא שמצוה לטבול ולכן לא הכריע בדבר, ולכן אפשר לומר שסובר שטבילה בזמנה אינה מצוה, ולכן אשה שבעלה לא בעיר לא חייבת לטבול בליל טבילתה.

טבילה בליל שבת

מהר"ג – לפי ר"ת שטבילה בזמנה אינה מצוה אסור לטבול בשבת וביום הכפורים. לפי הראשונים שטבילה בזמנה מצוה מותר לטבול בשבת, וכך נוהגות הנשים למעשה שטובלות בשבת.

אגור בשם אביו מהר"ל, לנדא, מהר"ל, מהר"י ווייל – אם היה זמן טבילתה בליל חמישי ונאנסה ולא טבלה, אינה יכולה לטבול בליל שבת, כי נדחה זמן הטבילה. ואפילו אם בעלה בעיר כעת ולא היה בביתו כשהיתה צריכה לטבול בזמנה, אסור. וכן פסק מהר"ל למשל במקרה של אלמנה שנישאת וארע ליל טבילתה בשבת, מכיון שלא יכול לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת, כי אין חופה קונה באלמנה, דוחין את טבילתה לליל ב' ואף במוצ"ש לא תטבול.

תהומות הדשן – יולדת שטבלה לאחר שמונים של נקבה או תוך הזמן אלא שהיתה יכולה לטבול קודם לכן והמתונה כי קשה לה עדין, לא יכולה לטבול בשבת, כי היתה יכולה קודם לכן וזה לא בזמנה. **ומותר לטבול בשבת רק לאשה שלא היתה יכולה לטבול קודם לכן ובעלה איתה בעיר שאז יש מצות פריה ורביה, או שמחמת איזה אונס לא טבלה וכעת בעלה בעיר, אבל בלא זה אסורה כי טבילה בזמנה אינה מצוה לפי ר"ת.**

ג"ת יוסף – **תמה על האגור, מהרי"ל**, כי כיון שכל הנשים שלנו לא טובלות כמו נידה של תורה בליל שביעי לראייתה, אז ממילא אין חילוק בין נדחה זמן הטבילה ללא נדחה וכמו שכתב מהרי"ק לעיל שאין היום בכלל טבילה בזמנה מצוה. ואע"פ שפסק לעיל שטבילה בזמנה אינה מצוה, **מ"מ יכולה לטבול בשבת**, כי טבילה בשבת מותרת משום שנראה כמיקר (ואין זה תיקון כלי) כמבואר בביצה יז: . וכך נוהגות כל הנשים.

ד"ר. משה – פרש את כוונת המרדכי שרק בטבילה בזמנה הקלו לומר שנראה שמקר, אבל כשלא בזמנה לא אומרים שנראה כמקר. **ולהלכה פסק כמו תרומת הדשן**: במקרה שלא היתה יכולה לטבול קודם לכן בגלל חומרת רבי זירא זמנה לטבול בשבת וטובלת, כי כך נוהגים ולא כמרדכי. ואם היתה יכולה לטבול קודם לא תטבול בשבת. ובמקום שנהגו להקל כמו הבית יוסף ולטבול תמיד בשבת, אין להחמיר בזה.

האם חוששים לסחיטת השער: האב"ד. גל. גו – לא מבין איך בכלל אפשר לטבול בשבת שהרי יש חשש ודאי לסחיטת השער. **המב"ם** – אין סחיטה בשער.

מחנב (או"ח סי' שכו ס"ח) – פסק ע"פ שיטתו כאן בבית יוסף, שאדם מותר לטבול מטומאתו בשבת. **וכתב המ"ב** שזה מותר אפילו היה יכול לטבול קודם השבת. אמנם הזכיר את חומרת הרמ"א שתובא להלן).

המ"א

1. פסק שיכולה לטבול בשבת, אם לא יכלה לטבול קודם לכן. וכל זה כשבעלה בעיר שאז יש מצות פריה ורביה. ואם היתה יכולה לטבול קודם לכן כגון אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר ובא בערב שבת, י"א שאסורה לטבול (אגור, מהרי"ל ומהרי"ו) **ובמקומות שאין מנהג אין להחמיר כדעת הבית יוסף, וכמו שכתב בדרכי משה.**
- ג"ת** – פסק להחמיר כדעת האגור, מהרי"ל ומהרי"ו (שהובאו ברמ"א בדעה ראשונה), והחומרה מדינא. ולכן אפילו אם נאנסה ולא יכלה לטבול קודם שבת ובא בעלה בער"ש, בכל זאת לא תטבול בליל שבת. (וטובלת רק כאשר זמן טבילתה הוא ממש ליל שבת ובעלה בעיר)
2. במקומות שנהגו להחמיר (לטבול בשבת רק בזמנה) כמו דעת האגור ומהרי"ו, גם במוצ"ש יש להחמיר לא לטבול שלא להרחיק הטבילה מהחפיפה, זו גם במוצ"ש לא תטבול כי היתה יכולה לטבול קודם לכן ואין מרחיקים את הטבילה מהחפיפה. **והסבירו הט"ז והש"ד**, שבס' קצט הובאה דעת רש"י שצריכה לחפוף ביום דוקא ולא יכולה לחפוף בשבת, וחפפה בער"ש, ואם תטבול בער"ש החפיפה תהיה רחוקה מהטבילה. ובלילה יכולה לחפוף רק אם חלה טבילתה דוקא במוצ"ש, משא"כ כאן שפשעה והמתנה.
3. ולדעת המחמירים (אגור ומהרי"ל), גם אלמנה אסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת משום שאסור לבוא עליה בשבת ביאה ראשונה (כי כך קונה אותה). ויש מתירים במוצ"ש (בית יוסף), כי אותה אלמנה לא פשעה כי היתה צריכה לטבול בליל שבת, אלא שלא יכולה.

בהבנת פסיקת הרמ"א נחלקו הט"ז והש"ד:

ט"ז, באור שני בסדרה טהרה – **הבין שהדעה המחמירה ברמ"א היא דעת תרומת הדשן שאוסר לטבול בשבת כשדוחה את הטבילה מחמת שלא היה לה כח וכד' (וזו הדוגמא שמובאת כגון "אחר לידה")** או דחתה את הטבילה מפני שבעלה לא בעיר. **הדעה המקלה שהביא הרמ"א היא דעת הבית יוסף** שמתיר לטבול בשבת בכל ענין אפילו פשעה (ומ"מ צריך שבעלה יהיה בעיר כדי שתהיה מצות פריה ורביה).

הט"ז תמה על הרמ"א מדוע במקום שאין מנהג הקל בזה נגד תרומת הדשן, הרי יש שמחמירים יותר ממנו (אגור, מהר"ל, מהרי"ו ובי"ח)! **ולכן פסק הט"ז כתרומת הדשן שהיא דעה ממוצעת בין הב"ח וסיעתו לב"י שמקל לגמרי**, שאם יכולה לטבול קודם שבת בלא אונס ופשעה ולא טבלה אסורה לטבול בשבת אפילו אם בא בעלה בער"ש, וכל שלא יכולה לטבול קודם השבת מחמת אונס כמו המקרה של תרומת הדשן, מותרת לטבול בשבת.

מחצית השקל בדעת הש"ד – **הדעה המחמירה היא דעת האגור, מהרי"ל ומהרי"ו** שאם הטבילה לא בזמנה אפילו מחמת אונס אסור לטבול בשבת. **הדעה המקלה** מבוססת על תרומת הדשן, שהקל לטבול אם הטבילה נדחתה מחמת אונס, ואומר הרמ"א שאם כך אז מותר גם אפילו אם זה היה מחמת לידה כי אין זו אלא חומרא בעלמא וכדעת הבית יוסף, ואם אין מנהג יש להקל.

סדרה טהרה בדעת הש"ד – **הבין שהדעה המחמירה ברמ"א היא דעת מהרי"ו והאגור שאוסרים לטבול בשבת בכל מקרה שלא יכלה לטבול קודם אפילו אונס**, כגון שלא בועלים על דם טוהר או שלא היה בעלה בעיר. **והדעה המקלה שהרמ"א פוסק כמותה היא דעת תרומת הדשן**, ולכן מותרת לטבול בשבת כשדחתה טבילתה מחמת אונס (לידה או שבעלה לא היה בעיר), וכל זה כשלא פשעה (ודחתה טבילתה כי קל לה יותר לטבול בשבת).

להלכה חלק הש"ד על הב"ח כי הלכה שטבילה בזמנה אינה מצוה, ולכן נשים טובלות בשבת אפילו אם פשעה ולא טבלה כדעת הבית יוסף, ולכן כאשר בעלה בעיר טובלת אפילו בשבת ואפילו אם יכלה לטבול קודם, וכן ההלכה, וכ"פ מהר"ם מלובלין. אבל בתולות או אלמנות לא יטבולו בשבת.

גודע ביהודה – אם היתה צריכה להפסיק בטהרה ביום ה' ושגגה ופסקה בטהרה ביום ו' ועיי' זה זמן טבילתה הוא בשבת מותרת לטבול.
לבוש שרד – אם היה לה איזשהו אונס ולא יכלה לטבול כגון שהיתה חולה וכד', מותרת לטבול בליל שבת.
סדרו טהרה – פסק הלכה כט"ז ולאסור לטבול בשבת אם דחתה את הטבילה בפשיעה, אבל אם היתה לה סיבה להמתין, יש להתיר במקום שלא נהגו להחמיר.
שבט הלוי – הלכה להקל כדעת הש"ך, ורק כשלא טבלה בשאט נפש ורוע לב אין מתירים לטבול בשבת וזה נקרא פשיעה. וכתב שמקובל מרבתיו שבדורנו אין למנוע שום אפשרות של טבילה להיטהר לבעלה.

באור המקרה של הרמ"א "אחר הלידה":

ש"ך – מדובר שבאה לטבול אחר לידה ולא עברו עוד ל"ג לזכר וס"י לנקבה ועוד לא ראתה דם טמא. אבל אם ראתה דם טמא (בימי הטומאה) וזמן טבילתה בליל שבת מותרת לטבול כי זו טבילה בזמנה (גם לדעת מהרי"ו).
דגול מרבבה – חלק על הש"ך והרמ"א, וכתב להתיר בכל מקרה שלא היתה יכולה לטבול קודם ליל שבת אע"פ שהוא רק משום חומרה כגון דם טוהר, שאל"כ כל טבילת אשה בשבת היא שלא בזמנה בגלל חומרת פולטת שכבת זרע, והגזרה שזה חל גם בלא שימשה וכד' (א"כ ראתה ממש חמישה ימים דמים). ולכן תמיד מותרת לטבול בשבת גם אם הסיבה שלא יכלה לטבול קודם היא משום חומרה.
לבוש שרד – הסכים לדעת הדגול מרבבה, וכתב לדעת הש"ך, שאם ראתה כבר בימי הטוהר וטבלה (לא בשבת), ואח"כ ראתה שוב, בזה גם הוא מודה שמותרת לטבול בשבת, כי אם זה דם טמא, מותרת, ואם זה דם טהור אין איסור טבילה כלל.
הדיו לדעת הש"ך אם טבלה בכל זאת בשבת: פתח תשובה – בשוגג מותרת מיד. במזיד, בשבת מותרת למוצי"ש וביו"ט מותרת מיד אלא שראוי להחמיר גם בזה. ומ"מ מותרת בקרבה ואהבה.

דין טבילה בשבת מספק שמא לא טבלה קודם כראוי

מהר"ם מלובלין – מי שטבלה בליל ששי ואח"כ מצאה שלא טבלה כראוי, כגון שמצאה לכלוך תחת הצפורן מותרת לטבול בליל שבת.
ש"ך – ה"ה אם שכחה ליטול צפורן אחת וטבלה וראתה שאין תחתיה לכלוך, אע"ג שזה שצריכה טבילה שנית זה חומרה בעלמא, מ"מ יכולה לטבול שוב אע"פ שזה בשבת. הש"ך הביא כמה סיבות להתיר: א. מדינא כל טבילה מותרת בשבת ובכה"ג לא נהגו להחמיר. ב. ראב"ן סובר שצפורן מעכבת הטבילה ומדינא צריכה לטבול שוב וזו טבילה של מצות פריה ורביה. ג. כיון שנהגו להצריך טבילה שנית לחומרא, זו גם טבילה של מצוה.
לכן מותרת לטבול ממה נפשך: אם הצפורן מעכבת, אז חייבת בטבילה וזו מצוה, ואם לא מעכבת הרי היא טהורה וטבילת טהור מותרת בשבת כי לא נקרא מתקן גברא ונראה כמיקר. וה"ה בכל שאר ספקות אם טבלה כראוי או לא שמותרת לטבול בליל שבת.

דין טבילה במים חמים בשבת

חכם צבי – אסר לנשים לטבול בליל שבת במים חמים משום גזרת הבלנים כפי שנפסק באו"ח סי' שכו והעוברת וטובלת בליל שבת במים חמים עברה על איסור דרבנן. וגם אסור להן לטבול בערב שבת ביום שהוא יום השביעי של הספירה. לכן תטבלנה בצונן בליל שבת או תדחה הטבילה למוצי"ש. ואם אי אפשר בזה, יטבלו בין השמשות ולא תבאנה לבתיהן עד הלילה ויותר מזה אין להתיר.
דברי יוסף – ניסה ללמד זכות על מנהג ישראל לטבול בחמין בליל שבת, ונשאר בצ"ע.
גודע ביהודה – צריכים לתת את המים החמים בערב שבת בעוד היום גדול וכשתחשך יהיו רק פושרים, ובפושרים מותר לטבול.
גרי"ם יוסף – טבילה בשבת מותרת אפילו בחמים.
בית הלל – בשבת אסור לטבול אפילו בצונן.
סדרו טהרה – מותר לטבול בחמין בשבת כי חולשא ירדה לעולם ובפרט בימות החורף שהכל חולים אצל צינה, ולכך נוטה גם שבט הלוי.
טהרת הבית – פסק כחכם צבי, שאם המים חמים יטבלו בבין השמשות ולא יותר מזה.

סעיף ג'

זמן טבילת נידה מהתורה

גמרא – "כל חייבי טבילות טבילתם ביום, נדה ויולדת טבילתם בלילה". (יומא ו.)
גמרא – "אמר רב: נדה בזמנה (בשביעי) אינה טובלת אלא בלילה (כי כתוב "שבעה ימים תהיה בנדתה – כל שבעה), ושלא בזמנה טובלת בין ביום ובין בלילה. רבי יוחנן אמר: בין בזמנה, בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה (שתטבול כמו אמה ביום), ולא יודעת שהיא טבלה ביום שלא בזמנה ותבוא לטבול ביום גם בזמנה)... וחזר רב להורות כרבי יוחנן". (נדה סז:)

זמן טבילת הזבה מהתורה

גמרא – "כל חייבי טבילות טבילתם ביום (כולל זב וזבה), נדה ויולדת טבילתם בלילה". (יומא ו.)
הש"י – זבה טובלת ביום השביעי, כי מיד אחר שבעת הימים צריכה להיות טהורה (אחר מעשה הספירה תטהר), ולכן צריכה לטבול קודם.

גמרא – "הזב והזבה וטמא מת טובלים כדרכם ביום הכפורים". (יומא פח.) ומשמע בגמרא שזה דוקא ביום.
גמרא – "שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר". (מגילה כ.)
גמרא – "תנו רבנן: ושין בית שמאי ובית הלל בטובלת לילה לזבה שאינה טבילה". (נדה עב.)

האם זבה יכולה לטבול ביום השביעי

גמרא – "אמר להו רב פפא לרבא ואביי: מכדי האידינא כולהו נשי ספק זבות שוינהו רבנן, ליטבלינהו ביממא דשביעאה! משום דרבי שמעון, דתניא: אחר תטהר: אחר אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן. ר' שמעון אומר: אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק (שמא תשמש בו ביום ותראה ונמצא שסותרת כל ימי ספירתה וטבילתה פסולה)". (נידה סז:)

הש"ג, תוספות, סמ"ג, רשב"א, ספר התרומה, מדרבנן – רבי שמעון אסר לטבול ביום השביעי והלכה כמותו, כי מכיון שאסרו לשמש ביום השביעי שמא תראה ותסתור ספירתה, אסרו חכמים לטבול ביום השביעי, שאם תטבול שמא תשמש ושמה תראה שוב ויתברר למפרע שבעל זבה ותסתור ספירתה. וכתב הב"י, שה"ה זבה קטנה אסור לה לטבול ביום השימור כדי שלא תשמש בו ביום וחשש שמא תראה ביום אח"כ ונמצא שבעל זבה. ואע"פ שזו גזירה לגזירה, החמירו בזה משום כרת.

ה"ה, המג"א, המג"ן – למדו שרבי שמעון אסר את התשמיש וחכמים התירו אף את התשמיש. והלכה כרבי שמעון ולכן אסרו חכמים לבעול ביום השביעי, אבל לטבול כן מותר. וה"ה זבה קטנה יכולה לטבול ביום השימור.

למעשה אף הם אסרו את הטבילה ביום השביעי, כי אביי ורבא ענו שמכיון שחכמים אסרו לבעול, אנחנו אוסרים אף לטבול.

קו"ב – בס' קפג פסק כמו הר"י והרמב"ם שרק אסורה לשמש בו ביום ובס' שלנו פסק שאסור לה לטבול בו ביום כמו רש"י ותוספות. **הב"י תרץ** שהטור מפרש את הגמרא כרש"י ותוספות ומה שכתב כאן שרק אסור לבעול זה מדין תורה, שאסרה תורה לשמש שמא תראה ויעבור איסור כרת. **ועוד יש לומר** שהטור מפרש כמו הר"י והרמב"ם ובאמת יכולה לטבול ביום השביעי, ומה שכתב שלא תטבול זה כי היום כל הנשים הן ספק זבות, **ולכן גם לדעת הר"י והרמב"ם משום ספק זיבות נחמיר גם שלא תטבולנה ביום**.

הז"ה, ראב"ד – **התירו לטבול לכתחילה ביום השביעי**, כי גזרת סרך בתה שייכת רק כאשר היו בנות ישראל עומדות על דין תורה, אבל כיום כשכולן ספק זבות אין לחוש לסרך בתה וטובלת בשביעי לספירתה אפילו בו ביום ואסורה לשמש עד הערב כי חכמים אסרו את התשמיש. ומה שרבה ענה לרב פפא שאסור ביום השביעי ע"פ רבי שמעון הכוונה לשמש, אבל לטבול מותר ושאלתו היתה בלשון נקיה.

האם זבה לטבול ביום השמיני

גמרא – "אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא משום צנה. רבא במחוזא משום אבולאי (שוערי העיר שהיו סוגרים את הדלתות בתחילת הלילה)". (נדה סז:)

תוספות, רא"ש, רמב"ם, ספר התרומה, סמ"ג, ר"ן, רשב"א, רבנו ירוחם – אף ביום השמיני או התשיעי לא תטבול משום סרך יום השביעי (שבתה תחשוב שמוותרת לטבול ביום ויבואו לטבול ביום השביעי), אא"כ יש חשש צינה או מניעה בטבילת הלילה (כגון משום גנבים וכד') כדעת רבא שבזמנו כבר פשטה חומרת רבי זירא.

ראב"ה, רבנו שמחה – אין מקום לחשוש כיום משום סרך בתה, כי אפילו אם תטעה בתה ותטבול ביום השביעי עלתה לה טבילה. ומה שאסר רבא לטבול לזבה ביום זה היה במקומו בלבד כשעוד לא התפשטה חומרת רבי זירא.

מתי טובלת?

רשב"ם – מחמיר שלא תטבול עד שתחשך. **ומשמע למרדכי ולסמ"ג מרשב"ם** שלא תצא מביתה לטבילה אלא לאחר שתחשך, שמא תחשוב הבת שהיא הקדימה לצאת כי בית הטבילה רחוק ולכן חזרה בלילה, ויש חשש שתתנהג כך גם כשבית הטבילה קרוב והיתה טובלת בעודו יום. **אמנם מדברי הרא"ש** נראה שלא הקפיד רשב"ם על שעת היציאה אלא שהטבילה תהיה לאחר החשיכה.

ה"ה, אגור, רבנו ירוחם – אין צורך להחמיר כ"כ אלא שתטבול סמוך לחשיכה, ותבוא לביתה אחר שחשיכה ואין לחשוש לסרך בתה. **והסיק הבית יוסף**, שיכולה לטבול גם קודם מזמן סמוך לחשיכה, כל עוד שמגיעה לביתה לאחר שחשיכה.

מחנה – פסק כברייתא ביומא וכרבי יוחנן וכרוב הראשונים, שאסורה לטבול ביום השביעי (שמא תשמש ותראה אח"כ וסתרה כל מה שספרה ונמצאת זבה למפרע), וגם אם ממתניה מלטבול עד יום השמיני או התשיעי או יותר מכך אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה, שבתה תחשוב שמוותרת לטבול ביום ותבוא לטבול כך גם ביום השביעי (ואפילו אין לה בת, לא פלוג בזה).

ג"ח – אסורה אפילו לצאת מביתה כשעדין יום לבית הטבילה. ואם יש אונס גדול כגון שלא תוכל לטבול גם בשמיני וגם בתשיעי, מותרת לטבול בשביעי **אפילו לא סמוך לחשיכה** ותסתיר טבילתה עד הלילה.

ש"ך – משמע שאפילו לטבול סמוך לחשיכה ותבוא לביתה משחשכה ג"כ אסור כדעת רשב"ם. **העולם נוהגים להקל כר"ת לטבול סמוך לחשיכה ולחזור הביתה משחשיכה, אמנם יש להחמיר בזה**. וגם למקלים זה רק ליום השמיני, כי ההתר של ר"ת מתייחס דוקא ליום השמיני ולא על היום השביעי.

וכל זה כשחופפת ורוחצת בבית, אבל אם יש בית מרחץ ובית טבילה במקום אחד והולכת קודם וידוע שהולכת כדי לרחוץ ולטבול ובאה לביתה משחשכה מותר אע"פ שזה קרוב לביתה, כי בתה יודעת שהיא הולכת קודם כדי להתרחץ.

פתי"ש. בשם חכם צבי. סדרה. טהרה. חכמת אדם. טהרת ישראל – מתירים לטבול בשביעי **סמוך לחשיכה**, ותחזור לביתה אחר שחשיכה כדעת ר"ת. ויש להתיר זאת כשיש חשש לביטול עונה.

דין טבילה ביום לילה

רמ"א – כמהרי"ל, שכלה הטובלת קודם חופה יכולה לטבול ביום, כי החתן לא בא אצלן עד הלילה, אבל אם טובלת טבילה ראשונה אחר החופה דינן כשאר נשים. ומ"מ זה צריך להיות לאחר הנץ החמה, ובדיעבד משעלה עמוד השחר (רעק"א).

ש"י – כל זה בכלות שלנו שסופרות ז' נקיים חמישה ימים אחר ראייתן ואז יכולות לטבול ביום כפי שפסק בס' קצו, **אבל במקום שהכלות טובלות ז' ימים נקיים מיד אחר ראייתן** או אפילו באלו שמחמירים ונתקלקלה בימי ספירתה שאז לכו"ע פוסקת וסופרת מיד, א"כ אינה יכולה לטבול ביום השביעי כי בזה לא חוששים משום סרך בתה אלא משום שמה תראה ותסתור כל מה שספרה ותהיה ביאת זבה גדולה למפרע.

דגול מרובה – תמה על הש"ך, הרי בכלה לא מביאים את החתן אצלה עד הלילה, ולא תהיה כלל ביאת זבה למפרע! **וכן תמה עליו גם בשו"ת פנים מאירות**. מ"מ **המנחת יעקב לא חלק על הש"ך, אבל בשעת הדחק יש להקל שאם טבלה יצאה י"ח, אבל יעמידו את החופה אחר צאת הכוכבים**.

סעיף ד'

גמרא – "אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא משום צנה. רבא במחוזא משום אבולאי (שוערי העיר שהיו סוגרים את הדלתות בתחילת הלילה)". (נדה סז:)

אגור – אותן נשים שטובלות ביום צריכות להסתיר את זה שטבלו מבעליהן שלא ישמשו איתן ביום ויעברו על ספק דאורייתא.

בית יוסף – תמה כיצד מדובר שיש ספק דאורייתא כשטובלות ביום שמיני בבוקר?! ולכן פרש שהכוונה שטבלו בדיעבד ביום שביעי. ואם כוונתו שטבלו בשמיני וצריכות להסתיר זאת גזרה שמה שטבלו ביום שביעי ואז אכן יהיה ספק של תורה, זו חומרה יתירה.

מחבר – פסק כגמרא שהיכן שארע אונס כגון שמפחדת לטבול מחמת צנה או פחד גנבים וכיו"ב, יכולה לטבול ביום השמיני מבעוד יום, אבל בשביעי לא תטבול מבעו"י על אף האונס.

פתחי תשובה בשם תמוזי דגיא – אונס שמוותרת בגללו לטבול ביום זה רק כשהאונס הוא לכל הנשים בעיר ולא רק לה.

לחם ושמלה – דחה סברתו והתיר לטבול ביום השמיני מבעוד יום אף באונס פרטי.

סדרה טהרה – אם צריכה להסתיר טבילתה זה נחשב אונס פרטי ודוחה טבילתה לבוקר היום השמיני.

סעיף ה'

הדין כשעברה וטבלה ביום השמיני

רשב"א. רבנו גרונום – לדברי הכל בדיעבד עלתה לה טבילה, כי מותר אפילו לכתחילה משום צינה וכ"ש שבדיעבד מותרת.

הדין כשעברה וטבלה ביום השביעי

ראב"ד בשם שאליותות דרב אחאי – לא עלתה לה טבילה.

ראב"ד. רשב"א – כתבו שחומרה זו אינה ברורה, כי זה שלא טובלת ביום השביעי זה משום חששות רחוקים מאוד ולא נחמיר בזה בדיעבד. והרשב"א כתב שדברי רב אחאי הם בטבילת נידה של תורה, שטובלת בליל שמיני לראייתה, ששם כל עוד שלא הגיע ליל שמיני היא טמאה וטבילתה פסולה, אבל בנשים שלנו שהן רק ספק זבות וצריכות מספק ז' נקיים ודאי עלתה לה טבילה, כי גם לזבה גמורה עלתה טבילה ביום שביעי.

רמב"ם. הגה"מ. ראב"ה. רבנו שמחה. רמב"ן. רבנו גרונום – הקלו בדיעבד בטבילת יום שביעי, כי ממה נפשך, אם היא נידה של תורה עברו לה שבעת הימים ואם היא זבה בדין טבלה ביום.

מהר"ם – החמיר והצריך טבילה אחרת בלילה.

מחבר – פסק כרשב"א, שאם עברה וטבלה בשמיני עלתה לה טבילה, וה"ה אם עברה וטבלה בשביעי.

רמ"א – כאגור, שמ"מ אף אם טבלה ביום לא תשמש ביום אפילו בשמיני עד הלילה, ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה, ואפילו אם טבלה קודם באונס (סדרי טהרה).

ב"ח – פסק להחמיר כמהרי"ל והשאליותות שביום ז' לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בלילה וטוב להחמיר.

ש"י – טוב להחמיר לטבול שוב היכן שאפשר.

פתחי תשובה – אם הוא יום מעונן ויש ספק אם טבלה ביום השביעי או בליל שמיני, אינה צריכה להחמיר ולטבול שנית.

ס' קצח

סעיף א'

גמרא – "כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר, מה ביאת שמשו כולו כאחד, אף ביאתו במים כולו כאחד".
רמב"ם, הראב"ד, הרשב"א, רא"ש, מהר"ל, סמ"ג – מכאן למדו שהטובל צריך שיטבול כל גופו כשהוא ערום בבת אחת ללא דבר החוצץ, ואם היה בעל שער יטביל כל שער ראשו והרי הוא כגופו.

גמרא – "אמר רבי יצחק: דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ, רובו ואינו מקפיד עליו חוצץ. וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, וגזרו על מיעוט המקפיד משום רובו המקפיד. ולגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד? היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה?!". (נדה סז:)

מה נקרא רובו?

רש"י – רובו הכוונה לרוב שערו הקשור. ודוקא בשערו, אבל בבשרו אפילו מיעוט שאינו מקפיד עליו חוצץ.
רמב"ם, תוספות, רשב"א, רא"ש – מוכח בגמרא שרבי יצחק מדבר גם בבשרו.

הדין כשבזמן הטבילה היא לא מקפידה על מיעוט החוצץ או שהיא לא מקפידה כלל ואחרים כן

רא"ש, ור"ן, בשם הראב"ד – כל דבר אפילו כלשהו (מיעוט) חוצץ אפילו אינה מקפידה עליו עכשיו בשעת הטבילה, כיון שדרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו, חוצץ.

רשב"א, רבנו ירוחם – אפילו דבר שהיא לא מקפידה עליו לעולם, כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו, חוצץ, שאל"כ נתת דבריך לשיעורים.
גית. יוסף – מסתפק במקרה שרובן אינן מקפידות והיא כן. **וכתב שלרמב"ם חוצץ**, כמו בקשירת שיערה אחת שהיא מקפידה עליה, **וכן דעת הטור**.
ולרשב"א אינו חוצץ, שכתב שרק אם יש בשער הרבה קשרים כך שדרך האשה להקפיד בכך חוצץ. משמע שתלוי בדרך אשה להקפיד ולא דוקא אשה זו.

מחבר – פסק את הברייתא והגמרא, שצריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת, לפיכך צריך שלא יהיה עליה שום דבר החוצץ ואפילו כלשהו.
 וכרא"ש והראב"ד שאם דרך בני אדם **לפעמים** להקפיד עליו ג"כ חוצץ אפילו אינה מקפידה עליו עכשיו או לעולם. ואם הוא חופה את רוב גופה אפילו אין דרך בני אדם להקפיד עליו, חוצץ. (משום רובו שאינו מקפיד)
רמ"א – לכתחילה לא תטבול בשום דבר שחוצץ גזרה משום דברים החוצצים, אבל בדיעבד מיעוטו שאינו מקפיד עליו לא חוצץ כי לא גוזרים גזרה לגזרה (ט"ז).

באור המחבר, ע"פ הט"ז – אם מקצת בני אדם מקפידים והיא לפעמים מקפידה ועכשיו לא, חוצץ. וכן אם רוב בני אדם מקפידים והיא אף פעם לא חוצץ. אבל אם רק מקצת בני אדם מקפידים והיא לא מקפידה לעולם, זה נקרא מיעוט שאינו מקפיד ולא חוצץ.
באור המחבר, ע"פ הסדרני טהרה בעולה מהב"י, הב"ח, והש"ד – מדובר רק כשרוב בני אדם מקפידים בזמן כלשהו ואז חוצץ אפילו היא לא מקפידה עכשיו אלא לפעמים. [המחבר לא דיבר במקרה שהיא מקפידה ורוב העולם לא]

פתחי תשובה בשם שיבת ציון – לכתחילה לא תטבול אפילו בדברים רפויים.
ב"ח, דרכי משה, ט"ז, ש"ד – אם רוב בני אדם לא מקפידים והיא כן מקפידה (אע"פ שלא מקפידה עכשיו) ג"כ חוצץ כדעת הרמב"ם והטור וכ"פ הרמ"א לקמן בסעי' יד'

סעיף ב'

משנה – "אלו חוצצים באדם: חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועות שבראשי הבנות". (מקואות פ"ט מ"א)
משנה – "לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועה שבראשה ולא תטבול בהם עד שתרפם (שיהיו רפויים ויכנסו המים ביניהם לשער)". (שבת נז.)

מהי הרצועה שבראשה? רש"י – שקולעת בהם שיערה. **תוספות, רא"ש, טור** – לא מדובר שחוטים שקולעים את שיערה, אלא שנתונים על שערות ראשה. וכן משמע, שחוטים שנתונים על שיערה אפשר לרפות אותם, אבל אלו שקלועים בתוך שיערה חייבת לסתור אותם לגמרי כדי שיכנסו המים. וחוטים אלו של צמר ופשתים לא נחשבים כמיעוט שאינו מקפיד עליו, כי מקפידה להסיר אותם בשעת חפיפה, וכיון שיש זמן שהיא מקפידה עליה, חוצץ תמיד.

שערי דורא – לכתחילה לא תטבול אף בדברים שאינם חוצצים גזרה משום אלו שחוצצים.

גמרא – "תנן התם: ואלו חוצצים באדם, חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר: של צמר ושל שער אין חוצצים (שלא מהודקים ע"ג השער) מפני שהמים באים בהם. אמר רב הונא: וכולן בראשי הבנות שנינו. מתקיף לה רב יוסף: למעוטי מאי? אילימא

למעוטי דצואר, ודמאי, אילימא למעוטי דצמר, השתא רך (צמר) ע"ג קשה (שער) חוצץ, רך ע"ג רך (בשר) מיבעיא?! ואלא למעוטי דחוטי פשתן, השתא קשה ע"ג קשה חוצץ, חוצץ ע"ג רך מיבעיא?!
אלא אמר רב יוסף: היינו טעמא דרב הונא: לפי שאין אשה חונקת את עצמה (לא מהדקת חוטים שבצוארה וקושרת אותם כשהם מרווחים ולכן אינם חוצצים, אבל בראש או במקומות קושרת אותם בחוזק ולכן חוטי צמר ופשתן יחצצו שם).
 איתביה: הבנות יוצאות בחוטים שבאזניהן, אבל לא בחבקין שבצואריהם. אמאי לא? אמר רבינא: הכא בקטלא עסקינן, דאשה חונקת את עצמה דניחא לה שתראה כבעלת בשר". (שבת נז. נז:)
רש"י – בגד חשוב שתולה בצוארה כנגד ליבה שלא יפול מה שאוכלת על בגדיה, ויש בו רצועה רחבה וקושרת אותה סביב צוארה בחוזק כדי שבשרה יהיה בולט ותראה בעלת בשר ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה.

מחנה – פסק את המשנה, שאלו הם הדברים שחוצצים: חוטי צמר ופשתן (כי מקפידה להסירם בשעת חפיפה או רחיצה שיכנסו שם המים, וכיון שמקפידה פעם אחת, חוצץ תמיד) ורצועות שכורכים בהם השער בראש לא תטבול בהם עד שתפרה אותם. ואם הם **בתוך** (תוספות) קליעת שיערה אינו מועיל רפיון וחיבת לסתור אותם לגמרי. ואם הם כרוכים בשאר מקומות בגוף לא תטבול בהם עד שתפרם חוץ מבצואר שאינם חוצצים כי לא מהדקת אותם שם (אין אשה חונקת עצמה). ורצועת קטלא שהיא חלקה ורחבה שמהדקת אותה גם בצואר ג"כ חייבת להסיר כי היא מהדקת אותה שתראה בעלת בשר.
פתח. תשובה – ספוג באוזן ששואב לכלוך, אם שכחה אותו וטבלה צ"ע מה דינה ועדיף שתטבול שנית בלא ברכה.

סעיפים ג'ד'

גמרא – "בעא מיניה רב כהנא מרב: תיכי חלילתא (שרשרות חוטים עגולות שלא מהודקות בשער) מאי? א"ל: אריג קאמרת: כל שהוא אריג לא גזרו (לצאת בו בשבת כי אינו חוצץ, כי אינו מהודק). איתמר נמי: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא אריג לא גזרו (ומכיון שמותר לטבול איתו מותר לצאת איתו בשבת).
 ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא לאחוותי דלא קפדי עלייהו (ולא נוטלות אותו מראשן כשטובלות). מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא? איכא בינייהו דטניפן. להך לישנא דאמר כלשהו אריג לא גזרו, הני נמי ארוג (ולא גזרו כלל בארוג). ולהך לישנא דאמרת משום קפידא, כיון שטניפא מיקפד קפדא עלייהו". (שבת נז.)

מה הכונה שהשרשרות נטנפו?

רש"י – התמלאו בטיט ומקפידות להסיר אותו קודם הטבילה, כדי שכשיעלו מהטבילה לא ילכלך הטיט את בשרם.
רא"ש – החוטים מוזהבים ויפים ומיטנפים מחמת המים ולכן מקפידות להסירו בשעת הטבילה שלא יתלכלכו.
טור – תפס את חומרת שני הפרושים, ולכן חוטי צמר ופשתן לא חוצצים בשום מקום כשהם ארוגים, ובלבד שלא יהיו מוזהבים ולא מטונפים.

על מה לא מקפידות לפי לישנא בתרא?

רש"י – פרש את כל הסוגיה לענין יציאה בשבת בלבד. כלומר, נשים לא נוטלות אותו מראשן כשמתרחצות בחמין ונכנסים דרכם מים, וא"כ גם לענין טבילה יהיה הדין כך ומותר יהיה לצאת בהם בשבת כי גם אם תזדמן לה טבילה של מצוה לא תסיר אותן לא משום חציצה ולא משום קפידא.
לישנא בתרא, אם יש במים טיט מקפידות על זה שלא יטנפו את השרשרות, ואע"ג שלענין חציצה אין בזה בעיה כי המים מגיעים לכל מקום, מ"מ צריכות להסיר את השרשרות ולכן אסור לצאת איתן לרה"ר בשבת.
לישנא קמא אסור לצאת בשבת רק דברים שחוצצים בטבילה (בלי קשר אם מיטנף במים), ושרשרות אלו שלא חוצצות כלל כי הן ארוגות ולא מהודקות לא גזרו בהן כלל. **והרמב"ם** שלא כתב דין זה כלל בהלכות מקוואות, משמע שהוא סובר אותו רק לענין שבת כמו שפרש רש"י, ולכן ארוג לא חוצץ בטבילה כלל.

רבותיו של רש"י – פרשו שהכונה שמקפידות לענין חציצה בטבילה משום רובו המקפיד עליו, ולכן אם מקפידות שלא לטבול עם השרשרות, הן חוצצות בטבילה. **רש"י** הקשה על כך, כי שרשרות אלו לא מהודקות ונכנסים המים לכל מקום, וא"כ מה שייכת כאן חציצה?!
הטור שפרש שמדובר גם בשרשרות מוזהבות תפס את פרוש רבותיו של רש"י כעיקר שמדובר בקפידא בחציצה. **ללישנא קמא** לא גזרו בארוג כי זה לא מהודק ולא מקפיד. **וללישנא בתרא** משום קפידא, "חוצץ" זה לא דוקא, ומכיון שהשרשרות המוזהבות יטנפו ומקפיד עליהם או שיש עליהם טיט ויטנף את בשרה, זה מספיק לפסול את הטבילה ולכן אסור לצאת בהן בשבת. וכך יש לפרש את שיטת רבנו ירוחם.
הבית יוסף תרץ אחרת, שאם נפרש שרשרות מוזהבות, אז שרשרות של צמר ופשתן לא מתהדקות ולא חוצצות, אבל של זהב כן מתהדקות ונשים מסירות אותן לפני הרחיצה כי המים לא נכנסים לשם ולכן חוצצות, ולכן **ללישנא בתרא** אסור לצאת איתן בשבת. **וללישנא קמא**, מכיון ששער הוא מיעוט המקפיד עליו שזהו גזרה דרבנן, מכיון שכל שהוא ארוג לא גזרו עליו, אז אע"פ שראוי היה לגזור לא גזרו, כי לא גזרו בכל דבר ארוג.

ולהלכה אע"פ שמיעוט המקפיד עליו זו גזרה מדרבנן, מ"מ פסק הבית יוסף ע"פ הטור ורבנו ירוחם להחמיר כלישנא בתרא שאם מקפידה על זה חוצץ, אע"פ שלא גזרו בארוג, כי הלכה כבתראי, ורב הונא בריה דרב יהושע בתרא הוא.

האב"ד – אסר לטבול עם חוטי פשתן וצמר גם כשהם ארוגים, ומותר רק בחלולים שעשויים מעשי רשת שהן חלולות והמים נכנסים בהם והקשר מתרפה. ואותן שהן גדולות מעשה עבות אסור אע"פ שהן ארוגות. והארוגות הן שתי וערב מהודקות מאוד, אבל אלו החלולות שהן מעשה רשת רפיות והמים נכנסים דרכם בקלות. והוא שיהיו נקיות יפה מטיט, וארוג שאינו חלול חוצץ.

מחנה

1. פסק כגמרא וכראב"ד, שאם חוטי הצמר והפשתן חלולים ועשויים מעשה רשת אינם חוצצים ולא צריך לרפות אותם. **ש"ד** – נשאר בצ"ע, הרי באו"ח ס' שג כתב שאם הם ארוגים מותר לצאת איתם בשבת כי לא צריכה להסיר אותם בטבילה, וא"כ משמע שלא פסק הלכה כראב"ד. וצ"ע.
 2. **מחנה** – פסק כרבי יהודה שחטי שער (שכרוכים סביב השערות ולא מהודקים בהם) אינם חוצצים. **ט"ז** – כל זה כשזה כמה חוטים, אבל אם הכריכה נעשית משערה אחת חוצץ אפילו זה לא רוב שערה ואפילו אינה מקפידה על זה, כמו שנלמד בסעיף הבא לגבי שערה אחת שנקשרה עם עצמה.
- המ"א** – כלישנא בתרא בגמרא וכפרוש הבית יוסף ע"פ רבותיו של רש"י, שבשני המקרים הנ"ל אם חוטי הצמר או הפשתן היו מוזהבים חוצץ, כי מקפידה עליהם להסירם שלא יטנפו, וכן אם היו מטונפים תחילה, מקפידה שלא תתלכך מהם במים ומסירתם וחוצצים. **לפי זה כתב הפת"ש** שאם מכוסה ברוב החוצץ אף שאינה מקפידה עליו, חוצץ אע"פ שנכנסים מים.

סעיף ה'

גמרא – "אמר רבה בר בר חנה: נימא אחת קשורה חוצצת, שלוש אינן חוצצות, שתיים איני יודע. ורבי יוחנן אמר: אין לנו אלא אחת". (נידה סז.)

המב"ס, רשב"א, ש"ט, טור – הלכה כרבי יוחנן. כלומר, שאם רוב שערותיה קשורות כל אחת לבדה חוצצים.

ה"ג, רשב"א, רבנו ירוחם – הלכה כרבה בר בר חנה ששתיים גם חוצצות, שלקשור נימא אחת בעצמה או בחברתה מתהדקות הן והמים לא נכנסים לשם וזוהי חציצה.

הבית יוסף תמה מדוע פסקו כרבה בר בר חנה במקום רבי יוחנן, **והשיב**, שהם סוברים שאין מחלוקת בין רבי יוחנן לרבה בר בר חנה, אלא משמע שהוא אמר שהוא שמע רק את הדין שאחת חוצצת, אבל דין שתיים תמהו אם חוצץ או לא וצ"ע, ולכן החמירו מספק.

מה הכוונה בנימא אחת או שתיים?

המב"ס, רשב"א, ה"ז – שתי שערות או יותר שהיו קשורים בקשר אחד אינם חוצצים, אבל שערה אחת שנקשרה חוצצת כשמקפידה עליה. משמע שאם שתיים קשורות זו עם זו (אחת אל אחת) נחשבים ג"כ כאחת שחוצצים, כי אין הבדל בין קשורה לעצמה לקשורה עם חברתה.

האם צריך שרוב השערות יקשרו כל אחת בפני עצמן?

גאוני, ראב"ד, רבנו ירוחם, רא"ש – שערה אחת שנקשרה חוצצת כאשר מקפיד עליה, אבל אם לא מקפיד עליה לא חוצצת עד שיהיה רוב שערות קשור נימא נימא בפני עצמן, כי רוב שער חוצץ כמו רוב הגוף.

המב"ס – **שערו של אדם הוא כגופו**, ולכן גם אם רוב שערות קשור נימא נימא בפני עצמן ג"כ לא חוצץ כשאינו מקפיד, אא"כ מצטרף לחציצה אחרת על הגוף ונמצא הכל רוב גופו.

מחנה

1. פסק כגמרא וכרבי יוחנן ששתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד קשר אחד אינם חוצצים. ושערה אחת שנקשרה חוצצת, והוא שמקפידה עליה (ש"ך – או שרוב בני אדם מקפידים אע"פ שהיא לא).
 2. **המ"א** – הסביר כרשב"א והר"ן, שאין חילוק בין אם קשר ב' שערות עם ב' שערות אחרות או שקשר ראש ב' שערות בפני עצמן (כלומר אחת מול אחת) בכל מקרה לא חוצצים, אא"כ אחת נקשרה עם עצמה.
 - ט"ז** – במקרה זה שמקפידה על זה, אפילו רק שערה אחת נקשרה עם עצמה חוצץ ולא צריך שיהיה רוב שערה כן.
- פסק כגאוני וכרוב הראשונים שאם אינה מקפידה עלתה לה טבילה עד שיהיה **רוב** שערה קשור נימא נימא בפני עצמו שאז אפילו אם לא מקפידה, הרי זה כרובו שאינו מקפיד עליו וחוצץ.

סעיף ו'

משנה – "קלקי הלב (שער שכנגד הלב) והזקן חוצצים". (מקוואות פ"ט מ"ב)

משנה – "אלו שאין חוצצים: קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש (כי אין אדם מקפיד על כל זה). רבי אליעזר אומר: אחד האיש ואחד האשה, כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ". (שם מ"ג)

תוספתא – כתבה שמדובר דוקא בנושאה שבית הסתרים חוצץ, כי רובן מקפידות על כך שלא תתגנה על בעלה, אבל בפנויה לא חוצץ, כי רובן לא מקפידות על כך. וכן האיש שרובם לא מקפידים על כך. ולרבי אליעזר הכל תלוי בדעתו של הטובל.

מחנה – פסק כמשניות, שער שנגד הלב ושזקן שנדבק מחמת זעה חוצץ, אבל שבראש ובית השחי לא חוצץ. ושער שבאותו מקום באיש לא חוצץ ובאשה נשואה חוצץ, שלא תתגנה על בעלה, אבל בפנויה לא.
ג"ח – נשואה אע"פ שבעלה לא מקפיד על זה, עדין חוצץ כי הולכים אחר רוב נשואות.
רמ"א – כראבי"ה, שאותן שיש להן קליעות ושערות דבוקות זו לזו וסכנה להסירם לא חוצצים.

סעיפים ז'–ח'–ט'

לפלוף שבעין

משנה – "אלו שאינן חוצצים: ... לפלוף שבעין (ליחה שבעין)". (שם מ"ד)
משנה – "אלו חוצצים באדם: ... לפלוף שחוץ לעין (ליחה שיצאה מן העין ונבדקה בעור)". (שם מ"ב)
גמרא – "אמר מר עוקבא: לפלוף שבעין, לח אינו חוצץ, יבש חוצץ. אימתי נקרא יבש? משעה שמתחיל לירק".
תוספות. רמב"ם – בתוך העין הדמעה שבעין מלחלתו ואז אינו מתיבש (כי יבש אסור אפילו בתוך העין), משא"כ מחוץ לעין אפילו לח חוצץ כי יתיבש.
רא"ש. רבנו גרונם. טור – בתוך העין לא שייך יבשות בכלל, וכל ליחה שבתוך העין לא חוצצת, כי הדמעה מלחלתו. ומחוץ לעין לח אינו חוצץ ויבש חוצץ.

כמה זמן לוקח להתיבש עד שהוא חוצץ?

טור. ע"פ הרמב"ם – בתוך העין חוצץ אחרי שלושה ימים ומחוץ לעין אפילו בתוך שלושה ימים חוצץ. ולמד זאת משריטות שכתב הרמב"ם שבתוך שלושה ימים השריטות לא חוצצות, אבל אחרי זה כן כי הדם מתחיל להגליד והשווה את זה ללפלוף שבעין שאם היה יבש חוצץ כשהתחיל להוריק.
הבית יוסף תמה על הטור, הרי אם העיקר הוא כמה ימים עברו אז מדוע כתב הרמב"ם שמסתכלים אם התחיל להוריק או לא. ואם העיקר שתוך ג' ימים לא חוצץ אפילו הוריק ולאחר מכן רק אם הוריק, כלומר צריכים תרתי: עברו ג' ימים והוריק, מדוע השווה זאת הרמב"ם לשריטה, הרי שם העיקר רק אם עברו שלושה ימים או לא וכאן תלוי גם בהורקה!
 ועוד, הרי אם לא מצאנו בתלמוד לחלק בין תוך ג' ללאחר ג' בלפלוף שבעין מדוע זה לא נכתב בתלמוד?
שיטת הרמב"ם. ע"פ הבית יוסף. רבנו גרונם – אין חילוק בלפלוף שבעין בין תוך ג' ימים לאחר ג' ימים, והכל תלוי באם התחיל להוריק או לא. ומה שהשווה הרמב"ם בין זה לשריטות, זה לא לענין ג' ימים אלא לומר שכשם שדם היוצא משריטות אלו חוצץ אע"פ שעומד רק על מקום השריטה, כך לפלוף שבעין חוצץ אע"פ שיצא מהגוף ואינו אלא בתוך העין אם הוא יבש, כלומר התחיל להוריק.
ואפשר גם לומר שיבשות של דם לוקחת שלושה ימים ויבשות של ליחה שבעין תלויה כשמתחיל להוריק.

כחול שבעין

גמרא – "אמר שמואל: כחול שבתוך העין אינו חוצץ, ושעל גבי העין חוצץ. אם היו עיניה פורחות אפילו ע"ג העין אינו חוצץ". (נידה סז).

מה הכוונה פורחות?

פרוש ראשון. ב"ש. ג. רמב"ם. ע"פ הבית יוסף – פותחת וסוגרת תמיד וזה מעביר את הכחול.
פרוש שני. ב"ש. ג. ראב"ד – דומעת כל הזמן, והדמעות מעבירות את זה.
רמב"ם. ע"פ הט"ז – מדובר שבשעת הטבילה היא טובלת אם עיניים פתוחות וזה מעביר את הכחול.

דם שהתייבש על המכה

תוספתא – "דם יבש על המכה חוצץ".

משנה – "אלו חוצצים באדם: גלד (ריר שיוצא מהמכה ומתייבש ונעשה גלד) שחוץ למכה... אלו שאין חוצצים: ... גלד שעל המכה...". (מקוואות פ"ט מ"ב, מ"ד)

גמרא – "אמר רמי בר חמא: הני ריבדי דכוסילתא (דם שנשאר מהקזת דם ומעלה גלד) עד תלתא יומי לא חייצי, מכאן ואילך חייצי". (נידה סז).
רש"י – עד שלושה ימים הגלד רך והוא נחשב כחלק מהבשר.

מרדכי. סמ"ג. ספר התרומה – תוך שלושה ימים הוא לח והמים נכנסים דרכו, מכאן ואילך הגלד נעשה יבש ונדבק בדוחק על הבשר, ואע"פ שיצטער אם יסיר את הגלד מע"ג המכה או אבעבועות שחין והוי מיעוט שלא מקפיד עליהם, מ"מ רגילות הוא להסיר הכל או שתמתין עד שתתרפא ותוכל להסיר אותם.

רא"ש – משמע מדבריו שגם לאחר ג' ימים שהוא מחוץ למכה והתייבש רוחצת את הגלד במים עד שיתרכך ותטבול בלא להסירו.
סמ"ג – הרגילו נשים להסיר מעליהן כל גרב וכל שחין אע"פ שמן הדין לא צריך. לכן אין לאשה שיש לה חטטין בראש לטבול.

האם חציצה של דברים אלו היא בטהרות או אפילו לטבילת נידה?

משנה – "אלו חוצצים באדם: ... וגלד שחוץ למכה והרטיה שעליה..." (מקוואות פ"ט מ"ב)

מחנה – פסק כמשנה שרטיה שעל המכה חוצצת.

שנ'ת השונה מאהבה – אפילו אם הרטיה צריכה להיות כמה חודשים על המכה (כגון גבס) חוצצת, ואע"פ שהאשה רגילה ברטיה זו ואינה מקפידה עליה כלל.

הר צנה, צנה אלה, רביע אומה – הפסוקים ביקשו להקל בין רטיה על המכה שעומדת להסרה בכל יום ואין מצטערים בהסרתה לבין גבס שנמצא עליה כמה חודשים שאינה מקפידה עליו ובהוראת הרופא אסור להסיר אותו, ואף מצטערת בזה, וכ"ש שיש סכנה בהסרתו (עיין בסע' ו' ברמ"א לגבי קליעות בשער).

שבט הלוי – אין מתירים לטבול בגבס אלא בשעת דחק גדולה. וע"ע בסע' כג' לגבי קטלאות שמניחים על המכה.

סעיף יא'

משנה – "חץ (ה"ה קוץ, רא"ש, רבנו ירוחם, רשב"א) שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ (כי הוא בולט קצת החוצה), ואם אינו נראה, טובל ואוכל בתרומתו". (מקוואות פ"י מ"ח)

התוספתא – "הנכנס לו חץ ברכו, רבי אומר: אינו חוצץ, וחכמים אומרים הרי זה חוצץ. במה דברים אמורים? בשל מתכת, אבל בשל עץ הרי זה חוצץ. ואם קרם עליו עור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ". (מקוואות פ"ח ה"ד)

פרוש הר"מ – בשל מתכת המים נכנסים יותר מאשר של עץ כי אינו נדבק. כמו"כ בשל מתכת יש יותר סכנה כמוציאו ודבר שאינו מקפיד אינו חוצץ.

באיזה מקרה דברה התוספתא?

הרמב"ם, הרא"ש ורבנו ירוחם, ע"פ הבית יוסף – התוספתא מדברת כשאינו נראה מבחוץ וחכמים גזרו שחוצץ אטו שנראה מבחוץ א"כ קרם עליו עור ורבי אומר שלא חוצץ כשאינו נראה אפילו לא קרם עליו עור, אבל אם נראה חוצץ ואפילו קרם עליו עור (ורק אם קרם עור ולא נראה אינו חוצץ), ואין חילוק בין קרם עליו עור או לא (רק לחכמים יש חילוק), והמשנה כדעת רבי וכך הלכה. ואע"פ שהמשנה כדעת יחיד אין בעיה בזה כי הרבה משניות יש כאלו.

הש"ך הקשה על הבית יוסף שלא ייתכן לפרש את התוספתא כשחץ או הקוץ לא נראים:

1. אם מדובר שלא נראה, אז המשנה אפילו לא כרבי, כי רבי מודה שבשל עץ חוצץ גם באינו נראה ובמשנה משמע שלא חוצץ כלל!
2. אם כך, היו צריכים הרמב"ם, הרא"ש ורבנו ירוחם לחלק בין של מתכת לשל עץ שבו חוצץ אפילו אינו נראה.

לכן הסביר הש"ך שגם הם סוברים שהתוספתא מדברת בנראה ואין חילוק בין של עץ לשל מתכת לדעת חכמים (אלא רק לרבי), ובאינו נראה אפילו של עץ לא חוצץ כמשנה. ולכן לא כתבה המשנה חילוק בין של עץ לשל מתכת כי הלכה כחכמים.

ה"ג, סמ"ג, ספר התרומה, הרמב"ם, נרא"ש, ורבנו ירוחם, ע"פ הש"ך – התוספתא מדברת כשנראה החץ מבחוץ (שאם לא כן היא תהיה כשיטת רבי שהיא דעת יחיד, וכן לא ברור מדוע חכמים אומרים שחוצץ), והמשנה סוברת כחכמים וכך ההלכה, ולא מחלקים בין עץ למתכת (כי החילוק הזה רק לרבי) ותמיד חוצץ כשנראה מבחוץ. ואם אינו נראה חוצץ כלל אפילו בשל עץ. **ואם קרם עליה עור כ"ש שלא חוצץ כי זה עדיף מאינו נראה.**

הבית יוסף הסתפק האם "נראה מבחוץ" לשיטה זו הכוונה שהוא משוקע ובכל זאת נראה מבחוץ וחוצץ לחכמים גזרה אטו שאינו משוקע ורבי לא גוזר וכשקדם עור לא גזרו, או שהכוונה שהקוץ שווה לבשר ולחכמים חוצץ כי ודאי מקצתו גם נראה מעל הבשר ולרבי לא חוצץ כי לא בולט וכשקדם עור לא חוצץ גם לחכמים.

מחנה – פסק כמשנה וכהבנתו את הרמב"ם והרא"ש שחץ או קוץ שתחוב בבשר, אם נראה בחוץ חוצץ (שא"א שלא היה מקצתו על הבשר), ואם אינו נראה אינו חוצץ.

ט"ז וש"ך – פסקו את דברי חכמים בתוספתא שאם עלה עליו קרום בבשר בכל ענין לא חוצץ (אפילו נראה תחת הקרום ואפילו הוא בולט תחת הקרום ט"ז וש"ך ע"פ הטור).

פסק זה של הט"ז והש"ך הוא ע"פ פרושם את התוספתא, אבל לפי פרוש הבי"י את הרמב"ם והרא"ש התוספתא שהלכה כרבי שרק חץ שאינו נראה אינו חוצץ, אין מקור להקל כאשר עלה עליו קרום והוא נראה כי ייתכן שעדין חוצץ ולא חילקו בשום מקרה כאשר נראה מבחוץ.

ש"ך – הביא את המחלוקת לגבי הכוונה של "נראה מבחוץ" ופסק לחומרא, שכל שהוא שווה לבשר נקרא שנראה מבחוץ, ואם הוא משוקע שאינו שווה לבשר, אע"פ שנראה אינו נקרא נראה מבחוץ.

העמ"ק – תמה על הש"ך, שהרי אם מחמיר בזה, אז צריך לאסור גם כשמשוקע כל עוד שהוא נראה לצאת ידי הדעה המחמירה.

שבט הלוי – חוטי תפירה של ניתוח דינם כחץ התחוב בבשר ונראה מבחוץ שחוצץ, אבל תפירות בחניכיים או חוטים שנימוחים מעצמם לא חוצצים.

אגרות משה – הקל בתפירות בחניכיים רק אם אינם נראים ובלועים בבשר.

סעיף יב'

משנה – "אלו חוצצים באדם: גלדי צואה שעל בשרו... אלו שאין חוצצים: לכלוכי צואה שעל בשרו". (מקואות פ"ט מ"ד)
פרש.הה"ש.והרא"ש – כשיש זעה על הבשר הצואה מתייבשת ונעשית כמו גליד.
מחנה – פסק כמשנה שלכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה אינם חוצצים, ואם נגלדו כגליד חוצצים.

סעיף יג'

משנה – "אלו חוצצים באדם: מלמולין (של עיסה שלשו אותה ונפלו חוטים על ידו של האדם או שטט טיט)...". (מקואות פ"ט מ"ב)
מחנה – פסק כמשנה שמלמולים שעל הבשר חוצצים.

סעיף יד'

משנה – "אלו חוצצים באדם: ... טיט היון וטיט היוצרים וגץ היוני. איזהו טיט היון? זה טיט הבורות... טיט היוצרים כמשמעו. רבי יוסי מטהר בשל יוצרים ומטמא בשל מרקה (טיט שמערבים בו דברים אחרים לחזקו או טיט מתוקן לעושי כלי חרס). וגץ היוני אלו יתדות הדרכים שאין טובלים בהן ולא מטבילים אותם". (מקואות פ"ט מ"ב)

המ"ס.סמ"ג – טיטים אלו **חוצצים תמיד בין יבשים בין לחים**, ושאר הטיט כשהוא לח לא חוצץ כי עובר במים וכשהוא יבש, חוצץ.
טור – אלו טיטים חוצצים דוקא **כשנדבקו בבשר ויבשו שם**, שאם לא יבשו ודאי עוברים במים. ודוקא אלו פירטה המשנה שהם חוצצים כשהם יבשים, אבל שאר טיטים **אפילו יבשו בבשר אינם חוצצים** כי הם עוברים במים.
הבית יוסף נשאר בצ"ע על הטור מדוע לא פרש כמו הרמב"ם ולקח דרך לעצמו, וסובר שיותר נראית שיטת הרמב"ם כי כל טיט כשהוא יבש נדבק.

מרדכי.בשם.הרא"ם – דם, דיו וחלב יבשים חוצצים, לחים אינם חוצצים וזה מטעם הקפדה, שעל יבש אדם מקפיד ועל לח לא. אבל אם מקפיד אז אפילו לחים חוצצים.

מחנה – פסק כמשנה שטיט היון וטיט היוצרים וטיט הדרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה כל אלו חוצצים, וכרמב"ם והסמ"ג שאלו חוצצים תמיד בין יבשים ובין לחים ושאר כל מיני הטיט לחים לא חוצצים כי נמחים במים, יבשים חוצצים.
המ"א – אם היא מקפידה על הטיט, אפילו בדבר לח חוצץ.
ג"ח – החמיר שכל טיט חוצץ אפילו לח ואפילו לא מקפידה עליו כי אין אנו בקיאים במיני טיט.

סעיף טו'

תוספתא – "הדיו, החלב והדבש, שרף התאנה ושרף החרוב ושרף השקמה הנוטפות מהאילן על הבשר, יבשים חוצצים, לחים אינן חוצצים". (מקואות פ"ו ה"ה)
המב"ם.רבנו ירוחם.סמ"ג – מוסיפים גם את שרף התות.
רא"ש.ר"ש – לא גרסו את שרף התות.

דין שרף שאר האילנות

המב"ם.סמ"ג.רבנו ירוחם – שאר כל השרפים בין לחים ובין יבשים חוצצים מפני שהם שטף לכלוכי פירות. וכך משמע בתוספתא שהביא הר"ש.
טור – שאר שרפי אילנות אפילו יבשים אינם חוצצים.

מחנה – פסק כתוספתא שדיו, חלב ודבש, שרף התאנה ושרף התות ושרף החרוב ושרף השקמה, יבשים חוצצים, לחים אינם חוצצים. וכרמב"ם וסמ"ג ששאר כל השרפים חוצצים בין לחים ובין יבשים.
ש"ג – פסק הרמ"א בסעיף הקודם שייך גם פה, ולכן אם מקפידה על זה, אפילו לחים חוצצים.

סעיף טז'

המב"ם.סמ"ג.רבנו ירוחם.מחנה – דם שנסרך בבשר אפילו לח חוצץ, כי הוא מתחיל להתייבש ולהידבק קצת (רש"י במנחות).
ש"ג – אין חילוק בין נסרך בבשר לנסרך בדבר אחר, אלא הכל תלוי אם נסרך או לא.
ופסק עוד הש"ך כנה"ג, שדם לח אינו חוצץ רק כאשר לא התבשל, אבל התבשל באש אז חוצץ בין לח ובין יבש.

סעיף יז

השג"א, רא"ש, רבנו ירוחם – נשים הצובעות עצמן (על הידים או השער) אין זה חציצה, וכן כל אשה שעבודתה היא לצבוע ונוסף לה קצת צבע על היד אינה מקפידה על זה ולכן זה לא חוצץ. **הראשונים הביאו כמה טעמים לכך**: א. כי זה לנוי ולא מקפידות על זה, כי עשו זאת במכוון. ב. אין בו ממש אלא חזותא בעלמא. ג. אפילו אם הצבע על כל השער או רובו ג"כ לא חוצץ, כי זה חלק מגופו של השער וכמו בגד צבוע שאין הצבע דבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ.

הרשב"א הביא לכך הוכחות:

1. מצינו טבילה לפרוכת אע"פ שיש בו תכלת וארגמן ותולעת שני.
2. לא הצבע נמצא על הגוף אלא מראיתו, משא"כ כתב שממש הדין נמצא בכתב.
3. אע"פ שאשה שאין אומנותה לצבוע מקפידה כשנופל עליה צבע, ולכאורה מה שהרוב מקפידות עליו מחייב גם את המיעוט שלא מקפידות על זה, מ"מ כאן רוב הנשים שמלאכתן לצבוע לא מקפידות ולכן זה לא חוצץ.

מה ההבדל בין צבע לכחול שבעין?

ג"ת, הסבר ראשון בפרישה – כחול שחוץ לעין יש בו ממשות, אבל בצבע אין ממשות אלא מראה בלבד וזהו מיעוטו שאינו מקפיד עליו. לפי הסבר זה אם יש בו ממשות חוצץ אף שהוא מיעוט שאינו מקפיד, וצריך שני תנאים שלא יחצוץ: **יעשה לנוי וחזותא בעלמא (אין בו ממשות)**. **פרוש שני בפרישה** – כחול שחוץ לעין הוא מיעוט המקפיד, אבל צבע הוא מיעוט שאינו מקפיד. לפי הסבר זה אין קשר לממשות הצבע אלא הכל תלוי בהקפדה ואם אינה מקפידה אינו חוצץ אף אם יש בו ממש.

מחבר – פסק כרא"ש והרשב"א, שצבע שצובעות הנשים על פניהם וידיהם ואת שער ראשן אינו חוצץ. וכן אדם שמלאכתו לצבוע וידיו צבועות אינו חוצץ. **הש"ך הסביר** שהטעם שאינו חוצץ הוא משום שהוא כגוף השער ולכן אע"פ שהצבע חופה את רוב השער או כולו אינו חוצץ. **רמ"א** – ה"ה מי שמלאכתו להיות שוחט או קצב וידיו תמיד מלוכלכות בדם אינו חוצץ, כי רוב האנשים שזו אומנותו לא מקפידים בזה. **ט"ז** – אשה שמצאה שחרורית של עשן בגופה לאחר טבילה לא צריכה לטבול שוב. ואין זה דומה לדיו שמרוח על ידה שחוצץ, כי שחרורית זה לכלוך בעלמא שלא מקפידה עליו כי אין בו ממש, ובדיו יש ממשות ומקפידה. [זה ע"פ הפרוש השני בפרישה שהתנאי היחיד הוא מיעוט שאינו מקפיד ואין קשר לממשות]

שבט הלוי – כל חזותא בעלמא אינו חוצץ בכל אדם בכל אופן שהוא כשאינו ברוב הגוף.

סעיף יח

משנה – "אלו חוצצים באדם: בצק שתחת הצפורן ... אלו שאין חוצצים: צואה שתחת הצפורן". (מקואות פ"ט מ"ד)

תוספתא – "צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט (שדומה לבצק ונדבק מאוד) והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חוצצים".

רא"ש, רא"ש, רבנו ירוחם – פסקו את התוספתא. ואע"פ שהמשנה לא חילקה בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר, באה התוספתא לפרש את המשנה.

רמב"ם – פסק את פשט המשנה שבצק חוצץ בכל מקום וצואה תחת הצפורן לא חוצצת ולא חילק בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר. **הב"י שאל** מדוע דחה הרמב"ם את התוספתא מההלכה, **והסביר** שמשמע שהתוספתא חולקת על המשנה והמשנה לא חילקה בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר, אלא בין בצק לצואה לחוד. ופסק כמשנה.

תוספות, מרדכי – צואה שתחת הצפורן יבשה חוצצת, לחה אינה חוצצת. והמשנה שכתבה שצואה שתחת הצפורן לא חוצצת התכוונה בלחה.

מה נקרא "שלא כנגד הבשר" שלא חוצץ בצואה? רשב"א, רבנו ירוחם – במקום שהצפורן עדיפה על הבשר.

הדין באשה שלא מקפידה בדברים אלו

ט"ו – כיום אין דרך בני אדם להקפיד על צואה ובצק שתחת הצפורן ולכן מי שאינו מקפיד לא חוצץ משום שזהו מיעוטו שאינו מקפיד עליו. **בית יוסף** – קשה, שאם כן לא היו המשנה והתוספתא כותבות דין סתמי שלא להלכה? **ולכן כתב הב"י שדרך הכלות והנשים הנשואות שהולכות לבית המרחץ להקפיד שלא תהיה שום צואה תחת הצפורן שלא כנגד הבשר**, והטעם הוא שלא תתגנה על בעלה והוא יאמר שלא רחצה אפילו במקום גלוי. ולכן גם אם אשה מסוימת לא מקפידה, הרי היא מיעוט ובטלה דעתה. ובצק שתחת הצפורן חוצץ אפילו לא כנגד הבשר כי יאמר הבעל שהיא מאכילתו וזהמה ולכן נכנס בצק בצפרניה ולכן מסירות כל בצק מהצפרנים ואע"פ שזו לא מקפדת בטלה דעתה. **ומה שכתב הסמ"ג בשם ר"ת** שבצק וטיט אם יש ממנו כ"כ מעט שאין מקפיד אינו חוצץ, הכוונה שהוא כ"כ מעט שאף אחד לא מקפיד עליו, אבל אם דרך בני אדם להקפיד עליו, אלא שזו אינה מקפידה בטלה דעתה.

המנהג למעשה

השג"א, רא"ש, ר"ן – נשים אינן יכולות לכוון מה שנקרא נגד הבשר ומה לא, ולכן נהגו ליטול צפרניהן בשעת טבילתן.

מחנה – פסק את התוספתא והרשב"א והרא"ש, שצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר חוצץ (במקום שהציפורן עדיפה על הבשר), וכנגד הבשר לא חוצץ. וכמשנה, שבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר חוצץ. ולענין נטילת ידים חוצץ באותם תנאים של טבילה (או"ח סי' קסא סעי' א)¹.
וכרשב"א והרא"ש, שלפי שאינן יכולות לכוון מה נקרא כנגד הבשר ומה שלא כנגדו נהגו הנשים לטול צפרניהם בשעת הטבילה.
ט"ז – ע"פ הסמ"ג והסמ"ק, אם יש צואה ובצק כ"כ מועטים שאין מקפידים על כך, אז מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ.

סעיף יט'

משנה – "חץ שהוא תחוב באדם, בזמן שהוא נראה חוצץ. ואם אינו נראה, טובל ואוכל בתרומתו". (מקוואות פ"י מ"ח)
מהר"ג – אשה שיש לה נפיחות במקום הצפורן ולא יכולה לחתוך אותן ולא לחטט בהן, אם הנפיחות גדולה כ"כ שהטיט לא נראה אינו חוצץ, ואם לא, חוצץ.
מחנה – פסק כמרדכי.
ש"ג – אין צריך אפילו שיהא נקרם עור ובשר על הטיט, אלא רק שלא יראו אותו.

סעיף כ'

מהר"ג בשם ר"אב"ה בשם הגאונים. ספר התרומה – דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ, אבל צפורן עצמה לא חוצצת אפילו היא גדולה ועומדת להיחתך ופורחת ועוברת את הבשר, כי הצפורן היא חלק מגוף האדם כמו השערות.
שער' דורה – אם שכחה ולא נטלה צפרניה קודם טבילתה, אינו חוצץ כל עוד שאין בהן טיט. ומ"מ טוב להחמיר ולטבול שנית בלא ברכה, **משום שא"א שלא יהיה בו טיט**.
האב"ן – אם שכחה ולא נטלה תמיד חוצצים וצריכה לטבול שוב, **כי הצפורן עצמה כשעומדת להיחתך היא חוצצת**. ואין זה דומה לשערות שרוב הנשים לא מקצצות אותן, משא"כ צפרנים שרובן קוצצות אותן.
מחנה – פסק כרוב הראשונים שצפורן אינה חוצצת, ואם היא נקיה עלתה לה טבילה.
רמ"א – כל זה כשהציפורן נקיה מצואה ובצק. וכשערי דורא, שכבר נהגו הנשים לטבול צפרניהם, **ולכן אפילו אם אחת נשארה צריכה טבילה שוב, וכן נוהגים**.
מהר"ם מלובלין – זה רק חומרא ולא מדינא, ולכן אם שכחה צפורן אחת מיד אחר הטבילה תטבול שוב, אבל אם כבר עבר יום או שכבר לנה עם בעלה לא תטבול שוב כאשר לא נמצא לכלוך תחת הצפורן, כדי שלא יצא לעז על טבילתה הראשונה.
ג"ח – חשש לדעת ראב"ן שצריכה לטבול שוב שמא הצפורן חוצצת.
ש"ג – **להלכה פסק שלא כמהר"ם מלובלין וחשש לראב"ן והב"ח**, ולכן אם אפשר לחזור ולטבול אפילו לא מצאה עד מחר, תחזור ותטבול, ואם אי אפשר לא תחזור ותטבול כי כבר עבר לילה.
ט"ז – **פסק כמהר"ם מלובלין ותמה על הב"ח**. למעשה כתב שגם המצריכים לטבול שוב זה רק אם לא שימשה עם בעלה, אבל אם שימשה ואולי נתעברה לא חוזרת וטובלת שוב כדי שלא יצא על הולד לעז שהוא מהנידה, ואפילו אם אין ידוע לה אם היה שם טיט או צואה ג"כ לא טובלת שוב, כי כל אלו הם מיעוט המקפיד וגזרה מדרבנן ובספק דרבנן לא נחמיר בזה (אפילו אם אתחזק איסורא).
פתחי תשובה – בצפרני הרגלים אף פעם לא צריכה לטבול שוב אפילו יודעת שלא היה נקי, כי שם ודאי לא מקפידים.

הדין כשארעה טבילתה בחול המועד, בשבת וביו"ט לענין נטילת צפרנים

מהר"ג – אם ארע לה טבילה בחול המועד נכון הדבר שגויה תחתוך לה, כי אסור לגלחם במספריים ובסכין ואמירה לגוי זה שבות ושבות במקום מצוה התירו. ואם אין לה גויה תנקר היטב בטיט שתחת הציפורן.
ט"ז – דבריו של המרדכי הם דוקא בחוה"מ, אבל בשבת ויו"ט לא תאמר לגויה לחתוך לה, כי אין זה מצוה גמורה אלא חומרא כמו שראינו קודם, ולכן אין סיבה לבטל שבות של אמירה לעכו"ם. ועוד, שהישראלית מטה את ידיה אל הגויה וכאילו עוזרת לה בזה ועוברת איסור תורה בשבת ויו"ט ונחשב כמו ניקף שגם הוא עובר על איסור כמו המקיף. ולכן בשבת ויו"ט לא תחתוך ע"י גויה אלא תנקר היטב ותטבול ורק בחוה"מ תנקר לה גויה כי התירו לה לעשות זאת אפילו בעצמה.
וזה רק לשיטת המרדכי שמחמיר בחיתוך בחוה"מ, אבל להלכה בס' תקלב מתירים לחתוך בחוה"מ בלי שינוי כשזה לצורך מצוה (אפילו לרמ"א שאסר) ובשבת ויו"ט לא תחתכם כלל אלא תנקר היטב.
ש"ג – **האריך לחלוק על ה"ט"ז**, שכיון שאפילו אם היא עצמה נוטלת הצפרנים אין כאן איסור תורה, כ"ש כשנותנת לגויה שזה מותר, מה גם שלרוב הפוסקים זה מצוה וכ"ש לראב"ן שמדינא חייבים כי הצפורן חוצצת. ומצרפים לזה שבלאו הכי יש פוסקים הסוברים שמותר לומר לגוי

¹ **וע"פ חילוק זה הסביר הבית יוסף** מדוע הרשב"א לגבי טבילת אשה פסק כתוספתא לחלק בין צואה תחת הצפורן כנגד הבשר שלא חוצץ ושלא כנגד הבשר שחוצץ ואילו בנטילת ידים פסק שכל צואה שתחת הצפורן לא חוצצת, וזאת משום שלגבי טבילה נשים מקפידות על צואה שלא יתגון על בעליהם שיאמרו שהלכו למרחץ ולא התנקו מצואתם, אבל בנטילת ידים חשש זה לא שייך, שבזה לא מתגנה על בעלה והרי זה מיעוט שלא מקפיד. וגם אם נאמר שמתגנה על בעלה, מכיון שנטילת ידים שוה לאנשים וגם לנשים, ואנשים לא מקפידים על זה כלל ולא חוצץ, ה"ה לנשים ג"כ לא חוצץ כי אין חילוק בין איש לאשה בנטילת ידים. **אלא שנשאר הב"י בצ"ע** כי לענין נטילת ידים כתב הרשב"א שצואה לא חוצצת כי זה דבר שלא מהודק, וא"כ מדוע לענין טבילה כן חוצצת. **ונשאר בצ"ע**.
הש"ך תרץ אחרת, שהרשב"א סבר כסמ"ג וכסמ"ק שצואה שאינה נדבקת לא חוצצת כלל, אלא שהחמירו הנשים לטול צפרניהם בכל צואה כמו בצק שנדבק, אבל ודאי לענין נטילת ידים לא שייך להחמיר ולטול צפרנים עבור כל נטילה ונטילה.

לעשות מלאכה גמורה לצורך מצוה כמו לגבי נר של סעודה (ס' רעו). לכן אמנם לא נתיר לחתכם בכלי כי אפשר ביד, אבל בלא כלי ודאי הדבר פשוט שצריכה לחתכן ע"י גויה אפילו בשבת ויו"ט וזהו שבות דשבות שמותר לצורך מצוה. וכן פסק המגן אברהם (ס' שמ).
משנה גהונה. (ס' שמ. ק. ג.) – הכריע כדעת הש"ך לחתוך צפרניה בשבת ויו"ט ע"י גויה, ואם אין לה גויה תסמוך בשעת הדחק על הניקור שתעשה תחת הצפורן ותעיין היטב שלא יהיה שם טינוף.

סעיפים כא'-כב'

תוספתא – "האבר והבשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצים. רבי יונתן בן יוסף אומר: צפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת.
משנה – "אלו שאינם חוצצים: ... צפורן המדולדלת". (מקואות פ"ט)

טוה – הלכה כרבי יונתן בן יוסף כי אף אחד לא חולק עליו. ומשמע שרובה אינה חוצצת, אבל מיעוטה חוצצת.

הבית יוסף תמה מדוע אבר ובשר המדולדלים יחצצו, הרי אם משום שאינם חשובים חלק מהגוף אלא כדבוקים בגוף ודבר הדבוק בגוף חוצץ, זה אינו, כי זה רק דבר שדבוק בעור שהוא מקום מגולה, אבל מקום חיבור האבר והבשר לא היו מגולים מעולם ולא באים שם מים בכל מקרה ואין סיבה שיחצצו?

לכך מצאנו כמה הסברים:

1. **ג'ית יוסף ע"פ המהרז"ל וזרבי. משנה** – ברגע שנדלדלו אבר ובשר אינם יונקים מן הגוף, ואינם חשובים חלק מהגוף, אלא כקטועים וכאילו נתגלה מקום חיבורם ונמצא כשטובלת שמקום אבר ובשר זה חופים על מקום חיבורם ומונעים אותו מלבוא במים ונחשב כבית הסתרים שאם יש עליהם דבר חוצץ מעכב הטבילה.
 וכן כשפרשה מעט מהצפורן מקפידה על זה ומעכב את הטבילה, אבל כשפרשה רוב הצפורן אינה חוצצת כי יכולה בקלות לחתוך אותה, וכיון שלא מסירה אותה מראה שלא מקפידה על זה וזהו מיעוט שאינו מקפיד עליו שלא חוצץ.
2. **ג'ית יוסף** – הכונה שאם נמצא בהם שום דבר שחוצץ לא עלתה לה טבילה, כי כיון שהם מחוברים לגוף אע"פ שהם מדולדלים הם חשובים כמו הגוף. וה"ה ציפורן שפרשה מיעוטה, מכיון שרובה מחוברת לגוף היא נחשבת כחלק מהגוף שאם יש עליה דבר החוצץ מעכב כמו בשאר מקומות, וכשפרשה רובה כבר אינה נחשבת חלק מהגוף וגם אם נמצא עליה דבר חוצץ אין בכך כלום.
הט"ז תמה על פרוש זה, מדוע על החלק המיעוט שנשאר דבוק לא תהיה בו חציצה.
3. **ט"ז** – הסכים שמה שדבוק אין בו חציצה, ומדובר על החלק שכבר פרש, שאם רובו קיים ומיעוטו נסדק, אז מקום הסדק צר והמים לא מגיעים לשם, אבל אם נפרץ רובו, אז התרחב מקום הסדק והמים יכולים לבוא לשם וראוי לביאת מים ולא חוצץ. ובאבר המדולדל הוא תמיד צמוד לגוף ומונע ביאת מים.

רמב"ם. רבנו ירוחם – כתב שצפורן המדולדלת לא חוצצת כלשון המשנה בלא חילוק בין רובה למיעוטה.

הבית יוסף הביא שתי אפשרויות לפרש לשיטתו את הסתירה בין המשנה לתוספתא: האחת, שהוא גם סובר כרבי יונתן בן יוסף, אלא שלרבותא נקט, שלא רק שפרשה מעוטה אינה חוצצת, אלא גם פרשה רובה. **והשניה**, שחכמים חולקים על רבי יונתן בן יוסף וסוברים שמיעוטה ג"כ לא חוצצת והלכה כחכמים. (וא"א לומר שחכמים חולקים שחוצצת בשניהם כי אז המשנה היתה מביאה את דעתם שלא נקל לומר שבשניהם לא חוצצת)

הבית יוסף הציע כמה דרכים לפרש את טעמו של הרמב"ם מדוע צפורן מדולדלת לא חוצצת אף פעם:

1. משום שאפילו כשהיא מחוברת לגוף ועומדת להיקצץ אינה חוצצת, ה"ה גם כשנדלדלה.
פרוש זה שייך לפי הסברה שרבי יונתן בן יוסף לרבותא נקט רובה, ואצ"ל שמיעוטה לא חוצץ.
2. יכולה להסיר אותה בידה וזה שלא עושה כך, מראה שלא מקפידה בזה, בין במיעוטה ובין ברובה.
3. ע"פ הטעם השני בדעת הטור, י"ל, שכיון שצפורן עומדת להיקצץ, כיון שפרש מיעוטה כל מה שנמצא על אותו מיעוט כעומד להיקצץ דמי, ולכן אם נמצא עליו דבר החוצץ אינו מעכב.
שני פרושים אלו שייכים רק לפי האפשרות שהרמב"ם פסק כחכמים שלא חילקו כלל בין רובה למיעוטה, ורבי יונתן בן יוסף חולק.

הדין כשנעקרה הצפורן עצמה: ג'ית יוסף – כאן יהיה חילוק לפי הרמב"ם ג"כ. אם נעקרה רובה כבר לא תוכל להתרפא וכאילו נתלשה כולה, ולכן אם נמצא עליה דבר החוצץ, אינו חוצץ. אבל אם נעקרה מיעוטה ייתכן ותתרפא ולכן היא עדין חלק מהגוף וכל שנמצא בה דבר החוצץ, הרי זה חוצץ אפילו אם נמצא על המקום שפרש בלבד.

הלכה

מחבר

1. פסק את המשנה והתוספתא ורבי יונתן בן יוסף וכפרוש הטור שצפורן המדולדלת שפרשה מיעוטה חוצצת (אפילו היא נקיה), רובה לא חוצצת.

ג'ה.ש"י – כתבו את הטעם של המרדכי והדרכי משה שהצפורן עצמה חוצצת כשפרשה מיעוטה אפילו לא נמצא עליה דבר החוצץ (ולא כפרוש הבי"י).

ש"י – כיום המנהג להחמיר ולקצוץ הצפרנים ע"פ חומרת הרמ"א בסעי' כי אפילו אם פרשה רובה, ואם לא עשתה כן, חוזרת לטבול. **הש"ך מסתפק** אם גם כאן יש להחמיר ומספק מחמיר.

2. כתוספתא, שאבר ובשר מדולדלים חוצצים.

רמ"א – אבל יבלת או יתרת ואינם מדולדלים לא חוצצים.

סעיף כג'

תוספתא – "ושאמרו חוצצים ושאמרו אין חוצצים, לא מטמאים (אם הוא זב ונגע בו טהור) ולא מיטמאים (אם נגע בהם זב) חוץ מקרום שעל גבי המכה והאגד שעל גבי המכה והקשקשים שעל גבי השבר והשירים והנזמים והקטלאות והטבעות, אוצין (דחוקים על הבשר) חוצצים, רפים אין חוצצים". (פ"ו ה"ד).

רמב"ם טור – קרום שעל גבי המכה לא מטמא ולא מיטמא, וכל השאר (כולל אגד וקשקשים) אוצין חוצצים רפים לא חוצצים. הבית יוסף הסביר שהטור ידע את דעת הרא"ש והרשב"א וסבר שאע"פ שהמשנה לא כתב את דין האגד והקשקשים לענין חציצה, מ"מ הם גם חוצצים בהיותם דחוקים כי אין הבדל בינם לבין שירים, נזמים, קטלאות וטבעות שבהן.

ה"ש, רא"ש, רשב"א, רבנו ירוחם – קרום שעל גבי המכה, קשקשים שעל גבי השבר ואגד שעל המכה הם יחידה אחת שלא מטמאים ולא מיטמאים (בין אוצין ובין רפים). וכל השאר אוצין חוצצים, רפים אינם חוצצים.

הרא"ש והרשב"א שאלו מדוע טבעת דחוקה חוצצת, הרי זה מיעוט שאינה מקפידה? **והביאו את פרוש הראב"ד**, שמקפידה להסיר אותה בשעת הלישה, וכיון שמקפידה על כך במקרה כלשהו אע"פ שזה לא בשעת טבילה, נחשב כחציצה. **משמע שאם לא מסירה אותה כלל לא חוצצת כי זה מיעוט שאינו מקפיד.**

מחבר – כתוספות והרמב"ם, ששירים ונזמים, טבעות וקטלאות, אם הם רפויים אינם חוצצים ואם הם מהודקים חוצצים. וה"ה באגד שעל המכה וקשקשים (לוחות שעושים הרופאים על המכה כגון גבס) שעל השבר.

רמ"א (ס' קסא) – אנו לא בקיאים בין רפוי ללא רפוי.

פתח תשובה – משמע במחבר באו"ח שסתם טבעת מהודקת היא וחוצצת ואין שום חילוק בזה בין אם דרכה ללוש אתה ובין אם לא. וטבעת באיש לא חוצצת כלל כי זהו מיעוט שאינו מקפיד.

ג"ח – החמיר כרא"ש וכרשב"א שבאגד וקשקשים אפילו רפויים חוצצים כי המים לא נכנסים בהם כמו שצריך.

רעק"א – דוקא נזמי אף, אבל נזמי אוזן לא חוצצים. **ואם טבלה ומסופקת אם היה רפוי או לא, אינה צריכה טבילה שנית.**

סעיף כד'

גמרא – "אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת. נהי דביאת מים לא בעינן (כי כתוב "ורחץ בשרו במים"), מה בשרו מבחוץ אף כל מבחוץ, מקום הראוי לבוא בו מים בעינן, כדרכי זירא, דאמר רבי זירא: כל הראוי לטבילה, אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לטבילה בילה מעכבת בו". (נידה סו:).

סמ"ג – ה"ה אם נמצא ביניהם בשר או פירורים חוצצים, וה"ה לכל דבר הנמצא בין השיניים.

מדוע מה שיש בין השיניים חוצץ? ה"ש – שפחה זו היתה נשואה וכל נשואה מקפידה על בין הסתרים כדי שלא תתגנה על בעלה וכנ"ל בין השיניים שזה מקום מוסתר. **ואפשר לפרש** שלא היתה נשואה וכל אשה מקפידה על בין השיניים.

רא"ש – ראה מנהג יפה שנשים שצריכות לטבול לא אוכלות בשר כל היום כדי שלא יישאר להן בערב בין השיניים כלום. וכן מנהג יפה שלא טועמות כלום בין הרחיצה לטבילה כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה.

מחבר – פסק ע"פ הסיפור עם שפחתו של רבי שצריכה לצחצח את שיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ (כי צריך שיהיה ראוי לביאת מים), ואם טבלה ונמצא שם דבר דבוק לא עלתה לב טבילה.

וכרא"ש, שיש נוהגות לא לאכול בשר ביום הטבילה כי הוא נכנס בין השיניים, ואע"פ שבדקות יש חשש שישאר חלקים ממנו בין השיניים.

ג"ח – למד מכאן שאין חובה לצחצח שיניים אלא זו עצה טובה, כי אם אח"כ יתברר שהיה דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה. ודין זה דומה לדין שוחט.

ש"י – חלק וכתב שמדין הדין צריכה לצחצח שיניה, כי כאן אין לה חובה לבדוק אח"כ, ולכן חוששים שמא יהיה דבר חוצץ בשיניים, משא"כ בשחיטה שצריך לבדוק את הסכין אחר סוף השחיטה ויגלה אם השחיטות היו פסולות.

רמ"א – אין לאכול בין הרחיצה לטבילה, ואין לה לעסוק כל היום כולו בבצק או נרות של שעה שלא ידבק בה ויחוצץ. וכן נוהגים.

ק"ף? – אם לא נהגה את המנהג שלא לאכול בשר, פשוט שאין לעכב הטבילה. וכן בשבת ויו"ט אוכלת בשר ותיזהר לנקר את מה שחוצץ בין השיניים.

סתימה בשן: הפוסקים הקלו בדבר כי זהו מיעוט שאינו מקפיד. אע"פ שרטיה חוצצת, זה חציצה שמפריעה וסתימה בשן לא מפריעה. ועוד שרטיה עתידה להיות מוסרת וסתימה נשאר קבועה, וכן א"א להסיר סתימה ללא מכשירים רפואיים. ועוד, שמצטערת בהוצאתו. באגרות משה כתב שזה דומה לחץ השקוע בבשר שלא חוצץ. וגם בסתימה זמנית יש להקל כי לא מסירה אותה עד לזמן מסוים כמו טבעת שמסירה אותה בשעת לישה, וכן גם חץ שקוע ואינו נראה הוא דבר זמני ובכל זאת לא חוצץ.

שן תותבת: בבינת אדם כתב שלא חוצצת כי עשויה לנוי. מהרש"ם כתב שמכיון שבקל מוציאים אותה לנקות חוצצת. **עדשות מגע:** מורידים אותם בכל לילה ובודאי שלא יגעו במים ולכן חוצצים. בשבת הלוי הקל במקרה שכבר לנה עם בעלה שלא להצריכה טבילה שנית כי הם לא מהודקים ולא מקפידה על זה. בדרכי טהרה כתב שאם אלו עדשות שלא מסירים אותם זמן רב אינם חוצצים. **טבילה במקרה של בעיה בכניסת מים לאזניים:** אג"נ. נז"ר – תכניסי ידיה באזניים ואז זה יהיה נחשב ראוי לביאת מים. **חלקת יואב** – תניח את צמר הגפן שבעה ימים קודם. **הר. צב"ג** – תרגיל את עצמה ללכת עם צמר גפן באוזן שבוע קודם וביום הטבילה תחליף לחדש שיהיה נקי. **מהרש"ם** – אם זה מקום שאינו נראה אפשר להקל. **אמה"נ. נושא** – תניח שמן גפן ספוג במי מקוה. **הב. פעל"ג** – אשה אחרת תשטוף ידיה במי המקוה ותני באזניה. **חז"נ"א** – תניח צמר גפן תטול בשמן ואז מי המקוה יכולים להיכנס לשם אע"פ שבזמן קצר זה לא אפשרי כי ראוי לביאת מים. **שערי** – **טבילה** – תטבול את צמר הגפן בשמן דגים שהוא לא חוצץ.

סעיפים כה'–כו'

האב"ד

1. לומדים מהסיפור עם שפחתו של רבי שאם לא הדיחה את בית הקמטים ואת בית הסתרים ונמצא בהם דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה. אבל אם לא היה עליה דבר חוצץ, עלתה לה טבילה. ונלמד משפחתו של רבי שבגלל שנמצא דבר חוצץ בין שיניה הוצרכה טבילה נוספת, אבל בלא זה לא היתה צריכה טבילה שוב.
 2. עוד לומדים שאם לא בדקה בין שיניה וטבלה ואח"כ אכלה או התעסקה בכתמים או תבשילים ואח"כ בדקה ומצאה עצם או דבר אחר חוצץ בין סתריה, מסתבר שתולים להקל (בבית הסתרים שאין צריך לביאת מים) שבזמן הטבילה לא היה הדבר החוצץ שם, ועלתה לה הטבילה. ואינו דומה לחפיפת הראש ובדיקת הגוף שאם לא עשתה כן, לא עלתה לה טבילה.
- מחנ"ב** – פסק את דיני הראב"ד. **והסביר הש"ך**, שבדיקת הגוף וחפיפת הראש מעכב אם לא עשתה זאת קודם, כי צריך ביאת מים, אבל בית הסתרים ובית קמטים לא צריכים ביאת מים.
- ש"ך** – הביא את דעת הרוקח שחלק וסבר שאם נמצא דבר חוצץ בין שיניה אחר הטבילה צריכה טבילה שוב ולא תולים להקל, אע"פ שהתעסקה באותו המין כל היום כולו אח"כ. **ויש להחמיר**.

סעיף כז'

משנה – "נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה (כי המעות לא מהודקים במקום הנחתם ולא שייכת בהם חציצה), אבל טמאה היא על גב רוקה. נתנה שעררה בפיה, קפצה ידה (סגרה ידה בחוזק), קרצה שפתותיה (דחקה שפתותיה זו בזו וכעת לא ראויים המים לבוא בפיה), כאילו לא טבלה". (מקוואות פ"ח מ"ה)

שערי דורה – לכתחילה צריכה לפתוח פיה מעט כדי שיהיה ראוי לביאת מים.

מחנ"ב – פסק כמשנה שנדה שעררה בפיה (כי אז לא באו המים בשערה) או קרצה שפתותיה או קפצה ידה בענים שלא באו המים בהם, לא עלתה לה טבילה.

סעיף כח'

משנה – "האוחז באדם ובכלים ומטבילן, טמאים. ואם הדיח את ידו במים טהורים (כי המשקה על ידו מתחבר למקוה ואין כאן חציצה כלל). רבי שמעון אומר: ירפה, כדי שיבואו בהם מים". (משנה שם)

המ"ס. המב"ן – מחלוקת ת"ק ורבי שמעון האם מועיל לרפות את ידו (כי להדיח ידיו שניהם מודים), שת"ק מחמיר שחייב להדיח ידיו אפילו ירפה, כי לרפות ידיו לבד לא יועיל גזרה שמא לא ירפה. **והלכה כת"ק שריפוי ידים לא מועיל**.

הט"ז דקדק שאם הדיח ידיו קודם, אפילו מחזיק את הכלי או האדם בחוזק, עלתה הטבילה (שאם לא כן מה תועיל הדחת הידים, הרי אולי יאחוז בחוזק אח"כ).

רשב"א. מהד"ג. טור – אם חברתה מחזיקה בה ורפתה ידה בזמן הטבילה עד שבאו המים, כ"ש שעלתה לה טבילה. והוא מסביר את המחלוקת אחרת, שלת"ק הדחת ידים מועילה וכ"ש ריפוי ידים, ובא רבי שמעון ומחמיר וסובר שהדחה לא מועילה לבד אלא חייבים גם ריפוי ידים בנוסף. **והלכה כת"ק שמועילה גם ריפוי ידים וגם הדחה**. ומ"מ לא ידחוק הרבה את הכלי לידיו אלא יאחזנו כדרך כל האדם ולא חוששים שיאחז בכח.

ואע"ג שרגלי הטובל יכולים להיות בקרקע, מ"מ אז כבר הם התרטבו בשיעור טופח ע"מ להטפית, אבל בכלי אדם אוחו אותו בחזקה ומכניסו למקוה וא"כ צריך קודם להרטיב ידיו וגם שיהיה רפוי.

מחנה – פסק כמשנה וכהבנת הרשב"א, שלא תאחוז ביד חברתה ותטבול אא"כ רפתה ידיה כדי שיבואו שם המים. ואם הדיחה ידיה במים תחילה, עלתה לה טבילה, כי המשקה שטופח ע"מ להטפית שעל ידיה הוא חיבור למקוה. **וכ"פ הט"ז שבדבר של חכמים הולכים להקל**, אלא שאם רק הדיחה ידיה ולא רפתה, צריכה שלא תאחוז בה חברתה בכח כי אז לא תועיל ההדחה, אלא שלא חוששים לזה כדעת הרשב"א. **באיזה מים צריכה להדיח ידיה תחילה? ט"ז** – אפילו במים תלושים. **פרישה. ג"ח. ש"ז** – מי מקוה, אבל לא מים תלושים.

ג"ח – פסק כהבנת הרמב"ם וכרמב"ן, שאם רפתה ידיה לא עלתה לה טבילה גזרה שמא לא תרפה ידיה, כי מתוך שהיא בהולה ומפחדת שמא תישמט ידיה היא מחזיקה בחזקה. ורק אם הדיחה ידיה עלתה לה טבילה.

דרישה – מכאן משמע שלכתחילה יכולה אחרת לאחוז בידה בשעת הטבילה ולדחוף אותה למים, אם הדיחה ידיה תחילה במים בשיעור טופח. **ש"ז** – יש להחמיר בדבר זה אפילו אם הדיחה ידיה, ורק בדיעבד עלתה לה טבילה. ואשה שאינה יכולה לעמוד על רגליה, **פסק המשאת בנימין** שתטבול ע"י שיאחזו בה שתי נשים בזרועותיה ותדחנה ידיהן תחילה במים עד שיהיו כטופח ע"מ להטפית. **סדרה. טהרה** – ראוי לדקדק שהמים בידי הנשים שאוחזות בידה לא יהיו מים תלושים, לכן יחזיקו בידיה רק מתחת למים לאחר הדיחו ידיהן במי המקוה ולא הגביהו ידיהן.

סעיף כט

משנה – "אל יאמר אדם דרוס ידך עלי בבית המרחץ. והאומר דרוס ידך עלי בבית המרחץ אינו יוצא כשהוא שלם. בד"א? במים מועטים, אבל במים מרובים הרי זה משובח". (דרך ארץ רבה פ"י)

רמב"ם. ע"פ התוספתא – "האומר לחברו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה".

בית יוסף – מדובר במקוה שיש בו רק מ' סאה מצומצמות ואז כאשר הוא מכניס ידו למקוה חוששים שמא יוציא אותה קודם שחברו יטבול ויחסר המקוה ממ' סאה ונמצא טובל במקוה חסר. ודומה דין זה לקופץ למקוה או טובל פעמים במקוה שזה מגונה (עיין ס' רא). **ריב"ש** – הרמב"ם פרש שמדובר אפילו במקוה שהוא יותר ממ' סאה מכוונות. ועיין לקמן בס' רא במלכות מקוואות.

מחנה – פסק כתוספתא וכהבנתו בבית יוסף, שהטובל במקוה שיש בו מ' סאה בדיוק, אם אמר לחברו כבוש ידך עלי במקוה, הרי זה מגונה, שמא חברו יוציא את ידו קודם שיטבול במקוה, ויחסר המקוה ממ' סאה.

סעיף ל'

משנה – "הטביל בו את המיטה, אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה, טהורה, מפני שהמים מקדמים (לפני שנתחבו רגליה בטיט ואותם המים מחוברים למקוה ולכן אינם חציצה)". (מקואות פ"ז מ"ז)

ראב"ד. רשב"א. רא"ש – אינה צריכה להגביה את רגליה מריצפת המקוה בשעת טבילתה, אע"פ שדורסת על הריצפה כי הן רטובות. ואם היה שם טיט צריכה להגביה רגליה.

מחנה – פסק כרא"ש והראב"ד שאינה צריכה להגביה רגליה בשעת הטבילה אם אין שם טיט, אע"פ שדורסת על הרצפה, מפני שהמים מקדמים לרגליה ונגעו בהם קודם שנגעה ברצפה ואותם המים מחוברים למקוה.

ט"ז – משמע שכל זה במי מקוה, אבל אם היו רגליה רטובות ממים תלושים, לא יכולה לדרוס על הרצפה. וכן משמע לפי הרשב"א והמרדכי לעיל בסעי' כח שאם הדיחה ידיה לא תאחוז בחוזק, וכאן כשעומדת על הריצפה זה בחוזק, ולכן צריך שמי המקוה עצמם יעשו את ההכשר. אמנם לפי הרמב"ם שם ה"ה במים תלושים כי יש חיבור למקוה גם כשאשה אוחזת בה בחזקה וה"ה כשעומדת על הריצפה.

ש"ז – **הקשה על המחבר** מדבריו בסעי' לג' שם פסק שלא תטבול ע"ג טיט, וכאן משמע שאם יש טיט רק מגביהה רגליה? **ותרץ**, שזו כוונתו, שכשאין טיט לא צריכה להגביה רגליה וכשיש טיט לא תטבול כלל. ועיין בסעי' לג' שם כתב שכוונת המחבר לאסור רק בטיט היון ושל יוצרים שנדבק ביותר. ע"ש.

סעיף לא

גמרא – "אמר רבא: אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול. סבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזרת מרחצאות (ששם יושבים על מדרגות ויבואו לחשוב שמועילה טבילה במרחץ), הא על גבי סילתא (בקעת עבה) שפיר דמי. א"ל רב חנן מנהרדעא: התם טעמא מאי משום דבעית (שתפחד שלא תפול ולא טבלה כמו שצריך), סילתא נמי בעיתא". (נידה סו:)

ראב"ד. רשב"א – אמנם אם בדיעבד טבלה כשעומדת ע"ג כלי עלתה לה טבילה כי החשש הוא רק משום פחד.

משנה – "העבירו (את המעין) ע"ג (אחורי) כלים או ע"ג ספסל (שאינו לו בית קיבול ואינו מקבל טומאה), רבי יהודה אומר: הרי הוא כמו שהיה (שמטהר כמעין בזוחלים ובכלשהו). רבי יוסי אומר: הרי הוא כמקוה (שמטהר במ' סאה ובאשבורן, ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל (גזרה שמא יטביל בתוכם))." (מקואות פ"ה מ"ב)

הראשונים הקשו על המשנה מדוע המעין מקוה ואסור להטביל ע"ג הספסל, הרי הכלי והספסל מחוברים למעין, ומעין שריבה עליו מים שאובים מטהר בכלשהו: ועוד, הרי מותר להטביל כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפופרת הנוד: כמו"כ צריך לדעת מה מוסיף רבא על המשנה שכבר אמרה שאסור להטביל ע"ג ספסל?

תנן. ה"פ – יש לחלק בין כלים תלושים שמותר להטביל בתוכם לכלים הקבועים במעין שהמעין נגרר על גבם ואסור להטביל בתוכם, **גזרה שמא יקבעו אותם במקום מוצא המים ולא יהיה שם כשפופרת הנוד ונמצאו כל המים העוברים על גבי פסולים**. לכן סבר רב כהנא לאסור טבילה ע"ג כלי קבוע משום גזרה מרחצאות עד שאמר לו רב חנן שהטעם הוא משום פחד וזה בעיה גם בכלי תלוש.

תנן. ה"פ – כאן זה שונה, כי הספסל או הכלי מפרידים בין המעין לבין המים שיצאו חוץ לשוקת ולכן זה לא נקרא מחובר והטועה יטעה לטבול בו גם כשנפסק החבור, משא"כ בנותן מים שאובים לתוך בריכת המעין, שם שם המעין לא בטל ממנו כמו מקוה שיש בו כבר מ' סאה שיכול לתת בו כל מים שאובים שבעולם.

ודחה את חילוק ה"פ בין כלים תלושים לקבועים, כי כשמתבילים כלי בתוך כלי, גם הכלי הפנימי נטבל, אבל סתם כלי המחובר למעין אין להטביל בתוכו. **לכן אסור לטבול בכלים בין שהם מחוברים ובין שהם תלושים בין בתוכם (לדברי הכל) ובין על גבם (לרבי יוסי)**. ובכל זה אם טבלה לא עלתה לה טבילה משום שגזרים שמא תטבול בתוך הכלי.

ומה שחידש רבא שאשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול, זה משום שמדובר אפילו בכלים המנוקבים כשפופרת הנוד, משום הפחד.

הלכה

ה"ג בשם הראב"ד, רשב"א, רבנו ירוחם – כל מה שאמרנו שבדיעבד עלתה לה טבילה זה דוקא כשטבלה ע"ג כלי חרס או חתיכת עץ שלא מקבלים טומאה כי לא ראוי למדרס, אבל אם טבלה ע"ג כלי עץ או נסרים הראויים למדרס (שייחדו אותם למדרס כגון ספסל וכיו"ב) אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה משום גזרת מרחצאות.

ולמד זאת הראב"ד מהמשנה, שלא יטביל ע"ג הספסל גזרה שמא יטביל בתוכו, ולכן כל שהוא ראוי למדרס כספסל ושאר כלים המקבלים טומאה או כל דבר שיש עליו שם כלי אפילו פשוטי כלי עץ לא מטבילים בהם משום גזרת מרחצאות. ואפילו בדיעבד לא עלתה הטבילה, כי הרואה יטעה לומר שיש היתר לטבול במרחץ.

והשיב הרשב"א בתשובה על פי הראב"ד שאין לעשות מקוה שירידים אליו במדרגות העשויות מעץ ולטבול עליהם, כי **אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה אע"פ שקבעו אותם בקרקע**, אלא שיש לעשות מדרגות מאבנים רחבות כדי שלא תפחד לעמוד עליהם ולטבול.

ה"פ – ראינו שחילק בין כלים תלושים שמותר לטבול בתוכם לכלים קבועים שאסור לטבול בתוכם גזרה שמא יקבעו אותם במקום מוצא המים ולא יהיה שם כשפופרת הנוד וכל המים שיעברו על גבם יהיו פסולים. א"כ, כוונתו של רבא שאשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול זה רק כלי חרס הקבוע לעמוד על גביו בגלל הטיט, אבל בתלוש יהיה מותר.

רמב"ם. ה"פ. ה"פ. ה"פ. ה"פ – לא הזכירו כלל את גזרת מרחצאות, ומשמע שכאשר הגמרא אמרה שהטעם הוא משום הפחד, זה דוחה לגמרי את הטעם של גזרת מרחצאות, ואין גזרה כזו, ולכן אין לטבול לכתחילה ע"ג כלי משום הפחד שמא לא תטבול יפה, ואם טבלה ע"ג כלי כלשהו עלתה לה טבילה בדיעבד.

הבית יוסף הקשה על הבנת הטור את הרא"ש, הרי לעיל ראינו שהרא"ש אסר לטבול בכלים בין מחובר, בין תלוש, בין בתוכם ובין על גבם, והתיר בדיעבד רק בכלי מנוקב כשפופרת הנוד. ועוד משמע שמחמיר יותר מהראב"ד, שהראב"ד התיר ע"ג כלי חרס או חתיכת עץ, והרא"ש אסר ע"ג כל הכלים כולם גזרה שמא יטביל בתוכם, וא"כ איך הטור כתב שהרא"ש לא חילק והתיר בדיעבד בין בכלי חרס ובין בכלי עץ?!

ועוד הקשה על הרמב"ם שנתן הטעם לאיסור משום הפחד, משמע שאם הכלי קבוע בקרקע המקוה שאין פחד מותר לטבול, והרי המשנה עוסקת בטבילת כלים שלא שייך בזה פחד כללי: ועוד, הרי המשנה אסרה בספסל ובספסל לא מפחדים בד"כ?

הבית יוסף הביא בשיטת הרא"ש והרמב"ם כמה תרוצים:

1. אפשר לומר שהרא"ש הסתפק האם דברי המשנה "ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל" זה אפילו בדיעבד, ולכן הרא"ש לא חילק בין כלי חרס לכלי עץ, שאם הדין בדיעבד מותר, אז מותר הן בזה והן בזה, ואם אפילו בדיעבד לא עלתה טבילה, אז לא עלתה הן בזה והן בזה.
2. אפשר לומר לדעת הרמב"ם והרא"ש שאין ראייה מהמשנה במקוואות, כי שם מדובר שהעביר את כל המעין כולו ע"ג אחורי כלים או הספסל ולכן פסול אפילו בדיעבד בין בתוכו ובין על גביו כמו שבארנו, אבל כשלא העביר את כל המים אלא רק את מקצתם או שהוא כלי שאינו לו בית קיבול פשוט שמותר להטביל ע"ג הכלים האלו או הספסל כי לא התבטל שם המעין ממנו. אלא שאסור לכתחילה משום הפחד, ובדיעבד עלתה הטבילה.
3. המשנה אומרת "ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל", משמע שע"ג כלי מותר להטביל אע"פ שהעביר עליו את המעין. והטעם בזה, שהכלי כשמעביר עליו מעין, מניח אותו הפוך עם פניו למטה, ושייך לגזור שמא יטביל בתוכו כשפניו למעלה שיראו ויטעו, אבל כשפניו למטה זהו הכר ששינוי להניחם כך, כי אם היו מונחים כדרכם היה אסור לטבול בהם ולכן אין לגזור בזה. וכל זה לענין להטביל גם גבם, אבל מים הנמשכים מהם דינם כמקוה, כי במים הנמשכים אין הכר כ"כ שהכלי מונח שלא כדרכו ויבואו לטעות ולכן גזרו שדינם כמקוה.
4. וכל זה בכלי, אבל ספסל שהוא כלי בלא בית קיבול אסור בכל מקרה. וכאן בא רבא לומר שכל מה שהתרנו לטבול ע"ג כלים הפוכים ואין לגזור משום טבילה בכלים, זה בדיעבד, אבל לכתחילה אסור לעמוד עליו ולטבול משום הפחד.
4. המילים "ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל" הם המשך דבריו של רבי יוסי שאמר שרק בספסל או כלים שאין להם בית קיבול הרי הוא כמקוה, אבל אם העבירו ע"ג כלי או כל כלי שיש לו בית קיבול ומעמיד אותו הפוך, הוא מודה לרבי יהודה שהרי הוא כמו שהיה.

מחבר

1. פסק כרשב"א שאין טובלים בכלים. לכן אם היה טיט במקום שטובלת, לא תעמוד על גבי כלי עץ אפילו רחבים וקבועים בלא חשש פחד, כי הם מקבלים טומאה מגבן, ולא על גבי נסרים שראויים למדרס או כלי אחר הראוי למדרס הראוי לקבל טומאה, משום גזרת מרחצאות.
2. כראב"ד, שאם עברה וטבלה לא עלתה לה טבילה. אבל נותנת חבילי זמורות תחת רגליה מפני הטיט.

3. פסק כרבא ורב חנן מנהרדעא, שלא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול ולא ע"ג בקעת שמא תפחד שתפול ולא תטבול כראוי.
4. כראב"ד והרשב"א שמכיון שהגזרה בכלי חרס שלא מקבלים טומאה היא רק משום פחד, עברה וטבילה עלתה לה טבילה.
- ג"ח** – פסק שאין להקל בזה כי לרש"י ותוספות לא עלתה לה טבילה בדיעבד אפילו בכלי חרס.
- ש"ך** – תמה על דבריו, שפרוש זה נאמר על ההו"א של רב כהנא, אבל למסקנה בדיעבד עלתה לה טבילה כי אין גזרת מרחצאות בכלי חרס. ועוד, שגזרת מרחצאות היא רק לכתחילה, ולכן אף שפסקנו שמחמירים בזה בדיעבד זה רק בכלי שמקבל טומאה, אבל לא בכלי שלא מקבל טומאה. **וכ"פ גם הט"ז להקל בדיעבד כשעברה וטבילה.**
5. כרשב"א שמקוה שיש בו מדרגות של עץ, אם טבילה ע"ג המדרגות לא עלתה לה טבילה כי הם מקבלים טומאה משום גזרת מרחצאות, ואפילו הם מחוברים לכותלי המקוה, אלא צריך לעשות מדרגות של אבנים שלא מקבלים טומאה, וכן שיהיו רחבות מספיק להנחת הרגלים כדי שלא תפחד ליפול ממנה.
- מעדני מלך. דרישה. ג"ח** – אם עשו מראש מדרגות מעץ לעמוד עליהם בשעת הטבילה ע"מ לקבוע אותם במקוה, אין עליהם שם כלי אלא שם בנין ומותר לטבול עליהם, ומה שאסר הרשב"א זה כאשר לקחו סולם ואח"כ החליטו לקבוע אותו במקוה שאז היה שם כלי עליו כבר מקודם.
- שארית. ווסף** – הוסיף שה"ה בנסרים ושליבות שנעשו רק כדי לעמוד עליהם במקוה בשעת הטבילה, שיותר לטבול עליהם, כמו שראינו לקמן בסע' לבי שאם אין לבזבזים מותר, כי נעשו לעמוד עליהם ולא לקיבול. ומה שאסרו הרשב"א והמחבר זה בנסרים ושליבות העשויים למדרס.
- מהר"ם מלובלין** – הסכים עם הנ"ל ואין לשנות המנהג שלא להוציא לעז על הראשונים, אבל אם מזדמן לו שבונים מקוה חדש, הוא דואג שייבנה מדברים שאינם ראויים למדרס לצאת ידי כו"ע.
- מהר"ם מפדובה** – האריך להסביר מדוע מנהג מדינותיהם שעושים נסרים במקוה והאשה טובלת עליהם. והסביר שהנסרים הללו עשויים רק כדי לעמוד ולטבול עליהם ולכן הם אינם חשובים ככלי אלא כקורת הבית, ובפרט לאחר שנקבעו במסמרים כי לא היה עליהם מתחילה שם כלי, ועוד שהם נתונים על קורות ומים צפים עליהם, וא"כ הם נחשבים כבנין ואפילו היה עליהם שם כלי מתחילה, בטלים מתורת כלי ומותר לטבול עליהם. ופרושו כעין מה שהבאנו לעיל בשם הדרישה והב"ח.
- ט"ז** – האריך להקשות על דברי מהר"ם מפדובה:
1. הגמרא לא חילקה בזה, אלא התירה רק בקעת עץ או כלי חרס!
 2. גם אם אין עליו שם כלי מלכתחילה, מ"מ הרואה יכול לטעות שיש התר לטבול במרחץ!
 3. כתב שאפילו היה עליו שם כלי מתחילה בטל שמו וכעת הוא כבנין, וזה תמוה, כי פשוט הוא שאין בנין מבטל כלי כמו צנור שחקקו ולבסוף קבעו שפוסל מקוה!
- הט"ז הוסיף שגם מהר"י כץ מקרקוב** דן בהתיר זה, וכתב שהנסרים עשויים לנחת ולא לשימוש ולכן אינם מקבלים טומאה אפילו אינם קבועים במסמרים. וגם על זה תמה הט"ז, כי טומאת מדרס יש בכלי העשוי לנחת!
- הט"ז התיר לטבול במקוה ע"ג נסרים ושליבות** וסמך דבריו על הר"ש והרא"ש שגזרת מרחצאות אינה משום דברים המקבלים טומאה, אלא משום טעמים אחרים, כגון סברת הר"ש בכלים מחוברים למקוה שאסור לטבול בהם. וכן לדעת הרא"ש שחלק על הר"ש ולא חילק בין כלים תלושים למחוברים ואסר תמיד, זה שייך רק במעין שהעבירו ע"ג השוקות שאפשר לטבול בו גם אם נפסק החיבור למעין ויטעה הטועה לטבול בו גם אז, משא"כ בנסרים וסילונות שבלא חיבור, אין בהם מים וא"א לטבול בהם.
- וכן מדברי הרא"ש לקמן בסע' לבי לגבי סילונות, שאין הבדל בין הנסרים לסילון, וכמו שבסילונות אין את גזרת הר"ש שאסר בכלים מחוברים, ה"ה לענין נסרים. וכמו נסרים, ה"ה שליבות של עץ במקוה.
- לכן כתב הט"ז שלפי הראב"ד והרשב"א שהכל תלוי בקבלת טומאה אי אפשר להתיר לטבול על נסרים אפילו קבועים במסמרים.**
- לכן פסק להקל ע"פ הר"ש שיש התר גמור בסילונות ונסרים תלושים שחיברו אותם ואפילו אם אותם שליבות לא מחוברים במסמרים ג"כ מותר וכמו שפסק מהר"ם מפדובה, אבל לא מטעמו. וכ"פ מהר"ל מפראג.**
- הש"ך בנקודות הכסף** תרץ את שלוש קושיותיו של הט"ז, שהגמרא התכוונה לאסור רק כשראוי למדרס קודם. ועוד, שאם אין עליו שם כלי מתחילה, הטועה לא יטעה. ולגבי צנור שחקקו ולבסוף קבעו, כאן כיון שהכל בנין, אין שם כלי עליו כלל.
- לכן הסכים הש"ך עם התרוץ של מהר"ם מפדובה** ע"פ טעמו, וכעין זה הביא את דברי מעדני מלך ושארית יוסף לגבי שליבות ונסרים שנעשו רק לעמוד עליהם שאין עליהם גזרת מרחצאות ומותר לטבול עליהם.

סעיף לב'

רא"ש. (גם ע"פ הסבר הט"ז) – מותר לעמוד על סילון שבקרקעית המקוה כשהמים עוברים דרך הסילונות למקום אחר, כי כאן אין בעיה של פחד, כי הסילונות קבועים בקרקע, ועוד, שחומרת רבי יוסי במעין שהעבירו למקוה ע"ג ספסל שלא יטביל על הספסל זה משום גזרת כלים קבועים שהמים נגררים על גבם שמא יעשה אותם במקום מוצא המים ואין בהם כשפופרת הנוד, וזה לא שייך כאן, כי בסילון יש שפופרת הנוד. ועוד, שהסילונות נידונים כפשוטי כלי עץ שלא מקבלים טומאה כי אין להם מסגרת (לבזבזים) ולא פוסלים בשאיבה ולכן אפילו אם ישים אותו במקום מוצא המים לא יפסול, ולכן אין לחוש בזה.

מחנה – פסק כרא"ש, שסילון של עץ שקבוע בקרקעית הטבילה (וממנו זוחלים המים לחוץ), מותר לעמוד עליו אם אין לו מסגרת שמקבלת מים, ואז אינו נידון ככלי ולא מקבל טומאה כי הוא כפשוטי כלי עץ, וגם אין בו בעיה של פחד.

ש"י – הסביר שהטור לא הזכיר את התנאי שלא יהיה לו מסגרת, כי הוא סובר כמו ההסבר הראשון ברא"ש שכאן זהו כלי תלוש ולא גזרו בו את גזרת רבי יוסי במרחצאות, אבל המחבר כתב טעם המסגרת לצאת גם ידי דעת הראב"ד, הרשב"א והר"ן שאסרו לטבול במקוה אפילו ע"ג כלים תלושים, ולכן צריך את הטעם שאין לו לבזבזים.

סעיפים לגי-לד'

גמ"א – "אמר רב שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל (של אניות), אע"ג דהשתא ליכא, אימר ברדיוני נפלי". (נידה סו :-סז).

ה"ש? – לא תטבול במקום שהספינות חונות ורגילות להיות שם כל שעה שמצוי שם טיט וזה חוצץ. ואע"פ שכרגע אין עליה טיט, חוששים שמא כשתצא מהמים תשכשך רגליה במים ויהיה עליה טיט ויחוצץ. **משמע שאפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה.**

הרא"ש התקשה בפרוש רש"י, הרי המשנה במקוואות (פ"ז מ"ז) אומרת שאם הטביל מטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט טהורה, כי המים הקדימו לבוא לפני הטיט ונדבקו ברגלי המטה קודם שהגיעו לטיט ואותם המים מחוברים למקוה ולא הוי חציצה?

הר"ן תרץ, שמטה שונה שאין בה סדקים, אבל באדם זה חוצץ כי הטיט נדבק לו בין האצבעות ונדחק שם. **הבית יוסף דחה את פרושו**, כי אם המים מקדימים ובאים, הם מקדימים ונכנסים גם לבין האצבעות. לפני שהטיט נדבק.

הרא"ש תרץ ע"פ פרוש הר"ש שמדובר בטיט היון ושל יוצרים והוא שכיח בנמל שלא מועילה בו קדימת המים כי הוא נדבק. **במחצית השקל תרץ**, שהטיט נדחק בין האצבעות במקום דחוק שהמים לא הקדימו לבוא לשם.

רבנו חננאל. ה"ף. רמב"ם. ר"ת. רשב"א. ר"ן. רבנו ירוחם. טור – לא תטבול בנמל כי בני אדם מצויים שם ומרוב פחד ובושה היא ממהרת, והרי זה כמו שאסור לה לטבול בעודה עומדת על כלי משום הפחד. **משמע מזה, שבדיעבד עלתה לה טבילה אם יודעת שטבלה כהוגן ולא פחדה.** ולא גרסו את הסיפא "אע"ג דהשתא...נפלי" אלא גבי הסוגיה הבאה העוסקת בנתנה תבשיל לבנה.

רבנו ירוחם למד מכאן שיש למחות בנשים הטובלות בנהר או בשפת הים במקום שיראות מהגויים (או ישראלים), שמא מחמת יראתם מהבושה ימהרו ולא יטבלו כהוגן.

ואם עשתה לעצמה גדר כדי שלא יראו אותה, טובלת לכתחילה בנמל.

מחנה

1. כרב שמואל בר רב יצחק, שלא תטבול במקום שיש בקרקעיתו טיט משום חציצה, אא"כ תתן עליו זמורות או נסרים וכיו"ב דברים שאינם מקבלים טומאה. ואם טבלה י"א שבדיעבד לא עלתה לה טבילה (רש"י).
 - רמ"א** – רוב הפוסקים מתירים בדיעבד את הטבילה.
 - ש"י** – **הקשה**, הרי בסעי' יד פסקנו שאסור לטבול רק כשיש טיט היון או טיט יוצרים או טיט שהוא עבה מאוד? **לכן** מסביר הש"ך שמדובר אצלנו בטיט כזה. **ולכן סמכו עכשיו לטבול במקוה שיש בו טיט**, כי סתם טיט אינו טיט עבה כ"כ כמו טיט היון וכד'. **והדגיש הדג"מ**, שעכ"פ צריכה להגביה רגליה.
 2. כבאור הראשונים, שלא תטבול במקום שיש חשש שיראוה בני אדם, שממהרת לטבול ואינה מדקדקת בטבילה. ובדיעבד עלתה לה טבילה.
- פתחי תשובה בשם הגה"מ**? – אם יש מקוה אחר שאין בו טיט ורפש צריכה לטבול בו אפילו אינו טיט עבה, כי צריכה בשעת טבילה להזדקק ולקפוץ באויר בעודה תחת המים.

סעיף לה'

משנה – "כיצד ראית הנגע? האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים, האשה כעורכת וכמניקה את בנה, כאורגת בעומדים לשחי, ליד הימנית (כשהנגע בשחי שבורע ימין). רבי יהודה אומר: אף כטווה בפשתן (שאז דרכה לגביה ידה השמאלית), לשמאלית...". (נגעים פ"ב מ"ד)

גמ"א – "אמר ריש לקיש: האשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה, כדתנן: האיש נראה כעודר (לענין בית השחי מגביה זרועותיו כאילו הוא עודר) וכמוסק זיתים (לענין בית הערוה מתכופף כאילו הוא מוסק זיתים). אשה נראית כאורגת (בבית השחי) וכמניקה את בנה". (נידה סז).

ופרשו הראשונים, שטובלת כדרך גדילתה, **כלומר כדרך שהיא הולכת**, שלא תדחוק זרועותיה על בשרה ורגליה ושוקיה זה בזה, אלא תרחיב ירכותיה שלא יגעו זה בזה ולא בגופה (אבל לא יותר מדי) וכך יכנסו המים בכל מקום וכן תגביה זרועותיה כדרך שהיא הולכת. **והרשב"א הוסיף** שלא תטבול זקופה ממש ולא שוחה ממש.

הב"י תמה על זה, הרי לקמן נראה שמגביהה ידיה כמוסקת בזיתים וזה לא מה שמגביהה בדרך הילוכה? **ותרץ**, שהגביהה אין הכוונה הגבהה אלא **הרחקת הזרוע מן הגוף**, ומרחיקה אותם כמו בדרך הילוכה שהזרועות רחוקים קצת מהגוף, אבל לא יותר מדי.

במים קודם ואח"כ תשחה ותזקוף.

הש"ך בנקודות הכסף תרץ, שכשדורכת על הריצפה המים מחוברים למים שבמקוה, אבל כאן ע"י הקמטים המים לא יהיו מחוברים כלל למקוה.

ש"ז – קשה, איך פסק המחבר שעלתה לה טבילה, הרי זה למי שגורס בגמרא "לית הלכתא ככל הני שמעתתא", והרי המחבר לא גורס משפט זה ולכן פסק בסעי' ח' ובסעי' ט' גבי כחול או דם שבמכה שחוצצים. ונשאר בצ"ע.

סעיפים לוי-לז'

השב"א, השב"ז – מקוה שאינו גבוה לפחות עד חצי החזה (עד מעל לטבורה בשיעור זרת לפחות) אין טובלים בו אא"כ שוטח כל גופו בקרקע. ואם לא יעשה כן אלא יתכופף, ירבו הקמטים בבטנה וירכותיה והטבילה צריכה להיות "כדרך גדילתה". ומכיון שאין דרך להשתטח במקוה ולטבול בפישוט ידים ורגלים, צריך להכניס למקוה כזה אבנים או חבילי זמורות כדי שיתפחו מימיו.

רבנו ירוחם, רב נטרוניא, גאון, ר"ן – ה"ה אם המקוה רחב ולא גבוה כ"כ, אבל יתכסה בו בבת אחת ג"כ כשר. ואם מתפשטת לגמרי ופניה וגופה כבושים בקרקע כשר.

מחנה – פסק כרשב"א שצריך שיהיה המקוה גבוה ממעל לטבורה לפחות זרת. וי"א (רבנו ירוחם, ר"ן) שאם אין במקוה אלא רק פניה וגופה כבושים בקרקע ג"כ כשר. וע"ע בס' רא סעי' סו שגם הרמ"א פסק שם כך בדיעבד.

סעיף לח'

גמרא – "אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת. נהי דביאת מים לא בעינן (כי כתוב "ורחץ בשרו במים", מה בשרו מבחוץ אף כל מבחוץ), מקום הראוי לבוא בו מים בעינן, כדרבי זירא, דאמר רבי זירא: כל הראוי לטבילה, אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לטבילה בילה מעכבת בו". (נידה סו:)

משנה – "נתנה שיערה בפיה, קפצה ידה (סגרה ידה בחוזק), קרצה שפתותיה (דחקה שפתותיה זו בזו וכעת לא ראויים המים לבוא בפיה), כאילו לא טבלה". (מקוואות פ"ח מ"ה)

מהו קרצה שפתותיה?

פרוש ראשון של הר"ש – הדביקה שפתותיה ולא נכנסו המים וצריך שיהיה ראוי לביאת מים בכך שפיה יהיה פתוח קצת.

פרוש שני של הר"ש, רא"ש – אסור לה לדחוק את שפתותיה יותר מדי, אלא תשיק שפתיה זו בזו דיבוק בינוני, ועלתה לה טבילה אפילו אם פיה סגור.

מחנה – פסק כגמרא (קדושין) שאינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו המים, וכמשנה שלא תקפוץ אותם יותר מדי. ואם קפצה לא עלתה לה טבילה.

שבט הלוי – המחבר פסק כפרוש השני של הר"ש שאינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו המים אלא לא לדבק שפתותיה ביותר.

סעיף לט'

גמרא – "אמר רבי יוחנן: פתחה עינייה ביותר (שאו יש חציצה למעלה) או עצמה עינייה ביותר (שאו יש חציצה למטה) לא עלתה לה טבילה". (נידה סז.)

ראב"ד, רשב"א, רמב"ם, רבנו ירוחם – הגמרא גרסה שאין הלכה כמו ההלכה של רבי יוחנן אלא רק לענין טהרות (כמו לגבי לפלוף שבעין, עיין לעיל סעיפים ז' ח' ט'). וכל בדיעבד אבל לכתחילה אפילו בטבילה לבעלה צריכה להחמיר בזה.

רש"י, תוספות, רא"ש – לא גרסו שאין הלכה כרבי יוחנן לענין אשה לבעלה ולכן נכון להחמיר בזה אפילו בדיעבד.

מחנה – פסק כרבי יוחנן שלא תעצום עיניה בחוזק מדי ולא תפתח אותם יותר מדי. ואם עשתה כן, י"א שלא עלתה לה טבילה (רש"י ותוספות). **הש"ך י"שב** מדוע אפילו לדעה המקלה כאן, מודים שבקרצה שפתותיה כאילו לא טבלה, כי אם עצמה עיניה הקמטים לא מעכבים כ"כ את המים מלהיכנס משא"כ כשקורצת שפתותיה.

ש"ז – לעיל בסעי' לה מדוע פסק שתטבול בדרך גדילתה וה"ה כאן לגבי עצמה עיניה וקרצה שפתותיה שבדעה הסתמית שהביא עלתה לה טבילה בדיעבד, הרי המחבר פסק בסעי' ז' ט' שלא גורסים את המילים "ולית הלכתא ככל הני שמעתתא", ומדוע כאן פסק בסתמא כדעת אלו שכן גורסים זאת. ונשאר בצ"ע.

סעיף מ'

רא"ש – תעמיד אשה על גבה בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים.

ראב"ד, רבנו ירוחם – הסכים עם הרא"ש. והוסיף, שאם **כרכה** שער ראשה בדבר שאינו חוצץ, כגון בחוטי שער אע"פ שהם מהודקים (כי כיון שהם קשים לא מתהדקים יפה ונכנסים בהם מים), וטבלה בינה לבין עצמה עלתה לה טבילה. (אבל קשר שער כן חוצץ)

ג'ת. ג'וסף – הסביר שאין מחלוקת בין הרא"ש לראב"ד, כי המשנה אומרת ש"מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער שאינם חוצצים", ולכן אם כרכה את שערותיה יפה, כך שלא נשאר שום שער מחוץ לכריכה, יכולה לטבול גם אם אין אשה עומדת על גבה ומסתכלת.
רשב"א – בתה"ק כתב לראב"ד שטובלת עם חוטי שער. בתשובה הוסיף שיכולה לטבול גם (בנוסף לחוטי השער) בחוטי צמר או ברצועות שבראשה כשהן רפויות. והסביר הבית יוסף, שאין מחלוקת בין הרשב"א לראב"ד הביא רק דוגמא אחת מתוך השלוש. ואין שום סברה לומר שגזר בחוטי צמר או רצועות שמא לא תרפם, כי לא שמענו על גזרה כזו בשום מקום. וכ"כ כל הפוסקים.

איזו אשה צריכה לעמוד על גבה בשעת הטבילה? קלגו ואגונה בשם מהר"ם – אשה שטובלת צריכה להוליך עמה אשה יהודית או בעלה או נערה שהיא גדולה יותר מי"ב שנים ויום אחד לראות אם טבלה כדן, אבל לא גויה.

מחנה – כרא"ש והרשב"א, שצריך להעמיד על גבה יהודית גדולה מי"ב שנה ויום אחד (כלבו ואגור) בשעה שטובלת כדי שתראה שלא ישאר משער ראשה בחוץ צף על פני המים. ואם אין מי שיעמוד עליה תכרוך שערך על ראשה בחוטי שער שאינם חוצצים או חוטי צמר או רצועה רפויה או שרשרות חוטים חלולות (שעשויות כמו רשת) או קושרות בגד רפוי על שערותיה.
הצמ"א – אם אין מי שיעמוד על גבה ולא כרכה שערך בדבר שאינו חוצץ לא עלתה לה טבילה.

סעיף מא'

גמרא ע"פ גרסת רבנו תנאל ורמב"ם – "מפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה, ואע"ג דחזינן השתא דליכא מידי עליה, חיישינן דילמא ברדיוני נפלי". (נידה סז.) וכ"פ הרמב"ם והרא"ש.

הסבר התוספות ורמב"ם – היא מפשלת את בנה לאחוריה כשהיא ערומה וטבלה, לא עלתה לה טבילה שמא היה ברגליו טיט וכיו"ב ונדבק באמו וזה חוצץ בטבילה. ואע"פ שעכשיו אין עליה, חוששים שמא בזמן הטבילה היה הטיט עליה ולא עלתה לה טבילה.

הבית יוסף תמה על הרמב"ם מדוע פסק גמרא זו, הרי הוא גורס בגמרא ש"לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כדאמר ריש לקיש: אין האשה טובלת אלא כדרך גדילתה...", וא"כ מדוע גם אם גורס גמרא זו, אין הלכה כמותה אלא רק לטהרות אבל לא לענין אשה לבעלה?
ותרץ הב"י, שהרמב"ם סובר שהמשפט "לית הלכתא ככל הני שמעתתא" מתייחס להלכות אחרות באותו עמוד (כגון נתנה תבשיל לבנה (ס' קצט סע' ו'), לפלוף שבעין, כחול שבעין וכו'), אך לא להלכה זו.
והסביר הב"י, שנתנה תבשיל לבנה לא חוצץ בטבילה לבעלה, כי יודעת שדרך התבשיל להידבק ובודאי נזחרת ומותרת לבעלה אלא שלטהרות החמירו, אבל מפשלת את בנה לא שמה לב שיש טיט בידי התינוק או ברגליו, ולכן חששו אף בטבילה לבעלה.

הרא"ש אמנם כתב שהלכה זו כן נכללת ברשימת שאין הלכה כמותם, אבל כתב שראוי להחמיר כדעת רש"י שלא גרס כלל "לית הלכתא ככל הני שמעתתא", ולכן תמה על הטור מדוע לא פסק את ההלכה הזאת.

מחנה – פסק כרמב"ם ע"פ גרסתו בגמרא שהמפשלת בנה לאחוריה כשהיא ערומה וטבלה לא עלתה לה טבילה, שמא היה טיט ברגליו התינוק או בידיו ונדבק באמו וחוצץ בשעת הטבילה ואח"כ נפל.
ג"ח – חלק על המחבר ופסק שעלתה לה טבילה.

סעיף מב'

תוספתא – "נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה, רבי עקיבא אומר: אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים". (מקואות פ"ח ה"ד)
רמב"ם. מחנה – נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה חוצצים, כי צריך שהמקום יהיה ראוי לביאת מים.
 (הרמב"ם סובר שרבי עקיבא היא דעת יחיד, ומן הסתם חכמים חולקים עליו. ועוד, שר"ע סובר כדעת רבי יוסי ברבי יהודה לקמן בסעיף הבא, שלא סוברים את הכלל "כל הראוי לביילה" ולכן אינו הקסמים לא חוצצים, אבל הרמב"ם סובר כלל זה ולכן כאן הצרורות והקסמים חוצצים)

סעיף מג'

משנה – "ואלו חוצצים באדם: ... רטיה שעל גבי המכה..." (מקואות פ"ט מ"ב)
תוספתא – "אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים: רבי אומר חוצץ, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חוצץ". (שם)
 הבית יוסף הסביר שמחלוקתם אינה קשורה בשאלה האם הרטיה מהודקת וחוצצת או לא, אלא שניהם מודים שחוצצת, והמחלוקת היא צריך שהמקום יהיה ראוי לביאת המים או לא, והדבר קשור בכלל: "כל הראוי לביילה, בילה מעכבת בו".
רבי סובר ככלל זה, שאע"פ שלא צריכים המים בפועל להיכנס לשם, צריך שתהיה להם את האפשרות לכך בלא שום דבר חוצץ. **ורבי יוסי ברבי יהודה חולק על כלל זה**, וסובר שמכיון שבית הסתרים לא צריך שיבואו המים לתוכו, אינו חייב שיהיה גם ראוי לביאת המים.

רמב"ם – פסק ע"פ דעת רבי שמשמע בנידה סז: שרבי זירא פוסק את הכלל של "כל הראוי לביילה". וכן משמע פשט מהמשנה במקוואות.

מחנה – פסק כתוספתא והרמב"ם וכדעת רבי, שאספלנית מלוגמא וראיה שעל בית הסתרים חוצצים, כי צריך שמקומות אלו יהיו ראויים שיבואו בהם מים.

המ"א – י"א (שערי דורא וראב"ן) שהאשה צריכה להטיל מים קודם הטבילה אם היא צריכה, וכן צריכה לבדוק בגדולים וקטנים שלא תהיה צריכה להתאפק ולא יהיו ראויים לביאת מים, וכן צריכה לקנח את האף.
ג"ה.ש"ג – הדינים שהביא הרמ"א לא מעכבים בדיעבד.

סעיף מד'

תוספתא – "היתה בו שעה אחת או שתיים חוץ למכה וראשה מודבק למכה, או שהיו שתי שערות ראשם מודבק בטיט או בצואה או שהיו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבו והוציאן (השערות נקבו ויצאו דרך אותו נקב מלמעלה), בריסי עיניו מלמעלה, הרי אלו חוצצים". (שם) **וכ"פ הרמב"ם**.

גלגו – היו ב' שערות בריסי עיניו שלמטה דבוקים בריסי עיניו שלמעלה הרי אלו חוצצים.

דרכי משה – מדובר כאן במי שמקפיד בדברים אלו, כי אם לא מקפיד, הרי זהו מיעוט שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ. ועוד אפשר לומר, שמדובר שרוב בני אדם מקפידים על דברים אלו ואז גם אם אדם מסוים לא מקפיד, בטלה דעתו אצל כל אדם.
מחנה – כתב את כל דברי התוספתא והכלבו.

סעיף מה'

משנה – "... ולא יטבול באבק שעל רגליו". (מקואות פ"ט מ"ב)

תוספתא – "היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה, טהור". (מקואות פ"ח ה"א)

המב"ם – הבין שלשון התוספתא הוא רק דיעבד, אבל לכתחילה לא יטבול אדם בעפר שעל רגליו וכמו ששמע במשנה. ואם טבל בדיעבד אינו חוצץ, כי סתם מים מעבירים את האבק (אע"פ שאינם חמים).

ה"ש – גרס אחרת בתוספתא: "היו רגליו... טמא. שפסף או שטבל בחמין, טהור". משמע שאם לא שפסף או טבל בחמים, בדיעבד ג"כ טמא, כי האבק נחשב כמו טיט וחוצץ. ואם שפסף טהור, כי העביר את האבק מהרגלים ע"י השפשוף. וה"ה מים חמים שמעבירים את הלכלוך.

מחנה – פסק כמשנה שלא תטבול באבק של רגליה, ואם טבלה, לרמב"ם בדיעבד אינו חוצץ ולר"ש בדיעבד לא עלתה הטבילה, אא"כ שפשפה או שטבלה בחמים, שאלו מעבירים את הלכלוך.

סעיף מו'

גמרא – "ת"ש: דאמר רב חייה בר אשי אמר רב: נידה שאין לה בגדים (טהורים במקום אלו שלובשת, והיום יו"ט ולכן לא יכולה לטבול את אלו שעליה בפני עצמם משום מיחזי כמתקן כלי) מערמת וטובלת בבגדיה (וכך יטבלו גם הבגדים)". (ביצה יח.)

המב"ם.רא"ש.מחנה – כל הטמאים שנטבלו בבגדיהם עלתה להם טבילה, כי המים באין בהם ואינם חוצצים. וה"ה נידה שטבלה לבעלה.
ש"ג – מדובר בבגדים הרפויים ולא מהודקים.

סעיף מז'

הנהגה

1. אם נראה מין כנים דבוקים בבשר ונושכים בעור ונדבקים בחוזק בבשר, חייב להסירם קודם הטבילה ע"י מים חמים ולגוררם בצפורן.

ואם אינו יכול להסירם, נחשב כטיט שתחת הצפורן או בצק מועט שאינו מקפיד ואינו חוצץ.

2. אם קיבלה האשה כויה ע"י שנגעה בסיר חם מאוד והתפחם בשרה מעט, אינה מקפידה על זה אע"פ שנדבק מעט בבשר.

מחנה – כתב את דינו הראשון של הרוקח.

ש"ג – ואם יכולה להסירם ולא הסירה, אפילו בדיעבד חוצצים.

פתחי תשובה – גם כנים מתים צריך להסיר, כי הם חוצצים.

סעיף מח'

גמרא – "אייתמר: נידה שנאנסה וטבלה, אמר רב יהודה אמר רב: טהורה לבייתה ואסורה לאכול בתרומה, ורבי יוחנן אמר: אף לבייתה לא טהרה. א"ל רבא לרב נחמן: לרב דאמר טהורה לבייתה ואסורה לאכול בתרומה, עון כרת הותרה, איסור מיתה מיבעיא?! אמר ליה: בעלה חולין הוא, וחולין לא בעי כוונה.

ומנא תימרא? דתנן: גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. מאי, לאו אדם דומיא דכלים, מה כלים דלא מיכווני, אף אדם אדם נמי לא בעי כוונה! ממאי, דילמא ביושב ומצפה עסקינן, אימתי יתלש הגל, וכלים דומיא דאדם, מה אדם דבעי כוונה, אף כלים נמי דקא מיכוון להו אדם...

היכי דמי נידה שנאנסה וטבלה? אילימא דאנסה חברתה ואטבלה, כוונה דחברתה, כוונה מעלייתא היא! ועוד, בתרומה נמי אכלה... אמר רב פפא: לרבי נתן² שנפלה מן הגשר (ולא התכוונה אפילו לרחוץ) ולרבנן שירדה להקר". (חולין לא. -):

רבנן חננאל. רמב"ם. סמ"ג. ג. ר"ן – פסק הלכה כדעת רב ורבי נתן לענין שחיטה, ולכן הטובל צריך לכתחילה להתכוון לטבילה, אבל אם לא התכוון עלתה טבילה לחולין, כגון אשה לבעלה, אפילו בלא כוונה כגון שנפלה למים או ירדה להקר (ואין צריך לומר שאפילו בזה עלתה לה טבילה).

הר"ן הוסיף שבחגיגה יט. משמע שאין צורך בכוונה בשחיטה ולא מוזכרת שם דעת רבי יוחנן, ולכן הלכה כרב. **וכ"פ הבית יוסף**.

השב"א. הגהות אשר"י. נוקת. רבנו ירוחם – רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן. ועוד, שאח"כ רבא ורב נחמן דניס בשיטה זו, ורבא סובר כרבי יוחנן ודוחה את הסברו של רב מהמשנה במקוואות, ורבא ורב נחמן הלכה כרבא. ועוד, בשל תורה הולכים להחמיר.

מחנה. – כגמרא וכרמב"ם ע"פ רב, שנדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר, הרי זו מותרת לבעלה.

רמ"א – החמיר לכתחילה כדעת הרשב"א, הרוקח ורבנו ירוחם שמצריכים טבילה אחרת בכוונה, כי הראשונה נעשתה בלא כוונה. ולא תחזור ותברך (ב"ח, ש"ך).

ט"ז. ש"ז. – אבל אם אנסה אותה חברתה לטבול, אז כוונת חברתה מועילה. **ובפת"ש כתב** שדוקא חברתה אנסה אותה, אבל איש לא מהני (לפי זה בעלה מהני שיכריח אותה לטבול).

הזהרות נוספות בטבילה

רמ"א

- יש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן, שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם. ומי שלא עושה כן נאמר עליה "ארור שוכב עם בהמה".
- יש לנשים להיזהר כשיוצאות מהטבילה שלא יפגע בה דבר טמא או עכו"ם. ואם פגעו בה דברים אלו (כלב, חמור, עם הארץ גמור שלא יודע לקרוא ק"ש), עכו"ם, חזיר, סוס, מצורע וכיו"ב) אם היא יראת שמים תחזור ותטבול.

² מחלוקת רבי נתן ורבנן לגבי שחיטה האם צריך כוונה בשחיטה, שחכמים מצריכים כוונה בחתיכה ורבי נתן חולק ואומר שאפילו זרק סכין לנעוץ בקיר ושחטה, כשרה. ושיטת רב צריכה להסכים עם שניהם, ולכן לדעת חכמים מדובר שירדה להקר, אבל בלא זה, לא תועיל הטבילה, ולרבי נתן אפילו נפלה בלא כוונה לרחוץ כלל.

ס' קצט

סעיף א'

גמרא – "ואמר רבא: לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים". (נדה סו:)

רש"י – כלומר, בית השחי ובית הסתרים שלה.

מהר"ק – דוקא במים ולא יין ושאר משקים שישאירו כתמים שם.

שערי דורה – צריכה להטיל מי רגלים קודם שתטבול וכן לבדוק ולנקות עצמה באף ובאזניים.

גמרא – "עשר תקנות תיקן עזרא... ושתהא אשה חופפת (במסרק משום חציצה) וטובלת... דאורייתא היא, דתניא: ורחץ את בשרו במים שלא

יהא דבר חוצץ בין בשרו למים. את בשרו, את הטפל לבשרו, ומאי ניהו שער? אמרי, דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר (נקשרו), אי נמי מאוס

(מלוכלך) מידי משום חציצה ואתא איהו תיקן חפיפה". (ב"ק פב.)

רבנו שמעיה בשם רש"י – תקנת עזרא **שצריכה חפיפה שייכת בכל הגוף** שצריכה לעיין ולחפוף אותו במים. ופשוט שה"ה בראש ששער עשוי

להיות בו דבר חוצץ יותר מהגוף כי עשוי להסתבך ולהיקשר ויש בו זוהמא וזיעה, אלא שלשון חפיפה משמע בין במקום שער ובין שלא במקום

שער.

ה"ת, הרמב"ם – **חפיפה שייכת רק בשער הראש** ואח"כ טובלת. וראיה לכך שרבא אמר שתהא מדיחה קמטיה. משמע ששאר הגוף לא צריך

הדחה (אחרת היה אומר "אפילו קמטיה").

המב"ן, רשב"א, ר"ן – **מהתורה טובלת צריכה לעיין בכל גופה שמא יש בה דבר חוצץ ועזרא תיקן שתחפוף בכל מקום שיש בו שער וסורקת**

אותו כדי להתיר קשרים.

הטור תמה על הרמב"ן שיותר מחמיר בבדיקת הגוף מבעיון הראש, והרי עיון הראש הוא דבר תורה ובדיקת הגוף זה מתקנת עזרא?

הבית יוסף הסביר, שדברי הרמב"ן שבודקת כל גופה ודאי משמע שגם ראשה בכלל זה, אלא שמהתורה צריכה רק לעיין והוא תיקן לחפוף במים בכל מקום שיש בו שער. כלומר, יש חילוק בענין חפיפה בין מקום שער או לא, אך לעיין צריכה מהתורה בכל מקום בגופה.

ה"ט"ז באר שעיון הראש שכתב הטור הוא חפיפת הראש, ולמד הטור שעיון הגוף שצריך להיות סמוך לטבילה ובחפיפה לא הקפידו שיהיה סמוך.

תוספות, רא"ש, סמ"ג, מהר"ם, רשב"א, ר"ן – מ"מ נכון להחמיר לעשות חפיפה במים בכל הגוף ולסרוק שיערה במסרק שלא יקשרו השערות.

וכך נהגו בנות ישראל. וכך נהגו כנראה גם בשעת התלמוד שמכך שאמרו שאם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול. משמע שאף אם

לא עיינה יפה, מ"מ נהגו לחפוף כל הגוף ולכן לא נשאר לכלוך.

מחבר

1. פסק כרבא שצריכה להדיח בית השחי ובית הסתרים שלה במים.

המ"א – כמהרי"ק שדוקא במים ולא בשאר משקים.

2. פסק את תקנת עזרא וכרבנו שמעיה, שצריכה לסרוק שער ראשה במסרק שלא תהינה שערותיה נדבקות זו בזו. וצריכה לעיין בעצמה

ובבשרה ובכל גופה סמוך לטבילתה שלא יהיה עליה שום דבר מיאוס שחוצץ (מהתורה), וכרבנו שמעיה בשם רש"י וכך החמירו

הראשונים, שתחפוף כל גופה ותשטוף במים חמים בשעת החפיפה.

ש"ך – כיום נהגו לסרוק שער הראש במסרק ושער שאר הגוף מפספסת אותו בידיה.

ט"ז – תמה מדוע צריכה קודם עיון ובדיקה בכל גופה ואח"כ חפיפה בכל הגוף, הרי החפיפה היא עצמה הבדיקה, ואין לך בדיקה גדולה

מזו. **ולכן כתב הט"ז** שסוף דבריו של המחבר מסבירים את תחילתם, שהעיון והבדיקה בכל הגוף זה בלא חפיפה ע"פ דין תורה, וע"פ

החומרא שנהגו לחפוף את כל הגוף יוצאים י"ח הבדיקה.

סדרה טהרה – חלק על הש"ך ודייק מלשון המחבר שצריכה עיון ובדיקה וזה יכול להיות אפילו בשעת החפיפה.

פתיח תשובה

1. לכאורה נראה שבשאר הגוף היכן שאין קמטים מותרת להדיח בשאר משקים. (חמודי דניאל)

2. **הנודע ביהודה פסק** באשה שמוספקת אם עיינה בשערותיה, זהו ספק דאורייתא וצריכה בדיקה וטבילה מחדש. ואף אם עיינה אבל

ספק אם הסתלקה שזהו ספק דרבנן, ג"כ צריכה טבילה שוב משום חזקת איסור, ועוד שזהו דבר שיש לו מתירים. אמנם בזה מסתפק

הפתי"ש בספק דרבנן אולי להקל, ועוד שמן הסתם סרקה כי רגילה בכך.

סעיף ב'

גמרא – " אמר רבא : אשה לא תחוף לא בנתר ולא בחול (אהל). בנתר משום דמקטף (מבלבל את השער ונקשר וחוצץ) ובחול משום דמסריך (מדביק השער וחוצץ). ואמר אמירא משמיה דרבא : אשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי חמה (מספיקים אפילו חמים שהוחמו בשמש), אבל לא בצונן, ואפילו בחמי חמה צונן. מאי טעמא לא? משום דקרירי משרו מזיאיא". (נידה סו :)

הש"ס.ה.רמב"ם.טור – מים קרים מקשים ומסבכים את השער ואין לכלוכו עובר.

הדין בחמי חמה

הא"ש.השם.הגנן.תנא"ל – לא תחפוף בחמי חמה (היתה לו גרסא אחרת בגמרא).

המב"ם.השב"א – בחמי חמה יכולה לחוף.

מהר"ק – כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אם חפף בנתר או אהל או מים קרים אך עיין לפני הטבילה עלתה הטבילה.

דין שאר דברים המסבכים את השער

טור – ה"ה שאר דברים המסבכים את השער אסור לחפוף בהם קודם טבילה, והגמרא הביאה רק דוגמאות.

מהר"ק – אין לנו אלא מה שאמרו חכמים. לכן התיר לאשה לחפוף ביין ולא חשש לסיבוך או קשירת השער. ויותר טוב שתנסה תמיד לחפוף ביין ותבדוק ותנסה אם הוא קושר את השער יותר מאשר מים או לא. ואם עשתה כן שלוש פעמים וראתה שאין היין גורם לסיבוך וכד' תסמוך על זה למעשה. ועדיף שתשאל לרופא אם הוא מסבך יותר או לא וכמו שסומכים על רופא לאכול ביו"כ כך סומכים גם בהלכות נידה.

מתנה – פסק כאמירא, שחפיפה שבמקום השער תהיה במים חמים (כי קרים מסבכים את השער) ואפילו בחמי חמה (רמב"ם ורשב"א). וכרבא, שלא תחוף בנתר, כי מחתך השער וחוזר ומסתבך ולא באהל לפי שמסבך השער. וכטור, שלא בכל הדברים האחרים המסבכים את השער.

המ"א

1. כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד נסמוך על מהרי"ק שאם ראתה בעצמה שאין שערות שלה קשורות ומסובכות ע"י הנתר וכיו"ב, עלתה לה טבילה.

ש"ך – כל זה לפעם הזאת שכבר טבלה, אבל לא יכולה לסמוך על זה בעתיד שהנתר לא מסבך לה את השערות. וכל זה בנתר, אהל או מים קרים שא"א לסמוך לעתיד, אבל יין או שאר דברים שמסבכים את השער שלא מופיעים בש"ס כתב המהרי"ק שיכולה תמיד לסמוך ולהקל ולחפוף בהם אם ראתה שלוש פעמים שזה לא מסבך לה את השער. אבל נתר, אהל או מים קרים תמיד חוששת לכתחילה.

2. אשה שצוה אותה הרופאים שלא תחוף ראשה במים אלא ביין, יש לשאול האם היין מסבך את השערות. אם אומרים שלא יש לסמוך עליהם, ואם אינם בקיאים יש לנסות תחילה האם מסבך או לא.

ש"ך – לנסות שלוש פעמים.

סדרה.טהרה – לא רק את השער צריך לחפוף במים חמים ובדברים שלא מסבכים אותו אלא אף את כל הגוף חופפת במים חמים ובדברים שלא מסבכים את השער וכ"ש במקומות שיש בהם שער.

סעיפים ג'-ד'-ה'-ו'

גמרא – " אמר רב הונא : אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בשלישי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת ברביעי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת, שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחל להיות אחר השבת.

ורב חסדא אמר : כולהו אמרינן (חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי"ש או במוצאי יו"ט שאחריו), שכן לא אמרינן (שביום חול אסורה לחוף מאתמול אם יכולה לחוף היום), היכא דאפשר אפשר, היכא דלא אפשר לא אפשר.

ורב יימר אמר : אפילו שכן נמי אמרינן לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת שלמוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שלאחר השבת ליתא, דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה (ולא תטבול בערב שבת).

דרש מרימר **הלכתא** כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר...

דרש רבא : אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אמר ליה רב פפא לרבא : והא שלח רבין באגרתיה : אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת, ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה, **הא בעינן תכף לחפיפה טבילה** (כי אם תחפוף בלילה תמהר לחפוף משום שממהרת לטבול) וליכא!

הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרת לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו משמיה דרבי יוחנן : אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת. ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה, הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה, וליכא!

והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה, והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה. קשיא הלכתא אהלכתא! לא קשיא: הא דאפשר, הא דלא אפשר. (נדה סח.)

הַשִּׁי? – הלכה כרב חסדא לחומרא שאמר "שכן לא אמרינן" ולכן אם טבלה במוצאי יום חול לא תטבול מאתמול אלא באותו יום, ובמה שאמר "כולהו אמרינן" אין הלכה כמותו אלא כרב יימר שהחמיר במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחלו לאחר השבת שלא תטבול בערב שבת אלא תחפוץ בלילה ותטבול בלילה.

מתי חופפת ביום ומתי חופפת בלילה?

הַשִּׁי? – אם אפשר לחפוף ביום תחפוץ ביום, ואם א"א ביום תחפוץ בליל טבילה. **מתוך פרושו נלמד שמותר לחפוף בליל טבילה אלא שעדיף לחפוף ביום כי ממהרת לטבול.** והביאו תוספות ראייה לשיטתו מלשון הגמרא "אשה חופפת ביום", כלומר יכולה לחפוף ביום ולא נאמר "לא תחפוץ אלא ביום". משמע שיכולה גם בלילה. באור הגמרא הוא: **הא דאפשר ביום תחפוץ ביום, והא דלא אפשר ביום תחפוץ בלילה.** **הרא"ש למד מכאן שאם אי אפשר לחפוף ביום כגון שזהו שבת או יו"ט לא תחפוץ בער"ש או בעריו"ט אלא במוצ"ש סמוך לטבילתה. ומ"מ מנהג יפה שתחפוץ גם בערב שבת או בערב יו"ט ולא תסמוך על חפיפת הלילה לבדה.** **התוספות הקשו לדעת רש"י** ע"פ פרושו שתחפוץ תמיד ביום א"א אי אפשר כי זהו שבת או יו"ט שאז תחפוץ בליל טבילתה, על מה מתייחס הפסק של רב חסדא ורב יימר, הרי תמיד תחפוץ בליל טבילה אם קודם היה שבת או יו"ט? **ותרצו התוספות,** שמדובר שליל טבילתה במוצ"ש והוא יו"ט, שאז לא יכולה לחפוף בליל טבילתה ולא ביום כי הוא שבת, ולכן ע"פ רב חסדא תחפוץ בערב שבת ותטבול בליל שבת. וה"ה אם טבילתה במוצאי יו"ט שהוא אחר השבת שתטבול בערב שבת ולא כרא"ש. וכך כתב גם הטור, כי לדעת הרא"ש שתחפוץ בליל טבילה כאשר החפיפה והטבילה לא באותו יום, צריך לומר שההלכה שחופפת ביום וחופפת בלילה וכו' חולקת על ההלכה של מרימר. **הש"ך הקשה על תוספות מדוע הסיט את הסוגיה מפשטה והעמיד את רב חסדא ורב יימר במוצאי שבת שהוא יו"ט שלא על זה דברו כלל. לכן הסביר אחרת מתוספות,** ואמר שלרש"י תמיד תטבול ביום ודעת הסוגיה היא במוצאי יו"ט של רה"ש שחלו אחר השבת שאז בגלל מספר ימי ההרחקה א"א לחפוף בליל הטבילה ולכן תחפוץ בלילה. ממילא הסוגיה נשארת כפשטה.

שאלות. ה"ה. רמב"ם. השב"א – אם אפשר לחפוף בליל טבילה כגון שהוא יום חול, תחפוץ בליל טבילה, ואם אי אפשר לחפוף בליל טבילה כגון שהוא ליל שבת או ליל יו"ט או מחמת החולי או שעת הדחק, תחפוץ ביום שלפני הטבילה. ואם היום שלפני הטבילה הוא שבת או יו"ט ג"כ אז תחפוץ מערב שבת או ערב יו"ט. **משמע מדבריהם שכל זמן שיכולה תחפוץ בלילה סמוך לטבילה ולא ביום.** **הרא"ש כתב** ששיטת השאלות אינה מתאימה ללשון הגמרא ששאלה "מהו שתחפוץ בלילה ותטבול בלילה", משמע שעדיף ביום, שמא לא תחוף כהוגן כי ממהרת לטבול.

וכתבו התוספות, הרשב"א והר"ן, שבין לדעת השאלות ובין לדעת רש"י מותר להרחיק את החפיפה מהטבילה שני ימים כפסק של מרימר, כגון שחל יו"ט אחר השבת וטבילתה בליל שני, שחופפת בערב שבת, וכן כגון שחלו שני ימים טובים בחמישי ושני וטבילתה בליל שבת שחופפת ברביעי או בימים ראשון ושני וטבילתה בליל שני, שחופפת בערב שבת. **(ואין זה כדבריו של הרא"ש שכתב שלדעת רש"י אם יש הרחקה של יותר מיום אחד בין החפיפה לטבילה, שתחפוץ בליל הטבילה)** **ואע"ג שתוספות סברו שאין להרחיק החפיפה מהטבילה יותר מיום אחד, מ"מ כיון שתוצאו את רש"י עם הפסק של מרימר אז הלכה שמותר להפסיק יומיים.**

אבל לרמב"ם ודאי אין הלכה כמו מרימר, אלא שאין להרחיק את החפיפה מן הטבילה יותר מיום אחד כמסקנת הגמרא ואין הלכה כדעת מרימר, ולכן כאשר לא יכולה לחפוף בליל טבילה בגלל שהוא ליל יו"ט או ליל שבת או שא"א למצוא מים חמים או מפני הסכנה מהגויים או שאין אש לחמם מים או כל אונס אחר או חולי, מותר להרחיק עד יום אחד בלבד כגון לחפוף בראשון ולטבול בליל שלישי, אבל הרחקה של יומיים אסור ואז תדחה טבילתה.

ה"ה – אם אפשר לחפוף במוצ"ש תחפוץ אז ולא בערב שבת, ואם א"א לחפוף במוצ"ש כגון שהוא יו"ט או שליל טבילתה בליל שני והם שני ימים טובים של ראש השנה תחפוץ בערב שבת. והגמרא לא התייחסה כלל לאיסור חפיפה בלילה או חפיפה שחרית וטבילה ערבית בלא הפסקת יום, ואין הבדל בכל זה בין יום ללילה.

תוספות. רא"ש. סמ"ג. ספר התרומה – נהגו הנשים להתחיל לחפוף ביום בנחת ולא בחפזון ולא תצא עד הערב ואז תטבול, וכל זה נקרא "חפיפה אריכתא" עד הלילה. ועוד יש מחמירות שנושאות מסרק וסורקות עצמן בבית הטבילה. ובזה אף השאלות מודה, שהוא אסר לחפוף ולצאת ולחזור ולטבול אח"כ, אבל אם מתחילה ביום וממשיכה עד הלילה, גם הוא מודה שמותר.

מחנה

1. פסק כרבין וכרבי יוחנן שחפיפה צריכה להיות לכתחילה בסמוך לטבילתה ע"פ פרוש השאלות. והמנהג הכשר לצאת גם דעת רש"י וגם דעת השאלות שתתחיל לחוף מבעוד יום ועוסקת בחפיפה עד שתחשך ותטבול (וכ"פ הש"ך) וכתוספות והרא"ש, שאע"פ שחפפה מנהג כשר שתשא עמה מסרק לבית הטבילה ותסרוק שם. והש"ך ציין שהמנהג שמתרחצת וחופפת ומסתרקת ועושה הכל בבית המרחץ סמוך לטבילה. **רמ"א** – בשעת הדחק שצריכה לחוף ביום (לפרוש השאלות, כגון שתלך בדרך ולא יהיה לה חמין בלילה או שאר אונס) או שאינה

יכולה לחפוף ביום וצריכה דוקא בלילה (לדעת רש"י), יכולה לעשות כן (לחוף ביום לשאילתות או בלילה לרש"י), כי לא העמידו חכמים דבריהם אלא אם הוא על צד הרווח בלי מונע, ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי.

ט"ז? – ברור שכשחופפת ביום, בלילה צריכה בדיקה ועיון בכל גופה קודם הטבילה.

ט"ח? – כל זה בשעת הדחק, אבל אם אפשר תחוף גם ביום וגם בלילה כפסק המחבר.

ה"ט? – היום נוהגים לחפוף רק בלילה ומתעסקת שם בחפיפה שעה שלמה (כי התביישו ללכת ביום כי המקוה היא ליד בית הכנסת).

ש"ב. הלוי? – לכתחילה יש להחמיר להתחיל את החפיפה מבעוד יום. ואם אי אפשר להיות במקוה כ"כ הרבה זמן תחפוף ותסרוק בבית בצורה יסודית ואח"כ תחזור ותחפוף שוב במקוה מעט זמן במקוה כדי לקיים את התקנה שחפיפה סמוכה לטבילה.

2. פסק כפרוש רש"י לדברי הגמרא "הא דלא אפשר", שאם חל ליל טבילתה במוצ"ש שא"א לחוף מבעוד יום, תחוף במוצ"ש שהוא ליל טבילתה.

ה"א? – כרא"ש, שמנהג יפה שתרחץ היטב גם בערב שבת, ובמוצ"ש תחזור ותחוף ותסרוק מעט וזה יועיל אף לדעת השאילתות (הסובר שעיקר הטבילה בלילה, שתועיל חפיפה של ערב שבת לצרף לחפיפה המועטת).

ט"ז? – **כתב שמהסוגיה מוכח כדעת רש"י**, שתמיד צריך לחפוף ביום היכן שאפשר, ולכן אם חל ליל טבילתה במוצ"ש או במוצאי יו"ט חופפת בערב שבת או ערב יו"ט וטובלת במוצ"ש או מוצאי יו"ט (וכונת רש"י בפרושו "הא דלא אפשר" הכוונה במוצאי יו"ט של רה"ש). והיכן שיש שלושה ימי הרחקה בין החפיפה לטבילה כגון שטבילתה במוצ"ש ובימים חמישי וששי הם ימים טובים, אז אי אפשר להרחיק כ"כ ותחפוף בליל טבילתה.

הלכה פסק הש"ך שצריכה מן הדין לחפוף ולטבול בערב שבת או בערב יו"ט, וגם לחזור ולחפוף ולטבול במוצאי שבת או במוצאי יו"ט שהוא ליל טבילתה (אם הוא לא שבת או יו"ט). ואם רה"ש בימים חמישי וששי וליל טבילתה במוצ"ש ג"כ תחפוף ותרחץ בערב רה"ש וגם במוצאי שבת, ואין להקל ולחלק בין רחוק שני ימים לרחוק שלושה ימים. וזוהי חומרת רב חסדא לטבול בערב רה"ש וחומרת רב ימר שחופפת בליל טבילתה.

3. פסק כפרוש השאילתות לדברי הגמרא "הא דלא אפשר", שאם ליל טבילתה הוא בליל שבת (ואז אי אפשר לחפוף בלילה), תחוף ביום.

ט"ז? – וצריכה להיזהר מלעסוק בדברים הנוכרים לקמן בין החפיפה לטבילה. ומ"מ אם זה ערב שבת נשארות בבית המרחץ עד הטבילה ואין חשש לזה.

ש"ב. הלוי? – טוב שתחפוף בבית, תדליק נרות ואח"כ תלך לטבול. ואם עברו כמה שעות ראוי שתדיח בית הסתרים ובית הקמטים ותלך לבית הטבילה. ויכולה להדליק מפלג המנחה ותתנה שלא מקבלת שבת ואז תלך לחפוף במקוה.

4. כתוספות והרשב"א והר"ן ע"פ פסק מרימר, שאם חל ליל טבילתה במוצ"ש והוא יו"ט ואי אפשר לחוף ביום ולא בלילה סמוך לטבילה, תחפוף בערב שבת. וכן אם חלו שני ימים טובים בחמישי וששי וטבילתה בליל שבת, תחפוף ביום רביעי, ותקשור שערותיה שלא יתבללו.

ט"ז? – אם חל ליל טבילתה בליל שבת ויום ששי הוא יו"ט, צריכה לרחוף קמטיה וסתריה ביו"ט קודם לשבת.

ט"ח? – עיון לעיל שאם יש שלושה ימי הרחקה, כגון שטבילתה במוצ"ש וימים חמישי וששי הם ימים טובים, תחפוף בליל טבילתה.

מנהגי הזהירות כאשר יש הרחקה בין החפיפה לטבילה

ה"א. ש"ט. – כאשר חל יו"ט במוצאי שבת שחופפת בערב שבת, צריכה להיזהר בשבת מלתת תבשיל לבנה ולהתעסק בדבר שיבוא לידי חציצה, ומחממות קיתון של מים להדיח בית הסתרים ובית הקמטים כדעת בית הלל שמחממים מים ביו"ט לרגליו אבל לא לכל גופו, וכן קושרות שערותיהן בערב שבת אחר החפיפה כדי שלא יתלכלכו ויתבללו קודם הטבילה.

ה"ג. רשב"א – פסקו שרק החפיפה שהיא מדרבנן מקדימים כשא"א לעשותה סמוך לטבילה, אבל העיון והבדיקה שהם מהתורה צריכים להיעשות סמוך לטבילה שמא נתנה תבשיל לבנה וכד'.

בית יוסף – לפי פסק הרשב"א והר"ן תמה מדוע כתבו הרא"ש והטור שצריכה זהירות מלתת תבשיל לבנה:

1. הרי יש חשש גם אם נוגעת בתבשיל שאוכלת!
2. ואף אם תיזהר שלא לגעת באוכלים ותאכל עם כף, מ"מ ידים עסקניות הן וא"א שלא תסיח דעתה שעה אחת או רגע אחד!
3. מכיוון שעיון ובדיקה אפשר לעשות בשבת וביו"ט, אין טעם לסמוך על עיון ובדיקה שנעשו בער"ש, אלא רק החפיפה שא"א לעשותה בשבת.
4. מכיון שלדעת הרמב"ן, הרשב"א והר"ן העיון והבדיקה בכל הגוף היא מהתורה, אין סיבה שנתיר להרחיק זאת מהטבילה.
5. חומרא זו יכולה לבוא לידי קולא, שתסמוך על כך שנהזרת מלגעת באוכלים במהלך השבת או החג ולא תחזור ותבדוק ותעייין בכל גופה בשעת הטבילה וחכמים לא הקלו להרחיק בדיקתה.

לכן אין שום סיבה להחמיר עליה שלא תתעסק בכל מה שצריכה ולא תתן תבשיל לבנה, אלא שצריך להזהיר שתבדוק את ידיה וגופה בשעת הטבילה שאם תמצא בו דבר החוצץ תסיר אותו.

הבית יוסף מיישב את דעת הרא"ש והטור שהזהירו מלגעת במאכלים:

1. מנהג הנשים שלא לגעת באוכלים בכל השבת הוא לפי מ"ד שעיון ובדיקה אינם מהתורה אלא בכלל תקנת עזרא, ולכן בשעת החפיפה נעשית הבדיקה והעיון ואין להפרידם זה מזה ולכן צריכה להיזהר מלגעת במאכלים וכו' כדי שתסמוך על הבדיקה שעשתה בזמן

החפיפה. ואם נגעה במאכלים אז תבדוק בשעת הטבילה, אחרת לא תעלה לה טבילה.

הבית יוסף כתב על טעם זה, שקשה מאוד להקפיד שלא תגע בשום דבר חוצץ או מאכלים ולכן עדיף לא להזהירה בכך שלא תזלזל בבדיקה שלפני הטבילה, אלא תבדוק ותעיין בשעת הטבילה ותסיר את כל הלכלוך ותקשור שערוטיה שלא יסתבכו זה בזה.

2. נשים היו רגילות לבדוק ולעיין מיד אחר חפיפה, ויש חשש שמתוך שלא חופפות סמוך לטבילה גם לא יבדקו ויעיינו, ולכן צריכה להיזהר שלא תגיע במאכלים, שמא תשכח ולא תעלה לה טבילה.

3. יש חשש שמא מכיוון שרגילות לבדוק ולעיין סמוך לחפיפה, אם תצטרך לבדוק בזמן הטבילה תבוא לחפוף ביו"ט או בשבת עצמו.

הבית יוסף כתב שחשש זה רחוק.

הט"ז והש"ך תרצו שגם לדעת הרא"ש והטור עיון ובדיקה צריכים להיעשות ממש גם לפני הטבילה, ולכן בכל מקרה תעיין ותבדוק ואין חשש. אלא, שלשיתו צריכה לעיין ולבדוק גם בשעת החפיפה כי הדברים האלו צריכים להיות צמודים, אבל אין זה סותר שצריכה לבדוק ולעיין שוב סמוך לטבילה, אלא שיש חשש שלא תעיין ותבדוק אז היטב ותסמוך על עיון ובדיקה שהיו בזמן החפיפה ולכן תיזהר שלא תגע בתבשילים. **וכתב הש"ך שגם הרשב"א והר"ן מודים בזה, שצריכה לעיין ולבדוק בשעת החפיפה ולחזור ולעיין ולבדוק בשעת הטבילה**, אחרת לא עלתה לה טבילה. וכן בין החפיפה לטבילה ג"כ צריכה להיזהר מלגעת בדברים החוצצים.

מחנה – פסק כרשב"א והר"ן שכאשר יש הרחקה בין החפיפה לטבילה, אז בשעת הטבילה תעיין היטב ותבדוק כל גופה ושערות ראשה שלא יהיה דבר חוצץ. וכרא"ש, שתדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו ואפילו ביו"ט (אבל לא כל הגוף, וה"ה בשבת אם הוחמו מער"ש). ותחוצץ שיניה בטוב בשעת הטבילה שלא ישאר פרוורים ולא בשר ולא עצם.

המ"א – כתב את חומרת הרא"ש שתיזהר בימים שבין החפיפה לטבילה (כאשר יש הרחקה של יום או יומיים ביניהם) מכל טינופת ושלא ידבק בה שום דבר, וכן שלא תגע בתבשילים ותתן אותם לבנה הקטן ואפילו תשתדל לא לגעת בהם. ואם אינה יכולה להיזהר בזה, לפחות תרחץ ידיה כל פעם שלא תבוא לחציצה. **וכ"פ הש"ך**.

ג"ח – הזכיר את דברי הטור שאם לא עיינה לפני הטבילה ונגעה קודם בתבשילים לא עלתה לה טבילה. ומדובר בעיון יתירה בין אצבעותיה, כי עיון סתם חייבת בכל מקרה.

ט"ז – תמה על דבריו, הרי לקמן בסעי' ח' נפסק שבדיעבד מועיל העיון שהיה בזמן החפיפה, ולכן אין לחלק בין עיון ובדיקה רגילים לעיון ובדיקה מיוחדים.

דין רחיצה במים חמים בשבת ויו"ט כשלייל טבילתה במוצ"ש או מוצאי יו"ט

מחנה – כתב שצריכה להדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו ואפילו הוחמו ביו"ט.

משאת בנימין – בחמין שהוחמו ביו"ט אסור לרחוץ אלא רק פניה, ידיה ורגליה. ובין בשבת, בין ביו"ט, בין בטי' באב ובין ביו"כ תרחץ רק באותו מקום ובין ירוכותיה בחמין. ודוקא חמין שהוחמו מערב שבת ומערב יו"ט. וכל גופה יכולה לרחוץ בצונן. ותיזהר מאיסור סחיטה. אלא שנהגו הנשים לא לרחוץ כלל בשבת ויו"ט כי לא בקיאות בין מים שהוחמו מערב שבת או ערב יו"ט למים שהוחמו בשבת וביו"ט ואינן יודעות להיזהר מאיסור סחיטה.

סעיף ז'

הבנו משולם – התיר בעירו לחפוף בערב שבת ולטבול ביום שבת, כי היו יראות לטבול בלילה.

ה"ת – אי אפשר להתיר שתי קולות, גם קולא של סרך ביתה ולהתיר לטבול ביום וגם קולא של הרחקת חפיפה מטבילה.

מחנה – פסק כר"ת, שבמקום שמפחדות לטבול בלילה אין להתיר לחוף מערב שבת ולטבול ביום שבת, כי לא מקלים שתי קולות.

סעיף ח'

השב"א, ה"ג – **לכתחילה** צריכה לחפוף לבדוק ולעיין סמוך לטבילה.

חפפה ועיינה עצמה בחול ביום וטבלה בערב או למחרתו, כלומר **לא טבלה סמוך לחפיפה** עלתה לה טבילה בדיעבד, אע"פ שלא היו חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה (אם לא נמצא עליה דבר חוצץ אח"כ כדלקמן בסעי' י').

ואם לא חפפה כלל, לא עלתה לה טבילה אפילו בדיעבד אע"פ שעיינה בעצמה בגופה. **ובשם הראב"ד הוסיף**, שאפילו חפפה מיד אחרי הטבילה ולא מצאה שום נימא קשורה או לכלוך, ג"כ לא עלתה לה טבילה שמא היתה הנימא קשורה בזמן הטבילה וכשחפפה או סרקה במסרק אח"כ ניתר הקשר.

ואין צריך לומר שאפילו אם חפפה במקום שער אבל לא עיינה ובדקה בשאר הגוף שלא עלתה לה טבילה, כי בדיקת הגוף היא מדאורייתא ואפילו בדיעבד חייבים, אבל חפיפה היא מתקנת עזרא ובדיעבד אפשר גם בלא זה.

מחנה – פסק כרשב"א וכר"ן.

סעיף ט'

האב"ד, מחנה – כל זה בשאר גוף שאם לא עיינה ובדקה לא עלתה לה טבילה אפילו בדיעבד, אבל בבית הסתרים כיון שאין צריך לביאת מים, אם לא עיינה קודם אלא עיינה אח"כ ולא מצאה בהם שום דבר, עלתה לה טבילה.

ק"ל – **הקשה**, הרי אע"פ שלא צריך ביאת מים, מ"מ צריך להיות ראוי לביאת מים? **ותרץ**, שבבית הסתרים אין שום חשש שיבוא לשם דבר החוצץ, ולכן אם לא עיינה שם עלתה לה טבילה, אא"כ מוכח שיש חשש כגון שהתעסקה בדבר החוצץ כפי שיפורט בסעי' יב'. הסדרי טהרה דחה את הסבר הט"ז כי בין השיניים גם מוגדר כבין הסתרים ושם רגיל להיות דבר החוצץ!

ש"י – בס' קצח סעי' כה כתב שבין הסתרים אינו טעון ביאת מים ממש ולכן גם חכמים הקלו בזה בגזרותיהם כי מיעוטו המקפיד עליו חוצץ רק מדרבנן.

סעיפים י"א-יב'

גמרא ע"פ גרסתנו וגרסת רש"י ותוספות והמב"ם – "ואמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול (כי ודאי לאחר שטבלה בא עליה הדבר החוצץ), ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול.

איכא דאמרי (גרסתנו): אם באותו יום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול.

מאי בנייהו? איכא בנייהו למיסמך לחפיפה טבילה (שללישנא קמא צריך לסמוך וללישנא בתרא אין חובה), למיחף ביממא ולמטבל בליליא (שללישנא קמא זה נקרא סמוך וללישנא בתרא לא כי צריך באותו יום)". (נדה סו:)

איכא דאמרי (גרסת רש"י ותוספות): אם באותו יום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול.

מאי בנייהו? איכא בנייהו למיסמך לחפיפה טבילה (שללישנא קמא צריך לסמוך וללישנא בתרא אין חובה)". (נדה סו:)

גמרא ע"פ גרסת הר"ן, הרמב"ם והר"ן – "ואמר רבא: אם באותו יום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול.

איכא דאמרי: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול [לא לחוף ולא לטבול – ראב"ד] (כי ודאי לאחר שטבלה בא עליה הדבר החוצץ), ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול.

מאי בנייהו? איכא בנייהו למיסמך לחפיפה טבילה (שללישנא בתרא צריך לסמוך וללישנא קמא אין חובה)". (נדה סו:)

תוספות – לכתחילה צריך לחפוף סמוך לטבילה, והמחלוקת כאן (ע"פ כל הגרסאות) היא האם כאשר נמצא עליה דבר חוצץ תולים בחפיפה ואומרים שבה עליה אחר הטבילה או לא. ולכן ללישנא קמא צריך לסמוך חפיפה לטבילה כדי לתלות שהדבר החוצץ בא אחר הטבילה וללישנא בתרא אפשר לתלות גם בלא לסמוך את החפיפה לטבילה.

מה נחשב "סמוך לחפיפה טבלה"? רשב"א – כלומר שחפפה וטבלה באותה עונה.

הדין כשהתעסקה בדבר החוצץ לאחר הטבילה ומצאה אותו עליה

גמרא – "מתלב רבא לסיועיה לרב הונא: טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו (אחר הטבילה) לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן...". (חולין י.)

תוספות. רשב"א ע"פ הגנת הטור – **קשה**, לכאורה ברייתא זו סותרת את דברי רבא לעיל שאם החפיפה היתה סמוך לטבילה אינה צריכה לחזור ולחוף לטבול אע"פ שלא ברי לה שלא היה עליה קודם לכן? **ותרצו**, שכאן בחולין מדובר שלא טבל סמוך לחפיפה, ולכן צריך לחזור לחוף ולטבול אא"כ ברור שלא היה עליו קודם לכן בשעת הטבילה או שלא התעסק כלל בדבר החוצץ הזה, **אבל אם טבל סמוך לחפיפה אין צריך כלל טבילה אחרת, כי התעסק באותו המין שחוצץ**.

המב"ם. רבנו ירוחם. רשב"א ע"פ הגנת הש"י – הברייתא מדברת בין חפף סמוך לטבילה ובין לא חפף סמוך לטבילה, ואם נמצא עליו דבר טמא הרי הוא בחזקתו שהוא טמא עד שיאמר שברי לו שלא היה עליו קודם הטבילה הדבר החוצץ שמתעסק בו. **ומה שרובא אמר שאם חפפה סמוך לטבילה אינה צריכה לחוף ולטבול, הכוונה רק לחוף לא, אבל לטבול שוב כן צריכה, אא"כ תאמר שברור לה שלא היה עליה הדבר החוצץ בשעת הטבילה**.

הראב"ד חלק על הרמב"ם בזה, שלשיטתו פסק כל"ק שאינו פטור אלא מחפיפה אבל לא מטבילה, והיה לו לפסוק כלישנא בתרא שפטרה אף מטבילה.

הבית יוסף תרץ את דעת הרמב"ם, שהוא גורס כמו גרסתנו של"ב מדברת על חפיפה באותו יום של הטבילה וגם מדברת על סמוך לחפיפה טבילה, והכוונה שאז אינה צריכה גם חפיפה שוב וגם טבילה, אלא רק טבילה. ומכיון שעזרא התקין לחפוף סמוך לטבילה, אז אם לא עשתה כך ונמצא עליה דבר החוצץ צריכה לחזור ולחפוף, ואם עשתה כך פטורה מלחזור ולחפוף וצריכה רק לחזור ולטבול.

[הר"ן למד בדעת הרמב"ם שאם חפפה ביום שטבלה, אז אע"פ שנמצא עליה דבר החוצץ אינה צריכה טבילה שוב. ואם לא נמצא דבר החוצץ לא צריכה לטבול אע"פ שלא חפפה ביום שטבלה. וכתב שהראב"ד חלק על זה, שאם יש ריעותא בטבילה איך אפשר שלא נצריך טבילה שוב כאשר נמצא עליה דבר החוצץ! ורק כאשר לא נמצא דבר החוצץ פטורה מטבילה שנית. הר"ן אמר שדברי הרמב"ם לא התבארו יפה. הבית יוסף נשאר בצ"ע על כל שיטת הר"ן בהבנת הרמב"ם והראב"ד]

1. פסק כרביא ע"פ הגרסא של סמוך לחפיפה טבילה וכלישנא קמא, שחפפה ועיינה וטבלה ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ, אם בתוך אותה עונה שחפפה טבלה (כרשב"א שזה נקרא סמוך לחפיפה טבלה), אינה צריכה טבילה אחרת, וסומכים שאחרי שעלתה מהטבילה עלה עליה אותו דבר חוצץ, ואם זה לא היה באותה עונה (אפילו חפפה ביום וטבלה בלילה, הרי אלו שתי עונות שונות – רמ"א) צריכה טבילה שוב אפילו עיינה סמוך לטבילה, שמא לא עיינה יפה.
והביא את דעת הרמב"ם, שבין כך ובין כך צריכה טבילה אחרת אלא שאם חפפה סמוך לטבילה לא צריכה לחזור ולחפוף, ואם לא צריכה גם לחזור ולחפוף.
- ש"ט** – הביא את החולקים שסמוך לחפיפה טבילה אין הכוונה לאותה עונה, אלא כפשוטו האם זה היה סמוך ממש או לא. ויש להחמיר כשתי השיטות, שחפפה ביום וסמוך לזה טבלה בלילה, אין זה נחשב סמוך וכן חפפה וטבלה באותה עונה אבל לא בסמיכות ג"כ אין זה נחשב סמוך.
- פתחי תשובה** – יש להחמיר כדעת הרמב"ם.
2. כרשב"א ע"פ הבנת הטור, שמה שאמרנו שטובלת שוב כאשר החפיפה והטבילה לא היו באותה עונה, זה כשלא התעסקה באותו המין לאחר הטבילה, אבל אם התעסקה בו בין טבילה לבדיקה אינה צריכה טבילה אחרת, ותולה את הדבר החוצץ במה שהתעסקה בו. אבל אם לא חפפה קודם הטבילה אז צריכה לחזור ולחפוף ולטבול ולא תולה במה שהתעסקה בו אחר הטבילה.
האחרונים הקשו מדוע אם לא חפפה קודם הטבילה אז לא תולה במה שהתעסקה בו וצריכה לחזור ולחפוף ולטבול, הרי זה פשוט שאם לא חפפה אז צריכה טבילה שוב אפילו לא התעסקה בכלום כדלעיל בסעי' ח'?
- תרוץ הגב"ה והש"ך** – מדובר שחפפה ראשה ולא כל גופה אע"ג שעיינה, שבדיעבד עלתה לה טבילה אא"כ נמצא עליה דבר חוצץ שאז צריכה חפיפה וטבילה שוב. אבל אם לא נמצא עליה דבר חוצץ, יש לחלק בין הראש לשאר הגוף, שאע"ג שלא חפפה את כל הגוף אלא רק את הראש, כיון שעיינה בגוף ולא מצאה דבר חוצץ, עלתה לה טבילה.
- תרוץ הט"ז** – חילק את דיני המחבר לשלושה מקרים:
אם תוך העונה שחפפה טבלה, לא צריכה טבילה שנית כלל.
אם הטבילה היתה עונה אחת אחרי החפיפה צריכה טבילה אחרת, אא"כ התעסקה במין שחוצץ שאז תולה בו.
אם יש בין החפיפה לטבילה כמה עונות, כגון שחפפה בערב שבת וטבלה במוצאי שבת, אין זו נקראת חפיפה קודם טבילה אלא רחוקה מהטבילה ולכן לא תולה במה שהתעסקה בו אם נמצא עליה דבר חוצץ.
- ג"ה, ש"ך** – חלקו על המחבר החמירו כרמב"ם וכהבנת הש"ך את דעת הרשב"א, שאין כלל חילוק בין התעסקה באותו המין או לא, וצריכה טבילה שוב אא"כ ברי לה שלא היה אותו המין החוצץ עליה בשעת הטבילה כלל.
3. כראב"ד (הובא ב' קצח סעי' כו), שכל הנ"ל עוסק בשאר הגוף, אבל בית הסתרים גם אם לא עיינה קודם טבילה (וכ"ש אם לא חפפה) ולא אחריה והתעסקה בדבר החוצץ ואח"כ נמצא שם מאותו הדבר החוצץ, תולים להקל.
ש"ך – המחבר לשיטתו כמו בס' קצח סעי' כו'. והרוקח החמיר בזה, ויש להחמיר.

סעיף יג'

- גמרא** – "אמר רב גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה, לא עלתה לה טבילה. אע"ג דהשתא ליכא, אימר בדריוני (בשטף המים בעלייתה מן הטבילה) נפלי". (נידה סז).
- רשב"א, טור** – מה שחוששים בנתנה תבשיל לבנה זה דוקא בתבשיל העשוי להידבק כלומר של גריס או פול או רבב וכיו"ב דברים החוצצים. לכן לא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה ובדקה עצמה לאחר נתנת התבשיל או לאחר עסק הדברים החוצצים שהיא נקיה.
- רמב"ם** – כל דברי רב גידל בשם רב זה רק לענין טהרות, אבל לענין טהרת אשה לבעלה הרי זו מותרת אע"פ שנתנה תבשיל לבנה או שהיתה לה שריטה כי אלו דברים שחוצצים מדרבנן ולענין טהרות גזרו, לענין נידה לא גזרו.
- הבית יוסף** הביא שתי אפשרויות לפרש את דברי הרמב"ם:
1. מדובר בדברים שאינם נדבקים לגמרי, כגון סתם שמנונית של תבשיל שחוצצים מדרבנן ולענין טהרות גזרו ולענין נידה לא גזרו, אבל דברים הנדבקים שחוצצים מהתורה חוששים שמא נדבקו בה וצריכה לטבול שנית. לפי זה אין מחלוקת בין הרמב"ם לרשב"א ולטור.
 2. שמנונית שהרמב"ם מתכוון אליה זה כולל גם דברים שחוצצים מהתורה כגון רבב ואלו חוצצים אף לבעלה, אלא כיון שאין דברים אלו נמצאים על רוב גופה, אזי אפילו אם מקפידה על זה לא חוצץ מהתורה (כי צריך רובו המקפיד) אלא מדרבנן (מיעוטו המקפיד), ולכן לטהרות גזרו לנידה לא גזרו.
- הבית יוסף הקשה על הפרוש השני**, כי הרמב"ם כותב ככלל שאם היה דבר החוצץ שמקפידה עליו, לא עלתה לה טבילה, ולא הזכיר שם שזה דוקא לטהרות! ועוד, בדין מפשלת בנה לאחורה כתב שלא עלתה לה טבילה שמא היה טיט ברגליו ונדבק באמו ושוב זה מיעוטו שמקפידה עליו ולא כתב הרמב"ם שזה חוצץ רק לענין טהרות ולא לענין נידה. **לכן כתב הב"י שהפרוש הראשון הוא עיקר** ואין מחלוקת בין הרמב"ם לרשב"א ולטור, שאם הלכוד נדבק ומקפידה עליו חוצץ, ואם לא, עלתה לה טבילה.
- מחנה** – פסק כרב וכרשב"א, שחפפה קודם טבילה ובין החפיפה לטבילה התעסקה בדברים החוצצים או שנתנה לבנה תבשיל הראוי להידבק בה, לא עלתה לה טבילה, אפילו בדקה מיד אחר הטבילה ולא מצאה שום דבר חוצץ, שמא בעלייתה מן המים נפל ולכן צריכה טבילה אחרת.

המ"א – אבל אם בדקה עצמה קודם הטבילה וראתה שלא נדבק בה שום דבר, אינה צריכה טבילה אחרת. ומותרת ללבוש בגדיה בין חפיפה לטבילה, כי אין רגילות להיות על הבגדים דבר לח הנדבק בגוף האשה ולא תקח תינוק אצלה.

ה"ת.ש"ג – ואם היה תבשיל ביד בנה או היה מלוכלך בטיט ולקחה את בנה לידיה והיא עירומה ואח"כ טבלה ולא בדקה קודם, לא עלתה לה טבילה, ודומה הדבר לנתנה תבשיל לבנה ולא בדקה אח"כ.

ס' ר

גמרא – "דכולי עלמא, מיהא מעיקרא בעינן לברוכי. מנלן? דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן... אלא אמר רב חסדא: חוץ מן הטבילה בלבד איתמר. תניא נמי הכי: טבל ועלה, בעלייתו אומר ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על הטבילה." (פסחים ז:)

ה"י. בה"ג – מדובר על ברכה לבעלי קרי שאסורים בתורה ובתפילה קודם שיטבלו, **ולכן מברכים לאחר הטבילה**. ומברכים 'על הטבילה' ולא 'לטבול'.

ה"י. בשם הגאונים – רב חסדא דיבר רק בטבילת גר כי נדה שלא פלטה שכבת זרע וזב שלא ראה קרי יכולים לקרוא ולהתפלל. **רבנו חננאל. ה"ו. בשם הגאון. רמב"ם. ראב"ד. רא"ש** – מדובר רק בטבילת גר שקודם טבילתו לא ראוי לומר "וצונו", **אבל בבעלי קרי וכד' מברכים קודם טבילתם כשעומדים בחלוקם**, כי בוטלה תקנת עזרא בזה. ומברכים בכל חייבי טבילות "על הטבילה" כמו בגר, אע"פ שבעובר לעשייתן צריך היה לברך "לטבול", לא שינו את מטבע הברכה בגלל טבילת הגר. **ה"מ. בתוספות** – כל חייבי טבילות מברכים לאחר הטבילה שמא מחמת הקור או פחד מהמים לא יטבלו ואחר שירוד הוא כבר ערום ולבו רואה את הערוה ולא יכול לברך, ותימצא ברכתם לבטלה. **ה"י** – אין לגעור במי שבמברכת לאחר הטבילה כיון שגר מברך לאחר הטבילה ולא חילקו בזה. משמע שרק אין לגעור, אבל לכתחילה יש להורות לברך קודם הטבילה גם לדעתו כמו דעת הגאונים.

הדין כשטענה ולא ברכה בעודה בחלוקה וכבר פשטה בגדיה

משנה – "ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תנץ החמה, יעלה ויתכסה ויקרא. ואם לאו, יתכסה במים ויקרא". (ברכות כב:)

גמרא – "והרי לבו רואה את הערוה? א"ר אלעזר ואי תימא רבי אחא בר אבא משום רבנו: במים עכורים שנו, דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערוותו. ת"ר: מים צלולים ישב בהם עד צווארו וקורא, וי"א עוכרן ברגלו...". (ברכות כה:)

ראב"ד. רוקח – כתב כ"י"א, שאם לא ברכה קודם שפשטה בגדיה תברך לאחר שתיכנס עד צוארה במים, ואם הם צלולים עוכרתם ברגליה ומברכת, כי כשהיא ערומה אסור לה לברך.

מחנה – פסק כר"י, הרמב"ם והרא"ש, שכשפושטת מלבושיה ועדין עומדת בחלוקה, תברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על הטבילה, ותפשוט חלוקה ותטבול. וכראב"ד, שאם שכחה לברך תברך לאחר שתיכנס עד צוארה במים. ואם הם צלולים עוכרתן ברגליה ומברכת. **רמ"א** – חשש לדעת רש"י ובה"ג שתברך רק לאחר הטבילה כי לא ראוייה כרגע כמו גר שטובל לגרותו. וכן נוהגים שאחר הטבילה בעודה במים, מכסה עצמה בבגדיה או בחלוקה ומברכת.

של"ה – אנשי מעשה הזהירו לנשותיהן שיטבלו ותברך ואח"כ תטבול שנית. **דגול מרבה** – דחה דבריו כי טבילה שניה אינה כלום שהרי כבר טבלה ונטהרה. ואעפ"כ כתב שהואיל ויצאה מפיו של הגאון יש לחוש לדבריו.

הריגה – כתב שהנשים שלנו שמברכות על הטבילה בעודם במים צלולים ערומות ולא מכסות עצמן לא עושות כד"ן אע"פ שמחבקות זרועותיהן על גופן, כי הסיבה שהמים צריכים להיות עכורים זה לא בשביל שליבן לא יראה את ערוותן, כי ערוותן למטה מאוד (ולכן פסק הא"ח שיכולה אשה להתפלל בחלוקה), **אלא משום שאין זה כבוד שכינה שתעמוד ערומה ותברך, וא"כ לא יועיל בזה חיבוק ידיים**. ולכן הסכים עם פסק המחבר והרמ"א בזה שצריכה לעכר את המים או לכסות את עצמה.

ט"ז. ש"ד – חלקו על הדרישה, והתירו לברך בחיבוק ידים אפילו לכתחילה, ואפילו בלא זה יש לסמוך ולהקל לברך.

1. תמה מדוע הדרישה המציא טעם שלעמוד ערום ולברך יש בזה משום ביזוי כבוד השכינה, הרי התורה אומרת מפורשות "ולא יראה בך ערות דבר", ומשמע שהאיסור הוא לברך כשערוותו מגולה, והיה צריך להקשות מכאן.
2. הגמרא בברכות אמרה שאם הוא במים עכורים יכול לקרוא ק"ש, כי אין לבו רואה את הערוה. ואם מים צלולים נחשבים גילוי ערוה, מדוע הבעיה בלבו שרואה את הערוה, הרי עובר משום "ולא יראה בך ערוות דבר". אלא ע"כ אין במים צלולים משום "ולא יראה בך ערות דבר" כי עיניו מחוץ למים, ולכן שאלה הגמרא מלבו רואה את הערוה, כי לבו והערוה ברשות אחת, ותראה שמדובר במים עכורים.
3. הא"ח בשם הרשב"א כתב שלבו רואה את הערוה, הכונה שהלב עם הערוה בתוך המים, אבל לעיניו רואות את הערוה אין לחשוש כי הן מחוץ למים. משמע שאם גם הלב מחוץ למים ודאי אין לחשוש.
4. ר"ת כשהיה במים ורצה לשתות היה מכסה בבגד למטה מלבו כדי שלא יהיה לבו רואה את הערוה. משמע שהמים הצלולים לא נקראים שהוא ערום.
5. באו"ח סי' עד סעי' ב' פסק המחבר שאם אין לבו בתוך המים אלא למעלה, מותר אף בצלולים. משמע שאם עומד ומסתכל לחוץ אין משום גילוי ערוה. [הדרישה הסביר את הדין הזה ברוחץ בכלי שאין כלל שום גילוי ערוה]

והסיקו מהני"ל, שברור שאין שייכות של האיסור "לא יראה בך ערות דבר" אלא כשערוותו מגולה בלי שום מים ואז אסור לקרוא ק"ש ולברך ברכות אא"כ מהפך פניו, אבל אם הוא תוך המים אין בו משום גילוי ערוה, אלא שיש בעיה של לבו רואה את הערוה, ובזה מועיל מה שמחבקת את ידיה.

ולכאורה יותר טוב שאף לבה יהיה מחוץ למים ולא רק עיניה, אלא שיותר יש צניעות שתהיה כולה בתוך המים עד צוארה ואח"כ תחבק ידיה להפסיק בין ערוותה ללבה.

וגם אלו שלא מפסיקות בחיבוק ידיים בין לבן לערוותן ג"כ יש להן על מי לסמוך (דעת הארחות חיים), שבאשה לא שייך כלל לבה רואה את ערוותה, כי ערוותן למטה מאוד, ותוכל לברך כשיש איזשהו לבוש המכסה ערוותן אע"פ שאין הפסק בין לבה לערוותה. וגם הרא"ש כתב וע"פ זה פסק המחבר שכשפושטת מלבושיה ועומדת בחלוקה תברך ותפשוט חלוקה ותטבול. משמע א"כ שיש חשש רק לגילוי ערוה ולזה חלוק מספיק, ואין צורך להפסיק בין הלב לערוה. משמע שגם הוא מסכים לארחות חיים שאין באשה משום לבה רואה את ערוותה. ואילו הראב"ד שפסק לעכר את המים סובר שיש באשה דין של לבה רואה ערוותה.

ולכן פסקו הט"ז והש"ך, שבגלל שהארחות חיים והרא"ש הסכימו שאין באשה לבה רואה את ערוותה, וכ"פ המחבר באו"ח ס' ע"ד, אין למחות ביד שום אשה שתסמוך על זה, ולכן כל שהיא במים אפילו צלולים, אם התכסו ערוותה ועגבותיה כאילו היה עליה לבוש מלפנים ומאחור ואין בזה משום גילוי ערוה ויכולה לברך אפילו בלא לעכר את המים. מ"מ כתב הט"ז עצה טובה שתעשה זאת בחבוק ידיים להפסיק בין לבה לערוותה כאשר היא במים או שתעכיר את המים, ואז תצא י"ח כולם (גם דעת הדרישה). וכל זה לכתחילה. והרמ"א שכתב לכסות עצמה בבגדים זה מה שנהגו בזמנו, אך ודאי שאין זה חובה. וכ"כ גם המ"ב בסי' ע"ד ס"ק טז כמו הט"ז והש"ך והוסיף שאם יש נשים ערומות בבית הטבילה צריכה בעת הברכה להחזיר פניה וגופה מהן.

פתחי תשובה

1. גם במקום שנוהגות לברך קודם הטבילה ולא כרמ"א, זה רק בחול, אבל בשבת תברך אחר הטבילה או בלחש ע"י נענוע השפתים בלבד.
2. היעבץ כתב שבבתי טבילה שלנו שהם גם בתי מרחץ בחמין, תברך קודם שתיכנס לשם ולא תפסיק בדיבור.
3. אם יש בחדר חפירה ובו מקוה טבילה לנשים שמכסים אותו בנסרים, מכיון שהחדר עצמו הוא רשות לעצמו ואין בו זוהמא, יכול ללמוד בחדר זה, ומהיות טוב יעמיד מחיצה מטלטלת בין הלומד למקום המקוה המכוסה בנסרים.

טהרת הבית – למקוואות בימינו דין מרחץ, ומטעם זה ראוי לנשים הנוהגות כרמ"א שמברכת אחר הטבילה לברך בחדר הסמוך למקוה. **ציצ אלעזר (ח"ו ס' כה), שבט הלוי** – גם במקוה חמה כיום יכולה לברך כשהיא בתוך המים במקוה כדעת הרמ"א כי המקוואות שלנו נקיות, בחדר הטבילה לא מתרחצים וכן בור הטבילה הוא רשות בפני עצמו ומברכת כשהיא מכוסה במים (לפתור את בעית "לא יראה בך ערות דבר").